



**Auicij Manlij Torquati Seuerini Boecij Ordinarij Patricij viri  
exconsulis de consolatione philosophie liber primus  
[-quintus]**

<https://hdl.handle.net/1874/461523>









**I**ncipit Tabula sup libris Boecij de consolatione philosophie secundum ordinem alphabeti.

**A**cidiosi. tardi & vitiosi arguuntur libro. iij. metro. vii.

**A**ccusatio boecij erga regem habuit tria vitia libro. i. psal. iij.

**A**ctus quilibet requirit ordinem temporis & loci li. i. me. vi. In vere flores & autumno vne colliguntur li. me. vt supra.

**A**ctus sequitur conditionem potentie cuius est actus libro. v. prosa. iij.

**A**dversa fortuna plus prodest quam prospera libro. ii. prosa. vii.

**A**dversa bonis. prospera malis quare contingant libro. iij. psal. vi.

**A**dversa & prospera adveniunt bonis & malis libro. iij. psal. vii.

**A**dversitas veros amicos ostendit libro. ii. prosa. vii.

**A**dversitati fortune dolendum non est propter quinq. li. ii. psal. i.

**A**dversitate non debet sapiens molestari. nec fortis multitudine hominum terreri li. iij. prosa. vii.

**A**dversitate & in prosperitate ut se homo equaliter habeat. hortatur exemplis libro. iij. metro. vii.

**A**ffectiones quatuor gaudium. spes. timor. dolor. impediunt cognitionem veri li. i. me. vii.

**A**ffectus quatuor sunt require infra. cathene.

**A**ger mentem hominis designat li. iij. me. i.

**A**liena probitas & pulchritudo hominem non decorant libro. ii. psal. v.

**A**mantibus quis dat legem li. iij. me. xij.

**A**micicia dissimilitudo dissolvit li. i. p. iij.

**A**micorum triplex genus li. ii. prosa. iij.

**A**micus verus require adversitas supra.

**A**micos fortuna. infortunium inimicos facit libro. iij. psal. v.

**A**mmiratoris exemplum de septem stellis & eclipsi lune libro. iij. metro. v.

**A**mmirantur homines de illo quod raro fit ibidem.

**A**mmirari fecit senes philosophari ibidem.

**A**mor divinus tria facit in hominibus li. ii. metro. vii.

**A**naxagoras philosophus stulticiam hominum solē pro deo colentium reprehendit li. i. psal. iij.

**A**nimi sunt quatuor partes li. i. metro. v.

**A**nimi partes quatuor require regimen dei.

**A**nimi transformatio peior est quam corporis libro. iij. metro. iij.

**A**ntiquorum etas fuit sine cupiditate libro. ii. metro. v.

**A**ppetunt omnia permanere require bonum ē.

**A**ppetitus require permanentia.

**A**ppetitus est duplex li. iij. psal. xj.

**A**ppetitus require desiderium.

**A**rea fortune quare mundus dicitur libro. ii. prosa. i.

**A**rma philosophie libro. i. prosa. ii.

**A**rtes liberales dicuntur lac ibidem.

**A**sinus ad liram est homo sine attentione verba sacra audiens libro. i. psal. iij.

**A**sinus dicitur piger seu tardus li. iij. psal. iij.

**A**uari dicuntur canes libro. i. psal. iij. & idē habet libro. ii. metro. ii.

**A**uari insatiabiles li. iij. metro. ii.

**A**ues tenebrarum require tenebre. **A**uriga require currus.

**A**varus require lupos.

**A**utumnus require tempus autumnale.

**A**uxilium divinum in minimis debet invocari li. i. psal. ix.

**A**uxilium divinum invocatio a Boetio libro. iij. metro. ix.

**B**arbitonsor require inseguitas.

**B**eate tunc respulice sunt si per sapientes & studiosos regantur li. i. prosa. iij.

**B**eatitude siue felicitas est duplex libro. ii. prosa. iij.

**B**eatitude non est in dignitatibus li. ii. psal. vi.

**B**eatitude siue felicitas non consistit in bonis fortuitis libro. ii. prosa. iij. & probat tribus rationibus ibidem.

**B**eatitude descriptio libro. ii. psal. ii.

**B**eatitude ad veram omnes vocantur li. iij. metro. x.

**B**eatitude attingere require ambulare.

**B**eatus omnis deus est li. i. psal. x.



Beatitudo require patria. Item omnes.  
Item in verbo voluptas.  
Bellum iustum licet libro quarto metro. iii.  
Bestie non beatificant libro tercio psa. vii.  
Bibliotheca unde dicitur libro primo psa. iii.  
Boetius multa noia amectunt in probemio  
Boetius ordinavit actus suos ad communem  
utilitatem patet septem exemplis libro. i.  
prosa. iii.  
Boetius quare infirmus iudicabat libro  
primo psa. vi.  
Bona corporis sunt vilia li. tercio psa. vii.  
Bona hominis sunt ratio & intellectus. non  
temporalia li. primo psa. vi.  
Bona temporalia somniant esse felicitas li.  
tercio prosa prima.  
Bona temporalia querens in varia incidit  
libro tercio psa. vii.  
Bona temporalia nec sufficientiam nec potentiam  
prestant li. tercio psa. ix.  
Boni semper sunt potentes mali vero im-  
potentes li. quarto psa. ii.  
Bonum est duplex libro secundo psa. vi.  
Bonorum premia require premia.  
Boni premio hic premantur require iusti.  
Boni veri imagines ubi inveniuntur libro  
tercio psa. ix.  
Bonum & unum idem sunt require unum  
Bonum est quod omnia appetunt libro. ii.  
prosa. xi.  
Bonum summum cuilibet videtur id quod  
appetit libro tercio psa. ii.  
Boreas ventus significat philosophiam li.  
primo metro. ii.  
Breuitas vite humane li. iii. psa. iii.  
Brutum require vlixes.  
**Q**uamitas unde dicat libro secundo  
prosa prima.  
Amis dicitur rixosus & lupus auarus  
libro quarto psa. ii.  
Caro nihil aliud est nisi sanguis coagulatus  
libro primo metro primo.  
Casus non est euentus praesens li. v. psa. i.  
Casus diffinitur ibidem.  
Cathene rationis sunt quatuor affectus li.  
primo metro. ii.  
Causa mali require nihil.

Celum quare dicitur stabile libro primo metro. ii.  
Celum mouetur duplici motore ibidem.  
Celum quare dicitur stare eiusque stelle libro. i.  
metro. ii.  
Circulo comparatur vita hominis libro. ii.  
metro. ii.  
Circe dea require vlixes.  
Claritas solis require prudentia dei.  
Cognitio summi boni fit per creaturas gra-  
datim transcendendo li. iii. metro primo.  
Cognitio sequitur naturam cognoscentis li.  
quinto psa. v.  
Cognitionis. veritatis impedimenta require  
Turbaciones.  
Cognitio veri repellit cecitatem ignorantie  
libro quarto psa. iii.  
Cognitua virtus aliter in nobis intellectus  
ua & aliter sensitiua li. quarto psa. iii.  
Cognoscitur rotundum aliter visu & aliter  
tactu li. quinto psa. iii.  
Cognoscit hominem aliter sensus aliter ima-  
ginatio aliter ratio aliter intelligentia diuina  
ibidem.  
Color proprie libro primo prosa prima.  
Comedere pariter in certis partibus laudabile  
est libro secundo psa. vii.  
Concordari non possunt mali cum bonis. nec etiam  
inter se li. quarto psa. vi.  
Concordia elementorum require regimen dei.  
Concupiscentia terrena superata homo fit  
diuinus libro quarto metro. vii.  
Confiteri non abscondas. si medicantis opus  
expectas oportet ut vulnus detegas libro  
primo prosa. iii.  
Conscientie libertas & conscientia libera li.  
primo psa. iii.  
Conscientia praua punit malum intrinsicce  
si exterius non punit li. iii. psa. iii.  
Consolatio proprie libro primo psa. iii.  
Consules electi ducti in pretorium secundum con-  
suetudinem romanorum li. secundo psa. iii.  
Contemplatio supernorum est nostrum contra stul-  
tos propugnaculum li. primo psa. iii.  
Contingens require necessarium.  
Conuictus require damnari.  
Crapula hominem debilitat li. secundo psalmi.  
Cupiditas multorum malorum causa est



libro secundo metro quinto.

Cupiditas veri boni naturaliter est inserta  
hominibus libro tercio prosa .ij.

Currus per aurigam necessario non rebit  
libro quinto prosa .ij.

**D**amnari nullus debet nisi conuictus  
libro primo prosa .ij.

Amnatorum pena requiritur pena.

Desiderium siue appetitum eorum implere  
soli sapientes possunt libro quarto prosa secunda

Desiderij & libidinis differentia ibidem.

Deus intuetur omnia libro quinto prosa .vi.

Deo sunt preces offerende ibidem.

Deus presidet ut conditor mundi libro pri-  
mo prosa sexta.

Deus commendat de gubernatione celestium  
& terrestrium libro primo metro .v.

Deus siue summum bonum non inuenitur  
in terrenis. sicut nec aurum in arboribus li-  
bro tercio metro .viii.

Deus regit omnia libro tercio metro .ix.

Deus a nullo compulsus. sed sua bonitate  
fecit omnia. & commendat ex parte sapien-  
tie sue ibidem.

Deus omnia gubernat libro tercio prosa .xii.

Deo omnia recta sunt libro quarto prosa prima.

Deus rotat orbem dicit. Permemides libro  
tercio prosa .xii.

Deus tenans require comitru.

Deus verissime est require esse.

Deus fons omnis bonitatis per omnipotenz-  
iam. iudex equitatis per iusticiam libro  
quarto metro sexto.

Dei regimen libro quarto metro .vi.

Deum eternum omnes sapientes dixerunt  
libro quinto prosa .vi.

Deus omnia videt libro quinto prosa .vi.

Dignitas siue potestas est duplex libro se-  
cundo prosa sexta.

Dignitas reddit malos peiores ut patet de  
romanis libro secundo prosa .vi.

Dignitas reddit peiores patet de Nerone  
cuius ponit quatuor malicias libro secundo  
metro sexto.

Dignitas si esset bona non adueniret pessimis  
libro secundo metro sexto.

Dignitas collata improbis non efficit dignos

sed ostendat indignos libro secundo prosa .vi.

Dignitas non reddit hominem honorabile  
si non est virtuosus libro tercio prosa .iii.

& probat quadruplici via.

Dignitas prefecture. dignitas senatoria  
ibidem.

Displicere malis laudabile est libro primo  
prosa tertia.

Divitie in quinque consistunt libro .ij. prosa .v.

Divitie disperse minuunt. scientia vero dis-  
persa augmentat libro secundo prosa .v.

Divitie non sunt appetende tribus rationibus  
probat ibidem. & propter divitias multi peri-  
erunt ibidem.

Divites soli reputantur honore digni ibidem.

Divitie non auferunt indigentiam libro  
tercio prosa .iii.

Divinatio quid sit libro quinto prosa .iii.

Divina providentia require ingenium.

Divino amore tria reguntur scilicet astra. elemē-  
ta & tempora libro secundo metro .viii.

Divinus amor tria facit in hominibus ibidem.

Dolendum non esse require aduersitati.

Dolere faciunt tria boetium libro primo prosa .iii.

Dolor. ira. meror. libro primo prosa .v.

Dolia duo vini in limite iouis libro secundo  
prosa .ij.

Duo principia rerum bonum & malum re-  
quire pitagorici.

Durare malum require miserior.

**E**betat & ingrossat mens humana  
temporalibus libro primo metro .ij.

Ortus volens ire domum sic erras  
ad felicitatem libro tercio prosa secunda.

Eclipsis lune require ammirationis.

Eget omnis eo quod desiderat libro tercio  
prosa tertia.

Elementorum concordia require regimen dei.

Eloquentia sine sapientia & eloquentia cum  
sapientia libro secundo prosa prima.

Epicuri. stoici libro primo prosa .ii.

Equaliter se habere require aduersitate.

Error sapientis est duplici de causa peior  
quam insipientis libro primo prosa prima.

Esse malos simpliciter non concedit. sed  
esse homines malos sicut cadaver esse homi-  
nem libro quarto prosa .ij.



Esse verissime habet p̄mum ens quanto g̃  
aliquis magis per vicia recebit a p̄mo esse  
tantomagis desinit esse libro quarto p̄sa. ii.  
Etas philosophie libro p̄mo p̄sa p̄ma.  
Estatz quatuor per poetaz distinguunt li.  
secundo metro. v.  
Eternitas deo attribuit̃. perpetuitas mūdo  
li. quinto p̄sa. vi.  
Eternitatis diffinitio libro q̄nto p̄sa. vi.  
Eternitatis cognicō habetur ex cognitione  
temporis ibidem.  
Eternitatis vocabulo multi sunt abusi ibide  
Eternum triplex libro quinto p̄sa. vi.  
Euenire require libez arbitrium.  
Euentus require casus. It̄m fortuiti.  
Exilium require miseria.  
Eufratis & tigris duplex origo libro q̄nto  
metro p̄mo.

**P**rovidentia siue vultus philosophie li  
bro p̄mo prosa tertia.  
Alii non potest deus require pro  
videntia diuina.

Falsa felicitas dicitur mendax libro t̄cō  
prosa nona.  
Fama popularis non puenit ex recto indis  
cio rationis libro. iii. p̄sa. vi.  
Familiaris inimicus efficacissima pestis li.  
t̄cō p̄sa. v.  
Familiares regum require potens.  
Fatalis ordo libro. iii. p̄sa. vi.  
Fatum duplex notificat̃ ibidem.  
Fatum ad providentiam habet differenti  
am ibidem.  
Fatum dependet a diuina providentia ex  
emplum ibidem.  
Fati diuerse opiniones ibidem.  
Fato omnia que subsunt etiam diuine pro  
videntie subsunt ibidem.  
Fatum se habet ad providentiam sicut racō  
cinatio ad intellectum ibidem.  
Fatum incipit vbi motus. & quicquid sup̄  
motum est fatum est ibidem.  
Felicitas est duplex scz politica & specula  
tina libro p̄mo metro p̄mo.  
Felicitas temporalis in tribus consistit li.  
secundo prosa. iii.  
Felicitas nemini totaliter aduenit ibidem.

Felicitas falsa libro t̄cio metro p̄mo.  
Felicitatem a vero bono errantes in quinqz  
posuerunt consistere libro t̄cō p̄sa secūda.  
Felix quantumcūqz quis sit t̄n alterius sta  
tus apparet felitior libro secundo p̄sa. vi.  
Figura siue forma hominis & etiam brutoz  
libro quinto metro. v.  
Finis cum sit causa causarū ideo nihil po  
test perfecte sciri nisi fine cognito libro. i.  
prosa sexta.  
Finis & p̄ncipium in vnū coincidunt patz  
in circulo. g̃ cognito p̄ncipio cognoscitur  
finis omnium rez scz deus li. p̄mo p̄sa. vi.  
Fletus duplex verus & fictus siue adurato  
rius libro p̄mo metro p̄mo.  
Fons bonitatis require deus.  
Fortis require aduersitate.  
Fortitudo siue potentia vera require refres  
care.  
Fortune bona transitoria & deceptoria nulli  
seruant fidem libro p̄mo metro p̄mo.  
Fortuna caduca p̄pter duo duplicem habet  
faciem aū albam & retro nigram ibidem.  
Fortuna ceca depingit̃ duplici fronte cas  
pillata & calua libro secundo p̄sa p̄ma.  
Fortuna n̄ est in potestate hominis ibidem.  
Fortuna depingit̃ cum rota ibidem.  
Fortuna non asuescit in oppositum nec na  
tura ibidem.  
Fortuna quelibet dupliciter considerat̃ li.  
quarto prosa. vi.  
Fortunam esse bonam vel malam stat in  
voluntate hominis libro quarto p̄sa. vii.  
Fortuna superba qz nulla veretur li. secūdo  
metro p̄mo.  
Fortuna inuehitur contra auariciam libro  
secundo metro. ii.  
Fortune bona non efficiunt quod p̄mittūt  
libro t̄cio p̄sa. iii.  
Fortuna omnis aut iocunda aut aspera li.  
iii. prosa. vii.  
Fortuiti euentus declarantur per flumina  
paradisi scz tigrim & eufratē quoz duplex  
est origo libro quinto metro. i.  
Fuga passionum siue affectionum li. iii.  
metro. vii.  
Futura ex necessitate eueniunt require spes



**G**loria mundana non dicitur beatitudo libro tercio prosa .vi.

Gloriandum non est in vestibulo li. secundo prosa quinta.

Gloriandum non est in multitudine seruorum libro secundo prosa quinta.

Gloria siue fama non spectat ad virtuosos li. secundo psal. vii.

Gloria humana non est appetenda propter quatuor li. ii. psal. vii.

Gloria vana ex nobilitate sanguinis li. iii. prosa. vi.

Gubernatio celi & terre require deus.

Gubernaculum quo deus regit mundum est bonitas dei li. primo psal. vi.

Gubernare omnia require deus.

**H**erculis labores duodecim libro quarto metro. vii.

Homo diuinus require occupatio.

Domini bona sunt ratio & intellectus non temporalia li. i. psal. vi.

Domini proprium require ratio.

Domini mali naturam amittunt humanam & in bruta conuertuntur li. iii. psal. iii.

Domini forma est sursum ad celos creata brutorum vero deorsum ad terram li. quinto metro. v.

Homo non vilis sed nobilis pars mundi li. primo metro. v.

Homo vere scit qui seipsum scit & ignorat qui seipsum ignorat li. primo psal. vi.

Homo non est homo nisi rationalis li. iii. prosa. iii.

Humani actus regantur a deo libro primo metro. v.

**I**gnorantia est duplex interna siue naturalis & hec est inueni. externa siue extra naturam & hec est senus

& negligentium li. primo metro. ii.

Ignorantia superius require homo.

Ignorantia require cognitio veri.

Imagines veri boni require boni veri.

Infelicitissimi require miserrimi.

Inclinatio capitis signum est profunde imaginationis li. iii. psal. ii.

Ingenium humanum non valet ordinem diuine prouidentie apprehendere li. iii. psal. vi.

Impedimenta cognitionis veritatis require turbationes.

Impunitas require pena.

Impuniti mali require veritas.

Insecuritas regie potestatis patet in diuinis li. iii. psal. v.

Intellectus require sol.

Inuenire deum require deus.

Iudex equitatis require deus.

Inuidus compatere seuo monti ardenti libro primo metro. iii.

Ira quid sit libro primo psal. v.

Iudices mouentur ad misericordiam duplici de causa li. primo psal. iii.

Iudicium vulgare dicit infortunatum miserum fortunatum felicem li. primo psal. iii.

Iudicium naturale & rationale differunt libro quinto psal. ii.

Iusticia quid sit li. secundo psal. prima.

Iusti siue boni non solum hic premiis prouidentur sed a malis calcantur libro. iii. psal. prima.

Iuuentus viridis & felix differunt libro primo metro primo.

**L**iberos duodecim require herculis ac require artes liberales.

Libertus domus multis circularibus constructa libro tercio psal. xii.

Laudare presentem dupliciter contingit li. secundo psal. iii.

Lectio siue theoro studium assimulat libro primo prosa prima.

Lemna documenta precedere debent difficilia libro primo prosa. ii.

Librum arbitrium est in rationali creatura libro quinto prosa. ii.

Librum arbitrium aliter est in angelis. aliter in hominibus bonis & aliter in prauis ibidem.

Librum arbitrium non necessitat sed deus omnia prospicit ibidem.

Librum arbitrium sequuntur premia & pene libro quinto psal. iii.

Libri arbitrii & prouidentie diuine non est discordia sicut aliquando apparet libro. v. metro. ii.

Libro arbitrio prout res sic & aliter euenire libro quinto psal. vi.

Libidinis & desiderii differentia libro. iii.



Ligatus cathenis require princeps malus  
Letargia qualis infirmitas li. pmo pfa. ij.  
Lumen require tenebre.  
Lupus dī avarus libro q̄rto p̄sa. iij.  
Luxuriosi comparantur rabiei maris libro  
p̄mo metro. iij.  
Luxuriosus require porcus.

**M**agistratum quare assumpsit boē  
tius libro p̄mo pfa. iij.

Ala sunt in mūdo libro q̄rto pfa. j.

Mali & stulti non sunt timendi libro p̄mo  
p̄sa tertia.

Malos esse non simpliciter conceditur re-  
quire esse.

Malum posse siue velle require posse.

Malitia eternaliter duraret libro quarto  
p̄sa. iij.

Malum nūq̄ est libro q̄rto p̄sa. vi.

Manus philosophie libro p̄mo pfa. p̄ma.

Malum nihil est libro t̄cō p̄sa. xij.

Medicus qualiter inuestigat morbum libro  
p̄mo p̄sa. ij.

Medica dicitur philosophia libro primo  
p̄sa tertia.

Medicus nonsolum per signa vrine querit  
morbum sed etiam per interrogatōnes libro  
primo p̄sa. vi.

Memorari require recordari.

Mendacium est triplex libro primo pfa. iij.

Mendax require felicitas falsa.

Meroz require dolor.

Meretrici assimulant̄ muse poetice li. j. p. j.

Metro & p̄sa vtitur boetius p̄pter duo li-  
bzo primo metro primo.

Miseria & exilium libro primo p̄sa. v.

Misericordia require indices.

Miser est omnis malus libro q̄rto pfa. iij.

Miserior tanto quis quanto supplicio di-  
gnior ibidem.

Misericordes essent mali si nō punirent̄ ibidē

Miserrimi sunt infelicissimi si malitia eter-  
naliter duraret libro quarto p̄sa. iij.

Mors require periodi.

Mons et lona semper ardet li. secūdo pfa. v.

Mors libro secundo metro septimo.

Mors felix & infelix secundum vulgares  
libzo primo metro primo.

Mundus require area fortune.

Mundus comparat̄ mari libro p̄mo pfa. iij.

Mundus require deus.

Mundum posuit Plato incepisse libro q̄n-  
to p̄sa sexta.

Murem vellem muribus dominari ridicu-  
losum est libro secundo pfa. vi.

Mutabilitas rerum pbat̄ tribus exemplis  
scz sole. floribz & mari libro t̄cō pfa. viij.

Mutabilia omnia preter deum libro quar-  
to p̄sa sexta.

**N**atura non assuescit in oppositum  
nec fortuna libro secundo pfa. p̄ma  
Natura est triplex libro t̄cō me-

tro secundo.  
Natura humana paucis minimisq̄ contē-

ta est libro secundo pfa. v.

Natura si interdum violentatur tamen q̄n-

doq̄ ad id redit quod naturaliter sibi con-

uenit vt patet de leone. vegetabilibus &

volatilibus libro t̄cō metro secundo.

Naturale iudicium d̄t a rōnali li. q̄nto p. ij.

Necessitare require presentia. Item re-

quire signum.

Necessitates sunt due libro quinto pfa. vi.

Necessarium idē potest esse & contingens

ad diuersa relatum libro quinto p̄sa. vi.

Neronis quatuor malitie require dignitas.

Neronis luxuria libro primo metro. iij.

Nescire require homo vere.

Nihil est causa mali libro quarto pfa. sexta

Ex nihilo nihil fieri quomodo intelligitur

libzo quinto p̄sa prima.

Nigromanticum presumpserunt Boetium

p̄pter duo libro primo p̄sa quarta.

Nobilis quūq̄ preter illum qui est dedit?

vicijz libro t̄cō metro sexto.

Nomen significat substantiā cum qualitate

libzo quarto metro. iij.

Non ens est duplex libro quinto pfa. vi.

Novum antiquum require pati.

Nox est duplex accidentalis & naturalis

libzo primo metro. ij.

**O**bediunt deo cuncta naturaliter

existentia libro quarto metro. vi.

Cum dicitur studium secundum

vulgares libro p̄mo p̄sa. iij.



Oculi philosophiæ ratio & intellectus. & triplici ratione dicuntur ardentes libro primo prosa prima.

Odium non habet locum apud sapientes li. quarto psal. iii.

Omnes laborant licet diverso calle ad unum beatitudinis finem pervenire li. tertio psal. ii.

Omnes tendunt ad beatitudinem vi naturali compulsi sed varie libro tertio psal. ii.

Opinio vulgariū require veritas.

Opus quod facere vis requiritur voluntas & potestas libro tertio psal. iii.

Oratio siue deprecatio quod sit li. quinto psal. ii.

Oraciones siue preces sunt deo porrigende libro quinto prosa. vi.

Oratores qui sint libro quarto psal. iii.

Ordo debitus temporis & loci debet esse in quolibet opere siue actu libro primo metro. vi.

Ordine debito servatur res in suo esse ibidem.

Ornamentis ornari est error li. ii. prosa. v.

Orpheus citharista libro tertio metro. xii.

Orphei fabule moralitas ibidem.

**D**ardentes require comedere.

Aripotetici libro primo prosa. ii.

Assio est quidam motus cellule appetitive libro primo psal. vi.

Passiones animi impediunt rectum rationis iudicium li. primo psal. vi. Et ibidem metro. vii.

Pati sapientes non est novum sed antiquum libro primo prosa. ii.

Patria est beatitudo. via ad eam sunt virtutes libro quinto psal. prima.

Paupertas duplex libro secundo metro. iii.

Paulinus senator Romanorum li. secundo psal. ii.

Pax seu tranquillitas mentis li. primo psal. v.

Peccata require vitia.

Pellende sunt affectiones li. primo metro. vii.

Pena malorum bona. impunitas mala libro quarto prosa. iii.

Pene damnatorum siue purgandorum non sunt edifferende libro quarto prosa. iii.

Pene malorum que fieri permittunt bonis & malis iocunda que debent bonis li. iii. p. v.

Pene require liberum arbitrium.

Pemne mentis speculatio rationis li. iii. p. i.

Periclitari libro tertio metro. vii.

Periodi mortis siue mete vite libro quarto

metro quarto.

Permanentia est appetitus naturalis non voluntarius libro tertio prosa. xi.

Piger require asinus.

Pitagorici posuerunt duo principia rerum bonum & malum libro tertio psal. xi.

Philosophari require ammirari.

Philosophia dicitur mulier propter tria libro primo prosa prima.

Philosophie statura ibidem.

Philosophie partes tres mathematica. naturalis. metaphisica ibidem.

Philosophie vestes artes liberales ibidem.

Philie vestes erant filis tenuissimis ibidem.

Philosophia manibus suis texuerat vestem ibidem.

Philosophie vestes obscurantur quia non visitata ut gladius in quiete rubiginosus erit ibidem.

Philosophia dividitur in practicam & speculativam ibidem.

Philosophia practica habetur in ethica. yconomica & politica. sed speculativa seu theoretica triplex est scilicet physica. mathematica. & metaphisica. & in talibus est ordo per modum scale ibidem.

Philie vestis scinditur vario modo ibidem.

Philosophie ornamenta ibidem.

Philosophie ira ibidem.

Philosophia magistra omnium virtutum & est a deo libro primo psal. ii.

Philosophia est via ad cognoscendum verum lumen libro quarto psal. prima.

Philosophus fuisset si tacuisset li. ii. p. vii.

Plato require scire. Itaque require mundus.

Peccata require meretrici.

Poetica ars a philosophia fugat li. primo psal. i.

Popularis require fama.

Porcus dicitur luxuriosus li. iii. psal. ii.

Posse malum peius est quam velle libro iii. prosa. iii. qualiter intelligitur.

Posse malum non est posse li. iii. psal. ii.

Posse implere require desiderium.

Potentia non potest in liberum arbitrium li. secundo prosa. vi. Ut patet de illo qui mordebit linguam.

Potentia vera require refrenare.



**P**otentia. sufficientia. reuerētia. claritudo.  
iocunditas. sunt vnū in re li. iij. pfa. ix.  
**P**otentia ligata require pnceps malus.  
**P**otentia plus require actus.  
**P**otentium familiaritate seneca. & plures  
mortui sunt li. iij. pfa. v.  
**P**otentes huius mundi non sunt timendi  
libro pmo metro. iij.  
**P**otens econtra patit̃ potentiam exemplū  
de Busiride interfecto ab Hercule. Itm̃ de  
Regulo romano li. ij. pfa. vi.  
**P**otestas regia non est vera potestas li. iij.  
prosa. v.  
**P**otestas gladio sup caput pendenti com-  
parat̃ ibidem.  
**P**otestatis infecuritas req̃re infecuritas.  
**P**otestates cōcedunt̃ malis li. iij. pfa. vi.  
**P**otestas plus require dignitas.  
**P**recēs require oratōnes.  
**P**remia nunq̃ de sunt bonis. nec malis sus-  
cipia libro. iij. pfa. iij.  
**P**remia require liberum arbitrium.  
**P**remium extrinsecum non curat bon⁹ cū  
habeat in animo intrinsecū. li. iij. pfa. iij.  
**P**rescientia dei libro. v. pfa. iij.  
**P**rescientia dei nullam necessitatē imponit  
futuris libro. v. pfa. iij.  
**P**rescientia dei non mutat ppetatem rei li.  
q̃nto pfa. vi.  
**P**resentialit̃ omnia sunt in deo li. v. p. vi.  
**P**retorio inducebant̃ consules romani re-  
quire consules.  
**P**rinicia duo require pitagorici.  
**P**rinicipium malorū potentia ligata ē mul-  
tis cathemis libro. iij. metro. ij.  
**P**rodigium quid sit li. ij. pfa. pma.  
**P**romittere require sapiens.  
**P**ropositōnum veritas est super naturam  
rerum libro quarto pfa. ij.  
**P**roprium bonum hoīm require ratō recta.  
**P**rosopopeia est fictio noue persone libro  
pmo prosa pma.  
**P**rospera require aduersa.  
**P**romidentia dei solis claritatem excellit li.  
quinto metro. ij.  
**P**romidentia diuina quo ad diuersos actus  
hominis non fallit li. v. pfa. vi.

**P**rosa & metro vtiť boetius duabo de cau-  
sis libro pmo metro pmo.

**P**rudens tria respicit tpa li. ij. pfa. i.

**P**ulchritudo quadruplex li. ij. pfa. v.

**P**ulchritudo corporis velociter rapit̃ libro  
tercō pfa. viij.

**P**ulchz videri n̄ reddit natura. sed oculorū  
debilitas ibidem exemplum de Alcibiade.

**P**uniri alibi grauius mali hic impuniti  
libro quarto pfa. iij.

**P**uniri intrinsece require conscientia pura.

**P**uniri non require miserioz.

**Q**uies mentis require pax.

**Q**uinq̃ vnū in re require potentia.

**V**id nominis & quid rei differūt  
libro quinto prosa pma.

**R**atio recta est homini p̃prium bo-  
num libro pmo prosa. v.

**R**ationalis require homo.

**R**ecordari quid sit libro quarto pfa. ij.

**R**efrenare animum est potentia vera libro  
tercio metro. v.

**R**egendum tria requirunt̃ li. ij. pfa. viij.

**R**egere require deus.

**R**egimen dei in concordia elementorū appa-  
ret & in ptib⁹ anni libro q̃rto metro. vi.

**R**espublica require beate.

**R**ixosus require canis.

**R**otare orbem require deus rotat

**R**uge q̃re in semib⁹ n̄ in inuemb⁹ li. i. me. i.

**S**acrilegium libro pmo prosa. iij.

**S**amitas corporis triduane febr̃  
soluit̃ libro tercō prosa. viij.

**S**apiens habet se vniſormiter ad vtrinq̃  
fortunam libro secundo prosa pma.

**S**apiens require tetragonum.

**S**apientis non est promittere que non po-  
test implere libro q̃rto prosa. ij.

**S**apiens require desiderium. Itm̃ require  
aduersitate. Itm̃ require odium.

**S**apiens non odit stultum libro. iij. p. iij.

**S**apiētis ē declarare difficilia li. iij. p. vi.

**S**apientum est simplicibus arridere cum  
sapientiam adquirant ibidem.

**S**cientia dispersa augmentat̃. oppositum  
de diuitijs require diuitie.

**S**cientia diuina q̃lis sit nominanda libro.



quinto prosa sexa.

Scire require finis.

Scire seipsum require homo vere scit.

Scire fm Platonem libro qnto metro. iij.

Senes quare rugosi libro pmo metro pmo

Senium generat triplicit li. pmo metro. i

Se num multa incommoda ibidem.

Sensualitas cotrariat romi li. pmo metro. ij

Sermones accipiendi sunt fm materiam

subiectam libro terco metro. xij.

Seremitas respertina libro qnto pfa. iij.

Sex dolorosa require dolere.

Signum ondit signatum. non necessitat li.

qnto prosa. iij.

Soctes plius in nomine vnus dei bibit ve

nenum & nihil sibi nocuit li. pmo pfa. iij.

Socrates docet semper pandere veritatem

libro pmo pfa. iij.

Sol qnq significat intellectum li. pmo me. iij

Solis color li. pmo metro. ij.

Solis claritas reqre providentia dei.

Spes & deprecaco cessarent si futura de ne

cessitate euenirent li. qnto pfa. iij.

Status non placens require felicitas.

Stelle septem reqre ammiracoms.

Stoici vnde dicant li. qnto metro. iij.

Itm plus reqre epicuri.

Studium duplex florens & aridum libro

pmo metro. i. Itm plus reqre lecto. Item

plus require otium.

Stupor quid sit libro pmo pfa. i.

Stupor boeci ibidem.

Stupor & pudor differunt li. pmo pfa. ij.

Superbo oparat fulmin li. pmo me. iij.

Contra superbos vanam gloriam qrentes

li. septimo metro. vij.

Supplicia require premia.

Aciturnitas duplicif prouenit li.

pmo prosa. ij.

Aciturnitas triplex li. scdo pfa. i.

Tactus require cognoscit.

Tardus require asinus.

Temporalia ebant & ingrossant mentem

humanam li. pmo metro. ij.

Temp? vernale ouenit vite humane ibidez

Tempus autumnale dat vuas ibidem.

Tenebris assueti non queunt lumē intueri

vt sunt certe aues libro qrtto prosa. iij.

Terra habitabilis solum ad tres ptes libro

secundo prosa. vij.

Terrena bona excecant vulgares li. qrtto

prosa. iij.

Testis condicōnes libro pmo pfa. iij.

Tetragonum corpus comparatur sapienti

libro qrtto pfa. vij.

Tigris flumen require eufratis.

Tyresias vaticinavit reqre vaticinacō.

Tonitru dē deus tonare vt sic diuina puidē

tia recogitetur libro qrtto metro. vij.

Transformatio require animi.

Transformatus require vlixis.

Turbacōnes animi impediunt cognicōnem

veritatis libro pmo metro. vij.

**V**aticinatio Tyresie. quid dicam

hoc erit vel non erit li. qnto pfa. iij.

Bi nunc fabricius. vbi Catbo li.

secundo metro. vij.

Velle malum reqre posse.

Venenum bibere require soctes.

Venti quatuor pncipales a quatuor ptibz

mundi quilibet duos habet collaterales. &

sic sunt duodecim libro pmo metro. ij.

Ventoz generaco libro pmo metro. ij.

Veritas require socrates.

Veritas qualiter latet in pncipio in nostro

intellectu libro terco metro. xj.

Veritatem non omnes eodem modo capis

unt nam qdam demonstratiue qdam auto

ritatiue qdam p modū fabule li. ij. me. xij.

Veritas ppositionum require ppositio.

Veritas contrariat opinioni vulgarium q

putat malos impuitos felices li. iij. p. iij.

Vertex capitis tres habet ptes. fantasia in

anteriori. cogitativa in medio. memorativa

in occipite libro pmo pfa pma.

Vespertina require seremitas.

Vestibz non est gloriadum li. scdo pfa. v

Via ad beatitudinem require patria.

Vitia sunt spernenda li. qnto pfa. vij.

Vitia non sunt sine penis li. qrtto pfa pma.

Vitiosus require accidichus.

Videre omia require deus.

Vini duo dolia in limite Iouis li. scdo p. ij

Virtutes sunt colende libro qnto pfa. vij.



**V**irtus interpretat' libro. m̄j. prosa. vij.  
**V**irtutes sunt via ad beatitudinem require  
patria.  
**V**isus require cognoscit'.  
**V**ita humana require tempus vernale.  
**V**ita virtuosa est status mediocris ppter  
similitudinem edificij. li. ij. metro. m̄j.  
**V**ita hominis require circulo.  
**V**ita hominis require periodi.  
**V**lixis socij per potum **C**ircis in bruta sūt  
trāsformati libro. m̄j. metro. ij.  
**V**lixes plus require aduersitas.  
**V**num & bonū idem sūt li. ij. prosa. xj.  
**V**num manet interim q̄ est vnum ibidem  
**V**olitum nihil nisi cognitū li. v. metro. m̄j.  
**V**oluntas require opus.  
**V**oluntas & potestas requirunt' ad omne  
actum libro. m̄j. prosa. ij.  
**V**oluptas duplex libro. ij. psā. vij. **I**n vo  
luptate non est beatitudo ibidem.  
**V**oluptas coningalis h̄t anxietatē annexā  
vide exemplū notabile li. ij. prosa. vij.  
**V**oluptas est sicut stimulus apum li. ij.  
metro. vij.  
**V**oluptatem quid mali sequitur ibidem.  
**V**ulnus detegere require confiteri.  
**V**ultus require facies.  
**V**ultus reuerendi dī philosophia. q̄ sicut  
vultus honestus facit hominem reuereri sic  
ph̄ia amatores suos li. j. prosa. j.



**A**micij. Manlij. Torquati. Seuerini. Boecij. Ordinarij. Patricij  
viri exconsulis & consolatione philosophie liber primus incipit  
Metrum primum heroicum elegiacum.

**O** Armina qui quondam studio florente pegi. Flebilis heu  
mestos cogor imire modos. Ecce mihi lacere dictat scribēs  
da camene. Et veris elegi fletibus ora rigant. Das saltem  
nullus potuit praeceps terror. Ne nostrum comites persequerentur  
Gloria felicis olim viridisque iuuentute. Solantur meum nunc  
mea fata senis. Venit enim praeparata malis inopina senectus  
Et dolor et aetatem iussit melle suam. Intempestivi fundunt vertice cani. Et tremunt  
effeto corpore laxa cutis. Mors hominum felix quae se nec dulcibus annis. Inserit. &  
mestis sepe vocata venit. Heu heu quae furda miseros auertit aure. Et fletus oculos  
claudere seua negat. Dum lenibus malefida bonis fortuna faueret. Pene caput  
tristis merferat hora meum. Nunc quia fallacem mutant nubila vultum. Pro-  
trahit ingratis impia vita moras. Quid me felicem totiens iactastis amici.  
Qui cecidit. stabili non erat ille gradu.

**V** Prosa prima.

**N**ec dum mecum tacitus ipse reputarem. querimoniamque lacrimabilem  
stili officio designarem. astitisse mihi supra verticem visa est mulier.  
reuerendi admodum vultus. oculis ardentibus. & ultra communem hominum  
valentiam perspicacibus. colore vivido. atque inexhausti vigoris. quibus ita enim  
pleno foret ut nullo modo nostre crederetur aetatis. Statura discretionis ambigue.  
Nam nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat. Nunc vero  
pulsare celum summi verticis cacumine videbatur. Que cum caput alcis extulisset  
ipsum etiam celum penetrabat. sese respicientiumque hominum frustrabat intuitus.  
Vestis erant tenuissimis filis. subtili artificio. indissolubili materia perfecte. quae  
uti post eadem prodente cognoui. suis manibus texuerat. Quarum speciem veluti  
fumosas imagines solet. caligo quidam neglecte vetustatis obduxerat. Daz in  
extremo margine. P. grecum. in supremo vero. T. legebat in textum. Atque inter  
utrasque litteras in scalarum modum gradus quidam insigniti videbantur. quibus ab inferiore  
ad superius elementum esset ascensus. Eandem tamen vestem violentorum quorundam  
sciderant manus & particulas quae quisque potuit abstulerant. Et dextra quidem eius  
libellos. sceptrum vero sinistra gerebat. Que ubi poeticas musas vidit. nostro assistentes  
choro. fletibusque meis verba dictantes. commoto paulisper. ac torvis inflammata



luminibus. **P.** Quis inquit has scemicas meretriculas ad hunc egre promissit accedere.  
Que dolores eius non modo ullis foueret remediis. verum dulcibus insuper aleretur venis.  
De sunt enim que infructuosis affectuum spiritibus vberem fructibus rationis segetem necant.  
hominumque mentes assuefaciunt morbo non liberant. At si quem prophetam uti vulgo  
solutum nobis blandicie vestre detraherent. minus moleste ferendum putarem. Nihil  
quippe in eo nostre ope lederent. Hunc vero eleaticis. atque academicis studiis enus-  
tratum. sed ab ipse potius sirenes usque in exitum dulces. meisque eius musis curandum san-  
nandumque relinquit. **B.** Dixit ille choros increpitus deiecit humi mestior vultum.  
confususque rubore verecundiam limem tristis excessit. At ego cum acies lacrimismersa ca-  
ligarat. nec dimoscere posses quoniam hec esset mulier tam piose auctoritatis obstupui.  
visusque in terram defixo quidnam deinceps esset actura expectare tacitus cepi. Tum illa  
propius accedens in extrema lectuli mei parte sedit. meumque intuens vultu fluctu gemens.  
atque in humum merore deiectum. his verbis de nostre mentis perturbatione conquesta est.

*Metaphrasis secundum primum librum.*

**H**eu quod precipitimersa profundo Mens habet & propria luce relicta.  
Tendit in externas ire tenebras. Terrenis quociens flatibus acta.

Crescit in immensum noxia cura. Sic quondam celo liber aperto  
Suetus in ethereos ire meatus. Cernebat rosei lumina solis.  
Visibat gelide sidera lune Et quocumque vagos stella recursus  
Exercet. varios flexa per orbem. Comprensam numeris victor habebat.  
Quin etiam causas unde sonora Flammina sollicitant equora ponti.  
Quis voluat stabile spiritus orbem. Vel cur hesperias sidus in undas  
Casurum rutilo surgat ab ortu. Quis veris placidas temperet horas  
Ut terras roseis floribus ornet. Quis dedit ut pleno fertilis anno  
Autumnus gaudis influat vix. Rimari solitus. atque latentis  
Nature varias reddere causas. Nunc iacet effeto lumine mentis.  
Et pressus quibus colla catenis Declinamque gerens pondere vultum.  
Cogitur heu stolidam cernere terram. *Prosa secunda primum libri.*

**S**ed medicine inquit potius tempus est quam querere. **B.** Tum vero totis in  
me intenta luminibus. **P.** Tu es ne ille ait. qui nostro quondam lacte  
nutritus. nostris educatus alimentis in virilis animi robur euaseras. Atqui talia  
contuleram? arma. quod nisi prius abiecisses. inuicta te firmitate tuerent. Agnoscis  
ne me. Quid taces. Pudore an stupore siluisti. mallem pudore. sed te ut video  
stupor oppressit. **B.** Cumque non modo tacitum sed elinguem proorsus me mutumque



vidisset. admouit pectori meo leuiter manum. **P.** Et nihil inquit periculi est. letargum patitur. communem illorum mentium morbum. Sui paulisper oblitus est. Recordabitur facile sui. siquidem nos ante cognouerit. Quod ut possit agnoscere paulisper lumina eius mortalium rerum nube caligantia tergant. **B.** Nec dixit Oculosque meos fletibus in undantes contracta in rugam veste siccauit.

**V** Metrum tertium primi libri.

**Q**uoniam me discussa liquoribus nocte tenebre. Luminibusque por rediit vigor. Ut cum precipiti glomerentur sidera choro. Nimbosisque polus stetit imbribus. Sol latet. ac nodum celo venientibus astris. Desuper in terram nox funditur. Hanc si traicio boreas emissus ab antro. Verberet. & clausum reseret diem. Emicat subito vibratus lumine phebuis. Mirantes oculos radijs ferit.

**V** Prosa tertia primi libri.

**H**aud aliter tristitie nebulis dissolutis hausi celum & ad cognoscendas medicantis faciem mentem recepi. Itaque ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi. respicio nutrice meam. in cuius ab adolescentia laribus obuersatus fueram. philosophia. Et quid inquam tu in has exilij nostri solitudines. O omni magistra virtutum a superno cardine delapsa venisti. An ut tu quoque mecum reas falsis criminationibus agiteris. **P.** An inquit te alumne desererem. nec sarcinam quam mei nominis ex luore sustulisti. communicato tecum labore perire. Atque philosophie fas non erat incommittatum relinquere iter innocentis. meam si criminationem vereretur. & quasi nouum aliquid acciderit perhorrescerem. Num enim primum censes apud improbos mores laessitatem periculis esse sapientiam. Nonne apud veteres quod ante nostri Platonis etate magnam sepe certamen cum stulticie temeritate certauimus. Eodemque superstite preceptor eius Socrates iniuste victoriam mortis me astante peremerit. Cuius hereditatem cum deinceps epicureum vulgus ac stoicum. ceterique pro sua quisque parte raptum ire molirent. meque reclamantem remittentemque velut in pretem prede traherent. vestem quam meis texueras manibus disciderunt. arreptisque ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abire. In quibus quoniam quedam nostri habitus vestigia videbantur. meos esse familiares imprudentia rata. non nullos eorum prophane multitudinis errore peruertit. Quod si nec Anaxagore fugam. nec Socratis venenum. nec Zenonis tormenta. quod sunt peregrina nominasti. ac canos atque senecas. at foranos. quorum nec proutusta nec incelebris memoria est. scire potuisti. Quos nihil aliud in clade detraxit nisi quod nostris moribus instituti studijs improborum dissimilium videbantur. Itaque nihil est quod admireris. si in hoc vite



salō circūflantibꝫ agitemur procellis. quibꝫ hoc maxime ꝑpositum est. pessimis  
displicē. Quorꝫ q̄dem tametsi numerosus exercitus. spernendus tñ est. qm̄ nullo  
duce regiē. sed errore tñ temere ac passim limphante raptat. Qui si qñ ꝑtra nos  
aciem struens valentior incubuerit. nr̄a quidem dux copias suas in arcē ꝑtrahit.  
Illi vero circa diripiendas inutiles sarcinolas occupant. At nos desup̄ irridem?  
vilissima rez q̄qꝫ rapientes. securi toti? furiosi tumult? eoꝫ vallo muniti q̄ gras?  
santi stulticie aspirare phas n̄ sit. **¶ Metꝫ quartum ꝑm̄ libri.**

**Q**uisquis composito serenꝫ euo **F**atum sub pedibꝫ egit sup̄bum.  
**F**ortunamqꝫ tuens vtrāqꝫ rectus **I**nnictum potuit tenere vultum.  
**N**on illum rabies mineqꝫ ponti **V**ersum funditus agitantis estum.  
**N**ec ruptis quociens vag? caminis **T**orquet fumificos vesuꝫ ignes.  
**D**aut celsas soliti ferire turrez **A**rdentis via fulminis mouebit?  
**Q**uid tñ miseri seuos tiramos **M**iranē sine viribꝫ furentes.  
**N**ec speres aliquid nec extimescas **E**xarmaueris impotentis iram.  
**A**t q̄squis trepid? pauet vel optat **Q** non sit stabilis. suiqꝫ iuris  
**A**biecit clipeum. locoꝫ motus **N**ectit qua valeat trahi catbenam.

**¶ Prosa q̄rta ꝑm̄ libri.**

experz es lire. al. **E**s ne agim? ad lira

**S**entis ne iqt̄ hec atꝫ aīo illabū? tuo  
quid fles. quid lacrimis manas.

confitere mibi ne occultes

**S**i operā medicātis expectas. oportet vt vuln? detegas tuū. **B.** Tū ego collecto  
ī vires aīo. **A**n ne adhuc eget āmonitōe. nec ꝑ se satis eminet fortūe in nos seu  
entis asperitas. **N**ihil ne te ip̄a facies loci mouet. **D**ecime ē bibliotheca quā cer  
tissimā tibi sedem in nr̄is lariꝫ ip̄a delegeras. in q̄ mecū sepe residens de hūanaz  
diuinazqꝫ rez sciētia differebas. **T**al̄ habit? talisqꝫ vult? erat. cū tecū nature se  
creta rimarer. cū mibi fideꝫ vias radio describeres. cū mores nr̄os totiusqꝫ vite rō  
nem ad celestis ordinis exēplar formares. **D**ecime ꝑmia referim? tibi obseq̄ntes.  
**A**tqꝫ tu hāc snām platōis ore sāxisti beatas fore respublicas. si eas vel studiosi  
sapie regerēt. vel eazꝫ rectores studē sapie atigisset. **T**u eiusdē viri ore. hāc sa  
pientiꝫ capessūde reipublice necessariā causam eē monuisti. ne improbis flagi  
ciosisqꝫ ciuibꝫ vrbū relictā gubernacula. pestē bonis ac ꝑniciem inferrēt. **H**anc  
igr̄ autoritatē secutus. quod a te inter secreta ocia didiceram. transferre in actū  
publice āministratōis optavi. tu mibi & qui te sapienciū mentibꝫ inseruit deus  
consciꝫ estis. nullū me ad magistratū nisi omne bonorꝫ omniū studiū detulisse.



**I**nde cum improbis graues inexorabilesque discordie fuere & quod conscientie libertas hō p tuendo iure spreta potentū semp fuit offensio. **Q**uociēs ego iungastū imbecillis cuiusque fortunas impetū facientem obuius excepi. **Q**uociens triguillam regie prepositū dom? ab incepta ppetrataque iam prozsus iniuria deiect. **Q**uociens miseros q̄s infinitis calumnijs impunita barbarorū semp auaricia vexabat. obiecta piculis auctoritate protexi. **N**unq̄ me a iure ad iniuriam quisq̄ detraxit. **P**rominialiū fortunas. tū puatis rapinis. tum publicis vectigalibz pessundari. non aliter q̄ qui pacie bāt indolui. **C**um acerbe famis tpe grauis atq̄ inexplicabilis indicta coemptio pfligatura inopia campaniam puincia videret. certamē aduersum prefectum pretorū communis commodi rōne suscepi. rege cognoscente contendī. & ne coemptio exigeretur emici. **P**aulimum consularem virū cuius opes palatini canes iaz spe atq̄ ambicōne deuorassent. ab ip̄is hīantū faucibz retraxi. **N**e albiū cōsularem virum preiudicate accusacōis pena corriperet. odijs me cipiam delatoris opposui. **S**atis ne in me magnas videor exacerbasse discordias. **S**ed esse apud ceteros tutior debui. qui mihi amore iusticie nihil apud aulicos quo magis eē tutior obseruam. **Q**uibo aut deferentibz pculsi sumus. **Q**uorū vn? basilis olim a regis depulsus ministerio in delationē nostri nominis alieni eris necessitate compulsus est. **O**pilionem vero atq̄ gaudentium cū ob innumeras atq̄ multiplices fraudes ire in exilium regia censura decremisset. cunq̄ illi parere nolentes sacraz sese edium defensione tuerent. comptumq̄ id regi foret. edixit vt nisi infra prescriptum diē a rauenna vrbe decederēt. p notas insigniti frontibz pellerent. **Q**uid huic seueritati posse astrui videt. **A**tqui eodem die deferentibz eidem noīs nostri delacō suscepta est. **Q**uid igit. **N**ostre ne artes ita meruerunt. **A**n illos accusatores iustos fecit premissa dānatio. **I**ta ne nihil fortunaz puduit si minus accusate innocentie. at accusatūm vilitas pudori debuisset. **A**t cuius criminis causa arguimur summā queris. **S**enatum dicimur saluū esse voluisse. **M**odum desideras. **D**elatorē ne documenta deferret. quibo senatū lese maiestatis reum faceret. impedisse criminamur. **Q**uid igit o magistra censes. **I**nficiabimur crimen. ne tibi pudore simus. **A**t volui. nec vnq̄ velle desistam. fatebimur. sed impediendi delatoris opera cessabit. **A**n optasse illius ordinis salutem nephas vocabo. **I**lle quidem suis de me decretis vti hoc nephas esset effecerat. s̄ sibi semp mentiens imprudentia rez merita nō potest immutare. **N**ec mihi soctico decreto phas esse arbitror. vel oculuisse veritatē. vel concessisse mendaciū. **V**erū id quō sit. tuo sapientiūq̄ iudicō estimando relinquo. **C**ui rei seriem atq̄ veritatem. ne



latere posteros quæat. stilo etiam memorieque commendavi. **N**am de compositis  
falso litteris. quibus libertatem arguor sperasse romanam. quid attinet dicere. Quam  
fraus apta patuisset. si nobis ipsorum confessione delatorum. que in omnibus negotiis  
maximas habet vires. uti licuisset. **N**am quod sperari reliqua libertas potest. Atque  
utinam posset vlla. **R**espondissem canis vobis. qui cum a gaio cesare germanici filio disci  
contra se facte coniurationis fuisse diceretur. si ego inquit scissem. tu nescisses. Qua  
in re non ita sensus nostros meror hebetavit ut impios scelerata contra virtutem querar esse  
molitos. sed ea que sperauerint effecisse vehementer admiro. **N**am deteriora velle  
nostri fuerit fortasse defectus. **P**osse autem contra innocentiam que sceleratus quisque  
concepit. inspectante deo monstro simile est. **V**nde haud iniuria tuorum quidam fami-  
liarium quesivit. **S**iquidem deus inquit est. unde mala. **B**ona vero unde si non est.  
**S**ed si phas fuerit nepharios homines qui bonorum omnium totiusque senatus sanguinem  
petunt. nos etiam quos propugnare bonis senatuique videretur perditum ire voluisse. **S**ed nunc  
idem de patribus quos merebamur. **M**eministi ut opinor. quoniam me dictum quid factum  
re. prius ipsa semper dirigebas. **M**eministi inquit verone cum rex avidus communis exitum  
maiestatis crimen in album delatum ad cunctum senatus ordinem transferre moliret.  
universi innocentiam senatus contra mei periculi securitate defenderim. **S**cis me hec  
& vera perferre. & in nulla undeque mei laude iactasse. **M**inuit enim quodammodo se pre-  
bantis conscientie secretum. quociens ostendendo quod factum. recipit fame peritum. **S**ed inno-  
centiam nostram quis excepit euentus. **P**ro vere virtutis premijs. falsi sceleris penas  
subimus. **E**t cuius undeque facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in severitate  
concordes. ut non aliquos vel ipse ingenii error humani vel fortune conditio cunctis  
mortalibus incerta submittet. **S**i inflammare sacras edes voluisset. si sacerdotes impio  
ingulare gladio. si bonis omnibus necem struxisset diceremur. prius tamen sententia  
confessum. convictum me punisset. **N**unc vero quingentis fere passuum milibus  
percul moti atque indefensi ob studiū perpeni in senatum morti perscriptioque damnamur.  
**O** meritos de simili crimine neminem posse convinci. **C**uius dignitatem reatus ipsi  
etiam qui detulere viderunt. **Q**uam uti alicuius sceleris admixtione fuscarent. ob  
ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam meam polluisse mentiti sunt. **A**tqui  
& tu insita nobis omne rerum mortalium cupidinez de nostri animi sede pellebas & sub  
tuis oculis sacrilegio phas locum esse non erat. **I**nstallabas enim auribus cogitationibusque

deo & non diis

quotidie meis pythagoricum illud. **E**noy benon. servandū. **N**ec conveniebat vilissimorum  
me spirituum presidia captare. quem tu in hanc excellentiam proponebas ut cōsimile deo



10  
faceres. **P**reterea penetral innocens domus. honestissimorum cetus amicorum. socer  
simachus etiam sanctus. & equum actu ipso reuerendus ab omni nos criminis hominis suspitione  
defendunt. **S**ed o nephars. **I**lli vero de te tanti criminis capiunt fides. atque hoc  
ipso videmur affines fuisse maleficio. quia tuis instituti moribus imbuti discipli  
nis sumus. **I**taque non est satis mihi profuisse tuam reuerentiam. nisi ultro  
tu potius mea offensione lacereris. **A**tuero hic etiam nostris malis cumulus ac  
cedit. quod estimatio plurimorum non reus merita. sed fortune spectat euentum. eaque  
tantum indicat esse promissa quam felicitas commedauerit. **Q**uo fit. ut estimatio bona  
prima omnium deserat infelices. **Q**ui nunc populi rumores. quod dissona multiplicesque  
sententie piget remisci. **H**oc tamen dixerim ego ultimam esse aduersae fortune sarcinam.  
quod dum miseris aliquod crimen affigit. quae perferunt meruisse credunt. **E**t ego  
siquidem bonis omnibus pulsus. digitibus exutus. estimatio sedatus. ob beneficium  
ptuli supplicium. **V**idere autem videor nepharias steleratorum officinas gaudio leticiaque  
fluitantes. perditissimum quaque nominis delationum fraudibus imminente. iace bonos nostri  
discriminis terrore prostratos. flagitiosum quaque ad audiendum quidem facinus im  
punitate. ad efficiendum vero premiis incitari. insontes autem non modo securitate  
reus ipsa etiam defensione primatos. **I**taque libet exclamare ad deum celi.

**M**etrum quintum libri primi.

**O**stelliferi conditor orbis. **Q**ui perpetuo nexus solio. **R**apido celum turbine  
versas. **L**egemque pati sidera cogis. **V**t nunc pleno lucida cornu. **T**otis  
fratris obuia flammis. **C**ondat stellas luna minores. **N**unc obscuro pallida cornu.  
**P**hebo propior lumina pdat. **E**t qui pme tempore noctis. **A**git argentes hesperus  
ortus. **S**olitas iterum mutat habenas. **P**hebi pallens lucifer ortu. **T**u frondiflua  
frigore praeuine. **S**tringis lucem breuiori mora. **T**u cum feruida venerit estas  
**A**giles noctis diuidis horas. **T**ua vis varium temperat annum. **V**t quas boreae  
spiritus aufert. **R**euebat mitis zephyrus frondes. **Q**ueque arcturus semina vidit  
**S**irius altas vret segetes. **N**ihil antiqua lege solutum. **L**inquit proprie stationis  
opus. **O**mnia certo fine gubernans. **D**ominum solos respicis actus. **M**erito rector  
cohibere modo. **N**am cur tantas lubrica versat. **F**ortuna vices. premit insontes  
**D**ebita sceleri noxia pena. **A**t pueri resident celso. **M**ores solio. sanctaque calcant  
**I**nimsta vice colla nocentes. **L**atet obscuris obdita virtus. **C**lara tenebris. iustisque  
tulit. **C**rimen iniqui. **N**il perimaria. nil nocet ipsis. **F**raus mendacii compta colore.  
**S**ed cum libuit viribus uti. **Q**uos innumeri metuant populi. **S**ummos gaudet  
subdere reges. **O** iam miseras respice terras. **Q**uisquis rerum federa nectis.



Operis tanti pars non vilis **H**omines quatimur fortune salo. **R**apidos rector  
compme fluctus. **E**t quo celum regis immensum **F**irma stabiles federe terras.

**V** Prosa quinta libri pmi.

**N**ec ubi otinuato dolore delatrami illa vultu placido. mibilq meis questib  
mota. **P**. Cū te inquit mestū lacmanteq vidiſsem illico miset exuleq cognoui.  
Sedq id longinquū esset exiliū. nisi tua pidiſſet oīo nesciebā. **S**z tu q̄procul  
a p̄ia non q̄dem pulsus es s̄ aberrasti. **A**t si te pulsū existimari mauis te potius  
iſe pepulisti. **N**am id q̄dem de te nunq̄ cuiq̄ phas fuisset. **S**i em̄ cuiq̄ oriundus  
sis patrie reminiscaris n̄ vti athemienſium q̄ndam multitudinis impio regit̄ sed  
vnus dominus est & vnus rex vnus & pnceps

**Q**ui frēntia

citūm n̄ de pulsione letat̄. **C**uiq̄ agi frenis atq̄ obtpare iusticie sūma libertas ē.  
**A**n ignoras illam tue ciuitatis antiquissimā legem qua sanxitū est ei ius exulare  
non esse quisquis in ea sedem fundare maluerit. **N**am qui vallo eius ac muni-  
mine continet̄. nullus metus est ne exul esse mereat̄. **A**t q̄squis inhabitare eam  
velle deſierit. parit̄ deſinit etiā mereri. **I**taq̄ nontam me loci huiq̄ q̄ tua facies  
mouet. **N**ec bibliothecae potius comptos eboze ac vitro pietes q̄ tue mentis sedem  
requiro. **I**n qua nō liberos s̄ id quod libris precū facit. libroz quondam meoz  
snās collocam. **E**t tu q̄dem de tuis in omne bonū meritis vera q̄dem. s̄ p multitu-  
dine gestoz tibi pauca dixisti. **D**e obiectoz q̄dem tibi vel honestate vel falsitate  
cūctis nota memorasti. **D**e sceleribz fraudibusq̄ delatoz recte tu q̄dem strictiq̄  
attingendū putasti. q̄ ea melius vberisq̄ recognoscētis oīa vulgi ore celebrēt̄.  
**I**ncrepūisti etiā vehement̄ iniusti factū senat̄. de nrā etiam criminatōne dolus-  
isti. **L**ese quoq̄ opinionis damna fleuisti. **P**ostremo vō aduersus fortunā dolor  
incanduit. conquestusq̄ non equa meritis premia compensari. **I**n extremo muse  
seuientis vt que celum terras q̄ pax regeret vota posuisti. **S**ed qm̄ pluribz tibi  
affectuū tumult⁹ incubuit. **D**iuersumq̄ te dolor. ira. meror distrahunt vti nunc  
mentis es. nondum te validiora remedia contingunt. **I**taq̄ lenioribus paulisper  
vtetur vt que in tumorem pturbatōibz influentibus induruerunt ad acrioris  
vim medicaminis recipiendam. tactu blandiore mollescant.

**V** Metz sextum pmi libri.

**Q**u m pbebi radijs gūe **C**ancris fidus inestuat. **T**ū qui larga negatibz  
Sulcis semina credidit. **E**lusus cereris fide **Q**uernas ppat ad ābozes.  
**N**unq̄ purpureū nemus **L**ecturus violas petas. **C**um seuis aquilombz



Stridens cāpus inhorruit. Nec queras auida manu Vernos stringē palmites  
 Vis si libeat frui. Autumno potius sua Bacchus munera cōtulit:  
 Signat tempa aprīis Aptans officiis deus. Nec quas ipse coercuit  
 Misteri patit vices: Sic quod precipiti via Certū deserit ordinez.  
 Letos non habet exitus.

**V** Prosa sexta pmi libri.

**P**rimū igit pateris ne me pauculis rogacionibz statum tue mentis at-  
 tingere atq; temptare: vt quī modus sit tue curatōis intelligam. **B.**  
 Tu vero aribitratu inq; tuo q̄ volest vt responsū rogato. **P.** Tū illa: Dūccine  
 inquit mūdum temerariis agi fortuitisq; casibz putas: **A.** n vllum credis ei inesse  
 reginen rōis. **B.** Atqui inquam nullo existimauerim modo vt fortuita temeri-  
 tate tagcerta mouerent. **V.** ex opī suo conditorem presidere deum scio. Nec vnq̄  
 fuerit dies qui me ab hac sententie veritate depellat. **P.** Ita est inquit. Nam id  
 etiam pauloante cecimisti. hominesq; tantum diuine exortes cure esse deplorasti.  
 Nam de ceteris quī rōne regerentur nihil mouebare. **P.**ape autem vehementer  
 admiror cur in tam salubri sententia locatus egrotas. **V.** ex altius perscrutemur  
 nescio quid abesse comecto: Sed dic mibi qm̄ a deo mūdum regi non ambigis.  
 quibz etiam gubernaculis regat̄ aduertis. **B.** Vix inquam rogacionis tue snām  
 nosco ne dum ad inquisita rñdere queaz. **P.** Nū me inquit fefellit abesse aliquid  
 p quod velut hñante valli robore in animū tuū pturbatōnum morbo irrepsit.  
 Sed dic mibi: meministi ne quis sit rex finis. quo v̄ totius nature tendat in-  
 tentio. **B.** Audieram inq; sed memoriāz meror hebetauit: Atqui scis vn̄ cuncta  
 processerint. **B.** Nomī inquam. deūq; esse rñdi. **P.** Et quid fieri potest vt pncipio  
 cognito: quis sit rex finis ignores. **V.** ex hñ pturbatōnum mores & ea valentia  
 est vt mouere quīdem loco hominem possint. euellere aut̄ sibiq; totū extirpare nō  
 possint. **S.**ed hoc quoq; rñdeas velim: hominem ne te esse meministi. **B.** Quid mi  
 inq; meminerim. **P.** Quid igit homo sit poteris ne pferre. **B.** hocine it̄rogas.  
 an esse me sciam rōnale animal atq; mortale. **S.**cio & id me esse confiteor. **P.** &  
 illa: Nihil ne te aliud esse nouisti. **B.** Nihil. **P.** Jam scio inquit morbi tui aliaz  
 vel maximam causam. quis ipse sis nosse desisti. **Q.**uare plenissime vel egrituz  
 dimis tue rationem vel aditum reconciliandē sospitatis inueni. **N.**am quoniam tui  
 obliuione confunderis & exulem te & expoliatum aprīis bonis esse doluisti. qm̄  
 vero quis sit rex finis ignoras. nequā homines atq; nepharios. potentes felicesq;  
 arbitraris. **Q.**uoniam vero quibz gubernaculis mundus regat̄ oblitus es. has  
 fortunarum vices estimas sine rectore fluitare. magne nō ad morbū modo. v̄



ad interitum quoque cause. *Sed* sospitatis auctori grates. quod te nondum totum natura destituit. *D*abemus maximam tue fomitem salutis veram de mundi gubernatione sententiam. quod eam non casuum temeritati sed divine rationi subditam credis. *N*ihil igitur pertimescas. iam tibi ex hac minima scintillula vitalis calor illuxerit. *Sed* quam firmiter remedium non dum tempus est. uti & eam mentium constat esse naturam ut quicquid abiecerit mentes veras falsis opinionibus induat. ex quo orta perturbationum caligo. vix illud confundit intuitum. *H*anc paulisper leuibus mediocribusque fomentis attenuare temptabo. ut dimotis fallacium affectionum tenebris splendorem vere lucis possis agnoscere.

*Metrum septimum primi libri.*

*N*ubibus atris Condita nullum Fundere possunt Sidera lumen.  
*S*i mare voluens Turbidus auster. Misceat estum Vitrea dudum  
*P*arq[ue] serenis Vnda diebus. Mox resoluta Sordida sceno Visibus obstat.  
*Q*uiq[ue] vagant Motibus altis Desluens amnis. Sepe resistit rupe Soluti obice saxi.  
*T*u quoque si vis lumine claro cernere vix. Tramite recto carpere callem.  
*G*audia pelle. pelle timorem. Spemque fugato. nec dolor assit.  
*N*ubila mens est vinetaque fremis. *H*ec ubi regnant.

*Explicit liber primus boetii de consolatione philosophie*  
*Incipit secundus liber. Prosa prima.*

*P*ost hec paulisper obtineat. atque ubi attentionem meam modesta taciturnitate collegit sic exorsa est. *P.* Si penitus egestudinis tue causas habitumque cognoui. fortune prioris affectu desiderioque tabescis. ea tamen animi tui statum sicuti tibi fingis mutata peruertit. *I*ntelligo multiformes illius prodigii fucos & eorumque cum his quos eludere nititur blandissimam familiaritatem exercet. dum intollerabili dolore confundat eos quos insperata reliquerit. *C*um si naturam. mores ac meritum reminiscere. nec habuisse te in ea pulchrum aliquid. nec amisisse cognosces. *Sed* ut arbitror haud multum tibi hec in memoriam reuocare laborauerim. *S*olebas enim penitentem quoque blandientem virilibus incessere verbis. eamque de nostro aditu prolatis insectabare sententiis. *V*erum omnis subita mutatio rerum non sine quodam quasi conflictu contingit animorum. *Sic* factum est ut tu quoque paulisper a tua tranquillitate discesseris. *Sed* tempus est haurire te aliquit ac degustare molle atque iocundum quod ad interiora transmissum validioribus haustibus viam fecerit. *A*ssit igitur rethorice suadela dulcedinis. que tunc tamen calle recto procedit cum nostra instituta non deserit. *Cum*que hac musicalis nostri vernula. nunc leuior. nunc grauior. modos succinnat. *Q*uid est



igitur o homo quod te in mesticiam luctumque deiecit. **N**ouum credo aliquid inusitatumque  
vidisti. Tu si fortunam putas erga te esse mutatam. erras. **N**on semper enim mores sunt.  
ista natura. Seruauit circa te quam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam.  
Talis erat cum blandiebatur cum tibi false illecebris felicitatis alluderet. deprehendisti  
ceci numinis ambiguos vultus. **Q**ue sese adhuc vebat alijs tota tibi per se inno-  
tuit. Si perbas. vtere moribus ne queraris. Si perfidiam phoresciscis. sperne atque abice  
perniciose alludentem. Nam quod nunc meroris tibi causa tanti est. hec eadem trans-  
quillitatis esse debuisset. Reliquit enim te quam non relicturam nemo unquam poterit  
esse securus. An vero tu preciosam estimas abituram felicitatem. & cara tibi est  
fortuna peris. nec manendi fida & cum discesserit allatura merorem. **Q**uod si nec ar-  
bitrio retineri potest & calamitosos fugiens facit. Quid est aliud fugax quam future  
quoddam calamitatis indicium. Neque enim quod ante oculos situm est suffecerit  
intueri. **R**ex exitus prudentia metus. eademque in alterutro mutabilitas. nec for-  
midandas fortune minas. nec exoptandas facit esse blandicias. **P**ostremo equum  
animo tolleres oportet. quicquid intra fortune aream geritur. cum semel iugo eius  
colla sub miseris. **Q**uod si manendi abundique scribere legem velis ei. quam tu tibi  
dominam sponte elegisti. nonne iniuriosus fueris & impatientia tua. sortem exacerbabis  
quam permutare non possis. Si ventis vela committeres non quo voluntas peteret sed  
quo flatus impelleret promoueretur. Si aruis semina traderes. fertiles inter se  
amos sterilesque pensares. fortune te regendum dedisti. domine moribus oportet obtem-  
peres. Tu vero voluentis rote impetum retinere conaris. **A**t omnium mortalium  
stolidissime si manere incipit fors esse desistit.

**M**etrum primum libri secundi.

**N**ec cum supba verterit vices dextra Estuantis more fertur euripi.  
Dudum tremendos seu aperit reges. Quilque victi subleuat fallax vultum.  
Non illa miseros audit. haud curat fletus Vltroque gemitus. dura quae fecit ridet.  
Sicque illa ludit. sic suas probat vires. Magnaque suis monstrat ostentum.  
Siquis visat una stratus ac felix hora.

**P**rosa secunda secundi libri.

**U**ellem autem pauca tecum fortune ipsius verbis agitare. Tu igitur an ius  
postulet animaduerte. quid tu o homo ream me quotidianis agis. quae  
relinis. Quam tibi fecimus iniuriam. Quae tibi tua detraimus bona. Quo vis in-  
dice de opum dignitatumque mecum possessione contendere. Et si cuiusque mortalium  
periculum quid horum esse monstraueris. ego ea tua fuisse quae repetis sponte ccedam



Cum te matris utero natura produxit. nudum rebo omnibus inopemque suscepi te  
 meis opibus fovi & quod te nunc impatientem nostri facit. favore prona indulgentius  
 educaui. Et omnium quod mei sunt iuris affluentia & splendore circūdari. Nunc mihi  
 retrahere manum libet. habes gratias velut usus alienis. Non habes ius quare tanquam  
 tua perideris peritus. Quid ergo ingemistis nulla tibi a nobis illata est violentia Opes.  
 honores ceteraque talium mei sunt iuris. Domesticae famule cognoscunt. mecum veniunt. me  
 abeunte discedunt. Audacter affirmem si tua forent quod amissa conquiretis nullo modo perdis  
 diffes. An ego sola meum ius exercere prohibeor. Licet celo perferre lucidos dies. eos deique  
 tenebrosis noctibus condere. Licet anno terre vultum nunc floribus frugibusque redimere.  
 Nunc nimbis frigoribusque confundere. Ius est mari nunc strato equare blandiri. nunc percel  
 lis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris motibus alienam inexpleta hominum  
 cupiditas alligabit. Nec nostra vis est. hunc continuū ludum ludimus? Rotam volubili  
 orbe usam? infima summis. summa infimis mutare gaudemus? Ascende si placet. sed ea  
 lege ne uti cum ludicri mei ratio poscet descendere iniuriā putes. An tu mores ignoras  
 bas meos. Nesciebas Cresum regem lidorum. Ciro pauloante formidabile. mox deinde  
 miserandum regi flammis traditum misso celitus imbri defensum. Num te preterit Paulum per  
 regis a se capti calamitatibus pias impendisse lacrimas. Quid tragediarum clamor ali  
 ud deflet nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna vertentem. Nomen adolescentis  
 duo dolia unum quidem malum aliud autem bonum  
 lus.

in Iouis limine iace didicisti. Quid si verberis de bonorum parte superstiti. Quid si a te non  
 tota discessi. Quid si hec ipsa mei mutabilitas iusta tibi causa est sperandi meliora  
 Tamen ne animo otabescas. & intra commune omnibus regnum locat? pro iure vivere desideras.

#### **V** Metrum secundum libri secundi

**S** quantas rapidis flatibus incitus Pontus versat arenas  
 Aut quot stelliferis edita noctibus Celo sidera fulgent  
 Tantas fundat opes nec retrahit manum Pleno copia cornu.  
 Humanum miseras haud ideo genus Cessat flere querelas.  
 quamvis vota libens excipiat deus Multi prodigus auri.  
 Et claris auidos ornet honoribus Nil iam parta videntur.  
 Sed quesita vorans seu rapacitas Alios pandit hiatus.  
 que iam precipitem frena cupidinem Certo sine retinent.  
 Largis cum pocinis muneribus fluens Sitis ardescit habendi.  
 Nunquam dives agit qui trepidus gemens Sese credit egentem.



**V** Prosa tertia secundi libri

**N**is igitur si per se tecum vis fortuna loqueretur. quid profecto contrahisceres non haberes. At si quid est quo querelam tuam iure tuearis. proferas oportet. dabimus tibi dicendi locum. **B.** Tu ego speciosa quidem ista sunt inquit. oblitusque rhetoricæ ac musicæ melle dulcedinis. tu tantum cum audiunt oblectat. Sed miseris malorum altior est sensus. Itaque cum hec auribus insonare desierint. insitus animi meror preguat. **P.** Et illa. ita est inquit. Nec enim nodum morbi tui remedia. sed adhuc contumacis aduersus curationem doloris fomenta quedam sunt. Nam qui in profundum sese penetrent cum tempestivum fuerit admouebo. Verum ne te miser existimari vel. an numerum modumque tue felicitatis oblitus es. Taceo quod desolatum pectus sumorum te virorum cura suscepit. delectusque in affinitate principum civitatis. quod preciosissimum propinquitatis genus est. prius carus quam proximus esse cepisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum. cum coniugis pudore. cum masculine quam proliis oportunitate predicabit. Pretereo. libet enim preterire omnia assumptas in adolescentia negatas semibo dignitates. ad singularem felicitatis tue cumulū venire delectat. Siquis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet. Poterit ne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri. Cum duos pariter consules liberos tuos domo pueri. sub frequentia patrum. sub plebis alacritate vidisti. cum eisdem in curia curules insipientibus tu regie laudis orator. ingenii gloriam facundie meruisti. cum incirco duorum medicus consulū circumfusa multitudinis expectatione triumphali largicione factus. dedisti ut opinor verba fortune dum te illa demulcet. dum te ut suas delicias fouet. Nunquid quod nulli unquam privato commodauerat abstulisti. Vis ne et cum fortune calculum ponere. Nunc te primum luventi oculo perstrinxit. Si numerum modumque letorum tristitumue confideres. adhuc te felicem negare non possis. Quod si idcirco te fortunatum esse non estimas. quoniam que tunc leta videbantur abierunt. Non est quo te miserem putares. quoniam que nunc mesta creduntur pretereunt. An tu in hanc vite scenam nunc primum subitis hospesque venisti. ullam ne humanis rebus inesse constantiam reris. cum sepe ipsum hominem velox hora dissoluat. Nametsi rara est fortuitis manendi fides. ultimum tamen vite dies mors quedam fortune est etiam manentis. Quid ergo referre putas. Tu ne illam moriendo deseras. An te illa fugiendo deserat.

**V** Metrum tertium secundi libri.

**Q**um polo phebuis roseis quadrigis Lucem spargere ceperit. Pallet albentes hebetata vultus Flammis stella prementibus. Cum nemus flatu zephiri tepentis Vernis irrubuit rosis. Spirat insanum nebulosus auster Jam



spimis abeat decus. **S**epe tranquillo radiat sereno Immotis mare fluctibus. **S**epe  
feruentes aquilopcellas Verso concitat equore. **R**ara si constat sua forma mūdo  
Si tantas variat vices. **C**rede fortunis hominū caducis **B**onis crede fugacibus  
Constat eterna positumque lege est **V**t Constat genitum nihil.

**V** Prosa quarta libri secundi.

**U**m ego vera inquam cōmemoras **O** virtutū omnium nutrix nec inficiari  
possum prosperitatis mee velocissimum cursū. sed hoc est quod recolentē  
vehementius coquit. **N**am in omni aduersitate fortune infelicissimū gen<sup>9</sup> est in  
fortunū fuisse felicē. **P**. Sed qd tu inquit false opinionis supplicium luis. id rebo  
iure imputare nō possis. **N**am si te hoc inane nomen fortunite felicitatis mouet q̄.  
plurimis maximisq̄ habundes mecū reputes licet. **I**git si quid in omni fortune  
tue censu preciosissimū possidebas id tibi diuinitus illesū adhuc inuolatūq̄ suat  
**P**oteris ne meliora queq̄ retinens de infortunio iure causari. **A**tqui viget inco  
lomis illud precōssimū humani generis dec<sup>9</sup>. **S**imachus socer & qd vite precō  
non segnis emerēs. **V**ir totus ex sapientia virtutibusq̄ factus suarū securus tuis  
ingemiscit iniurijs. **V**uit vxor ingenio modesta. pudicie pudore precellens &  
vt omnes dotes eius breuiter includam. patri similis. **V**uit inq̄ tibi q̄ tm vite  
hui<sup>9</sup> exosa spm̄ seruat. **Q**uod vno felicitatem minui tuam vel ipsa decesserim. tui  
desiderio lacrimis ac dolore tabescat. **Q**uid dicam liberos consulares quorū iam vt  
in id etatis pueris. vel paterni. vel amici specimē elucet ingenij. **C**ū igit precipua  
sit mortalibus vite cura retinende. o te si tua bona cognoscas felicem. cui suppetūt  
etiam nūc. q̄ vita nemo dubitat esse cariora. **Q**uare sicca iam lacrimas nondum  
est ad vnū omnis exosa fortūa. **N**ec tibi nimium valida tempestas incubuit. qm̄  
tenaces herent anchoze. que nec pntis solamen. nec futuri spem temporis abesse  
paciāte. **P**. **E**t hereant inquam precor. illis nāq̄ manētibus utcūq̄ se res habeāt  
hūane enatabim<sup>9</sup>. **S**z qntū decus ornamentis nr̄is decesserit vides. **P**. **E**t illa.  
pmouim<sup>9</sup> inquit aliquantulum. si te nōdum totius tue sortis piget. **S**z delicias  
tuas ferre n̄ possum qui abesse aliquid tue beatitudini tam luctuosus atq̄ anxius  
conqueraris. **Q**uis est em̄ tam cōposite felicitatis. vt non aliqua ex pre cū status  
sui qualitate rixetur. **A**nxia em̄ res est humanorū conditō bonorū & q̄ vel nunq̄  
tota pueniat vel nunq̄ perpetua subsistat. **N**unc census exuberat. sed est pudori  
degener sanguis. **N**unc nobilitas notū facit. sed angustia rei familiaris inclusus  
esse mallet ignotus. **I**lle utroq̄ circumflans vitam celibem de flet. **I**lle nuptijs  
felix. orbus liberis. alieno censum nutrit heredi. **A**lius prole letatus filij filie ue



delictis mestus illacrimat. Idcirco nemo facile cū fortune sue condicōne concor-  
dat. Inest em̄ singulis. quōd inexpert? ignoret expertus exhorreat. Adde q̄ felis-  
cissimi cuiusq̄ delicatissimus sensus est. & nisi ad nutū cuncta suppetant. omnis  
aduersitatis insolēs minimis quibusq̄ p̄stermī. adeo p̄exigua sunt q̄ fortunas  
tissimis sūmam beatitudinis detrahunt. Quaz multos esse comectas. qui sese celo  
proximos arbitrent. si de fortune tue reliquijs p̄s eius minima contingat. Dic  
ipse locus quem tu exilium vocas in colentibz p̄ia est. Adeo nihil est miserz nisi  
cum putes. Contraq̄ beata fors omnis est equanimitate tolerātis. Quis est ille  
q̄ felix qui cū dederit impatientie manus statum suum mutare non optet. Quam  
multis amaritudinibz humane felicitatis dulcedo respersa est. q̄ si etiam fruenti  
esse iocunda videat. tñ quominus cū velit abeat. retineri non possit. liquet igit̄  
q̄ sit mortaliū rez misera beatitudo. que nec apud equanimos p̄petua p̄durat  
nec anxios tota delectat. Quid igit̄ o mortales extrapetitis intra vs̄ positā feli-  
citātē. error vos insciciq̄ confundit. Oñdam breuīt tibi sūme cardinē felicitatis.  
Est ne aliqd̄ tibi t̄pso p̄ciosi? nihil inquires. Igit̄ si tui opoz fueris possidebis  
quod nec tu amittere vnq̄ velis. nec fortuna possit auferri. atq̄ vt agnoscas in  
his fortuitis rebo beatitudinem constare non posse. sic collige. Si beatitudo est  
sūmum nature bonum rōne de gentis. nec illud est sūmum bonū quod eripi vllō  
modo potest. qm̄ precellit id quod nequeat auferri. manifestum est q̄ ad beatitu-  
dinem p̄cipiendam fortune instabilitas aspirare non possit. Ad hec. quē caduca  
ista felicitas vebit. vel scit eam. vel nescit eē mutabilem. si nescit. quenam beata  
fors esse potest ignorantie cecitati. Si scit metuat. necesse est ne amittat quod  
amitti posse nō dubitat. quare otinuis timor n̄ finit eē felicem an vel si amiserit  
negligendum putat. Sic quoq̄ p̄exile bonū est quod equo animo ferat̄ amissum  
Et qm̄ tu idem es cui p̄suasū est atq̄ insitū p̄ multis demōstratōibz. scio mentes  
hominum nullo modo esse mortales. Cūq̄ claz sit fortuitam felicitatem corporis  
morte finiri. dubitari nequit si hec auferre beatitudinem potest. qn̄ omne mortas-  
lium genus in miserā mortis fine labat. & si multos scimus. non morte solum  
vixetiam doloribz supplicijq̄ beatitudinis fructum quesisse. quonam modo p̄ns  
vita facere beatos potest que miseros transacta non efficit.

*Metrum quartū libri secundi.*

**Q**uisquis volet p̄bennem Cautus ponere sedem Stabilibz. nec sonori  
Stermī flatibus euri Et fluctibus minantem Curat spernere pontū  
Montis cacumen alti Bibulas vitet arenas. Illud p̄teritis auster Totis viribz



urget. **D**e pendulum solute **P**ondus ferre recusant. **F**ugiens piculosam **S**ortē  
sedis amene. **D**umili domū memento. **C**ertis figere saxo. **Q**uamuis tonet ruinis  
**M**iscens equora ventus. **T**u conditus quieti **F**elix robore valli. **D**uces serenus  
eum **R**idens etheris iras.

**V** Prosa quinta. libri secundi.

**S**ed quoniam rationum iam in te mearū fomenta descendunt paulo valē  
dioribus utendum puto. **A**ge enim si iam caduca & momentanea fortune  
dona non essent. **Q**uid in eis est quod aut vñ vnq̃ fieri queat aut non perspectum  
consideratūq̃ vilescat. **D**ivitiæ ne vel vestri vel sui natura preciose sunt. **Q**uid harū  
potius. aut ne. an vis congesta pecunie. **A**tqui hoc effundendo magisq̃ coacer  
uando melius nitent. **S**iquidem auaricia semper odiosos. claros largitas facit.  
**Q**uod si manere apud quenq̃ non potest. necesse est quod transferat in alterū. tunc est  
preciosa pecunia cum translata in alios usu largiendi desinit possideri. **A**t eadem si  
apud vnum quanta est vbiq̃gentium ogerat. ceteros sui inopes fecerit. **E**t vox  
quidem tota pariter multorum replet auditum. **V**estre vero diuitie nisi omnino in  
plures trāfire non pñt. **Q**uod cū factum est pauperes necesse est ut faciant quos  
relinquunt. **O** igitur angustas inopesq̃ diuitias quas nec habere totas pluribus  
licet & ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniunt. an gemarū fulgor oculos  
trahit. **S**ed siquid est in hoc splendore precipui. gemarū est lux illa nō hominum.  
**Q**uas quidem mirari homines vehementer admiro. **Q**uid est enim carens aīe motu atq̃  
mēbrorum opage. quod animate rōnabiliq̃ nature pulchrum eē iure videat. **Q**ue tam  
& si conditoris opera suiq̃ distinctione postreme aliquid pulchritudinis trahunt.  
infra vestram tñ excellentiā collocare admiracōem vestrā nullo modo merebant.  
**A**n vos agrorum pulchritudo delectat. **R.** **Q**uid mi. **E**st enim pulcherrimi operis  
pulchra porcio. **S**ic quondam sereni maris facie gaudemus. sic celū. sidera. solem.  
lunāq̃ miramur. **P.** **N**ū te horū aliq̃d attingit. **N**ū audes alicui taliū splendore  
gloriarī. **A**n vermis floribus ipse distingueris. aut tua in estivos fructus intumesce  
vbertas. **Q**uid in ambo gaudijs raperis. **Q**uid externa bona pro tuis amplexaris  
**N**unq̃ tua faciet esse fortuna quod a te natura rerū fecit aliena. **T**errarū quidem fructus  
aīancium pculdubio debent alimentis. **S**ed si quod nature satis est replē indigentia  
velis. nihil est quod fortune affluentia petas. **P**aucis enim minimisq̃ natura contenta  
est. **C**ui facietate si supfluis vrgere velis aut in iocundū quod infuderis fiet aut  
noxium. **J**am vero pulchrum varijs fulgere vestibo putas. **Q**uarū si gēta intuitu spe  
cies est. aut materie naturā. aut ingeniū mirabor artificis. **A**n vero te longus ordo



famulorum facit esse felicem. **Q**ui si viciosi moribus sint: preciosa domus sarcina & ipsi domino vehementer inimica. **S**i vero probi sint: quoniam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur. **E**x quibus omnibus nihil horum que tu in tuis computas bonis tuum esse bonum liquido monstratur. **Q**uibus si nihil inest appetere pulcritudinis: quid est quod amissis doleas vel leteris retentis? **Q**ui si natura pulchra sunt: quod id tua refert? **N**am hec per se: a tuis quod opibus sequestrata: placuissent. **N**ec enim ideo sunt preciosa quod in tuas venire divitias: sed quoniam preciosa videbatur: tuis ea divitiis annumerare maluisti. **Q**uid autem tanto fortune strepitu desideratis? fugare credo indigentiam queritis copia. **A**tqui hoc vobis in contrarium cedit. **P**luribus quippe animiculis opus est ad tuendam preciose suppellectilis varietatem. **V**erumque illud est: permultis indigere eos qui multa possident. **C**ontraque minimo indigent qui habundantiam suam nature necessitate: non ambitus sui supfluitate metiuntur. **I**ta ne autem nullum est proprium vobis atque insitum bonum: ut in externis ac sepositis rebus bona vestra queratis. **S**ic rerum versa conditio est: ut divinum merito rationis animal: non aliter sibi splendere nisi inanimata suppellectilis possessione videatur. **E**t alia quidem suis rebus contenta sunt: vos autem deo mente conformes: ab rebus infimis: excellentis nature ornamenta captatis: nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriam. **I**lle genus humanum terrenis omnibus prestare voluit: vos dignitatem vestram infraque infima detruditis. **N**am si omnem cuiusque bonum eo cuius est constat esse preciosius: cum vilissima rerum vestra bona esse indicatis: eisdem vosmetipsos vestra existimatis: cone submittitis: quod quidem haud immerito cadit. **H**umane quippe nature ista conditio est: ut tum tantum ceteris rebus: cum se cognoscit: excellat. **E**adem tamen infra bestias redigatur si se nosse desierit. **N**am ceteris animantibus se ignorare natura est: hominibus vero vicio venit: quod vero late patet vester hic error: quod ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis. **A**t id fieri nequit. **N**am si quid ex appositis luceat: ipsa quidem que sunt apposita laudantur: illud vero his tectum atque velatum in sua nihilominus feditate perdurat. **E**go vero nego illud esse bonum quod noceat habenti. **N**um id mentior? **M**inime inquires. **A**tqui divitie possidentibus per sepe nocuerunt. **C**um pessimus quisque eris alieni magis avidus: quicquid visum auri gemmarumque est se solum qui habet dignissimum putat. **T**u igitur qui nunc contum gladiumque sollicitus pertimescis: si vite huius callem vacuus viator intrasses: coram latrone securus cantares. **O** preciosa opum mortalium beatitudo: quam cum adeptus fueris: securus esse desistis.

**M**etrum quintum libri secundi.



**E**lix mimiū prior etas Contenta fidelibus armis.  
Nec inerti perdita luxu Facili que sera solebat

Jemma soluere glande. Nec bachica munera norat Liquido confundē melle.  
Nec lucida vellera serum Thirio miscere veneno. Sonos dabat liba salubres  
Potū q̄ lubricus ammis. Vmbra altissima pinus. Nōdū maris alta secabat  
Nec mercibo vndiq̄ lectis Noua litora viderat hospes. Tūc classica seua tacebāt  
Odīs neq̄ fusus acerbis Cruor horrida tixerat arma. Quid eī furor hostic? vlla  
Vellet prior arma mouē? Cum vulnera seua videret. Nec p̄mia sanḡm̄is vlla.  
Vtinā modo n̄ra redirent In mores tempora prisca. Sed senior ignbo ethne  
Feruēs amor ardet habēdi. Deu quis primus fuit ille. Auri qui pendera recti:  
Gemmasq̄ latere volentes. Preciosa picula fodit.

**V** Prosa sexta libri secūdi.

**Q**uid autē de dignitatibz potentiaq̄ differā: quas vos vere dignitatis ac po  
testatis in sc̄h: celo equatis. Que si in improbiſſimū quēq̄ ceciderint: que  
incendia flammis ethne eructuantibz: quod diluviū: tantas strages dederint?  
Certe (vti meminisse te arbitror) consulare impiū (q̄ libertatis p̄ncipiū fuerat)  
ob supbiā consulū vestri veteres abolere cupierūt. Qui ob eandē supbiam prius  
regiū de ciuitate nomen abstulerāt. At si quando (q̄ prarū est) probis honores  
deferātur: quid in eis aliud q̄ p̄bitas vtentiū placet? Ita fit vt non virtutibz ex  
dignitate: sed ex virtute dignitatibz: honor accedat. Que vero est ista v̄ra expe  
tibilis ac p̄clara potētia? Nōne o terrena aīalia consideratis quibz p̄fidē videam̄.  
Num si inter mures videres murē aliquem ius sibi ac potestate p̄ ceteris vendi  
cantem: quanto moueretur cachinnis? Quid vero si spectes corpus: inbecillius he  
mine rep̄ire queas: quos sepe muscularz q̄ vel morsus vel in secreta queq̄ reptā  
tiū necat interitus. Quo vero quisquā ius aliquod in quēpiam nisi i solū corpus  
& quod est infra corpus (fortunā loquor) posset exercere? Nunquid vnq̄ libero  
impabis animo? Num mentem firma sibi racōne coherentē: de statu p̄prie quietis  
amoueas? Cū liberū quendā virū: supplicis se quidā tirānus adacturū putaret:  
vt aduersū se facte cōiuracōis conscios prodēt: linguā ille momordit atq̄ alci  
dit & in os semientis tiranni abiecit. Ita cruciatus quos putabat tirānus mate  
riam crudelitatis: vir sapiens fecit esse virtutis. Quid autē est q̄ in aliū quisquā  
possit facē: q̄ sustinere ab alio ip̄e non possit? **B**usiridem accepimus necare hos  
spites solitum: ab hercule hospite fuisse mactatum. **R**egulus plures p̄ncipz bello  
captos in vincula cōiecerat: sed mox ip̄e victor cathenis manus p̄buit. **V**llam



ne igitur eius hominis potentiā putas. qui quod ipse in alio potest ne id in se alter  
valeat efficere nō possit. **A**d hec. **S**i ip̄is dignitatibz ac p̄fatis iesset aliqd naturalis  
ac p̄p̄iū boni nunquā pessimis puenirent. **N**eq̄ em̄ sibi solent aduersa sociari. **N**a  
tura resp̄uit vt contraria queq̄ iungātur. **I**ta cum pessimos plerūq̄ dignitatibz  
fungi dubiū non sit: illud etiam liquet: natura sui bona non esse que se pessimis  
habere patiātur. **Q**uod quidē de cūctis fortune muneribz dignius existimari potest  
que ad improbissimū quēq̄ vberiora pueniūt. **D**e quibz etiā illud considerandū  
puto. q̄ nemo dubitat esse fortem cui fortitudinem inesse conspexerit. **E**t cuiq̄  
velocitas adest: manifestū est esse velocem. **S**ic musica facit musicos. medicina  
medicos. rethorica rethores. **A**git em̄ cuiuscūq̄ rei natura quod p̄p̄iū est. nec cōs  
trarianū rez miscetur effectibz. s̄ vltro que sūt aduersa depellit. **A**tqui nec opes  
inexpletā extinguere auariciā queūt. **N**ec potestas sui compotē facit: quē viciose  
libidines insolubilibz astrictū retinent cathenis. **E**t collata improbis dignitas  
non modo non efficit dignos: sed prodit potius & ostentat indignos. **C**ur ita  
prouenit? **G**audetis em̄ sese res aliter habentes falsis compellare nominibz. que  
facile rez ip̄az redarguūtur effectū. **I**taq̄ nec ille diuitie. nec illa potentia. nec  
hec dignitas iure appellari potest. **P**ostremo idē de tota fortuna concludē licet.  
in qua nihil expetendū: nihil nature bonitatis inesse manifestum est. **Q**ue nec se  
bonis semp adiūgit. & bonos quibz fuerit adiūcta non efficit.

**V** Metrum sextū libri secūdi.

**N**onimus quātas dederit ruinas. **V**rbe flammata patribusq̄ cecis.  
**F**ratre q̄ quōdā ferus interēpto. **M**atris effuso maduit cruore.  
**C**orpus & visu gelidum perrans **O**ra non tinxit lacrimis. sed esse  
**C**ensor extincti potuit decoris. **H**ic tamen sceptro populos regebat  
**Q**uos videt cōdēs radios subvndas **P**hebus extremo veniens ab ortu  
**Q**uos p̄mūt septen gelidi triones. **Q**uos notbus sicco violentus estu  
**T**orret. ardētes recoquēs harenas. **C**elsa non tandē valuit potestas.  
**V**ertere prauī rabiem **N**eromis. **D**eu grauem sortem quotiens iniqu?  
**A**dditur seuo gladius veneno.

**V** Prosa septima libri secūdi.

**Q**uoniam ego scis inquam ip̄a: minimū nobis ambitionē mortaliū rez fuisse  
dominatam. **S**ed materiam gerendis rebus optauimus: quo ne virt?  
tacita consenesceret. **P**. **A**t illa. **A**tqui hoc vnum est quod prestantes quidem  
natura mentes: sed nondum ad extremam manum virtutum p̄fectōne p̄ductas



allicere possit. glorie scilicet cupido & optimorum in rempublicam fama meritum.  
**Q**ue quod sit exilis & totius ponderis vacua sic considera. **O**mnem terre ambitum sicuti  
astrologicis demonstrationibus accepisti ad celi spatium puncti constat obtinere rationem.  
id est ut si ad celestis globi magnitudinem deferatur: nihil spatium prorsus habere indicetur.  
**M**inus igitur tam exigue in mundo regionis quarta fere portio est sicut **P**tolomeo  
probante didicisti. quod a nobis cognitum aiantibus incolatur. hinc quarte si quantum ma-  
ria paludesque premunt: quantumque siti vasta regio distenditur: cogitatione subtraxeris:  
vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. **I**n hoc minime igitur puncti  
quodam puncto circumspecti atque conclusi: de pulcherrima fama: de preferendo nomine cogitatis  
**A**t quod habet amplum magnificumque gloria tam angustis exiguisque limitibus artata:  
**A**dde quod hoc ipsum brevis habitaculi septem plures incolunt nationes: lingua. moribus.  
totius vite ratione distantes. ad quas: tum difficultate itinerum: tum loquendi diversitate:  
tum emere insolentia: non modo fama hominum singulorum sed ne verbum quidem pervenire  
queat. **E**tate denique **M**arci **T**ullii sicut ipse quodam loco significat: nondum caucasum  
montem **R**omane reipublice fama transcendebat. & erat tunc adulta parthibus. etiam ce-  
terisque id locorum gentibus formidolosa. **V**ides ne igitur quod sit angusta: quod premissa glo-  
ria quam dilatare ac propagare laboratis. **A**n ubi **R**omani nomine transire fama nequit:  
**R**omani hominum gloria progreditur. **Q**uid quod diversarum gentium mores inter se atque insti-  
tuta discordant. ut quod apud alios laude: apud alios supplicio dignum indicetur.  
**Q**uo fit. ut si quem fame predicatio delectet: hinc in plurimos populos nomen perferre  
nullo modo conducat. **E**rit igitur praeagata inter suos gloria quisque contentus. &  
inter unius gentis terminos preclara illa fame immortalitas coartabitur. **S**ed quod  
multos clarissimos suis temporibus viros scriptorum inops deleverit oblivio. **Q**uanquam  
quid ipsa scripta proficiunt: quod cum suis autoribus premit longior atque obscura vetustas.  
**V**os vero immortalitatem vobis propagare videmini: cum futuri famam temporis cogitatis.  
quod si ad eternitatis infinita spacia pertractes: quid habes quod de nominis tui di-  
uturnitate leteris? **U**nus enim hora momenti si decem milibus conferatur annis: quo-  
niam utrumque spatium diffinitum: minimam licet: habet tamen aliquam proportionem.  
**A**t hinc ipse numerus annorum: eiusque quantumlibet multiplex ad interminabile diuturni-  
tatem nec comparari quidem potest. **E**t enim finitis ad semper fuerit quedam: infiniti  
vero atque finiti nulla unquam poterit esse collatio. **I**ta fit ut quanticumque prolixi temporis fama  
si cum inexhausta eternitate cogitetur: non prorsus sed plane nulla esse videatur. **V**os autem  
nisi ad populares aures inanisque rumores recte facere nescitis. & relictis conscientie  
veritatisque presentia: de alienis premissa sermunculis postulatis. **A**ccipe in huiusmodi



arrogantie lemitate q̄festiue aliquis illuserit. Nam cū quidā adorsus esset homi-  
nem otumelijs: q̄ non ad vere v̄tutis vsū s̄ ad sup̄bā gloriā falsū sibi p̄bi nomen  
induerat: adiecissetq̄ iam se sciturū an ille p̄bs esset: siq̄dez illatas iniurias leniē  
patiēterq̄ tolerasset. Ille patientiā paulisp̄ assumpsit. acceptaq̄ cōtumelia velut  
insultans: iam tandē inquit intelligis me esse p̄bm. Tum ille mimiū mordacif:  
intellexerā inquit si tacuisses. Quid aut̄ est qđ ad p̄cipuos viros (de his em̄ s̄mo  
est) qui v̄tute gloriā petūt: qđ inquā est qđ ad hos de fama post resolutū morte  
sup̄ma corp̄ attineat? Nā si qđ n̄re rōes credi vetāt) toti moriūtur hoīes: nulla ē  
om̄ino gloria. cū is cuius ea esse dicitur nō extet om̄ino. Sin vero bene sibi mēs  
conscia terreno carcere resoluta celum libera petit: nōne omne terrenū negociū  
sp̄rnet: que se celo fruens terrenis gaudet exemptam.

*V Metrū septimū libri secūdi.*

**Q** Vicūq̄ solam mente precipiti petit Sūmumq̄ credit gloriā  
Late patētes etheris cernat plagas. Artumq̄ terrarum situm  
Breuem replere non valentis ambitum Pudebit aucti nominis.  
Quid o superbi colla mortali ingo Frustra leuare gestiunt?  
Licet remotos fama p̄ populos means Diffusa: linguas explicet  
Et magna titulis fulgeat claris domus Mors spernit altā gloriā.  
Inuoluit humile pariter & cellū caput. Equatq̄ summis infima.  
Vbi nunc fidelis ossa *Fabrizij* manent: Quid *Brutus* aut rigidus:  
Signat sup̄stes fama tenuis pauculis Inane nomen lris. *Cato*!  
Sed quid decora nominus vocabula? Num scire consūptos dat?  
Jacetis ergo proorsus ignorabiles. Nec fama notos efficit.  
Q̄ si putatis longius vitam trahi Mortalis aura nominis:  
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies: Jā vos secūda mors manet.

*V Prosa octaua libri secūdi.*

**S**ed ne me inexorabile cōtra fortunā bellū gerē putes. Est aliqñ cū de ho-  
mimibz illa fallax n̄ nihil bñ mereat. tum scz cū se ap̄it. cū frontē detegit  
moresq̄ p̄fitetur. Nondū forte qđ loquor intelligis. Mirū est qđ dicere gestio.  
eoz sententiā v̄bis explicare vix queo. Eten̄ plus reoz hoībz aduersam q̄ p̄sperā  
p̄desse fortunā. Illa em̄ sp̄ specie felicitatis cū videt̄ blanda mētē. Dec sp̄ vera  
cū se instabilē mutacōne demōstrat. Illa fallit. hec instruit. Illa mēdaciū specie  
bonoz mētes fruentiū ligat. hec cogcōne fragilis felicitatis absoluit. Itaq̄ illā  
videas v̄tosaz. fluētē. sui q̄ sp̄ ignarā. hāc sobriā succinēt āq̄ & ip̄i aduersitatis



exercitacōne prudentem. **P**ostremo felix a vero bono demōs blandicijs trahit.  
aduersa plerūq; ad vera bona reducens velut ynco retrahit. **A**n hoc inter mīma  
estimādū putas: q; amicorū tibi fideliū mentes hec aspera: hec horribilis fortuna  
detexit. **H**ec tibi certos sodaliū vultus ambiguosq; seceruit. **D**isce dēs suos ab-  
stulit: tuos reliq̃t. **Q**uāti hoc integer & vt videbaris tibi fortunatus emissēs: **D**e-  
sine nūc amissas opes querē: qđ p̃ciosissimū dimittas genus est amicos inuenisti.

**Metru octauū libri secūdi.**

**Q**uod mūdus stabili fide **C**oncordes variat vices: & pugnātia semina  
**F**edus ppetuum tenent: & p̃bebus roseum diem **C**urru puehit aureo:  
**V**t quas duxerit hesperus **P**hebe noctibus impet: **V**t fluctus amicum mare  
**C**erto fine coerceat: **N**e terris liceat vagis **L**atos tendere terminos:  
**H**anc rerum seriem ligat: **T**erras ac pelagū regēs. **E**t celo imperitans amor.  
**D**ic si frena remisit: **Q**uicqđ nūc amat iūcē: **B**ellum continuo gerit.  
**E**t quam nunc socia fide: **P**ulcris motib; incitat: **C**ertant soluere machinā.  
**H**ic sanctos populos quoq; **I**unctos federe cōtinet. **H**ic & coniūgij sacrum:  
**C**astis nectit amoribus. **H**ic fidis etiam sua **D**ictat iura sodalibus.  
**O** felix hominum genus: **S**i vestros amos amor **Q**uo celū regitur: regat.

**Libri secūdi de consolacōne p̃bie finē:**

**tercij libri principiū sequitur.**

**Prosa prima.**

**A**m cantū illa finierat: cū me audiēdi amīdū stupentēq; arrectis adhuc auribus  
carmīs mulcedo defixerat: itaq; paulo post o in quā sūmū lassorū solamen anīorū  
quantū me vel snīaz pōdere: vel canēdi etiā iocūditate reformisti: adeo: vt me iam  
posthac imparē fortune ictib; nō arbitrer. **I**taq; remedia q̃ pauloante acriora  
esse dicebas: nō modo nō phorresco: s; audiēdi amīdus vehementer eflagito. **P.**  
**T**um illa: sensi inq̃t cū ṽba ñra tacitus attētusq; rapiebas. cūq; tue mētis habitū  
vel expectami. vel qđ est verius ip̃a p̃feci. **T**alia sūt quippe q̃ restāt: vt degusta-  
ta quidē mor deāt. interius aut̃ recepta dulcescāt. **S**ed q; tu te audiēdi amīdū di-  
cis: quāto ardore flagrares: si quonā te ducē aggrediamur agnosces. **B.** **Q**uonā  
inquā? **P.** **A**d verā inq̃t simplicitatē quā tuus qđ somniat anim? s; occupato ad  
imagines visu: ip̃azillā nō potest intueri. **B.** **T**um ego. fac obsecro. & q̃ sit illa  
vera sine cūctacōne demōstra. **P.** **F**aciā inq̃t illa tui causa libēter. s; q̃ tibi causa  
notior est eam p̃us de signare ṽbis atq; informare conabor. vt ea p̃specta: cū in  
contrariā ptem flexeris oculos: vere specimen beatitudinis possis agnoscere.



**M**etrū primū libzī tercij.

**Q**ui serere ingenuū uolet agrum **L**iberat arua prius fruticibus.  
**F**alce rubos filicemq; resecat **V**t noua fruge gūis ceres eat.  
**D**ulcior est apium mage labor: **S**i malus ora prius sapor edat.  
**G**ratius astra nitent: ubi notbus **D**efinit imbriferos dare sonos.  
**L**ucifer ut tenebras pepulerit: **P**ulcra dies roseos agit equos.  
**T**u quoq; falsa tuens bona: prius **I**ncipe colla iugo retrahere.  
**V**era dehinc animum subierint.

**P**rofa secūda libzī tercij.

**U**m defixo paululum visu & uelut in angustam sue mentis sedem recepta sic cepit. **O**mnis mortalium cura: quam multipliciū studiorum labor exercet: diuerso quidem calle procedit. sed ad unū tamen beatitudinis finē nititur puenire. **I**d autē est bonū. quo quis adepto nihil ulterius desiderare queat. **Q**uod quidē est omniū summū bonorū: cunctaq; intra se cōtinens bona. **C**ui si qd absoret: summū bonū esse nō posset. quoniā relinqueretur extrinsecus qd posset optari. **L**iquet igitur esse beatitudinē statū bonorū omniū aggregacōne pfectū. **N**ūc uti diximus diuerso tramite mortales omnes conātur adipisci. **E**st em̄ mētibus hominū veri boni naturaliter inserta cupiditas. s; ad falsā deuius error abducit. **Q**uorū quidē alij sūmū esse bonū nibilo indigē credētes: ut diuitijs affluāt elaborant. **A**lij uero bonū quod sit. dignissimū ueneracōne indicantes: adeptis honoribus reuerendi cūibo suis esse nitūtur. **S**unt qui summū bonū in sūma potentia esse constituāt. hī uel regnare ipī uolūt. uel regnātibus adherere conant̄. **A**t quibus optimū quiddā claritas uidetur: hī uel belli uel pacis artibus gloriosū nomē p̄pagare festinant. **P**lurimi uero boni fructū gaudio leticiāq; metiūtur. hī felicissimū putant uoluptate diffuē. **S**ūt etiā q; horū fines causasq; alterutro pmutant. ut qui diuitias ob potentiā uoluptatesq; desiderāt. uel qui potentiā: seu pecunie causā: seu p̄ferendi nomīs petūt. **I**n his igitur ceterisq; talibus humanorū actuū uotūq; uersatur intentio. ueluti nobilitas fauorq; popularis. q; uidentur quandam claritudinē compare. **V**xor ac liberi que iocūditatis gratia petuntur. **A**micoz uero qd sanctissimū quidē genus est: non in fortuna sed in uirtute numeratur. **R**eliquū uero uel potentie causā: uel delectacōnis assumitur. **J**am uero corporis bona promptū est ut ad supiora referantur. **R**obur em̄ magnitudoq; uidentur prestare ualentiam. pulcritudo atq; uelocitas celebritatē. salubritas uoluptatē. **Q**uibus om̄ibus solā beatitudinē desiderari liquet. **N**am qd quisq; p̄ ceteris



petit: id summū esse indicat bonū. Sed summū bonū beatitudinē esse definimus. Quare beatū indicat esse statū quem p̄ ceteris quisq; desiderat. Habet igitur ante oculos p̄positam fore formam felicitatis humane: opes. honores. potentiā. gloriā. voluptates. Que quidē sola cōsiderās **Epicurus**: cōsequēter sibi summū bonū voluptatē esse constituit. q̄ cetera om̄ia iocūditatē aīo videātur afferre. Sed ad hominū studia reuertar. q̄z aīmus & si caligāte memoria: tñ bonū summū repetit. s̄ velut ebrius: domū quo tramite reuertatur ignorat. Num em̄ vidētur errare hī q̄ nihilo indigē nitūtur? Atqui non est aliud qđ eque p̄ficere beatitudinē possit q̄ copiosus bonoz om̄ status. nec alieni egens s̄ sibi p̄i sufficiens. Nū vero labūtur hī: qui qđ sit optimū: id etiā reuerentie cultū dignissimū putant? Minime. Neq; em̄ vile quiddā contemnendūq; est: qđ adipisci om̄ fere mortaliū laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillū ac sine virib; estimandū est: quod omnib; rebo constat esse prestantius? An claritudo nihilipēdenda est? Sed sequestrari nequit quin om̄e qđ excellētissimū sit: id etiā videatur esse clarissimū. Nam nō esse anxīā tristēq; beatitudinē: nec dolorib; molestisq; subiectā: quid attinet dicere: qñ in mīmis q̄ rebo id appetitur quod habē fruiq; delectet. Atqui hec sunt q̄ adipisci hoīes volūt. eaq; de causa dimittas. dimittas. regna. gloriā. voluptatesq; desiderāt. q̄ p̄ hec sibi sufficientiā. reuerentiam. potentiā. celebritatē. leticiā: credūt esse venturam. Bonū est igitur quod tamdiuersis studiis hoīes petūt. In quo quanta sit nature vis facile monstrat: cū licet varie dissidētesq; sententie: tñ in diligendo boni finē consentiūt.

**V** Metrū secundū  
libri terci.

**Q**uantas rerum flectat habenas Natura potens. quibus immensū atas  
Legib; orbē p̄uida seruet. Stngatq; ligās irreso luto Singula nexu. placz āguto  
Fidib; lentis p̄mere cātu. Quāvis p̄mi pulc̄ leones Vīcula gestēt. māib;q; das  
captēt escas. metuātq; truce Soliti vbera ferre ingēm Si cruoz hōrida tixerit ora  
Resides olim redeunt anī. fremituq; ḡm̄i memine sui. Laxant nodis colla solutis  
Primusq; lacer dēte cruēto domitor: rabidas ibuit iras. q̄ canit altis gārula ramis  
Ales: cauee claudīt antro Onic lz illita pocula melle: largasq; dapes d̄ci studio  
Ludēs hoīm cura mīstret: Si tñ arto saliens tecto: Nemoz ḡtas viderit ūbras  
sparsas pedib; p̄terit escas: Siluas tñ mesta requirit. Siluas dulci voce susurrat.  
Validis q̄ndā virib; acta Pronū flectit v̄ga cacum. Hāc si cūas dext̄ remisit:  
Recto spectat v̄tice celū. cadit hespiās p̄beo ī ūdas. Sz secreto tramite rursus



Currū solitos vtit ad ortū. Repetūt ppos q̄q̄ recursus. Redituq̄ suo singla gaudēt  
Nec manet vlli tradit? ordo Nisi q̄ fini iunxerit ortū Stabileq̄ sui fecerit or bē.

**V** Prosa tertia

libri terci.

**U**os q̄ o terrena animalia: tenui licet imagine: vestrū tamen principium  
somniais. verūq̄ illū beatitudinis finē: licet minime p̄spicaci: qualicūq̄  
tamen cogitacōne prospicitis. eoq̄ vos & ad verū bonū naturalis ducit intencō:  
& ab eodē multiplex error abducit. Considera nāq̄ an p̄ ea quibō se homines ade:  
pturos beatitudinē putant: ad destinatū finem valeant puenire. Si em̄ vel pe:  
cunia vel honores ceteraq̄: tale quid afferant em̄ nihil bonorū abesse videatur:  
nos q̄ fateamur fieri aliquos horū adeptōne felices. & si neq̄ id valēt efficere q̄  
p̄mittūt: bonisq̄ pluribō carent: nōne liquido falsa in eis beatitudinis species de:  
p̄benditur? Primū igitur teip̄m q̄ paulo ante diuitijs affluebas interrogo. inter  
illas habūdantissimas opes: nunquā ne animū tuū: cōcepta ex qualibet iniuria  
confudit anxietas? **B.** Atqui inquā tamlibero me fuisse animo quā aliqd̄ semp  
angeret remissci nequeo. **P.** Nōne q̄ aberat quod abesse non velles. vel aderat  
quod adesse noluisse. **B.** Ita est inquā. **P.** Illius igitur p̄sentiā: huius abs:  
sentiam desiderabas. **B.** Confiteor inquā. **P.** Eget vero inquit eo q̄ quisq̄ desi:  
derat. **B.** Eget inquā. **P.** Qui vero eget aliquo: non est vsquequaq̄ sibi ip̄e suf:  
ficiens. **B.** Minime inquā. **P.** Tu itaq̄ hanc insufficiētiā plenus inquit opibō  
sustinebas. **B.** Quid mi inquā. **P.** Ope igitur nihilo indigētē sufficientēq̄ sibi  
facere nequeūt. & hoc erat q̄ p̄mittere videbātur. Atqui hoc q̄ maxime consi:  
derandū puto. q̄ nihil habeat suapte natura pecunia vt his a q̄bō possidetur: inui:  
tis nequeat auferri. **B.** Fateor inqt. **P.** Quid mi fateare: cū eam quotidie valens  
tior aliq̄s eripiat inuito. Vnde em̄ forenses querimoniae: nisi q̄ vel vi vel fraude  
a nolentibō pecunie repetūtur erepte. **B.** Ita est inquā. **P.** Egebit igitur inquit  
extrinsecus petito p̄sidio quo suā pecuniā quisq̄ tueat. **B.** Quis id inquā neget.  
**P.** Atqui non egeret eo nisi possidēt pecuniā quā p̄ssit amittere. **B.** Dubitari  
inquā nequit. **P.** In cōtrariū igitur relapsa res est. Nam q̄ sufficiētes sibi facē  
putabātur opes: alieno potius p̄sidio faciūt indigētes. Quis aut̄ modus est quo  
pellatur diuitijs indigētia? Num em̄ diuites esurire nequeūt? Num sitire nō p̄nt?  
Num frigus hibernū pecuniosorū mēbra nō sentiūt? Sed adest inq̄es opulētis q̄  
famem satiēt. q̄ sitim frigusq̄ depellāt. Sed hoc modo osclari quidē diuitijs indi:  
gentia potest. sed auferri penitus nō potest. Nam si hec bians semp atq̄ aliqd̄



poscens opibus expletur: maneat necesse est que possit expleri. **T**aceo quod nature  
minimū: quod auaricie nihil: satis est. **Q**uare si opes nec sumouere indigentia possunt:  
& ipse sua faciunt: quid est quod eas sufficientiam prestare credatis.

**V** Metrum tertium libri terti.

**Q**uamuis fluente diues auri gurgite **N**on expleturas cogat auarus opes:  
**O**neretque bacis colla rubri litoreis: **R**uraque cetero scindat opima boue:  
**N**ec cura mordax deserit supstitem. **D**efunctumque leues non comitatur opes.

**V** Prosa quarta libri terti.

**S**ed dignitates honorabile reuerendūque cui puenerint reddunt? **N**um vis  
ea est magistratibus ut utentium mentibus virtutes inserant: vicia depellant:  
**A**tqui non fugare sed illustrare potius nequitiam solent. **Q**uo fit ut indignemur eas  
sepe nequissimis hominibus contigisse. **V**nde catulus: licet in curuli non iam sedentem:  
strumam tamen appellat. **V**ides ne quantum dedecus malis adiciant dignitates? **A**tqui  
minus eorum patebit indignitas si nullis honoribus clarescant. **T**u quod num tandem  
tot piculis adduci potuisti ut cum decorato gerere magistratum putares: cum in eo  
mentem nequissimi scurrerelatorisque respiceres. **N**on enim possumus ob honores  
reuerentia dignos iudicare: quos ipsis honoribus iudicamus indignos. **A**t si quem  
sapientia praeclitū videres: num posses eum vel reuerentia: vel ea qua praeditus est  
sapientia non dignum putare? **R.** Minime. **P.** Inest enim dignitas propria virtuti. quam  
perimus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit. **Q**uod quod populares facere nequeunt  
honores: liquet eos propriam dignitatis pulcritudinem non habere. **I**n quo illud est  
animaduertendum magis. **N**am si eo abiectior est quod magis a pluribus quamque ostentatur:  
cum reuerendos facere nequeat quos pluribus ostentat: despectiores potius improbos  
dignitas facit. **V**erū non impune. **R**eddunt namque improbi parē dignitatibus vicem  
quas sua contagione commaculant. **A**tque ut agnoscas verā illā reuerentiam per has  
umbratiles dignitates non posse contingere: sic collige. **S**i quis multiplici consulatu  
functus in barbaras nationes forte deuenit: venerandum ne barbaris honor faciet?  
**A**tqui si hoc naturale munus dignitatibus foret: ab officio suo quoque gentium  
nullo modo cessaret. **S**icut ignis ubique terrarum nunquam tamen calere desistit. **S**ed quoniam  
id eis non propria vis: sed hominum fallax amectit opinio: vanescunt illico cum ad eos ve-  
nerint quod dignitates eas esse non estimant. **S**ed hoc apud exteras nationes. **I**nter  
eos vero apud quos orbe sunt nunc perpetuo perdurant: **A**tqui praefectura magna olim po-  
testas: nunc inane nomen & senatorum census grauis sarcina. **S**i quis quondam populi  
curasset ammonam magnus habebatur. nunc ea praefectura quid abiectius? **V**t enim



20  
pauloante diximus: qđ nıbil habet aprıı decoris: opınıone vtentiũ nũc splendorẽ accipit. nũc amittit. Si igitur reuerẽdos facẽ nequeũt dignitates: si vltro ipsoꝝ cõtagione sordescũt: si mutacõne tẽporũ splendẽ desinũt: si gentiũ estimacõne vilescũt: qđ est qđ in se expetẽde pulcritudis habeãt: nedũ alijs p̃stent.

**V** Metru quartũ libri tercij.

**Q**uãis se tyrio supbus ostro. Comeret. & mıueis lapillis:  
Inmisus tamẽ omĩbo vıgebat **Luxurie Nero** senientis.  
Sed quondã dabat improbus verendis **Patribo** indecores curules.  
Quis illos igitur putet beatos Quos miseri tribuũt honores:

**V** Prosa quinta libri tercij.

**N** vero regna regũq; familiaritas effice potentẽ valent: Quid in qñ corũ felicitas ppetuo pdurat. Atqui plena est exemplorũ vetustas. plena etiã p̃sens etas qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O p̃clara potentia que nec ad conseruacõnez quidẽ sui satis efficax inuenitur. & si hec regnoꝝ potestas beatitudinis autor est: nõne si qua pte defuerit: felicitatẽ minuatur: miserĩã importet. Sed quãis late humana tendantur imperia: plures necesse est gẽtes relinq; quibũ regũ quisq; non imperet. Qua vero pte beatos faciens desinit potestas. hac impotentia subintrat que miseros facit. Hoc igitur modo maiorem regibũ inesse necesse est miserie porcõne. Exptus sortis sue piculoꝝ tirãnus: regni metus: p̃s dentis supra verticẽ gladij terrore simulauit. Que est igitur hec potestas que solis citudinũ morsus expellere: que formidinũ aculeos vitare nequit. Atqui vellent ipi vixisse securi sed nequeũt. Debinc de potestate gloriãtur. An tu potentem censes quẽ videas velle qđ non possit effice: Potentẽ censes qui satellite latus ambit. qui quos terret ip̃e plus metuit. Qui vt potens esse videatur: in sermẽtiũ manu situs est. Nam quid ego de regũ familiaribũ differã: cũ regna ip̃a tante inbecillitatis plena demonstrẽ. Quos quidẽ regia potestas: sepe incolumis: sepe aut lapsa prostermit. **Nero Senecam** familiarẽ p̃ceptoremq; suũ ad eligende mortis coegit arbitriũ. **Papinianũ** diu inter aulicos potentẽ: militũ gladijs **Antonius** obiecit. Atqui vterq; potentie sue renũciare voluerũt. quorũ **Seneca** cpx etiam suas tradẽ **Neroni** seq; in ociũ conferre conatus est. s; dũ ruituros moles ip̃a trahit: neuter quod voluit effecit. Que est igitur ista potentia quã ptimescũt hõtes: quã nec cũ habere velis tutus sis. & cũ deponẽ cupias: vitare non possis. An p̃sidio sũt amici: q̃s nõ vtus sed fortuna cõciliat. Sed quẽ felicitas amicũ fecit: is fortunũ faciet iimicũ. Que vero pestis efficacior ad nocẽdũ q̃ familiaris iimicũ.



**V** Metrum quintum libri tercij.

**Q**uise volet esse potentē Anios domet ille feroces.  
Nec ficta libidine colla Fedis submittat habenis.  
Etenim licet indica longe Tellus tua iura tremiscat  
Et seruiat vltima thyle: Tamen atras pellere curas  
Miserasq; fugare querelas Non posse: potentia nō est.

**V** Prosa sexta libri tercij.

**G**loria vero q̄fallax sepe q̄turpis est. Vnde non iniuria tragicus ex-  
O gloria gloria millib; mortaliū nihil aliud  
clamat  
facta nisi auriū inflatio magna.

Plures em̄ magnū sepe nomen falsis vulgi  
opinionib; abstulerūt. quo q̄d turpius excogitari p̄t. Nā q̄ falso p̄dicatur: suis  
ip̄i necesse est laudib; erubescāt. Que si etiā meritis cōquesite sint: q̄d tñ sapiētis  
adiecerint cōsciētie. q̄ bonū suū nō populari rumore s; cōsciētie veritate metit̄. q̄ si  
locipm̄ pagasse nomē pulcrū videt̄: cōsequēs est vt sedū nō extēdisse indicet̄.  
Sed cū vt pauloante differm̄ plures gētes necesse sit esse ad q̄s vnius fama hoīs  
neq̄at puenire: sit vt quē tu estimas gloriosū esse: p̄ maxima pte terrarū videat̄  
inglorius. Inter hec vero popularē gratiā nec cōmemoracōne q̄dēz dignā puto. q̄  
nec iudicō vero puenit. nec vnq̄ firma p̄durat. Jā vero q̄ sit inane: q̄ futile di-  
gnitatis nomen q̄s nō videat: q̄ si ad claritudinē referet̄ aliena est. Videtur nāq;  
esse nobilitas quē dā de meritis veniēs laus parentū. q̄ si claritudinē p̄dicacō fa-  
cit. illi sūt clari necesse est qui p̄dicatur. Quare splendidū te si tuā nō habes: aliena  
claritudo nō efficit. q̄ si quid est in nobilitate bonū: id esse arbitror solū: vt im-  
posita nobilib; necessitudo videatur: ne a maiōz virtute degenerent.

**V** Metrum sextum libri tercij.

**O** mne humanū genus ī terris Simili surgit ab ortu.  
Vnus enim rerum pater est. Vnus q̄ cūcta misirat.  
Ille dedit p̄bebo radios. Dedit & cornua lune. Ille homines etiam terris  
Dedit & sidera celo. Dic clausit mēbris anios Celsa sede p̄titos. sp̄itis!  
Mortales igitur cunctos Edit nobile germen. Quid genus & paucos stre-  
Si primordia vestra Autoremq; deum spectes. Nullus degener extat.  
Ni vicij; peiora fouens: Propriū deserat ortum.

**V** Prosa septima libri tercij.



**Q**uid aut de corpis voluptatibus loquar: quoniam appetentia quidem plena est  
anxietatis: satietas vero penitentie. Quantos ille morbos: quoniam intolerabiles  
dolores quasi quendam fructum nequicie fruendum solent referre corporibus. quoniam motus  
quod habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatum exitus: quisquis res  
mimisci libidinum suorum volet: intelliget. Que si beatos explicare possunt. nihil cause est  
quoniam pecudes quod beate esse dicantur. quoniam omnis ad explendam corporalem lacunam festinat  
intencio. Honestissima quidem iungis liberorum quod foret iocunditas. sed nimis e natura  
dictum est. nescio quem filios inuenisse tortores. quoniam quod sit mordax quicunque condicio:  
neque alias expropterea te: neque nunc anxium necesse est ammonere. In quo Euripidis mei sumus  
probo. qui carentem liberis: infortunio dixit esse felicem.

*Metrum septimum libri terti.*

**H**abet hoc voluptas omnis Stimulis agit fruentes Apiumque parvolantum  
Vbi grata mella fudit Fugit. & nimis tenaci Ferit icta corda morfu.

*Prosa octava libri terti.*

**N**ihil igitur dubium est quin hec ad beatitudinem vie deum quedam sint. nec  
pducere eo quoniam valeant ad quod se pducturas esse permittunt. Quantis vero  
implicite malis sint brevissime monstrando. Quid enim: pecuniam ne congregare conas-  
beris: si eripies haberi. Dignitatibus fulgere velis: donati supplicabis. Et qui prece  
teros honore cupis: poscendi humilitate vilescis. Potentiam ne desideras: subiectorum  
insidiis obnoxius: periculis subiacebis. Gloriam petis. si per aspera quicunque distractus:  
securus esse desistis. Voluptariam vitam degas. si quod non spernat atque obiciat vilissime fra-  
gilissimeque rei corporis servitium. Jam vero quod bona per se corporis ferunt: quod exigua quod fra-  
gili possessione nituntur. Num enim elephantes mole: theauros robore: superare pote-  
ritis. Num tigres velocitate prebitis. Respiciite celi spacium. firmitudinem. celerita-  
tem. & aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem celum non his potius est: quam sua qua  
regitur ratione mirandum. Forme vero nitore rapidus est. ut velox & vernalium  
flos mutabilitate fugacior. Quod si (ut aristoteles ait) linceis oculis homines vterentur  
ut eorum visus obstantia penetraret: nonne introspectis visceribus: illud Alcibiadis  
supficie pulcherrimum corpus turpissimum videtur. Igitur te pulchrum videri: non tua  
natura sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed estimate quod vultis nimio cor-  
poris bona. dum sciatis hoc quodcumque miramini: triduane febbris igniculo posse dis-  
solvum. Ex quibus omnibus illud etiam in summam redigere licet. quod hec que nec prestare que pol-  
licetur bona possunt: nec omnium bonorum congregacione perfecta sunt: ea nec ad beatitudinem  
quasi quidam calles ferunt. nec beatos ipsa perficiunt.



**V** Metrum octauum libri tercij.

**N**eu heu q̄ miseros tramite demio Abducit ignorantia.  
Nō aurū in viridi q̄ritis arbore. Nec vitę gēmas cāpitis.  
Non altis laqueos montibus abditis **V**t pisce ditetis dapes.  
Nec vobis capreas si libeat sequi **T**hirrena captatis vada.  
Ipsos quinetiā fluctibus abditos **N**orunt recessus equozis.  
Que gemmis mīueis vnda feracior. **V**el que rubētis purpure.  
Nec nō que tenero pisce vel asperis **P**restent echinis litora.  
Sed quonā lateat qđ cupiūt bonū **N**escire ceci sustinent.  
Et quod stelliferū trāsabiūt polum **T**ellure diuersi petunt.  
Quid dignū stolidis mētibus imp̄cer **O**pes honores ambient.  
Et cum falsa grani mole pauerint **T**um vera cognoscāt bona.

**V** Prosa nona libri tercij.

**N**Actenus mendacis formā felicitatis ostendisse suffecerit. quā si p̄spici  
eacit̄ intueris: ordo est deinceps q̄ sit vera monstrare. **B.** Atqui video in  
quā nec opibz sufficientiā: nec regnis potentiā: nec reuerentiā dignitatibz: nec ce  
lebritatē glorie: nec leticiā voluptatibz posse cōtingere. **P.** An etiā causas cur id  
ita sit de p̄bendisti. **B.** Tenui quidē. veluti rimula mibi videoz intueri. sed ex te  
cognoscē aptius malim. **P.** Atqui p̄mptissima racō est. Quod em̄ simplex est ī  
diuīsiōq; natura: id error hūanus sepat. & a vero atq; p̄fecto ad falsū imp̄fectūq;  
traducit. An tu arbitraris hoc qđ nībilo īdigeat egere potētia. **B.** Mīme inquā  
**P.** Recte tu quidē. Nā si qđ est qđ ī vlla re ībecillioris valētie sit: ī hac p̄fidio  
nece est egeat alieno. **B.** Ita est inquā. **P.** Igit̄ sufficiētie potētieq; vna eadēq;  
est natura. **B.** Sic videt̄. **P.** Q̄ vero hūmōi sit spernēdū ne esse censes. an oīa tra  
rez oīm vneracōne dignissimū. **B.** At hoc inquā. nec dubitari qđez p̄t. **B.** Adda  
mus igit̄ sufficiētie potētieq; reuerentiā vt hec triavnu esse iudicemus. **B.** Adda  
mus. si qđē vera volumus cōfiteri. **P.** Quid igit̄ īq̄t: obscurū ne hoc atq; ignobile  
censes esse: an oī celebritate clarissimū. **Cōsidera** vero ne qđ nībilo īdige: qđ po  
tētissimū. qđ honore dignissimū esse cōcessuz est: egere claritudie quā sibi p̄stare n̄  
possit. atq; ob id aliq̄ ex pte videat̄ abiectius. **B.** Nō possū inquā qn hoc vti est ita  
etiā celebrimū esse cōfitear. **P.** Consequēs igit̄ est vt claritudinē supioribz tribz  
nībil differre fateamur. **B.** Cōsequitur inquā. **P.** Quod igit̄ nullius egeat alieni:  
qđ suis cūcta viribz possit: qđ sit clarū atq; reuerēdū: nōne hoc etiā cōstat eē letissis  
mū? **B.** Sed vnde huic inquā tali meror vllus obrepat: nec cogitare qđē possuz.



Quare plenū esse leticie siquidē supiora manebūt necesse est confiteri. **P.** Atqui illud q̄ p̄ eadē necessariū est. sufficiētē. potētē. claritudis. reuerētē. iocūditatis nomina quidē esse diuersa. nullo vero modo discrepare substantiā. **B.** Necesse est inquā. **P.** Hoc igitur qđ est vnū simplexq; natura: prauitas hoīm dispertit. & dū rei que p̄tibo caret partē conatur adipisci: nec p̄cōnē que nulla est: nec ip̄as quā mīme affectat: asseqtur. **B.** Quonā modo inquā. **P.** Qui diuitias inqt̄ petit penurie fuga: de potentia nihil laborat. vilis obscurusq; esse mauult. multas etiā sibi naturales q̄ subtrahit voluptates: ne pecuniā quā parauit amittat. Sed hoc modo nec sufficientia quidē contingit ei quē valentia deserit. quē molestia pūgit. quem vilitas abiecit. quē recondit obscuritas. Qui vero solū posse desiderat: p̄fligat opes. despicit voluptates honoreq; potentia carentē. gloriā q̄ nihilipendit. Sed hunc q̄ q̄multa afficiant vides. sit em̄ vt aliquando necessarius egeat. vt anxietatib; mordeatur. Cūq; hec de pellere nequeat: etiā id quod maxie petebat: potens esse desistat. Similiter racōcinari de honorib; gloria. voluptatibus licet. Nam cum vnūquodq; horū idem quod cetera sit. quisquis horū aliquid sine ceteris petit: nec illud quidē qđ desiderat app̄hendit. **B.** Quid igitur inquā. **P.** Si quis cūcta simul cupiat adipisci: summā quidē beatitudis velit: sed num in his eam repiet q̄ demonstrāmus id qđ pollicetur nō posse conferre. **B.** Minime inquam. **P.** In his igitur q̄ singula quedā expetendorū p̄stare credūtur: beatitudo nullo modo inuestiganda est. **B.** Fateor inquā. & hoc nihil verius dici potest. **P.** Da bes igitur inquit & formā false felicitatis & causas. deflecte nūc in aduersū mentis intuitū. ibi em̄ verā quā promissimus statim videbis. **B.** Atqui hec inquā vel ceco p̄spicua est. eamq; tu pauloante monstrasti: dū false causas a p̄ire conabaris. Nam (nisi fallor) ea vera est & p̄fecta felicitas que sufficientē. potentē. reuerēdum. celebrē. letūq; p̄ficiat. Atq; vt me interius aniaduertisse cognoscas: q̄ vnū horū (qm̄ idem cūcta sūt) veraciter p̄stare potest: hanc esse plenā beatitudinē sine ambiguitate cognosco. **P.** O te alūne hac opinione felicē sentio. siq̄dez hec inqt̄ adieceris. **B.** Quidnā inquā. **P.** Esse ne aliqd in his mortalib; caducisq; rebus putas qđ hmoī statum p̄ssit afferre. **B.** Minime inquā puto. atq; a te nihil vt amplius desideretur ostensū est. **P.** Nec igitur vel imagies veri boni: vel imp̄fecta quedā dare mortalib; videtur. verū aut atq; p̄fectū bonū conferre non possunt. **B.** Assentior inquā. **P.** Quomā igitur agnouisti q̄ vera illa sit: que aut beatitudinē mentiātur. nūc supest vt vnde verā hanc petere possis agnoscas. **B.** Id q̄dez inquā iādudū vehemēter expecto. **P.** Sed cū vti ī thīmeo platoni inqt̄



nostro placet: in minimis quibus rebus diuinum presidium debeat implorari: quid nunc faciendum censes ut illius summi boni sedem repere mereamur. **B.** Inuocandum inquam rerum omnium patrem: quo pretermisso nullum rite fundatur exordium. **P.** Recte inquit: ac simul ita modulata est.

**V** Metrum nonum libri terti. **P.**

**O** Vi perpetua mundum ratione gubernas.  
Terrarum celique sator: qui tempus ab evo  
Ire imbes: stabilisque manens das cuncta moueri.

Que non externe pepulerunt fingere cause Materie limitatis opus: verum insita summi  
Forma boni limore carere: tu cuncta superno Ducis ab exemplo: pulcrum pulcerrime ipse  
Mundum mente gerens filique imagine formas. Perfectasque imbes perfectum soluere partes:  
tu numeris elementa ligas ut frigora flammis: Arida conueniant liquidis: ne furior ignis  
Euolet: aut mersas deducat potera terras. Tu triplicis media nature cuncta mouente  
Connectens animas: per persona membra resolvis. Que cum secta duos motum glomerant in ora  
In semet reditura meat mentemque profunda Circum: & filii conuertit imagine celum: bes  
Tu causis animas paribus vitasque minores Proueh: et leuibus sublimis curibus aptas  
In celum terraque seris: quas lege benigna Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.  
Da pater angustam menti ascendere sedem: Da fonte lustrare boni: da luce reperta  
In te conspicuos animi defigere visus: Discede terrene nebulas & potera molis  
Atque tuo splendore mica: tu namque serenum Tu requies tranquilla prius: te cernere finis.  
Principium: vector: dux: semita: terminus idem.

**P**rosodia decima libri terti. **P.**

**O** Vniam igitur que sit imperfecti que etiam perfecti boni forma vidisti.  
nunc demonstrandum reor quoniam hec felicitatis perfectio constituta sit. In  
quo illud primum arbitror inquirendum: an aliquod huiusmodi bonum (quale paulo ante  
definisti) in rerum natura possit existere: ne nos propter rei subiecte veritatem cassa  
cogitationis imago decipiat. Sed quoniam existat: sitque hoc veluti quidam omnium  
fons bonorum negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur: id minutione perfecti  
imperfectumque esse prohibetur. Quos sit: ut si in quolibet genere imperfectum quid esse  
videatur: in eo perfectum quod aliquid esse necesse sit. Etenim perfectione sublata: vnde illud  
quod imperfectum prohibetur extiterit ne fingi quidem potest. Neque enim ab diminutis incomsumatisque  
natura rebus cepit exordium: sed ab integris absolutisque procedens in hec extrema atque  
effeta dilabatur. Quod si (vnde paulo ante monstrauimus) est quedam boni fragilis imper  
fecta felicitas: esse aliquam solidam perfectamque non potest dubitari. **B.** Firmissime inquam



verissimeque conclusū est. **P.** Quo vero inquit habitat ita considera. Deum rerum  
omniū principem bonū esse: cōmunis humanorū concepō probat animorū. Nam  
cum nihil deo melius excogitari queat. id quo melius nihil est: bonum esse quis  
dubitat? Ita vero bonū esse deum racō demonstrat: ut pfectū q̄ in eo bonum esse  
cōvincat. Nam si tale sit: rerum omniū princeps esse non poterit. Erit enī eo p̄-  
stantius aliquid: pfectū possidēs bonū: qđ hoc prius atq; antiquius esse videat̄.  
Omnia nāq; pfecta minus integris priora esse claruerūt. Quare ne in infinitū racō  
pdeat: confitendū est sūmū deū: sūmū pfectūq; bonū esse plenissimū. Sed pfectū  
bonū verā esse beatitudinē constituimus. Verā igitur beatitudinē in summo deo  
fitam esse necesse est. **B.** Accipio inquā. nec est qđ cōtradici vllō modo queat.  
**P.** Sed queso inquit te. vide q̄ id sancte atq; inuolabilē probes qđ bonū sūmū  
sūmū deū diximus esse plenissimū. **B.** Quonā inquit modo. **P.** Ne hunc rez oīm  
patrē illud summū bonū quo plenus esse phibetur: vel extrīsecus accepisse: vel  
ita naturaliter habere psumas: quasi habētis dei habiteq; beatitudinis diuersam  
cogites esse substantiam. Nam si extrīsecus acceptum putes: pstantius id qđ  
dederit: eo quod acceperit existimare possis. Sed hūc esse rerum omniū precel-  
lentissimū dignissime confitemur. & si natura quidē inest: sed racōne diuersum:  
cum de rerum principeloquamur deo: fingat qui potest quis hec diuersa cons-  
tinxerit. Postremo quod a qualibet re diuersū est: id non est illud a quo intelli-  
gitur esse diuersū. quare quod a sūmo bono diuersū est: sui natura id sūmū bonū  
non est. qđ nephas est de eo cogitare quo nihil constat esse prestantius. Omīno  
enī nullius rei natura suo principio melior poterit existere. Quare quod omniū  
principiū sit: id etiam sui substantia summum esse bonum verissima rōne conclu-  
serim. **B.** Rectissime inquā. **P.** Sed summū bonū beatitudinem esse concessum  
est. **B.** Ita est in quā. **P.** Igitur inquit deū esse ip̄am beatitudinē necesse est cō-  
fiteri. **B.** Nec inquā ppositis priorib; refragari queo. & ab illis hoc illatū cōse-  
quēs esse pspicio. **P.** Respice inqt an hinc qđ idē firmitus approbetur qđ duo sūma  
bona que a se diuersa sint esse non possint. Etenī que discrepāt bona: nō eē altez  
quod sit alterū liquet. quare neutrū poterit esse pfectū cū alterutri alterū deest.  
Sed quod pfectū non sit: id sūmū nō esse manifestū est. Nullo modo igitur que  
sūma sūt bona: ea possunt esse diuersa. Atqui & beatitudinē & deū sūmum bonū  
esse collegimus. quare ip̄am necesse est sūmā esse beatitudinē que sit summa di-  
uinitas. **B.** Nihil inquā nec re ip̄a verius: nec ratiocinacōne firmitus: nec deo di-  
gnius concludi potest. **P.** Sup̄ hec inquit igitur veluti geometre solent



demonstratis appositis aliquid inferre que posuimata ipsi vocant. Ita ego quod tibi  
veluti corolariū dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati. **Be-**  
atitudo vero est ipsa diuinitas. diuinitatis adeptione fieri beatos manifestum est.  
**Sed** uti iusticie adeptione iusti: sapientie sapientes fiunt. ita diuinitatem adeptos  
deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus deus. sed natura quidem  
vnus: participatione vero nihil prohibet esse quam plurimos. **B.** Et pulcrum inquam hoc  
atque preciosum siue posuima siue corolariū vocari maius. **P.** Atqui hoc quod pulchrum  
nihil est quod his amectendum esse ratio persuadet. **B.** Quid inquam. **P.** Cum multa  
inquit beatitudo continere videatur: utrum ne hec omnia vnum veluti corpus  
beatitudinis quadam partium varietate coniungant. An sit eorum aliquid quod  
beatitudinis substantiam compleat. ad hoc vero cetera referantur. **B.** Vellem  
inquam id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. **P.** Nomen inquit beatitudinis  
bonum esse censemus. **B.** Ac summum quidem inquam. **P.** Addas inquit hoc omni-  
bus licet. Nam eadem sufficientia summa est. eadem summa potentia. reuerentia quod  
claritas & voluptas beatitudo esse indicatur. **B.** Quid igitur. **P.** Decime omnia  
bona. sufficientia. potentia. ceteraque veluti quedam beatitudinis membra sunt. an  
ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur. **B.** Intellego inquam quid in-  
uestigandum proponas. sed quid constituas: audire desidero. Cuius rei discre-  
tionem sic accipe. Si hec omnia beatitudinis membra forent: se quoque invicem  
discreparent. Nec est enim partium natura ut vnum corpus diuersa componat.  
**B.** Atqui hec omnia idem esse monstrata sunt. **P.** Minime igitur membra sunt.  
Alioquin ex vno membro beatitudo videbitur esse coniuncta. quod fieri nequit. **B.**  
Id quidem inquam dubium non est. sed id quod restat expecto. **P.** Ad bonum vero  
cetera referri palam est. Idcirco enim sufficientia petitur. quoniam bonum esse indi-  
catur. Idcirco potentia. quoniam id quod esse creditur bonum. Idem de reuerentia. claritas  
dine. iocunditate coniectare licet. Omnium igitur expetendorum summa atque causa bonum  
est. Quod enim neque re neque similitudine ullum in se retinet bonum: id expeti nullo mo-  
do potest. Contraque etiam que natura bona non sunt: tamen si esse videantur: quasi  
vera bona sint appetuntur. Quo fit ut summa causa atque causa expetendorum omnium  
bonitas esse iure credatur. Cuius vero causa quid expetitur id maxime videtur  
optari. Veluti si salutis causa quispiam velit equitare: non tam equitandi motum deside-  
rat quam salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia petantur: non illa potius quam bonum ipsum  
desideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur: beatitudinem esse concessimus. quare  
sic quod sola queritur beatitudo. Ex qua liquido apparet ipsum bonum & beatitudinis vnam atque



eandem esse substantiam. **B.** Nihil video cur desentire quispiam possit. **P.** Sed deum verāq̃ beatitudinē vnū atq̃ idē eē monstrauim⁹. **B.** Ita inq̃. **P.** Securo igit̃ concludere licet: dei q̃ in ipso bono nec vsq̃ alio sitam esse substantiam.

**V** Metrum decimum tercij libri.

**H**ic omnes parit̃ venite capti. Quos fallax ligat improbis catenis  
Terrenas habitās libido mētes. Dic erit vobis requies laborum:  
Hic portus placida manens quiete. Hoc patens vnū miseris asilum:  
Non quicq̃d tagus aureis harenis Donat: aut hircinus rutilante ripa.  
Aut indus calido p̃pinquus orbi: Candidis miscens virides lapillos  
Illustrant aciem. magisq̃ cecos In suos cōdunt animos tenebras:  
Hoc quicq̃d placet excitatq̃ mētes. Infimis tellus aluit cauernis:  
Splendor quo regit̃ vigetq̃ celū Vitat obscuras anime riuinas:  
Hanc q̃squis poterit notare lucem Candidos p̃hebi radios negabit:

**V** Prosa vñdecima libri hui⁹ tercij

**H**ic sentior inq̃. cuncta em̃ firmissimis nexa rōmbo constant. **P.** Tum illa: q̃nti inquit estimabis: si bonū ip̃m quid sit agnoueris. **B.** Infiniti inq̃. siq̃dem mihi parit̃ deum q̃ qui bonū est cōtingat agnoscere. **P.** Atqui hoc verissima inq̃t rōne patefaciā: maneāt modo q̃ pauloante occlusa sūt. **B.** Manebūt inq̃. **P.** Nōne inq̃t monstrauim⁹ ea q̃ appetunt̃ a plurib⁹: Idcirco vera p̃fectaq̃ bona n̄ esse: q̃m̄ a seimicē discreparēt. cūq̃ alteri abesset: alterz plenū absolutūq̃ bonū afferre n̄ posse. Tū at̃ vtz bonū fieri cū in vnā veluti formā atq̃ efficientiā colligunt̃: vt q̃ sufficientia ē eadem sit potētia. reuerentia. claritas atq̃ iocūditas. Nisi vero vnū atq̃ idē oīa. sint nihil h̄e quo int̃ expectanda numerent̃. **B.** de monstratū est inq̃ nec dubitari vllo modo p̃. **P.** Que igit̃ cū discrepant minime bona sūt: cū vero vnū esse cepint: bona fiūt: Nōne hec vt bona sint: vnitatis fieri adeptōne attingit. **B.** Ita inq̃ videt̃. **P.** Sz omne qd̃ bonū est boni p̃ticipacōne bonū esse ccedis: an minime. **B.** Ita est. **P.** oportet igit̃ idē eē vnū atq̃ bonum simili rōne ccedas: Eadem nāq̃ substantia ē eoz quoz naturalit̃ non ē diuersus effect⁹. **B.** Negare inq̃ nequeo. **P.** Nosti ne igit̃ inquit omne quod est tamdiu manere atq̃ subsistere q̃d̃m sit vnum. Sed interire atq̃ dissolui pariter. atq̃ vnū esse destiterit. **B.** Quonam modo? **P.** Vt in aīalib⁹ inquit. cū in vnū coeunt ac permanent anima corpusq̃. id animal vocat̃. Cum vero hec vnitās vtriusq̃ separatione dissoluit̃ interire. nec iam esse animal liquet. ipsum q̃ corpus cum in vna forma membror̃ cōiunctione p̃manet. humana visit̃ species. Atsi distribute



segregateque partes corporis distraxerint unitatem. desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera proculdubio patebit subsistere unumquodque dum unum est: cum vero unum esse desinit interire. **B.** Consideranti inquit mihi plura minime aliud videtur. **P.** Est ne igitur inquit quod in quantum naturaliter agat relicta subsistendi appetentia venire ad interitum corruptioemque desideret? **B.** Si animalia inquit considerentur. que habent aliquam volendi nolendique naturam: Nihil inuenio quod nullis extra cogentibus abiciatur manendi intentionem & ad interitum sponte festinet. Omne namque animal tueri salutem laborat. mortem vero perniciemque deuitat. Sed quid de herbis arboribusque. quod de inanimatis omnino consentiam rebus prius dubito. **P.** Atqui non est quod de hoc possis ambigere: cum herbas atque arbores intuearis primum sibi conuenientibus inuenisti locis. ubi quantum earum natura queat cito exarescere atque interire non possunt. Nam alie quidem campis alie montibus oriuntur: alias ferunt paludes. alie saxis herent. aliarum fecundae sunt steriles harenae. quas si in alia quispian loca transferre conentur. arescant. Sed dat cuique natura quod conuenit. & nedum manere possunt: intereant elaborat. Quid dicam quod omnes velut interras ore demerso trahunt alimenta radicibus ac per medullas robur corticemque diffundunt. Quid quod nobilissimum quodque sicuti medulla est in interiore semper seculo reconditur: extra vero quidam ligni firmitate. vltimum autem cortex aduersum celi intemperiem quasi malipatiens defensor opponitur. Jam vero quanta est nature diligentia ut cuncta semine multiplicato propagentur. que omnia non modo ad tempus manendi verum generatim quod quasi imperpetuum permanendi veluti quasdam machinas esse quis nesciat. Ea etiam que inanimata esse creduntur: nomine quod suum est queque simili ratione deserviant. Cur enim flammam quidem sursum leuitas vehit: terras vero deorsum pondus deprimit. nisi quod haec singulis loca motionesque conueniant. Porro autem quod cuique consentaneum est id unum quodque conseruat: sicuti ea que sunt inimica corrumpunt. Iam vero quod dura sunt ut lapides adherent tenacissime partibus suis. & ne facile dissoluantur: resistunt. Que vero liquantia ut aer atque aqua facile quidem diuidentibus cedunt. sed cito in ea rursus a quibus sunt abscissa relabuntur. Ignis vero omnem refugit sectionem. Neque nunc nos de voluntariis anime cognoscentis motibus sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est quod acceptas escas sine cogitatione transigimus. quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex anime voluntatibus. verum ex nature principijs venit. Nam saepe mortem cogentibus causis quam natura reformidat. voluntas amplectitur. Contraque illud quod solo mortalium rebus durat diuturnitas. gignendi operis quod natura semper appetit interdum cohercet voluntas: adeo hec sui caritas non ex



animali motione. sed ex naturali intentione pcedit. Dedit em̄ puidētia creatis  
a se rebus hanc id ē maximam manendi causam vt quoad possunt naturalit̄ ma-  
nere desiderēt: Quare nihil est q̄ vllō mō queas dubitare. cuncta que sunt appe-  
tere naturaliter cōstantiam pmanendi: deuitare pnciem. **B.** Confiteor inq̄ nunc  
me indubitato cernere. que dudū incerta videbant̄. **P.** Quod at̄ inquit subsistere  
ac pmanere appetit. id vnum esse desiderat. Hoc em̄ sublato nec esse q̄dēz cuiq̄ p-  
manebit. **B.** vtz est inq̄. **P.** omnia igit̄ inquit vnū desiderāt. **B.** Consensi. **P.**  
Sed vnū idipsum monstrauim̄ esse quod bonū est. **B.** Ita q̄dē. **P.** Cuncta  
igit̄ bonū petunt: quod q̄dē ita describas: licet ipm̄ bonū esse quod desiderēt ab  
omnibz. **B.** Nihil inq̄ verius excogitari potest. Nam vel ad nihilū cuncta refer-  
runt̄ & vno veluti v̄tice destituta sine rectore fluitabūt: aut siquid est ad quod  
vniuersa festinēt: id erit oīm sūmum bonoz. **P.** Et illa nimīū inquit. **O** alumne  
letor. ipsam em̄ medie veritatis notam mente fixisti. Sed in hoc patuit tibi quod  
ignorare te pauloante dicebas. **B.** Quid inq̄. **P.** Quis esset inquit rez omnium  
finis? Is est em̄ profecto quod desiderat̄ ab omnibz. quod quia bonum esse colles-  
gimus: oportet. rez omnium finem bonum esse fateamur.

**V** Metrum vndecimum tercij de consolatiōe libri

**Q**uisquis profunda mente vestigat rez. Cupitq; nullis ille deūis falli:  
In se reuoluat intimi lucē visus. Longosq; in orbe cogat inflectēs mot?  
Animumq; doceat quicq̄d extra molit̄. Suis retrusum possidere thesauris:  
Dudum quod atra texit erroris nubes. Lucebit ipso pspicacius pbebo:  
Non omne nanq; mente depulit lumen. Oblitosā corpus inuebens molem:  
Deret pfecto semen introsum veri. Quod excitat̄ ventilante doctrina:  
Nam cur rogati sponte recta censetis. Ni mersus alto vinceret fomes corde:  
& si platonis musa personat rez. Quod quisq; discit immemor recordat̄.

**V** Prosa duodecima libri tercij.

**T**um ego platoni inq̄ vehementer assentior. nam me hoz iam secundo  
commemorās. Primū q̄ memoriā corpea cōtagione. debinc cū meroris  
mole pressus amisi. **P.** Tū illa si p̄ora inquit concessa respicias: ne illud quidem  
longius aberit q̄n recorderis: q̄d te dudum nescire confessus es. **B.** Quid inq̄. **P.**  
Quibz ait illa gubernaculis mundus regat̄. **B.** Memini inq̄ me insciam meam  
fuisse confessum: Sed quid afferas licet iam prospiciam planius tamen ex te aus-  
dire desidero. **P.** Mundum hunc inquit deo regi pauloante minime dubitandum  
putabas. **B.** Ne nunc quidem arbitror inquam. nec vnq̄ dubitandum puto. **P.**



Quibusq; in hoc racōib; accedam: breuiter exponam. **M**undus hic ex tam diuersis contrarijsq; partibus in vnā formā minime conuenisset. nisi vnus esset q̄ tam diuersa iūgeret. cōiuncta vero naturaz ip̄a diuersitas inuicē discors dissociaret atq; diuelleret. nisi eēt vnus q̄ quod nexuit: cōtineret. **N**on tam vero certo nature ordo pcederet. nec tam dispositos motus locis. t̄pib; efficientia. spacijs. q̄litate explicarēt. nisi vn⁹ eēt q̄ has mutatonum varietates manens ip̄e disponeret. **H**oc quicqd est quo candida manent atq; agitant v̄sitato cunctis vocabulo dēū nomino. **P.** Tū illa. cū hec inquit ita scencias puaz mibi restare opam puto. vt felicitatis compos patriaz sospez remisas. sed que pposum? intueamur? **N**omie in beatitudine sufficientiam numerauim⁹? dēūq; beatitudinem ip̄am eē consensimus. **B.** Ita q̄dem. **P.** Et ad mūdum igit̄ inquit regendū nullis extrinsecis adminiculis indigebit: alioqn si quo egeat plenam sufficientiam non habebit. **B.** Id inq̄ ita est necessarium. **P.** per se igit̄ solū cuncta disponit. **B.** Negari inq̄ nō potest. **P.** Atqui deus ipsum bonū esse monstratus est. **B.** Nemini inq̄. **P.** per bonum igit̄ cuncta disponit. **S**i quidem p se regit. oīa quem bonum eē consensim⁹ & hic est veluti q̄dam clauus atq; gubernaculum. quo mūdāna machina stabilis atq; incorrupta seruat. **B.** Vehemēter assentior inq̄ & id te paulante dicturam tenui licet suspicōne p̄spexi. **P.** Credo inquit. iam em̄ vt arbitror vigilantius ad cernenda vera oculos deducis. sed quod dicam non minus ad contuendum patet. **B.** Quid inq̄. **P.** Cū deus inq̄t oīa bonitatis clauo gubernare iure credat. eadēq; omnia sicuti docui. ad bonum naturali intentōne festinent. **N**um dubitari potest quā voluntarie regant. seq; ad disponentis nutum veluti conuenientia contemperataq; rectori sponte conuertant. **B.** Ita inq̄. necesse ē. nec beatū regimen esse videret. siq̄dem detrectantium iugū foret. non obtempantiū salus. **P.** Nihil est igit̄ quod naturam seruans deo cōtrāire conet. **B.** Nihil inq̄. **P.** Quid si conet ait: nū tandem pficiet quidq; aduersus eum. que iure potentissimū beatitudinis esse concessimus. **B.** Proorsus inq̄ nihil valeret. **P.** Non est igit̄ aliquid quod sūmo huic bono vel velit vel possit obistere. **B.** Non inq̄ arbitror. **P.** Est igit̄ sūmum bonum inquit quod regit cuncta fortiter suauiterq; disponit. **B.** Tū ego q̄ inquam me non modo ea que conclusa summa rōnum. vtz multo magis hec ipsa quibus vteris verba delectant. vt tandem aliquā stulticiam magna laceratē sui pudeat. **P.** Accepisti inquit in fabulis laceffentes celū gigantes: sed illos q̄ vti condignum fuit benigna fortitudo disposuit. **S**ed visne rōnes ipsas inimicem collidamus: forsitan ex hmōi conflictatione pulchra quedam veritatis scintilla



diffiliat. **B.** Tuo inquam arbitratu. **P.** Deum inquit esse omnipotentem nemo dubitauerit. **B.** Qui quidem inquit mente consistat nullus prorsus ambigat. **P.** Qui vero est inquit omnipotens nihil est quod ille non possit. **B.** nihil inquit. **P.** Nunc igitur deus facere malum potest. **B.** Minime inquit. **P.** Malum igitur inquit nihil est cum id facere ille non possit qui nihil non potest. **B.** Ludis ne inquit me: inextricabile labyrinthum rombo texens. Que nec quidem quae egrediaris: intro eas. nunc vero quo introieris egrediare. Admirabilem quandam divinae simplicitatis orbem complicas. Etenim paulante a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas quam in summo deo sitam loquere. Ipsum quod deum summum esse bonum plenamque beatitudinem differebas. ex quo neminem. beatum fore nisi qui pariter deus esset: qui munusculum dabas. Rursus ipsam boni formam dei ac beatitudinis loquaris esse substantiam. Ipsumque unum id ipsum esse bonum dicebas: quod ad omnium rerum natura petere. Deum quod bonitatis gubernaculis universitatem regere disputabas volentiaque cuncta parere illi. nec ullam mali esse naturam. atque haec nullis extrinsecus sumptis. sed altero ex altero fidem trahente insitis domesticisque probationibus explicabas. **P.** Tu illa minime inquit ludim? remque omnium maximam dei munere quae dudum deprecabamur exegim? Ea est enim divina forma substantiae ut neque in externa dilabatur. nec in se externum aliquod ipsa suscipiat. Sed sicut de ea permenides ait. omnem tu circulo adducis sponte multitudinem id est

Rerum orbem mobilem rotat. dum se immobilem ipsa conseruat. Quod si rationes quae non extra petitas sed intra rei quam tractabam? ambitum collocatas agitarim? nihil est quod admirare. cum platone sanctiente didiceris cognatos de quibus loquuntur rebus oportere esse sermones.

**V Metrum duodecimum libri terti.**

**F**elix qui potuit boni Fontem visere lucidum: Felix qui potuit grauis  
Terre soluere vincula: Quondam fumera iugis Vates thraici? gemens  
Postquam flebilibus modis Siluas currere: mobiles Amnes stare coegerat.  
Iunxitque intrepidum latus Semis cerua leonibus. Nec visum timuit lepus  
Iam cantu placidum canem. Cum flagrantior intima Feruor pectoris vreret.  
Nec quae cuncta subegerant Mulcerent dominum modi. Immites superos querens:  
Infernas adiit domos. Illic blanda sonantibus Cordis carmina t'rans.  
Quicquid precipuis deae Matris fontibus hauserat. Quot luctus? dabat impotens.  
Quod luctum geminans amor Deflet. tenera commouens. Et dulci venia prece  
Vmbrae dominos rogat: Stupet tergemino nouo Captus carmine iamitor:  
Que fontes agitant metu Vltrices sceles deae: Jam meste lacrimis madet.



Non ixionum caput    Velox precipitat rota.    Et longa siti perdit?  
Spernit flumina tatal?    Vult dum sat est modis    Non traxit tunc iecur.  
Tandem vincimur. arbit    Umbrae miserans ait.    Donam? comitem viro  
Empta carmine iugem.    Sed lex dona coerceat:    Nedum tartara liquerit  
Phas e lumina flectere:    Quis legem det amantibus.    Maior lex amor est sibi:  
Deu noctis prope terminos    Orpheus euridicen sua    Vidit. perdidit: occidit.  
Vos hec fabula respicit:    Quicumque insuper diem    Mentem ducere queritis:  
Nam qui tartareum in specus    Victus lumina flexerit:  
Quicquid precipuum trahit.    Perdit: dum videt inferos.

**V** Liber de philosophiae consolatione finit tertius

de huius consolatione **I**ncipit quartus

**H**ec cum philosophia dignitate vultus & oris gravitate servata leniter  
suaviterque cecinisset: Tum ego nondum penitus infiti meroris oblit?  
intentionem dicere adhuc aliquid pantis abrui. Et o inquam veri premia luminis.  
que usque adhuc tua fudit oratio. tum sui speculatione divina. tum tuis rationibus immixta  
patuerunt. Eaque mihi & si obiniurie dolorem nuper oblita: non tamen antehac  
peritus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est vel maxima nostri causa meroris: quod cum  
rebus bonis rector existat. vel esse omnino mala possint: vel impunita pretereant.  
Quod solum quanta signum sit admiratione: perfectio considera. at huius aliud maius  
adiungitur: Nam impante florentem nequicia. virtus non solum premiis caret: verum  
etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur & in locum facinororum supplicia hinc. Que fieri  
in regno scientis omnia. potentis omnia: sed bona tantummodo volentis dei. nemo satis  
potest nec admirari nec conqueri. **P.** Tu illa & esset inquit infiniti stuporis. omni-  
nibusque horribilis monstris. sicuti tu estimas in tanti velut praefamiliis disposi-  
tissima domo. vilia vasa colerent: preciosa sordescerent. Sed non ita est. Nam si  
ea que paulante conclusa sunt. inconvulsa servant: ipso de cuius nunc regno loqui-  
mur autore cognoscas: semper quidem potentes bonos esse. malos vero abiectos  
semper atque imbecilles. nec sine pena unquam esse vicia. nec sine premio virtutes. bonis  
felicia malis semper infortunata contingere. Multaque id genus que sopitis que-  
relis firma te soliditate corroborarent. Et quam vere formam beatitudinis me dudum  
monstrante vidisti: quo etiam sita sit agnovisti. decursis omnibus que pretermittere  
necessarium puto. viam tibi que te domum reuehat ostendam. Penas etiam tue  
menti quibus se in altum tollere possit affigam: ut perturbatione epulsa sospes in  
patriam meo ductu. mea semita. meis etiam vehiculis reuertaris.



**V** Metrum primum quarti libri

**S**unt etenim penne volucres mihi **Q**ue celsa conscendant poli:  
 Quas sibi cum velox mens induit **T**erras perosa despicit:  
**A**eris immensi superat globum. **N**ubesq; post tergum videt:  
**Q**uiq; agili motu calet etheris **T**ranscendit ignis verticem:  
**D**onec in astraferas surgat domos. **P**heboq; coniungat vias:  
**A**ut comitetur iter gelidi semis. **M**iles corusci sideris:  
**V**el quocunq; micans nox pingit. **R**ecurrat astri circulum:  
**A**tq; ubi iam exhausti fuerit satis. **P**olum relinquat extimum:  
**D**orsaq; velocis premat etheris. **C**ompos verendi luminis:  
**H**ic regum sceptrum dñs tenet. **O**rbisq; habenas temperat.  
**E**t volucres currum stabilis regit. **R**erum corustus arbiter:  
**D**uc te si reducem referat via. **Q**uam nunc requiris immemor.  
**H**ec dices memini patria est mihi **H**inc ortus. hic sistam gradum.  
**Q**uod si terrarum placeat tibi **N**octem relictam visere:  
**Q**uos miseri toruos populi timent. **C**ernes tirannos exules: **P**rosā. ij. q̄r. li.

**T**u ego pape inq; ut magna promittis. nec dubito qn possis efficere. tu  
 mō quem excitaueris ne moreris. **P.** primum igit inq; bonis semp adesse  
 potentiam: malos cunctis viribus eē desertos agnoscas licebit: quorū q̄dem alter de  
 mōstrat ex altero: **N**am cū bonū malūq; contraria sint. si bonū potens eē cōstitit.  
 liq; imbecillitas mali: atq; fragilitas clarescat mali. boni firmitas nota ē. **S**z uti  
 nos tre sine fides habūdantior sit alterutro calle pcedat. nūc hinc. nūc inde pposita  
 confirmās: **D**uo sunt q̄b; omnis hūanorū actū cōstat effect? volūtas scz ac po  
 testas. quorū si alterutq; desit nihil ē quod explicare q̄at. deficientē etem volūtatē  
 ne aggredit q̄dēz quisq; q̄d n̄ vult. atq; p̄tās absit volūtas. frustra sit: **Q**uo sit vti  
 quē videas velle adipisci q̄d minime adipiscat. huic optimēdi q̄d voluerit defuisse  
 valentiā dubitare n̄ possis. **B.** **P**erspiciū est inq; nec vllō modo negare p̄t. **P.**  
 Quē vero effecisse q̄d voluit videas: nū etiā potuisse dubitabas. **B.** minime. **P.**  
 Quod vero q̄sq; p̄t in eo validus. q̄d vero n̄ p̄t in hoc imbecillis eē cōsensus ē. **B.**  
**F**ateor inq;. **P.** **M**emisti ne igit inq; supioribus rōnibus eē collectū intencōem oēm  
 volūtatē hūane q̄ diuersis studiis agit ad b̄tudinē festinare. **B.** **M**emini inq;  
 id q̄ eē demōstratū. **P.** **N**ū recordaris b̄tudinē ip̄m eē bonū eorū mō. cū b̄tudo  
 peti ab oībo desiderari bonū. **B.** **M**inime inq; recordor: qm̄ id memorie fixū teneo  
**P.** oēs igit hoīes boni parit ac mali in discreta intencōe ad bonū puenire nitūt



**B.** Ita inq̃ consequens est. **P.** Sed certum est adeptione boni bonos fieri. **B.** Certum. **P.** Adipiscunt̃ igit̃ boni quod appetunt. **B.** Sic videt̃. **P.** Mali vero si adipiscerent̃ quod appetunt bonū: mali esse nō possent. **B.** Ita est. **P.** Cū igit̃ utriq̃ bonū petūt. si hī q̃dem adipiscantur: illi vero minime. nū dubiū est bonos q̃dem potentes esse: Qui vero mali sint imbecilles. **B.** Quisquis inq̃ dubitat: nec rer̃ naturam. nec consequentiam potest considerare rōnum. **P.** Rursus inquit si duo sint q̃bus idē fm naturam ppositū sit: eorūq̃ vnus naturali officio idipsum agat atq̃ pficiat. alī vero naturale illud officiū minime administrare queat. alio vero modo q̃ nature conuenit. nō q̃dem impleat ppositū suum. sed imitē implēt: quēnaz horū valentiorē eē decernis. **B.** Etsi coniecto inq̃ quid velis: plam̃ tamen audire desidero. **P.** Ambulandi inquit motum fm naturā esse hominibz nū negabis. **B.** Minime inq̃. **P.** eīsq̃ rei pedum officium esse naturale nū dubitas. **B.** Nec hoc q̃dem inq̃. **P.** Siquis igit̃ pedibz incedere valens: ambulet. aliusq̃ cui hoc naturale pedum desit officium. mambz nitens ambulare conet̃: q̃s iure horū valentior existimari potest. **B.** Contexe inq̃ cetera. nam q̃n naturalis officiū potens. eo qui idē nequeat valentior sit nullus ambigat. **P.** Sūmum bonū q̃dem eque malis bonisq̃ ppositū. boni q̃dem naturali officio virtutū petunt. mali vero variā p cupiditatem quod adipiscendi boni naturale officiū non est idipsum conantur adipisci: an tu aliter existimas. **B.** Minime inq̃. nam etiam quod est consequens patet. Ex his enim que concesserim bonos quidez potentes. malos vero esse necesse est imbecilles. **P.** Recte inq̃t precurris. idq̃ vti medici sperare solent: iudiciū est. erecte iam resistentisq̃ nature. Sed qm̃ te ad intelligendum promptissimū esse conspicio. crebras coaceruabo rōnes: Vide em̃ quāta vicōsoz hominū pateat infirmitas. qui nec ad hoc q̃dez puenire queunt. ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intencō. Et quid si hoc tam magno ac pene inuicto p̃euntis nature deserēt̃ auxilio. Considera vero q̃nta sceleratos homines habeat impotentia. Neq̃ em̃ leuia aut ludicra premia petunt. que cōsequi atq̃ obtinere non p̃nt. sed circa ip̃am rer̃ sūmam verticemq̃ deficiunt: nec in eo miseris contingit effectus. quod solum dies noctesq̃ moluntur. In qua re bonoz vires eminent. Sicut em̃ eum qui pedibz incedens. ad eū locū vsq̃ puenire potuisset. q̃ nihil vltius puiū iaceret incessuū ambulandi potentissimū esse censerēs. ita eū q̃ ex petendorū finem. q̃ nihil vltra est apprehendit potētissimū necesse esse iudices: Ex quo fit quod huic obiacet. vt idē scelesti viribz oībz videant̃ eē deserti. Cur em̃ relictā vtutē vicia sectant̃. iniusticia ne bonoz: sed q̃d eneruacius ignos



rantie cecitate. **A**n sectanda nouerunt: sed transuersos eos libido precipitat. sic  
 q̄s in t̄p̄tia fragiles sunt q̄ oblectari vicō nequeunt. **A**n scientes volentesq̄ bonū  
 deserunt. ad vicia deflectunt. **S**ed hoc modo non solū potentes eē: sed omnino eē  
 desinunt. **N**am qui cōmunem omnium que sunt finem relinquunt. pariter q̄s esse  
 desistunt. **Q**uod quidam cupiam mihi forte videat. vt malos qui plures hominū  
 sunt eosdem non esse dicam. s̄ ita sese res habet. **N**ā qui mali sunt eos malos eē  
 non abnuo. sed eosdem esse pure atq̄ simpliciter nego. **N**am vti cadauer homine  
 mortuū dixeris. simpliciter vero hoīem appellare non possis. ita viciosos malos  
 q̄dem esse ocesserim. s̄ eē absolute nequeaz cōfiteri. **E**st em̄ quod ordinem retinet  
 suatq̄ naturā. **Q**uod vero ab hac deficit. eē etiam q̄d in sui natura sitū est derelīq̄t.  
**S**ed p̄nt inq̄es mali. ne ego q̄dem negauerim: s̄ hec q̄dez eorū potentia n̄ a viri bo  
 s̄ ab imbecillitate descendit. **P**nt etiā mala q̄ minime valerent si in bonorū effici  
 entia manere potuissent. **Q**ue possibilitas eos euidentius nihil posse demonstrat.  
**N**ā sicuti paulante collegim⁹ malū nihil est. cū mala t̄mmodo possint. nihil posse  
 improbos liq̄t. **B.** p̄spiciū est. **P.** Atq̄ vt intelligas quenā sit hui⁹ potentie vis:  
 sūmo bono nihil potentius eē paulante diffinim⁹. **B.** Ita est inq̄. **P.** S̄z idēz  
 inquit facere malū nequit. **B.** Minime. **P.** Est igit̄ inquit aliquis qui oīa posse  
 homines putet. **B.** Nisi quis insaniat nemo. **P.** Atqui idēz possunt mala: **B.**  
**V**tinam quidem inq̄ non possent. **P.** Cum igit̄ bonorū tantūmodo potens possit  
 omnia: non vero queant omnia potentes etiam malorū. eosdē qui mala p̄nt. min⁹  
 posse manifestū est. **H**uc accedit q̄ omnem potentiā inter expetenda numēradaz.  
 omniaq̄ expetenda referri ad bonū. velut ad quoddaz nature sue cacumen ostē  
 dimus. **S**ed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. **E**xpe  
 tenda igitur non est. **A**tqui omnis potentia expetenda est. **L**iquet igit̄ malorū  
 possibilitatem non esse potētiam. **E**x quibus omnibus bonorū quidem potentia.  
 malorū vero minime dubitabilis apparet infirmitas. **V**erāq̄ illam platonis esse  
 snām liquet. solos quod desiderant facere posse sapientes. improbos vero exers  
 cere quidem quod libeat. quod vero desiderant explere non posse. faciunt em̄ que  
 libet dum p̄ ea quib⁹ delectant̄ id bonū quod desiderant se adepturos putant. sed  
 minime adipiscunt̄. qm̄ ad beatitudinem p̄bra non veniunt.

**M**etrum secundum libri quarti.

**Q**uos vides sedere celso Solij culmine reges. **P**urpura claros nitente.  
**S**eptos tristibus armis. **O**re toruo ominantes. **R**abie cordis anhelos.  
**D**etrabat siquis superbis **V**ani tegmina cultus: **J**am videbit intus artas



Dominos ferre catenas. **H**inc enim libido versat. **A**uidis corda venenis:  
**H**inc flagellat ira mentē. **F**luctus turbida tollens. **M**eros aut captos fatigat.  
**A**ut spes lubrica torquet. **E**rgo cū caput tot vnū. **C**ernas ferre tirannos.  
**N**on facit quod optat ipse. **D**ominis pressus iniquis.

**V** Prosa tertia libri quarti

**U**ides ne igitur quanto in sceno perbrevoluantur: quā probitas luce resplendeat.  
**I**n quo perspicuū est. nunquā bonis premia. nunquā sua sceleribus deesse sup-  
plicia. **R**ex etenim que gerunt. illud propter quod vna quę res gerit eiusdem rei premiū  
esse non iniuria videri potest. vti currendi in stadio propter quā currit. iacet premiū  
corona. **S**ed beatitudinē esse id ipsum bonū propter quod omnia gerunt: ostendimus.  
**E**st igitur humanis actibus ipsum bonū veluti premiū comune propositū. atque hoc a bonis  
non potest separari. **N**eq̃ enim bonus ultra iure vocabitur. quod careat bono. quare probos  
mores sua premia non relinquunt. **Q**uantūlibet igitur seuiant mali. sapienti tamen cor-  
rona non decidet. non arescet. **N**eq̃ enim probis animis propriū decus aliena decerpit  
improbitas. **Q**ui si extrinsecus accepto letaret. poterat hoc vel alius quisquam. vel  
ipse etiam quod contulisset auferre. **S**ed quoniam id sua cuiusque probitas confert. tamen suo pre-  
mio carebit. cū probus eē defuerit. **P**ostremo cū omne premiū idcirco appetatur. quoniam  
bonū esse credatur. quis boni operis premiū indicet ex parte. **A**t cuius premiū omnium  
pulcherrimi maximique. **M**emento enim illius corolarij quod paulante precipuum  
dedi: ac sic collige. **C**um ipsum bonū beatitudo sit. bonos omnes eo ipso quod boni sunt  
fieri beatos liquet. **S**ed quod beati sunt deos esse conuenit. **E**st igitur premiū bonorum quod  
nullus detrat dies. nullius minuat potestas. nullius fuscet improbitas. deos fieri.  
**Q**ue cū ita sint. de malorum quod inseparabili pena dubitare sapiens nequeat. **N**am cū  
bonū malūque itē pena atque premiū aduersa fronte dissideant. quod in boni premio vi-  
demus accidere. eadem necesse est in mali pena contraria parte rēdeant. **S**icut igitur  
probris probitas ipsa sit premiū: ita improbis nequicia ipsa supplicium est. **J**am vero  
quisquis afficitur pena. malo se affectū esse non dubitat. **S**i igitur sese ipsi estimare  
velint: poterint ne sibi supplicij expressi videri. quos omnium malorum extrema nequicia non  
afficit modo. veretiam vehementer inficit. **V**ide autem ex aduersa parte bonorum. que  
improbos pena comitatur. **O**mnē namque quod sit. vnum eē. ipsumque vnum. bonū esse paulatim  
didicisti. **C**ui consequens est. ut omne quod sit. id etiam bonum esse videatur. **H**oc  
igitur modo quicquid a bono deficit: esse desistit. quo fit ut mali desinant esse quod  
fuerant. **S**ed fuisse homines adhuc ipsa humana corporis reliqua species ostendit.  
**Q**uare versi in maliciā. humanam quoque amisere naturā. **S**ed cū ultra homines



quēquem puerbere sola pbitas possit. **N**ecessē est vt quos ab humana conditōne  
deiecit. infra hominis meritū detrudat improbitas: **E**uenit igit̃ vt quē trāssformatū  
vicijs videas hominem estimare non possis: **A**uaricia feruet alienarū opū violent?  
ereptor. similem lupi dixeris. **F**erox atq; inq̃es linguā litigij exercet: canis opa:  
bilis. **I**nsidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet: vulpeculis exequet̃. **I**re  
intpans fremit: leonis animū gestare credat̃. **P**avidus ac fugax non metuenda  
formidat: cernis similis habeat̃. **S**egnis ac stupidus torpet: azimū vivit. **L**enis  
ac inconstans studia permutat: nil ab ambo differt. **F**edis immūdisq; libidimbis  
immergit̃: sordide suis voluptate detinet̃. **I**ta fit vt q̃ pbitate deserta hō eē des  
fierit: cū in diuinam conditōnem trāsire non possit. vertat̃ in beluam.

**V** Metrum tertium quarti libri

**U**la naricij ducis **E**t vagas pelago rates **E**urus appulit insule:  
**P**ulchra q̃ residēs dea. **S**olis edita semine. **M**iscet hospitibus nomis  
**T**acta carmine pocula: **Q**uos vt in varios modos **V**ertit herbipotens man?  
**H**unc apri facies tegit: **I**lle marmaricus leo. **D**ente crescit & vnguibus:  
**H**ic lupis nuper additus. **F**lere dum parat ululat: **I**lle tigris vt indica  
**T**ecta mitis obambulat. **S**ed licet varijs malis **N**umen archadis alitis.  
**O**bsitum miserās ducem **P**este soluerit hospitis: **J**am tñ mala remiges  
**O**re pocula traxerant: **J**am sues cerealia **G**lande pabula verterāt.  
**E**t nihil manet integ̃: **V**oce corpore perditis. **S**ola mens stabilis. sup  
**M**onstra q̃ patit̃: gemit. **O** leuem nimū manum. **N**ec potentia gmina  
**M**embra q̃ valeant licet **C**orda vertere nō valent: **I**ntus est hominū vigor  
**A**rce conditus abdita: **H**ec venena potentius **D**etrabunt hominē sibi  
**D**ira que penitus meant: **N**ec nocentia corpori **M**entis vulnere semiūt.

**V** Prosa quarta quarti libri

**U**m ego fateor inq̃. nec iniuria dici video vicōsos tametsi hūani corporis  
speciem seruent. in beluas tamen animorū qualitate mutari. **S**ed quorū  
atrox sceleratq; mens. bonorū perniciē semit. idipsum eis licere noluissem: **P**.  
**N**ec licet inquit vti cōuenienti monstrabit̃ loco: **S**ed tamen si idipsum quod eis  
licē credit̃: auferat̃. magna ex pte sceleratorū hominū pena releuet̃: **E**tem quod  
incredibile cuiquam forte videatur. infeliciores esse necesse est malos. cū cupita  
perfecerint. q̃ si ea que cupiunt implere non possint. **N**am si miserū est voluisse  
praua. potuisse miserius est. sine quo volūtatis misere langueret effect?  
**I**taq; cū sua singulis miseria sit. triplici infortunio necesse est: vrgeant̃. quos videas



scelus velle & posse & perficere. **B.** Accedo inq̃. s̃ vti hoc infortunio cito careat  
patrādi sceleris possibilitate desti. vehement̃ exopto. **P.** Carebūt inq̃t otiusq̃ vel  
tu forsitan velis: vel illi sese estimant esse carituros: Neq̃ em̃ est aliquid in tam  
breuib̃ vite metis ita sepe. quod expectare longū immortalis presertim anim̃  
putet. quor̃ magna spes & excelsa facinor̃ machina repentiñ atq̃ insperato sepe  
fine destruit̃: Quod quidē illis miserie modū statuit. Nam si nequicia miseros  
facit. miserior sit necesse est diuturnior nequam. Quos infelicitissimos eē indicare  
si ñ eor̃ maliciā saltem mors extrema finiret. Eteñ si de p̃uitatis infortunio vera  
conclusim̃. infinitam liquet esse miseriam. quam eē ostat eternam. **B.** Tū ego  
mira quidē inq̃ & concessū difficilis illacio. sed his eam que p̃us concessa sunt  
minimū venire cognosco. **P.** Recte inquit estimas: sed qui t̃clusioni accedere  
durum putat. equum est. vel falsum aliud precessisse demonstrēt. vel collacōnem  
ppositionum non esse efficacem necessarie conclusionis ondat. alioq̃n concessis  
precedentib̃ nihil p̃suz est quod de illatione cause: Nam hoc q̃ quod dicam ñ  
minus inq̃ videat̃. sed ex hīs que sūpta sunt eque est necessarium. **B.** Quidnā  
inq̃. **P.** Felitiores inquit esse improbos suplicia luentes q̃ si eos nulla iusticie  
pena coherceat: Neq̃ id nunc molior quod criminis veniat in mentē corrigi ultione  
p̃uos mores & ad rectū suplicij terrore deduci. ceteris q̃ exemplum esse fugiē  
di culpanda: sed alio quodam modo infeliciores eē improbos arbitror impunitos  
tametsi nulla ratio correctionis. nullus respectus habeat̃ exempli. **B.** Et quis  
erit inq̃ p̃ter hos alius modus. **P.** Et illa bonos inquit esse felices. malos vero  
miseros nome cessim̃. **B.** Ita est inq̃. **P.** Si igit̃ inquit miserie cuiuspiam  
bonum aliquid addat̃ nome felitior est eo cui? pura ac solitaria sine cuiusquaz  
boni ammixione miseria est. **B.** Sic inq̃ videt̃. **P.** Quid si eidem misero q̃ cun  
ctis careat bonis. p̃ter ea q̃bo miser ē malū aliud fuerit annexū: nome multo infel  
itior eo censend̃ est. cui? infortunij boni p̃cipatōne releuat̃. **B.** Quid ni inq̃.  
**P.** habent igit̃ improbi cū puniunt̃ quidē boni aliquid annexū. penam ipsam  
scz que rōne iusticie bona est: idēq̃ cū suplicio carent eis inest aliqd̃ alteri? mali  
ipsa impunitas. quam inq̃tatis merito malū esse confessus es. **B.** Negare non  
possum. **P.** Multo igit̃ infeliciores improbi sūt iniusta impunitate donati q̃ iusta  
ultione puniti: Sed puniri improbos iustū. impunitos vero elabi iniquum esse  
manifestū est. **B.** Quis id neget? **P.** Sed ait: nec illud q̃dez quisq̃ negabit bonū  
esse omne quod iustū est: atq̃ quod iniustū est malum liquet eē. **B.** Tū ego.  
ista q̃dem consequentia sunt eis que paulante conclusa sunt: Sed queso inquam



te. nulla ne animarū suplicia post defunctū mortē corpus relinquis? **P.** Et magna  
quēdam inquit. quorū alia penali acerbitate. alia vero purgatoria clemētia exerceri  
puto: **Sed** nunc de hīs differere consiliū non est. id vero hacten? egimus. ut q̄  
indignissima tibi videbat̄ malorū potestas. eam nullam esse cognosceres. quosq̄  
impunitos querebare. videres nunq̄ improbitatis sue carere suplicijs. **L**icentiaz  
quācito finiri precabaris. nec longā esse diceres. infeliciozemq̄ fore si diuturnior.  
infelicissimam vero si eēt eterna. post hec miseriores eē improbos. iniusta impu-  
nitāte dimissos. q̄ iusta vlcōne punitos: **C**ui sententiē cōsequens est. ut tū demū  
gramioribz suplicijs vrgeant̄. cū impuniti eē credunt̄: **B.** Tū ego cū tuas inq̄  
rōnes considero. nihil dici verius puto. **A**t si ad iudicia hōim reuertar: quis ille ē  
cui hec non credenda modo. sed saltem non audienda videant̄. **P.** Ita est inquit  
illa. Nequeunt em̄ oculos tenebris assuetos ad lucem p̄spicue veritatis attollere.  
similesq̄ auro sunt quaz̄ intuitum nox illuminat: dies cecat. **D**um em̄ non rez  
ordinem. sed suos intuent̄ affectus. vel licentiam. vel impunitatē scelez putant  
eē felicē. **V**ide at̄ q̄d eterna lex faciāt: **M**elioribz aīm si cōformaueris. nihil op?  
est iudice premiū deferēt. tu teip̄e excellētoribz addidisti. **S**i studiū ad peiora  
deflexeris. extra ne que fieris vltorem. tu teip̄e in deteriora detruisti: veluti si vis  
cibo sordidā humū. celūq̄ respicias. cunctis extra cessantibz. ipsa cernendi rōne  
nunc sceno. nūc sideribz interessē videaris: **A**t vulgus ista nō respicit. **Q**uid igit̄  
his ne accedam? quoz̄ beluis similes esse mōstrauim? **Q**uid si quis amisso pemit?  
visu. ip̄m etiā se habuisse obliuisceret̄ intuitū. nihilq̄ sibi ad hūanam p̄fectōez  
deesse arbitraret̄. nū vidētes eadez cecos putarem? **N**ā ne illud quēdam adq̄scent.  
q̄ eque validis rōnum nitē firmamentis. infeliciores esse eos q̄ faciant q̄ qui  
paciant̄ iniuriam: **B.** Vellem inq̄ has ipsas audire rōnes: **P.** omnē inquit im-  
probum nū suplicō dignum negas. **B.** Minime. **P.** Infelices vero esse qui sunt  
improbi multipliciē liquet: **B.** Ita est inq̄: **P.** Qui igit̄ suplicō digni sunt. mis-  
seros esse non dubitas: **B.** Conuenit inq̄: **P.** Si igitur cognitor ait: residere.  
cui supliciū inferendum putares. ei ne qui fecisset: an q̄ ptulisset iniuriam. **B**  
nec ambigo inq̄. q̄n perpeſso satisfacerem dolore facientis: **P.** Miserior igit̄ tibi  
iniurie illator q̄ acceptor esse videret̄: **P.** Consequitur inq̄. **H**ac igit̄ alijsq̄ de  
causis ea radice nitentibz q̄ turpitudine suapte natura miseros faciat: apparet. cuius  
libet illatam iniuriam non accipientis. sed inferentis esse miseriam. **P.** Atq̄ nūc  
ait contra faciūt oratores. **P**ro hīs em̄ q̄ graue quid acerbūq̄ perpeſsi sunt. mi-  
seratōem iudiciū excitare conant̄. cū magis admittentibz iustior miseratō debeat̄.



quos non ab iratis sed a p̄picijs potius miserantibusq; accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicū duci oportebat ut culpe morbos supplitio refecarent: quo pacto defensorū opera vel tota frigeret. vel si p̄desse hominibus mallet. in accusationis habitū verteret. Ipsi q̄ improbi si eis aliqua rimula v̄tutem relictā p̄bas esset aspicere. viciorūq; sordes penarū cruciatibus se deposituros viderent op̄fationē adipiscendē p̄bitatis: nec hoc cruciatu esse dicerent. defensorūq; operam repudiarent. ac se totos accusatoribus iudicibusq; p̄mitterent: Quo fit ut apud sapientes nullus proorsus odio locus relinquat. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit. malos vero odisse ratione caret. Nam sicuti corporū languor. ita viciofitas est q̄si morbo animorū. Cum egros corpore minime dignos odio. sed potius miseratione iudicem. multo magis non insequendi sed miserandi sunt. quorū mentes omni languore atrocior v̄get improbitas.

*Metrum quartum huius de consolatione quarti*

**Q**uid tantos inuat exitare motus Et p̄pa fatum sollicitare manum  
Si mortē petitis. p̄pinquat ip̄a Sponte sua. volucres nec remora ē eq̄s:  
Quos serpens leo tigris v̄sus aper Dente petunt. idē se tñ ense petunt:  
An distant q̄ dissidentq; mores Iniustas acies & fera bella mouent.  
Alternisq; volunt perire telis. Non est iusta satis semicie ratio:  
Vis aptam meritis vicem referre. Dilige iare bonos & miseresce malis:

*Prosa quinta huius libri quarti*

**H**ic ego video inquam que sit vel felicitas vel miseria in ip̄is & bonorū atq; improborū meritis cōstituta: Sed in hac ipsa fortuna populari non nihil boni mali ve inesse p̄pendo. Neq; em̄ sapientū quisq; exul. imops. ignominiosusq; eē malit potiusq; pollens op̄ibo. honore reuerend. potētia valid. in sua p̄manēs vrbe florere: Sic em̄ clarius testatiusq; sapientie tractat officiū sapientis. cū in contingentes p̄pos regentium quodammodo beatitudo transfundit. Cū p̄est in carcer lex ceteraq; legalium tormenta penarū perniciosus potius cūibo p̄pter quos etiam cōstituta sunt: debeant. Cur hec igit v̄rsa vice mutant. scelezq; suplicia bonos premant. premia v̄tutum mali rapiant vehementer admiros: queq; tazins iuste cōfusionis rō videat ex te scire desidero: Min. etenim mirarer si misceri omnia fortuitis casibus crederem: Nunc stuporem meū deus rector exaggerat. qui cum sepe bonis iocunda. malis aspersa. contraq; bonis dura tribuat. malis optata cōcedat. nisi causa deprehendat. quid est q̄ a fortuitis casibus differre videat. **P.** Nec mirum inquit si quid ordinis ignorata ratione temerariū cōsump̄ credatur



Sed tu quis causam tante dispositōis ignores: tū qm bon? mundū rector tpat  
recte fieri cuncta ne dubites. Metrum quintum quarti libri

**S**iquis arcturi sidera nescit Propinqua summo cardine labi:  
Cur legat tard? plaustra boetes. Mergatq; seras equore flāmas:  
Cū nimis celeres explicet ort? Legem stupebit etheris alti:  
Palleant plene cornua lune. Infecta metis noctis opace:  
Queq; fulgenti texerat ore. Confusa pbebe detegat astra:  
Cōmouet gētes public? error. Lassantq; crebris pulsibus era:  
Nemo mirat flammīna chori. Litus frementi tundere fluctu.  
Nec nimis durā frigore molem. Feruentē pbebi soluiet estu.  
Dic em causas cernē pmtū ē. Illic latentes: pectora turbant.  
Cuncta q̄ rara prouebit etas. Stupetq; subitis mobile vulgus:  
Cedat insitice nubilus error. Cessent pfecto mira videri.

**V** Prosa sexta quarti libri

**T**a est inq̄. Sed cū tui muneris sit latenciū rez causas euoluere. vela:  
tasq; caligine explicare rōnes. q̄svtiq; hīc deēnas. qm hoc me miraculū  
maxie pturbat: edisseras. **P.** Tū illa paulisper arridens. ad rem me inquit oīm  
quesitu maxiam vocas. cui vix exhausti quidq; satis ē. talis nanq; materia ē vt  
vna dubitatōe succisa. innumerabiles alie velut ydre capita succrescāt: nec vll?  
fuerit mod? nisi q̄s eas viuacissimo mētis igne coherceat. In hac em de puidētie  
simplicitate. de fati serie. de repētimis casibz. de cogtione ac pdestinatōe diuina.  
de arbitrij libertate q̄ri solet. **Q**ue q̄nti oneris sint ip̄e ppendis. Sed qm hec q̄ te  
nosse q̄daz medicīne tue porcō est. quāq; angusto limite t̄pis septi. tñ aliqd̄ deli  
berare conabimur. **Q** si te musici carminis oblectamenta delectāt. hanc oportet  
paulisper differas voluptatē. dū nexas sibi ordinē ctexo rōnes. **B.** Vt libet inq̄.  
**P.** Tū velut ab alio orsa pncipio ita disserruit. Omnium generatō rez cūctosq;  
mutabiliū naturaz pgressus & quicqd̄ aliq̄ mouet modo causas. ordinē. formas  
ex diuine mentis stabilitate sortit̄. hec in sue simplicitatis arce posita. mltiplicē  
rebo gerēdis modū statuit. q̄ modus cū in ip̄a diuine intelligentie puritate asp̄is  
cit puidētia noīat̄. Cū vero ad ea que mouet atq; disponit. refert̄ fatū a veteribz  
appellatū est. **Q**ue diuersa ē facile liq̄bit. siq; vtriusq; vim mente aspexerit. **N**az  
puidētia est ip̄a illa diuina rō. insūmo oīm pncipe cōstituta. q̄ cuncta disponit.  
**F**atum vero inherens rebus mobilibz dispositio. per quam puidētia suis queq;  
nectit ordinibus. **P**rouidentia nanq; cuncta pariter q̄uis diuersa. quamuis infi



mita complexiſ. **F**atū vero ſingula digerit in motū. locis. formis ac temporibus  
distributa: ut hec tpalis ordinis explicatio. in diuine mentis adunata pſpectu  
providentia ſit. **E**adem vero adunatio digeſta atq; explicata temporibus fatum  
vocetur. **Q**ue licet diuerſa ſint. alterꝝ tamen pendet ex altero: **O**rdo namꝝ fatalis  
ex pꝛudentie ſimplicitate procedit. **S**icut em̃ artifex faciente rei formam mente  
percipiens mouet operis effectum & quod ſimpliciter preſentarieꝝ pſpexerat  
per temporales ordines ducit: ita deus pꝛudentia quidem ſingulariter ſtabilifq;  
facienda diſponit: fato vero hec ipſa que diſpoſuit multipliciter ac temporaliter  
adminiſtrat. **S**ine igiꝝ famulantibus quibuſdā pꝛudentie diuinis ſpiritibus fatū  
exerceſ. ſeu anima. ſeu tota in ſeruiēte natura. ſeu celeſtibus ſideꝝ motibus. ſeu  
angelica virtute. ſeu demonum varia ſolercia. ſeu aliquibus horꝝ. ſeu omnibus  
fatalis ſeries textitur: illud certe maniſeſtū eſt immobilem ſimplicēꝝ gerendaꝝ  
formam reꝝ eſſe pꝛudentiam: fatum vero eorꝝ que diuina ſimplicitas gerenda eē  
diſpoſuit mobilem nexum atq; ordinem temporalem: **Q**uo ſit ut omnia que fato  
ſubſunt pꝛudentie q̃ ſubiecta ſint. cui ipſum etiam ſubiacet fatum. **Q**uedam vero  
que ſub pꝛudentia locata ſunt fati ſeriem ſupent: **E**a vero ſunt que pꝛime pꝛinꝝ  
diuinitati ſtabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedūt. **N**am ut orbium  
circa eundem cardinem ſeſe vertentiū qui eſt intimꝝ ad ſimplicitatem medietatis  
accedit. ceterorꝝꝝ extralocatorꝝ veluti cardo q̃dam circa queꝝ vſenſ: exiſtit. ex  
timus vero maiore ambitu rotatus. q̃nto a puncti media indiuiduitate diſcedit  
tanto amplioribus ſpacijſ explicat: **S**iquid vero illi ſe medio connectat & ſociet  
in ſimplicitate cogiꝝ diffundiꝝ ac diffluere ceſſat: **S**imili rōne quod longius a  
pꝛima mente diſcedit maioribus fati nexibus implicat. **A**c tanto aliquid fato liberꝝ ē  
quanto illum reꝝ cādinem vicinꝝ petit. **Q**uod ſi ſupꝛe menti beſerit firmitati  
motu carens. fati q̃ ſupꝛegrediꝝ neceſſitatem. **I**giꝝ uti eſt ad intellectum rōcinaz  
cio. ad id quod eſt id quod gigniꝝ. ad eternitatem tempus. ad punctum mediū  
circulus: ita eſt fati ſeries mobilis. ad pꝛudentie ſtabilem ſimplicitatem. **E**a  
ſeries celū ac ſidera mouet. elementa inſeꝛuicē temperat & alterna cōmutatione  
transformat. **E**adem naſcentia occidentiaꝝ omnia. per ſimiles ſetuum ſemi  
numꝝ renouat progreſſus. **N**ec actus etiam fortunaſꝝ hominum indiſſolubili  
cauſaꝝ cōnexionē conſtringit. que cum ab immobilibus pꝛudentie proficiſcātur  
exordiꝝ ipſaſ quoꝝ immutabiles neceſſe eſt eſſe: **I**ta enim reſ optime reguntꝝ  
ſi manens in diuina mente ſimplicitas indeclīabilem cauſaꝝ ordinem promat.  
**H**ic vero ordo reſ mutabiles & alioquin temere fluituraſ pꝛa incommutabilitate



coerceat. **Q**uo fit ut tametsi vobis hunc ordinem minime considerare valentibus. confusa omnia perturbataque videantur. nihilominus tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponit. Nihil est enim quod mali causa nec ab ipsis quidem improbis fiat: quos ut vberissime demonstratum est. bonum querentes prius orrores auertit. ne dum ordo de summi boni cardine perficiscens. a suo quaque deflectat exordio. **Q**ue vero iniquies potest vlla iniquior esse confusio: quam ut bonis tum aduersa tum prospera. malis etiam tum optata. tum odiosa contingant. **N**um igitur ea mentis integritate homines degunt. ut quos probos improbosue censuerint: eos quod uti existimant esse necesse sit. **A**tqui in hoc hominum iudicia depungant. **E**t quos alii premio: alii supplicio dignos arbitrantur. **S**ed concedamus ut aliquis possit bonos malosue discernere. **N**um igitur poterit intueri illam intimam temperiem velut in corporibus dici solet animorum. **N**um enim dissimile est miraculum nescienti. cur sanis corporibus his quidem dulcia: illis vero amara conueniant. **C**ur egri etiam quidam lenibus quidam vero acerbis adiuvantur? **A**t hoc medicus quod sanitatis ipsius? atque egestudinis modum temperamentumque dimoscit. minime miratur. **Q**uid vero aliorum aliud salus videtur esse quam probitas: quid egestudo quam vicia? **Q**uis enim alius? vel fuator bonorum. vel malorum depulsor. quam rector ac medicator mentium deus? **Q**ui cum ex alta prudentie specula respixerit quod unicuique conueniat: agnoscit. & quod conuenire nouit: accommodat. **I**dcirco iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum. cum absente geritur quod stupeant ignorantes. **N**am ut pauca quae valet ratio humana de diuina profunditate perstringam: de hoc quem tu iustissimum & equissimum putes: omnia scienti prudentie diuersum videtur. **E**t victricem quidem causam dominus. victam vero catholici placuisse familiaris noster lucanus admouit. **I**dcirco igitur quicquid citra spem videas geri: rebus quidem rectus ordo est: opinioni vero tue perversa confusio. **S**ed fit aliquis ita bene moratus. ut de eo diuinum iudicium pariter humanumque consentiat. sed est animi viribus infirmus: cui siquid eueniat aduersi: desinet colere forsitan innocentiam: per quam non potuit retinere fortunam. **P**arcit itaque sapiens dispensatio ei quem deteriozem facere possit aduersitas: ne cui non conuenit laborare paciat. **E**st alius cunctis virtutibus absolutus. sanctusque ac deo proximus. hunc contingi quibuslibet aduersis nequias prudentia iudicat. adeo ut ne corporis quidem morbis agitari finat. **N**am ut quidam me quod excellentior ait.

**V**ir autem sacerdotalis verus non laborat. sancti viri corpora autem sua edificauerunt virtute

**F**it autem sepe uti bonis summa rerum gerenda deferatur. ut exuberans retundatur improbitas. **A**liis



mixta quedam p animoz qualitate distribuit. Quosdam remordet. ne longa felicitate luxurient. Alios duri agitaris. vt virtutes animi paciencie vsu atq exercitacione confirmet. Alij plus equo metuunt quod ferre pnt. Alij plus equo despiciunt quod ferre non pnt. Hos in experimentu sui tristibz ducit. Nonnulli venerandz seculi nomen gloriose precio mortis emerunt. Quidam supplicis inexpugnabiles. exemplū ceteris pretulerunt. inuictam malis ee virtutem. Que pfecte atq disposita. & ex eoz bono quibz accidere vident. fiant. nulla dubitatio est. Nam illud q quod improbis nunc tristia. nunc optata pueniant. ex eisdem ducit causis. ac de tristibz qbz nemo mirat q eos malo meritos omnes existimant. quoz qbz supplicia tū ceteros ab sceleribz deterrent. tū ipsos quibz inuehant. emendant. leta vero magnū bonis argumentū loquūt. Quid de hmoi felicitate debeant indicare quam famulari sepe improbis cernant. In qua re illud etiam dispensari credo. q forsitan alicui tampreceps atq importuna natura est vt eū in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopia. huius morbo prudentia collate pecunie remedio medetur. Dic sedatam probis conscientiam spectans. & secum fortunam suam compans. forsitan ptimeat. ne cuius ei iocundus vsus est sit tristis amissio. Mutabit igit mores. ac dum fortunam metuit amittere nequicia derelinquit. Alios in cladem merita precipitavit indigne acta felicitas. Quibusdam pmissum puniendi ius. vt exercitium bonis & malis esset causa supplicij. Nam vt pbis atq improbis nullum fedus est. ita ipi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid m cū a semetipsis discrepantibz conscientiam vicis quiq dissentiant. faciantq sepe que cū gesserint non fuisse gerenda decernant. Ex quo sepe sūma illa prudentia ptulit insigne miraculū. vt malos mali bonos facerent. Nā dū iniqua sibi a pessimis quidam perpeti vident. noxioz odio flagrantes ad vtutis frugem rediere. dū se eis dissimiles student esse quos oderant. Sola est em diuina vis. cui mala q bona sunt. cum eis competenter vtendo alicuius boni elicit effectum. Ordo em quidem cuncta complectitur vt quod ab assignata ordinis ratione decesserit. hoc licet in alium tñ ordinem relabatur. ne qd in regno prudentie liceat temeritati fortissimū in mūdo de cūcta pegit. cū oīa scia puidz ac pspicit.

Neq em phas ē homini cūctas diuine ope machinas vel ingenio comprehendere vel explicare sermone. Hoc tñ prospexisse sufficiat quod naturaz omnium proditor deus idem ad bonum dirigens cuncta disponat. dumq ea que ptulit in sui similitudine retinere festinat. Malū omne de reipublice sue terminis p fatalis sequem necessi



ratis eliminet. Quo fit utq̄ in terris habūdare credunt. si disponentē p̄uidentia  
spectes. nihil vsq̄ mali eē ppendas. Sz video iamdudū te & pondere q̄stionis  
oneratum & rōnis p̄lixitate fatigatū: aliquam carminis expectare dulcedinem.  
Accipe igit̄ haustū quo refect⁹ firmior in vltiora stendas.

**V** Metrum sextum quarti libri

**S**vis celsi iura tonantis Pura solers cernere mente: Aspice summi  
culmina celi. Illic in isto federe rerum Veterem seruant fīdera pacem.  
Non sol rutilo concitus igne Gelidū p̄hebes impedit axem. Nec que sūmo v̄tice  
mundi Flectit rapidos vīsa meat⁹. Nunq̄ occiduo lota p̄fundo: Cetera cernens  
fīdera mergi. Cupit oceano tingere flāmas: Semp vicibus temporis equis  
Desper⁹ seras nūciat v̄mbas: Reuebitq̄ diez lucifer almū. Sic alternos reficit  
cursus Alternus amor. sic astrigeris Bellū discors exulat oris: Dec concordia  
tempat equis Elementa modis. ut pugnancia Vicibo cedant humida siccis.  
Jungantq̄ fidem frigora flāmis: Pendulus ignis surgat in altū. Terreq̄ ḡues  
pondere fidant: Disdem causis vere tepēti Spirat florifer annus odores: Estas  
cererem feruida siccit. Remeat pomis ḡuis autumnus: Oñemē defluus irrigat  
imber. Dec temperies alit ac p̄fert Quicq̄ vitam spirat in orbe. Eadem rapiens  
condit & aufert Obitu mergens orta sup̄mo. Sedet interea oditor altus: Rexq̄  
regens flectit hebenas. Rex & dñ⁹ fons & origo Lex & sapiens arbiter equi  
Et que cū motu concitat ire Sistit retrahens. ac vaga firmat. Naz nisi rectos re-  
uocans itus Flexos iteq̄ cogat in orbes. Que nūc stabilis atinet ordo Dissep̄ta  
suo fonte fatiscant. Dic est cunctis continuus amor: Repetuntq̄ boni fine teneri.  
Quia non aliter durare queunt: Nisi conuerso rursus amore Refluant cause.  
que dedit esse.

**V** Prosa septima libri quarti

**I**am ne igit̄ vides q̄ hec omnia que diximus consequat̄. **B.** Quidnam  
inq̄. **P.** Omne inq̄t bonam p̄sus eē fortunam. **B.** Et qui fieri p̄t. **P.**  
Attende inquit: cū omnis fortuna. vel iocūda vel aspera. tū remunerādi exercens  
dixit bonos: tū puniendi corrigēdiq̄ inprobos causa dēferat̄: omnis bona quam  
vel iustam constat esse vel vtilem. **B.** Nimis quidem inq̄ vera ratō: Et si quam  
paulante docuisti p̄uidentiam. fatum ve considerē. infirmis viribus mixta sententia  
Sed eam si placet inter eas quas inopinabiles paulante posuisti numeremus.  
**P.** Et q̄ inquit. **B.** Quia id hominū sermo communis vsurpat: & q̄dem crebro  
quorūdam malam eē fortunam. **P.** Vis ne igit̄ inquit paulisper vulgi sermo:  
nibus accedamus: Ne nimium velut ab humanitatis vsu recessisse videamur. **B.**



Ut placeat inq̃. **P.** Nomen igit̃ bonū censes esse quid p̃dest. **B.** Ita est inq̃. **P.**  
 Que vero aut exercet ā corrigit p̃dest. **B.** Fateor inq̃. **P.** Bona igr̃. **B.** Quid m̃  
**P.** Sed hec eorū est. q̃ vel in ṽtute positi õtra aspera bellū gerunt. vel a vicis de-  
 clinantes ṽtutis iter arripiūt. **B.** Negare inq̃ nequeo. **P.** Quid vero iocūdā q̃  
 in p̃miū tribuit bonis? **Nū** vulgus malaz eē decernit. **B.** nequaq̃. **Vex** vti ē ita  
 q̃ esse optimā censet. Quid reliq̃ que cū sit aspera & iusto supplicō malos coher-  
 cet? **Nū** bonam ppl̃us putat. **B.** Immo oīm inq̃ que excogitari p̃nt indicat esse  
 miserrimā. **P.** Vide igit̃ ne opimionē ppl̃i sequentes q̃ddam valde inopiniabile  
 confecerim? **B.** Quid inq̃. **P.** Ex his em̃ ait que ocessa sunt: euem̃. eorū q̃dez q̃  
 sunt vel in professione vel ī p̃fectu. vel in adeptōne ṽtutis omnē quecūq̃ sit bonā.  
 in improbitate vero manentibz oēm pessimā eē fortunā. **B.** Hoc inq̃ vex est. ita  
 tametsi nemo audeat cōfiteri. **P.** Quare inq̃ ita vir sapiens moleste ferre ñ debet?  
 quociens infortune certamē adducit. vt viz fortem ñ decet indignari: q̃ciens in-  
 crepuit bellicus tumultus. vtriq̃ em̃. hūc q̃dem glorie p̃pagandē. illi vero confir-  
 mandē sapie difficultas ip̃a materia ē. Ex quo etem̃ virtus vocat̃ q̃ suis viribz  
 nitens ñ supẽ aduersis. Neq̃ em̃ vōz in p̃uectu positi ṽtutis: diffluere delicias &  
 emarcescere voluptate venisti: p̃eliū cū omni fortuna nimis acre conseritis. **Ne**  
 vōz aut tristis opprimat: aut iocunda corumpat firmis mediū viribz occupate.  
 Quicq̃d aut infra subsistit. aut ultra p̃gredit̃. h̃t & cōtemptū felicitatis. **Non** h̃t  
 p̃remiū laboris. In vr̃a est em̃ sitū manu. q̃lem vobis fortunā formare malitis.  
 Omnis em̃ que videt̃ aspera nisi aut exerceat. aut corrigit: punit.

**Metrum septimum libri de consolatione quarti**

**B**ella bis quimis opatus amīs **Vltor** atrides: frigie r̃mīs  
**Fris** amissos thalamos p̃iauit. **Ille** dum gr̃aie dare vela classi  
 Optat. & ventos redemit cruore. **Exiit** patrem: miserumq̃ tristis  
 Federat nate iugulum sacerdos. **Fleuit** amissos ythacos sodales  
 Quos fer? vasto recubans in antro. **Mersit** immam̃ poliphemus aluo:  
 Sed tñ ceco furibundus ore **Gaudium** mestis lacrimis rependit:  
 Herculem duri celebrant labores: **Ille** centhauros domuit superbos:  
 Abstulit seuo spoliū leoni: **Fixit** & certis volucres sagittis:  
 Poma cernenti rapuit draconi **Aurea** leua gr̃amior metallo:  
 Cerberz traxit triplici catbena: **Victor** immittem posuisse fert̃  
 Pabulum seuis dñm quadrigis: **Indra** combusto perijt veneno:  
 Fronte turbatus ache lous amīs **Ora** demersit pudibunda ripis:



Stravit Anthemum libicis arenis. Catus Euandri faciauit iras.  
Quosq; comp'ssos foret altus orbis. Setiger spumis hūeros notauit.  
Ultimus celum labor irreflexo Sustulit collo. precūq; rursus  
Ultimi celum meruit laboris. Ite nūc fortes vbi celsa magni  
Ducit exempli via. cur merces Terga nudatis! supata tellus:  
Sidera donat.

**Q**uartus de phie consolacōne liber desinit.  
succedit huic cōtinuo quītus eiusdē.

**V** Prosa prima.

**D**ixerat. o'zomīq; cursū ad alia quedā tractāda & expediēda vtebat.  
**B.** Tum ego. Recta quidē inquā exhortacō. tuāq; p'sus autoritate  
dignissima. Sed q' tu dudū de p'uidētia questionē: plurib; alijs implicitam esse  
dixisti: re expior. Quero em̄. an esse aliqd om̄ino: & quidnā esse: casū arbitrere?  
**P.** Tum illa. Festino inquit debītū p'missionis absolue. viamq; tibi qua patriā  
reueharis apire. **Hec** autē & si putilia cognitu: tñ a p'positi nr̄i tramite paulisper  
auersa sūt. Verendūq; est. ne deū's fatigatus: ad emetiendū rectū iter sufficē  
nō possis. **B.** Ne id inquā p'orsus vereare. Nam quietis mibi loco fuerit ea q'bo  
maxime delector agnosce simul. cū om̄e disputacōis tue latus indubitata fide  
constiterit: nihil de sequētib; ambigatur. **P.** Tum illa. Morē inquit gerā tibi.  
simulq; sic exorsa est. Si quidē inquit aliq's: euentū temerario motu nullaq; cau  
saz cōnexionē p'ductū: casū esse desināt: nihil om̄ino casū esse confirmo. & p'ter  
subiecte rei significationē: manē p'sus esse vocē decerno. Quis em̄ (coercēte in or  
dinē cūcta deo) locus esse vllus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo  
existere vera sn̄a est. cui nemo vnq; veterū refragatus est. quanq; id illi nō de  
opante principio: sed de materiali subiecto (hoc est om̄ de natura rationū) quasi  
quoddā iecerint fundamentū. At si nullis ex causis aliqd oriatur. id de nihilo  
ortū esse videtur. & si hoc fieri neq't. nec casū quidē h'moi esse possibīlē est qualē  
pauloante desinimus. **B.** Quid igitur inquā? Nihil ne est q'd vel casus vel for  
tuitū iure appellari queat? An est aliqd (tā & si vulgus lateat) cui vocabula ista  
conueniūt? **P.** Aristoteles meus id inq't in phisicis. & breuī: & veri p'p'qua: racōne  
desinuit. **B.** Quonā inquā modo? **P.** Quotiēs ait aliqd cum sp'ia rei grā geritur:  
alindq; quibusdā de caus' q' q'd intēdebatur obtingit: casus vocat̄. vt si q's colēdi  
agri causa fodiēs humū defossi auri p'odus inueniat. hoc igit' fortuito q'dez credit̄  
accidisse. vtz non de nihilo est. Nam p'pas causas habet: quarum impronius



inopinatusque concursus casu videtur opatus. Nam nisi cultor agri humum fodet: nisi eo loci pecuniam suam deponitor obruisset: aurum non esset inuentum. Deo sunt igitur fortuiti cause operum: quod ex obuiis sibi & confluentibus causis: non ex gerentis intentione prouenit. Neque enim vel quod aurum obruit: vel quod agrum exercuit: ut ea pecunia repiretur intendit. sed (vti dixi) quo ille obruit: hunc fodisse inuenit atque concurrat. Licet igitur definire casum esse inopinatum ut ex confluentibus causis in his que ob aliquid geruntur euentum. Concurrere vero atque confluentibus causas facit ordo ille inimitabili conexione procedens: qui de prouidentie fonte descendens: cuncta suis locis temporibusque disponit.

**V** Metrum primum libri quinti.

**Q**uipis achemenie scopulis: ubi visa sequenti  
Pectoribus figit spicula pugna fugax:

Tigris & eufrates vno sese fonte resolvunt.

Et mox abinctis dissociantur aquis.

Si corant: cursuq; iterum reuocentur in unum:

Confluat alterni quod trahit vnda vadi.

Conueniant pupes: & vulsi flumine trunci.

Mixtaque fortuitos implicat vnda modos.

Quos tamen ipsa vagos terre declinia casus

Eurgitis & lapsi defluus ordo regit.

Sicque promissis fluitare videtur habenis

Foris patitur frenos. ipsaque lege meat.

**V** Prosa secunda libri quinti.

**N**imaduerto inquam: idque vti tu dicis ita esse consentio. Sed in hac herentium sibi serie causarum: est ne vlla nostri arbitrii libertas: an ipsos que humanorum motus animorum fatalis catena constringit? **P.** Est inquit. Neque enim fuerit vlla rationalis natura quin eidem libertas assit arbitrii. Nam quod ratione vti naturaliter potest: id habet iudicium quo quodque discernat: per se igitur fugienda optandaque dinoscit. Quod vero quis optandum indicat esse: petit. Refugit vero quod est inmat esse fugiendum. Quare quibus inest ratio: ipsis etiam inest volendi nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus equam esse constituo. Nam supremis diuinisque substantiis: & perspicax iudicium: & incorrupta voluntas: & efficax optatumque prestat potestas. Humanas vero animas liberariores quidem esse necesse est: cum se in mentis diuine speculatione conseruant. minus vero: cum dilabuntur ad corpora. minusque etiam: cum terrenis artibus colligantur. extrema vero



est seruitus: cū vicis dedite: racōis pprie possessione ceciderint. Nam vbi oculos  
a sūme luce veritatis ad inferiora & tenebrosa deiecerint: mox inscie nube cali-  
gatur. pncipios turbatur affectibz. Quibz accedēdo consentiendq: quā inuexere  
sibi adinuāt seruitutē. & sūt quodāmodo ppria libertate captiue. Que tñ ille ab  
eterno cuncta prospiciens puidētie cernit intūitus. & suis q̄s meritis predestis  
omnia videt. & omnia audit.  
nata disponit.

*Metru secundū libri quinti.*

**P**ro clarum lumine phebū: Melliflū canit oris homerus.  
Qui tñ intima viscera terre: Non valet aut pelagi radioz  
Infima proumpe luce. Daud sic magni ditor orbis. Quic ex alto cūcta tuenti:  
Nulla terre mole resistūt. Nō nox atris nubibz obstat. Que sint: q̄ fuerit: veniatq:  
Vno mētis cernit in ictu. Quē q̄ respicit omnia solus: Verū possis dicere solem.

*Prosa tertia libri quinti.*

**T**um ego. En inquā difficiliori rursus ambiguitate confundor. **P.** Que  
nam inquit ista est: iam em quibz pturbare cōiecto. **B.** Nimmū inquam  
aduersari ac repugnare videtur: p̄noscere vniuersa deū. & esse vllū libtatis arbi-  
triū. Nam si cūcta p̄spicit deus: neq falli vllō modo potest: euenire necē est quod  
puidētia futurū esse p̄viderit. Quare si ab eterno nō facta hoīm modo: setiā consi-  
lia volūtatesq̄ p̄noscit: nulla erit arbitrij libertas. Neq̄ em vel factū aliud vllū:  
vel q̄libet existere poterit volūtas: nisi quā nescia falli puidētia dīna p̄senferit.  
Nā si aliorū q̄ p̄mise sūt detorqueri valēt: nō iam erit futuri firma p̄sentia s̄ op̄i-  
nio potius incerta. q̄ de deo credē nefas iudico. Neq̄ em illā p̄bo rōnez: q̄ se q̄dā  
credūt hūc questionis nodū posse dissoluē. Aiūt em. nō ideo q̄d esse euēturū qm̄  
id puidētia futurū esse p̄spexerit. s̄ ecōtrario potius qm̄ q̄d futurū est id dīuinam  
puidētiā latere nō posse. Eoq̄ modo necessariū est hoc in contrariā relabi ptem.  
Neq̄ em necē esse cōtingē q̄ puidētur. s̄ necē esse q̄ futura sūt p̄videri. Quasi vero q̄  
cuiusq̄ rei causa sit p̄scientia. ne futuroz necitas sit. an futuroz necitas causa  
puidētie laboretur. Ac nō illud demonstrare nitamur quoquomodo se habeat or-  
do causarū. Necessariū esse euēturū p̄scitarū rez: etiāsi p̄scientia futuris rebz: eueni-  
endi necessitatem non videatur inferre. Etem si quispiam sedeat. op̄ionē que  
eum sedere comiectat veram esse necesse est. Atq̄ econuerso rursus si de quopiam  
vera sit op̄inio quoniā sedet. eum sedere necesse est. In vtroq̄ igitur necessitas  
inest. in hoc quidem sedendi. at vero in altero veritatis. Sed non idcirco quisq̄



sedet quoniam vera est opinio. sed hec potius vera est. quoniam quempia sedere precessit.  
**I**ta cum causa veritatis ex altera parte procedat. inest tamen communis in utraque ne-  
cessitas. **S**imilia de prudentia futurisque rebus ratiocinari patet. **N**am etiam si idcirco  
quoniam futura sunt providetur: non vero ideo quoniam providetur eveniunt: nihilominus tamen  
a deo vel ventura provideri: vel promissa evenire necesse est. quod ad primendam  
arbitrii libertatem solum satis est. **T**am vero preposterum est ut eterne prescientie:  
temporalium rerum eventus causa esse dicatur. **Q**uid est autem aliud arbitrari ideo deum fu-  
tura quoniam sunt eventura providere: quam putare quod olim acciderunt causam summe illius esse  
providentie? **A**d hec. **S**icuti cum quid esse scio: idipsum esse necesse est. ita cum quid fu-  
turum novi: idipsum futurum esse necesse est. **S**ic fit igitur ut eventus prescitate rei nequeat  
emitari. **P**ostremo si quod aliquis aliorum quam sese res habet existimet: id non modo  
scientia non est. sed est opinio fallax ab scientie veritate longe diversa. **Q**uare si  
quid ita futurum est ut eius certus ac necessarius non sit eventus: id eventurum  
esse: presciri qui poterit? **S**icut enim scientia ipsa impmixta est falsitati. ita id quod ab  
ea concipitur: esse aliter quam concipitur nequit. **E**a namque causa est cur mendacio scien-  
tia careat: quod se ita rem quamque habere necesse est: uti eam sese habere scientia com-  
prehendit. **Q**uid igitur? **Q**uoniam modo deus hec incerta futura presciscit? **N**am si inveni-  
tabiliter eventura censet quod etiam non evenire possibile est: fallitur. quod sentire non modo  
nefas est. sed etiam voce preferre. **A**t si ita uti sunt: ita ea futura esse decernit: ut eque  
vel fieri ea vel non fieri posse cognoscat: quod est hec prescientia quod nihil certum nihil sta-  
bile comprehendit? aut quid hoc refert vaticinio illo ridiculo tyræsie. quicquid dicam  
aut erit aut non. **Q**uid etiam divina prudentia: humana opinione presterit: si uti hec  
mens incerta iudicat quorum est incertus eventus? **Q**uod si apud illum rerum omnium certissimum  
fontem nihil incerti esse potest: certus eorum est eventus que futura firmiter  
illa presciscit. **Q**uare nulla est humanis consiliis actionibusque libertas. quas divina  
mens: sine falsitatis errore cuncta perspiciscens ad unum alligat & constringit eventum.  
**Q**uo semel recepto: quantum occasus humanarum rerum consequatur: liquet. **F**rustra  
enim bonis malisque premia pene repponuntur: que nullus meritis liber ac voluntarius  
motus animorum. **I**dem omnium videbitur iniquissimum quod nunc equissimum indicatur. vel  
puniri improbos: vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit vo-  
luntas. sed futura cogit certa necessitas. **N**ec vicia igitur nec virtutes quicquam fue-  
rint: sed omnium merito potius mixta atque indiscreta confusio. **Q**uodque nihil scelera-  
tius excogitari potest. cum ex prudentia rerum omnis ordo ducatur: nihilque liceat con-  
siliis humanis: sit ut vicia queque nostra ad bonorum omnium referantur autorem.



Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim vel speret quisque vel etiam deprecetur: quando optata omnia inflexa series connectit. Auferetur igitur vnicui illud inter homines deusque commercium: sperandi scilicet & deprecandi. Siquidem iuste humilitatis precio: inestimabilem vicem domine gratie promeremur cum solus modus est quo cum deo colloqui homines posse videantur: illique inaccessibilem luci prorsus quam quod impetrent: ipsa supplicandi ratione coniungi quam si recepta futurorum necessitate nihil virium habere credatur: quod erit quo summo illi rebus principi connecti atque adherere possimus. Quare necesse erit humanum genus: uti paulo ante cantabas) dissepitum atque disiectum suo fonte fatiscere.

**V** Metrum tertium libri quinti.

**Q** Venam discors fœdera rerum Causa resolvit: quis tanta deus  
Veris statuit bella duobus: Vt que carptim singula ostent:

Eadem nolint mixta iugari. An nulla est discordia veris:

Semperque sibi certa coherent. Sed mens cecis obruta membris:

Nequit oppressi luminis igne: Rerum tenues noscere nexus.

Sed cur tanto flagrat amore: Veri tectas reperire notas:

Scitne quod appetit æxia nosse: Sed quis nota scire laborat:

Et si nescit: quid ceca petit: Quis enim quidnam nescius optet:

Aut quis valeat nescita sequi: Quove inueniat: quis repertam

Queat ignarus noscere formam: An cum mentem cerneret altam:

Pariet summa & singula norat: Nunc membrorum condita nube:

Non in totum est oblita sui: Summamque tenet singula perdens:

Igitur quisquis vera requirit: Neutro est habitu. nam neque novit.

Nec penitus tamen omnia nescit. Sed quam retinens meminit summa:

Consultit. alte visa retractans. Vt fuatis quatenus oblitus addere partes.

**V** Prosa quarta libri quinti.

**U**tm illa: vetus inquit hec est de providentia querela. a **Marco Tullio** (cum diminutione distribuit) vehementer agitata. tibi quod ipsi res diu prorsus multumque quesita. sed haud quamquam ab ullo vnum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caligis causa est. quod humane ratiocinationis motus ad domine providentie simplicitatem non possit admoveri. Que si ullo modo cogitari queat: nihil prorsus relinquere est ambigui. Quod ita demum patefacere atque expedire temptabo: si prorsus ea quibus moveris expedero. Quero enim cur illam solventium rationem minus efficacem putes: quam quod providentiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat: nihil impediri providentiam arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis nisi quod



ea que p̄sciūtur non euenire non possunt. Si igitur p̄notio nullam futuris rebus  
adicit necessitatē (q̄d tu etiā pauloante fatebare) quid est q̄ volūtarij exitus rez  
ad certum cogantur euentū? Etem̄ posicōis gratia: vt quid cōsequatur aduertat:  
statuamus nullā esse p̄sciētā: num igitur (quantū ad hoc attinet) q̄ ex arbitrio  
eueniūt: ad necitatē cogūtur? **B.** Minime. **P.** Statuamus iterū esse: s̄ nihil rebo  
necitatis iniungē. manebit vt opinor eadē volūtatis integra atq̄ absoluta libertas:  
s̄ p̄sciētia inquires tā& si futuris eueniendi necitas nō est: signū tñ est necario ea  
esse ventura. **Hoc** igitur modo etiā si p̄cognicō nō fuisset: necarios futuroz exit?  
esse constaret. **Omne** etem̄ signū: tm̄ qd sit ostendit. nō vero efficit qd designat.  
**Quare** demonstrandū prius est nō m̄bil ex necitate contingē. vt p̄notionē signū  
esse huius necessitatis appareat. alioqn si hec nulla est. nec illa quidē eius rei sig  
gnū poterit esse q̄ non est. **Jam** vero p̄bacōnem firma rōne submixā constat. non  
ex signis neq̄ petitis extrinsecus argumētis: s̄ ex cōuenientibz necarijsq̄ causis  
esse ducendā. **Sed** qui fieri potest vt ea non pueniāt: que futura esse p̄videntur?  
**Quasi** vero nos ea q̄ p̄uidētia futura esse p̄noscit nō euētura credamus: ac n̄ illud  
potius arbitremur licet eueniāt: nihil tñ vt euenirēt sui natura necitatis habuisse  
se. qd h̄nc facile p̄pendas licebit. **Plura** em̄ dū fiūt: subiecta oculis intuemur.  
vt ea que in quadrigis moderādis atq̄ flectendis facere spectantur aurige. atq̄  
ad hūc modū & cetera. **Num** igitur quicquā illoz ita fieri necitas vlla cōpellit?  
**B.** Minime. **P.** Frustra enim esset artis effectus: si oīa coacta mouerētur. **Que**  
igitur cū fiūt: carēt existendi necessitate. eadē priusq̄ fiant sine necessitate futu  
ra sūt. **Quare** sūt quedā euētura: q̄ exitus ab om̄i necessitate absolutus sit. **Nam**  
illud quidē nullū arbitroz esse dicturū: qd que nūc fiūt: priusq̄ fierent futura n̄  
fuerint. **Hec** etiā igitur p̄cognita liberos habēt euētus. **Nam** sicut scientia p̄sē  
tiū rez nihil his que fiūt: ita p̄scientia futuroz nihil his que ventura sūt necessi  
tatis importat. **Sed** hoc inquis ip̄m dubitatur. an earum rerum que necessarios  
exitus non habent: vlla possit esse p̄notio. dissonare etem̄ videntur. puta s̄ si  
p̄uideantur: consequi necessitatem. si necessitas desit: minime p̄sciri. m̄bilq̄  
scientia cōp̄bendi posse nisi certum. **Q** si que incerti sūt exitus ea quasi certa  
p̄uidētur: opinionis id esse caliginem non scientie veritatem. **Aliter** em̄ ac sese  
res habeat arbitrari: ab itegritate sciētie credis esse diuersū. **Cuius** erroris cau  
sa est. q̄ oīa que quisq̄ nouit: ex ip̄oz tm̄ vi atq̄ natura cognosci estimat q̄ sciū  
tur. quod totum contra est. **Omne** em̄ quod cognoscitur: non scdm̄ sui vim: sed  
scdm̄ cognoscentiū potius cōp̄benditur facultatem. **Nam** vt hoc breuē liqueat



exemplo eandem corporis rotunditatem aliter visus: aliter tactus agnoscit. Ille  
 eminens manens: totum simul iactis radiis intuetur. hic vero coherens orbi atque con-  
 iunctus circa ipsum: motus. ambitum. rotunditatem partibus comprehendit. Ipsum quod hominem  
 aliter sensus: aliter imaginatio: aliter ratio: aliter intelligentia contuetur. Sensus  
 enim figuram in subiecta materia constituam. Imaginatio vero solam sine materia in-  
 dicat figuram. Ratio vero hanc quod transcendit. speciemque ipsam que singularibus inest  
 universali consideratione pendit. Intelligentie vero celsior oculus existit. supergressa  
 namque universitatis ambitum: ipsam simplicem formam puram mentis acie contuetur.  
 In quo illud maxime considerandum est. Nam superior vis comprehendendi amplex-  
 citur inferior. inferior vero ad superiorem nullo modo confurget. Neque enim sensus  
 aliquid extra materiam valet. vel universales species imaginatio contuetur. vel  
 ratio capit simplicem formam. sed intelligentia quasi de super spectans: concepta forma:  
 que subsunt cuncta diiudicat. sed eo modo quo formam ipsam quam nulli alii nota esse po-  
 terat: apprehendit. Nam & rationis universum: & imaginationis figuram: & materiale sen-  
 sibile: cognoscit. Nec ratione utens nec imaginatione nec sensibus. sed illo uno ictu men-  
 tis formaliter (ut ita dicam) cuncta perspicit. Ratio quod cum quid universale respicit:  
 nec imaginatione nec sensibus utens: imaginabilia vel sensibilia apprehendit. Nec est  
 enim que conceptionis sue universale ita definit. homo est animal. bipes. rationale. quod cum  
 universalis notio sit: tamen imaginabile sensibileque esse rem nullus ignorat. quod illa  
 non imaginatione vel sensu: sed in rationali conceptione considerat. Imaginatio quod tametsi  
 ex sensibus visendi formamque figuras sumit exordium: sensu tamen absente: sensibilia  
 queque collustrat. non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. Vides ne igitur ut  
 in cognoscendo: cuncta sua potius facultate quam eorum que cognoscuntur: utatur. Neque id  
 iniuria. Nam cum omne iudicium iudicantis actu existat. necesse est ut sua quodque operam  
 non ex aliena sed ex propria potestate perficiat.

**Metrum quartum libri quinti.**

**Q**uondam porticus attulit Obscuros nimium senes.  
 Qui sensus & imagines: E corporibus extrinsecis:  
 Credunt mentibus imprimi. Ut quondam celeri stilo Mos est equore pagine  
 Que nullas habeat notas Pressas figere literas. Sed mens si propriis vigens:  
 Nihil motibus explicat: Sed tantum patiens: iacet Notis subdita corporum:  
 Cassasque in speculi vicem Rerum reddit imagines: Unde hec sic animis viget  
 Cernens omnia notio: Que vis singula perspicit. Aut que cognita diiudicet.  
 Que dimissa recolligit. Alternumque legens iter: Nunc summis caput inserit.



Nunc decidit in infima . Cum sese referens sibi: Veris falsa redarguit.  
Dec est efficiens magis: Longe causa potentior: q̃ que materie modo  
Impressas patitur notas. Precedit tamen excitans Ac vires animi mouēs  
Vino in corpore passio . Cū vel lux oculos ferit . Vel vox auribus inscrepit .  
Tū mentis vigor excitus: Quas intus species tenet: Ad motus similes vocās:  
Notis applicat exteris: Introsum reconditis Formis miscet imagines .

**V** Prosa quinta libri quinti.

**Q**uod si in corpibus sentiendis quāvis afficiāt instrumēta sensuū foris  
secus obiecte qualitates: aniq̃ agentis vigorē passio corporis antecedit:  
q̃ in se actū mētis prouocet: excitetq̃ interim quiescentes intrinsecus formas: si ī sen-  
tiendis inquā corpibus: animus nō passione insignit: s̃ ex sua vi subiectā corpi in-  
dicat passionē . quātomagis ea q̃ cūctis corpū affectōibz absoluta sūt: in discer-  
nendo non obiecta extrinsecus sequūtur . s̃ actū sue mentis expediūt . Hec itaq̃  
rōne multiplices cognicōnes diuersis ac dāntibus cessere substantiis . Sensus enim  
solus cūctis alijs cognicōibz destitutus īmobilibz aīantibus cessit . q̃les sūt conche  
maris queq̃ alia saxis herentia nutriūtur . Imaginacō vero mobilibus beluis . q̃bo  
iam inesse fugiendi appetēdiue aliq̃s videtur affectus . Raco vero hūani tantum  
generis est sicuti intelligētia sola dīni . Quo fit vt ea noticia ceteris p̃stet q̃ suapte  
natura nōmodo p̃p̃riū s̃ ceterarū q̃ noticiarū subiecta cognoscit . Quid igit̃: si ra-  
tiocinacōni: sensus imaginacōq̃ refragētur: nihil esse illud vniuersale dicētes qđ  
sese intueri racō putet . Quod em̃ sensibile vel imaginabile est id vniuersū esse nō  
posse: aut igitur racōis verū esse iudiciū nec quicq̃ esse sensibile . aut qm̃ sibi no-  
tū sit plura sensibz & imaginacōi esse subiecta: manē concepōnez esse rōnis . que  
qđ sensibile sic ac singulare quasi quoddā vniuersale cōsidēt . Ad hec . Si rō oīa  
respōdeat se quidē & qđ sensibile & qđ imaginabile sit vniuersitatis rōne cōspicē .  
Illa vero ad vniuersitatis cognicōnez aspirare nō posse . qm̃ eorū notio corpales  
figuras nō possit excedē . De rez vero cognicōne firmiori potius p̃fectionisq̃ in-  
dicō esse credendū . In hūoi igitur lite nos quibz tam ratiocinādi q̃ imaginandi  
etiā sentiendiq̃ vis inest . nōne rōis potius causam p̃baremus . Simile est q̃ hu-  
mana racō dīuinā intelligentiā futura nisi vt ip̃a cognoscit nō putat intueri . Nā  
(vti differis) si qua certos ac necarios habere nō videātur euentus: ea certo euen-  
tura p̃sciri nequeūt . Hanc igitur rez nulla est p̃scientia quam si etiam in his esse  
credamus: nihil erit qđ nō ex necitate p̃ueniat . Si igitur vti rōnis p̃cipies su-  
mus . ita dīuine iudiciū mentis habere possemus . sicut imaginacōnem sensumq̃



racōni cedere oportere indicauimus. sic diuine sese menti: humanā sūmittere rationem iustissimū censeremus. Quare in illius sūme intelligētie cacumē si possimus erigamur. Illic enī racō videbit qđ in se non potest intueri. Id autē est. quoniam modo etiā que certos exitus non habent: certa tñ videat ac definita pñotio. neq; id sit opinio. sed sūme potius scientie nullis termīs inclusa simplicitas.

**V**Metru qntū libri qnti.

**Q**Uam varijs terras animalia pmeant figuris.

Nāq; alia extento sūt corpe puluerēq; verrūt.

Continuūq; trabūt vi pectoris incitata fulcū. Sūt qđ alaz leuitas vagaverberetq; ventos. Et liqđo lōgi spacia etheris enatet volatu. Dec pssisse solo vestigia gressib; gaudēt. Vel virides cāpos transmittē vel subire filuas. Que varijs videas licz oīa discrepare formis. Prona tamē facies hebetes valet ingrauare sensus. Vnica gens hoīm celsū leuat altius cacumē. Atq; leuis recto stat corpe despicitq; terras. Dec nisi terrenus male desipis ammonet figura. Qui recto celū vultu petis: exerisq; frontem: In sublime feras animū qđ. ne grauata pssum Inferior fidat mens corpe celsius leuato.

**V**Prosa sexta & vltima.

**Q**Uoniam igitur vti pauloante monstratum est. omne quod scitur: non ex sua sed ex cōphendentiū natura cognoscitur. intueamur nūc (qñs tum fas est) quis sit diuine substantie status. vt que natura scientie eius sit possimus agnoscere. Deum igitur eternū esse: cunctorum racōne degentiū cōmune iudiciū est. Quid sit igitur eternitas consideremus. hec enī nobis naturā pariter diuinā scientiāq; patefacit. Eternitas igitur est interminabilis vite tota simul & pfecta possessio. Quod ex collacōne tempaliū clarius liquet. Nam qđquid vīuit in tempore: id p̄sens: a p̄teritis in futura procedit. Nihilq; est in tempore constitutū: quod vltimū vite sue spaciū pariter possit amplecti. Sed crastinū quidem nondū apprehendit. hesternum vero iam perdidit. In hodierna qđ vita non amplius vīuitis qđ in illo mobili transitorioq; momento. Quod igitur tempis patitur condicōnem: licet illud (sicut de mundo censuit Aristoteles) nec ceperit vnquam esse: nec desinat: vitāq; eius cum temporis infinitate tendatur: nondum tamen tale est vt eternum esse iure credatur. Non enim totum simul infinite licet vite spaciū comprehendit atq; complectitur. sed futura nondum transacta iam non habet. Quod igitur interminabilis vite plenitudinem [totam pariter] comprehendit ac possidet. cui neq; futuri quicquid absit. nec p̄teriti



fluxerit: id eternū esse iure prohibetur. Idq̄ necesse est & sui compes presens sibi  
semp assistere & infinitatem mobilis tempis habere presentem. Vnde quidam  
nō recte: qui cū audiūt visū platonī mundū hūc nec habuisse incipiū tempis: nec  
habiturū esse defectū: hoc modo cōditori: conditū mundū fieri coeternū: putant.  
Aliud est em̄ per interminabilem duci vitam quod mundo **Plato** tribuit. aliud  
interminabilis vite totam pariter complexam esse presentiam quod diuine men-  
tis p̄p̄iū esse manifestū est. Neq̄ deus conditis rebo antiquior videri debet t̄pis  
quantitate sed simplicis potius p̄p̄ietate nature. Dunc em̄ vite immobilis p̄sen-  
tariū statum: infinitus ille tempaliū rerum motus imitatur. Cūq̄ eum effingē  
atq̄ equare nō possit: ex imobilitate deficit immotum. et ex simplicitate p̄sentie  
decrescit in infinitam futuri ac p̄teriti quantitatem. Et cum totā pariter vite  
sue plenitudinem nequeat possidere: hoc ip̄o q̄ aliquo modo nunq̄ esse desinit: illud  
quod implere atq̄ exprimere non poterit: aliquatenus videtur emulari. allis-  
gans se ad qualem cūq̄ presentiam huius exigui volucrisq̄ momenti. Que quos-  
nam manentis illius p̄scientie quandam gestat imaginem: quibuscūq̄ contis-  
gerit id prestat vt esse videantur. Quoniam vero manere non potuit: infinitum  
tempis iter arripuit. Eoq̄ modo factum est vt cōtinuaret vitam eundo: cuius ple-  
nitudinē cōplecti nō valuit p̄manendo. Itaq̄ si digna rebo noīa velimus imponē  
**Platonē** sequētes: deū quidē eternū: mundū vero dicamus esse p̄petuū. Quoniam  
igitur om̄e iudiciū scdm̄ sui naturā q̄ sibi subiecta sūt cōphēdit. Est aut̄ deo semp  
eternus ac p̄sentarius status. Scientia q̄ eius om̄ez t̄pis sup̄gressa mocōnem in  
sue manet simplicitate p̄sentie. in finitāq̄ p̄teriti ac futuri sp̄acia complectēs:  
om̄ia quasi iam gerātur in sua simplici cognicōne considerat. Itaq̄ si p̄scientiā  
pensare velis qua cuncta dimoscit: non esse p̄scientiam quasi futuri: sed scientiā  
nunquam deficientis instantie rectius estimabis. Vnde non p̄uidentia sed p̄-  
uidentia potius dicitur. q̄ porro ab rebo infimis constituta quasi ab excelso rerū  
cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas vt necessaria fiant que diuino  
lumine lustrentur. cū ne homīes quidē necessaria faciant esse que videant? Num  
em̄ que p̄sentia cernis: aliquā eis necessitatē tuus addit intuitus? **B. Minime. P.**  
Atqui si est diuini hūanīq̄ p̄sentis digna collacō. vti vos vestro hoc temporario  
presenti quedā videtis: ita ille om̄ia suo cernit eterno. Quare hec diuina p̄necō  
naturam rez p̄p̄ietatēq̄ non mutat. Taliq̄ apud se presentia spectat. qualia  
in t̄pe olim futura p̄uenient. Nec rerū iudicia cōfundit. vnoq̄ sue mentis intuitu  
tam necarie q̄ non necarie ventura dimoscit. Sicuti vos cum pariter ambulare



in terra hominem: & oriri in celo solem videtis: quanquā sit simul utrūque cōspectū:  
tamen discernitis: & hoc volūtariū: illud esse necessariū: indicatis. Ita igitur cūcta  
despiciens diuinus intuitus: qualitatem rerū minime perturbat. apud se quidē p̄sentium  
ad cōditionem vero t̄p̄is futurarū. **Q**uo fit vt hec non sit opinio: sed veritate po-  
tius mixta cōgnitio: cū extitū quid esse cognoscit. q̄ idem existendi necessitate  
carere nō nesciat. **D**ic si dicas. Quod euenturū deus videt id nō euenire nō posse:  
quod autē non potest nō euenire id ex necessitate contingere: meq̄ ad hoc nomen  
necessitatis astringas. **F**atebor rem quidē solidissime veritatis. sed cui vix aliq̄s  
nisi diuini speculator accesserit. **R**espondebo nanq̄ idem futurum cum ad diuinā  
notionē refertur necessariū: cum vero in sua natura p̄penditur: liberū proorsus atq̄  
absolutū videri. **D**ue sūt em̄ necessitates. simplex vna. veluti q̄ necesse est om̄es  
homines esse mortales. **A**ltera cōditiōis. vt si aliquē ambulare scias: eū ambu-  
lare necesse est. **Q**uod em̄ quisq̄ nouit: id esse aliter: ac notū est nequit. sed hec  
cōditiō minime secū illam simplicem trahit. **H**anc em̄ necessitatē non p̄pria facit  
natura sed cōditiōis adiectio. **N**ulla em̄ necessitas cogit incedē volūtate gradi-  
entem. quāuis eum tamen cum graditur: incedē necessariū sit. **E**odē igitur modo  
si quid p̄uidētia p̄sens videt: id esse necesse est: tā& si nullā habeat nature ne-  
cessitates. **A**tqui deus ea futura q̄ ex arbitrii libertate p̄ueniūt p̄sentia cōtuetur.  
**H**ec igitur ad intuitū relata diuinū necessaria fiūt p̄ cōditiōem diuine nōcōmis. p̄  
se vero considerata: ab absoluta nature sue libertate non desinūt. **F**ient igitur p̄-  
culdubio cūcta q̄ futura deus esse p̄noscit. **S**ed eorū quedam de libero p̄ficiunt  
arbitrio. q̄ quāuis eueniūt: existiēdo tñ p̄pria naturā nō amittūt. q̄ priusq̄ fierēt  
etiā nō venire potuissent. **Q**uid igitur refert nō esse necessaria cū p̄pter diuine sci-  
entie cōditiōnez modis om̄ibz necessitatis instar eueniat. **H**oc scz q̄ ea q̄ paulo  
ante p̄posui sol oriens & gradiens homo. que dum fiunt: non fieri non possunt.  
eorū tamen vnā prius q̄ q̄ fieret: necesse erat existere. alterū vero minime. **I**ta  
etiam que p̄sentia deus habet proculdubio existunt. **S**ed eorum: hoc quidē de  
rerum necessitate descendit. illud vero de potestate facientium. **N**aud igitur  
iniuria diximus hec si ad diuinā noticiā referantur necessaria. si per se consi-  
derētur necessitatis esse nexibz absoluta. sicuti om̄e quod sensibz patet si ad rōnez  
referas vniuersale est. si ad sei p̄a respicias: singulare. **S**ed si inquires. **I**n mea po-  
testate sitū est mutare p̄positum. euacuabo p̄uidentia cū que illa p̄noscit forte  
mutauero. **R**espondebo. **P**ropositum te quidem tuū posse deflectere. & quoniam  
& id te posse: & an facias: quorū conuertas: p̄sens p̄uidentie veritas intuetur.



diminā te p̄scientiam non posse vitare. sicuti p̄ntis oculi effugere non possis intus  
itum: quāvis te in varias actōnes libera volūtate auertas. **Q**ui d' igitur iniquies?  
**E**x mea ne disposicōne sciētia dīna mutabit? ut cū ego nūc hoc nūc illud velim.  
illa q̄ noscendi vices alternare videatur. **B.** Minime. **P.** Om̄e nāq̄ futurū dīnis  
nus p̄currit intuitus. & ad p̄sentiam p̄prie cognicōis retorquet ac reuocat. nec  
alternat (vt tu estimas) nūc hoc nūc illud p̄noscendi vices. sed vno ictu mutat  
cōnes tuas: manēs p̄uenit atq̄ cōplectitur. Quā cōprehendendi om̄ia visendiq̄ p̄es  
sentiam: non ex futuraz p̄uentu rez: sed ex p̄pria deus simplicitate sortitus est.  
**E**x quo illud q̄ soluitur qd̄ pauloante posuisti indignū esse. si sciētie dei causam  
futura n̄ra p̄stare dicatur. **N**ec em̄ scientie vis: p̄sentaria nocōne cūcta cōplectēs  
rebo om̄ibz modū ip̄a constituit. nihil vero posterioribz debet. **Q**ue cum ita sint.  
manet intemerata mortalibz arbitrii libertas. **N**ec inique leges: solutis omni ne  
cessitate volūtatibz: p̄mia penasq̄ p̄ponūt. **M**anet etiā spectator desup cūctorū  
p̄sciūs deus: visionisq̄ eius p̄sens semp̄ eternitas: cū n̄roz actuū futura qualitate  
concurrit. bonis p̄mia: malis supplicia dispensans. **N**ec frustra sunt in deo posite  
spes p̄cesq̄: que cū recte sint: inefficaces esse non p̄nt. **A**uersamini igitur vicia:  
colite vtutes: ad rectas spes animū subleuate. humiles p̄ces in excelsa porrigite.  
**M**agna vobis est (si dissimilare nō vultis) necessitas indicta probitatis. cū ante  
oculos agitis iudicis cuncta cernentis.

**Gloria deo sempiterno.**











41

**S**ancti thome de aquino sup libris **Bo**  
eci de consolatione philosophie comentum  
cum expositione feliciter incipit.

**P**hilosophie seruias  
oportet vt tibi con  
tingat vera libertas.  
**H**ec sunt verba. **Be**  
nece octaua epistola  
ad **Lucillum**. quia  
vocari philosophiaz  
scientiam veritatis  
recte se habet ex secundo methaphisice &  
philosophia affert delectationes mirabiles  
firmitate & puritate ex decimo ethicozum.  
**E**t multis visa est phiia res mirabilis & di  
uina ex de celo & mudo **A**ristotelis. Item  
q nulla scientia similis est philosophie q  
clarificat animam & facit delectari eam in  
hoc seculo in perfectione & rectitudine ex  
libro de pomo & morte. **E**t philosophia tra  
hit homine ab obscuritate ignorantie ad sciz  
entiam. a tenebris stultitie ad lucem sapi  
entie & ad claritatem intellectus. ex eodem  
libro **A**ristotelis. Item q philosophia a  
superstitione liberat metu mortis n oturbat  
fm **T**ullium in libro de simbo bonoz & ma  
loz. Ideo **Be**nece has & consimiles condiz  
tiones & effectus laudabiles philosophie  
aduertens. hortat nos ad seruiciuz philoso  
phie in ppositiōe pposita sic dicens. **P**hilos  
ophie seruias oportet. que quidem ppositio  
potest probari multis rationibz. **P**rimo sic.  
**I**lli oportet seruire p cuius seruitutem homi  
cōtingit vera libertas. sed philosophia est  
hmoi. igitur. **M**aior nota. qz libertas est no  
bilissima conditio quā natura humana de si  
derat & affectat. **M**inor ptz p eundem **Be**  
nece. qui postq premisit ppositiōem istā.  
philosophie seruias oportet. subiūgit vt tibi  
cōtingat vera libertas. & paucis interposi  
tis dicit. hoc em scz ipm seruire phiie liber  
tas est. **P**robatur secundo sic. **I**lli oportet  
seruire quod aim perficit. vitam disponit.  
actōes regit. agenda & obmittenda demō  
strat & sine quo nemo est securus. philoso  
phia est hmoi. igitur &c. **M**aior nota. **N**az

iste conditōes sunt de pfectione hominis  
**M**inor declarat p **Be**nece. xvi. epistola  
ad lucillum loquens de philosophia dicit.  
**H**ec animum format & fabricat. vitam dis  
ponit. actiones regit & obmittenda demō  
strat. sedet ad gubernādum errātia. fluctus  
antiū dirigit cursum. sed sine hac nemo est  
securus. **P**robatur terco sic. **I**lli est seruiz  
endum quod tradit cognitōm vltimi finis  
magnum incrementum. philosophia est  
hmoi. igitur &c. **M**aior nota. quia cognitio  
vltimi finis magnum incrementum cōfert  
ad vitam ex pmo ethicoz. **M**inor declarat  
**N**am vltimus finis vite humane est beatis  
tudo cuius cognitōnem philosophia tradit.  
**D**icit em philosophia in terco de consolatiōe  
prosa secunda. q beatitudo est status oim  
bonoz aggregatiōe perfectus. **E**t in eodez  
terco ostendit philosophia in quo sit vera  
beatitudo & quō ad eā perueniat. **P**robat  
quarto. **I**lli oportet seruire quod facit ho  
minem parē deo. philosophia est hmoi. igitur  
&c. **M**aior nota de se. **M**inor patet per **Be**  
nece. xlix epistola ad lucillum qui dicit.  
**H**oc em mibi philosophia promittit vt me  
parem deo reddit. **P**robatur qnto. **I**lli est  
seruendū quod est magistra oim sciētiay.  
nutrix oim virtutū. sūmum solatiū. lapsor  
animoz. qd est preuiū veri luminis & cuius  
exhortatō est recta sui auctoritate digssima.  
philosophia ē hmoi. igitur &c. **M**aior nota.  
qz rōnabiliter ppe has cōditōes laudabiles  
alicui seruiat. **M**inor declarat. Nam phiia ē  
magistra oim virtutū ex pmo de cōsolatiōe  
prosa tertia. **I**psa est nutrix oim virtutum  
secūdo de cōsolatiōe prosa quarta. **I**psa ē  
sūmum solatiū lapsor animoz terco de  
consolatione ppsa pma. **I**psa est preuia veri  
luminis quarto de consolatione prosa pma.  
& eius exhortatio est recta sui auctoritate  
digmissima qnto de consolatione prosa pma  
**S**ic ergo patet ppositio declarata que dicit.  
**P**hilosophie seruias oportet. **S**ed dices  
res. quid mibi prodest philosophia si fatuz  
est. quid mibi prodest phiia si deus rector  
est. quid mibi prodest phiia si casus impat.  
**A**d hoc respondet **Be**nece. xiii. epistola



sua. siue inexorabili lege fati nos stringant  
siue deus arbiter vniuersis cuncta disponit  
siue casus actiones humanas siue ordine  
permiscet. adhuc philosophie insistendum  
est. **P**hilosophia enim nos tueri habet. hec  
enim exhortatur vt libenter deo placeamus vt  
ipsum sequamur vt continue fortune resis-  
tamus & vt casum feramus. **L**icet autem  
omnes homines natura scire desiderent. tñ  
pauci de quo dolor est philosophie vacāt.  
quod ideo contingit quia plures obmissis  
delectationibus interioribus ad delectationes  
refugiunt corporales. **N**on tamen oportet  
delectationes corporales esse eligibiliores  
interioribus. quia delectationes corporales  
impediunt a summo bono. interiores aut ad  
id promouent. **V**nde **Boetius** in tractatu  
de summo bono dicit. dolere dñt qui delecta-  
tionibus sensualibus detinentur bona interiora  
obmittendo. **N**am dediti bonis sensualibus  
summa bona non attingūt. **Q**uos homines  
sensuales **Boetius** in. de consolatione p̃sa  
in. compat respertitionibus dicens. **N**equnt  
enim oculos suos tenebris assuetos ad lucem  
perspicue veritatis attollere. similesq sunt  
auribus quarum intuitum nox illuminat  
dies excecatur. **E**t licet homines sensuales &  
vulgares ñ magis nomen philosophie.  
sed magis blasphemant. nihilominus tamē  
ipsa philosophia in sua dignitate perseuerat.  
teste **Seneca**. xiii. epistola ad **Lucillum**.  
**N**unq̃ inualescet ad tantum malitia. neq̃  
ad tantum exceditur contra virtutes vt nō  
nomen philosophie sacrum & venerabile  
permaneatur. **S**ed diceret philosophari non  
valeo quia pauper sum. sed si diuitias habuero  
totum me philosophie dabo. & hoc  
videtur rationale. quia natura per se non  
est sufficiens ad speculandum. sed oportet  
cibum & potum & reliquum famulatum p̃-  
existere. & pro tanto sacerdotes in egipto  
habitis necessarijs p̃pter ammirari ceperunt  
philosophari. **H**ec excusatio ratione paup̃-  
tatis non valet. audi **Senecam**. xvij. ep̃la  
ad **Lucillum** q̃ dicit. **N**on est quo nos pau-  
pertas a philosophia reuocet. toleranda  
enim est fames quam tollerauerunt q̃dam in

obsidiombus. & quid aliud erat premium  
patientie illorum q̃ in arbitrium non cadē  
scz inimicor̃. quanto magis est quod pro-  
mittitur perpetua libertas. nullius hominis  
timor & quod animum liberat a furoribus.  
multis enim ad philosophandum obstitere  
diuitie. **P**aupertas aut expedita secuta est  
si vis animo vacare pauper sis. oportet aut  
pauperi similis. quia non potest studium  
salutare fieri sine cura fragilitatis. fragili-  
tas aut est voluntaria paupertas. hec **Se-  
neca**. **V**erum est igit ad philosophandum  
exiguntur necessaria. sed sufficiunt homini  
paucula non enim oportet futurū felicem deum  
terre & maris esse. quia natura paucis mi-  
nimisq̃ contenta est ex secūdo de consolatione  
prosa quinta. **P**roice ergo omnia a te & ad  
philosophiam magno cursu totisq̃ viribus  
intende. hec **Seneca**. xvij. ep̃la ad **Lucillum**.  
**P**hilosophie ergo seruias oportet vt tibi  
contingat vera libertas. vt tibi contingat  
vera securitas. vt tibi innotescat felicitas.  
vt par deo fias. & precipue vt in aduersita-  
tibus & tribulationibus positus per ipsam  
verissime consoleris exemplo **Boetij**. quem  
philosophia in exilium relegatum. ab oibz  
bonis pulsum. dignitati exutum. multis  
miserijs afflictum dulcissime consolabatur.  
de cuius philosophie consolatione agitur in  
libro **Boetij** qui intitulus liber de consola-  
tione philosophie. de quo ad presens nra  
est intentio. hec sufficiant de introductione  
huius libri.

**S**ed anteq̃ ad litteram accedamus quinq̃  
sunt premittenda. **P**rimum de causa suscep-  
ti operis. **S**ecūdu de causis huius libri.  
**T**ercium de titulo huius libri & eius exposi-  
tione. **Q**uartum de causa intitulationis pre-  
sentis libri. **Q**uintum de generali summa &  
sententia huius libri. **V** Circa primum  
videlicet circa causam suscepti operis quare  
**Boetius** hunc librum conscripsit est sciz  
endū. : **Q** **Boetius** vir eximius consul  
**Romanus**. fide catholicus extitit. qui dis-  
sputans de fide catholica contra duos heres-  
ticos scz contra **Nestorium** & **Eutem**. cuius  
nullus esset qui eis resistet. **Boetius** ipsos



in communi concilio demerit sicut patet in  
libro suo de duabus naturis in christo. **T**pe  
vero Theodorici regis gottorum cum idem  
Theodoricus tyrannidem suam contra Ro-  
manos vellet exercere. & quoslibet bonos  
opprimere. Boetius virtute dei armatus plus  
omnibus alijs sibi restitit. & quos tyrann-  
ica rabies invaserat Boetius amore iustit-  
ie exponens se piculis ipsos liberavit. **V**i-  
dens autem Theodoricus rex gottorum solum ipsum  
Boetium sibi resistentem cogitabat qualiter  
ipsum periret. & cum iustam causam contra eum  
non inveniret duas falsas causas confinxit.  
**D**ixit enim Boetium impedivisse quendam  
delatorem sibi litterarum que continebant ac-  
cusationem senatus Romanorum ut sic senatus  
redderet reus lese maiestatis. hanc causam  
tangit Boetius prosa quarta huius primi  
dicens. Delatorem ne documenta deferret  
quibus senatum maiestatis reum faceret im-  
pedivisse criminamur. **S**ecunda. accusabat  
Boetius quod quasdam litteras direxisset ad im-  
peratorem Constantinopolitanum per quas  
restitueret libertatem pristinam ipsis Ro-  
manis hanc causam tangit Boetius eadem  
prosa sic dicens. Nam de oppositis falso litte-  
ris quibus libertatem arguor sperasse Romanorum  
quid attinet dicere. **D**is de causis Boetius  
per viles personas & infames accusatus. in-  
defensus reus est indicatus & a rege Theo-  
dorico **D**apie in exilium relegatus. Boetius  
autem in exilio positus preteritam prosperitatem  
secum reputans & presentem adversitatem  
considerans. ne aliquis homo in simili statu  
positus desperaret sed vni consolaretur huius.  
philosophicam consolationem composuit contra  
mutabilitatem fortune. **E**x quibus dictis  
patet quod causa suscepti operis est illa. quatenus  
Boetius se in exilium relegatum ab omnibus  
bonis depulsum. dignitatis exutum philoso-  
phice se tuere velens consolari quemlibet  
hominem in simili statu positum ne desperet  
simile esse evitandum. **V**bi videndum est  
de causis huius libri. cuius causa efficiens fuit  
Boetius. qui describens materiam huius libri  
utitur tam prosa quam metro. imitatus marti-  
anum felicem capellam qui in describendo

nuptias mercurij & philologie hoc stilo usus  
est. de quo fit mentio in theodolo ubi dicitur  
egregiam sobolem cui per stilbontis amorem  
vi super magna sociasti teste capella. **L**icet  
ille liber Boetij multum excellat libris Marti-  
ani tam nobilitate materie quam privilegio elo-  
quentie. Boetius enim nec Tullio in prosa nec  
Virgilio in metro minor reputatur. **U**titur  
autem Boetius in hoc libro prosa in qua ponit  
rationes ad consolandum Boetium probando  
quod non sit dolendum de amissione rerum tem-  
poralium. **U**titur autem metro delectabili ut  
dum audiat meror oblivioni tradatur.  
**C**ausa materialis huius libri est philoso-  
phica consolatio ordinata ad contemptum  
mundanorum & ad appetitum summe felici-  
tatis. vel philosophica consolatio persuas-  
dens neminem extolli in prosperis nec deprimi  
in adversis. vel aliter. causa materialis  
sive subiectum huius libri est status misere-  
rabilis Boetij philosophica consolatione  
superinducta. **C**ausa formalis tractatur huius  
libri consistit in eius divisione de qua vi-  
debitur post. **C**ausa autem formalis tractandi  
est modus agendi Boetij. & est dialogus  
id est sermo duorum. **I**ntroductus enim Boetius  
in hoc libro duas personas scilicet seipsum suam  
miseriam deplangentem & philosophiam sibi  
condolentem & ipsum super sua miseria  
consolantem & hoc est rationabile. **N**am  
secundum beatum Gregorium. **V**erus or-  
do consolationis est ut cum volumus aliquem  
a merore suspendere. primo studeamus lu-  
ctui eius concordare. vel ideo causa forma-  
lis est dialogus quia in quadam parte huius  
primi libri philosophia introducit fortunam  
ipsum Boetium alloquentem ubi incidit  
quedam figura tropi que vocatur ethopeia.  
de qua dicit grecismus ac introducit aliquis  
de ethopeia loquentes ut cum fortuna lo-  
quitur Boetius ipsa. **V**el potest dici secun-  
dum communiter loquentes quod causa for-  
malis tractandi est quintuplex. definitiva.  
diminutiva. probativa. improbativa. exem-  
plorum positiva sicut videbitur in libro.  
**C**ausa finalis huius libri est. ut ipso cog-  
nito nosipsum & quoslibet alios in adversis



tatibus & tribulatione positos philosophica consolatione tueamur. Et ne extollamur in prosperis & deprimamur in aduersis.

**T**ercio videndum est de titulo huius libri & de eius expositione. Vnde sciendum quod titulus secundum Remigium super donato est clavis siue ingressus operis sequentis. Et dicitur titulus a titan quod est sol. sicut enim sol illuminat mundum sic titulus liberum. Et preponitur titulus libro ad consumationem operis & ad laudem auctoris. Est ergo titulus presentis libri talis. **A**mici **M**anlii. **T**orquati. **S**euertini. **E**x consulibus **P**atricii. **O**rdinarij. **B**oetij viri illustris incipit liber de consolatione philosophie.

**S**ed queritur quare tot nomina propria ponuntur in titulo. Dicunt aliqui quod forte consuetudo fuit Romanorum ut sic nomina ascriberent suorum auctorum & predecessorum. vel aliter potest dici quod plura nomina ponuntur in titulo propter honorem & laudem ipsius **B**oetij quia secundum Senecam in libro de clementia ad Neronem. Multa cognomina honori data sunt. Sicut enim vilis persona non vult nominari nisi vno nomine. quia quantoplus nominatur tantoplus cognoscitur & tantomagis sordescit. Sic honesta persona vult nominari pluribus nominibus ut sic magis innotescat & clarescat alijs sua fama. nam omne bonum in commune deductum magis elucescit. **E**xponitur autem iste titulus sic. **B**oetius dictus fuit amicus a quodam nobili Romano sic dicto de cuius genere ipse fuit. vel dictus amicus quasi inuictus ab a quo est sine & vicis victoria. nunquam enim **B**oetius vinci potuit ut flecteretur a iure ad iniusticiam. sicut ipse testatur. **i**ij. prosa huius libri primi dicens. Nunquam a iure ad iniuriam me quisquam detraxit. **S**ecundo **B**oetius dictus fuit **M**anlius. quia de genere manliorum fuit qui erant nobiles romani. **T**ercio **B**oetius dictus fuit **T**orquatus a quodam nobili romano sic dicto. qui cum singulare bellum imiret cum quodam de gallia ipsum devicit & torquem in collo habentem sibi abstulit. cuius ratione dictus fuit **T**orquatus de cuius genere fuit

**B**oetius. **Q**uarto **B**oetius dictus fuit **S**euertinus a seueritate. **S**euertus enim fuit cum **T**heodorico regi gottorum se opposuit. vel dictus fuit **S**euertinus quasi sequens veritatem. nunquam enim in iudicijs vel amore vel odio flecti potuit a veritate. **Q**uinto **B**oetius dictus fuit **E**x consul quasi vnus ex consulibus Romanorum vel ex consul quasi extra consolatium positus quem prius habuit. **E**x consulares dicebantur qui iam deposuerant consolatium & licet ab honore consulatus cessarent tamen postea plus alijs in magna reuerentia habebantur. **S**exto dictus fuit **P**atricius a nobilissimo Romano sic dicto de cuius genere fuit **B**oetius. vel alio modo **P**atricii dicebantur nobiles Romani qui providebant reipublice sicut pater filio quorum nomina scripta erant aureis litteris & ideo dicebantur patres de quorum numero fuit vnus patritius **B**oetius propter quod dictus fuit **P**atritius. **S**eptimo dicebatur **O**rdinarij quia rempublicam ordinavit. vel aliter. ordinarij dicebantur qui tante dignitatis erant ut quolibet ordine digni essent & sic fuit **B**oetius. **O**ctavo nomine proprio dictus fuit **B**oetius quod interpretatur adiutor quia in necessitate pauperibus subueiebat. **Q**uarto videndum est de causa intitulationis huius libri. **I**ntitulatur iste liber de consolatione philosophica. **V**bi sciendum philosophica consolatio dicitur rationalis demonstratio declarans de cuius ammissione non est dolendum & de cuius possessione non sit gaudendum & quia hoc pertractatur in presenti libro ideo sic intitulatur. **Q**uinto videndum est de generali summa huius totius libri. **V**bi sciendum quod **B**oetius in hoc libro ostendit bona temporalia esse transitoria & non consistere totaliter in eis totalem veram felicitatem & per consequens non est dolendum de eorum absentia. nec gaudendum de eorum presentia. & neminem debere extolli in prosperis nec deprimi in aduersis. **O**stenditur etiam in presenti libro quid sit summum bonum. ubi sit situm & quomodo ad ipsum perueniatur. **E**tiam ostendit quod boni semper



funct potentes & mali semp sunt impotentes  
& q̄ bonis nunq̄ desunt sua premia. malis  
nunq̄ sua supplicia. Post hoc ostenditur quid  
sit diuina prouidentia. q̄d casus. quid fatū.  
quid liberum arbitrium. Et ponit Boetius  
rationes quibus probat liberum arbitrium  
non posse stare cum prouidentia diuina. &  
ponit quorundam falsam solutionem & eaz  
improbat. postea ostendit veram solutionem  
quam rationibus confirmat. Ita & alia plura  
pulchra determinantur in hoc libro sicut pa-  
tebit in sequentibus.

**O** Armina qui quondam. Presens  
liber Boetii prima sui diuisione di-  
uiditur in quinque partes secundum  
q̄ ponit quinque libros partiales q̄s  
continet. In primo conqueritur se miseris  
subiectum. In secundo ponit remedia con-  
solatoria. In tercio determinat de vera felici-  
tate in quo sit sita & quomodo ad eam per-  
ueniatur. In quarto mouet quasdam ques-  
tiones ipsi philosophie. In quinto determinat  
de casu & prouidentia diuina. Primus  
liber incipit hic Carmina. Secundus liber  
incipit ibi Post hec paulisper. Tercius ibi  
Jam cantum illa finierat. Quartus ibi Dec-  
um philosophia. Quintus ibi Dixerat ora-  
tione cursum. Quid & de quo agat in quo-  
libet libro patebit loco suo. Primus liber  
diuiditur in .xiii. partes. quia huius primi  
libri sunt septem metra & sex prose q̄ ptes  
patebunt. que autem sit materia & intentio  
cuiuslibet partis similiter patebit. Notandum  
autem q̄ primum metrum huius primi libri  
vocatur elegiacum. Est autem metrum elegiacum  
quod constat ex vno versu exámetro id est  
sex pedum & alio pentámetro id est quinque  
pedum. Et dicitur elegiacum ab eleyis quod est  
miseria elegia enim est miseria. Metrum enim ele-  
giacum inuentum fuit per describenda miseria  
quod eo hodie aliqui vtuntur ad alia describen-  
da. unde oraturus. Vbi impiter in cunctis  
querimonia primum. Post hec inclusa est  
voci sententia compos. Quis autem fuerit primus  
adiuuentor talis metri elegiaci dubitatur.  
Vnde Oraturus. Quis tam exiguos eleyos  
emiserit autor. Grammatici certant & adhuc

sub indice lis est. Et diuiditur hoc primum  
metrum in quatuor partes. Primo Boetius  
deplangit statum sue miserie ex parte per-  
mutatis studiis. secundo ex parte defectus  
corporalis. tercio ex parte prolongatis vite  
miserabilis. quarto apostrophat contra suos  
amicos. secunda ibi gloria felicitis. tertia per  
ibi Mors hominum felix. Quarta ibi Quid  
me felicem. primo facit quod dictum est. secundo  
approbat dictum suum ibi Ecce mihi lacrimae.  
dicit primo. Ego Boetius qui quondam tempore  
prosperitatis studio meo florente peregi. id est  
composui carmina supple delectabilia & iocunda  
nunc tempore aduersitatis flebilis id est  
dignus ut de fleam. vel flebilis id est tristis  
cogor inire id est inchoare mertos modos. id est  
tristitia metra de mea miseria. Notandum  
sicut dictum fuit prius Boetius vtitur in  
hoc libro tam prosa quam metro. metro quia  
talis modus scribendi magis fuit conueniens  
sue materie. sicut enim potius curatua quam amara  
est delectabilius sumitur si fuerit aliqua dul-  
cedine permixta. sic rationes philosophie in  
prosa tradite libentius a Boetio suscipiuntur  
si fuerint iocunditate metri dulcorate. Et ideo  
Boetius nunc vtitur metro nunc prosa quia  
alternatis uti delectabilius est. unde autor  
poetrie. Quod sapit insipidum vitiosa frequentia  
reddit. Item nota quod Boetius potius incipit  
librum suum a metro quam a prosa. quia mor-  
dus scribendi metricus magis fuit vsitatus  
apud antiquos quam prosaicus. vel ideo quia  
metrum est delectabilius prosa ut magis  
alliciat audientes ad suum librum ideo in  
principio libri sui vtitur metro. Item nota  
circa hanc quod carmina vno modo dicuntur  
scripta metrica certis pedibus mensurata.  
Alio modo dicuntur quicunque dicta vel scripta  
etiam prosaica quod sunt de re delectabili. Boetius  
autem florente studio composuit ut plurimum  
carmina prosaica de re delectabili. Edidit  
enim quedam carmina philosophica. quedam  
logicalia. quedam theologalia sicut patet  
respicientis eius diuersos libros. Tempore  
autem aduersitatis cogebat Boetius ad com-  
ponendum carmina metrica tristitia. Item  
nota studium est vehemens applicatio animi



ad aliquid agendum cum bona voluntate.  
dico cum bona voluntate quia in malivolaz  
aiam non intrabit sapientia hec **Salomon**.  
**Et** perfectio discipuli in tribus consistit ex  
**Boetio** de disciplina scholarium in attentione  
docilitate & benivolentia. homini enim nolenti  
scientiaz & ut oportet studenti impossibilis  
est possessio boni **Eustratus** primo ethicorum.  
**¶** Item nota quod duplex est studiū florens  
& aridum. ad studiū florens tria exiguntur.  
**P**rimo requiritur iuventus. quia iuvenes  
perspicaces sunt senibus. senes aut magis  
sunt immemores. **S**ecundo requiritur habitus  
necessariorum. quia natura per se non est  
sufficiens ad speculandam sed oportet neces-  
saria existere. ex quarto ethicorum. **T**ercio  
requiritur animi tranquillitas que contingit  
per sedationem passionum. quia anima in quiete  
& residentia fit prudens. vii. philosophicorum. **V**bi  
enim passionibus dominantibus ibi intellectus ob-  
scuratur. ideo **Boetius** in fine huius primi  
hortando nos ad fugam passionum dicit.  
**G**audia pelle. pelle timore. **S**pemque fugato  
nec dolor adsit. **N**ubila mens est vincitque  
frenis. **D**ec ubi regnant. **S**tudium autem  
aridum est ad quod concurrunt oppositae con-  
ditiones scilicet senectus. necessariorum defectus  
& animi perturbatio. **¶** Nota quod versus de  
miseria dicuntur mesti modi. dicuntur enim  
modi a modulando quia pedibus modulantur  
& dicuntur mesti ratione materie quia sunt de  
tristi materia scilicet aduersitatis. **¶** Nota quod  
in primis duobus versibus notatur antithesis. i.  
contrapositio. dicitur enim in primo versu quidam  
peregrini cui contrariatur in secundo versu cogor  
inire id est inchoare. **I**tem dicitur in primo versu  
florente studio cui contrariatur in secundo  
flebilis. **I**tem dicitur in primo versu car-  
mina supple iocunda cui contrariatur in secundo  
mestos modos. **¶** Item notandum quod **Boe-**  
**tius** rationabiliter deplangit statum suum  
ex parte permutationis studij philosophici  
quod versum fuit in studium poeticum quo  
nunc cogebatur uti. **P**roposuit enim **Boetius** do-  
lore suum metricè describere & non philosophice  
consolari. nam studium philosophicum est  
studium veritatis. quia secundo metha-

physice vocari philosophiam scientiam ve-  
ritatis recte se habet. studium aut poeticum  
est studium falsitatis. nam ex phemio me-  
thaphysice secundum puerbum mentuntur multa  
poete. **I**tem per studium philosophicum acquiritur  
beatitudo ex. x. ethicorum. **P**er studium aut  
poeticum falsitatis certitudo ex secundo me-  
thaphysice.

**E**cce mihi lacus. **H**ic **Boetius** approbat di-  
ctum suum. **D**ixit enim quod cogatur inire mestos  
modos hoc ipse probat. secundo respondet questioni  
ibi **Das saltē**. primo dicit. **B**onidixi quod cogor  
inire mestos modos. **E**cce demonstratio huius  
ad sensum nam camene id est muse poetice  
lacere. i. lacerantes mentes hominum ille dicitant  
mihi dicta scribenda supple carmina metrica  
& elegi id est usus miserie quos muse mihi  
dictant illi rigant id est humectant ora. i.  
faciem meam veris fletibus. **¶** Notandum quod  
secundum poetarum. ix. fingunt fuisse muse in monte  
**Elicone** iuxta fontem caballinum. de quo fonte  
loquitur **Persius** in principio libri sui dicens.  
**F**onte caballino &c. **Q**ue muse finguntur  
poetis ministrasse scientiam componendi  
carmina metrica. & iste muse poetice voca-  
bantur camene quasi canentes amene eo quod  
multum delectant homines ratione metri.  
**¶** Nota quod ille muse poetice dicuntur lacere  
actum quod lacerant id est distrahunt mentes  
hominum subicientes ipsas diversis passio-  
nibus nunc passioni amoris nunc doloris sicut  
patet per **Ovidium** de amore tractantem &  
per alios poetas. **V**el dicuntur lacere passio-  
nem poematum suorum que poemata dicuntur  
lacera quod non sunt firmitate ratione stabilita.  
**V**bi notandum quod quidam carmina dicuntur  
integra quidam lacera. **I**ntegra sunt carmina  
philosophica nulla falsitate permixta. sed  
firmitate rationum stabilita & animam firman-  
t. **L**acera sunt carmina poetica quod non instruant  
hominem nec consolantur sed lacerant. i. distra-  
hant mentes hominum nunc reducendo hominem  
ad memoriam voluptates. nunc dolorem. nunc  
alias passiones. **¶** Item notandum versus  
elegi principaliter inuenti fuerunt propter miseriam  
describendam. & quia hos versus muse dis-  
ctabant **Boetio** per quos **Boetius** magis



suam miseriam reduxit ad memoriam q̄ p  
eos consolaret̄ ideo elegi erat causa ipsi **Bo-**  
etio veri fletus. It̄m notandum duplex ē  
fletus adulatorius & verus. adulatorius q̄  
est fictus qualis est fletus amasie. Si enim  
dixerit amasius ad amasiam n̄ diligis me.  
ipsa incipit flere. quare. vt per fletum fir-  
mius ipsum possit tenere. cum aut̄ nūmos  
nō poterit extorquē ab ipso dicit vade garto  
te non noui vere. Alius est fletus verus q̄  
ex vero cordis dolore & ex vera pietate pro-  
cedit. & ad talem fletum **Boetius** puocat  
fuit per musas dictantes sibi carmina.

**Notandū** q̄ hec dictio elegi potest ex-  
poni dupliciter. vno modo q̄ teneat̄ nomi-  
natiue & tunc est sensus elegi id est versus  
miserie rigant ora mea fletibus. Alio modo  
q̄ teneatur genitiue & tūc ē sensus camene  
rigant veris fletibus ora elegi id est miseri  
hominis. quia elegus. a. um. id est miser.  
rum fm huguionem.

**Has saltem nullus.** **Dic Boetius** respondit  
tacite questioni. **Quereret** aliquis quomō  
muse dictant tibi carmina scribenda cum  
sis in exiliū relegat̄ q̄ intraſti sine omni  
comitina. **Ad hoc** respondet **Boetius**. Licet  
omnes amici mei dereliquerunt me in exis-  
lio ppter timorem imperialem. tamen has  
musas nullus terror imperialis potuit vins-  
cere quin sequeretur me nostrum iter vsq̄  
in exiliū dictantes nobis carmina.

**Notandum** licet bona exteriora possunt  
auferri ab homine per violentiam. sicut per  
furtum. per rapinam. per incendium. tñ  
scientia non potest auferri ab homine. non  
enim scientia violentia aufertur. nec vetus  
state consumitur nec tristitia minuitur. vñ  
**Seneca** nona epistola ad lucillum recitat.  
Quod cum **Stilbon** capta patria ammissis  
liberis ammissa vxore sua & alijs bonis so-  
lus ab incendio exierat. **Requisitus** fuit a  
**Deometrico** nunquit omnia perdidisset.  
respondit nihil perdidit sed omnia bona mea  
mecum sunt iustitia. virtus. & prudentia &  
hoc inuit **Boetius** dicens **Musas** se non  
reliquisse. vnde etiam **Alanus** de planctu  
nature de scientia dicit. Super omnem

possessionem generosa emanat possessio que  
sparsa colligitur erogata reuertit̄ publica  
suscepit incrementum p̄ quam nobilis thes-  
saurus secretis penetrabilibus nascitur ef-  
fectus eterne delectationis acquiritur. hec  
est sol per quē mens diescit a tenebris cor-  
dis oculos deliciosa animi paradisus. hec  
immortalem ex mortali facit & caducum  
hominem in deum deifice mutatiois aucto-  
ritate conuertit. **Nota** circa hanc dictio-  
nem saltem q̄ tres dictiones proferri pnt  
per tim que deberent proferri per tem. vnde  
proferimus saltim pro saltem. tempus pro  
tempus. extimpro pro extemplo quod est  
contra huguionem qui dicit. Tim tria  
detestor extimpro tempora saltim.

**Gloria felicitis.** **Dic Boetius** deplangit sta-  
tum suum ex parte defectus corporalis. Et  
primo pponit eum in generali. secundo in  
speciali. secunda ibi venit em̄. **Dicit** primo  
quondam consolabantur me gloria felicitis  
id est prospere iuuentutis & gloria viridis  
iuuente id est delectabilis iuuentutis sed  
nunc fata id est euentus mesti semis id est  
tristis senectutis solantur id est consolant̄  
mea id est meam partem quasi diceret p̄us  
consolabar dulci iuuentute. nunc aut̄ consor-  
tor tristi senectute. secundum illam senten-  
tiam sic exponitur lra. **Gloria felicitis iuente**  
id est prospere iuuentutis viridis id est de-  
lectabilis iuuentutis quondam fuisse conso-  
labatur me nunc fata id est euentus mesti  
semis id est tristis senectutis solant̄ mea. i.  
meam partem. **Notandum** q̄ cōmuniter  
illa lra alit̄ exponit̄ referēdo eam ad musas  
poeticas sic. **Camene** que quondam tempe  
iuuentutis erant gloria felicitis & viridis iu-  
uentutis quod dicitur protanto q̄ iuuenes  
olim solebant informari in arte poetica in  
qua proficientes gloriabantur in vsu me-  
troꝝ & rignoz. nunc aut̄ camene solant̄  
mea fata inquam mesti semis. **Notandū**  
q̄ felix iuuentus est que bonis exterioribus  
est adornata. de quibus bonis loquit̄ **Ares-**  
**stoteles** circa p̄ncipium libri de bona fortu-  
na dicens. Vnde rebus exterioribus quorum  
fortuna est domina non contingit esse felicē



Sed viridis id est delectabilis iuuent? est illa que est bonis nature decorata scz fortitudine. pulchritudine. & agilitate. **V**nde **A**restoteles in ethicis. nō omnino felix est qui specie turpis aut solitarius aut carens prole. **N**ota q̄ Boetius representat in se statum miserie cum dicit fata meste senis se consolari cum minime hominem osolant sed magis perturbant. etiam dicat musas poeticas se consolari similiter repñtat statū miserie quia muse poetice non cedent alicui in solatium sed potius in alimentū doloris. **I**tm de significatiōibz fati ponit hugutio duos versiculos dicens. Constellatio mors prece responsa deoz. Euentus rez signant nomine fati.

**V**enit em̄ pperata malis. **D**ic Boetius declarat in speciali defectum corpalem. dicens Bene dico q̄ fata meste senectutis nunc consolant me em̄ pro quia senectus inopina id est inopinata per apocopam pperata id ē festinata venit in malis id est cū suis malis & incommodis & dolor suple quem patior iussit meste id est induxit mihi suam etatez per quod innuitur q̄ nō solum etas inducit dolorem sed econuerso dolor inducit & causat etatem & seniu. **E**t tunc Boetius ponit duo signa sue senectutis dicens. cani suple capilli intempestiui id est añ de bitū temp? funduntur in vertice id est in capite meo. **A**liud signum senectutis ibi. q̄ cutis mea laxa id est soluta tremmit corpore & effeto. i. carne consumpta & euacuata. **N**ota q̄ hominem senem multa mala & incommoda circumueniunt. nam pellis eius contrahit. cor eius concutitur. pulmo eius debilitat. lumbi eius indurant. dorsum incuruatur. membra tremunt. **V**nde poeta dixit. Optamus senium dum venerit est male ventum. **H**oc est gibbosum surdum cecūq̄ morosū. ppter hoc dicit Boetius q̄ senectus venit mihi cum suis malis. **N**otandū circa illā partem. & dolor etatem. q̄ triplex est causa senectutis scz etas. infirmitas. & aduersitas. **S**enectus q̄ inducit per etatem naturalis est. que aut inducitur per infirmitatem vel aduersitatem accidentalis ē qualis senect?

fuit in Boetio qui senuerat ppter multitudinem doloris & tristicie. **N**otandum q̄ canicies Boetii fuit intempestiua. **H**ugutio dicit intempestiua est quod est incongruū inconueniens. inutile. vel sine tpe. vnde intempestiua dī illud quod n̄ habeat ydoneū tempus vel quod n̄ est oueniens pro tpe & quia Boetius iuuenis erat etate & cū senuerat ex aduersitate iam canicies eius fuit intempestiua. **N**ota q̄ in iuuenibz cutis est densa ppter multitudinem sanguinis ex quo sanguine generat caro sed quia sanguis diminiuit in senibus diminiuitur etiam caro in eis ideo cutis senum ē laxa. **N**otandū circa hoc vocabulū effeto q̄ ipsum tractus est a mulieribz pregnantibz que cum peperint. dicunt effete id est fetu euacuate. **V**n dicit hugutio q̄ fetus est natus mulieris adhuc in vtero existens. & dicitur a foueo eo q̄ ibi foueatur. inde fetus. a. um. id est plenus. a. um. **I**nde effetus id est debilis quasi sine fortitudine virium vel viribus euacuatus. **I**nde fetosus. a. um. id est plenus fetu. vnde in psalmo. **O**ues eoz fetose id ē plene fetu. & senes pñt dici effeti q̄ extra fetum positi quia senectus non est apta ad generandum fetum.

**M**ors hominum felix. **D**ic Boetius deplāgit statum suum ex parte durationis vite miserabilis. & primo premitit que mors hominum sit felix & que non. & dicit sic. **I**lla mors hominum est felix que nec inserit id est non immittit se dulcibus annis id est temporibus prosperis cum delectat hominem vivere. **S**imilis illa mors est felix que sepe vocata venit mestis suple annis id est tristibus annis. q̄ in annis aduersitatis miseri consueuerunt vocare mortem. **T**unc ostendit que mors hominum sit crudelis dicens. **D**eu q̄ surda aure id ē reclusa aure seu a mors id est crudelis auertitur id est spernit miseros homines & negat id est n̄ vult claudere flentes oculos eoz q̄ dicat crudelis mors est que non pmittit miseros mori. & dicit claudere flentes oculos p hoc innuēs q̄ in morte oculi hominū claudunt. **E**t tunc Boetius deplāgit prolongatōem



sue vite dicit. **D**um fortuna malefida id est  
perfida mihi faueret id est arrideret leuibo  
id est transitorijs bonis tristis hora suple  
mortis pene merferat id est oppresserat meū  
caput quasi dicat tpe prosperitatis semper  
accelerauit mors opprimere me. nunc autē  
quia fortuna nubila id ē aduersa mutauit  
fallacem vultū impia. i. misera vita p̄trabit  
id ē prolongat moras suple viuendi inqtas  
id est odiosas mihi. quia p̄pter miseriam  
tebat ipsum **Boetium** viuere. **N**otans  
dum q̄ licet fm vulgares & fm apparentiā  
hec sententia de morte felici & crudeli vide:  
atur vera tamen fm rei veritatem est falsa  
quia mors etiam tempore prosperitatis p̄t  
esse bona. nam fm **Senecam** optimum est  
mori cum delectat viuere. & tempore ad:  
uersitatis potest mors esse mala. q̄ aduersi:  
tas sepe inducit desperationem. **Boetius**  
aut representando statum miseri hominis  
hanc sententiam ponit tanq̄ veram. **N**ot:  
andum q̄ mors vel comparatur ad vitam  
presentem vel futuram. primo modo illa  
mors dicitur felix que fugit partem pros:  
peritatis & accelerat tempore aduersitatis.  
**S**i aut comparatur mors ad vitam futuraz  
tunc ipsa potest dici bona & mala tempore  
prosperitatis & etiam aduersitatis. quia si  
mors ducit ad gloriam dicitur bona. si ad  
penam dicitur mala. **N**otandum fm **Re:  
migium** super donatum heu aliquando est  
monosyllabum aliquando dissyllabum sicut  
metri necessitas requirit. vnde in p̄posito  
est dissyllabum dicendo. heu q̄ surda mis:  
eros auertitur aure. **N**otandum q̄ hoc  
verbum auertor quandoq̄ est passiuum cō:  
structum cū ablatiuo mediante prepositione  
vt dicendo auertor a te & est idem q̄ remo:  
ueor. Aliqn est verbum deponens cōstructū  
cū accusatiuo vt dicendo auertor te & tunc  
idem est quod sperno te & sic accipitur in  
p̄posito cum mors auertitur id est spernit  
miseros. vnde versus. In vi passiuū notat  
auertor remoueri. **S**i sit deponens auertor  
spernere signat. **N**otandum **Boetius**  
appellat fortunam malefidam q̄ est decepti:  
ua. vnde **Seneca**. Neminem aduersa for:

tuna comminuit nisi quem secunda decipit  
& alibi **Seneca**. **F**ortuna nemini fides ser:  
uat nulli semel obesse contenta est quem  
nimum fouet hunc stultum facit. **N**ota  
fortune bona dicuntur leuia quia transitoria.  
**N**on em̄ perdurant circa hominem secundū  
**Senecam**. **I**llud non est tuum quod for:  
tuna fecit esse tuum. **D**onum enim quod  
dare potuit. potuit & auferre. **N**otans  
dum q̄ **Boetius** appellat fortunam nubilaz  
id est obscuram siue cecam. de p̄ngebatur  
enim antiquitus fortuna ceca. quia ex im:  
promiso accedit & recedit. vel quia cecum  
reddit hominem extollendo eum in prospe:  
ris & deprimendo in aduersis. **N**otandū  
q̄ **Boetius** dicit fortunā olim circa se mus:  
tasse fallacem vultum. quia fortuna olim  
de p̄ngebatur duplici facie. anteriori alba.  
posteriori autem parte nigra. per albam de:  
signabatur prosperitas. per nigram aduers:  
fitas. mutauit ergo fortuna circa **Boetium**  
fallacem vultum p̄speritatis. postea ondit  
ei vultum aduersitatis.

**Q**uid me felicem. **D**ic **Boetius** deplangit  
statum miserie sue apostrophando contra  
amicos dicens. **O** amici mei quid id est p̄p̄  
quid iactastis id est iactando dixistis me  
toties felicem frustra em̄ hoc dixistis quia  
felicitas mea non erat stabilis quod patet  
ex hoc quia ego cecidi. & iste qui cecidit de  
prosperitate in aduersitate non erat in sta:  
bili gdu p̄speritatis. **N**otandū duplex  
est felicitas. politica que consistit in bonis  
exterioribus. & talis non est stabilis sicut  
nec bona exteriora. **A**lia ē felicitas specula:  
tina q̄ consistit in actu sapientie scz in spe:  
culatione substantiarū separatarū. & talis  
felicitas est stabilis & immutabilis cū sit  
bonum optimum. pulcherrimum. delecta:  
bilissimum ex p̄mo ethicorū.

**P**rosa prima. p. li.

**E**c dum mecum tacitus ipse. **D**ic  
incipit p̄sa p̄ma huius p̄mi in qua  
**Boetius** introducit philosophiam  
super suam miseriam consolantem. **V**bi  
nota q̄ **Boetius** dolēs & ipsa philosophia



ipsum consolans non sunt aliud nisi animus  
dolens ex oppressione sensualitatis & ratio  
consolans ex vigore sapientie & diuiditur.  
**P**rimo ostendit Boetius quomodo philo-  
sophia sibi apparuit. secundo quid circa ipsum  
egerit. secunda ibi. Que ubi poeticas musas.  
**P**rimo describit apparitionem philosophie  
quo ad tempus & ad locum. & describit eius  
dispositionem quo ad vultum. quo ad aspe-  
ctum. quo ad colorem & vigorem. & quo ad  
etatem. Secundo describit philosophiaz quantum  
ad habitum exteriorem. Tercio quo ad or-  
namenta & insignia que manibus gestabat. se-  
cunda ibi. **V**estes erant. tertia ibi. **E**t dextra  
quidem. dicit primo. **D**um ego Boetius hec que  
supra in metro dixi tacitus mecum reputarem  
id est cogitarem & quoniam lacrimabile  
id est prouocante ad lacrimas designarem. i.  
describerem officio stili visa est mihi mulier  
astitisse supra verticem id est supra caput  
admodum id est valde reuerendi vultus  
oculis ardentibus & perspicacibus. i. clavis  
ultra communem valentiam hominum. i. ultra  
homines que apparuit in colore virido id est dele-  
ctabili & apparuit mihi tanquam inexhausti  
id est inconsumpti vigoris quoniam ipsa foret  
ita plena cui id est duratioris ut nullo modo  
credere esse nostre etatis. Statura eius am-  
bigue id est dubie discretioris id est cognitionis  
quia nunc id est aliquando cohibebat id est  
extendebat sese ad communem mensuram ho-  
minum id est longitudinem. nunc. i. aliquando  
videbatur pulsare id est attingere celum  
cacumine summi verticis. i. altitudine capi-  
tis. que cum caput altius extulisset ipsum  
etiam celum sua longitudine penetrabat.  
**N**otandum quod Boetius describit philo-  
sophiaz sibi apparuisse sub specie mulieris.  
quia philosophia apud grecos & sapientia  
apud latinos est generis feminini. vel ideo  
quia sicut mulier infantes lacte nutrit sic  
philosophia minus perfectos nutrit facilibus  
doctrinis. vel ideo quia Boetius erat eger.  
mulier autem magis est compassiua & magis  
abilis ad consolandum egerem quam vir. Nam secundum  
Salomonem ubi non est mulier ibi ingemiscit  
eger. **N**otandum stare est erecto modo se

habere & quia philosophia erigit hominem  
ad delectationes intellectuales faciens cadere  
sensuales ideo ipsa describitur stetitisse. & dicitur  
stetitisse supra verticem quia philosophia est  
in anima intellectiva que non habet organum  
in vertice. nam anime intellective nullius or-  
gani corporalis est actus. vel dicitur ideo stare super  
verticem quia de supero cardine elapsa venit  
ut dicit Boetius tertia prosa huius primi.  
**N**otandum philosophia dicitur reuerendi  
vultus quia suos possessores reuerendos facit.  
Nam secundum Tullium sola sapientia est que me-  
retur honores. **I**tem secundum Tullium reuer-  
entia que decens ac matura gratitudo que  
habetur per philosophiam quod dicitur reuerendi vultus.  
**N**otandum illud quod est ardens est penetra-  
tium & quia per rationem & intellectum que  
sunt oculi philosophie penetramus intima  
rerum & quiditates earum ideo philosophia  
dicitur apparuisse ardentibus oculis. & quia  
per philosophiam speculamur ea que vulgares  
& communes non speculantur ideo dicitur  
habuisse oculos perspicaces ultra communem  
hominum valentiam. **N**otandum color  
viridus est color naturalis pulcher & dele-  
ctabilis & quia philosophia in se pulcherrima est  
cum sit res mirabilis & divina & delectabi-  
lis quia mirabiles affert delectationes ideo  
describitur apparuisse virido colore. **I**tem philosophia  
apparuit inexhausti vigoris. quia philoso-  
phia cum sit perpetua exauriri non potest.  
vel ideo est inexhausti vigoris quia quantumcumque  
homo cognoscat de philosophia adhuc restant plura  
cognoscenda quod patet ex diversitate opi-  
nionum in philosophia quoniam una destruit  
aliam. **I**tem quia philosophia est eterna & pre-  
cesserat ipsum Boetium ideo dicit eam non  
fuisse sue etatis. **N**otandum tres sunt partes  
philosofie essentielles ex sexto methaphisice. na-  
turalis. mathematica. & divina secundum natura-  
lem philosophiam dicitur philosophia se cohibere ad communem  
mensuram hominum in quantum tractat de na-  
turalibus que communiter via sensus cognoscuntur  
inter que natura hominis est summum ad  
quod peruenit. Dicitur autem philosophia pulsare  
celum quo ad mathematicam. i. quo ad astro-  
nomiam in quantum tractat de motibus & figuris



astroz. Dicitur aut penetrare celum quo  
ad mathematicam inq̃ntū dirigit incoḡtioz  
nem dei & substantiaz sepataz & dicitur  
philosophia frustrare int̃itum hominum  
respiciētum. q̃ p̃fectā cognitōem substan  
tiaz sepataz in hac vita h̃re non possum?  
nam sicut se habet oculus nocticoracis ad  
lumē solis sic intellect⁹ n̄r ad manifestissi  
ma in natura ex secundo methaphisice.

**V**estes erāt tenuissimis filis. **I**de Boetius  
describit philosophiam quantū ad habituz  
exteriorem. p̃mo quantū ad materiāz vesti  
um. secundo q̃ntū ad picturā vestium. terco  
quantum ad violentiam vestib⁹ illatam &  
legantur partes simul. dicit p̃mo. **V**estes  
philosophie erant p̃fecte tenuissimis id est  
subtilissimis filis & erāt ex subtili artificio  
& ex materia indissolubili quas vestes ipsa  
texuerat p̃p̃is manib⁹ uti p̃ h̃c ego cognovi  
eadem philosophia p̃dente id est reuelante  
mibi in tertia prosa hui⁹ p̃mi. quaz suple  
vestium sp̃em id est pulchritudinem q̃dam  
caligo id est obscura ignorantia neglecte  
vetustatis id est negligentie veterum ob  
duxerat id est obfuscauerat veluti solet su  
ple obducere caligo fumosas imagines id ē  
stantes in fumo. **T**unc ostendit quid fuerit  
depictum in vestib⁹ eius dicens. **I**n ex  
tremo margine id est in inferiori parte h̃az  
vestium legebat̃ intextum. **P**. id est p̃ctis  
ca in sup̃mo suple margine. i. in sup̃iori pte  
vestium erat intextum. **T**. id est theozica  
quod interpretatur speculatiua. & int̃ vtrasq̃  
l̃as inter. **T**. & **P**. erant quidam gradus  
infigiti id est impressi ad modum scalaz  
quib⁹ a g̃dib⁹ ascendebat̃ ab inferiori l̃a ad  
sup̃iorem. **T**ūc tangit violentiam vestib⁹  
illatam dicēs. **E**andem vestem abscinderāt  
id est lacerauerāt man⁹ quorundam h̃om̃  
violentoz suple facientiū violentiā & vn⁹  
quisq̃ abstulerat p̃ticulas a veste q̃s poterat  
auferre. **N**otandum q̃ p̃ vestes philoso  
phie intelligunt̃ partes essentielles & artes  
liberales. **S**icut em̃ corpus vestib⁹ ornatur  
sic philosophia suis partib⁹ decorat̃. **P**er  
fila aut subtilissima intelliguntur precepta  
philosophicalia siue p̃positiones philosophi

cales. sicut enim vnum filum in vestib⁹  
ordinat̃ circa aliud. sic vna p̃positio iuxta  
aliam que p̃positiones dicuntur subtilissime  
quia per eas homo subtilia inuestigat. **D**is  
cuntur & h̃mōi precepta subtili artificio  
ratione ornatus verborum & sententiarum  
que in eis inueniuntur & sunt ex materia  
indissolubili quia licet a quibusdam male  
exprimantur tamen in se ipsis habent ve  
ritatem indissolubilem. **N**otandum per  
manus philosophie per quas suas vestes  
texuerat. intelligunt̃ philosophi q̃ precepta  
philosophicalia conscripserunt & dicuntur  
rationabiliter manus philosophie quia nisi  
fuisent instructi preceptis philosophicis  
ea exprimere minime valuisent. **N**otans  
dum q̃ vestes philosophie dicuntur fuisse  
obducta quadam caligine quia tēpore **B**o  
etij artes ad tantam negligentiam deuene  
rant quia pauci eas curabāt. **S**ed Boetius  
eas transtulit & exposuit siue cōmentatus  
est. vel ideo vestes philosophie fuerunt fus  
mose. quia ab antiquis obscure fuerit tras  
dita philosophia. ab **E**mpeclie poetice.  
a **P**latone emigmatice. ab **A**restotele sub  
verborum obscuritate. **N**otandum quia  
duo sunt partes p̃ncipales philosophie scz  
practica & theozica. ideo in veste phie erāt  
due l̃re intexte scz. **P**. & **T**. **P**. aut erat in  
inferiori parte vestis & **T**. in superiori per  
quod inuit̃ q̃ practica phia est inferior spe  
culatiua ordine dignitatis. **P**er gradus at̃  
medios qui erant inter vtrasq̃ l̃as intelli  
guntur scientie eloquentie que sunt gram  
matica. logica. rethorica. **N**otandum q̃  
dicit̃ ascensum fuisse per gradus a practica  
ad speculatiua per hoc inuitur q̃ homo  
primo debet esse sufficienter instructus in  
practicis ut post ascendere valet contem  
platiuis. **N**otandum quid sit scindere ves  
tes philosophie illi tantum dicunt̃ vestes  
scindere philosophie qui putant habentes  
vnā scientiam se esse perfectos phos sine  
alijs. **S**i aut aliqui sciant vnāz artem sine  
alia dummodo se cognoscāt n̄ esse p̃fectos  
phos tales non scindunt vestes phie. vel  
illi scindunt vestes philosophie qui per



extortas expositiones trahunt veras pposi-  
tiones ad suas falsas opinionones.

**E**t dextra quidem eius. Sic boetius descri-  
bit philosophiam quantum ad insignia & or-  
namenta que manibus gestabat dicens. &  
dextra man? philosophie gestabat libellos  
sinistra vero gestabat id e portabat sceptru  
id est virgam regalem. **N**otandum q ois  
cura & intentio viri sapientis versatur vel  
circa contemplationem sapientie que designatur  
p libellos. vel circa regimen reipublice qd  
designatur per sceptrum. & q contemplatio  
sapientie potior est q regimen reipublice id  
philosophia dicitur in dextra habere libellos in  
sinistra vero sceptru.

**Q**ue ubi poeticas musas. Postq Boetius  
ostendit quomodo philosophia sibi apparuit.  
hic ostendit que circa ipsum egerit. & primo  
ostendit quomodo musas poeticas fugavit.  
secundo ostendit quo ipse de hoc obstupuit.  
tercio quomodo phia sibi appropinquans statu  
eius deplanxit. secunda ibi **A**t ego. tertia  
ibi **T**um illa. dicit primo. **Q**ue suple phia  
ubi pro postq vidit poeticas musas assiste-  
tes nostro thoro id est lecto quia Boetius  
tanq eger in lecto decubuit. & cum vidit  
musas dictantes carmina meis fletibus ipsa  
philosophia paulisper id est aliquantulum  
commota & inflammata id est incensa torrens  
luminibus id est crudelibus vel terribilibus oculis  
inquit qis pmissit has meretriculas scenicas  
id est umbras accedere ad hunc egru que  
dolores eius non modo id est non tantu non  
fouerent id est sanarent nullis remedijs. i.  
medicamentis verum pro sed alerent suple  
dolores eius dulcibus venenis. he sunt enim  
muse que infructuosas spem affectuum. i.  
passionum necant id est suffocant vberem  
id est fertilem fructum romis fructibus id est  
in fructibus suis & mentes hominum assuefaciunt  
morbo non liberant. **T**unc alloquitur mus-  
as dicens. **O** muse si vestre blandicie de-  
traxissent nobis quem id est aliquem viru  
apphanum. i. illitatu uti pro tanq solitu. i.  
similem vulgo ego putarem id ferendu. i.  
patiendum minus moleste quippe in hoc  
nihil lederentur nostre opere id est nostre

sedulitates. sed vos allexistis nobis hunc  
hominem enutritum studijs id est scientijs  
eleaticis id est aristotelicis atq achademicis  
id est platonicis. **T**unc fugat eas dicens.  
**L**ed abite id est recedite vos sirenes dulces  
vsq in exiliu id est in mortem & relinque  
eum curadum meis musis. i. doctrinis salu-  
tiferis. tunc iste chorus id est turba musarum  
increpitus id est redargutus mestior id est  
tristior exiens vultum suum deiecit id est in-  
clinavit humi id est terre & rubore confusus  
verecundiam tristis excessit. i. exiit limine  
id est domu in qua decubuit Boetius. **N**o-  
tandu q ideo muse poetice dicebantur assiste-  
ntes thoro Boetij q Boetius studuit metrico  
dolorem suum describere. **I**tem philosophia  
dicitur paulisper commota p quod inuit q ira im-  
moderata non debet cadere in virum sapientem  
q virtus consistit in moderatione passionum.  
**V**nde licet irasci sit homini naturale tamen  
irasci quando oportet & ut oportet & quantum  
oportet est hominis virtuosi & sapientis. vnde  
Seneca. **Q**uid crudelius ira. **S**imiliter in de  
virtutibus cardinalibus. esto tardus ad iram.  
**I**tem interrogatio quandoq fit causa igno-  
rantie alicuius. aliquando ut ex responsione  
facta aliquid probetur. quandoq fit ppter  
increpationem faciendam & hoc ultimo mo-  
do philosophia interrogat dicens. quis has scenicas  
meretriculas &c. **N**otandum q muse  
poetice dicuntur meretricule. sic enim meretrix  
allicit hominem delectando nihil utilitatis  
sibi conferendo & commiscet se cuilibet non  
ex amore sed spe lucri ita poete non scribunt  
ex amore scientie sed ut aliquid laudis vel pmi-  
consequantur. & delectant ratione metri mor-  
dicum utilitatis conferendo sed diversas  
passiones inducendo. **A**ppellat aut philoso-  
phia musas meretriculas scenicas. q carmi-  
na poetica in scena consueverunt pronuntiari.  
**V**bi nota q scena dicebat loc? umbror-  
sus in theatro ubi abscondebantur persone  
pronuntiantes carmina tragica vel comica  
vnde scena interpretatur umbrat? vel umbra  
**V**el ideo muse poetice dicuntur scenice id  
est umbratiles quia sunt umbra scientie non  
vera scientia cu obumbrant mentes hominum.



Item metrica descriptio doloris non sanat  
dolorem sed magis auget quia consideratio  
miserie est puocativa tristitie. vnusquisq;  
aut cum diligentia considerat quod scribere  
vult. Item metrica descriptio dicitur esse  
dulce venenum. quia placet & nocet. ratione  
metri placet. sed ppter recordatōem doloris  
nocet. Item affectus est vehemens animi  
passio animum torquens & verum iudiciū  
rationis impediens. & sunt quatuor affect?  
animi gaudium. dolor. spes. & timor. qui  
dicuntur instructuose sp̄ie quia suffocant  
segetem rationis que est scientia & virtus.  
Item licet de omni errore dolendum sit po-  
tius tñ de errore sapientis q̄ insipientis.  
nam error sapientis alios exemplo corripit.  
error aut insipientis nō. quia ab insipiente  
non trahitur exemplum. ppter quod dixit  
Salustius. omnia mala exempla a rebus  
bonis orta sunt. Ergo dicit philosophia  
magis esset dolendum de errore Boetij q̄  
alterius pphani. Item fm Duguitōnem  
phanum idem est q̄ templum. Inde ppha-  
nus id est sacrilegus quasi pcul a phano. i.  
a templo. Pzophanum etiaz dī quicquid n̄  
est sacz. vnde oēs laici & illitterati dicunt  
ppham q̄si pcul a phano sapientie. Item  
fm Duguitōnem opera opere est sedulitas  
in rebus agendis. opera aut philosophie est  
intentō vel labor ad aliquid philosophicum  
addiscendum. Item Eleyz est ciuitas grece  
in qua studuit Aristoteles vnde studia sua  
dicunt eleatica. Achademia aut fuit ciuitas  
vel villa in qua studuit Plato vnde studia  
sua dicunt achademica. vtrisq; aut studijs  
Boetius fuit enutrit? Item philosophia  
musas appellat sirenes. sicut em sirenes dul-  
cedine cantus attrahūt naues periclitando  
eas. sic muse delectatione metri alliciunt  
homines vel mentes hominum & rationem  
aliquo affectu submergunt & obscurant.  
Item q̄ vna philosophia ouentū musaz  
expulit fiḡtur q̄ vn? sapiens sua v̄tute &  
sapia infinitos errores stultoz extinguit.  
At ego cuius acies. Dic Boetius ostendit  
quomodo obstupuit de actu philosophie  
dicens. At ego Boetius cuius acies id est

visio mersa lacrimis caligarat id est obs-  
curata fuerat vt nec possem dinoscere id est  
inuestigare quenam id est q̄ esset hec mu-  
lier tam imperiose auctoritatis. i. potentie  
ego obstupui id est miratus fui & defixo. i.  
inclinato visu in terram tacitus cepi expe-  
ctare quidnam deinceps id est consequentē  
esset actura circa me. Notandum quia  
Boetius doluit de amissione rerum tempo-  
ralium eius acies id est ratio & intellectus  
caligarat. ita q̄ non potuit cognoscere phi-  
losophiam. Nota q̄ licet Boeti? de actu  
philosophie obstupuit tamen tacitus ex-  
pectant quid deinceps facere vellet per hoc  
inuēs se esse talem qui consolationem ac-  
ciperet qui enim refutant alios audire. nec  
audita rōne acquiescunt nec tales sibipfos  
obstaculum consolatiōis faciunt.

Item illa ppius accedens. Sic Boetius os-  
tendit quomodo philosophia sibi appor-  
pinquans statum eius deplanxit dicens.  
Tum illa philosophia accedens ppius cō-  
sedit in extrema parte lectuli id est cordis  
mei & intuens meum vultum guem id est  
grauatum luctu atq; deiectum id est incli-  
natum in humum id est in terram merore. i.  
tristitia conquesta est his versibus sequē-  
tibus de pturbatōne nostre mentis. Nota  
q̄ philosophia dī sedisse in extrema parte  
lectuli id est cordis Boetij. Nam cum esset  
in tristitia & doleret ppter amissionem rez  
temporalium parum vel nihil sapientie ha-  
bebat. & q̄ tota cura eius erat circa terrena  
amissa ideo dicitur habuisse vultū merore  
deiectum in humum.

Metrum scdm. p. li.

**H**eu q̄ precipiti mersa profundo.  
Dic incipit metrum Secundum  
huius primi quod vocatur metz  
dactilicum a pede predominante. & dicitur  
tetrametrum a numero pedum. a tetra quod  
est quatuor quia quatuor pedes continet. &  
dicitur ypercatalecticum propter sillabam  
habundantem post duos pedes in medio  
versus. verbigratia. primus pes est heu q̄.  
secundus precipi. sed sillaba ti hui? nomis



precipiti supabundat. Tercio pes est mersa pro. quartus fundo. similiter est in alijs. In hoc ergo metro philosophia deplangit statum Boetij dolendo de perturbatōe sue mētis & facit duo. pmo vniuersaliter philosophia deplangit perturbatōem mētis hōim. secundo specialiter conuertit planctum suū super Boetiū. ibi **Dic** quondam. pmo dicit. **Deu** q. i. qntū mens hōim bebet. i. obscurat mersa precipiti pfundo. i. cura rez tpalium que precipitat hominem. & talis mēs relicta ppa luce. id est contemplatōe tendit. id est laborat ire ī tenebras externas. i. in ignorātiās exteriores hoc aut contingit homini quotiens suple mēs acta. i. agitata terrenis flatibz. i. pspertatibz vel euentibz cura. id est sollicitudo rez tpalium noxia. i. noxia crescit in immensum. i. sup modum

**Nota** q in nobis est duplex virt? rōnalis & sensualis. sensus aut semp aduersat rōni. quia caro concupiscit aduersus spm & spūs aduersus carnem. cum aut sensualitas vincit rōnem tunc homo est in malo statu regimini & efficit bestialis. Vnde Albertus sup tēco de anima dicit. Turpe ē nobis abicere regimen supioris & induere regimen inferioris virtutis quod nobis cōmune est cum bestijs. Ideo scribitur tercio ethicoz in antiqua trāslatōe. valde cōadum & laboradum est nobis vt virtus nrā cōcupiscibilis subiecta sit rōni quēadmoduz em̄ pueri peruerse viuūt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuēdum. sic appetit? sensualis ducit nos ad insolentiam nisi regula rōis fuerit coartatus. plures at homines sequūtur sensualitatem q rōnem insudantes bonis exterioribz & delectatōibz sensualibus per que impediunt in speculatōe & cognitōe summi boni. ideo philosophia hoc deplangens dicit in metro **Deu** q precipiti. **Item** cū anima ingerit se curis rez tēpalium profunde precipitat & bebet quia a cognitōe rerum & sui creatoris destituitur. & destituta cadit in tenebras externas. id ē in ignorātiās exteriores. Vbi nota q duplex est ignorantia quedam naturalis que est in inuēnibus & decrepitis &

vocatur ignorātia interna quia ex naturali defectu contingit. Alia est ignorantia que causat ex negligentia hominis quando sollicitat circa exteriora & talis dicitur externa q est extra naturam de qua dicit q omnes homines naturaliter scire desiderāt. Prima ignorantia cū sit naturalis non est viciosa. q turpes a natura nemo increpat neq bonos laudat. Secunda est viciosa cum sit per hominis negligentia de quo loqitur Boetius secundo huius psa qnta. Ceteris animantibz sese ignorare natura est. hominibz vero vicio venit. **Item** dicit noxia cura vnde Seneca in prouerbijz. Magnam partem perturbatōis sibi dedit q exterioribus se imiecit

**Item** ratio & intellectus dicuntur lux hominis. quia illuminant hominem ad cognitōem creature & creatoris. dicuntur aut ppa lux hominis quia solum gen? hominū vivit arte & ratione ex probemio methaphisice.

**Dic** quondam celo liber aperto. **Dic** pbia specialiter conuertit se ad deplangendum Boetium & pmo oñdit quanta contemplatōe Boetius quondam vixit. secundo oñdit quō destitutus a tali contemplatōe solum de terrenis cogitabat ibi. Nunc iacet effeto

Primo philosophia commendat Boetium ab astronomia. secundo a naturali philosophia. tercio a methaphisica. secunda ibi. Quin etiam causas. tercia ibi. Quis voluat stabilem. Primo dicit Boetius quondam liber. i. solutus a cura rez tpalium celo sibi aperto per cognitōem fuetus fuit ire per rātionem in ethereos meatus. id est in motus corporum celestium & ipse cernebat. i. speculabat lumina. i. radios rosei solis visebat. i. cum desiderio videbat sidera. i. cōstellatōnes gelide. i. frigide lune. & ipse Boetius victor ignorantie habebat omnem stellam comprehensam numeris. i. certis computatōibz quecunq stella erratica exercet. id ē operat vagos. id est varios recursus nunc pgregiēdo. nunc regrediēdo stella in quā flexa. id ē mota p varios orbes. i. circulos.

**Nota** q aio liberato a curis exterioribus cōcessum ē philosophari. ideo quedaz artes



dicuntur liberales quia filij liberorum id est  
nobilium qui erant liberati a curis tpalibus  
talibus artibus vacabant. ideo dicit philoso-  
phia qd Boetius quondam liber &c. **N**o-  
ta qd dicit celo aperto. licet homo planetas  
celi corporaliter non attingat tñ speculatione  
comprehendit hoc pulchre tangit Hermo-  
gistus dicens. Magnum miraculum est hō  
& aīal honorandum hic aīa intellectua in  
naturam dei transit quasi ipse deus sit. hic p  
naturam aīe dñs est cōiunctus. hic demonū  
genus nomit. terrā colit. elemētis omiscet.  
acumine mentis in maris profunda descen-  
dit celum quod videtur altissimum animi  
sagacitate metitur. intētionem animi eius  
nulla aeris caligo cōfundit. nec terre densi-  
tas eius operatōem impedit. non aque pro-  
funditas aspectum eius obcumbit. **N**ota  
qd sol in ortu suo apparet roseus ppter vapores  
interpositos inter visum nostrum & solem.  
nam album visum per fumū apparet rubē.  
Etiam licet in meridie vapores sint inter-  
positi non tñ apparet tunc roseus eo qd illi  
vapores non sunt grossi sed subtiliati calore  
solis. **N**ota philosophia dicit lunam esse  
gelidam quod non ē intelligendū formaliter  
quia pme qualitates q sunt calidū. frigidū.  
humidū. siccū. nō habent locū in corpō  
celestibz cum n recipiant pēgnas impressio-  
nes. sed dī luna gelida virtualiter vel effe-  
ctive quia frigus & etiam humores efficit  
in inferioribus ppter quod noctes quibz luna  
pēst sunt gelidiores & humidiores magis  
diebus. **N**ota qd planete dicuntur habere  
vagos recursus. quia mouentur duplici motu  
scz pmi mobilis ab oriente in occidentem &  
prio motu ab occidente in orientem. vel iō  
quia quandoq apparent nobis stationarij.  
quandoq retrogradi. quandoq pproqui. qñs  
doq aliquantulum remoti. **N**ota qd stella  
erratica dicitur flexa id est mota per varios  
orbes circuloz scz deferentis & epicycli  
ratione quoz circuloz nunc dicunt pgressiui  
nunc retrogradi nunc stationarij vt dictū  
est & habet videri in theorica planetarum  
vel astronomia.

Quin etiam causas. **H**ic commendat eum

ex pte naturalis philosophie dicens. Quin  
etiam procerto Boetius solitus fuit rimari  
id est inquirere causas unde id est ppter qd  
causas sonora flammīna id est sonoroſi vēti  
sollicitent id est pturbēt equora. i. planicie  
ponti id ē maris qñ diceret Boetius scūit  
causas generatōis ventoz qui commouēt  
ipsum mare. **N**ota qd ex libro metheoroz  
patet qd ventus generatur ex vapore calido  
& sicco eleuato per calorem solis qui perues-  
niens ad locum nubium frigiditate nubis  
repercutitur & repercussus fertur in latus  
& facit sonum impellendo aerem & quia aq  
facilis est diuisibilis defacili cedit & reuer-  
beratur per ventos. vel aliter potest intelli-  
gi. Antiqui em dixerunt qd ideo venti turbant  
mare quia in ipso mari generantur venti q  
non exeunt sed faciunt fluxum maris. licet  
hec opinio non sit vera quia mare fluit &  
refluit tempore determinato sicut bis in die  
naturali. venti aut generantur tempore inde-  
terminato.

Quis voluat stabilem. **H**ic philosophia cōmendat  
Boetium a methaphisica & iterato a natu-  
rali philosophia dicens. Boetius etiam so-  
litus fuit rimari quis spūs id ē intelligētia  
voluat motu diurno stabilem orbem firma-  
menti. vel etiā cur sidus solis vel aliud hñs  
ortum & occasum casuz ī hesperias vndas  
id est in aquas maris occidentalis surgat  
id est iterum oriatur ab ortu rutilo. id est  
ab oriente splendido quasi diceret. Boetius  
solitus erat inquirere cur stelle que in occi-  
dente videntur occidere iterum resurgant  
in oriente etiam erat solitus rimari quis  
temperet placidas horas veris id est tempis  
vernalis vt ornet terram roseis floribus.  
Quis dedit id est ordinauit vt autumnus  
fertilis anno pleno id est secundo influat  
id est influentiam faciat gravidis vuis. i.  
botris repletis. etiam erat solitus reddere  
id est assignare varias causas latentis nature  
id est rerum naturalium. **N**ota omne qd  
mouet ab alio mouet ex septio phisicor. q  
celum ab alio mouet. Mouet autem celum  
a duplici motore p cōmentatore. xij. metha-  
phisice ab vno cōiuncto & appropriato qui



vocatur intelligentia a quo mouetur effecti-  
ue. ab alio motore sepato qui est deus a quo  
mouet in ratione finis. **I**tem dicit orbem  
celestem esse stabilem. licet enim moueat &  
mutet locum secundum partes non tamen secundum totum &  
quantum ad hoc dicitur esse stabilis id est  
immobilis. **I**tem causa quare stelle que  
occidunt iterum oriantur non est alia nisi mo-  
tus circularis primi mobilis qui secum rapit  
omnes stellas tam fixas quam erraticas. **I**tem  
hesperus est stella que de vespere sequitur  
solem occidentem a qua stella mare occiden-  
tale dicitur hespericum mare. eo quod sol & he-  
sperus ibi se mergant. non quod ita sit sed quod  
vulgares sic opinantur. cum enim stelle occi-  
dunt propter interpositionem maris inter visum  
& stellas videntur stelle mergi in mare.

**I**tem tempus vernale dicitur placitum quod  
est conueniens vite hominis. Est enim tempus  
veris calidum & humidum in quibus con-  
sistit vita. ex libro de morte & vita. Et ideo  
illo tempore producuntur flores. Nam ma-  
teria florum est humidum aqueum subtile. bene  
coctum a calido aereo. quia igitur in vere dominatur  
calidum aerium & humidum aqueum subtile  
quod parua indiget digestionem. ideo in vere  
cuius calor temperatus est flores producantur.

**I**tem vitis multum habundat de humido  
aqueo & grosso cuius signum est. quia tempore  
putationis distillat ab eis quasi humidum  
lacrimabile. tale autem humidum grossum  
multum resistit digestionem ideo vix ad ma-  
turitatem tarde perueniunt scilicet tempore autumni.

**I**tem Boetius consuevit reddere causas  
latentes rerum naturalium quod fuit iudicium  
felicitatis. Nam secundum Virgilium felix qui  
potuit rerum cognoscere causas.

**N**unc iacet effeto. **H**ic ostendit philosophia  
quod Boetius destituitur predicta speculatione  
cum de terrenis cogitabat dicens. Nunc id est  
tempore doloris. Boetius iacet id est prostratus est  
effeto id est euacuato lumine id est specula-  
tione mentis & ipse pressus colla id est secundum  
colla gaudis catheenis passionum que mentem  
quantum gerensque declinatum vultum. id est inclinatum pos-  
dere amissionis rerum temporalium. heu cogit cernere  
stolidam terram. id est bona terrena que

homines stolidos efficiunt. **N**ota cathena  
est ferreum instrumentum quo aliquid contra  
suam naturam detinetur. Quatuor autem affectus  
qui sunt gaudium. spes. timor. dolor. similitu-  
dinarie dicuntur catene quia animum hominis  
detinent & contra suam naturam & rationem  
ad illicita trahunt. nam ratio semper depre-  
catur ad optima. ex primo ethicorum. Et propter  
reus. Boetius in fine huius primi hortatur fugam  
passionum ibi. tu quod si vis. **I**tem nota non est  
estimandum quod Boetius sic esset ita euacu-  
atus lumine mentis sicut littera sonat quia  
alias fuisset insufficiens pro compositione  
huius libri sed philosophia loquitur hoc  
compassiue. Ille enim est meus stultus qui  
inclinat se ad terrena diligendo ipsa & non  
eleuando intellectum suum ad speculabilia  
qualis non fuit Boetius. Unde dicit augu-  
stinus. Tales sunt homines qualia sunt  
ea que diligant. quia dilectio transmutat di-  
ligentem in similitudinem rei quam diligit.  
hec marquardus.

**P**rofa secunda. p. li.

**E**d medicine inquit potius. **H**ic  
incipit secunda profa huius primi  
in qua philosophia inuestigat mor-  
bum Boetii ex quibusdam signis. secundo  
consolat ipsum ne desperet. secundo ibi. Cum  
me non. primo dicit philosophia. **O** Boetius ego possem  
multa queri de perturbatione mentis tue sed  
nunc potius medicine tempus est quam querere  
vero per sed tum. id est tunc mulier illa intenta in  
me totis lumibus. id est oculis ait. es tu ne ille qui  
quondam tempore iuuentutis nutritur nostro lacte. id est fa-  
cilibus documentis. in etate autem perfecta educatur.  
id est nutritus nostris alimentis. id est do-  
ctrinis difficilioribus tu euaseras. id est per-  
ueneras in roborem. id est in fortitudinem virilis  
animi atque procerto nos contuleramus tibi  
arma talia. id est documenta que nisi prior  
abiecisses per oblivionem ipsa tuerentur te  
inuita firmitate. dicit philosophia agnoscis ne me  
quid taces filium ne pudore. id est verecundia  
an stupore. id est mentis alienatione ego malum  
lem. id est magis vellem te filium pudore quam  
ego video stupor oppressit te. **N**ota quod phi-  
losophia in deplangendo Boetium non facit



longam moram ne **Boetius** desperet super infirmitate sua **g** dicit philosophia magis esse tēpus medicine q̄ querele. **I**tem boni medici est totis oculis diligenter respicere faciem infirmi eo q̄ in facie magis apparent signa prenosticationis infirmitatis. ideo philosophia dicit esse intūta **Boetium** totis luminibz. **I**tem per arma philosophie intelligūt precepta philosophicalia que p̄ suadet minime extolli in p̄speris nec dep̄mi in aduersis. hortat̄ em̄ nos philosophia ad magnimitatē. magnimū aut̄ est qui oīa difformes insultus fortune vnanimi mētis ostantia militat. De his & similibz p̄ceptis philosophicis **Boetius** oblitus fuit p̄pter dolorem. **N**ota taciturnitas q̄q̄ puenit ex pudore. q̄q̄ ex stupore. q̄n em̄ manifestatur alicui aliquid quod vellet celari ipse efficit̄ verecūdus. & oculi eius dep̄munt̄. facies eius rubet & auertit̄. & lingua eius in loquendo ligat̄. **N**ota q̄ stupor vno modo est habundans ammiratō mentis vt ibi. papa stupor mundi. **A**lio modo est mētis alienatō & sic accipit̄ in p̄posito & inducit taciturnitatē ex quo em̄ motus lingue est fm̄ cōformitatē ad fantasiam. turbata fantasiam sicut contingit in alienatōne mētis p̄pedit̄ lingua in loquendo. **g** dicit philosophia pudore an stupore siluisti. & quia taciturnitas pueniens ex stupore deterior ē q̄ que causat̄ ex pudore cum ipsa causetur ex aliquo defectu interiori ideo dicit philosophia mallez pudore siluisses. **N**ota fm̄ dignitatē pudor est corpis sed pudicitia est mentis. **E**st autē pudor verecundia ex aliquo casu innata non auferens memoriā sed impediens linguā. **S**tupor at̄ est casus memoriā auferens & linguaz impediens & p̄ius est tacere stupore q̄ pudore q̄ melius est memoriā retinendo nō loqui q̄ loqui & memoria carere. **N**ota philosophia dicit **Boetium** habuisse nutritum suo lacte per nutrimentū lactis intelligit̄ triuū scz grāmatica. logica. & rethorica. quibz inuenes sunt sereatim informandi tanq̄ facilibz documentis sicut puer lacte nutrimento molli & facilis digestionis nutrit̄. **S**ed per hoc

q̄ dicit virilis animi robur euaseras scz ad scientiam mathematicam &c qua tanq̄ p scientiam magis subtilem homo p̄fecte etatis efficitur. **N**ota philosophia contulit **Boetio** arma non corporalia sed spūalia sic sunt virtutes intellectuales quas enumerat **Aristoteles** sexto ethicorū. & sunt illa intellectus. sapientia. scientia. ars. & prudentia. **E**t similiter virtutes cardinales q̄ sunt quatuor. prudentia. iusticia. fortitudo. temperantia. & dicunt̄ cardinales q̄ quandam p̄ncipalitatem sibi vendicant scz materiam circa quam habent fieri. **I**lla em̄ arma abiecit **Boetius** quando temporalibz adhefit. appetitui sensitiuo ammuens & ab attentōne celestium sequestratus. **E**t de istis armis dicit apostolus. **A**bicite **g** opera tenebrarū & induimini arma lucis sic vt in die honeste ambulemus.

**C**unq̄ me nō modo tacitū. **D**ic philosophia consolatur **Boetium** ne desperet dicens. **C**um philosophia vidisset me non modo id est nō t̄m tacitum sed p̄sus id est totalit̄ elinguez q̄ p̄ & mutum ipsa admonit id est apposuit pectori meo lenit̄ manum & inquit. i. dixit nihil periculi est circa hunc hominem ipse patit̄ letargū. i. morbum oblivionis morbū inquā cōmunē mentiū illusa p̄. i. deceptarū. & ipse paulisper. i. modicum est oblit⁹ sui sed facile sui recordabit̄. siquidem p̄ certo cognouerit nos p̄biar ante. i. p̄us. quod vt ipse possit facere tergam⁹ lumina. i. oculos eius caligantia nube id est obscuritate reple mortaliū. i. temporalium. hec dixit p̄bia & veste sua contracta id est cōuoluta in rugā siccauit oculos meos fletibz vndantes id ē humectantes. **N**ota q̄ tacitus est ille q̄ nō loquit̄ licet habeat potestatē lingue ad loquendum. sed elinguis vel mutus dicitur ille qui non solum nō loquit̄ sed non habet potestatē lingue ad loquendū & talis fuit **Boeti⁹** p̄pter stuporem. i. mētis alienatōez. **N**ota q̄ philosophia inueniens se esse bonam medicam consolatur **Boetium** dicens. nihil periculi est in homine isto quia scdm̄ **Senecam** in libro de clementia ad neronez **M**ali medici est desperare ne curetur eger.



**N**ota q̄ letargia est infirmitas causata ex oppressione cerebri cū obliuione & iūgit continuo somno. & sic letargus est morbus inducens obliuionem & somnum. **I**nde letargic⁹ & est homo qui patit̄ talem morbum. & dī a letes quod interpretat̄ obliuio. & letes est flum̄ infernalis. **B**oetius ergo patiebat̄ letargum id est morbū obliuionis quia si precepta p̄bie in memoria habuisset nunq̄ de amissione rez̄ temporalīū doluisset. **I**tem dicit letargum esse morbum illuz̄ mentium. q̄ mens illusa est vbi ratio est ligata p̄ defectū fantasie sicut in freneticis vel p̄ defectum memorie sicut in letargicis. **N**otandum homo componit̄ ex aīa immortali & corpore mortali sed q̄ **B**oeti⁹ oblitus fuit bonoz̄ anime ideo dī fuisse sui oblitus non totalit̄ sed paulisper q̄ adhuc curam habuit de bonis terrenis q̄ respiciunt corpus. **I**tem homo per p̄biam habet suip̄ius perfectam cognitōem. ad cognoscendum aut̄ illud quod per p̄biam cognoscit̄. oportet p̄mo p̄biaz̄ cognoscere ideo dicit p̄bia recordabit̄ sui facile si nos p̄us cognouerit. **I**tem per vestes p̄bie in rugam contractas intelliguntur precepta p̄bicalia in vnum volumen congregata sicut in illo libro quib⁹ ipsa p̄bia **B**oetium consolatur. **N**ota q̄ ad medicū infirmum curare volentem plures requirunt̄ conditōes. **P**rimo vt qualitates & conditōes respiciat & vt humores nocentes cognoscat. **S**ecundo ad loquendum eum moueat. **T**ercio si p̄uualida eḡtudine obmutescat vt manū corpi infirmi adhibeat. **Q**uarto vt eum verbis consolatoris reficiat. sic p̄bia videns dolores **B**oeti⁹ p̄mo eum inspexit. secundo ad loquendum mouit. tercio manum suam corpori apposuit. & quarto verbis consolatoris refecit.

**M**etr̄ tercium. p̄. li.

**V**ne me discussa liquerunt. **D**ic incipit tercium metrum huius p̄mi libri cuius p̄mus vers⁹ vocatur metr̄ dactilicum exametr̄. secundus dicit̄ metr̄ alemanicum ab inuatore. tetrametr̄ a numero pedū. dactilicū a pede prednante.

acathalecticum q̄ nulla sillaba habundat nec deficit. **I**n hoc metro **B**oetius declarat per quoddam simile quomodo remotis impedimentis vigorem cognitōis recuperant. & est talis similitudo. **S**icut choro flante nubes generant̄ & per interpositōem nubū sol & alia astra nobis occultant̄. sic aduersitate imminente hō afficit̄ diuersis passionibus obscuratib⁹ intellectum. & sicut auro flante nubes dissoluunt̄ & radī solares reuertunt̄. sic aduersitate adueniente solatōe philosophica passionēs sedant̄ & intellect⁹ illuminatur. **D**icit ergo in lra. **T**unc cum p̄bia tersit oculos meos tenebre liquerunt me discussa nocte id est obscuritate & prior vigor cognitōis rediit luminib⁹ meis id est oculis vt pro sicut sol latet id est occultat̄ cum. i. q̄n sidera id est stelle glomerant̄. i. inuoluunt̄ precipiti choro id est tali v̄to & polus id ē celū stetit. i. stare videt̄ nimbosis imbrib⁹. i. pluuijs nubilosis. ac pro etiam nox id est obscuritas fundit̄ desuper id est de nubib⁹ in terrā nondum id est nō adhuc astris id est stellis venientib⁹. i. apparētib⁹ in celo. **S**i boreas emissus ab traicō antro. i. traicie regionis verberet id est depellet hanc noctem id est obscuritatem & reseret clausū diem. tūc p̄bebo id est sol emicat. i. lucet & vibratus id ē fortificat⁹ lumine suo ferit. i. percutit oculos hōim mirantes subito lumine solis post tenebras. **N**ota p̄bia trahit hōminem ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie ex libro de pomo **A**ristotelis. & etiam p̄ metristam. **A**rs hominem format ne finit esse malū. **E**t ergo cū p̄bia sicasset oculos **B**oeti⁹ fugatis tenebris ignorantie rediit vigor intelligentie. **N**ota quatuor sunt venti principales qui flant a quatuor partib⁹ mundi scz̄ ab oriente. occidente. septentrione. & meridie. quoz̄ qlibet habet duos collaterales & sic sunt duodecim v̄ti q̄ his versib⁹ continent̄. **F**lant subsolanus vultur⁹ & eurus ab ortu. **A**tq̄ die medio noth⁹ heret affric⁹ auro. **C**ircinus occas⁹ zephirusq̄ fauoneus afflant. **S**ed veniunt aquilo boreas & choris ab arcto. **C**horus ergo est ventus quo flante gene-



rantur nubes & conglomerantur sydera sic  
q per nubes occultantur. **Nota** q polus  
est stella que semper in eodem loco videtur  
sed hic polus ponitur pro firmamento tã  
q ps p toto p sinodothen. **Nota** q polus  
id est celum dicitur stare qn est obductum  
nymbofis ymbribo nō q stet sed qz motus  
eius tūc nobis nō apparet. motum enīz celi  
nō pcepimus nisi p motum alicuius stelle.  
cū aut celū est coopertū obscuris nubibus  
nulla stella videri p̄t. **Nota** fm huguītō  
nem nymbo est nubiū densitas ex intempe  
state orta & sic dicit. **Boeci** hic nymbofis  
ymbribus id est densis pluuijs. & ē ratō qz  
tenuis ymber non impedit aspectum astro  
rum. **Nota** q boreas dicitur flare ab an  
tro traicio quia forte regio traicie est cauez  
nosa & cuius cauernis exit ventus genera  
tus ex vaporibz siccis in terra. **Nota** post  
qm phia terhit oculos **Boeti** & eosdez a fle  
tu lacrimarum compescuit restitutus fuit  
p̄tmo vigori. unde oculi ipsius **Boeti** vt  
ratō & intellectus obfuscati erant tenebris  
ignorantie cum istis temporalibus adhesit  
propter amissionem rerum temporalium di  
uersis fuit subiectus passionibus. Sed phi  
losophia oculorū caliginem abiecit cum ipsi  
us intellectum illuminauit tenebras igno  
rantie fugando & lumine spiritali vt scien  
tia illuminando.

**Prosa tertia. p. li.**

**N**And alit tristicie nebulis. **Dic** is  
cipit tertia prosa primi libri. i. qua  
**Boetius** ostendit quomodo philo  
sophiaz cognouerit. & diuiditur. quia p̄mo  
ostendit quomō phiam cognouit & qualif  
de presentia eius admirari cepit & quomodo  
phia sibi respondit. secur. do pbat phia p  
secutionem sapientum a vulgaribz non esse  
nouā. sc̄da ibi **Nonne** apud veteres. **Dicit**  
p̄mo. **Dauid** p non aliter nebulis tristicie  
mee dissolutis id est fugatis p cōsolatōnem  
phie qm sicut nubes dissoluunt p flatū bo  
ree sic ego **Boetius** hausi. i. respexi celum.  
id est fursum & recepi mentem. i. vigozez  
ratōnis ad cognoscendam faciez medicātis  
id est medici. **Itaqz** p ergo vbi. i. postqm

ego deduxi. i. cōverti oculos q p & defixi.  
id est stabilim intuitū in eaz respexi nutri  
cem meam phiam in cui? laribo id est sco  
lis fuerā obuersatus ab adolescentia. i. a iu  
uentute mea. & inquam. i. dixi o magistra  
omnium virtutuz quid id est ppter quid tu  
venisti lapsa. i. progressa superno cardine  
id est de celesti porta in has solitudines id ē  
loca deserta nostri exili. i. nostre relegatō  
nis an id est nūquid propter hoc venisti vt  
existens rea id est tanqm culpabilis mecū  
agiteris. i. manifestis falsis criminatōni  
bus. **Illa** phia inquit. i. dixit o alumpne.  
id est per me nutrite an. i. vtrum te desere  
rem quasi diceret non. nec partirer. i. diuis  
derem tecuz communicato labore. i. diuiso  
labore sarcinam id est pondus quā tu sustu  
listi ob inuidiā mei nomis. i. ratōne sapien  
tie atqui p certe nō erat fas. i. honestū phie  
relinquere iter innocentis incommatū. id ē  
fine comite suple si ego te dereliquissey ego  
vererer. i. timerem meam criminatōem id ē  
meam dānatōem & valde phorescerem qsi  
aliquid nouuz acciderit suple circa te enim  
p quia nū. i. nūquid tu cēses. i. indicas p  
mum ipsam sapientiam esse lacehitam id ē  
manifestam periculis. i. perturbatōnibus  
apud improbos mores. i. male morigeratos  
homines quasi dicat hoc non est nouum.  
**Nota** philosophia dicitur medica. **Dicit**  
enim medicus morbo fugato sanitatem in  
ducit. **Dic** phia ignorantia relegata vitaz  
vtriusqz seculi condonat. **Nam** habetur in li  
bro de pomo **Aristotelis**. **Qui** philosophiā  
inuenit vitam in vtroqz seculo inuenit.  
& alibi. **Qui** me inuenit vitam inueniet.  
& hauriet salutem a domino. **Et** ideo dicit  
**Boetius** faciem medicantis. **Nota** s  
dum q **Boetius** non solum deduxit oculos  
in philosophiam sed defixit in eam intuitū  
per quod inuitur q qui vult philosophari  
oportet se totum tradere philosophie per  
continuum studium & laborem. **Nam** si  
cut vna yrundo adueniens non facit verem  
nec vna dies calida facit estatē sic nec vna  
speculatō philosophica facit philosophum.  
**Nota** q tempus opportunum ad philosof



phandum est temp? adolescentie quod in-  
nuēs. Boetius dicit cuius labibus ab adole-  
scentia fueram obuersatus. Nam etas homi-  
nis assimilatur cere que si nimis est mollis vel  
dura nimis formam sigilli non recipit nec re-  
tinet. si autem est temperate mollis vel dura  
figuram recipit & retinet. Sic similiter etas  
nimis tenera sicut infantia non recipit doctri-  
nam philosophicam. nec etas nimis dura sicut decre-  
pitus. Sed etas temperata qualis est adole-  
scentia que faciliter intelligit & intellecta  
memorie commendat. **N**ota per lares philosophie  
intelliguntur diuersae secte philosophorum. sicut Aris-  
totelis & Platonis quibus Boetius ab ad-  
olescencia fuit obuersatus. Et dicit Augu-  
stino quod obuersari est idem quod conuersari. **N**o-  
tandum quod philosophia dicitur magistra omnium vir-  
tutum quia omnes virtutes morales docet  
ut patet ex ethicis & dico morales propter  
virtutes theologicas que sunt fides. spes.  
& caritas. Et dicitur philosophia delapsa a superno  
cardine quia omnis sapientia a domino deo  
est. nam sicut scribitur in prologo libri de re-  
gimine principum. Deus est qui diuicias  
sue sapientie influit animabus. id est studentibus  
tribuit gratiam cognoscendi cum nihil est dif-  
ficile & sine quo nihil est possibile possideri.  
**N**ota ut postea patebit quod Boetius false  
criminabatur de litteris compositis & de im-  
pedimento delatoris & illud quod faciebat  
sapientia dicebatur facere arte magica ideo  
dicit ad philosophiam. Nunquid venisti  
ut tu mecum rea falsis criminatombus agis-  
teris. **N**ota philosophia tangit tres rationes  
propter quas non debuit derelinquere Boetium  
Prima quia nutrix non debet derelinquere  
suum alumnum. secunda qui patitur propter  
alium non decet ut deseratur ab illo. tertia  
quia non decet philosophiam derelinquere innocen-  
tem. Boetius autem fuit alumnus philosophie.  
ipse paciebatur iniurias propter philosophiam  
& fuit innocens. ergo & cetera. **N**ota ses-  
cundum Augustinum lacesso. id est cum desiderio lace-  
ro vel vexo vel iniuriis affligo.  
**N**omme apud veteres quoque. Dicit philosophia pro-  
bat persecutionem sapientium a vulgaribus non esse  
nouam. & hoc primo probat exemplis antiquis

secundo magis modernis. tertio ostendit quid  
sit faciendum contra insultus vulgarium. secunda  
ibi. Quod si nec. tertia ibi. Qui si quando contra-  
primo dicit. Bene dixi quod persecutio sapientium  
a vulgaribus & a malis non est noua. nome-  
apud veteres ante etatem nostri Platonis  
nos philosophia sepe certauimus magnam certamen  
cum temeritate stulticie. id est cum stultis & tem-  
erariis hominibus eodemque Platone viuente  
magister eius Socrates iniuste promeruit  
victoriam mortis me sibi astante cuius socra-  
tis hereditatem. id est scientiam hereditarie relin-  
ctam suis discipulis cum epicureus vulgus  
& stoicus & ceteri molirentur. id est laborarent in  
raptum. id est rapere unusquisque per sua parte &  
cum ipsi traherent me philosophiam in partes prede-  
me reclamantem. id est contradicentem quod per &  
remittentem ipsi disciderunt vestem meam quam  
texueram meis manibus & ablatis panniculis  
abierunt credentes me totam sibi cessisse & quia  
in istis apparuerunt quedam vestigia nostri  
habitus. id est prudentie imprudentia vulgarium  
rata. id est opinata ipsos meos esse familiares  
id est meos discipulos ratione sapientie puer-  
tit nonnullos eorum. id est aliquos errore. id est persequi-  
tione apbane multitudinis. id est indocti vulgi.  
sicut vulgares solent puertere doctos. **N**o-  
ta quod ante tempus Platonis multi sapien-  
tes persecuti fuerunt a vulgaribus. & tem-  
pore Platonis Socrates magister eius in-  
terijt propter suam sapientiam. nam ipse cog-  
nouit sua sapientia esse unum deum. alios autem  
colentes plures deos redarguit quod precipies  
dux atheniensium nomine Anetus coegit  
ipsum bibere venenum in nomine unius dei &  
nihil sibi nocuit. Postea coegit ipsum bibe-  
re venenum in nomine plurium deorum & in-  
terijt. **N**ota mortuo Socrate discipuli  
sui qui scientiam Socratis tanquam heredita-  
riam sibi vendicabant. inceperunt dissentire in qua  
magister eorum Socrates posuisset summum  
bonum. quidam enim suorum discipulorum  
dicti epicuri dicebant ipsum posuisse summum  
bonum in voluptatibus. Alii sicut stoici dice-  
bant quod in virtutibus. & quilibet eorum per defensionem  
sue opinionis rapuerunt auctoritates philosophie  
ipsas extorere exponendo propter quod philosophia



dicit illud reclamasse. & sic male exponēdo  
sciderunt vestes philosophiæ & particulas  
abstulerunt. & quāvis non essent veri phi  
quia tñ videbant esse multi eorū a vulgari  
bus occisi sunt.

**¶** nec **Anaxagore fugam.** Hic phiā pro  
bat psecutōz sapientū exemplis magis mo  
deris dicēs. **O Boetius** si nō novisti fugam  
**Anaxagore** nec venenum **Socratis** nec tor  
menta **Zenonis** quoniam ista sūt pēgrina  
id est extranea & aliena cū tu potuisti sciē  
camos id est psecutōz canū ac **Senecas** ac  
**Horatios** id est sequaces **Horatij** quorū  
memoria nō est puetusta id est valde antis  
qua nec incelebris. i. nō sine gloria q̄s vi  
ros nihil aliud detraxit in clade. i. in morte  
nisi q̄ instituti id ē informati nris morib?  
ipsi videbant dissimilimi studiis improborū  
itaq̄ nihil est id est nō est causa q̄ tu admi  
rere. i. debeas admirari si in hoc salo vite. i.  
amaritudine nos sapientes agitemur id est  
pcellis id est aduersitatibz malorū  
circūstantibz quibz nobis sapientibz maxi  
me ppositū est id est intentō displicere pessi  
mis q̄rū malorū si sit numerosus exercitus  
tñ ē spernendus q̄ nullo duce suple ratiois re  
gitur sed tñ rapitur errore limphante id ē  
pcepitante eos ad modū limphe temere id ē  
stulte ac passim id ē ubiq̄. **Nota** q̄ **Anaxa**  
**goras** stultitiā hominū solē p deo colentibz  
rephēdit. dicens solem nō esse deū sed lam  
padem ardētem ppter quod reus iudicatus  
est & in fugam cōpulsus ergo dicit philoso  
phia **Anaxagore** fugam. **¶** **Nota** dicit **So**  
**cratis** venenū & q̄ dictū ē sup q̄ veneno in  
terit. **Similiter** **Zeno** multa tormenta ra  
tōne sue sapiētie sustinuit. **Nota** q̄ **Canius**  
**Seneca** **Horatius** fuerunt nobiles romani  
& moribz philosophiæ instructi ppter quod  
interierunt. **Vnde** canū dicebantur mutato  
res a magistro suo **Canio**. **Similiter** **Sora**  
**nij** dicuntur a **Horano** qui fuit poeta & ei?  
sequaces ab eo condemnantur. **¶** **Nota**  
& **Seneca** dicit **Boetius** in de disciplina sco  
larum q̄ **Nero** familiarē suū pceptorēq̄  
**Seneca** ad eligendē mortis arbitriū coegit.  
**Nota** q̄ sapientes dissimiles sunt studiis

improborū quia dicit **Seneca** i libro de ami  
citiā dispares mores disparia sequūtur stu  
dia q̄rum dissimilitudo dissoluit amicitiam  
nec vnq̄m improbi probis nec probi impro  
bis amici esse possunt nō ob aliam causam  
nisi q̄ tanta est inter ipsos distantia quā  
ta esse potest studiorum malorūq̄ morum  
distantia. **Nota** q̄ propositum sapientum  
est displicere pessimis quia dicit **Seneca** in  
de remediis fortuitorum. **Malis** displicere  
laudabile est. & alibi vtrū sese diligit asper  
naturq̄ malum. & poeta opto placere bonis  
pauis odiosus haberi. **¶** **Nota** q̄ dicit  
exercitum malorum esse innumerum. q̄a  
secundum **Salomonem**. Stultorum infini  
tus est numerus & peruersi difficiliter corri  
guntur. **¶** **Nota** q̄ mali non reguntur du  
ce ratiois quia ratio depre catur ad optima  
mali autem operatur pessima. **Ducuntur** ei  
errore sensualitatis vitam bestialem profes  
q̄ntes de quibus dicitur in libro ethicorum  
Quidam sunt homines vitam pecudū eligēs  
tes similes sardinapolo. **Et** ergo dicit phi  
losophia q̄ tales sunt timendi quia ex quo  
reguntur per rationem tunc eorum fatuitas  
faciliter dissipatur.

**Qui si quando contra nos.** Hic philosophia  
ostendit quid sit faciendum contra insult?  
malorum dicens. **Si** exercitus malorū i  
cubuerit. id est institerit struens id est fa  
ciens aciem id est bellum cōtra nos sapien  
tes quidem procerto nostra dux id est ratio  
contrahit. id est colligit copias id est sciētias  
as & vtutes copiosas in arcem id est i altis  
tudine speculatiois celestium vero p sed illi  
mali occupant circa diripiēdas id est aufe  
rendas inutiles sarcinulas id est diuitias  
corporales que sarcina & pondus corporis  
sūt inutile animā submergentes at nos sa  
pientes i cōtēplatioe celestium cōstituti irride  
mus malos queq̄ vilissima rerū nos securi  
existentes totius furiosi tumultus id est cō  
tra furiosū tumultū malorūq̄ id est nos su  
mus muniti eo vallo id est munimine quo  
nō sit fas aspirare id ē accedere stultitie gras  
santi id est impugnanti nos. **Notandum**  
**Boetius** hic nostram rationem appellat.



ducē. **V**nde ratio diffinit sic. Est habitus dirigēs omnē actionē humanā in vltimū & optimū finē. Item nota parcem ipse intelligit altitudinē speculatiōis celestium & ad hanc ducit nos ratio. Et hoc est vltimū bonum humane vite quod nullus auferre potest. **N**ota copie in hoc loco dicuntur appetitus sensitui & dicuntur copie quasi cupie quia cupiunt res aliquando contra rationē & tales copie debet regere ratio & debet se munire vallo humilitatis & paciēcie & tunc omnes impugnatiōes aduersitates & miseras equanimiter sustinebit & temptatiōes & delectatiōes noxias quas fugerit diabolus & caro impellit & mundus cō mouet non timebit. **H**ec marquardus? **I**te nota ille merito est deridendus qui maiori & meliori bono dimisso eligit & occupatur circa bona viliora. sed sapientes eligunt bona anime que sūt maxime bona primo ethi corum. Et vulgares eligunt bona temporalia que dicuntur vilissima rerum. quia impediunt hominem in cognitione summi boni. **N**otandum arx arcis est altum edificium in quo hostes pugnant. hic autem accipitur pro contemplatiōe celestium & spe futurorum bonorum. nam per hec duo sapientes omnem aduersitatē malorum superat & circa contemplatiōem diuinorum tota intentō sapientis versat. vnde Boetius in tractatu de summo bono dicit. **P**lus maxime delectat in primo principio & in cōtemplatōe summe bonitatis. & hec sola est recta declaratiō. hec enim est vita phozum sine q̄ nemo viuit vita recta. Nota de hoc nomine vallum dicit **G**reci ista. Est vallus palus circa castrum preacutus. **N**exio palorum sed murus sit tibi vallum. **N**ota aspirare scdm **D**ignitōnem est anhelare. conari vel deuemire. Item scdm eum grassor grassaris p̄g. i. inuadere vel crudeliter impugnare.

**M**etrum quartum. p̄mili.

**Q**uisquis composito serenus euo: .  
**I**de incipit quartus metrum. hui?  
 primi quod vocatur metrum valen  
 ticum ab inuentore & constat ex spōdeo. da  
 ctilo & tribus trocheis vñ potest dici metrum

trochaicum a pede p̄dominante. **I**n hoc metro phia ostendit qualiter homo debeat se habere vt p̄secutiōes improborum nō p̄ualeant contra ipsum & hoc primo declarat q̄busdam similibus. secundo exclamat cōtra timentes th̄rammes. secunda ibi. **Q**uid tātuz miseri. dicit primo. **Q**uicunq; homo seren? . i. clarus virtute composito euo. i. ordinata vita egit. i. calcavit sub pedibus superbum fatū. i. euentum rerum temporalium & quicunq; tuens. i. respiciens vtrāq; fortunam. i. p̄sperā & aduersam rectus. i. nō flexus potuit tenere vultum. i. animū inuictum ita q̄ non vinceat p̄speritate se extollendo nec aduersitate dep̄imendo illum hominem nō mouebit. i. turbabit rabies ponti. i. inundatio maris exagitantis. i. mouentis fundit? . i. a fundo estum versum. i. ebullitiōem versam. quia in ebullitiōe maris aqua vertitur p̄ fluxum & refluxum quasi dicat **I**mpetus maris faciens ebullitiōem non nocebit illi homini qui non extollitur i p̄speris nec dep̄imit in aduersis. nec tali homini nocebit ignis vesem montis. quotiens ille mōs torquet. i. emittet ignes fumificos ruptis caminis. i. cauernis suis q̄si dicat nec tali homini nocebit vagus veseuus suis ignibus nec illum hominem mouebit via ardentis fulminis soliti. i. consueti ferire cellas turres. **N**ota phia tria tangit que nō nocēt homini qui constans est in vtrāq; fortuna. **P**rimū est rabies maris p̄ quam designat luxuriosi. sicut enim mare sole & motu suo incalescit & fetet sic luxuriosi concupiscentia sua mardescunt & pacta libidine fetent. de quibus dicit scriptura. **P**erierunt iumenta in stercore suo. tales luxuriosi nō nocebūt homini constanti in vtrāq; fortuna. **S**cđm quod tangit est ignis vesem montis p̄ quē designatur auari & inuidi. sicut enim ignis vesem montis semper ardet ita auari ardent in concupiscentia bonorum exteriorum. & sicut ignis eructuans quādoq; consumit loca vicina. sic inuidi q̄nq; nocent verbis si nō possunt factis & tales inuidi non nocebunt homini constanti. **T**erciū quod tangit est ict? fulminis p̄ quē intelligūt supbi. sicut



em fulmen generat in alto sic supbi alte se  
excollunt & mirabile videtur de supbis qd cū  
alijs hominibz habitare nolunt & tamē ad  
celū volare nō possunt tales supbi nō nocet  
bunt homini constanti. Alij per rabiem ma  
ris intelligūt inuidos. per ignem iratos. per  
fulmen superbos vt dictum est. Alij p ma  
re quod est sonorosum intelligūt auaritiam  
p ignem penam corporis. per fulmē rerum  
ablatōnem. **Nota** veseuus ē mons italie  
intrinsecus ardēs qui qūq; ruptis cauernis  
emittit ignē qui loca vicinia cōsumit. **Nota**  
circa hoc qd dicit serenus euo **Seneca** dicit  
Talis est animus sapiētis q̄lis est mūdus  
supluminatus. talis aut mūdus semper est  
serenus. & sic animus sapiētis in vtrāq; for  
tuna semper est serenus. **Vñ** **Aristoteles**  
in ethicis dicit. **Sapiēs** bene scit ferre for  
tunas qz se habet sicut tetragonum sine vi  
tuperio.

**Quid tñ miseri seuos tirannos.** **Dic** phi  
losophia exclamat cōtra timentes tirannos  
dicens. **Quid** id est quare miseri homines  
mirātur timendo seuos tirannos furentes si  
ne viribz quasi diceret tiranni sunt impotē  
tes quia nō preualent nisi inquantum ho  
mo se subicit eis. & addit non speres aliqd  
& bonis temporalibz nec times eos de adue  
nitatibz tu ne tu ex armaueris. i. debilitauer  
is iram impotentis tiranni s̄ quicūq; homo  
trepidus pauet timore malorum tempora  
lum vel optat bona temporalia talis non ē  
stabilis & sui iuris id est pprie libertatis ip  
se abiecit clipeū securitatis & motus a lo  
co stabilitatis ipse neccit id est cōponit ca  
thēnā affectōnū q̄ valeat trahi ad tristiti  
am & dolorē mētis. **Nota** potestas terrena  
ad nihil se extendit nisi ad largiendum bo  
na t̄palia vel ad auferēduz ea & ideo null⁹  
subiacet terrene p̄fati nisi q̄ sperat talia bo  
na vel timet eorum ablatōem. q̄ aut nec ti  
met nec sperat ipse est omnino supra velex  
tra terrenā potestātē & p cōsequēs terrena  
potestas sibi nec p̄ficere nec obesse potest  
propter quod phiā exclamat contra illos  
tanq̄ miseros qui spe bonoz temporalium  
vel timore ablatōis eoz subiciūt se terre

mis potestatibz dicens Quid tantum miseri  
**Nota** circa illud **Ac** quisquis trepidus  
**Seneca** dicit in libro 8 virtutibz cardinali  
bus. **Magnanimitas** si insit animo tuo cuz  
magna fiducia vives intrepidus & alacer  
magm animi est non facillare sed consta  
re & finem vite intrepide expectare. si ma  
gnanimus es nunq̄m iudicabis tibi contu  
meliam inferri ab inimico s̄ dices nihil mi  
hi nocuit s̄ animū nocendi habuit. **Nota**  
ta tirann⁹ quondam dicebat qdam rex for  
tis & dicebat a tiro id est fortitudine seu il  
lud nomē est causa appropriata p̄cipanti  
bus pessimis & dicunt a tiro id est ab ang  
ustia quam inferunt suis subditis. **Nota**  
ta clipeus sumit hic pro ratōne hominis q̄a  
sicut clipe⁹ defendit nos ne ledamur a telis  
& a similibz ita ratō hominis tuet eum & p  
uidet sibi ne offenda.

**Prosa quarta. p. li.**  
**S**entis ne iqt̄ hec. **Dic** incipit prosa  
quarta in qua philosophia primo  
inquit **Boetium** super attentōnez  
p̄dictorum & hortatur ipsum ad sui morbi  
reuelatōnem. secundo **Boetius** reuelat mor  
bum suum ibi. **Tum** ego. **Primo** dicit **O**  
**Boeci** nunquid sentis id est intelligis ea q̄  
dicta sunt atq; illabunt id est imprimunt  
animo tuo. **Et** subiungit grecum quod in la  
tino valet. **Es** ne asinus ad lirā quid fles  
quid manas id est fluis lacrimis. **Et** subiū  
git grecum quod tantum valet. **Confitere**  
mihi ne abscondas si expectas operam id est  
diligentiam medicantis oportet vt detegas  
id est manifestas vulnus tuum. **Nota** qd  
proverbium erat apud grecos cum aliquis  
auduit verba alicuius & non aduertit nec  
curauit intellectum verborum illi diceba  
tur. **Es** ne asinus ad lirā facis enim  
sicut asinus positus circa lirā audit sonuz  
lire sed non percipit melodiam. nec propor  
tōz sonorum intelligit nec delectatur in ea.  
**Hic** aliquis audiens verba & non curans  
intellectum eorum dicitur esse asinus ad li  
rā. **Nota** si quis voluerit sanari opor  
tet morbum vel vulnus suum detegere &  
manifestare. **Vñ** **Seneca** tertia dicit



epistola **N**emo p se satis valet vt emergat  
sed oportet vt manū porrigat & alius ipsū  
extrahat. tūc em̄ morbi ad sanitatē inclināt  
cū ex abdito erumpūt & vim suā pferūt.  
**T**ū ego collecto in vires animo. **D**ic **B**oe  
tius reuelat morbum & dolorem suū & pri  
mo ostendit se esse pturbatum ex his que  
iniuriōse agebant circa ipsū. scdo ex his q̄  
generalit̄ vidit in alijs ibi. **V**idere autē vi  
deor. **P**rimo ostendit se pturbatū ex sui ex  
ili relegate. **S**ecūdo ex meritorū suorū fru  
stratōe. **T**ercō ex iniusta sui condemnatōe  
**Q**uarto ex fame sue lesione. secunda ibi **Q**uo  
tiens ego. tertia ibi **Q**uibus autem. quarta  
ibi **A**t vero hic. **A**dhuc diuiditur. primo fa  
cit quod dictum est. secundo respondet ob  
iectioni ibi. **A**tqui tu. **D**icit priō sic. **T**ū  
.i. tunc ego **B**oetius collecto animo in vi  
res. i. resumptis viribus animi dixi an ne  
satis eminet. i. apparet asperitas fortune  
seuientis contra nos nunquid adhuc eget  
amomōne id est declaratōne nūquid facies  
.i. dispositō huius loci scilicet carceris mo  
uet te heccine. i. nūquid hic est bibliote  
ca. i. locus studiū quem habui i patria quā  
tu philosophia delegeras. i. elegisti tibi cer  
tissimam sedem in nostris laribus in qua bi  
bliotheca tu mecum sedens differebas. i.  
disputabas de scientia rerum diuinarum &  
humanarū. nunquid erat mihi tunc talis ha  
bitus vilis & talis vultus tristis cum ego  
rimarer. i. inuestigare tecū secreta nature  
cū describeres mihi vias fidei. i. cursus stel  
larū radio. i. virga geometrali cū tu formas  
res. i. formare docuisti mores nostros. i.  
mores hominum & ratōne. i. dispositōnem  
totius vite ad exemplar. i. similitudinē ce  
lestis ordinis. sūt ne ista premia que referi  
mus id est reportamus tibi obsequentes. i.  
seruientes **N**ota q̄ bibliotheca est locus  
vbi reponunt libri. & dicit a biblo. i. iūco  
i q̄ antiqui scribebāt libros. talē bibliotē  
cā habuit **B**oetius rome marmoreis lapi  
dibus politam in qua studuit de rebus diu  
inis & humanis **N**ota **B**oeti? dicit phiaz  
sibi elegisse certissimā sedē in bibliotheca.  
hoc dicit ptato quia licet **B**oetius esset dis

uersis offitij & negotijs occupatus tamen  
nulli eorum tam certis temporibus tā cer  
ta intentōne vacabat sicut studio in libris  
phicis quos in certo loco repositos habuit.  
**N**ota phia tractat de rebo diuinis & huma  
nis. vnde **Seneca**. xxxj. **N**on potest vtus  
perfecta esse nec eq̄lis tenor vite sine phia  
p quam diuina & humana cognoscuntur q̄  
si te occupas. incipis esse deorum sortis. &  
alubi dicit. **O** lucille scio neminem bene vi  
uere posse & tollerabilit̄ sine studio phie.  
quia sine studio phie anima eger ē **N**ota  
**B**oetius studuit in naturali phia p hoc  
dicit. **C**ū tecū nature secreta rimarer. **S**tu  
duit etiam in phia morali ergo dicit. **C**um  
mores nostros. **S**tuduit etiam in astrolo  
gia ppter hoc dicit **C**um mihi siderum vias  
radio describeres **V**bi nota radius ē vir  
ga geometralis qua geometri describūt fi  
guras in puluere subposito. **N**ota q̄ vita  
humana & mores hominum debent forma  
ri ad similitudinez celestis ordinis. sicut em̄  
spere inferiores planetarum obediunt spere  
superiori & reguntur motu firmamenti. sic  
virtus nostra sensibilis debet obedire vtuti  
ratōnali & regi ab ipsa. turpe em̄ ē abicere  
regimen superiorum & induere regimen in  
feriorum. quod nobis cōmune est cū bestiis  
sicut dicit **Albertus** super tercio de anima.  
**N**ota ex quo **B**oetius ratōne sue sapiētie  
in miseriam fuit positus ideo dicit ad philo  
sophiam. sunt ne hec premia que nos refe  
rimus obsequentes tibi.  
**A**tqui tu hanc sententiam. **D**ic **B**oetius  
respondet obiectioni posset enim philoso  
phia sibi obicere dicendo quale premium de  
buiſti reportare cum tu non studuisti ppter  
cōmune bonum sed ppter vanam gloriā &  
ppter propriam vtilitatem cui obiectioni  
respondit **B**oetius dicens. **O** phia tu sanxis  
sti. i. confirmasti hanc sententiā ore **P**lato  
nis beatas esse respublicas si eas sapientes  
regerent vel si rectores earū cōtigisset studē  
sapiētie & cōfirmasti ore eiusde **P**latonis  
necariū ē reipublice q̄ a sapiētibus regēt ne  
internacula. i. regimia cōmissa improbis q̄. i.  
& flagicōsis ciuibz vrbū iſerret pestē ac. i.



etiā pmitte. i. damnum bonis hominibus igitur  
ego secutus hanc auctoritatem. i. sententiam  
quod ego didiceram a te publica inter secreta  
otia ego optavi. i. curam transferre. i. dedu  
cere in actum. i. in opus publice amministra  
tionis. i. communis utilitatis. tu publica & deus  
qui inseruit. i. infudit te mentibus sapientum  
estis mihi consilii. i. testes nullum studium  
me detulisse ad magistratum nisi commune stu  
dium bonorum quasi diceret nihil movit me  
ad magistratum gerendum nisi communis  
utilitas. inde. i. propter hoc mihi erant graues  
i. difficiles quod. i. & inexorabiles. i. inexpli  
cabiles discordie cum improbis & semper fuit  
mihi spreta offensio potentium perueniendo iure  
i. per iusticia defendenda quod habet libertas  
conscientie. i. libera conscientia scilicet nullum tim  
mere perueniendo iure. **Nota** secundum Platonem  
beata est respublica cuius dominus philosophus  
sophus est. & regi cuius dominus puer est  
& rationabiliter quia publica & sapientia vitam  
disponit. actiones regit. agenda & omittenda  
demonstrat. **Vnde** Seneca. xvi. Epistola  
dicit. Si vis omnia tibi subicere subice te  
rationi. Multos enim rexeris si ratio te rex  
erit. **Et** Aristoteles in problemio methaphi  
sice. Sapientis est regere & ordinare. **Ex**  
quibus patet quod regimen reipublice spectat  
ad sapientes pro tanto dicit Tullius in prin  
cipio sue rethorice. Ad rempublicam pluri  
ma pertinent commoda si moderatrix & res  
gularix omnium rerum preest sapientia  
**Nota** quod studiosi sapientie dicunt illi qui  
iam per studium adepti sunt sapientiam. Illi  
autem dicunt studere sapientie qui adhuc stu  
dendo acquirunt sapientiam. **Nota** quod Bo  
etius studium vocat secretum otium quod in studio  
homo otia ab exteriori occupatione. de quo  
otio siue quiete loquitur Seneca. lviij. epistola  
dicens. Nulla placida est quies nisi quam ratio  
componit & illa vera est tranquillitas in qua mens  
bona explicatur. **Nota** quod deus immitit sapien  
tiam mentibus sapientum hoc scribit in prologo  
de regimine principum. Deus est qui dantias  
sue sapientie infundit in animas sapientum.  
**Nota** quod libertas conscientie habet nullum  
metuere quia dicit macrobius. Hoc habet

libera conscientia primum quod si quis possit  
beate nullum potentem metuat. **Item** Bene  
ca. lviij. Sapientis ex libero arbitrio nihil ti  
met imbecillitatem hominis quia securita  
tem dei habet. **Et** Seneca de quatuor virtu  
tibus cardinalibus dicit. Ut iustus sis non  
sufficit quod innocens sis sed ut innocentes ab  
iniuria serues. **Et** idem. Iusticia est vincu  
lum diuine & humane societatis.

**Quociens ego commingastus.** **Hic** Boetius ostē  
dit se perturbatum ex meritorum frustratōne  
suorum. & primo tangit merita & beneficia  
alios exhibita. secundo tangit frustratōnes  
eorum ibi. **De** esse. prima in septem partes se  
cundum quod recitat septem beneficia que par  
tebunt. primo dicit. Ego boetius multoties  
ipsum commingastum qui fuit officialis regis  
Theodorici obuius. i. contrarius excepi. i.  
impediui ipsum facientem impetum. i. insul  
tum contra fortunas. i. contra bona fortune  
cumque hominis imbecillis. i. impotentis re  
sistere. tunc ponit secundum beneficium di  
cens. Quociens ego abieci. id est auerti tri  
guillam sic dictum propositum regie domus.  
i. regalis aule ego ipsum deiici ab incepta  
& perpetrata iniuria ipsis pauperibus. tunc  
subiungit tertium beneficium dicens. Quo  
tiens ego protexi miseros. i. pauperes quos  
auaritia barbarorum. i. crudelium hominum  
impunita. i. incastigata vexabat infinitis  
calumniis. i. miseris illos ego protexi  
auctoritate mea obiecta. i. exposita pericu  
lis. i. damnis. **Nunquam** quisquam. i. aliquis  
detraxit me. id est deflexit a iure ad iniurias  
**Nota** quod commingastus fuit quidam nobilis  
familiaris regis Theodorici qui suus offici  
alis fuit & totus tyrannus qui plures homi  
nes inuasit impotentes scilicet sua ipsis au  
ferendo quem Boetius sibi contrarius a suo  
impetu iniurioso auertit talis etiam erat tri  
guilla prepositus aule regie. **Nota** secun  
dum Augustinum quod barbarus idem est quod  
crudelis incultus & stolidus & est nomen  
crudelitatis. unde olim omnes ac vniuerse  
gentes dicte sunt barbare. preter grecos &  
latinos. **Et** Barbaria dicitur quedam ter  
ra iuxta greciam sita propter crudelitatis



excellentiam. **V** Nota Boetius dicit nūq̃  
a iure ad iniuriam & hoc debet glosari sic.  
ego nec sum retract? a iure amore nec odio  
nec timore nec proprio cōmodo que omnia  
solent impedire verum iudicium. **V**nde di  
cit **Labozintus**. Quez num mus. persona. p̃  
ces. de tramite recto non ducunt. **J**udex si  
dera laude ferit.

**P**rovincialiū fortunas. **D**ic Boetius poit  
q̃rtū bñficiū dicens. Ego indolui sicut illi q̃  
patiebantur fortunas id est bona fortune p̃  
uincialium. i. illorum hominum qui tum  
.i. aliquando pessundari. i. subici primatis  
rapimis. i. occultis tum. i. aliquando publi  
cis vectigalibus. i. tributis quasi diceret cū  
provinciales nunc spoliarent nunc in tri  
butis bona ipsorum auferendo ego dolui tā  
tū sicut q̃ patiebāt. **N**ota q̃ omne civitatē  
vel regionem quaz romam expugnauerūt  
fecerūt tributariam vel colonam vel p̃uinz  
ciā **T**ributariā faciebāt q̃n relictis in habi  
tatoribus terre ad tributum soluendū hoīes  
compellebāt. **C**olonam aut faciebant cum  
expulsis habitatoribus alienos instituerūt  
ad inhabitandum. **P**rovinciā aut faciebāt  
q̃n aliquē romanum p̃ficiēbāt illi terre qui  
collectis redditibus eos **R**omam mitteret.  
& inhabitatores illius terre dicebant̃ pro  
vinciales. **I**sti p̃uinciales aliquādo moles  
stabantur occultis rapimis. i. exactionibus  
suorum prefectorum. aliquādo publicis vec  
tigalibus. i. tributis que indebito modo &  
iniusto exigebantur ab eis de quo Boetius  
doluit. **N**ota vectigal p̃prie dicit̃ tributū  
quod datur de vectura. **N**ota scđm **D**uz  
mitionem p̃uincia est regio subiugata roma  
nis & tributaria facta. **I**nde provincialis  
id est tributarius.

**C**um acerbis famis tempe. **D**ic ponit quā  
tū beneficiū dicēs. **C**ū tempe magne famis  
esset indicta. i. instituta gravis coemptio. i.  
angaria que coemptio erat profligatura. i.  
punitura campamam p̃uinciam inopia id ē  
paupertate ego Boetius suscepi certamen  
contra prefectū p̃torij qui indixerat istam  
coemptionē & ratōne cōmunis boni ego cer  
tam rege cognoscente & devici ne exigēt

illa coemptio. **N**ota q̃ coemptio est iustis  
tutō sup aliqua portione danda de re emens  
da vel vendēda & vocat̃ vulgarit̃ vngelt.  
& talis fuit instituta super campamā p̃uinz  
tiam destruendam quam Boetius removit.  
**P**aulinum consularem virum. **D**ic ponit  
sextū beneficiū dicens. Ego traxi. i. libe  
raui **P**aulinum virum consularem cuius  
opes iam deuorassent spe & ambitōe. i. cupi  
ditate canes palatini. i. familiares regis si  
miles canibus illum traxi a faucibus hñanz  
tium. i. appetentiū opes **P**aulini. **N**ota q̃  
familiares regis qui p̃sidebant palatio vo  
cabant̃ canes palatini sicut em canes hñt  
ora hñtia ad cupidas escas sic isti hñabāt  
ad diripiendas facultates pauperum roma  
norum. **T**unc ponit septimū benefici  
um dicens. Ego interposui me odijs **C**ipri  
ani de latores. i. accusatores ne pena p̃iudica  
te accusatōis corriperet. i. puniret **A**lbini  
virum consularem. **N**ota q̃ **C**iprian? q̃  
fuit de familia regis iniuste accusavit virū  
**A**lbini cōsularem qui prius indicat? fuit  
ad penam q̃ accusatus. & ne ista pena cui  
adindicatus fuerat ipsuz **A**lbini corriperet  
**B**oetius se opponēs odijs **C**ipriani accusa  
toris **A**lbini saluavit. **N**ota ex istis be  
neficijs enumeratis apparet q̃ Boetius nō  
gessit magistratum p̃ utilitate propria s̃  
p̃ cōmuni bono. si em propriam utilitatem  
intendisset utiq̃ odiū & offensam potentū  
emitasset qđ nō fecit. **E**t p̃us dixit. nūquaz  
me a iure ad iniuriam quisq̃ detraxit. ex q̃  
similiter apparet ipsum nō quesivisse p̃p̃m  
cōmodum tales enim frequenter de iure de  
flectunt. **E**t subdit. nunquid videoz in me  
.i. contra me exacerbasse. i. irritasse satis  
magnas discordias opponendo me potentibus  
quasi diceret immo.

**S**ed esse apud ceteros tutior. **D**ic tangit  
frustratōne suorum beneficiorum dicēs. **S**  
ego debui esse tutior apud ceteros scilicet ro  
manos quibus impendi ista beneficia & ta  
men non sum tutus ut post nidebitur. licet  
ego non meruerim securitatē apud aulicos  
.i. familiares regis aulam inhabitātes op  
ponendo me eis amore iusticie. **N**ota q̃ vna



causā perturbationis **Boetij** fuit frustratio suorum meritorum quā amicitia & gratia istorum frustrabat circa ipsum quibus multa beneficia impendit & propter quos multa odia & indignationes incidit.

Quibus autem deferentibus percussus sum? . **Hic**

**Boetius** tangit suam perturbationem ex iniusta sui condemnatione & primo facit hoc. secundo ex purgatione se de quibusdam sibi obiectis. secunda ibi. Quā uti. **Primo** ostendit iniustam sui condemnationem ex accusatione personarum vilium. **Secundo** ex falsitate criminis sibi impositi. **Tercio** ex severitate iudicium & perueritate. secunda ibi. **At** cuius criminis. **tercia** ibi. **Et** cuius unquam. **Primo** dicit.

**Nos** sumus percussi. i. percussi aulicis deferentibus. i. accusantibus nos quorum unus erat

**Basilius** qui propter maliciam suā depulsus fuerat a ministerio regis ille compulsus pecunia susceptus est in condemnatione. i. accusatione nostri nominis. **Alii** duo accusatores nostri fuerunt **Opilio** & **Gaudentius** quos cum rex

**Theodoricus** propter innumerabiles fraudes ipsorum ordinasset ire in exilium & ipsi nolent parere. i. obedire sed tuerentur. i. defenderent se intrando ecclesias cum illud esset

compertum. i. reuelatum regi edixit. i. precepit rex ut nisi infra statutum terminum decederent ab urbe **Ravenna** debent repelli & primo signari in frontibus cauterio sicut

solent signari malefactores. **Et** dicit **Boetius** quid videtur posse asserui. i. conformari huic severitati quod eodem die ipsis accusantibus nos suscepta fuit eorum accusatio quid igitur

opposita est dicendum meruerunt ne hoc artes nostre quasi diceret non. nūquid isti iustificati sunt propter nostram accusationem quasi diceret non nūquid nihil puduit fortunā

de tali accusatione quasi diceret imo debuit pudere fortunam. & si non puduit fortunam innocentia accusati tamen vilitas accusantium debuit esse pudor ipsi fortune. **Nota** hoc vocabulum percussus. dicit **Augustinus** per cello. i. perculi in preterito & percussus in supino est idem quod percutere vel potius terrefacere. sed percutere pertinet ad corpus & percellere ad animam. **Nota** circa hoc vo-

cabulum deferentibus quod defero tria significat.

**Primo** idem est quod deporto. **Inde** delator

id est deportator. **Secundo** idem est quod honoro.

**Inde** delator id est honoris exhibitor.

**Tercio**. i. accuso. **Inde** delator id est accusator

qui detegit quod latebat. & sic ultio modo capite hic.

**Vnde** versus. Accusat defert

dat honorem fertque deorsum. **Nota** ad testes idoneos septem requiruntur conditiones

que his versibus continentur. **Etas** conditio

sexus discretio fama. **Et** fortuna fides in testibus illa requiritur.

**Primo** requiritur etas. quod pueri non possunt esse testes. **Secundo** requiritur conditio libera. ideo servi non possunt

perhibere testimonium. **Tercio** requiritur

sexus masculinus. ideo mulieres non possunt esse testes.

**Quarto** requiritur discretio. ideo furiosi & stulti non possunt testari.

**quinto** requiritur fama. ideo persone infames non

possunt testificari. **sexto** requiritur fortuna

propter quod pauperes non possunt testificari.

**septimo** requiritur fides propter quod infideles non possunt perhibere testimonium.

**Inter** illas conditiones due sunt viliores scilicet paupertas & infamia.

**Boetius** ergo volens ostendere suam condemnationem iniustam ex vilitate testium accusantium

propter quam repellendi erant a testimonio dicit in uno fuisse defectum fortune. scilicet in basilio.

**Sed** in aliis duobus scilicet in opilio & gaudentio dicit fuisse vitium infamie.

**Nota** quod nihil videtur seuerius & nequius quam personas viles & damnandas

admittere in testimonium contra innocentis.

**Quia** dicit **Seneca** in de remediis fortuitorum. Non potest habere ullam auctoritatem sententia ubi qui damnandus est male de te loquitur.

**At** cuius criminis arguimur sententiā queris senatum &c. . **Hic** **Boetius** ostendit

iniustam sui condemnationem ex falsitate criminis sibi impositi. **secundo** ex dictis infert

quandam admirationem ibi. **Qua** in re

**Prima** in duo secundum quod duo imponebantur

**Boetio** de quibus se excusat. **secunda** ibi.

**Nam** de compositis. **Primum** quod sibi imponebatur

fuit quod impedivisset quendam nuncium



deferentem regi accusatōnem senatus ut se-  
natus redderetur reus lese maiestatis. **D**ic-  
cit ergo in littera. **O**phias tu forte queris  
sumam. i. sententiam criminis cui? crimi-  
nis causa arguimur. **N**os dicimur voluisse  
saluare senatū forsā de fideras scire p quez  
modū. dico q nos criminamur. id ē argui-  
mur impeduisse delatorem ne deferret docu-  
menta. i. lras regi quibo faceret senatum re-  
um lese maiestatis. quid igit o magistra-  
censes. i. iudicas inficiabimur. i. negabimur  
crimen illud ne simus tibi pudori atq  
.i. sed ego volui saluare senatū nec vnq de-  
fistam velle. sed opera. i. diligentia impedi-  
endi delatoris ista cessabit. i. cessare debet q  
nō est verū q impedierimus delatōrē lraz  
nunquid est nephas optare salutem illius  
ordinis scz senatus quasi diceret non est ne-  
phas. iste vero senatus qui consensit i meā  
damnationem effecerat hoc suis decretis id  
est iudicis achi esset nephas saluare ipsum  
sed imprudentia sibi ipse mentiens. i. in dam-  
nū suū mentiens nō potest immutare meri-  
ta rerum ita q illud quod prius fuit meri-  
torium postea fiet demeritorium. nec puto  
esse licitum secundum preceptū **S**ocratis  
occultasse. i. occultasse veritatem vel cōces-  
sisse mendaciū. sed quomō illud sit ego relin-  
quo tuo & sapientum iudicō veritatē autem  
huius rei ne lateat posteros. i. successores  
ego cōmendavi stilo. i. scripto & memorie.  
**N**ota accusatio **B**oetii fuit detestabilis  
quia facta per infames personas. fuit irrato-  
nalis quia de bono accusabatur scz de salua-  
tione senatus quod erat bonum. etiā accusa-  
tio eius fuit iniusta quia falsa. accusabatur  
enim impeduisse delatorem quod falsū fuit.  
**N**ota iste dicit esse reus lese maiestatis  
qui contra regem vel alium principē aliqd  
malum machinatur. **N**ota inficiō. aris.  
prime cōiugatiōis deponētale. i. nego. vnde  
**D**uguitio inficiō. aris. pprie est non fateri  
factum quod verum est sed contra veritatē  
vti mendatio. vel est pprie inficiari scdm eū  
rem debitam denegare cum a creditore depo-  
satur & etiā id est cōtendere vel denegare  
**N**ota dicit in textu. Nunquid optare sa-

lutem senatū nephas vocabo. duplex est  
salus. spiritalis que est anime. temporalis  
que est corporis. **S**alutem spiritualemente  
nemur omnibus velle etiam malis ratione ca-  
ritatis p quam etiam mali diligendi sunt.  
licet nō in eo q mali. **S**alutē vero tpalē te-  
nemur velle omnibus bonis & pcpue amicis.  
amicorū vero peccatiū tenemur salutē velle  
qdm sanabiles sūt vt recuperēt vtutē am-  
sam. sed si ppter magnitudinē malicie sint insa-  
nabiles dissoluit amicitia nec ē optāda sal.  
& quia malicia senatus **R**omanorū erat sa-  
nabilis quia forte senatus compulsus metu  
regio fuit consentire in damnationē **B**oetii.  
ideo optare sibi salutem non erat nephas li-  
cet **B**oetio turbato hoc videretur. **N**ota  
veritas non est occultanda scdm **S**ocra-  
tem. nam qui tacet veritatē alijs nescientibus  
mentit & q mendacis cōsentit similē facit.  
**N**ota mendaciū nō est concedēdū q scdm  
**A**ristotelem in ethicis. **M**endacium per se  
prauū est & fugiendum. & primo elencorū  
duo sunt opera sapientis. **N**ō mentiri de his  
de quibus nouit & mentietē posse manifestā.  
**N**am de compositis falso litteris. **D**ic **B**oe-  
tius excusat se de scdo crimine sibi ipso.  
imponerat em sibi q scripisset litteras ad  
imperatorem **C**onstantinopolitanū p libera-  
tione **R**omanorum de manu regis **T**heodo-  
rici. vnde dicit in littera. **N**am de compositis  
litteris falso. quia false hoc mihi imponitur  
quibus litteris arguor sperasse **R**omanam  
libertatem. quid attinet dicere cum non de  
mihi locus defensionis. quarum litterarum  
fraus. i. fraudulentia fuisset aperta. i. ma-  
nifesta si nobis licuisset vti confessione. i.  
allocutione ipsorum delatorum. i. accusatorū  
q scz vti ex aminatione accusatorū maximas  
vires habet in omnibus negotijs. i. causis  
iudicialijs. nā q reliq libertas sperari potest  
**R**omanis quasi diceret nulla. tñ enim rex  
**T**heodoricus inualuerat q nullus potuit  
vel audebat contra ipsum vtinā posset vlla  
libertas sperari vtiq ita prudenter egissem  
de negotio q regi non innotuisset & respō-  
dissem verbo **C**ann q cū accusaret a **G**aio  
cesare filio germanici q eēt reus cōiugatiōis



facte contra se respondit **Gaius**. si ego scissem  
tu nescissem quasi diceret si essem reus ita pruden-  
ter celassem negotium quod ad tuam notis-  
ciam nunquam peruenisset. **Nota** quod in cau-  
sis iudicialibus testium siue accusatorum examina-  
tio maximas habet vires quia per ea deueni-  
tur ad rei veritatem sicut patet de **Daniele**  
qui examinando duos presbiteros false accu-  
santes **Susannam** ipsos de falsitate accusa-  
tionis coram omni populo conuicit. similiter  
**Boetius** si datus fuisset sibi locus examinandi  
suos accusatores. utique ipsos mendaces  
reddidisset. **Nota** **Camus** fuit quidam rex  
manus prudens & sapiens. accidit ut quidam  
ex romanis conspirarent & facerent contra  
tionem contra **Gaium** cesarem & cum cesar  
proponeret **Camio** quod esset reus illius coniura-  
tionis facte respondit. si ego scissem tu nescis-  
sissem. Sic **Boetius** respondisset regi **The-**  
**odorico** si sibi improperasset de litteris com-  
positis super restituenda libertate ipsis ro-  
manis.

**Qua** in re non ita sensus. **Hic** **Boetius** ex  
dictis infert quandam admirationem. secundo  
mouetur contra senatores qui consenserunt  
in suam damnationem ibi. Sed si phas fue-  
rit. dicit primo. Ex quo a malis iniuste ac-  
cusatus sum qua in re. i. propter quod non ita. i.  
non in tantum meror. i. tristitia ebeant. i. opprobri-  
um sit sensus nostros ut ego querar. i. conquerar  
impios. i. malos molitores. i. machinantes scel-  
lerata. i. nequiciosa contra virtutem. id est  
id est virtuosos homines si ego amiror vehe-  
menter. i. fortiter effecisse. i. ad effectum  
produxisse supple illa que mali sperauerunt. i.  
conceperunt. Nam velle deteriora. i. mala  
fortitan fuerit nostri defectus. i. ex nostro  
defectu. sed posse supple perficere malum contra  
innocentiam. i. homines innocentes que quisque  
scelerat? conceperit. i. cogitauerit deo hoc in-  
spectante supple hoc est simile monstrum. i.  
admirabile. unde. i. pro tanto quidam tuorum  
familiarum id est pleborum quesierunt haud  
iniuria. i. non iniuste siquidem per certo deus est  
unde mala supple proueniunt vero pro sed  
unde. i. a quo bona si deus non est quasi di-  
ceret ex quo iniuste a malis accusatus sum

propter hoc non in tantum sum oppressus dolore  
quod conquerar malos machinari mala bonis  
sed amiror quod illi qui mala concipiunt con-  
tra bonos possunt producere ad effectum.  
nam velle malum est forte ex nostro defectu  
sed quod malus possit perficere malum contra  
bonos deo hoc inspiciente est simile monstrum. unde  
quidam philosophus. Non iniuste quesierunt  
si deus est unde proueniunt mala. Et si deus  
non est unde proueniunt bona. **Nota** ex  
quarto huius duo requiruntur ad aliquem  
effectum producendum scilicet voluntas  
& potestas. Requiritur voluntas quia nul-  
lus aggreditur quod non vult. Requiritur  
potestas quia sine potestate voluntas frus-  
tratur. quod autem mali habent voluntatem  
offendendi bonos non est mirandum sed quod  
habent potestatem producendi ad effectum  
suam voluntatem deo respiciente est simile  
monstrum. **Nota** simile monstrum est quod  
contingit preter intentionem nature. Sic  
ergo monstra sunt preter intentionem natu-  
re. Sic videbatur **Boetio** quod mala preter or-  
dinem diuine prudentie contingerent. quod  
non videtur rationale cum deus sit summe  
bonum quod aliquo modo sit causa male fieri.  
ergo mala in mundo deo inspiciente videtur  
simile monstrum. **Nota** quod deus non est cau-  
sa effectiua mali cum sit summe bonus licet  
sit causa mali permissiua quia permittit fi-  
eri malum & sic exponitur autoritas pro-  
phetie dicentis. Ego dominus faciens om-  
nia hec faciens bonum & creans malum su-  
per permissiue. Aliter dicitur duplex est ma-  
lum scilicet pene & malum culpe. deus est  
causa mali pene quod punit sed non est causa  
mali culpe quia hic est qui peccatum non fecit.  
**Sed** si phas fuerit nequarios homines qui  
bonorum &c. **Hic** **Boetius** mouetur contra  
senatum qui consensit in suam condemnati-  
onem tangendo suam beniuolentiam quam  
habuit ad eos. Et dicit. Si phas fuerit id  
est ponamus phas esse nequarios homines  
id est malos homines qui omnium bonorum  
& totius senatus id est consilatus romane  
ciuitatis petunt id est desiderant sanguinem  
. i. mortem. nos etiam voluisse ire perditum. i.



ad p̄ndum quos viderant p̄pugnare bonis  
hominibus q̄ p & senatui sed nū. i. nūquid  
nos idem scz p̄dere merebamur de patribus  
.i. de senatoribus. q̄si diceret nō. sed o p̄bia  
meministi vt opinor quomā me dictur. i.  
volentem dicere quid. i. aliquid v̄ p vel fa-  
ctur. ipsa semper presens sup̄le existēs dis-  
rigebas. i. regebas ergo nec verbis nec fa-  
ctis offendi senatū meministi inq̄ p̄bia v̄  
rone. i. apud veronam ciuitatem cum rex  
**Theodoricus** amicus existens communis  
exicij. i. tormenti senator. cum ipse crimen  
lese maiestatis delatum in **Albinū** ipse rex  
moliret. i. laboraret transferre illud crimen  
ad totum senatū quanta securitate. i. tute-  
la mei periculi defenderim. i. liberauerim in-  
nocentiā vniuersi senatus. i. totius consula-  
tus. **O**p̄bia tu scis me proferre. i. loqui v̄  
ra & nunq̄ me iactasse i vlla mei laude em̄  
p̄ quia minuit quodammodo secretum consci-  
entie probantis. i. laudantis se quotiens q̄s  
ostentando. i. manifestando factum recipit  
pretium fame. i. mercedem laudis ab homi-  
nibus. sed tu p̄bia vides quis euentus ex-  
ceperit. i. liberauerit nostram innocentiam  
nos subimus. i. sustinemus penas falsi scele-  
ris. i. false nobis impositi pro premijs vere  
virtutis. **¶** Nota secundum **Benecam** do-  
lor duplicatur cum ab eo a quo bonum me-  
rueras malum venit. cū igitur **Boetius** om-  
nem beniuolentiam exhibuerit senatoribus  
gram? doluit de sua offensione. **¶** Nota in  
ciuitate **Verona** cum **Albinus** esset accusa-  
tus de ḡui crimine ita vt diceret re? lese ma-  
iestatis illud crimē rex **Theodoricus** voluit  
trāsferre ad totū senatū & ipsū damnare. s̄  
**Boetius** exponens se piculis senatum libe-  
rauit. **¶** Item nota q̄ secretum cōscie ē vir-  
tus que minuit cū aliquis virtuose operat̄  
iactando se vt consequat̄ famam & laudes  
populi. **¶** Vnde **Beneca**. Conscientiā potius  
q̄ famam attende. **¶** Et dicit **Macrobius**. Sa-  
piens gloriā suā in conscientia ponit  
stultus autē in laude humana. **¶** Vnde dicit  
**ysidorus** qui aliquod donū a deo largitū  
in laudem suā conuertit p̄culdubio virtu-  
tem in vitium transire facit.

**Et cuius vnquā facinoris.** **¶** **Dic Boetius**  
ostendit se p̄turbatū ex iudicij seueritate  
& inflexibilitate dicens. Cuius vnq̄ faci-  
noris. i. peccati manifesta confessio. i. cui?  
vnquam hominis peccatum manifestū ha-  
buit iudices ita concordēs in seueritate ut n̄  
aliquos eorum vel ipse error humani inge-  
nij submitteret. i. flecteret ad misericordiā  
vel conditio fortune. i. euentus fortuit? ex-  
istens incerta cunctis mortalibus sup̄le ho-  
minibus sup̄le submitteret aliquos eorum.  
**¶** Si diceremur voluisse inflāmare. i. incēde-  
sacras edes. i. ecclesias & si nos diceremur  
struxisse. i. p̄curasse necem. i. mortem boīs  
omnibus. & si diceremur iugulare. i. punire  
sacerdotes impio gladio. tamen pro sed  
sententia. i. iudicij damnasset me p̄ntem  
cōuictū & confessum crimen. sed nos p̄cul-  
moti. i. absentes quingentis milibus passu-  
um & indefensi ob p̄pensius studium. i. p̄-  
pter studium intensius nos damnatur. i.  
adiudicatur in senatum morti q̄ p & pro-  
scriptioni. **¶** Et tunc exclamat dicens. **O** me-  
ritos. i. dignos vel beatos iudicē neminē pos-  
se cōuinci de simili crimine sicut nec ego ius-  
te cōuictus sum cuius reatus. i. criminis  
dignitatem. i. innocentiam ipsi etiam viderunt.  
i. cognouerūt qui detulere. i. accusa-  
uerūt me. **¶** Nota q̄ iudices q̄nq̄ mouent̄  
ad misericordiam duplici de causa. primo  
modo p̄pter errorem humani ingenij. quia  
humanum ingenij sepe fallit̄ in iudicō. q̄a  
ignorat vtrum aliquando iuste d̄ re sentiat  
vel nō & timēs deū ne iniuste iudicet moue-  
tur ad misericordiam parcendo reo. **¶** Secūdo  
iudices mouent̄ ad misericordiam p̄pter euen-  
tū fortune qui incertus est hominibus. quod  
em̄ iudex in alio damnat sibi facile p̄ fortu-  
nā euenit. & illud debet recordari. s̄ nulla  
illaz causarū mouit iudices ad miserandū  
**Boetio** sed concorditer ipsum damnabant.  
**¶** Nota q̄ nullus debet damnari etiam p̄  
crimine quātūcūq̄ enormi nisi sit p̄sens con-  
uictus vel crimē in iudicō cōfessus. **¶** **Boetius**  
autem cū damnaret̄ non erat cōuictus nec  
crimen confessus & erat absens quia i stu-  
dio **Atheniensis** ergo iniuste erat damnatus?



**N**ota q̄ Boetius cū damnaretur distas-  
bat a loco iudicii quingētis milibus passuū  
& cum mille passus faciunt vnum miliare  
ideo bñ distabat ad quingenta miliaria. **N**o-  
ta Boetius damnatus fuit p̄scriptioni. **D**ug-  
nitio dicit. p̄scriptio est iudicialis sentētia  
lata contra aliquem cuius nomen p̄ scelere  
de scriptura tabule enee debebat. **C**onsuetus  
enim romana fuit q̄ nomina senatorum  
quorum consilio vrbs romana regebat̄ au-  
reis litteris in tabula enea scriberent̄. vnde  
& patres conscripti dicebant̄. **E**t dicit̄ p̄-  
scriptus quasi p̄cul a scriptura positus. & sic  
Boetius erat p̄scriptus quia nomen suū  
deletum fuit de tabula enea.

**Q**uam vti alicuius sceleris. **D**ic Boetius  
expurgat se de quibusdam obiectis. sc̄do  
ostendit vnde sumpta fuit ratio obiectiois.  
secunda ibi **S**ed o nephas. **N**ota Boetio  
obiciebatur q̄ ipse vsus arte nigromantica  
sacrificaret demonibus p̄ dignitatibus ac-  
quirendis. de hoc Boetius excusat se dicēs  
quam sup̄le meam dignitatem vti p̄ vt ob-  
fiscarent. i. demigrarent admixtione alicu-  
ius sceleris mentiti sunt meam poluisse con-  
scientiam sacrilegio. i. demonum obsequio  
ob ambitum. i. propter cupiditatem digni-  
tatis acquirende atq̄ p̄ certe tu insita id est  
inserta nobis pellebas de sede. i. de loco cu-  
piditatem omnium rerum mortaliū & sub  
tuis oculis nō erat bñas eē locum sacrilegio  
. i. cultui demonum q̄ p̄ & tu instillabas  
auribus & cogitationibus meis illud pitago-  
ricum deo non dijs seruiendū nec conuenie-  
bat me captare id est optare p̄sidia id est  
auxilia vilissimorum spirituum. i. demonū  
quem tu componebas i. locabas in hanc ex-  
cellentiam vt similem deo faceres preterea  
innocens penetral. i. vxor domus mee ceteris  
id est multitudo honestissimorum amicorū  
**E**t socer simachus sanctus & eque reueren-  
dus ipso actu defendunt me ab omni suspis-  
tione huiusmodi criminis. **N**ota q̄ con-  
suetudo inuidorum est cum non possunt ali-  
cui suam probitatem auferre nituntur ipsā  
saltem aliquo vicio demigrare. & sic fama  
Boetij demigrata fuit vicio sacrilegij. **N**os

ta q̄ sacrilegium est sacre rei furtum & pos-  
nitur sacrilegus p̄ homine scelerato etiaz sa-  
crilegium est cultura demonum siue ydolo-  
rum. **I**nde sacrilegus id est ydolator & sic  
capitur in proposito. **N**ota q̄ ambitus me-  
dia producta est cupiditas honoris. **S**ed  
ambitus media correpta est circuitus & pri-  
mo modo accipitur hic. **N**ota q̄ p̄bia rez-  
pellit omnē cupiditatē bonorū exteriorum  
quod scribitur in primo libro de plantis q̄  
p̄bia tria inducit sc̄z mentis illustratōnem.  
felicitatis appetitū & mollis affluentie cō-  
temptum. **N**ota p̄bia facit hominē similem  
deo non similitudine omnimoda sed partici-  
patina ita q̄ homo participatur aliquid cō-  
ditōis diuine sc̄z intelligentie. vnde **S**ene-  
ca. hoc mihi philosophia p̄mittit q̄ me pa-  
rem deo reddit. **E**t alibi dicit. **V**ir specula-  
tius est quasi deus in humano corpore ho-  
spitatus. **N**ota sacrilegiū nō h̄t locus sub  
oculis p̄bie. q̄ p̄bia p̄ se omnia agenda & fa-  
cienda ordinatissime disponit & nō permit-  
tit hominem ad vana declinare. quia dicit  
**T**ullius in libro de finibus bonorum & ma-  
lorū p̄bia a sup̄stitōe liberat metu mortis n̄  
cōturbat. & ē sup̄stitio vana religio scilicet  
ydolorū cultura. **N**ota penetral est secreta  
camera vel locus secretus interior in domo  
vel i templo vbi reponūt climodia vel aliq̄  
talīa & ponit̄ hic p̄ vxore Boetij p̄ meta-  
phoram ponendo continens p̄ contento q̄a  
ipsa consuevit morari in penetrali. **N**ota  
q̄ **S**ymachus fuit quidam nobilis roma-  
nus & socer Boetij cuius filiam Boetius  
duxerat nomine **E**lphe qui **S**ymachus n̄  
fuit tm̄ sanctus interius in affectu etiam re-  
uerēdus i exteriori actu sic dicit Boetius.  
**S**ed o nephas. **D**ic Boetius ostēdit vñ fu-  
erit ratio sumpta obiecti criminis. quia ex  
ipsa philosophia cui deditus erat. vnde di-  
cit exclamādo. **O** nephas ipsi mali capiunt  
fidem tanti criminis de te o p̄bia & p̄ hoc  
videbimur fuisse affines maleficio sacrile-  
gij quia nos sumus imbuti. i. instructi tuis  
disciplinis id est doctrinis & sumus iſtituti  
. i. informati tuis moribus. ita non est satis  
tuā reuerentiā mihi p̄fuisse nisi vltro



.i. sponte tu potius lacereris ab illis mea of-  
fensione hoc dicit. **Boetius** p̄tanto q̄ inu-  
riati sunt sibi p̄pter p̄biam ideo magis inu-  
riati sunt philosophie q̄ sibi. **Nota** q̄ndo  
**Boetius** vacabat studio fugiebat consortia  
stultorū & querebat secreta loca p̄pter stu-  
dium ideo putabant ipsum loqui cum demo-  
nibus & eis sacrificare. **Item** quia **Boe-  
tius** fere omnia que volebat facere sua sapi-  
entia faciebat ideo putabant eum demonem  
habere familiarē sibi obsequētē sicut apule-  
gius opinatus est de **Socrate** q̄ haberet fa-  
miliarem deum de quo fecit librum quē intī-  
tulauit de deo **Socratis**.

**At** vero hic etiā. **Dic** **Boetius** ostendit se  
esse p̄turbatū ex fame sue lesione dicēs. **Dic**  
cumulus .i. augmentatio accedit nostris  
malis q̄ existimatō .i. iudiciū plurimorum  
.i. vulgariū nō spectat .i. non respicit meri-  
ta rerum sicut homo meretur sed expectat  
euentum fortune .i. iudicat hominē sc̄m q̄  
fortuna se habet circa ipsum & ea t̄m iudi-  
cat vulgus esse p̄uīsa a deo q̄ cōmendauerit  
felicitas .i. p̄spera fortuna quo sit .i. ex quo  
sequit̄ ut existimatō bona deserat infelices  
vnde me piget .i. tedet remimisci q̄ nūc sint  
rumorēs populi de me & q̄multiplices q̄ p̄  
& dissonē .i. discordantes sententie sint de  
me nam quidam dicunt me reum esse q̄daz  
nō hoc t̄m dixerim .i. volui dixisse ultimā  
esse sarcinam .i. gravissimum pond⁹ aduer-  
se fortune q̄ dū aliq̄d crimen affigit .i. im-  
ponit miseris .i. infelici bus ipsi creduntur  
meruisse sup̄le illa que ipsi miseri perferūt  
.i. patiunt̄. **Et** ego bonis omnibus dulcius  
quia in exiliū relegatus .& exutus pigri-  
tatibus quia damnatōne p̄scriptus & feda-  
tus .i. maculatus existimatōe .ego qui p̄us  
virtute honestus reputabar nunc scelē de-  
formis reputor .& tuli .i. recepi suppliciū .i.  
penam ob beneficium .i. propter beneficium  
**Nota** q̄ vulgares non iudicant sc̄m me-  
rita rerum vtz homo mereat̄ aliquid vel n̄  
sed iudicant sc̄m euentum fortune vnde ho-  
minem bene fortunatum iudicant felicem .  
male fortunatum iudicant miserum .sed ta-  
le iudiciū falsum est. **Vnde** dicit **Beneca**

xlv. epistola. **Non** felicē hunc estimes quē  
vulgus appellat felicem ad quē pecunia cō-  
fluxit .sed illum cui omne bonum in animo  
est erectum & extensum. **Item** bona estia-  
tio deserit infelices quia primum malus q̄  
infelices incurrunt est q̄ vulgus male & ip-  
sis opinat̄ .credit em̄ vulgus ea que miseri  
patiuntur q̄ ex merito talia patiantur. **Vi-  
dere** autē videor. **Dic** **Boetius** ostendit se  
esse p̄turbatum ex his que vidit in mundo  
generalit̄ sc̄z bonos deprimi & malos extol-  
li dicens. **Ego** videor videre .i. cognoscere  
nefarias officinas .i. malas societates sc̄le-  
ratorum hominum fluitates gaudio q̄ p̄ &  
leticia & quēq̄ p̄ditissimum .i. pessimū im-  
minentem .i. insistentem nominis fraudibus  
delatōnum .i. accusatōnum & video bonos  
iacere p̄stratos .i. depressos terrore nostri  
discriminis & etiā video quemq̄ flagicōsū  
.i. prauū hōiem incitari ad audēdum .i. ad  
p̄sumendū facinus .i. peccatū impunitate .i.  
sine pena vero p̄ sed incitari p̄m̄s ad effi-  
ciendum .i. ad p̄petradū facinus .i. peccatū  
aut p̄ sed ego video insentes .i. imoz-  
centes nōmodo .i. nont̄m p̄m̄atos securi-  
tate verūetiam defensione. **Itaq̄** p̄ ergo li-  
bet .i. placet mihi exclamare ad deum celi  
quare talia p̄mittat in mundo vt mali exal-  
tentur & boni deprimantur. **Nota** q̄ **Bo-  
ecio** qui erat turbate mentis & in statu mi-  
serie videbatur q̄ mali in hoc mundo essent  
potentes & viverent impuniti .boni autem  
impotentes & viverent irremunerati .sed  
philosophia in quarto huius ipsū cōsolādo  
probat malos semper esse impotentes & bo-  
nos esse potentes .& malis nunq̄ deesse sua  
supplicia & bonis nunq̄ sua p̄emia. **Nota**  
q̄ officine dicuntur domus officinarum vbi  
reponūt ea que ad ipsos spectant & ad eos  
ruoz officia sicut sūt celaria & ḡnaria & alia  
huiusmodi .hic autē accipiunt̄ officine p̄  
congregatōne malorū & dicunt̄ ab officio  
officis quod est noceo noceas.

**Metrum** quintum p̄m̄li.  
**O** **Stelliferi** conditor orbis . **Dic**  
incipit quintum metrum huius  
primi quod dicitur p̄mdaricum ab



inuentore anapesticum a pede predominante  
**E**st autem anapestus pes contrarius dacti  
lo constans ex primis duabus breuibz &  
tercia longa sillaba & est metrum acatba-  
lecticum .id est sine defectu. **I**n hoc autem  
metro Boetius exclamat contra prouidentia  
diuinā admirans qd omnia regantur a deo  
preter actus humanos licet hoc falsum sit  
tamen Boetio sic videbatur secundū statū  
turbatum. **E**t diuiditur . primo cōmendat  
diuinā prouidentiam ex gubernatione ce-  
lestium & terrestrium . secundo tangit actus  
humanos non regi a deo . tercio rogat deum  
vt regat actus hominum . secunda ibi **O**m-  
nia certo . tercia ibi **Q**uiscunq; rerum . **P**rima  
diuiditur . primo cōmendat regimen diuine  
providentie circa celestia . secundo magis  
circa terrestria ibi **T**ua vis varium tempe-  
ret . **P**rimo dicit . o conditor . i . creator orbis  
stelliferi . i . ferentis stellas qui nexus . i .  
adiunctus perpetuo solio . i . eterne sedi ver-  
sas . i . frequenter vertis celum rapido turbi-  
ne . i . veloci motu & cogis sidera pati leges  
i . debitum ordinem vt ipsa luna nunc . i .  
aliquando lucida pleno cornu sicut in plenilunio  
obscura . i . opposita totis flammis . i . lumi-  
nibus fratris . i . solis ipsa luna condatur . i .  
abscondatur minores stellas que in plenilunio  
non videntur propter maius lumen &  
tu cogis nunc id est aliquando vt ipsa luna  
existens pallida obscuro cornu ipsa existens  
propior pbebo . i . soli perdat . i . amittit lumi-  
na id est lucem quasi diceret tu facis vt lu-  
na quantomagis recedit a sole tantomagis  
illuminatur & lumine suo obscurat minores  
stellas & quantomagis appropinquat soli  
tantoplus obscuratur . & tu cogis vt hespe-  
rus id est stella vespertina qui agit algētes  
i . frigidos ortus tempore noctis id est i cre-  
pusculo quod est prima pars noctis sequē-  
do solem . iste hesperus de mane lucifer dicitur  
pallens in ortu pbebi iterum mutat solitas  
habenas . i . solitos cursus . nam cum de vespere  
sequitur solem de mane precedit ipsum &  
tu stringis id est coartas lucez id est diem  
breuiore mora tempore primine id est huius  
mis frondiflue id est facientis frondes flus

ere & cum feruida estas venerit tunc tu di-  
midis id est distinguis agiles horas id est bre-  
ues horas noctis quasi diceret tu facis qd tem-  
pore huiusmodi noctes sunt prolixiores diebus .  
in tempore estimali econuerso . **N**otandum  
qd deus dicitur conditor stelliferi orbis qd  
ab ipso dependet celū & tota natura ex . xij .  
metaphisice . & dicitur residere in perpetuo  
solio quia in celo quod est perpetuum . nam  
celum est locus deorum & spirituum & om-  
nes barbari & greci & quicunq; putāt de-  
os esse eum locum qui sursum est deo attri-  
buūt tāquā imortale imortali coaptantes  
primo celi & mundi . & dicitur vertere celū  
rapido turbine . motus enim firmamenti di-  
citur rapidus qd suo motu rapit secum alias  
speras . **V**nde nota verso est verbum frequen-  
tatium & significat frequenter vertere &  
in hoc innuit qd celum semper mouetur &  
non cessabit quia dicit cōmentator nō est ti-  
mendum qd celum stet . **E**t ratio quia mouēs  
celum mouet sine fatigatione & sine pena .  
xij . metaphisice . **I**tem deus est nexus  
perpetuo solio . i . coniunctus perpetuo celo .  
**V**nde deus tripliciter est in vniuerso scz es-  
sentialiter seu presencialiter . sacramentaliter  
seu misterialiter & misericordialiter . **E**ssen-  
cialiter seu presencialiter in sua vera clari-  
tate in qua ipsum homo nunquā vidit sic  
dicit propheta . deū nemo vidit vnquam sicut  
ipse ē in ppetuo solio . **S**acramentaliter seu mis-  
terialiter deus ē in sacramento eucharistie qd  
rata fide credimur . **S**cilicet misericordialiter deus  
ē vbiq; scdm qd dicit scriptura misericordia  
domini plena ē terra & inde prouenit dictus  
cōmune scdm qd dicit scriptura . deus ē vbiq;  
**N**ota scdm huguinonem solium est sedes  
regalis ex solidis lignis facta . dicta a solis  
ditate . i . a firmitate . **N**ota qd deus cogit  
sidera pati legē nō violenta nec coacta mo-  
tione quia nullum violentum perpetuum s  
cogit ea voluntaria ordinatione obseruare  
legem . i . determinatum motum vt tempore  
eis statuto oriantur & occidant . **N**ota qd  
luna de se est corpus opacū recipiens lumē  
a sole & i ea pte q est versus solem illumina-  
ta ē cuq; autē directe opposita sit soli sicut in



plenilunio tunc lumino suo obscurat minores  
 res stellas eo quod maioris lumine obfuscatur  
 minores. Sed cum luna est in ista parte celi in qua est  
 sol sicut contingit in conjunctione tunc super  
 rior pars que est versus solem est illuminata  
 . & inferior pars que est versus nos est  
 obscurata & tunc nihil videmus de luna . sed  
 cum incipit elongari a sole tunc pars elon  
 gata incipit modicuz apparere nobis & tunc  
 dicimus esse novilunium & quātoplus elo  
 gata tātōplus apparet nobis illuminata .  
**Nota** Boetius dicit solem esse fratrem lu  
 ne quia secundum fabulas iupiter concubens cum  
 latona genuit ex ea duos gemellos scilicet  
 phobum qui dicitur sol & dianam qui dicitur  
 luna . & sic secundum fabulas sol est frater lune .  
**Nota** stella que dicitur vespere sequitur solem &  
 de mane precedit habet diversa nomina . per  
 per v . **Lucifer** aurora **venus** vespere **he**  
**sper** idem . Quomodo autem sit possibile quod ea  
 dem stella de vespere sequatur solem & de ma  
 ne precedat dicunt aliqui quod hoc non contingit in  
 vna & eadem parte anni sed in diversis dicunt  
 enim quod in estate sequitur solem & in hieme  
 precedat sed hoc est contra omnes autores di  
 centes hoc esse in eodem tempore anni . Alii  
 dicunt quod mercurius & venus sint stelle simi  
 lis coloris & quantitatibus quarum vna quāq;  
 sequitur solem alia precedit . & sic videtur esse vna  
 stella que sequitur & precedit sed hoc non est  
**Duguitō** dicit quod venus est altior sole & lo  
 quitur secundum antiquos astrologos qui locave  
 runt venerem supra solem cum igitur cōtin  
 git quod venus & sol simul veniunt ad occasum  
 quod venus est altior diutius videtur in sero quā  
 sol eadem ratione citius videtur in mane quam  
 vis eque cito discurrant nam citius videtur  
 ascendētia remota quā propinqua . & diutius vi  
 detur descendētia remota quā propinqua licet eque  
 motu incedant . sed moderni astrologi locant venerem  
 sub sole . Alii dicunt quod vna est stella que vno  
 tempore sequitur solem alio tempore precedit & dicunt  
 secundum **Ptolomeum** quod illa stella habet epicyclū  
 in cuius circūferentia deferretur corpus eius  
**Est** autem epicyclus circulus parvus cuius  
 centrum est in circūferentia orbis deferētis .  
 nunc autem est ita quod epicyclus veneris semper est

cuz sole ita quod si protrahatur linea a centro  
 terre per centrum epicycli veneris ad firma  
 mentum eadem linea transibit per centrum  
 solis vel non multum distabit ab eo . cum au  
 tem venus feratur in circuitu epicycli aliquā  
 erit in eadem linea cum sole aliquā precedit aliquā se  
 quitur . Item mora solis super orizontem facit  
 diem cum dies sit latior solis super terram  
 mora autem solis sub orizonte facit noctem &  
 quia sol longiorem facit moram tempore esti  
 uali super orizontem & breviorē sub orizon  
 te ideo dies estiuales longiores sunt noctibus  
 in hieme autem fit e converso propter quod dies hi  
 emales breviores sunt noctibus .

**Tua vis variū temperat annū .** **Dic** Boetius  
 commendat regimen diuine providentie ma  
 gis circa terrestria scilicet circa partes an  
 ni dicēs . **O** deus tua vis . i . virtus temperat . i .  
 ordinat variū annū . i . diversas partes anni ut  
 mitis zephirus . i . ventus vernalis reuehat . i .  
 reducat frondes quas auferit id est destruit  
 spiritus boree . i . flatus boree & tua vis temperat  
 ut quęcūq; semina vidit arcturus illa stel  
 la illas altas segetes . i . longas segetes vrat  
 firmis . i . stella canicula tempore estiuali . &  
 subdit **Nihil solutum . i . segregatū** antiqua  
 lege . i . eterna lege diuine providentie linquit  
 . i . derelinquit opus prope stationis . i . ad quod  
 operandum est statutum . **Nota** quod quatuor  
 sunt partes anni . ver . hiems . autumnus . &  
 estas . In vere flat ventus qui dicitur zephirus qui  
 est collateralis fauoni . & quia flatus eius  
 est lenis ideo dicitur mitis & producit virida  
 In hieme & maxime in principio viget fla  
 tus boree qui est ventus collateralis aquilo  
 nis cuius flatus est fortis & frigidus & de  
 struit virida denudando arbores . **Nota**  
 quod arcturus est stella circa maiorem vrsam  
 qui dicitur videre semina quia tempore sui or  
 tus quo oritur cum sole tunc seminat sicut in au  
 tumno . **Nota** **Birius** est stella que alio  
 nomine dicitur canicula . & dicitur firmus a fire  
 quod est tractus propter longum tractum caloris  
 & apparet cum sol est in cancro . & dicitur  
 vrere segetes . i . maturare . **Nota** dicitur arctus  
 ro dicitur **Isidorus** in libro etymologiaz ar  
 cturus est sidus post caudam maioris vrsę



positum & oritur tempore autumnali. sed Vegetius dicit arcturus oriri post idus septembris. xvij. kalendas octobris. **I**tem dicit ysidorus camicula est stella & dicitur firmus que est in mensibus in medio centro celi est & iuncta cum sole duplicatur calor eius & dissoluuntur corpora & euaporat a qua stella dicuntur dies camiculares in quibus moleste sunt purgationes.

**O**mnia certo fine gubernas. In ista parte Boetius tangit actus hominum non regi a prouidentia diuina sed derelictos regimini fortune dicens. O deus tu gubernas omnia certo fine. i. certo ordine ad finem & respicis. i. spernis regere solos actus hominum ergo o rector deus tu merito cohibere. i. coarctare cur lubrica fortuna. i. instabilis fortuna vez fat. i. vertit tantas vices. i. alternationes quod ipsa prout infontes. i. innocentes noxia pena debita sceleris. i. homini scelerato & pueri mores. i. homines peruersi in moribus resident in celso solio. i. alto loco & ipsi nocentes id est mali calcant sancta colla id est colla sanctorum hominum iniusta vice id est iniusta alternatione qui sancti potius deberent calcare colla nocentium quam econuerso & clara virtus. i. homo clare virtutis iacet condita id est abscondita obscuris tenebris. i. ab hominibus vitio obscuratis & iustus homo tulit id est sustulit crimen iniqui hominis & peritiam nil nocent ipsis iniquis nec fraus compta id est ornata mendati colore. i. falsa apparentia nocet ipsis sed cum prauis libuit uti viribus id est exercere vires quos prauos metuunt innumeri populi. i. vulgares tunc ipsi gaudent subdere. i. superplantare sumos reges. i. bonos & sapientes quorum est regere & alios gubernare. **I**tem deus omnia gubernat certo fine quia dicit commentator. x. metaphisice deus est mensura omnium & regula & infallibiliter verum metrum. & commentator dicit primo celi & mundi. Entia diuina nos gubernant & regunt in nobis sunt quasi finis.

**I**tem illud quod est sapientissimum regit certo fine cum sapientis est regere. sed deus est sapientissimus eorum sapientia a deo pro-

cessit. unde scriptura. Omnis sapientia a deo est. **N**ota Boetius vidit in mundo bonos deprimi & malos exaltari cum tamen potius fieret econuerso. **I**deo sibi videbatur quod actus & operationes hominum non regerentur a deo sed magis a fortuna que hunc humiliat & hunc exaltat. **I**deo Boetius deo conqueritur.

**O** iam miseras respice terras. **H**ic Boetius rogat ut deus regat actus hominum & homines sicut regit celum dicens. O quisquis deus es tu qui nectis id est coniungis sidera id est concordias rerum respice miseras terras. i. homines in terris habitantes. Nos enim homines non sumus vilis pars sed valde nobilis tanti tui operis. i. mundi nos qui timur. i. concutimur salo. i. mari & amaritudine fortune ideo tu deus comprime id est restringe rapidos fluctus. i. magnos impetus fortune & eo federe id est regimine quo regis immensum celum tu firma. i. robora stabiles terras. id est homines stabiles in terra.

**N**ota Boetius dicit hominem non esse vilem partem mundi quia scribitur in prologo libri de pomo Aristotelis. homo est dignissima creaturarum similitudo omnium ad imaginem dei factus. & secundo de anima quodammodo anima conuenit cum omnibus creaturis. conuenit enim cum angelis in intelligendo. cum brutis in sentiendo. cum plantis in vegetando. cum lapidibus in essendo.

**N**ota Boetius comparat fortunam salo. i. mari. Sicut enim nauis undis marinis iactatur in altum nunc & nunc in profundum sic homo per fortunam nunc in prosperitate leuatur nunc in aduersitate deicitur.

**P**rofa quinta. primi li. **E**c ubi continuato. **H**ic incipit quinta profa huius primi in qua Boetius ostendit quomodo philosophia se habuit ad suam querimoniam & quid ex ea cognouerit. **S**ecundo philosophia quedam dicta Boetii irrationalia praecepit. **T**ercio sub breuitate recolligit ea que ipsum Boetium perturbant. **Q**uarto philosophia dat modum remediandi ipsum Boetium. **S**ecunda ibi. **I**taque nontam me loci huius. **T**ercia ibi. **E**t tu quidem de tuis. **Q**uarta ibi



**S**ed quomodo plurimum? **D**icit primo **P**ost  
quam ego **B**oetius delatram id est contra rati  
onem locutus sum hec supple predicta conti  
nuato dolore id est assidua turbatione illa su  
ple phia placido vultu nihil mota id est i ra  
ta meis questibus id est de meis querimoniis  
inquit id est dixit. **C**um id est quando ego vi  
dissem te **B**oetius mestum .i. triste quod per  
lacrimationem .i. flentem illico .i. statim cognoui  
te miserem quod per exulem .i. patientem exilium sed quod  
longinquum .i. remotum esset illud exilium ego  
nesciebam .i. ignorabam nisi tua oratio .i. sermo  
mihi prodidisset .i. reuelasset. sed tu supple  
**B**oetius quidem pro certo non es pulsus pro  
cul .i. valde remote a patria .i. a iudicio ratio  
nis sed aberrasti .i. deviasti at pro sed si te  
maius .i. magis vis existimare pulsus a pa  
tria potius supple tu ipse pepulisti te **B**oe  
tium. **N**am pro quia quidem procerto id su  
ple repellere te a patria nunquam fuisset fas .i. li  
citu cuius supple homini. **S**i enim reminiscas  
ris .i. recorderis cuius patrie .i. de qua pa  
tria sis oriundus .i. natus non uti pro sicut  
supple civitas **A**theniensium quondam regi  
tur imperio .i. ex precepto multitudinis .i.  
multorum rectorum sequitur grecum quod tamen  
valet in latino sed unus est dominus & unus  
rex unus & princeps qui gaudet de frequen  
tia .i. frequenti inhabitacione civium .i. incola  
rum & non de pulsione cuius regis agi id est  
duci frenis .i. preceptis atque per obtempera  
re .i. obedire iusticie summa est libertas. **A**n  
pro nunquid ignoras illam antiquissimam le  
gem .i. statutum tue civitatis. id est recte  
rationis qua sanxitum .i. confirmatum est  
ius non esse .i. ad eam non pertinere exulare .  
id est exilium pati quisquis .i. quicumque ma  
luerit .i. optaverit fundare .i. locare in ea ci  
vitate sedere .i. habitacionem suam nam pro quia quod  
continetur .i. comprehenditur vallo ac munitio  
ne eius supple civitatis nullus metus .i. timor  
est illi ut mereatur esse exul at pro sed quisquis  
desierit .i. cessaverit velle inhabitare eam civi  
tatem pariter desinit etiam mereri .i. meretur  
consequi **N**ota quod delatram proprie est canum in  
proposito autem delatrare est urgente dolore  
contra rationem loqui & sic **B**oetius quia

dixit actus hominum non regi a deo contra  
rationem loquatur ergo dicit se delatra. **N**ota  
Nota non est hominis sapientis moveri ex  
his quod dicuntur ab insipientibus contra rationem sed  
magis debet insipientem instruere & ipsum con  
solari quam philosophia non fuit mota ex quibus  
**B**oetius sed magis ipsum consolabatur. **N**ota  
phia cognovit **B**oetium esse miserum & exulem  
miser est ille cuius animus sequitur mutationem  
reum temporalium ita quod extollit in prosperis &  
deprimat in adversis. **E**xul in proposito est ille non  
qui mutat regionem sed qui agit contra rationem  
**N**ota quod per lacrimas potest cognosci quod ra  
tio hominis sit turbata sed quantum turba  
ta sit non cognoscitur nisi sermone dolentis  
ergo dicit phia lacrimis cognovit te esse ex  
ule sed quantum esset exilium nesciebam mi  
hi tua oratio mihi prodidisset. **N**ota ille pul  
sus est a patria qui omnino rationem amittit  
sed ille aberrat qui infra patriam in aliquo  
rationem retinet & in aliquo amittit. **B**oetius  
autem non erat pulsus procul a patria quia  
non totam rationem amiserat. credebatur enim  
omnia regi a deo sed in hoc aberrabat quod  
actus hominum a deo regi non putabat. **N**ota  
**N**ota & patria hominis que est recta ratio  
loquitur **S**eneca in de remediis fortuitorum  
dicens. **P**atria est ubicumque homo bene est il  
lus autem quod bene in homine est non in loco est  
in hominis inquit potestate est si sapiens est  
non peregrinatur si stultus exulat. **N**ota a  
patria rationis nullus **B**oetium expulit nisi  
si ipse seipsum quia **B**oetius non alieno im  
petu sed proprio defectu terminos & limites ra  
tionis exivit. **N**ota civitas **A**theniensium  
regebatur imperio multitudinis primo enim  
eam regebant reges postea succedente tem  
pore principes tandem per regimine eius singu  
lis annis eligebantur xxxviii. sapientes sed  
patria rationis tamen uno principe regitur scilicet  
deo qui est regula recte rationis. **N**ota ho  
mo dicitur oriundus a patria rationis inquit  
tum anima eius intellectiva quam videtur recta ratio  
a deo oritur. **N**ota intantum homo manet in  
patria rationis inquantum deo subicitur & legi  
datur & quia deus in subiectione suorum  
delectatur ideo letatur in multitudine civium



& non in expulsiōe eorum. **Repellit** autē  
aliquis a patria ratiōis deo rebellando & a  
recta ratiōe recedēdo. **¶** Nota qui obtempe  
rat se deo est summe liber quia inquantum  
aliquis agit secundum rectam rationem in  
tantum est liber. sed p obtemperare se deo  
homo maxime agit scdm ratiōem ergo talis  
maxime liber est. **Vnde** Seneca. lñ. epla  
dicit. **Queris** que sit libertas. libertas vera ē  
nulli rei pter q deo servire equanimiter p  
spera & adversa ferre & fortunā in equis  
ducere. **¶** Nota q a civitate ratiōis nullus  
exulat nisi p affectionem temporalium talis  
autē affectio est voluntaria & ideo sola vo  
luntate aliquis exulat a tali civitate. & qā  
talis affectio non potest hominem occupa  
re qdū est infra terminos recte ratiōis ideo  
dicit phia. nam qui vallo eius & cetera. **¶**  
**Itaq** nontam me loci huius. **¶** Dic phia  
quedam dicta irratiōabilia Boetii parū pē  
dit dicēs. **Ex** quo aberrasti a patria ratiōis  
itaq p ergo nontam. i. nōtā facies. i. di  
spōitō huius loci. i. exiliū q. i. quantum tua  
facies. i. interior dispoitō mentis tue movet  
. i. p̄turbat me phiam que deiecta est aduer  
sitate fortune. & quia superius conquestus  
fuit & carentia bibliothecae librorum istam  
carentiam parū pendēs phia dicit. nec ego  
phia requiro. i. inuestigo parietes biblio  
thecae comptos. i. ornatos eboze. i. ossibus  
elephantum ac pro etiam vitro. i. gemmis  
preciosis quam. i. inq̄tum suple ego requi  
ro sedem. i. tranquillitatem tue mentis in q̄  
mente nō collocam. i. nō posui libros sed il  
lud qd facit pretium. i. p̄ciositatez libris sci  
licet sententias meorum librorum. **¶** Nota  
q Boetius supra conq̄rendo de statu suo so  
lum deplanxit incomoda corporalia non cu  
rans deiectionē animi sui. vnde phia contra  
hoc solum deplangit sui animi deiectionem  
& incommoda corporalia parū pendit. & qz  
superius quarta prosa dixit Boetius. **Nun**  
quid non movet te facies huius loci. ideo  
phia hic sibi respondens dicit multo plus  
moneor propter animi tui deiectionem q̄  
p̄f locū exiliū in quo existis. homo em̄ for  
tis animo omni loco utit̄ p patria. **Vnde**

**Quidius** in libro de fastis. **Omne** solū forti  
patria est vt piscibus equor. & quia etiam  
conquestus fuit & bibliotheca respondet  
phia q ipsa potius deplangat sententias li  
brorum quas p oblivionem perdidit q̄ ca  
rentiam bibliothecae & librorum.

**Et** tu quidem de tuis. **¶** Dic phia sub breui  
tate recolligit que Boetium perturbauerūt  
dicens. **Et** tu Boeci dixisti vera de tuis me  
ritis. i. factis in commune bonum. i. propt̄  
omnium hominum utilitatem sed suple di  
xisti pauca suple beneficia tibi euenisse p  
multitudine gestorum. i. factorum tuorum  
& tu memorasti. i. recitasti nota. i. manife  
sta cunctis hominibus de honestate scilicet  
de saluatiōe senatus. vel falsitate. i. compi  
latiōe falsarum litterarum obiectorum. i.  
imputatorum tibi quidem pro certe tu stric  
tum putasti. i. existimasti attingendum  
suple esse recte. i. ratiōabiliter de sceleribus  
. i. de vicijis q p & fraudibus. id est decep  
tōibus delatorum. i. accusantium q ea id ē  
omnia ista celebrentur. i. memorentur me  
lis q p & vberius. i. copiosius ore. id est  
sermone vulgi recognoscentis. i. memoran  
tis omnia etiam tu Boetius increpuiisti ve  
hementer. i. fortiter factum. id est opus  
iniusti senatus suple totius & tu etiam dor  
misti de nostra criminatiōe. id est vitupa  
tōe & etiā tu fleuisti. id est defleuisti dam  
na id est crimina lese opinionis. id est ima  
culate fame tue. postremo. id est ultimo do  
lor incanduit aduersus fortunam. id est cō  
tra fortunam q p & suple tu Boeci cōque  
stus es non pensari. id est retribuere qua. i.  
digna premia meritis. i. pro meritis **In** ex  
tremo. i. in fine sententis muse. id est furi  
entis metri tu proposuisti. i. dedisti vota. i.  
preces q ea pax suple diuine providentie  
regeret terras. i. homines terrenos vti p sic  
regit celum. **¶** Nota q ista omnia fuerunt  
causa perturbationis mentis Boetii & per  
tractantur ea in quarta prosa & in fine me  
tri **O** stelliferi.

**Sed** quoniam. **¶** Dic philosophia dat mo  
dum medendi ipsum Boetium dicens. **Sz**  
quoniā plurimus tumultus. i. valde magna



multitudo affectuū .i. passionum incubuit  
id est institit tibi. & dolor. ira & meror id ē  
tristitia distrahūt te diuersum. i. ad diuer-  
sa ideo sicut nūc mentis es nōdū cōtingūt.  
id est respiciūt te validiora remedia. i. for-  
tiora medicamēta. Itaqz nos utemur pau-  
lisper. i. modicū leuoribz remedijs vt ea q̄  
iduruerunt. i. indurauerunt in tumorem. i.  
inflaturā pturbatōibz. i. tristitijs animi i  
fluentibz. i. euemētibz & vt illa mollescāt.  
id est mollia fiant blandioē tactu. i. leuorū  
medicina ad recipiendam vim acrioris id ē  
fortioris medicaminis. **Nota q̄ Boetius**  
fuit distractus multitudine affectōnū scili-  
cet ira. merore & dolore. Nam ira trahit ho-  
minē ad vīdictā. dolor ad dēspērātōz. meror  
ad totius mentis aggrauatōnem. ideo dicit  
phīa q̄ sua pturbatō iā non possit sustinere  
fortiora remedia sed velit sibi adhibere le-  
uia vt p̄ talia preparatus & dispositus cōse-  
quēter posset percipere remedia acriora.

**Metrum sextū. p̄. li.**

**Q**uoniam p̄bebi radīs graue. **Hic inci-**  
pit sextuz metrū huius p̄mi quod  
dicitur metrum gliconicū ab inuen-  
tore corambicū a pede p̄domināte. est at̄ co-  
riambo pes cōstans ex p̄ma & vltima lon-  
ga & duabz medijs breuibz. vnde p̄m? pes  
huius metri est spondeus. secūdu coriāb?  
tercius pirriche? qui est pes cōstās ex dua-  
bus breuibz & loco eius aliquando ponit̄  
iambo qui cōstat ex p̄ma breui & vltima lō-  
ga. **In hoc ergo metro philosophia pro-**  
bat dictū suū p̄ exempla dicit em̄ q̄ **Boe-**  
tio p̄nūc nō cōuenirēt remedia fortia si alio  
tempore probat ergo q̄ omnia requirant tē-  
pus determinatum & si fiant extra suū tē-  
pus nō prosperantur & hoc pbat tribus ex-  
emplis. scōo tangit tempora nō p̄misceri q̄  
deus distinxit ibi. **Signat tempora.** Pri-  
mum exemplum est de semine qd si semina-  
tur non debito tempore non profert fructuz  
vt si quis seminare in iulio vel in augusto  
vnde dicit sic in littera. **Cū p̄ qn̄ graue fid?**  
cancer illius signi inestuat id est marēscit  
radīs p̄bebi id est solis tum id est in illo tē-  
pore qui credidit id est commisit larga se-

mina. i. copiosa semina sulcis id est cauer-  
nis terre negantibz suple spem messis talis  
elusus id est frustratus fide. i. beneficio cere-  
ris. i. dēe frugū p̄gat. i. accedat ad ābores  
quernas id ē quercuū & vscat̄ fructibz eorū.  
**Tūc** ponit secundum exemplum de flo-  
ribz q̄s hō frustra querit tempore hiemali.  
**Tūc** tēp? eorū sit īvere vñ dicit in littera **Tu-**  
lecturus. i. collecturus violas tales flores  
nūq̄ petas. i. accedas purpureū nem? id ē  
floridam siluā cū. i. qn̄ campus stridens. i.  
sonās cāpus inhorruit. i. horribiliter appa-  
ruit semis aquilombz. i. crudelibz ventis hie-  
malibz. **Tūc** ponit tercium exēpluz & ē de  
vitis q̄ mature sūt ī autūpno & idō frustra  
querant̄ tempore vernali. vñ dicit in litteā  
si libeat frui vitis non q̄ras amida. i. cupida  
manu stringere vernos palmites. i. vnales  
vites q̄ bachus dē? viti potius cōtulit sua  
munera. i. vnas autūpno id est tempore au-  
tumnali. **Nota q̄** fidus canceri dicit̄ gra-  
ue quia sola existente ī cancro homines ḡ-  
uantur nimio calore quo tempore nō est se-  
minādum quia ad hoc q̄ semē conualescat  
requirit̄ humor qui calore solis feruido tē-  
pore resoluit̄ & euaporat. **Nota** scōm fa-  
bulas cū pluto rapuerat p̄serpina mater ei?  
ceres querens ipsā ī terris & nō inueniens  
denegauit hominibus beneficium frugum  
& tūc homines p̄gebant ad arbores quercu-  
um & comedebant glandes & sic loquit̄ phi-  
losophia ī lra. **Nota** de hoc q̄ dicit stridēs  
campus dicit **Dugmitō** q̄ strideo. dēs. vel  
stridio stridis est fortiter sonare vel dentes  
cōcutere vel frendere.

**Signat tempora proprijs.** **Hic ostēdit phi-**  
losophia tempora nō p̄misceri q̄ dē? disti-  
xit dicens. **De?** signat. i. ornat tpa aptans  
ea p̄p̄is officijs nec ip̄e dē? patitur misceri  
vices. i. alternatōes temporū ita q̄ temp?  
vni officio deputatum conueniat alteri quas  
vices temporum ipse coercent id est disti-  
xit & addit sicut querens aliqua tempore  
nō debito frustra in querendo sic illud qd  
deserit certū ordinē p̄cipiti id est festia via  
illud nō habet letos exit? .i. p̄sp̄ez euentū  
sic a simili si philosophia relicto debito tpe



ministrasset Boecio fortem medicinā: non  
fuisset prosperata in medicādo ipm. **N**ota  
q p debitū ordinē res cōservatur in suo esse  
& in sui natura. & quod deficit ab ordine:  
etiā deficit ab esse. **V**nde Boetius quarto  
huius. secūda prosa. **E**st em qd retinet ordi  
nem: servatq naturā. qd vero ab hoc defis  
cit: esse qd in sui natura sitū est derelinqt.  
p qd debitus ordo in oibz ē observādus.  
**V**n poeta. **E**st ordo sūma limes sapiētis in  
arte. **E**rgo dicit phia. quod p̄cipiti via.  
**N**ota omne agens in agendo debet p̄s  
tituere sibi bonū finē. quia racōne boni fis  
nis agens meretur. & racōne mali finis des  
meretur. **V**n poeta. **N**on datur ex t̄m̄plo  
bona post p̄mordia merces Congrua. sed  
rectus p̄mia finis habet. **C**ū igitur inordia:  
tio impediāt bonitatē finis: idē vitāda est.

**P**rosa sexta li. p̄mi.

**D**iximū igitur pateris. **H**ec ē sexta  
& vltima prosa huius p̄mi. in qua  
phia inq̄rit causam radicalē infir  
mitatis Boetij ex q̄busdā interrogacōibz.  
**E**t p̄mo phia captat benivolentiā Boetij.  
**S**ecundo ponit suas interrogacōnes. ibi.  
**T**um illa. **D**icit p̄mo. **O** Boeci antequam  
adhibeā tibi remedia ne p̄ nūquid pateris  
id est admittis me phiam p̄mū pauculis  
rogacōibz id est interrogacōibz attingē  
p cognitionē atq̄ temptare. i. rimari statū  
.i. disposicōez tue mentis vt intelligam. i.  
cognoscam quis sit modus tue curacōis. i.  
sanacōis vero pro sed ego Boetius inquā  
.i. dixi tu phia rogato. i. interrogato tuo  
arbitratu. i. scdm tuam volūtatem quere  
les vt p̄ sicut responsurum. i. volentē r̄ndē.  
**N**ota q phia more boni medici non so  
lum scrutatur causas doloris per signa ex  
t̄m̄seca sicut medici per vrinam & pulsū.  
quia hec signa quandoq̄ fallunt. sed etiam  
scrutatur causas doloris Boetij per respon  
siones ad questiones. **E**t p̄mo captat ei  
benivolentiam reddendo ipsum attentum  
per hoc quod dicit pauculis rogacōibz.  
**N**ota q infirmī habent naturalē impo  
tentiam nihil patiendi. ergo ex facili cons  
turbātur. non solū per multas interroga

tiones sed ex vna sola. **V**olens ergo phia  
mouere paucas questiones Boetio infirmo  
p̄mo captat eius benivolentiā.

**T**um illa. **D**ic philosophia facit interro  
gationes. secundo causas totius infirmitas  
tis ex responsionibus Boetij recolligit. ter  
cio ostendit ipsum curabilem esse dando  
modum procedendi circa curacōnem eius.  
secunda ibi. **Q**uare plenissime. tertia ibi.  
**S**ed sospitatis actori. **P**rimo philosophia  
querit de mūdi gubernacōne. secūdo de cir  
cumstantijs gubernationis. ibi. **S**ed dic  
mibi. **A**dhuc dimiditur. quia p̄mo philos  
sophia querit. secundo Boetius respōdet.  
tercio philosophia eius responsionem ap  
probat dicēs ergo. **O**bceci putas hūc mū  
dum agi. i. regi temerarijs q̄ pro & fortui  
tis casibz. i. euentibz an. i. nūquid tu credis  
nullum regimen rationis. i. providentie  
diuine inesse ei mundo. **E**go Boetius in  
quam id est dixi atq̄. i. certe nō existimas  
uerim. i. putauerim vllō modo vt tam cer  
ta entia moueātur. i. regātur fortuita teme  
ritate. i. improvisa stulticia sed scio deum  
conditorem. i. creatorem p̄sidentē suo operi.  
id est sue creacōi nec dies fuerit vnq̄. i. in  
aliquo tempore qui dies depellat. i. remo  
ueat me Boetiū ab hac veritate sententie  
iam dicte. **T**unc **P**hilosophia approbans  
eius responsionem. **P**hilosophia inquit.  
id est dixit itaq̄ est nam tu cecimisti. i. di  
xisti etiam illud paulo ante id est in q̄nto  
metro huius p̄mi. q̄ pro & tu deplorasti  
id est planxisti tantū. i. solūmodo ipos ho  
mines esse exortes id est carentes vel non  
p̄cipies diuine cure. i. diuine providentie.  
namq̄ pro quia tu nihil mouebare. i. dubi  
tasti de ceteris sup̄le creaturis quin reger  
rentur racōne sup̄le providentie dei autem  
pro sed pape est interiectō admirantis ego  
admiror vehementer q̄ tu locatus. i. positi  
in tam salubri sententia egrotas. i. lāgues  
verum pro sed nos p̄scrutemur altius id ē  
profundius ego nescio quid sup̄le sit illud  
ego coniecto. i. opinor abesse tibi quid id ē  
aliquid. **N**ota q infirmitas Boetij p̄tim  
fuit ex ordinata affectione. in quantum em



Boetius doluit de temporalium rerum amissione & primum fuit ex falsa estimatione quantum ad duo. Estimabat enim malos homines esse felices & potentes. secundo estimabat homines non regi a divina providentia ergo philosophia inquit causam radicalem propter quam Boetius incidit in istas incommoditates & quia radix totius morbi fuit ignorantia divine gubernationis quantum ad homines. ideo primo querit de mundi gubernatione. **¶** Nota quod Boetius innuit duas rationes quod mundus regatur a deo primam ibi. **T**am certa. quod talis est. Ea que sunt certa & determinata non reguntur a casu & a fortuna cum regimen talium sit incertum sed entia huius mundi sunt certa quia a certis causis producta. **S**ecundam rationem innuit ibi **V**erum operi suo. que talis est. **C**ausatum regitur a sua causa. sed deus est causa mundi cum ab ipso dependeat celum & tota natura. **¶** Nota philosophia rationabilis miratur quod Boetius credens mundum regi a deo putabat homines non regi ab ipso quia posset philosophia sic arguere. **Q**uid regit mundum secundum te Boetium. sed homines sunt principalis pars mundi sicut prius dixisti in metro. operis tanti pars non vilis. ergo homines reguntur a deo.

**¶** Sed dic mihi quoniam deo mundum regi. **D**ic philosophia querit de circumstantiis gubernationis mundi. secundo quia res gubernate diriguntur in suum finem ideo secundo querit de fine rerum. & quia gubernatio dei secundum rei veritatem etiam est circa homines ideo tercio querit de cognitione hominis. secunda ibi. **S**ed dic mihi. tercia ibi. **S**ed hoc quod. **P**rimo dicit. **S**ed o boeci dic mihi philosophie quoniam non ambigis id est non dubitas mundum regi. id est gubernari a deo etiam nunquid advertis. id est cognoscis quibus gubernaculis mundus regatur. ego Boetius inquit id est dixi vix nosco sententiam id est intellectum tue rogationis. id est tue interrogationis nedum id est adhuc non queam. id est possum respondere ad inquisita id est ad interrogationem. supple philosophia inquit. id est dixit non fecellit id est decipit me supple philosophiam abesse id est deficere tibi aliquid per quod velut hiante id est patente robore. id est firmitate valli. id est munitionis

morbus perturbationum irrepserit id est subintraverit in tuum animum. quasi diceret. nunquid enim vix fuerit quod predixi tibi aliquid abesse per quod abesse fuit per quem defectum dolor intravit te sicut aptum hostium. **¶** Nota quod deus non regit mundum aliquo gubernaculis extrinsecis quod sic non esset per se sufficientissimus sed regit ipsius sua potentia quod attribuit patri. sua sapientia quod attribuit filio. sua pietate & clementia quod attribuit spiritui sancto & de hoc patebit in secundo libro. **¶** Nota illud quod aliquis homo vix intelligit aliquo modo intelligit. licet cum difficultate ex hoc quod quod Boetius dicit se vix intelligere interrogationem philosophie innuit se aliquo modo intelligere tamen cum difficultate propter dolorem opprimentem rationem & ideo respondere non potuit. **¶** Nota quando robur valli alicuius munitionis hiat propter aliquam rupturam in eo factam tunc hostes ingrediuntur munitionem. sic a simili quando munitionem rationis quo animus munitionem tanquam vallo hiat propter defectum alicuius cognitionis tunc necessario perturbationes affectuum subintrant animum.

**¶** Sed dic mihi meministi ne. **D**ic philosophia querit de cognitione finis rerum dicens. **D**ic mihi ne. id est an meministi id est recorderis quis sit finis rerum supple omnium vel pro vel quo. id est ad quem finem intentio totius nature tendat id est laboret. ego Boetius inquam. id est dixi audieras supple olim sed meror. id est perturbatio hebetavit id est obscuravit memoriam. id est intellectum. atqui pro certo scis unde cuncta id est omnia entia processerint id est principium suum habuerunt. ego Boetius inquit. id est dixi non respondidi deum esse principium omnium rerum & dicit philosophia & quid id est quod potest fieri hoc ut cognito id est noto principio scis omnium rerum ignoras id est nescias quis sit finis rerum supple omnium. vix pro sed hi mores perturbationum sunt & ea valentia id est vigor vel potestas perturbationum est ut quidem. id est certe possint movere hominem loco. id est a stabilitate perfecte cognitionis aut pro sed non possint euellere supple radicatus quod pro & extirpare id est eradicare sibi totum. **¶** Nota philosophia rationabiliter querit Boetium an cognoscat finem omnium



rerum quia finis est causa causarum & est optimum cuius gratia alia fiunt propter quod ignorato fine nihil perfecte cognoscitur eorum que sunt ad finem. nam secundum exigentiam finis cetera moderantur. **N**ota quoniam principium & finis coincidunt in unum sicut in circulo idem est principium & finis tunc videtur mirabile quod tunc principium cognoscatur & finis ignoretur cum ergo deus sit principium & finis omnium rerum cognito ipso sub ratione principii videtur etiam cognosci sub ratione finis. **Q**uod autem deus sit principium omnium patet quia ab ipso derivatum est singulis esse & vivere. primo celi & mundi. **Q**uod autem sit finis omnium patet quod gratia eius omnia fiunt & ad ipsum ordinantur nam in rebus constantibus ex arte & natura semper melius est propter melius. deus autem est optimum eorum quod in natura sunt. ex phemio methaphisice. **N**ota licet perturbati aliqualem cognitionem rerum habeant tamen impediuntur ne perfecte cognoscant. licet ergo Boetius aliquantulum cognoverit deum esse principium rerum tamen quia turbatus fuit perfecte naturam huius principii non cognovit & ideo ignoravit ipsum esse finem rerum. **N**ota quod passio est motus particule appetitive sub fantasia boni & mali secundum Eultratum secundo ethicorum. & hi sunt mores passionum quod possunt hominem movere a stabilitate perfecte cognitionis sed totaliter ipsum non possunt evelare ab omni cognitione.

**S**ed hoc quod respondere velim. Dic philosophia facit aliam interrogationem de cognitione humane nature dicens. Sed ego etiam velim tu respondeas id est responsum des hoc. id est ad hoc ne per nunquid tu meministi. id est scis te esse hominem. ego Boetius inquit id est dixi quod mihi id est propter quid non meminerim id est scio & querit ulterius philosophia. **I**gitur ne id est nunquid poteris proferre id est dicere quid sit homo. id est diffinitionem hominis. respondet Boetius nunc quid philosophia tu interrogas me hoc enim id est hoc an. id est utrum sciam me esse rationale atque per & mortale animal. ego Boetius scio & confiteor. id est fateor me esse id super animal rationale & mortale & illa super philosophia dixit ne pro nunquid nihil novisti te esse aliud quam animal

rationalis mortale. dicit Boetius nihil super philosophia inquit id est dixit iam ego scio aliam causam super quam ignorantiam divine providentie vel maximam causam tui morbi tu desisti. id est cessasti nosse. id est noscere quid sis.

**N**ota licet homo sit mortalis secundum corpus non tamen secundum animam intellectivam que est dignior pars hominis. **E**t quod Boetius dixit se esse nihil aliud quam animal rationale & mortale ideo non quesivit nisi bona mortalia de quorum bonorum amissione doluit non curans partem immortalem scilicet animam ratione cuius debuit appetere bona immortalia. ideo philosophia dicit quod Boetius se non novit.

**N**ota quod causa maxima morbi hominis est seipsum ignorare. quia dicit Boetius secundo huius. prosa quinta. **Q**uod conditio humane nature est cum se cognoscat quod ceteras res excellat. Cum autem nosse se desierit eadem natura infra bestias redigatur. nam ceteris animantibus sese ignorare naturaliter est. hominibus vero vicio venit. **E**t dicit Theophrastus super de anima. Quid turpius est anime cum sit aliorum cognoscitiva quam suipsius est ignora. anima seipsam ignorans quomodo de aliis fida putabit cognoscitiva quasi dicet nullo modo.

**Q**uare plenissime. Dic philosophia ex dictis Boetii recolligit omnes causas totius infirmitatis eius dicens. Quare pro igitur ego philosophia inveni plenissime id est perfectissime rationem id est causam tue egritudinis id est infirmitatis vel inveni aditum id est accessum reconciliande sospitatis id est recuperande sanitatis tue quod declarat. Nam pro quia quoniam tu confunderis id est confusus es oblivione id est ignorantia tuipsius tu doluisti te esse exulem quod pro & expoliatum id est privatum propriis bonis id est divitiis quoniam pro quod tu ignoras id est nescis quis sit finis rerum omnium tu arbitraris id est putas neque id est malos atque pro & nefarios id est iniquos homines esse potentes quod pro & felices.

Quoniam pro quia tu oblitus es quibus gubernaculis id est regiminibus ipse mundus regat tu estimas id est opinaris has vices. id est



istas alternationes fortunarū id est rerum  
fortunarū fluitare id est diuagare sine re-  
ctore iste sunt magne cause non modo. i. nō  
solū ad morbum vēr pro sed sunt ad interitū  
id est ad mortem vel ad p̄ditionem anime.

**N**ota homo seipsū ignorās extra limites  
recte ratiois positus est & talis dī esse exul  
vt p̄us visum est. **N**ota homo seipsum  
ignorās tm̄ se estimando esse mortalem do-  
let de amissione bonorū mortalitū ergo dicit  
p̄bia. quia tui oblivione confunderis exulē  
te & expoliātū p̄p̄is bonis doluisti. **N**ota  
ta ex affecutione vel perditione vltimi fi-  
nis homo dicitur potens vel impotens ex  
quarto huius. quia ergo Boetius ignoravit  
vltimum finem rerum ideo putabat malos  
esse potentes. **N**ota boetius ignoravit  
quibus gubernaculis mundus regeret ideo  
ignoravit q̄ deus sua bonitate omnia dispo-  
neret ergo putabat vices fortunarū eē sine  
rectore.

**S**ed sospitatis auctori gr̄tes. Dic p̄bia oñs  
dit Boetium esse curabilem dando modum  
p̄cedendi circa curatōnem eius dicens. Tu  
des gr̄tes auctori sospitatis id est sanitatis  
q̄ nondū. i. nonadhuc natura id est vigor  
naturalis destituit id ē deseruit te totū id ē  
totalit̄ nos p̄bia habem? maximū fomitem  
id est radicē tue salutis. i. sanitatis scz verā  
sentētiā. i. intellectū de mūdi gubernatōne  
q̄ tu credis eam sup̄le gubernatōem n̄ esse  
subditā. i. subiectā temeritati casuū sup̄le  
fortūtorū sed diuine rōni igit̄ nihil p̄imes-  
scas iā tibi boetio ex hac minima scintilla  
id est pua veritate illuxerit vitalis calor  
id est ardor mere veritatis aīam vniūficās.  
Tunc dat modum p̄cedendi circa curatōem  
eius dicens. Sed qm̄ pro q̄ nondum. i. nō  
adhuc est tempus firmitoribz remedijs vti  
& constat. i. manifestū est eam esse naturā  
mentiū vt quotiens abiecerint veras opini-  
ones induāt. i. inuolunt̄ falsis opinionibz  
ex quibz falsis opinionibz caligo id est obs-  
curitas pturbatōnum id est passionū orta  
id est creata confundit illum vēr intuitum  
id est cognitōnem mentis. ego sup̄le p̄bia  
temptabo attenuare. i. remouere paulisper

id est modicum hanc caliginem lenibo id ē  
facilibz q̄ pro & mediocribz fomentis id ē  
medicinis vt dimotis. i. remotis tenebris fal-  
latum affectionū. i. falsarū opinionum vel  
passionū possis agnoscere. i. intelligē splen-  
dore. i. claritatē vere lucis. i. lucide veritatis

**N**ota sicut in morbo corporali vigente p̄n-  
cipali membro puta corde p̄t per medicinas  
introduci sanitas alijs membris s̄ naturali  
calore destituentē ip̄m cor frustra sp̄s san-  
nitatis. sic in morbo sp̄iali manēte in boetio  
cognitōne illius p̄ncipij q̄ deus gubernet  
mūdum potest p̄curari salus q̄ntū ad errorem  
in alijs. ḡ dicit p̄bia quasi cōtūlando boetio  
debes reddē gr̄tes auctori sospitatis. **N**ota  
ta qm̄ intellect? abicit verā opinionē statim  
afficiē falsa opinionē q̄ intellectus n̄ abicit  
verā opinionem nisi p̄t aliq̄ psuasionem p̄  
contrariam nihil at̄ contrariat̄ vero nisi falsū  
ideo intellectus n̄ potest abicē vēr nisi acci-  
piendo falsū. **N**ota tenebre affectionum  
impediunt rectū iudiciū. q̄ tristitia stupe-  
facit & corrumpit naturam. ex ethicis. sed  
amor & odium puerunt iudiciū s̄m p̄tho-  
lomeū in centilogio & ire & concupiscentie  
venereorū maxime transmutant corpus &  
quibusdam insāias faciunt. vñ. ethicoz.  
& impedit ira animū ne possit cernere vēr  
s̄m kathōnem.

*Metz septimum. p. li.*

**N**ubibus atris condita nullū. Dic  
incipit septimū & vltimū metrum  
huius p̄mi quod vocat̄ metz ado-  
micum ab inuentore. dimetrum a numero  
pedum. dactilicum a pede p̄dnante. In q̄  
metro p̄bia probat p̄ exempla quod dixit.  
dixit em̄ p̄bia. q̄ caligo pturbatōnum im-  
pedit intuitū veritatis. hoc p̄mo p̄bat p̄bia  
tribz exemplis. secundo hortat̄ nos ad fugā  
pturbatōnum ibi. Tu q̄ si vis. p̄ma in tres  
s̄m tria exempla que patebunt. dicit p̄mo.  
Sidera condita. i. abscondita atris nubibz  
id est obscuris nubibus nullum lumen p̄nt  
fundere ad illuminandū terrā. Tunc p̄nt  
secundū exemplū. Si turbidus auster. i.  
obscurus ventus voluens. i. mouens mare  
misceat. i. omisceat cū sceno qd̄ est in fundo



estum maris id est feruore tunc vnda maris dudū. i. p̄us vitrea. i. trāsparens ad modum vitri par. i. filis serenis. i. claris diebus mox. i. statim sup̄le illa aqua facta sordida p̄ flatum vēti resoluta sceno. i. eleuato luto obstat. i. resistit visib. i. oculis non potest tibus penetrare vndam maris. Tunc pōit terciū exemplū. Amnis. i. flumens qui de altis montibus vagat̄. i. discurret ille sepe resistit. i. reflectit̄ obice. i. obiectione soluti saxi. i. rupti lapidis rupe. i. de monte. **N**ota similitudo quam philosophia pretendit ē ista. Sicut sidera consueta nobis lucere & terram illuminare cessant hoc facere p̄pter interpositionem nubium obscurarū sic intellectus & ratio q̄ lucent & illuminant hōies in cognitione veritatis impediunt̄ caligine p̄turbationum. **N**ota q̄ similitudo secundi exempli in hoc cōsistit. Sicut aqua maris manente clara ad modū vitri visus potest eam penetrare & vidē que sunt sub aq̄ sed si turbat̄ illa p̄ ventum tunc obstat visui sic animus hōis quietus n̄ impedit iudiciū rōis sed si moueat̄ & turbat̄ affectione t̄paliū statim obstat rōi impediens eius iudiciū. **N**ota q̄ similitudo tercii exempli talis est. Sicut aqua currens de altis montibus libere recto tramite p̄cedit & per obstaculū lapidis qui resoluit̄ de monte impeditur ne recte p̄cedat. sic ratio libera non impedita recte iudicat. si aut̄ ratio afficit̄ motibus affectuū impedit̄ in iudicio & veritatis cognitione. **N**ota q̄ rupes ē moles lapidea siue mons lapideus sed saxum est p̄s resoluta a rupe id est a monte.

**Tu q̄ si vis.** Sic philosophia hortatur ad fugam perturbationum siue affectionum animi dicens. si tu vis cernere. i. vidē vel iudicare verum id ē veritatem claro lumine id est vera cognitione & si vis etiam carpere id est attingere callem id ē viam veritatis recto tramite. i. processu ratiōis tūc tu pelle id est repelle gaudia sup̄le que sunt de bonis presentibus & pelle id est remoue a te timorem sup̄le de futuro malo q̄ pro & tu fugato spem sup̄le que est de bona fortuna nec etiaz affit̄ dolor sup̄le qui est de p̄nti amissione

bonorū sup̄le que mens est nubila id est obscura vel opta q̄ pro & est vineta id est ligata frenis id est ligamimib. ubi. i. in qua mente hec sup̄le predicta regnant. i. dñant̄ scz gaudium de p̄ntib. bonis. timor de futuro malo. spes de futuro bono. dolor de p̄nti malo. **N**ota sicut prius tactū est. affectio est motus particule sensitue sub fantasia boni vel mali animum afficiens & rectum ratiōis iudiciū impediēs. Et sunt quatuor affectiones tales principales ad quas omnes alie reducunt̄ scz gaudium. spes. timor. & dolor. quarum sufficientia sic accipitur. Omnis passio vel est respectu boni vel mali Si respectu boni hoc dupliciter. vel respectu boni presentis sic est gaudium quod est de presenti bono. Si est de respectu boni absentis sic est spes que est de futuro bono Si autem passio est respectu mali hoc dupliciter vel respectu mali presentis sicut est dolor qui est de presenti malo. Si est respectu mali absentis sic est timor qui est de futuro malo. **N**ota q̄ iste passiones non sunt pellendē vt non sint in animo hominis quia vix inuenitur homo sine ipsis sed sic sunt pellendē vt non dominantur in homine vnde sedare huiusmodi passiones vt non dominantur est hominis virtuosus quia v̄tus consistit in moderatione passionum. Si aut̄ regnant & dominant̄ in homine tunc impediunt iudiciū rationis p̄pter quod dixit Eustratius super libro ethicorum. oportet reluctari contra passiones sensitivas que si preualuerint impediunt vires anime.

**N**ota iste passiones & affectiones si ordinantur ad terrena tunc sunt nocive attamen possunt esse meritorie & virtuose si fuerint ad debitas fines ordinate. vnde **Richardus** in libro. xij. patriarcharum dicit. Ordinatū & v̄z gaudium tūc habem⁹ qñ de veris & eternis bonis gaudemus. Etiaz timor est v̄tuosus si fuerit ad deū ordinatus q̄ scriptum est. Incium sapientie timor dñi Et idem **Richardus** dicit. Prima virtutū proles sine qua ceteras habere non potest. est timor dei. Item spes vt dicit idem **Richardus** efficit̄ ordinata si de indulgentia



venie generat. unde dicit vere & absq; dubio quanto quis frequentius quantoq; vehementius de suo reatu interno dolore afficitur tantocertior tantoq; securior per spem de indulgentiaverie efficitur. Similiter dolor est virtuosus qñ sit ad deplangendū culpā unde **Richardus**. Quāto quis vehementi⁹ metuit penam quam meruit tantoacerbius plangit culpam quam fecit.

**Explicit liber p̄m⁹. Incipit secundus.**

**Prosa Prima**

**D**icit hec paulisper obtineat. Hic est secundus liber boetii de consolatione philosophie qui continuatur ad librum precedentem in hunc modum. Postq̃ philosophia in primo libro investigavit causas radicales infirmitatis. B. in hoc secundo procedit ad eius curationē. p̄mo adhibendo sibi remedia levia. Secundo remedia validiora in libris consequentibus. hūc em̄ modū medicandi philosophia p̄misit boetio. Et dividit iste liber i. xvi. partes q̃ octo sūt p̄se & octo metra hui⁹ secundi q̃ partes patebūt. quid autē in qualibet parte agatur similiter videbitur. Prima prosa dividit. Primo ostendit Boetius quid philosophia egerit post predicta & resumit unam causam doloris boetii. Secundo philosophia ponit quendam effectum fortune. Tercio excusat se de quodam. Quarto tangit oportunitatem medendi boetium. Quinto procedit ad levia medicamenta eius. Secunda ibi. **Intelligo.** Tercia ibi. **Sed ut arbitror.** Quarta ibi. **Sed tempus est.** Quinta ibi. **Quid est igitur o homo.** Primo dicit. Post hec que dicta sunt philosophia obtineat id est tacuit paulisper id est modicū atq; pro & ubi. i. postq̃ collegit id est intellexit meam attentionem. i. diligentiam modesta taciturnitate id est temperato silentio exorsa est. i. incepit loqui sic id est taliter. si pro q̃ ego cognovi causas id est rationes radicales q̃ pro & habitū. i. dispositionem tue egritudinis. i. infirmitatis tu Boeci tabescis id est tristaris affectu q̃ pro & desiderio prioris fortune que fuit tibi prospera ea fortuna mutata id est variata apud te pervertit id est mutat statum. i.

dispositionem tui animi id est tue mentis sicuti tu tibi fingis. **Nota** andum q̃ philosophia post predicta obtineat ut Boetius magis animo deliberato verba philosophie colligere posset & sibi respondere quia sicut senecam in proverbiis deliberare utilia mora tutissima est. Deliberandum est diu quicquid faciendum est semel discute quid audias proba quid credas. Et ideo philosophia obtineat tanq̃ lassata ex questionibus prius motis. Unde Seneca in libro de virtutibus cardinalibus non semper in actu sit sed interdū animo tuo requie dato & requies illa sit plena sapientia. **Nota** de hoc q̃ dicit modesta taciturnitate duplex est taciturnitas quidam moderata alia superflua. Moderata taciturnitas est quā tacetur quā tacendum est. de qua loquitur Seneca in proverbiis dicens. Tene semper vocis & silentii temperamentum tñ in hoc libentius incumbe ut libentius audias q̃ loquaris. qui em̄ nescit tacere nescit loqui. Superflua taciturnitas est quā tacet cum loquendum est de qua dicit poeta. Nam minimum tacuisse nocet. **Nota** q̃ boetius in statu miserie n̄ erat magnim⁹ q̃ habuit animum perversum fortuna. Magnanim⁹ em̄ est q̃ contra difformes insult⁹ fortune unanimi mentis constantia militat sicut albertum super primo libro ethicorum. & Seneca prima epistola ad Lucillum dicit. Primum argumentū oppositae mentis existimo posse consistere & secum morari. **Nota** q̃ philosophia dicit fortunam esse mutatam circa boetium sicut ipse fingit hoc dicit protanto quia sicut rei veritate fortuna non erat circa ipsum mutata sicut philosophia infra probabit.

**Intelligo multiformes.** Hic philosophia ponit quendam effectū fortune dicens. Ego intelligo id est cognosco multiformes fucos. i. decipitones illius prodigii. i. fortune & eousq; id est tandem scz ipsa fortuna exercet blandissimam familiaritatem cū his quos mitis. i. laborat eludere. i. decipere dum. i. donec confundat id est protrahat intollerabili dolore eos quos fortuna insperata id est sine spe reliquerit. i. dimiserit cuius scz fortune si tu Boeci reminiscare id est recorderis naturam



mores ac pro etiam meritum id est dignita-  
tem. nec etiam cognoscis te **Boetium** in ea  
fortuna habuisse aliqd pulchry nec amisisse.  
& p. osequens de amissione ei? nihil e. dolendu  
**¶** Nota q. prodigiū est miraculū p. ref. soli-  
tum cursu nature pueniens. & d. prodigiū  
quasi porro pducens hoies in admiratōem  
vel fm **Duguidem** pdigiū est monst. ad  
vastandum patum dictū a prodigo. gis.  
quod est vasto. stas. **Fortuna** autē potest  
dici prodigium pmo q. ducit homines in  
admiratōem eo q. bonis mala & malis bona  
tribuit. vel d. prodigium secūdo modo quia  
vastat animū hominis. p. spera em fortuna  
vastat aīm hominis p. nimā solitudinem  
aduersa p. nimiam desolatōem. **¶** Nota fuc?  
in vna significatione d. color superpositus  
naturalī colorī & ponit. pro deceptōe quia  
talī colorī decipit vīsum cū facit mulierem  
deformem apparere pulchram. **¶** Nota q.  
fortuna sua familiaritate decipit hominem  
& confundit. q. dicit **Seneca** in libro de cō-  
solatōe filij elye. **Neminez** aduersa fortuna  
comminuit nisi quē fecūda decepit. & dicit  
in proverbijs. **Fortuna** quem nimū fouet  
hūc stultū facit. fortuna nulli semel obesse  
contenta est. fortuna vitrea ē dum splendet  
frangitur. **Et Seneca**. m. epistola dicit.  
**Neminem** eo fortuna prouexit vt nontm  
illi minaret. quantū pmiserat. noli huius  
tranquillitati confidere. memento q. mare  
euertitur & eodem die vbi luserunt nauigia  
obforbent.

**¶** Sed vt arbitroz haud. **Dic** pbia excusat se  
de quodam dicens. **Sed** vt ego pbia arbi-  
troz id est opmoz haud multum. i. n. multū  
laborauerim reuocare id est reducē tibi hec  
suple predicta de moribz fortune in memor-  
riam. em pro quia tu solebas id est cosuetus  
fuiſti pntem id est astantem fortunā q. p. &  
blandientē id est applaudentem incessere. i.  
arguere virilibz id est asperis verbis q. p. &  
infectabare id est psequeris eaz fortunā  
de nostro aditu id est nrā informatōe pro-  
latis id est pnuntiatis sententijs rez p. sed  
omnis subita id est festina mutatio non cō-  
tingit id est aduenit sine quodam afflictu. i.

turbatione animoz sic id est taliter factum  
est scz de te vt tu discesseris paulisper id ē  
modicū a tua trāquillitate. i. a tua mentis  
quiete. **¶** Nota q. sapientis & magnimi ē  
contra fortunam cōstanter militare & non  
p. nullo animo succumbere. vnde **Seneca** in  
libro de clementia dicit. **O** magnos viros  
qui maligne fortune succumbere nesciūt &  
aduersas res sue vtutis experimenta faciūt  
**Nam** fm **Arestotelem** pmo ethicoz. **Sa-**  
piens scit bene ferre fortunam quia habet  
se sine vituperio sicut thetragonum. corp?  
em thetragonum quocunq. proiciit firmiter  
stat sicut animus sapientis constans per-  
manet quacunq. fortuna imminente. **¶** No-  
ta q. quies animi fit per sedationem passio-  
num que causatur ex ordinatione ratōis  
cum deliberatione sed subite mutationis  
preueniunt deliberatōem rationis ideo mu-  
tant & turbant animum propter quod di-  
cit philosophia. **O**mnis subita mutatio rez-  
rum non contingit sine conflictu animoz  
rum.

**¶** Sed tempus est haurire te aliquid. **Dic**  
philosophia tangit oportunitatem medendi  
ipsum **Boetium** dicēs. **Sed** tempus est. i.  
instat te **Boetium** haurire id est recipe ac  
pro etiam gustare aliquid molle id ē facile  
atq. pro & iocundū id est delectabile quod  
leue vel delectabile trāmissum ad interiora  
scz tui animi fecerit viam validioribz hau-  
stibz id est fortioribz remedijs igit. p. ergo  
suadela id est persuasio rethorice dulcedinis  
id est rethorici ornatus assit id est sit pns  
q. rethorica pcedit tantum id est solūmodo  
tunc recto calle id ē recta via cū non deserit  
id est derelinquit nrā instituta id est docu-  
menta. **Cunq.** hac scz rethorica musica. i.  
ars metrica vernacula id est famula nostri  
laris id ē nostre domus scz assit & succinat  
id est decantet nunc id ē aliquando leuiorez  
modos id est faciliores versus & nūc id est  
aliquando gmozes. i. difficiliozes. **¶** Nota  
q. philosophia inuitat duas scientias ad  
curationem **Boetij** scz rethoricam. & mu-  
sicam. **Rethoricam** inuitat ratione prose in  
qua vtiē rationibus persuasivis rethoricis



coloribus adornatis. **M**usicam inuitat propter metrum nam sicut in musica utimur arsi & thesi. i. scilicet eleuatione & depressione vocis sic similiter in metro utimur eleuatione quando producte syllabe eleuantur & utimur depressione quando breues syllabe deprimuntur quidam concordia proportionali. **N**ota dicit **Tullius** in prohemio rethorice sue quod eloquentia sine sapientia plerumque obesse potest. nunquam autem potest esse cum igitur rethorica sit scientia eloquendi ornate ipsa non prodest sine sapientia ideo dicit philosophia quod rethorica tunc procedit recto calle quando non deserit nostram instituta que sunt instituta & documenta sapientie.

**Q**uid est igitur o homo: **D**ic philosophia adhibet **Boetio** lenia medicamenta. **V**bi nota quod lenia medicamenta siue remedia dicuntur rationes sumptae secundum communem usum hominum persuadentes non esse dolendum de aduersitate fortune. **R**emedia autem validiora sunt rationes que sunt contra communem opinionem hominum ostendentes quid sit summum bonum & in quo consistat & quomodo ad ipsum perueniamus. & quod mali sunt impotentes & boni potentes & similia. **P**rimo ergo ostendit philosophia non esse dolendum de fortuna quia seruat propriam naturam circa ipsum & hoc ostendit quoniam rationibus persuasivis. **S**ecundum ponit ibi. **S**i probas. **T**erciam ibi. **A**n vero. **Q**uartam ibi. **Q**uod si nec. **Q**uintam ibi. **P**ostremo equo &c. **P**rima ratio talis est. **N**ullus in mesticiis & luctu deiecit nisi propter aliquid novum vel inusitatum contingens circa ipsum. sed mutatio fortune non est aliquid novum vel inusitatum ergo eius mutatio nullum debet deicere in dolore. dicit ergo in libro. **I**gitur o homo id est tu **Boetii** quid est illud quod deiecit id est praestravit te in mesticiam quod pro & luctu ego philosophia credo quod tu boetii vidisti aliquid novum quod pro & inusitatum. i. inusitatum super contingere circa te tu boetii putas. i. estimas ipsam fortunam esse mutatam. i. peruersam a sua natura erga. i. circa te erras id est false estimas quia hi semper sunt eius mores ista est natura eius quod nunc sit aduersa nunc prospera ipsa fortuna seruavit circa te potius propriam constantiam in ipsa sui mutabilitate quia

mutatio fortune est sua constantia talis enim erat scilicet mutabilis cum tibi blandiebatur id est adulabatur cum tibi alluderet illecebris id est delectationibus false felicitatis. i. prosperitatis tu deprehendisti id est cognosti ambiguos vultus id est dubias facies ceci numinis. i. ecce deo fortune quod scilicet fortuna adhuc velat id est occultat sese id est seipsam aliis hominibus tamen applaudendo eis prosperitatem ipsam tibi tota innouit id est manifesta est propterea id est omnino scilicet prosperitate & aduersitate.

**N**ota quod illecebra. bre. est delectatio carnalis illicita hominem alliciens licet inueniamur pro quacumque alia delectatione. **N**ota sic bestia. vel auicula. vel piscis delectationis spe decipitur sic homo delectatione prosperitatis fortune fallaciter irretitur. **V**nde **seneca** in epistola clamo vitate quocumque casus tribuit ad omne fortuitum bonum suspicose pauidus subsistite nam fera & piscis spe aliqua oblectante decipitur. **N**ota delectationes fortune sunt false nam secundum beatum **augustinum** prospera huius mundi asperitatem habent veram. iocunditatem falsam. certum dolorem. interitum voluptatem. **N**ota philosophia appellat fortunam cecum numen. **A**ugustinus dicit quod numen est virtus dei vel ipse deus vel dei potestas vel maiestas. hic autem accipitur pro dea quod antiqui fortunam colebant pro dea. **N**ota quod fortunam dicit esse cecam. dicit **Tullius** in libro de amicitia. **F**ortuna ut medicus ignarus multos excecauerit non quod ipsa ceca sit sed eos cecos plerumque efficit quod complexa est. **N**ota quod fortuna antiquitus depingebatur duplici fronte calua & capillata. pro caluam designando aduersitatem pro capillatam prosperitatem ergo dicit philosophia. deprehendisti ambiguos vultus fortune.

**S**i probas utere moribus. **D**ic ponit secundam rationem que talis est. **D**e illius amissione non est dolendum quod est perniciosum & quod habito homo nunquam est securus. fortuna est homini ut tangit in littera. ergo &c. dicit ergo. **S**i probas id est approbas fortunam utere moribus eius ne queraris. i. conqueraris si perhorrescis id est pertimescis perfidiam eius sperne atque abice fortunam ludentem. i. ludendo



inferentem tibi perniciosa id est damnosa.  
nam fortuna que nunc est tibi causa tanti  
meroris p sui absentia hec debuit esse tibi  
causa tranquillitatis id est securitatis p sui  
pntiam sed n fuit. em pro q fortuna reliqt  
te quam n relictura nemo vnq poterit esse  
securus. **V** Nota circa hoc q dicit pntiosa  
ludente dicit Seneca. Ludit fortuna cu suis  
moribus & q dedit aufert & q abstulit red-  
dit. nec vnq tutius e illam expiri q cum  
locu iniurie no habet. **V** Nota q securitas  
maxime homine delectat ppter quod e appetes  
da. unde Seneca. vi. epistola. Nec me res vlla  
delectabit licet sit eximia & salutaris q q  
mibi vni securus sum. **V** Nota q prosperitas  
fortune n reddit homine secum q dicit Se-  
neca. Munera fortune amica putatis insidie  
sunt. quisquis vrm tutam vita agere volet  
q plurimu potest fortune beneficia demitit i  
quibus miserrimi fallunt. hie putam? ho-  
nores in precipitia cursus iste deducit. **V** No-  
ta Seneca in de remedijs fortuitoy. Exone-  
rant te fortuna si intelligis & tutiore loco  
posuit dampnu putas remediū est clamas  
q opibus expoliatus es tuo vico ista tibi ia-  
ctura tam gruis est nontaz moleste ferres si  
tanq pditurus habuisses.

**V** An vero tu preciosam estimas. Dic pbia  
ponit terciam rōnem q talis est. Istud n est  
putandū preciosū & carū qd nō est māsūp  
& suo recessu est afflictū. sed fortuna est  
hōi ergo n est reputanda preciosa & cara  
& per consequens non dolendū de eius amissi-  
one nec gaudendū de eius possessione. unde  
dicit in lra. Vero pro sed an tu estimas feli-  
citatem abituram id est recessuram suple eē  
preciosam & fortuna pns est cara tibi nec e  
fida manendi & cu discesserit e allatura. i.  
adductura merore q dicit non dē estimari  
pretiosa. **V** Nota q appellat fortunā felicis-  
tatem q fm Aristotelem fortuna vel est fe-  
licitas vel est ppxima felicitati vñ in libro de  
bona fortuna dicit Aristoteles q n attingit  
esse felicem sine rebo exterioribz quaz for-  
tuna est dña & hoc est intelligendū de feli-  
citate politica & n speculativa q consistit i  
actu sapientie. **V** Nota fortuna discedens

inducit merorez q dicit Seneca in libro de  
tranquillitate animi. letiores reliquit qz for-  
tuna nunq respexit q qz deseruit. & Bo-  
etius postea dicit. q infelicissimum genus  
infortunū est felicem fuisse.

**V** q si nec ex arbitrio retineri. Dic ponit qz  
tam rationem que talis est. Illud quod est  
inditium future miserie nec est carum nec  
preciosum nec p consequens de ipso dolens-  
dum. fortuna est hōi sicut tangit in lra.  
unde dicit q fortuna si nec potest retineri  
id est haberi ex arbitrio id est secundum  
voluntatem & ipsa fugiens id est recedens  
facit calamitosos id est miseros. quid aliud  
est fortuna fugax q quoddam indicium  
id est signum future calamitatis. i. miserie  
em pro quia neq sufficit intueri id est inspi-  
cere illud quod situm est id est positum an  
oculos id est quod est pns. verum pro sed  
prudencia id est homo prudens metit. i.  
mensurat exitus. i. fines rez q pro & eadez  
mutabilitas id est instabilitas in alterutro  
id est in aduersitate & prosperitate nec facit  
minas id est insidias fortune esse formidā-  
das. i. timendas. nec facit blanditias esse  
exoptandas. i. desiderandas. **V** Nota calamiz-  
tas est miseria cu aliquis nihil habet nec  
in re nec in spe. & est dicta a calamo qui e  
vacuus & inanis. **V** Nota q non sufficit  
solum intueri pntia sed etiam futura. quia  
licet quandoq pma salua fiant iudicia vlti-  
ma tamen alterius saporis inquinamenta  
permanebunt. hec infine de disciplina scola-  
rium & Tullius secundo rethorice dicit.  
**E**rrant qui in prosperis omnes impetus for-  
tune putant effugisse sapienter cogitant in  
temporibus prosperis causas aduersas rez  
formidant. **E**t Seneca in de quatuor vir-  
tutibus cardinalibus dicit. Si prudens es a-  
nimus tuus tribus temporibus dispenses pre-  
sentia ordina. futura promide. & preterita  
recordare. Nam qui nihil de preterito cogi-  
tat. perdit vitam. Qui nihil de futuro pre-  
meditatur per omnia incautus incedit. pone  
ante animum tuum mala futura & bona vt  
ista possit sustinere. & illa moderari. **E**t  
Gamsfredus in poetria. **E**xempla firenes



habe docearis in illis. Sub meliori statu  
semper peiora caueto. Nulla fides rebus sequitur  
post mella venenū. Et claudit nox atra diē  
nebuleque serenum.

**P**ostremo equo animo. Sic ponit quintam  
rationem que talis est. Quicumque alterius iugo  
se submittit. oportet quod mores eius patienter  
sustineat. sed homo affectione temporalium  
submittit se iugo fortune. igitur oportet quod mor-  
es fortune patienter tolleretur. unde sicut  
iniuste agit qui vult imponere legem domine  
sue ita volens imponere legem fortune agit  
iniuste hanc rationem pretendit in lege. Secundo  
declarat dictum suum per quidam similia ibi. Si  
ventis. primo dicit. Postremo. i. ultimo di-  
cam quod oportet ut tu tolleretur. i. patiaris equo  
animo. i. constanti animo quicquid geritur. i. fit  
intra aream fortune id est intra mundum cum  
semel submitteris. i. subiugaueris colla scilicet  
tua iugo fortune appetendo temporalia tanquam  
premia tuorum meritorum quod pro sed si velis  
scribere. i. scribendo imponere legem manendi  
& abeundi ei quam tu tibi dominas sponte elegisti  
nomen fueris iniuriosus & impatientia id est  
per tuam impatientiam exacerbabis. i. argues  
sortem. i. fortunam quam non possis permutare.

**N**ota quod philosophia mundum appellat aream  
fortune quod sicut in area tritulando torquentur  
manipuli sic fortuna in mundo torquet homines  
nunc prosperitate nunc aduersitate rotando.

**N**otandum circa hoc quod dicit nomen iniurio-  
sus fueris quod iustitia est libertas animi tri-  
buens unicuique quod suum est secundum suam dignita-  
tem deo amore & obedientiam. maiori reue-  
rentiam. pari concordiam. & minori disciplinam.  
si igitur famulus velit imponere legem domine sue  
cui tenetur exhibere reuerentiam operaretur  
contra iustitiam. Nota quicumque afficitur bonis  
exterioribus & mutat secundum mutationem eorum debet  
esse subiectus fortune & colla sua iugo eius  
submittere quia fortuna est domina bonorum  
exteriorum talis autem fuit boetius qui iniuriabatur  
fortune volens sibi imponere legem manendi  
& recedendi.

**S**i ventis vela committeres. Sic probat dictum  
suum per quidam similia scilicet quod fortuna non sit in  
potestate hominis dicit. Si committeres ve-

la nauis vento tu ducereris non quo voluntas  
tua peteret id est desideraret sed quo flatus  
venti te pelleret. Si crederes id est committeres  
semina aruis id est agris tu pensares id est  
iudicares annos feraces. i. fertiles quod pro &  
steriles inter se ita quod non haberes illos annos in  
potestate tua. a simili tu dedisti te regendum  
fortune oportet quod obtemperes. i. obedias mor-  
ibus domine. vero pro sed tu conaris id est la-  
boras retinere impetum id est cursum volueris  
rote id est mobilis fortune & frustra laboras  
**O**stolidissime. i. stultissime omnium morta-  
lium nescis tu quod si fors id est fortuna incipit  
manere id est stabilis esse quod tunc definit id est  
desistit esse fors. Sicut enim non simul stant  
quod aliquis sit homo & non sit rationalis sic non  
stant simul quod sit fortuna & non sit mutabilis.

**N**ota quod sicut committens velum vento  
amplius non est in potestate sua duci quo  
vult sed secundum impetum venti ducitur. & sicut  
committens semina agro non est in pote-  
state eius quod proueniant anni fertiles vel ste-  
riles. sic a simili qui committit se fortune non  
est in potestate sua ut habeat fortunam prosperam  
vel aduersam. **N**ota circa hoc quod dicit  
voluentis rote quod antiquitus fortuna deprimi-  
gebat cum rota hac ratione. Nam in rota sunt  
quatuor diuersitates. Una pars est summa  
alia infima. Tercia qua de summo descendit  
ad ymum. Quarta qua de ymo ascendit ad  
summum. Similiter in hominibus inueniuntur  
quatuor varietates. quidam enim sunt in summa  
prosperitate tales sunt eleuati in rota fortune  
Alii sunt in summa aduersitate tales iacent  
deiecti sub rota. Tercii declinant de prosperi-  
tate in aduersitatem tales descendunt de  
summitate rote. Quarti procedunt de aduer-  
sitate in prosperitatem tales ascendunt rotam  
fortune. unde eleuatus in rota fortune dicit  
Gloriosus elatus. descendens dicit descendens  
mortificatus. deiectus dicit Infimus axe  
rotarum. ascendens dicit letus ad alta rebor.  
**N**ota quod natura non assuescit in contrarium  
nam si lapis milesies proiciatur sursum non  
assuescit ascendere sursum cum natura eius sit  
descendere. Sicut ergo esset stolidissimus qui  
laboraret alium auferre sui naturam sic stolis



bus est qui laborat fortune auferre mutabilitatem quae est eius natura quod dicit philosophia at omnium stolidissime.

**M**etrum primum. se. li.

**N**ec cum superba uerit vices dextra  
Dic incipit primum metrum huius scilicet  
quod dicitur yponauticum ab inuatore  
quia labor nautarum cantu huius metri subleuatur. & dicitur metrum iambicum a pede predominante. est autem iambus pes contrarius trocheo constans ex prima breui & ultima longa & dicitur metrum trimetrum licet enim hoc metrum habeat sex pedes tamen computando duos pedes pro metro erit metrum trimetrum.  
In quo metro philosophia describit mores fortune dicens. Cum hec scilicet fortuna uerterit vices id est alternationes prosperitatis & aduersitatis superba dextra. & cum fertur more euripi. i. maris estuantis. i. mundantis tunc fortuna seu. i. crudelis proterit. i. conculcat reges dudum tremēdos. i. metuendos. & ipsa fallax subleuat de aduersitate humilem vultu victi id est depressi nec ipsa audit fletus nec curat miseros. i. pauperes & ipsa existens dura quia non flectitur ad voluntatem hominum ridet id est deridet ultro id est spontanee gemitur miseros quos fecit sic illa ludit sic probat id est experitur suas vires & ipsa monstrat suis magnum ostentum. i. miraculum si quis visat una hora stratus id est aduersitate depressus & felix id est prosperitate eleuatus. qui dicitur fortuna videtur exhibere suis. i. hominibus quod bonis eius imbianit magnum miraculum quando aliquis subito videtur mutari de aduersitate in prosperitatem & econuerso. **Nota** quod fortuna dicitur superba eo quod nullum veretur nec aduertit probitatem nec maliciam alicuius & si vocatur more superborum obaudire. **Nota** quod euripus secundum aliquos est ventus turbis & dicitur euripus quasi eurus rapidus & est eurus nomen venti. Secundum alios autem & forsitan melius euripus est brachium vel sinus maris cuius decursus est incertus & propter incertitudinem sui cursus frequenter periclitantur ibi naues. & dicitur ab eo quod est bonum & ripa quasi bona ripa pro contrarium sicut ergo cursus euripi est uantis est incertus sic & mutabilis

tas fortune. **Nota** quod de operatione fortune qualiter hos eleuat & hos deprimat loquitur alantius in anticlaudio dicens. Precepit mouet illa rotam motusque laborum. Nulla quies claudit nec sistunt otia motu. Nos premit hos eleuat. hos deicit. erigit illos. Cogit & in varios homines descendere casus. Et samaritanensis ad pau. hemri. Quicquid agas quicquid dicas quicquid patiaris Non facis ut retrahas quae mea dextra trahit. Sic ergo primum veneradag. sceptrum tenebo. Et pro velle meo mel tibi felix dabo.

**Prosa secunda se. li.**

**U**ellem autem pauca. Dic incipit prosa secunda huius secundi in qua philosophia probat Boetio non esse conquerendum de fortuna quia nihil sibi abstulit & introducit fortunam alloquentem boetium. Et diuiditur quia primo persuadet Boetio introductionem fortune. Secundo introducit eam ibi. Quid tu o homo. Primo philosophia dicit. O Boetii ego philosophia vellem tecum pauca agitare id est discutere verbis ipsius fortune tu vero animaduerte an ius id est iusticia postulat hoc. **Nota** quod similitudo orationis quandoque generat fastidium ideo quandoque ipsam oportet mutari. **Vnde** Tullius quarto libro rethorice dicit. sermonem in dicendo commutari oportet ut facile satietas varietate vitetur. ideo philosophia hic variat orationem per introductionem noue persone utendo prosopopeia que figura a Tullio vocatur conformatio. persuadet igitur philosophia boetio introductionem fortune. dicit. Vellem autem & cetera.

**Quid tu o homo. Dic** philosophia introducit fortunam alloquentem Boetium que ostendit querimoniam ipsius esse iniustam quia nihil sibi abstulit. primo ergo fortuna ostendit quod nihil Boetio iniuste abstulit. secundo quandam responsionem Boetii excludit ibi. An tu mores. primo facit quod dictum est. secundo respondet tacite questioni ibi. An ego. Primo dicit fortuna ad Boetium. O tu homo quid agis id est vexas vel facis me ream quotidianis id est assiduus



querelis. quasi diceret. facere non deberes quā  
tibi fecim? iniuriam. quasi diceret. nullam  
que tua bona tibi detraximus. quasi dicet.  
nulla. cōtende mecū in iudicō de possessione  
opum & dignitatum corā quocūq; iudice & si  
monstraueris aliquid esse proprium horū bono-  
rum cuiusq; mortalium ego sponte cecidaz  
tibi ea que repetis fuisse tua. q̄ aut non sint  
tua nec alienius hominis propria probo tibi  
quia cū natura pduxit te de utero matris  
ego suscepi te nudum & inopem. i. carentem  
omnib; rebus & fovi te meis opib; & ego  
prona. i. prompta educaui id est nutrim te  
indulgentius. i. clementius fauore. i. grā  
mea quod te nunc facit impatientem nr̄i. i.  
contra nos. quia si Boetius a principio non  
fuisset nutritus prosperitate fortune non  
fuisset impatiens de amissione eius. Et sub-  
dit Ego circūdedi te affluentia & splendore  
omnium bonorū que sunt mei iuris id est po-  
testatis nūc aut libet id est placet mihi re-  
trahē manū tu habes grām. i. mihi referre  
grates tanq̄ usus alienis n̄ habes ius q̄rele  
tanq̄ tua perdidideris quid igit ingemiscis  
querulando nulla tibi a nobis illata est vi-  
olētia opes. honores. &c. taliū sūt mei iuris  
id est potestatis & famule mee scz honores  
& potestates recognoscunt me dnām mecū  
veniunt mecū recedunt audacter affirmem  
si tua forent q̄ conquereris amissa nullo mō  
ea perdidisses. ¶ Nota q̄ tota ratio fortune  
in hoc consistit. Nulli manet rationabilis q̄ri-  
monia de eo qui nihil aliorū aufert sed propria  
pro suo libito disponit. sed fortuna nihil ab-  
stulit quod erat Boetij sed propria disposuit p  
suo libito. ergo &c. ¶ Nota de hoc q̄ dicit  
que tibi tua. Seneca dicit in de remedijs.  
Non est tuum quod fortuna fecit esse tuū  
Alienum est omne quicquid optando eueit  
& nihil ipsius proprium putari licet quod eri-  
pi potest ¶ Nota quia homo pducit nudus  
ex utero matris p hoc immittit magna eius  
miseria. si emz hō nudus nascitur & nullo  
indigeret min⁹ esset miser sed q̄ nudus na-  
scit nihil possidens & plurib; indigens ideo  
magis miser est. Vnde pauper Henricus  
Primitus in mundo tecū tua quāta tulisti

Nudus eras pmo & postea nudus eris.

¶ Nota q̄ bona exteriora n̄ sunt propria homi-  
nis. q̄ dicit Seneca. Nihil proprium dicas qd  
mutari p̄ fortuna. te poscit qd dedit donū  
quod dari potuit auferri potuit & qd for-  
tuna non dedit non eripit

¶ An ego sola meum ius exercere. Dic rñdet  
tacite questioni. Diceret aliquis fortune. li-  
cet bona exteriora sint tua tamen postq̄ ea  
homini contulisti non deberes amplius au-  
ferre. huic questioni respondet fortuna di-  
cens. q̄ hoc esset cōtra ius & contra naturā  
suam quam nullus debet sibi auferre immo  
debet uti sicut & cetera res utunt sua natura  
vnde dicit. Nunquid ego sola prohibeo ex-  
ercere ius meum cum omnia alia exercent  
naturā suam quod declarat. q̄ licet. i. licitū  
est celo pferre lucidos dies & eos cōdere. i.  
abscondere tenebrosis noctib; & licet anno  
redimire. i. ornare vultū id est superficiem  
terre nūc id est aliqñ floribus sicut in vere  
nūc frugibus sicut in estate nūc confundē eaz  
nimbis. i. pluvijs & frigoribus sicut in au-  
tumno & hieme. Ius id est natura ē mari  
nūc id est aliqñ scz tempore sereno blandiri  
id est blandum esse equore strato. i. pacifi-  
cato sed tpe tempestatis inhorrescē. i. hor-  
ridum apparere pcellis ac fluctib;. i. mū-  
datōib; nunquid inexplēta. i. insatiabilis  
cupiditas hōim alligabit nos ad ostentiam  
alienaz nostris morib;. quasi dicet. non em̄  
hec est nr̄a vis id ē naturalis potestas hūc  
ludum continue ludimus. rotam versamus  
volubili orbe id est veloci circulatōe & nos  
gaudemus mutare infima id est aduersa sū-  
mis id ē prosperis & summa infimis id est  
prospera aduersis tu Boeci ascende rotam  
nr̄amchi placet sed ea lege id est additōe uti  
ne putes tibi fieri iniuriam si contingit te  
descendere cum ratō mei ludicri. i. ludi iocosi  
hoc poscet. ¶ Nota q̄ quelibet res in sua  
naturali operatione delectatur. frustra ergo  
laborat qui naturam rei auferre conatur cū  
natura non assuescat in contrariū. vñ paup  
Henricus. Nomen sua licet quinis sic utit  
arte. Quod sibi fors dederit utit omnis hō.  
Miles equis. Piscator aquis. & clericus



ympnis. Nauta fretis. pugiles Marte. po-  
ete metris. Rusticus arua parat. numerat  
mercator auarus. Virgo legit flores stult?  
amator amat. Seminatur in spinis nature  
tura retractas. **N**ota qd dicit cupiditate  
hominu esse inexpletā qz dicit **A**ristoteles  
i. politicoz. Infinita est concupiscentia  
hominu ad cui? repletōem multi viuunt.  
**E**t **auicenna. xvj. epla. Naturalia desideria**  
finita sunt ex falsa aut opinione nascentia  
ubi desinant non hnt &. **lxiii. epla. Omnia**  
aliquis contemnere pō omnia aut habere n  
potest.

**A**n tu mores ignorabas meos. **D**ic fortūa  
excludit qndam rñsionem boeci. posset em  
dicere boetius. o fortuna ego conquestus sū  
de tua mutabilitate quia ignorauī mores  
tuos hanc rñsionē excludit fortuna per  
plura nota boetio ex quibz poterat perpen-  
dere mores & stabilitatem suam & dicit.  
**N**unqd tu ignorabas mores meos. qd dices  
ret. nome sciebas quō **C**resus rex lidōz q  
puserat formidabilis cyro regi persaz sed  
postea captus fuit a cyro & traditus ignibz  
ad cremandum sed imbre misso celitus fuit  
defensus & euasit. **N**unquid etiam preterit  
te quomodo **P**aulus consul romanus fudit  
pias lacrimas sup calamitatibz. i. miserijs  
persi regis quē captiuauerat. qd em aliud  
deflet clamor tragediaz. i. poematum repē-  
bendentiu vitia hominū nisi me fortunam  
subuertentē felicia regna indiscreto ictu. i.  
incerto euentu nome exñs adolescentulus  
didicisti iacere in limine. i. in domo iouis  
duo dolia vnū bonū aliud malū de quibus  
oportuit vnūquemq intrātem gustare. qd  
conquereris si vberius de bonorum parte  
sumpsisti. quid conquereris si a te nō tota  
discessi. quid conquereris si hec mei muta-  
bilitas est tibi iusta causa sperandi meliora  
id est prospera tñ ne pro n contabescas id ē  
deficias animo & tu locatus infra cōmune  
regnū omnibz scz in mundū desideras vinē  
pō iure qz hoc eē non pō vt eximaris a cō-  
muni lege hoīm. **N**ota qd cū **C**resus rex  
lidōz esset pugnaturus oīa regem persaz  
ipse consuluit **A**ppolinē de successu pugne q

respondit sibi hmoi versiculo. **C**resus pōet  
alim transgressus plurima regna. **A**lim ē  
fluminis quidam quem versiculū cresus sic  
intellexit. qd **C**resus transgressus alim pōet  
id est destruet plurima regna ipsius cyri.  
sed **A**ppollo sic intellexit **C**resus transgres-  
sus alim perdet. i. amittet plurima regna  
sua & hoc contigit. nam ipse cū transgres-  
sus esset alim victus ē a cyro & in ignem  
positus. sed tāta inundatō pluuię facta fuit  
qd extinctus fuit ignis & euasit de quo cū  
multū gloriaret. dixit filia sua nomine fa-  
uia o pat expecta vltimum diem ante quē  
non est gloriandum. **Q**uadam vero nocte  
vidit **C**resus in somno qd esset super altam  
arbozem vbi **J**upiter eū rigabat & phebō  
eum siccat quod somnum cum retulisset  
filie sue respondit filia. **T**u eris captus a  
**C**iro & in cruce suspensus vbi iupiter id est  
pluvia te rigabit & phebō. i. sol te siccat  
quod ad vltimū otigit ex q potest ppendi  
mutabilitas fortune. **N**otandū q paul?  
consul romanus missus fuit pugnare oīa  
regem **P**ersaz qui erat superbissimus ho-  
minum cū autem ipsum demicisset confide-  
rans psperratem preteritam & aduersitatē  
presentem eius motus pietate flevit super  
ipsum & dimisit eum ex quo similiter per-  
penditur mutabilitas fortune. **N**ota qd  
tragedia est carmen reprehensum vitioz  
rum incipiens a prosperitate desinens in  
aduersitate. **E**t dicitur a tragos grece quod  
est ircus latine & odos cantus quia cantus  
hmoi carminis birco remunerabatur. inde  
dicuntur tragedie poete qui antiqua gesta  
& facinora sceleratorum regum luctuoso  
carmine populo spectante id est respiciente  
concinebant. sicut dicit **I**sidorus libro ethi-  
moloiarum. **N**ota **h**omerus volens ostē-  
dere mutabilitatem fortune describit in do-  
mo **J**ouis iacere duo dolia vni vnum bo-  
num aliud malum & omnes intrantes domū  
de vtroqz oportebant gustare sed quos-  
daz plus de bono quosdam vero plus de ma-  
lo. **E**t hec descriptio publice depingebatur  
**A**thēns in templo **J**ouis vbi **B**oetius stu-  
dit adolescens existens sicut ipse testatur



in de scolarium disciplina. **P**er domum autem  
ionis **D**omerus significabat mundum per  
duo dolia prosperitatem & aduersitatem & oēs  
qui viuūt in mūdo de utroque gustant quidam  
plus de prosperitate quidam plus de aduersitate  
**N**ota dicit fortunam subuertentē felicia  
regna dicit **S**amfredus in poetria. **N**oc unū  
prescire potes quod nulla potestas. **E**sse moro  
sa potest quod res fortuna secundas. **I**mperat  
esse breues. si vis exempla. potes. **R**espice  
fortunas. enarrat illa prior. florida prope-  
ritas minos subuertit atenas. ylion atri-  
des magne carthaginis arces. **C**ypio. sed  
multi romani sunt alia fati. **T**empora versa  
breui breuis est distantia leti. **O**mnis &  
mesti nox est vicina diei. **N**ec aliena docent  
& te tua fata docebunt.

*Metrum secundum. se. li.*

**I** quanta rapidis flatibus incitus.  
**I**stud est secundum metrum huius  
secundi quod dicitur asclepiadium ab  
inuentore coriambicum a pede predominante  
quis sit pes coriambi prius habitum est. &  
constat illud metrum ex primo spondeo &  
duobus coriambis & pirichæo vel iambo quæ  
metrum est illius hominū. **S**anctorum meritis  
**S**ecundum metrum dicitur ferregetium ab in-  
uentore constans ex primo spondeo. secundo  
dactilo. tertio spondeo vel trocheo. **I**n hoc igitur  
metro fortuna conqueritur de inexpleta cupi-  
ditate hominum dicens. **S**i copia id est fortuna  
quæ gentiles deam copie appellabant pleno  
cornu fundat hominibus tantas opes quantas  
arenas versat id est voluit pontus id est mare  
incitus id est motus rapidis flatibus id est  
impetuosus ventis & si fundat tantas opes  
quot sidera fulgent in celo edita id est orta  
stelliferis noctibus & ipsa copia non retrahit  
manum auferendo opes haud proinde huius  
manū genus cessat flere id est flendo proponere  
miseras querelas & quoniam deus prodigus. id  
est dives multi auri id est ad modum prodigi  
multum auxilium diffundens ipse deus libens  
excipiat vota hominum & ornent auidos id est  
cupidos claris honoribus tamen iam parta id est  
acquisita & possessa nihil vident eis sed seua  
rapacitas vorans quesita. id est acquisita perdit

id est manifestat alios hominatus id est rece-  
ptacula cupiditatis. **E**t tunc querit fortuna  
quæ iam frena retinet. id est detinebunt certo fine  
cupidinē id est auaritiam hominum precipitē. id  
est precipitantē hominē cum sitis. id est de siderum ha-  
bendi fluēs largis munibus ardescit in homine  
& ideo ille qui trepidus terrore aduersitatis  
& gemens credit sese egentē ille nunquam di-  
ues agit. id est vitam ducit. **N**ota circa hoc  
quod dicit pleno copia cornu quod cum **H**ercules  
quidam tempore luctaretur cum **A**chileo & **A**chileo  
mutaret se in thaurum **H**ercules apprehen-  
dens ipsum per cornu effregit illud & repletum  
pomis & floribus odoriferis sacrificauit illud  
fortune quod cornu dicitur fortuna quibusdam  
appropinquare plenum. quibusdam vacuum. qui-  
busdam semiplenum secundum diuersum statum  
prosperitatis & aduersitatis hominum.

**N**ota quod fortuna inuehit contra auaritiam  
hominum quod **T**ullius in libro tusculanarum  
questionum dicit. auaritia studium pecunie habet  
quæ nemo sapiens concupiscit. ea enim quasi  
malis venenis imbuta corpus animique viriles  
offendit ipsa enim insatiabilis manens neque  
copia neque inopia minuitur. & in eodem loco  
dicit. **Q**uid est quod multi cupiditate pecunie  
feruntur quorum ita perturbantur animi ut non  
multum absint ab insania. **E**t dicit **S**eneca  
lxxv. epistola. **A**uaritia nunquam habet ma-  
gis malum nisi quod ingrata est. & lxxviii. epistola  
auaros comparat canibus dicens. **V**idisti ali-  
quem canem missum a domino panis frustra  
aut carnis aperto ore captantem quicquid  
arripit protinus integre deorat & semper ad  
spem futuri inhiat. **I**dem euemit nobis quicquid  
nobis fortuna expectantibus porrigit illud  
sine omni voluntate dimittimus & statim  
ad rapinam alterius erigimur. **N**ota qui  
credit se egentem non est dives sed pauper  
quod dicit **S**eneca prima epistola. non qui parum  
habet sed qui plus cupit pauper est. **Q**ui enim re-  
fert quantum illi in archa. quantum in horreis iacet  
at si alieno hiatu imminet. **N**ota quod diuitie  
non tollunt auaritiam sed augmentant. **V**n  
**S**eneca. xvi. epistola dicit. **C**ongeratur  
in te quicquid locupletes possiderunt ultra  
peruatam pecunie modum fortuna te prouebat



auro tegat purpura vestiatur terram marmo-  
ribus abscondat. accedat statue & picture  
& quicquid vlla ars elaborauit maiora cupit  
ab his desisteres. Vnde Iuuenalis. Interea  
pleno dum turgit sacculus ere. Crescit amor  
nummi quantum pecunia crescit.

Prosa tertia secundi libri.

**N**is igitur si pro se tecum fortuna. Dic  
incipit tertia prosa huius secundi in  
qua philosophia probat boetium non debere  
conqueri de fortuna quia multa bona sibi  
contulit. & primo inquit philosophia quid sentiat  
de dictis fortune. secundo bona fortune sibi  
collata enumerat ibi. Ventum. Primo omni-  
bus philosophia quod Boetius nihil habeat  
loqui contra fortunam. secundo boetius respondet.  
tercio philosophia eius responsiones approbat sicut  
patet. dicit primo. Si fortuna loqueretur  
tecum his verbis pro se profecto pro certe tu  
non haberes quid contra hisceres. id est non haberes  
unde aperires os ad respondendum fortune ac si  
quod est quo tuam querelam iure tuearis oportet  
id est necesse est ut proferas dabimus tibi  
locum dicendi. Tunc boetius respondet. Spe-  
cialia quidem sunt ista que fortuna dixit & sunt  
oblita id est delimita melle id est delectatione  
retorice dulcedinis scilicet quantum ad proferas ac  
pro & musice dulcedinis scilicet quantum ad metrum  
& tantum tunc delectant animum meum cum  
audimus sed sensus id est perceptio malorum est  
altior. id est profundior miseris que ista possint  
attingere. quasi diceret. quis verba fortune  
superficialiter me delectent tamen ad profunditatem  
mei doloris non attingunt. Itaque id est quod  
cum hec verba fortune desierint. id est cessauerint  
insonare auribus meis meror insitus. id est  
inmissus pregruat animum meum. Tunc philosophia  
approbat rationem boetii dicens. Ita est  
hec enim verba fortune nondum sunt remedia  
tui morbi sed sunt quedam fomenta. id est leuimenta  
aduersus curam. id est contra sanationem con-  
tumacis doloris namque remedia que penetrent. id est  
immitterent se in profundum perturbationum  
expellendo causam radicalem tui morbi ista  
ad mouebo. id est apponam cum fuerit tepestinum  
Nota quod boetius nihil habuit loqui con-

tra verba fortune quia venit dixit & contra  
veritatem non est loquendum. Nam vero  
omnia consonant & veritas sibi ipsi attestat  
sibi Aristotelem. Nota hisco est verbum  
inchoatum & proferit per sincopam quia  
regulariter deberet dici hisco unde hiscere  
est hiatum inchoare cum aliquis aperit os.

Nota quod oblitus altera producta est par-  
ticipium verbi obliuiscor. Sed oblitus altera  
correpta descendit a verbo obliuio & oblitus  
id est quod maculat. unde versus Immemor ob-  
litus notat oblitus est maculatus. Nota  
circa hoc quod dicit insitus meror animum  
aggrauat quod quis non doleret de infortunio  
nulli contigit nisi animo multum eleuato  
super fortunam. quia dicit Seneca. lxv.  
epistola. plus equo te dolere nolo sed ut non  
doleas vix exigere audeo. nulli autem ista  
firmitas animi contingit nisi multum super  
fortunam eleuato. & subdit illud agamus  
ut iocunda nobis fiat amissorum recordatio  
nemo libenter ad id redit quod non sine tor-  
mento cogitaturus est. Nota quod per retho-  
ricam & musicam dulcedinem fortune boetius  
adhuc non fuit restitutus virtuti & sapien-  
tie quod attestatur eius meror aggrauans  
animum. Nam virtus & sapientia dolorem  
& merorem opprimit. unde Seneca. lxv.  
epistola. Quemadmodum minuta lumina  
claritas solis obscurat. sic dolores. mestitias.  
inurias. sapientia & virtus sua magnitudine  
elidit atque opprimit.

Verumamen ne te existimari miserum velis.  
Dic philosophia enumerat bona fortune  
Boetio collata ratione quorum non debuit  
se estimare miserum. & primo enumerat  
bona preterita que ipsum felicem fecerunt  
postea enumerat in quarta prosa bona que  
ipsum in presenti felicem ostendunt. pri-  
mo igitur philosophia describit felicitatem  
suam preteritam. secundo excludit quandam  
obiectionem ibi. Quod si idcirco. Primo  
enumerat quedam bona communia. secundo  
magis specialia. secunda ibi. Preterea libet  
Primo dicit. o boeci non velis te existimare  
miserum nunquid oblitus es numerum &  
modum felicitatis tue taceo. id est pertransseo



q̄ te desolatum id est priuatum p̄ntē id est  
patre & matre cura summorū viroꝝ id est  
consulum romanorū te suscepit. & tu delectus  
id est de alijs electus in affinitatē p̄ncipum  
ciuitatis cepisti p̄us esse carus q̄ p̄ximus  
quod est pretiosissimū genus p̄p̄nuitatis.  
quis nō predicabit te felicissimū cum tanto  
splendore tuoꝝ soceroꝝ cū tanto pudore cō-  
iugis. i. vxoris & cū oportunitate. i. opor-  
tuna felicitatē masculine plis q̄ dicēt nullus  
est qui nō indicauerit te felicē in his. **¶** Nota  
q̄ triplex est gen⁹ p̄p̄nuitatis. Primum  
quod contrahit ex genealogia & in tali p̄p̄n-  
uitate aliquis simul efficitur proximus &  
carus nam frater fratri est carus & p̄p̄n-  
uitas. **¶** Alia est p̄p̄nuitas que contrahit ex matris-  
monio & vocat affinitas & in tali p̄p̄nuitate  
aliquis p̄us efficitur p̄p̄nuitas q̄ carus.  
**¶** Tercia p̄p̄nuitas contrahit ex bonis mor-  
tibus & virtutibus & hoc est preciosissimum  
genus p̄p̄nuitatis. & in tali aliquis p̄us  
efficitur carus q̄ p̄p̄nuitas & sic Boetius  
p̄us factus fuit romanus p̄ncipibus carus  
ratione virtutis q̄ p̄p̄nuitas matrimonium  
contrahendo cū eis. **¶** Nota q̄ philosophia  
dicit Boetium fuisse felicem splendore socer-  
orū in plurali cū tñ non habuerit nisi unū  
socerū nam socer dicitur cū filiū aliquis ducit  
& non legit q̄ Boetius habuit duas vxor-  
es. **¶** Ad hoc p̄t dici q̄ h̄ accipit socer large  
non tñ pro p̄e vxoris sed etiam p̄ fratre  
qui large etiam potest dici socer ergo dicit  
pluraliter soceroꝝ. **¶** Nota q̄ ex tribus  
p̄bia dicit Boetium felicē fuisse ex honestate  
soceroꝝ. ex pudore cōiugis. ex oportunitate  
masculine plis. i. suorū filioꝝ.

**¶** Pretereo libet em̄ preterire communia. Dic  
philosophia enumerat q̄dam bona specialia  
ex quibus Boetius nō debet se estimare mis-  
ser & dicit. Ego pretereo. i. p̄transire volo  
q̄ nihil libet preterire communia bona & dele-  
ctat me venire ad specialem cumulū tue feli-  
citatē sc̄z ad sūptas dignitates in adolescētia  
negatas semib⁹. **¶** Et subdit. Siquis fructus  
reꝝ mortaliū habet vllū pondus beatitudinis  
id est si p̄pter aliquod temporale bonum h̄o  
debet dici felix poterit ne memoria illius

lucis id est tue felicitatis quam iam dicam  
deleri q̄ntalibet mole id est quocunq̄ pondē  
ingruentiū malorū quasi diceret non potest  
deleri & que est illa felicitas cum tu vidisti  
liberos tuos id est filios tuos paritē cōsules  
id est in cōsules electos p̄uebi id est duci de  
domo tua sub frequētia id est diligētia pat̄  
sc̄z semioꝝ & sub alacritate id est sub gaudio  
plebis & cū tu eisdem filiis tuis insidentibus  
curules id est sedes iudiciarias orator id est  
predicator regie laudis meruisti gloriā  
ingenij & fecundie cū tu medius in circo. i.  
incircundatōne duorū consulum sc̄z filioꝝ  
tuorum satiasti expectationem circumfusa  
multitudinis triumphali largitōne. i. victo-  
riali triumphatōne ut ego optimorū tu dedisti  
vba. i. deceptōnes fortune cū te illa demulces  
dum te fouet ut suas delicias. tu abstulisti  
munus quod nunq̄ cōmodauerat vlli id est  
alicui p̄uato id ē extraneo vis ne cū fortuna  
ponere calculum id est cōputatōnem nunc  
ip̄a fortuna p̄mū p̄strinxit te oculis limētis  
bus. i. inuidis si consideres numerū & modū  
letorū & tristitū. i. prosperitatis & aduersi-  
tatis adhuc non potes te negare felicem.  
**¶** Nota p̄bia p̄ hoc q̄ dicit pretereo & p̄us  
dixit taceo utit̄ quodam colore rethorico q̄  
dicitur occupatō & diffinitur sic a **Tullio**.  
Occupatō est cum dicim⁹ nos preterire. aut  
nescire. aut nolle dicere illud quod tamen  
maxime dicimus. **¶** Nota q̄ mos erat ro-  
manorum ante. xxx. annos nulli conferre  
aliquam dignitatem nisi p̄pter singularem  
dignitatem. vel p̄bitatē. vel p̄pter publice  
rei euidentē vtilitatē Boetius aut̄ in adole-  
scentia añ. xxx. annos electus fuit in con-  
sulem & hoc p̄bia vocat felicitatē cōmunem  
non q̄ communis omib⁹ hoc concederet sed  
quia non solum Boetio sed alijs paucis hoc  
accidit. **¶** Refert em̄ **Tullius** in libro de ami-  
citiis q̄ **Cipio** añ. xxx. annos bis factus ē  
consul. similiter **Germanicus** inuenis cōsul fa-  
ctus ē añ. xxx. annos s̄ singularem felicitatē  
Boetij tangit dicēs. Cū duos paritē cōsules  
**¶** Nota q̄ s̄m **Isidorus** in libro etimologi-  
arū curules erant sedes in quibus magistratus  
sedentes iura reddebant. & dicuntur curules



a curru quia tali sede utebantur in curru  
iudices quo rebebant ut expedirent pro  
iudicia redderent. **N**ota quod consuetudo erat  
apud romanos in electione consulum bene  
sermonem ad populum de laudibus regum & electorum  
in magistratum & si bene predicavit inde gloriam  
consequerebatur homini sermonem fecit boetius  
in electione suorum filiorum in consules & exinde  
sua gloria fuit geminata. Et quia consimilis  
sermo consuevit fieri in triumphis in laudem  
eorum qui obtinuerant victoriam ideo  
homini sermonem vocat triumphalem largi-  
torem. **N**ota qui bonum aliquod promittit  
& non adimplet ille dat verba & non rem  
& sic decipit ergo dicit philosophia. dedisti fortune  
verba id est deceptions promittendo ei aliquid  
bonum quod ipsa te ita fouet. **N**ota quod calculus  
in una significatione est prius lapillus qui  
calcando non ledit & quia talibus lapillis ute-  
bantur antiqui in computando ideo calculare  
vel calculum ponere ponitur pro computare  
vel pro rationem facere. ergo dicit philosophia. Vis ne  
cum fortuna calculum ponere. quasi dicit. non  
debes si computabis cum ea ipsa inueniet te mul-  
to feliciorem quam miser.

**Q**uod si idcirco te fortunatum esse. Dic philosophia  
excludit quandam obiectionem. posset aliquis  
dicere hec predicta bona non faciunt me felici-  
cem quod sunt pertransita. hanc obiectionem  
excludit philosophia dicens. **Q**uod si non estimas  
te fortunatum. id est. felicem quod illa abierunt que  
tunc videbantur leta etiam non debes te estimare  
miserem quod que nunc creduntur id est videntur  
mesta pretereunt. Nunquid tu remisisti prius  
in hac scenam. id est. umbram vite subit. id est. impro-  
visus & hospes. id est. advena tu ignores que  
gerantur in hac vita ne pro nunquid reris. id est.  
opinaris ullam constantiam inesse humanis  
rebus cum ipsum hominem sepe dissoluat velox  
hora mortis. nam si fortuitis rebus est fides  
permanendi licet raro tamen ultimis diebus vite est  
quidam mors fortune etiam manentis fortune  
quid igitur putas referre id est distare ne. id est.  
an tu deserat illam fortunam moriendo an pro  
vel illa te deserat fugiendo. quod dicit. nihil refert  
quantum ad incōstantiam fortune siue fortuna bonorum  
deserat siue deserat manifestum est quod permanere

non potest. **N**otandum quod in rebus humanis  
non est constantia. Cuius ratio est. In isto  
quod est genitum nulla est constantia. quia  
nihil est genitum quod non sit corruptibile & non  
permanens. sed res humane sunt genite &  
producte. ergo &c. **N**otandum quod non est  
durabilis fortune prosperitas quia ipsa cito  
fugit aduersitas. unde Galfredus in poetria  
Omibus ne crede tuis si tunc pro. Illuxere  
tibi mox sunt clausura serenū. Nubila fata  
diem. inducentque crepuscula noctem. propter  
quod non est adhibenda fides rebus fortuitis.

**N**ota quod philosophia tangit unam rationem quod for-  
tuna non sit constans quod talis est. homo non est  
constans ergo nec fortuna antecedens patet quod  
hominem sepe dissolvit velox hora mortis con-  
sequentia probatur ex hoc quod fortuna non habet esse  
nisi circa hominem cum sit in agentibus a-  
pposito. id est. philosophorum. ergo dicit philosophia  
nihil differt quod ad incōstantiam fortune  
siue fortuna derelinquat hominem fugiendo  
siue homo derelinquat ipsam moriendo quicunque  
modo fiat semper ipsa est incōstans & non  
permanens.

Metrum tertium. secundi li.

**Q**uoniam polo phebibus roseis quadrigis  
Istud est metrum tertium huiusmodi.  
cuius primus versus dicitur sapphicus ab  
inventore. trochaicus a pede predominante.  
metrum autem secundi versus dicitur glycomicum  
ab inventore coriambicum a pede predominante.  
in hoc ergo metro philosophia declarat tri-  
bus exemplis mutabilitatem mundanorum.  
Primum exemplum est de corporibus celestibus  
tale. Sole lucente in celo tunc obscu-  
ratur lumen aliarum stellarum. Ecce mutatio  
stellarum quo ad lumen quod tamen prius  
apparebat tempore noctis. sed sole nobis lucente  
non apparet. unde dicit in libro. Cum phebo  
id est sol ceperit id est inceperit spargere id  
est emittere lucem roseis quadrigis id est  
roseo curru stella hebetata id est obscu-  
rata flammis id est luminibus solis pre-  
sentibus ipsa pallet id est pallida fit se-  
cundum albescentes vultus. **S**ecundum  
exemplum est in terrenis talis.



**Z**ephiro flante terra ornatur floribus. sed  
**A**ustro flante flores deficiunt. ecce mutatio  
in terrenascentibus. unde dicit in *lra*. Cum  
id est quoniam nemo? irrubuit vermis. i. vernalibus  
rosis flatu zephiri tepentis id est calentis.  
si auster nebulosus spiret id est flare incepit  
insanum. i. insane iam decus rosarum abeat spiris  
mis. i. recedat de spimis. Tercium exemplum  
est de mari tale. Quando mare non agitat  
ventis apparet tranquillum sed ventis agitatum  
efficitur tempestuosum. ecce mutabilitas maris  
Unde dicit in *lra*. Sepe mare radiat. i. splendet  
det tranquillo sereno. i. serena tranquillitate  
immutis id est non motis fluctibus sepe aequo  
concitat id est prouocat feruentes percellas  
id est tempestates verso equore id est moto  
mari. Tunc hortatur philosophia ne credas  
m? bonis fortune dicens. Si mundo constat  
id est permanet sua forma rara ut ex dictis  
patet & si mundus variat tantas vices. i.  
alternationes tunc crede caducis. i. transitoriis  
fortunis hominum. i. noli credere & loquitur ironice  
debet enim intelligi per contrarium crede. i. noli  
credere bonis fugacibus quia sunt bona fortune  
quod patet ex hoc quod constat. i. manifestum  
est & est positum id est stabilitum eterna lege  
id est diuina lege ut nihil gemitum ostet. i.  
immutabiliter permaneat. **N**ota quod poete  
attribuunt soli quadrigam que dicitur a numero  
quatuor equorum. Poete enim fingunt currum  
solis trahi quatuor equis propter quatuor diuersitas  
tates solis. Nam sol cum oritur est rubens.  
hora tertia splendens. hora meridiei est feruens  
sed hora vespertina est tepens. Lune vero  
attribuunt bigam propter duas proprietates lune  
nam luna virtualiter est frigida & humida.  
**N**ota circa hoc quod dicitur credere fortunis bonis  
Seneca dicit in libro de consolatione filii  
Elye. Nunquam ego fortune credidi que cum  
mecum videretur pacem agere omnia quecumque  
in me indulgentissime conferebat pecuniam.  
honores. gratias. eo loco posui unde posset sine  
motu meo repetere. Interuallum magnum  
inter me & ipsam habui itaque nec illa abstulit  
nec efulsit. Neminem aduersa fortuna com-  
minuit nisi quem secunda decepit. Fortuna  
fortes metuit. ignauos expauit. opes au-

ferre potest. animum autem subripere non potest.  
**N**ota quod philosophia bona fortune appellat cadu-  
ca. quod dicit Seneca. lxxviii. epistola Omnia ista  
in que fortuna dominum exercet sua sunt sicut  
pecunie. honores. imbecilla sunt. fluida. mor-  
talia sunt & passionibus incerte. **N**ota dicit  
nullum gemitum esse constans. dicit Seneca  
epistola prealegata. Omnia mortalia mi-  
nuuntur. cadunt. deferuntur. decrescunt. exbau-  
riuntur itaque in illis in sorte causa incerta in-  
equalitas est diuinorum autem una natura est.

Prosa quarta. se. li.

**U**m ego vera inquam. Nec est quarta  
prosa huiusmodi secundi in qua philosophia probat  
Boetio non esse conquerendum de  
fortuna propter presentia bona que sibi dereliquit  
& primo Boetius confitetur se fuisse felicem  
deplangens presentem infelicitatem. secundo philosophia  
ostendit ipsum esse felicem in presenti. ibi. Sed  
quod tu. Dicit ergo Boetius. O philosophia nutrix  
omnium virtutum tu commemoras vera nec pos-  
sum inficiari id est negare velocissimum  
cursum. i. recessum mee prosperitatis sed hoc  
est quod coquit id est anxiat vehementer me  
recolentem preteritam prosperitatem. nam in  
omni aduersitate fortune infelicissimum genus  
infortunium est fuisse felicem & iam non esse  
**N**ota philosophia dicitur nutrix omnium virtutum quod  
omnis virtus consistit in medio medium non  
attingitur nisi recta ratione que recta ratio est  
sapientie & philosophie. **I**tem cum philosophia diuidatur  
in practicam & speculatiuam ipsa includit  
prudentiam que est recta ratio agibilium. ex. vi.  
ethicorum. prudentia autem colligata est omnibus  
virtutibus ex eodem. vi. propterea philosophia  
dicitur nutrix omnium virtutum. **N**ota quod re-  
cordatio preterite felicitatis coquit hominem  
ideo dicit Seneca. lxxv. epistola. Illud agamus  
ut iocunda nobis fiat amissionis recordatio.  
hoc autem contingit cum animus prepatus est  
ad amissionem eorum. **N**ota quod duplex est  
infortunium quoddam continuu aliud inter-  
polatum siue discontinuu. primum infortunium est  
infelix. secundum est infelicissimum. Infortunium  
enim continuu ex consuetudine minus nocet quod  
dicit Seneca in libro de tranquillitate animi  
Tollerabilius est bona non acquirere quam



acquisita amittere. ideoque letiores videbis  
quod fortuna nunquam respexit quam quos deseruit  
Idem dicit in libro de consolatione filii Elie  
Vnum habet bonum assidua infelicitas quam illos  
indurat quos vexat. Infortunium autem discor-  
tinuum est cum aliquis mutatur de aduersitate  
in prosperitatem & iterum de prosperitate in  
aduersitatem & tale est infelicissimum genus  
quod sepe deicit hominem in desperationem. vnde  
Samaritensis ad pau. heinri. O bona prosperi-  
tas ubi nunc es. nunc mea versa est. In luctu  
cit bara fit lacrimosa lira. O mala dulcebo sus-  
bitque supra venenas. Que vere recompensas  
mellea felle gram.

Sed quod tu inquit false opinionis. Dic philosophia  
ostendit Boetium in presenti esse felicem propter  
multa bona que adhuc possidet. secundo probat  
felicitem fortunam nulli posse totaliter  
euenire. Tercio probat veram felicitatem in bonis  
fortunitis non consistere. secunda ibi. Quis est  
em. tercia ibi. Atque ut agnoscas. Primo po-  
nit philosophia quod non debet querulari Boetius de in-  
fortunio cum habundet adhuc pluribus bonis  
& illa bona philosophia enumerat. Secundo ipsa  
consolat eum ibi. Cum igitur. dicit primo. O  
Boeci quod tu luis. i. patiaris supplicium false  
opinionis illud non potes iure imputare rebo-  
nam si mouet te inane nomen fortune felici-  
tatis licet id est licitum est ut tu reputes id esse  
computes mecum quam plurimis quod pro & maxi-  
mis bonis habundes si igitur illud bonum  
tibi seruat diuinitus ille sum & inuolatum  
quod tu possidebas preciosissimum in omni censu  
id est thesauro tue fortune poteris ne retin-  
ens queque meliora iure causari. i. conquiri de  
infortunio. quod d. non. Tunc enumerat bona  
eius atque pro certe illud preciosissimum decus  
humani generis scilicet Symachus socer tuus  
iste vixit incolomis. i. sanus quod inquam  
decus non segnis. i. non tardus emeris precor-  
vite. quod d. tu tamen diligis eum quod vitam tuam pro eo  
exponeres. Symachus vir totus factus ex  
sapientia & virtutibus ille securus suarum in-  
iuriarum ingemiscit de tuis iniuriis. vixit vx-  
or tua modesta ingenio precellens pudore  
pudicitie. & ut includam breuiter omnes  
bonos id est virtutes eius ipsa est similis patri suo

scilicet Symacho & ipsa existens exosa id est  
tediosa huius vite tantum tibi seruat spiritum. i.  
tantum ipsa vivit propter te in quo vno ego  
concedo tuam felicitatem minui quod vxor  
tua tabescit id est tristatur lacrimis & dolore  
desiderio tui quid dicam liberos tuos con-  
sulares quorum specimen id est similitudo in-  
genii paterni. i. tui vel amici id est amicum ipsorum  
scilicet Symachi qui fuit amicus ipsorum ex parte  
matris elucet ut in id etatis pueris. quasi di-  
cet. liberi tui sunt similes patri & auo ipsorum  
in prudentia in quantum etas permittit.

Notandum sicut inferius probabitur quod in  
rebo fortuitis non potest consistere vera felici-  
tatis. Ideo illi qui ad perfectionem talium rerum felices  
se existimabant & ex amissione earum infeli-  
ces falsa opinione decipiebantur & licet in  
opinionem eorum sic esset non tamen erat in  
re. ideo dicit philosophia ad Boetium quod tu false  
opinionis supplicium luis id rebus impu-  
tare non potest. Nota supplicium false  
opinionis est in animo non in re. Vnde Se-  
neca. xvij. epistola. Multis parasse diuiti-  
as non fuit finis miseriarum sed mutatio  
diuitiarum. Nec hoc miror non enim in rebo  
est vitium sed in animo. sepius enim opinio-  
ne quam re laboramus ergo infortunium Boe-  
tium non erat imputandum rebus quia non  
erat. sed imputandum fuit sue false opinionis  
Nota quod philosophia ostendit presentem  
felicitem in tribus consistere scilicet in amicis.  
in vxore pudica. & filiorum suorum prudentia.  
Primo enim ad felicitatem requiruntur  
amici. Nam amicus est preciosissimum ge-  
nus diuitiarum ex octaua prosa. huius se-  
cundi & Aristoteles. ix. ethicorum. Nemo  
eligit vivere sine amicis habens reliqua bo-  
na. & secundum Tullium in libro de amicitia.  
Qui amicitiam tollit de mundo solem  
tollere videtur. & Seneca in de remediis  
fortuitarum. Nihil est peius quam amicos non  
habere. si amicum perdidisti alium quere  
& ibi eum queras ubi inuenies quere inter  
artes liberales. inter recta & honesta officia  
quere in laboribus ad mensam ista res non queritur.  
Secundo requiritur ad felicitatem politicam  
vxor pudica que rara est. Vnde Seneca



in de remedijs fortuitoy. Multe int̃ probas  
m̃momialis ordinis: ceperūt esse exempla  
meretriculaz. q̃multas ex cōingibz opti-  
mis pessimas videmus. ex diligentissimis  
dissolutissimas. ex liberalissimis rapacissi-  
mas. **E**tiañ bonā vxorē habuisti non po-  
tes affirmare eam esse pmanfurā in illo ppo-  
sito. m̃bil tam mobile. m̃bil tam vagum q̃  
semīaz volūtas. **T**ercō requiritur ad felici-  
tatem politicā proles. **Q**uia sc̃dm **A**reosto-  
telē primo ethicoz. Non om̃ino felix est q̃  
specie turpis est. aut solitarius. aut ple ca-  
rens. **N**ota fm̃ **D**ugm̃cōnem specimen ē  
pulcritudo vel similitudo vel signū vel ima-  
go vel noticia vel expimentū vel bonū opis  
documentū. s̃ in pposito accipitur p simili-  
tudie. **I**tem fm̃ eūdez amicus. ca. cū. i. ab az-  
uo habitus vel possessus vel ad ip̃m ptinēs  
& ponitur q̃ñz pro antiquo.

**C**ū igitur precipua mortalibz. **D**ic p̃bia ex  
dictis consolatur **Boetiu** dicēs. Ex quo ho-  
minibz est precipua cura id est maxia cura  
retinende vite id est saluande vite o te felix  
cem si cognoscas tua bona cui etiā nūc sup-  
petūt. i. abūdant talia bona. q̃ nemo dubi-  
tat esse cariora ip̃a vita. quare iam sicca la-  
crimas & noli flere nondū em̃ oīs fortuna  
est tibi exosa. i. aduersa ad vnum. i. oīno.  
nec tibi incubuit. i. instetit tēpestas aduer-  
sitatis mīmū valida. q̃m tenaces anchorē.  
id est amici inseparabiles herēt. i. firmi mā-  
nēt. q̃ sc̃z anchorē non patiuntur tibi abesse  
solamen p̃ntis t̃pis. nec sp̃em futuri tēpis.  
**E**t dicit **Boetius**. p̃cor vt hereāt. i. manē-  
ant ille anchorē. quia ip̃is manētibz. vtcūq̃  
q̃. i. qualitercūq̃ res se habeant nos enata  
bimus euadendo aduersitatem fortune. sed  
o p̃bia tu vides quantū decus nostri orna-  
menti id est bonorum exteriorū quibz or-  
nabamur decesserit. **S**ubiūgit p̃bia. **N**os  
p̃monimus aliquantulū animū tuū ad cōso-  
lationē si nondū piget te totius tue sortis.  
quia maior pars salua tibi manet. sed non  
possum ferre tuas delicias qui tā luctuosus  
. i. plenus luctu atq̃ anxius cōquereris ali-  
quid abesse tue beatitudinē. i. tue felicitati  
**N**ota q̃ sic mors est omniū amarissima

quia om̃ia absēdit. om̃ia deuorat. & quia  
aliqui iudicant se non timere mortē: & t̃ñ  
timent fm̃ **Senecam** in de remedijs fortis-  
itoy. **S**ic vita ē oīm dulcissima. oīa em̃ ap-  
petūt esse & vinē. ideo vnūquodq̃ naturalr̃  
nititur ad saluādū vitā qua m̃bil est cari⁹.  
si ergo boetius possedit bona q̃ cariora sunt  
vita: non debuit se estimare miserū sed ma-  
gis felicem. **N**ota q̃ p̃bia amicos appel-  
lat anchoras. sicut em̃ tēpestas incubente  
p anchorā nauis retinetur & a piclitacone  
saluatur. sic imminēte aduersitate fortune  
homo fidelibz amicis ne succubat infortunio  
subleuatur. fideles em̃ amici retinēt hoīez  
impetu fortune agitatū ne totalit̃ deñciat a  
sua stabilitate. **N**ota fm̃ **D**ugm̃cōnem  
suppetē id est subministrare vel supabūdare.  
sed pigere est piger esse vel penitē vel gras-  
uare vel offendē.

**Q**uis est em̃ tam composite felicitatis. **D**ic  
p̃bia pbat felicitatē nulli posse totalr̃ eueni-  
re. **S**ecūdo ostendit q̃ quanto aliquis est  
felicior tanto leuiori aduersitate p̃sternit̃.  
**T**ercō concludit ex his felicitatem fortunā  
tam amaram esse & miserā. **Q**uarto inuehi-  
tur contra homīes. secūda ibi. **A**dde q̃ feli-  
cissimū. tertia ibi. **Q**uāmultis. quarta ibi.  
**Q**uid igitur o mortales. **P**rimo dicit. **Q**uis  
est homo tam composite felicitatis. i. tam  
copiose felix vt non rixetur. i. discorde ex  
aliqua pte cū qualitate. i. cum disposicōne  
sui status. i. sue fortune. q̃ d. nullus est ita  
felix. quia condicō. i. status humanoy bo-  
noy est anxia res. i. misera res q̃ nunquāz  
homī tota pueniat. vel nunq̃ ppetua sub-  
sistat. **T**unc declarat q̃ nō tota pueniat ho-  
mī. quia hūc. i. alicui homini: exuberat  
census. i. abūdant pecunia. sed aliud sibi de-  
ficit quia de gener sanguis. i. ignobilitas ē  
sibi pudori. hūc autem id est aliū hominem  
nobilitas facit notum. sed ip̃e inclusus an-  
gustia reifamiliaris. i. paupertatis mallet. i.  
magis vellet esse ignotus. **I**lle id est alter  
homo circūfluus. i. circūdatus vtroq̃. i.  
tam diuitijs q̃ nobilitate ip̃e deflet celibem  
vitā. i. castam vitam. quia n̄ potest forsā  
ducere vxorem. **I**lle. i. alter felix nuptijs



70  
scz habendo vxorem orbus. i. carens liberis  
. i. pueris ipse nutrit. i. congregat censum  
alieno heredi. Alius aut letatus prole ipse  
mestus illacrimat. i. ingemiscit delictis. i.  
p crimine filij vel filie sue. Idcirco nemo  
facile concordat cum conditione sue fortune  
mest em singulis hominibus aliqd quod ipse  
inexpertus ignoret vel expertus ipsum ex  
horreat & sic rixatur cu qualitate sui status  
**N**ota qd no est homo tam felix quin in  
ueniat aliquam conditionem in se quam vellet  
non habere propter quod misera est conditio  
humanorum bonorum qa nunq homini tota  
provenit quia aliquis contempnere omnia  
potest s omnia habere nemo potest. Et eliz  
citur vna ratio ex littera. Illi conditio hu  
manorum bonorum non tota provenit cui suus  
status in aliquo displicet. sed nullus inue  
nit tam felix cui status suus no displiceat  
in aliquo sicut declarat in littera. g & cetera  
**I**tem sanguis servilis conditionis dicit  
degener quia homines naturalit liberi sunt  
sed p servitutem degenerant a natura. **N**ota  
ta vita casta dicitur vita celebs qm celestis  
quia in carne vivere preter carne est vita  
celestis & angelica. **N**ota scdm Dugui  
tionez illacrimari est intus lacrimari vel cu  
dolore lacrimari & est deponentis generis  
licet scdm antiquos inueniat neutrius ge  
neris & sic Boetius ponit hic in neutro ge  
nere cu dicit mestus illacrimat.  
**A**dde qd felicissimi cuiusq. Dic ostendit  
pbia qd homo magis felix leniori aduersita  
te pstermit cum hoc copando Boetium ad  
alios & dicit. Adde pdictis qd sensus cuius  
libet hominis felicissimi. i. fortunatissimi  
est delicatissimus. i. impatientissimus nisi  
ad nutu suu cuncta suppetant. i. habundent  
ipse erit insolens id est impatiens omnis ad  
uersitatis & pstermitur a sua felicitate qui  
busq minimis aduersitatibus adeo pexigua  
sunt. i. valde exigua q fortunatissimis detra  
hant. i. auferut summa. i. pfectionez bfitu  
dimis. **O** Boeci qm multos esse diectas id est  
opmaris qui se arbitrent pxiimos esse celo  
id est deo si eis cotingeret minima pars de  
reliquis id est de particulis tue fortune hic

locus quem tu vocas exilium est patria in  
colentibus id est habitantibus & ita eorum indicio  
spectat ad felicitatem. vlr ergo de rebus for  
tuitis concludit. adeo nihil est miserum nisi cu  
tu putes. i. nisi ex reputatione animi tui es  
times & contra id est per contrarium omnis  
fors est beata equanimitate id est patientia  
animi tollerantis. Quis est ille tam felix q  
cum dederit manus impatientie. id est cum  
fuerit factus impatiens quin ipse non op  
tet mutare statum suum. quasi diceret nul  
lus est tam felix. **N**ota qd forsitan aliquis  
diceret nulli homini placet status suus si  
deest sibi magnum fortunium. Sed defectus  
modici boni non impedit complacentiam  
status quin homo totaliter sit felix hoc  
excludit philosophia dicens. quanto aliquis  
est felicitior tanto est delicatior & quanto est  
delicatior tantomagis grauatur ex defectu  
modici boni & sic felicissimis detrahatur co  
plementum beatitudinis. **N**otandum qd  
vna & eadem res est quam vnus indicat  
spectare ad miseriam alius indicat spectare  
ad felicitatem ergo dicit philosophia  
locus quem tu exilium vocas incolentibus  
est patria. **N**otandum quantumcunq  
sit homo habundans rebus fortuitis si alis  
quid displicet sibi i statu suo ipse optat sta  
tum suum mutari commendando statum al  
terius vnde miles emeritus laudat statum  
mercatoris. econtra mercator expertus peris  
cula marina laudat militiam. Similiter le  
gisperiti laudant agricolas. & agricole vr  
banos. Similiter exemplum patet in Boe  
tio de scholarum disciplina de filio inconstan  
tie qui habens displicentiam vnius status  
semper alium & alium assumpsit. **N**ota  
qd dicit nihil est miserum nisi cum putes  
vnde dicit Seneca. ix. epistola. Miser est  
qui se beatum non indicat licet mundo im  
peret non est beatus qui se beatum non es  
se putat.

**Q**uam multis amaritudinibus. Dic pbia  
ostendit fortunam felicitatem esse amaram  
& miseram dicens. Quam multis amaritudi  
nibus dulcedo humane felicitatis est respersa  
id est pmixta que etiam videat iocunda bonis



mini fruendi tamen non potest retineri quo-  
minus p vt homo habeat eam cum velit. i.  
non potest retineri ad voluntatem hominis  
& liquet. i. manifestū est q̄miserā sit beas-  
tudo rez mortaliū que nec ppetua p̄durat  
apud equanimos id est apud cōstantes vel  
patientes nec ipsa tota id est simul delectat  
anxios. i. miseros. ¶ Nota q̄ felicitas &  
dulcedo humana non est sine amaritudine  
quia dicit beatus **Bernhardus**. Nunq̄ in  
honore sine labore. nunq̄ in prelacione sine  
tribulatione. nunq̄ in sublimitate sine vani-  
tate quis esse potest. ¶ Item **Alanus** in  
anticlaudio dicit. Sed nihil inuenio qd̄  
in omni parte beate viuat quā multas nos  
bis deferre querelas possit si nostram velit  
accusare minervam.

¶ **Quid igit̄ o mortales**. Hic p̄bia inuebitur  
contra homines & dicit sic. O mortales q̄re  
petitis. i. queritis extra. i. in rebo exterioris  
bus felicitatē positam intra vos error & in-  
scitia. i. ignorantia cōfundit vos. ostendam  
tibi breuif cardinem. i. radicē summe felici-  
tatis est ne aliquid tibi p̄ciosius tēpō nihil  
inquieris si igit̄ fueris compos tui per trans-  
quillitatem animi tu possidebis quod nunq̄  
amittere velis scz delectationez in opatione  
p̄fecte virtutis nec fortuna poterit tibi aus-  
ferre. ¶ Nota q̄ duplex est beatitudo perfe-  
cta & imperfecta. Perfecta beatitudo habe-  
tur post hanc vitā & est vita eterna de qua  
loquit̄ beatus **Iohānes** dicens. Hec ē vita  
eterna vt cognoscant te solū verum deum &  
quē misisti ihesum christū. Alia est beatitu-  
do imperfecta que potest esse in p̄senti vita  
quam p̄bi posuerunt consistere in operati-  
one optime virtutis vnde radix talis beati-  
tudinis est tranquillitas animi ex moderati-  
one & sedatione passionū per habitum vir-  
tutis. p̄ talem aut̄ tranquillitatē homo ef-  
ficif̄ sui compos vt non deiciat̄ passionibz.  
ista aut̄ tranquillitas non est querenda in  
rebo exterioribz s̄ solum h̄t esse in aīo homis  
de qua b̄titudine & trāquillitate hic loquit̄  
p̄bia dicens. quid igit̄. o mortales &c. ¶  
Et **Seneca** loquens de eadem felicitate. ix.  
epistola dicit summum bonum extrinsecus

instrumenta non querit domi colitur ex se  
totū est. incipit fortune esse subiectū si quā  
partē sui foris querit. Item **Seneca**. xxxij.  
epistola dicit. Felicitatis auiditas tuta est  
que sit aut vnde proueniat queris. ex bona  
conscientia. ex honestis consilijs. ex rectis  
actionibz. ex cōtemptu fortuitoz &. xxxij.  
epistola dicit. Illud bonū est querendū qd̄  
nō fiat de die in diem peius qd̄ est hoc. am-  
mus. sed hic rectus. bonus. magnus. quid  
aliud vocēs hūc animum q̄ deum in corpore  
hūano hospitātū &. xli. epla dicit. Lauda  
bonum in homine qd̄ eripi non p̄t quod est  
p̄piū hominis queris qd̄ sit illud animum  
& ratio p̄fecta rōnale nāq̄ animal est hō.  
¶ Atq̄ vt agnoscas in his. Dic p̄bia probat  
veraz felicitatem nō posse consistere in rebo  
fortuitis tribz rationibz. secundā ponit ibi  
Ad hec. terciā ibi. Et quomā. Prima ratio  
talis est. In illo non cōsistit felicitas hōis  
quod potest auferri ab homine. s̄ bona for-  
tuita sunt huiusmodi. ergo & cetera. Maior  
nota quia summū bonum est p̄piū homis.  
bonum aut̄ qd̄ auferri potest nō est summū  
bonum quia illud quod auferri non potest  
melius est eo qd̄ auferri potest. Minor patz  
bona fortuita possunt auferri cum sint muta-  
bilia. Vnde dicit in lra. Vt agnoscas beas-  
titudinez non posse cōstare in rebo fortuitis  
sic collige p̄ tales rationes. Si b̄tutudo est  
summū bonum nature degentis ratione id ē  
nature rationalis. nec illud est summū bo-  
num quod vllō modo potest eripi. i. auferri  
quia illud bonū quod nequeat. i. non potest  
auferri hoc p̄cellit id est melius est eo quod  
p̄t auferri ex quo manifestū est q̄ istabilis  
tas fortune nō possit aspirare. i. accedere ad  
beatitudinem accipiendā. ¶ Nota q̄ beati-  
tudo est summū bonuz quia in tercio huius  
secūda p̄sa dicit̄ q̄ beatitudo est status p̄fe-  
ctus aggregatione oīm bonoz. & beatitudo ē  
summū bonum nature degentis. i. viuentis  
ratione. i. nature rationalis sicut hominis qz  
hominum genus viuit arte & ratione. ex  
problemio methaphisice. Nullum enim ali-  
orum animalū est felix ex. x. ethicorum.  
Bruta em̄ animātia nemo felicitabit. p̄mo



ethicorum. Et talis beatitudo non consistit in bonis exterioribus sed in actu sapientie quod dicit **Aristoteles** in libro politicorum. Testis mihi est deus quod in bonis exterioribus non consistit summum bonum & idem in eisde[m] nos sumus felices & deus. dii autem non sunt felices bonis exterioribus sed nec homines. **Nota** licet in bonis exterioribus fortuitis non consistat felicitas formaliter & essentialiter tamen felicitas consistit in eis organicè quod deservit ad felicitatem veram sine enim rebus exterioribus quare fortuna divina est non contingit esse felicem supple organicè ex libro de bona fortuna & ex decimo ethicorum. Opus est exteriori prosperitate omni enti. Natura enim per se non est sufficiens ad speculandum sed oportet cibum potum & reliquum famulatum perexistere.

**Ad** hec quæ caduca ista felicitas vebit. **Dic** philosophia ponit secundas rationes quæ talis est. Ille qui felix est fortuita felicitate aut scit eam mutabilem esse aut nescit. si nescit est ignorans & per consequens est infelix. si scit eam esse mutabilem necesse est quod timeat ne eam amittat cui autem inest continuus timor felix esse non potest. **Vnde** dicit in littera sic. **Ad** hec. si predicta addam alias rationes. homo quem vebit id est ducit ista caduca. id est fortuita felicitas vel scit eam esse mutabilem vel nescit. si nescit quoniam fors beata. id est quæ felicitas beata potest esse cecitati ignorantie. quod dicitur nulla. **Si** scit eam esse mutabilem necesse est ut metuat ne amittat illud quod non dubitat posse amitti quare continuus timor non sinat ipsum esse felicem. **Et** forsitan diceret. homo non timet amissionem fortune quia non curat utrum eam amittat vel non hoc excludens philosophia dicit si amiserit bonum fortuitum & putat illud negligendum. id est non curandum tunc illud bonum erit valde exile quod amissum feratur equo auro. id est equali auro sicut conservatum & per consequens illud non est summum bonum. **Nota** ex tercio huius philosophia. ix. vera & perfecta felicitas facit homines potentes. reuerendum. celeberrimum & letum. ergo vera felicitas excludit timorem & per consequens continuus timor qui excludit leticiam non sinit esse felicem. **Vnde** **Seneca**. ix. epistola. Ille beatissimus est & securus sui possessor

qui crastinum diem sine solitudine expectat. **Item** nota ex quo felicitas consistit in speculatione dei & substantiarum separatarum ipsa excludit cecitatem ignorantie in qua ignorantia felicitas esse non potest.

**Et** quoniam tu idem es. **Dic** philosophia ponit terciam rationem quæ talis est. Si beatitudo consisteret in rebus fortuitis cum bona fortuita finiuntur morte hominis sequitur quod omnis homo in morte fieret miser quod non est verum quia multi per mortem consecuti sunt felicitatem sicut martires & alij sancti qui perpessi sunt maxima tormenta ut sequerentur beatitudinem in anima. dicit ergo sic in littera. Quoniam tu idem es homo cui ego scio esse persuasum multis id est valde multis demonstrationibus mentes. id est animas hominum nullo modo esse mortales. **Et** cum sit clarum id est manifestum fortuitam felicitatem finire id est terminari morte hominis nequit id est non potest dubitari. si hec fortuita felicitas potest afferre id est dare beatitudinem quin omne genus mortalium. id est hominum labatur in miseriam in fine mortis. **Sed** si scimus multos scilicet sanctos quos fuisse fructum beatitudinis non solum morte verumetiam doloribus & suppliciis quoniam modo id est per quem modum presens vita supple bonis fortuitis ornata potest facere beatos quæ vita transacta. id est terminata non efficit miseros. quod dicitur nullo modo. **Nota** cum presentia est causa felicitatis eius absentia est causa miserie & infelicitatis. **Sicut** enim nauta per sui presentiam est causa felicitatis navis. sic eius absentia est causa periculationis eius ex secundo philosophorum. **Si** ergo bona fortuita per sui presentiam essent causa beatitudinis per sui absentiam essent causa miserie. **Cum** autem in morte hominis bona fortuita relinquunt hominem fugiendo & homo relinquat ea moriendo omnis homo post mortem esset miser & infelix quod falsum est. nam multi post mortem consequuntur beatitudinem. & quia forsitan aliquis diceret mortuo homine moritur & anima eius & sic post mortem homo nullam consequetur beatitudinem hoc excludens



phīa dicens ad Boetium tu es idem ille cui  
 persuasum est multis demonstrationibus animas  
 hominum esse immortales. **N**ota quod omnes  
 leges in hoc conveniunt quod anima intellecti-  
 ua hominis sit immortalis. separatur enim ab  
 alijs sicut perpetuum a corruptibili ex secundo de  
 anima & hoc est rationabile quod anima intellectiva  
 immaterialis non est educta de potentia ma-  
 terie sed ab extra scilicet a deo. ipsa enim secundum beatum  
 Augustinum creando infunditur & infundendo  
 creatur. propter quod cum abscissio materie sit  
 causa perpetuitatis per commentatorem primo celi  
 & mundi. anima intellectiva immaterialis  
 existens ipsa est immortalis.

Metrum quartum. se. li.

**Q**uisquis volet perbenemem. **D**ic  
 incipit quartum metrum huius secundi  
 quod dicitur metrum anacreonicum ab  
 inventore iambicum a pede predominante. di-  
 metrum a numero pedum. cathalecticum quod  
 deest una syllaba ad complementum metri.  
 huic metro adiungit metrum feregratum sic  
 dictum ab inventore de quo superius dictum  
 est. In hoc ergo metro phīa commendat vitam  
 mediocrem per talem metaphoram. Edificium  
 constructum in loco nimis alto videtur tem-  
 pestatibus ventorum & fundatum in loco areno-  
 so defluit. sed fundatum in loco humili & sa-  
 xoso utrumque vitat incommodum. sic vita prius  
 nimium eleuata prosperitate vel nimium depres-  
 sa aduersitate frequenter euentu inopinato  
 calamitatibus defluit. mediocris autem secunda  
 permanet. Dicit ergo in littera. Quisquis  
 homo cautus volet ponere sedem perbenemem  
 id est firmam mansionem & ipse stabilis ex his  
 nec velit sterminari. id est deici sonoris flatibus euri  
 illius venti & quisquis curat spernere pon-  
 tum minantem fluctibus. id est mare fluctuans  
 ille vitet cacumen. id est summitatem alti montis  
 & vitet arenas bibulas id est siccas. Tunc  
 assignat causam quare debeat vitari in edi-  
 ficando cacumen alti montis quia illud scilicet  
 cacumen alti montis videtur. id est infestat auster  
 perueniens. id est ventus impetuofus. Tunc as-  
 signat causam quare debeant vitari arene  
 quia hee scilicet arene solute. id est disiecte per sicc-  
 itatem recusant ferre. id est nolunt portare pens-

dulum pondus. id est labile pondus. Tu ergo  
 fugiens periculofam sortem. id est euentum amene  
 sedis. id est amene mansionis & certus existens  
 memento figere id est stabilire domum tuam  
 in humili saxo. id est depresso lapide quamvis  
 ventus miscens equora id est voluens maria  
 tonet. id est semiat ruinis. id est flatibus ruinosis tu  
 felix conditus robore. id est firmitate quieti valli  
 id est munitionis & tu serenus. id est tranquillus  
 duces. id est ages eum. id est vitam tuam ridens. id  
 est deridens & per nihilo habes iras. id est persecutio-  
 nes etheris id est aure vel venti semientis.  
**N**ota quod omnis virtus superfluitate cor-  
 rumpitur cum virtus consistat in medio. Est enim  
 virtus habitus electivus in medietate consis-  
 tens recta ratione determinatus. ideo omnis  
 superfluitas tanquam vitiosa vitanda est. Phīa  
 ergo docet vitare superfluam prosperitatem  
 quam designat per cacumen alti montis que  
 prosperitas plerumque impugnatur invidia &  
 potentia magnatum que per ventum impellentem  
 designatur. Docet etiam vitare nimiam pauper-  
 tatem quam designat bibula arena que pau-  
 pertas recusat ferre indigentiam necessariorum  
 que per pondus pendulum designatur. indigentia  
 enim grauat hominem ad modum penduli ponde-  
 ris. **N**ota securitas secundum Tullium in retho-  
 rica sua est virtus incommoditates imminentes  
 & inchoate rei affines non formidans. que  
 securitas maxime appetenda est propter quod  
 phīa docet appetere vitam mediocrem quam red-  
 dit hominem securum secundum illud poeticum. Me-  
 dio tutissimus ibis. & Catullo. Tuta mage  
 pupis est modico quam flumine fertur. Quam vitam  
 mediocrem designat per humile saxum in quo  
 edificium impetu venti non deicitur nec inunda-  
 tionibus tanquam bibula arena dissolvitur. **N**o-  
 ta quod duplex est paupertas voluntaria & leta.  
 Alia inuoluntaria & tristis. prima paupertas  
 est appetenda. secunda fugienda. De prima  
 loquitur Seneca in epistola. Donesita res  
 est leta paupertas. paupertas enim expedita  
 secunda est. Et. xviii. epistola. O Lucille in-  
 cipe cum paupertate habere commercium aude  
 contemnere opes. nemo alias est deo dignus  
 quam qui opes contempserit. Secunda pau-  
 pertas scilicet inuoluntaria & tristis fugienda



est quia mortalis est & ratione tristitie stu-  
pefacit & corrumpit naturam :.

Oratio quinta se. li.

**E**d quomā rationū iam in te : **D**ic  
incipit quinta p̄sa huius secundi in  
qua p̄bia ponit remedia magis mo-  
uentia. **B**oetium ad ostendendum q̄ bona  
fortune sunt cōtemnenda & minus esse do-  
lendum de amissione eorū. ista aut remedia  
sunt rationes sumpte ex conditionibz parti-  
cularium bonoz fortune scz diuitiarz bonoz  
potestatum & glorie. **E**t p̄mo ostendit hoc  
de diuitijs q̄ non sunt magnopere appetēde  
ponendo vnā rationē generalem respicientē  
omnia bona fortune. **S**ecundo ponit rōnes  
de diuitijs ibi. **D**iuitie. **P**rimo intendit tas-  
lem rationem. **N**ullus magnopere debet il-  
lud appetere quod nō potest esse suū & qd  
in se cōsideratū est vile. s̄ oīa bona fortuita  
sunt huiusmodi q̄ sunt mutabilia ideo non  
possunt esse p̄pria hominis & in se considerata  
vilescunt. ergo & cetera. vnde dicit in l̄ra.  
**Q**uomā fomenta. i. medicamenta meaz ras-  
tionum in te descendunt quia ego video te  
paulatim fortunam contempnere puto esse  
utendū paulo validioribz rōnibz. i. magis  
mouentibz. **A**n̄e est aduerbiū hortandi si  
emm dona fortune nō essent caduca id est  
casualia & momentanea id est trāsitoria ad  
modūz momenti quid est in eis quod vnq̄  
queat fieri vestrū aut p̄spectū & in se con-  
sideratū non vilescat. q. d. nihil. **N**ota q̄  
bona fortune sūt caduca & trāsitoria quia  
dicit **Seneca**. lxxvi. epistola. **O**mnia bona  
fortune nobis accidunt sed nō adherent & si  
abducant sine vlla nostri lacrimatione dis-  
cedunt. ex quo p̄t̄z si mutabilia sunt q̄ non  
sunt propria bona hominis quia scdm eun-  
dem **Senecam**. **N**ihil proprium dicas quod  
mutari potest. **N**ota q̄ bona fortuita in  
se cōsiderata vilescant quia dicit **Iohannes**  
**crisostomus**. **B**ona fortune in seip̄s vete-  
rascunt & consumunt̄ aut ab extraneis dolo  
vel violentia vel calumnia diripiunt̄ :.

**D**iuitie ne vel vestri vel sui natura :. **D**ic  
philosophia ponit rationes de diuitijs in  
speciali q̄ non sint magnopere appetende

secundo probat hoc generaliter de diuitijs  
ibi. **Q**uid aut. p̄ma diuidit̄ in quinqz p̄tes  
scdm q̄ quinqz sunt genera diuitiarum que  
probat non multum esse appetenda scz pe-  
cunia. gemme. possessiones. vestes & famu-  
li. p̄mo ostēdit p̄positum de pecunia. secūdo  
de gemmis ibi. **A**n gemmarz. **t**ercio de pos-  
sessionibus ibi. **A**n vs. **q**uarto de vestibus  
ibi. **J**am vero. **q**uinto de famulis ibi. **A**n  
vero. **P**rimo duabz rationibz probat diui-  
tias non multum esse appetendas. secūda  
ibi **A**t eadem. **P**rima ratio talis est. illa nō  
sunt multum appetenda que nec ex sui natu-  
ra nec ex natura vtentis sunt preciosa. diui-  
tie sunt huiusmodi. ergo & cetera. maior  
nota quia nihil appetitur nisi bonum & pre-  
ciosum. **M**inor declaratur. diuitie non sunt  
bone ex sui natura quia non faciunt bonum  
cum cui adueniunt. nec sunt bone ex parte  
vtentis q̄ nō inquantū conseruantur sic em̄  
faciūt hoīem auarū. nec inquantū distribu-  
untur q̄ sic relinquūt hominem. dicit em̄ in  
l̄ra. **D**iuitie vel sunt preciose sui natura aut  
natura vestri vtentiū eis & quid earum est  
potius. i. pretiosius. an aurum aut vis con-  
geste pecunie. i. cōgregate. atqui pro certe  
hec scz diuitie nō sunt pretiose conseruando  
eas q̄ melius nitent effundendo. i. distribu-  
endo eas q̄ coaceruando id est retinendo eas  
siquidem auaritia que pecuniā coaceruat sp̄  
facit hoīes odiosos. & largitas que pecuniā  
effundit facit claros. i. honestos. subdit. &  
si illud quod transfert̄ in alterz non potest  
manere apud quenq̄ tunc est p̄tiosa pecu-  
nia loquendo p̄romice cum ip̄a vsu largiendi  
translata in alios definit possideri. **N**otan-  
dum q̄ aliqd est bonū dupliciē vel ex natu-  
ra sui vel ex natura vtentis. **I**llud dicit̄ bo-  
num ex natura sui quod a se vel in se habet  
vn̄ sit bonum & cuiusq̄ aduenit facit ip̄m  
bonum sicut ratio recta. pax & similia. **S**c̄  
illud dicitur bonum ex parte vtentis quo si  
aliquis conuenienter vtatur aliquid boni  
inde prouenit. **V**nde nota secundum be-  
atum **Bernhardum**. **S**olus error homi-  
num facit q̄ aurum & argentum reputant̄  
tur pretiosa cum sint nisi terra rubra &



alba. **N**ota q̄ **Seneca**. lxxxviii. episto-  
la p̄bans diuitias nō esse bonas sic arguit.  
**Q**uod bonū est bonos facit. diuitie non faci-  
unt bonos. ḡ diuitie bone non sunt. **I**tem  
illud q̄d potest contingere contemptissimo  
& turpissimo bonum non est. diuitie aut̄ &  
lenoni & lamiste cōtingunt. ergo bone non  
sunt. **I**tem bonum ex malo non fit. diuitie  
aut̄ fiunt ex auaricia que mala est. ḡ bone  
non sunt.

**A**t eadem si apud vnū. **D**ic ponit secundaz  
rōnem que talis est. **I**lla nō sunt multū ap-  
petenda que a pluribz non possunt possideri  
& nō transeunt ad aliū sine paupertate alioz  
diuitie sunt huiusmodi. ergo & cetera. vnde  
dicit in littera. **S**i eadem pecunia quanta est  
vbiz gentiū. i. apud omnes gentes si illa  
congeratur apud vnum hominem ip̄a facit  
ceteros homines inopes sui. i. carentes. &  
vna vox parit tota. i. simul replet auditum  
multozū. diuitie aut̄ non possunt trāfire in  
plures nisi cōminute id est diuise in partes  
q̄d cum factum est scz q̄ cōminute trāseunt  
in alios necesse est vt illos faciūt pauperes  
quos relinquunt. **E**t tūc exclamat cōtra di-  
uitias dicens. **O** igiŕ suple dico diuitias esse  
angustas. i. artas & inopes quas non licet  
pluribz habere totas & que non veniunt ad  
quemlibet sine paupertate ceterozum id est  
alioz hominum. **N**ota q̄ diuitie non  
veniunt ad quēlibet sine aliozū paupertate  
quia dicit **Seneca** in de remedijs. **P**ecuniā  
perdidisti quā vt haberes alius ante te per-  
didit. perdidisti pecuniam habes vno picus-  
lo minus quo te felicē si cum illa auariciam  
p̄didisti. **E**t idē. lxxxviii. epistola dicit  
**D**iuitie animos inflant. supbiaz pariūt. in-  
uidiam cōtrahunt. mentē alienant. timorez  
inducūt. insolentiaz faciūt. nihil aut̄ aliud  
insolentia est q̄ spes false magnitudinis.  
ergo diuitie bone non sunt.

**A**n gemmarum fulgor oculos trahit. **D**ic  
ostendit p̄bia q̄ gemme non sunt appetende  
tanq̄ p̄rium bonū hominis intendens talē  
rationē. **Q**uicquid bonitatis vel p̄ciositatis  
est in gēmis hoc cōsistit in luce & splendore  
gēmaz. s̄ lux gemmaz non est p̄rium bonū

hominis s̄ est bonum ipsaz gemmaz. ḡ &  
cetera. vnde dicit in lra. **A**n fulgor gēmaz  
trahit oculos hominū suple ad cōcupiscen-  
dum eas tanq̄ p̄rium bonū sed si quid est  
p̄cipui. i. p̄ciositatis in hoc splendore illa  
lux est gemmaz & non hoīm quas quidem  
gēmas vehement̄ admiror homines mirari  
id est mirādo desiderare tanq̄ bonum suum.  
quid em̄ est carens motu anime atq; com-  
page. i. cōiunctione mēbroz. q. d. quid re-  
perit̄ in rebo maiatis q̄d iure videat̄. i. vis-  
deri debeat esse pulchrū rei animate & rōna-  
bili nature. q. d. nihil que gēme tametsi p̄-  
p̄mis trahant. i. recipiant aliqd postreme  
pulchritudinis opa. i. diligentia conditoris  
& sui distinctione id est specifica formatōne  
tñ ipse collocat̄ infra vestram excellentiā  
id ē dignitatē nullo mō merebant̄ vestraz  
admirationē. **N**ota q̄ non est gloriandū  
de gemmis tanq̄ de p̄rio bono quia dicit  
**Seneca**. xli. epistola. **N**emo gloriari debet  
nisi de suo. quid em̄ est stultius q̄ in homie  
aliena laudare. quid est eo dementius qui  
ea mirat̄ que ad aliū trāsserre p̄tinus pos-  
sunt non faciūt equum meliozē aurei freni.

**N**ota q̄ quadruplex est pulchritudo.  
prima est animalū rationaliū. secunda est  
brutoz sensibiliū. tertia plantaz vegeta-  
biliū. quarta est rez inanimataz in quo  
genere gemme collocantur p̄pter quod dicit  
p̄bia si gemme trahunt aliquid postreme  
pulchritudinis. i. vltimē pulchritudinis.  
**A**n vos agrozum pulchritudo. **D**ic probat  
p̄bia idē de possessionibz sicut de agris &  
intendit hanc sententiā. **B**onitas agrozum  
vel consistit in pulchritudine eoz que delectant  
aspectū & talis pulchritudo non ma-  
gis est ip̄ius hominis q̄ pulchritudo floz  
vel stellaz que etiā delectant aspectū homi-  
nis & tñ nihil ad hominē pulchritudo istoz  
vel bonitas agroz cōsistit in utilitate eoz  
que est ad sustentationem hominis sed hec  
possessio agroz non est multum appetenda  
vt sit ampla quia natura paucis est cōtenta  
vnde dicit in lra. **A**n pulchritudo agrozum  
delectat vos vt gaudeatis de ea tanq̄ de bo-  
no vestro. **E**t dicit **Boetius** quid in id est



quare non delectaret. est enim pulchra portio  
operis pulcherrimi. i. mundi. sic nos gau-  
demus facie. i. aspectu maris sereni. i. tran-  
quilli. sic. i. eadem ratione miramur celum.  
sidera. solē & lunā. Respondet phia. nūq̃  
qd aliqd horū attingit te tanq̃ p̃prium. q. d.  
non. nunquid audes gloriari splendore alis  
cuius talium tanq̃ tuo. q. d. non. nunquid  
tu distingueris id est ornaris vermīs floribz  
certe non. nūquid tua vbertas. i. fertilitas  
intumescit. i. superbit in estivos fructus. i.  
per estivos fructus. q. d. non. quid raperis  
i. circūdaris in amibz gaudijs suple repu-  
tando ista esse tua bona. quid amplexaris  
externa bona pro tuis. q. d. frustra hoc fa-  
cis. quia fortuna nunq̃ faciet esse tua que  
natura rerū a te fecit esse aliena. Tūc dicit  
phia. non nego quin ista possunt tibi esse  
utilia. fructus em̃ terrarū p̃culdubio debent  
alimentis animantiū. i. aialibz p̃ alimentis  
s. si velis replere indigentia nature q̃ satis  
est. i. ad sufficientia nihil est. i. non oportet  
q̃ petas id est desederes affluentia fortune  
suple ad dilatandū & ampliandū agros.  
natura em̃ paucis contenta est cuius facies  
tatem si velis vrgere id est cogere supfluis  
cibis & potibus illud quod infuderis ventri  
superfluū aut fiet innocundum. i. triste aut  
fiet noxiū. i. piculosum. ¶ Nota q̃ ex lra  
potest formari talis ratio. Si illud quod  
magis videt̃ inesse nō inest nec illud quod  
minus. sed magis videt̃ q̃ homo debet glo-  
riari de pulchritudine celi & stellarū & non  
debet quia nihil horū est suum. ergo minus  
debet gloriari de pulchritudine agrozū &  
aliaz possessionū. ¶ Nota q̃ natura nō est  
oneranda superfluis sed est alenda paucis  
quia paucis contenta est. Vnde Seneca.  
xvi. epistola. Si ad naturam vixeris nun-  
q̃ eris pauper si ad opinionem nunq̃ eris  
dives. Exiguū natura desiderat. opinio  
vero immensum. Et b̃s Augustinus dicit  
Sumenda sunt alimenta tanq̃ medicamē-  
ta. Et Gregorius. Dum venter nimia sa-  
cietate extendit̃ aculeus libidinis suscitatur.  
¶ Nota q̃ Aristoteles in quadā epistola  
ad alexandru dicit qui transgredit̃ debitū

modum in pleno & in vacuo nō poterit eua-  
dere furore egritudis & molestias infirmi-  
tatum. Qui ergo appetit vivere & dominare  
renuntiat desiderio proprie voluptatis nec  
commestione commestioni superaddat qz  
omnis incontinens voluntarie est egrotans  
secundo ethicorum. Et subdit. Audiam ab  
Ippocrate q̃ conseruauit dietas pro quibus  
debilitatē corpis sustinebat. cui dixit suus  
discipulus Doctor egregie si velles bene cō-  
medere non sustineres tantam corporis des-  
bilitatem. Cui respondit Ippocras Ego cō-  
medam vt vinam non vmo vt comedam.  
vnde dicit Aristoteles ibidem. Alimentū  
propter durabilitatem est querendum non  
durabilitas propter alimentum. Subdit.  
Multos nom̃ qui diminuerunt de alimento  
& commestione abstinentes a suis appeti-  
tibus & parcentes gule viuentes tēperate p̃  
dietas qui fuerunt famissimi corporis longis-  
sime vite & boni appetitus.

¶ Jam vero : Dic philosophia ostendit q̃  
non sit gaudendū de pulchritudine vestiū  
tanq̃ de p̃prio bono & arguit sic. De illi  
pulchritudine non est gaudendum que nō  
est hominis pulchritudo. sed pulchritudo  
vestiū non est hominis pulchritudo sed est  
ipaz vestium. igitur &c. vnde dicit in lra.  
Jam putas pulchrū esse. i. tue pulchritudi-  
ni ascribendū fulgere varijs vestibus. q. d.  
non debes hoc putare quarum scz vestium  
si species id est pulchritudo est grata id est  
delectabilis intuitu ego mirabor natura ma-  
terie vestium. aut mirabor ingenium id est  
subtilitatem artificis vestem formantis ni-  
hil ascribendo tibi. ¶ Nota q̃ splendor ha-  
bitus exterioris non facit hominem melio-  
rem nisi fulgeat habitus mentis interior in  
eo. vnde Seneca. Nullus dicit gladium  
esse bonum si baltheus eius deauratus est &  
vagina gemmis distincta. Sed gladius  
bonus est qui bene incidit & bonum acumē  
habet. & mucro bonus est qui omne mun-  
den rupturus est. vnde sunt versus. Aurea  
nobilitas luteam si vestiatur ollam. Non ideo  
sequitur hanc minus esse luteam. Item po-  
eta inquit. Cinge caput lauro tege corpus



gemmis & auro. Si fueris pridem remanebis rusticus idem.

An vero te longus ordo famulorum: . Dic  
phila ostendit non esse gloriandū de multi-  
tudine famulorū tanq̃ de proprio bono. & ar-  
guit sic. Famuli aut sunt pueri in moribus  
& sic sunt nocui. aut sunt bene morigerati  
tūc nihil ad te quia hec probitas est famulorū  
& non tua. unde dicit in littera. An vero  
longus ordo famulorū facit te esse felicē qui  
scz famuli si sint viciosi moribus tunc sunt  
perniciosa sarcina. i. periculosum pondus ipsi  
domus & sunt vehementer inimica sarcina  
ipsi domino. si vero sint probi quonā modo  
id est p̃ quez modū aliena probitas numeras-  
bitur id est computabit in tuis opibus. q. d.  
nullo modo. Et tunc cōcludit de omnibus  
p̃dictis dicens. Ex quibus omnibus p̃dictis  
monstratur liquido. i. aperte nihil horū esse  
tuū bonū que tu cōputas in tuis bonis quibus  
si nihil inest appetendē pulchritudis suple q̃  
tibi ascribi poterit quid est. i. q̃re est q̃ tu  
doleas de amissis vel leteris retentis. q̃ pro  
sed si p̃dicta sunt pulchra natura. i. p̃p̃e na-  
tura p̃p̃iam q̃d refert id tua. i. quid p̃met  
hoc ad te. q. d. nihil. nam hec sequestrata  
id est diuisa a tuis opibus p̃ se placuissent.  
non em̃ idcirco sunt p̃ciosa q̃ in tuas venere  
diuitias sed q̃ tibi videbantur p̃ciosa ideo  
maluisti ea a numerari tuis diuitijs. No-  
ta q̃ serui pueri in moribus sunt familiares  
inimici dñi & totius domus de quibus postea  
dicit. tercō huius quinta p̃sa. nō est pestis  
efficacior ad nocendum q̃ familiaris in-  
micus & si vident aliqui amici hoc est rōne  
utilitatis non ratione virtutis de quibus lo-  
quitur Seneca in de remedijs dicens. Mel  
musce sequuntur. cadauera lupi. frumenta  
formice. p̃cedam sequit̃ ista turba non horū  
minē. Item Seneca dicit. xli. ep̃la. In  
homine illud laudandū est quod ipsius est  
si familiā formosā habet & domū pulchrā  
si multū serit si multū venerat̃ nihil horū in  
ipso est sed circa ipsum. lauda in illo quod  
p̃p̃iū est quod nec auferri nec eripi potest.  
Quid autem tanto fortune strepitu: . Dic  
phila ostendit generaliter diuitias non esse

appetendas magnopere & facit hoc tribus  
rationibus. secundam ponit ibi. Ita ne. terciā  
ibi. Ego vero nego. Prima ratio est ista.  
Illa nō sunt multū appetenda p̃ que hō non  
consequit̃ ea p̃pter que appetunt̃. s̃ p̃ diuiti-  
as hō non consequit̃ ea p̃pter que diuitie  
appetunt̃. appetunt̃ em̃ diuitie p̃pter fugas  
indigentie quā fugam indigentie hō non cō-  
sequit̃ p̃ diuitias sic declarat in lra dicens.  
Quid aut tanto strepitu. i. labore desidera-  
tis id est cū desiderio insistitis fortune credo  
vos queritis fugare indigentiam copia id ē  
diuitijs. q. d. ideo desideratis diuitias vt su-  
pleatis vestram indigentiam sed hoc cedit  
vobis incontrariū quia pluribus adimiculis  
id est adiutorijs est opus ad tuendā varies  
tates p̃ciose suppellectilis. i. possessionis.  
verūq̃ illud est p̃ multis eos indigere qui p̃  
multa possident & etiā contra. i. p̃ cōtrarium  
illi minimo indigent qui metiant̃. i. men-  
surant suā habundantiā non superfluitate  
ambitus. i. cupiditatis s̃ necessitate nature  
Nota fm Senecā p̃ multis indigent qui  
p̃ multa possident. p̃pter quod multe diuitie  
non fugant indigentia sed magis excitant.  
unde poeta. Nulla ditari ratione potestis  
auari. Vos faciūt inopes quas cumulatis  
opes. Nota circa hoc q̃ dicit minimū indi-  
gent. dicit Seneca. lxij. ep̃stola. Thaurus  
paucissimorū iugez pascuis implet. & vna  
silua pluribus elephantibus sufficit. hō terra  
pascit & mari. quid igit̃ tazinsatiabilem  
ventrem natura dedit nobis cū tazmodica  
corpora nobis dederit vt fastissimorū edacis-  
simumorūq̃ animalium auaritatez vincere m̃  
quātulum em̃ est q̃d nature dat̃. paruo illa  
educatur. non fames nostri ventris nobis  
magno constat sed ambitio. ventri autem  
obedientes loco animalium numeremur nō  
hominum.

Ita ne autem nullū est p̃p̃ium vobis: . Dic  
ponit secundā rationem. secundo cōcludit  
manifestū errorem hominū ibi. q̃ vero late.  
& ratio talis est. Illa non sunt appetenda  
quibus appetitis hō putans se talibus ornari  
facit iniuriā suo creatori sed bona exteriora  
sicut diuitie sunt huiusmodi vt declarat in



littera. ergo & cetera. **Et dicit. O homines** nunquid nullum bonum est proprium atque insitum. i. naturale & intrinsecum vobis ita ut queratis bona vestra in externis rebus. i. in extrinsecis rebus & in rebus sepositis. i. a vobis seorsum positis. q. d. immo in vobis est bonum si considerare vultis sed sic est versa id est mutata conditio rerum ut animal divinum scilicet homo qui est similis deo non aliter videatur sibi splendere nisi in possessione suppellectilis inanimate. i. bonorum exteriorum que sunt maiestas & alia quidem ab homine contenta sunt suis bonis vos autem homines deo conformes mente captatis. i. queritis ornamenta vestre excellentis nature a rebus infimis scilicet maiestatis quod est erraneum nec intelligitis quam imitari faciat vestro conditori supple pervertendo ordinem ab eo institutum. **Ille enim** conditor volebat humanum genus prestare id est precellere omnibus terrenis. sed vos detruditis vestram dignitatem infra que rerum infima quod probatur ex hoc. **Nam omne bonum** est preciosius eo cuius est bonum cum vos iudicatis vilissima rerum sicut sunt dona fortune esse vestra bona vos submittitis. i. subicitis vestros eisdem vestra existimatione. i. opinione & hoc non immerito accidit homini nam illa est conditio humane nature quod tunc tantum excellat ceteris rebus cum se cognoscit. eadem tamen natura humana redigatur infra bestias si defuerit se nosse. **Nam ceteris animantibus** natura est ignorare sese sed hominibus venit. i. pervenit ex vicio. **Nota quod homini est** insitum proprium bonum quod est recta ratio que semper deprecatur ad optima in cuius actu & speculatione consistit felicitas quia sapiens maxime est felix. x. ethicorum. & homo curans intellectum deo amantissimus videtur ibidem ideo non est querendum bonum hominis in rebus externis. **Nota quod homo mente & ratione est** similis deo quia secundum **Benecam** ratio nihil aliud est quam pars divini spiritus mersa in corpus humanum. **Et dicit idem quod animus** rectus est quasi deus in humano corpore habitans. **Et idem dicit. Disce potius animum** extollere in immensum nobilis enim & generosa res est animus. **Nota quod homo seipsum**

ignorans deterior est bestia. unde **Boetius** in tractatu de summo bono allegans commentatorem dicit. **Ve vobis hominibus** qui de numero bestiarum computati estis divinum quod in vobis est non cognoscetes propter quod ad superiora ascenditis & deo similes estis. **Et subdit. divinum autem in homine vocat** intellectum & rationem. **Nota quod nihil prohibet** unum & idem esse nobilius & ignobilius quod diversificatur secundum conditionem seu considerationem. unde quoniam homo secundum se & simpliciter sit nobilior bestiis tamen in quantum deficit ab aliquo quod sibi debet secundum naturam scilicet cognoscere se quod non debetur bestiis sic est ignobilior bestia.

**Quam vero late patet. Dic philosophia** concludit manifestum errorem hominum dicens **O homines quoniam late patet vester error** qui existimatis aliquid posse ornari ornamentis alienis sed illud fieri nequit. **Nam si aliquid** lucet ex appositis sibi & non ex propria pulchritudine tunc apposita illa laudantur sed illud quod est velatum & tectum appositis illis illud nihilominus perdurat id est perseverat in sua seditate id est turpitudine. **Nota si** aliquid est fetidum in se eius seditas non tollitur per ornatum extrinsecum. unde dicit poeta. **Aurea nobilitas luteam si vestiatur olivam. Non ideo sequitur hanc minus esse luteam.** **Et quidam clericus respondens mulieri** querenti utrum esset pulchra dixit. **O domina pulchra sunt tibi appensa.**

**Ego vero nego illud esse bonum. Dic posuit** terciam rationem que talis est. **Illud non** est multum appetendum quod nocet possidenti. sed divitie sepe nocuerunt possidentibus quod declarat ex duobus. **Primo quia** divitie faciunt possidentes de se falsa opinari vel existimare. **Secundo quia faciunt** possidentes amissa securitate timere. unde dicit in littera. **Ego philosophia nego illud** esse bonum quod nocet habenti. num id mentior inquires minime atqui pro certe divicie persepe nocuerunt possidentibus. quia quisque homo eo quod ipse est avidus magis alieni eris ipse putat illum hominem solum



dignissimum qui habet. i. possidet quicquid  
vsq̃ est auri & gemmarum. Tu igitur homo  
qui in diuitiis constitutus nunc pertimescis  
gladium & contum si intrasses callem id est  
semitam huius vite tanq̃ viator vacuus  
coram latrone securus cantares. Tunc in-  
uehif contra diuitias. O preclara beatitudo  
opum mortaliu & loquit̃ ironice. q. d. mie  
p̃clara quam tu ho cum adeptus fueris se-  
curus ee desistis. **N**ota diuitie nocent has-  
benti. vñ Arestoteles p̃mo ethicorū dicit.  
Tale quide errorem hñt bona q̃ multis cō-  
tingunt detrimenta ex ipsis. multi em̃ p̃p̃  
diuitias pierunt. **N**ota q̃ mali tñ diuites  
reputant esse dignos. vñ dicit Ambrosi⁹  
Ita incubuerunt mores hominū in admiras-  
tione diuitiarū vt nemo nisi diues putetur  
dignus. **N**ota diuitie nō reddunt hominē  
secuz vñ dicit Iuuenalis poeta. Pauca licet  
portes argenti vascula puri. Nocte iter in-  
gressus contū gladiumq̃ timebis. Et mote  
ad lunā trepidabis arundis vmbraz. Can-  
tabat vacuus corā latrone viator. & Bene-  
ca. xliij. epla dicit. Nudū latro transmittit  
& in obsessa via paupi pax est. & lxxxvj.  
epla dicit. Quisquis se multū fortune dedit  
ingentes sibi viam pturbationis fecit. vñ  
hec via est ad tuta vadendi externa despicere  
& honesto contemptum esse.

**M**etrum quintum. se. li.

**H**elix mimiū p̃ior etas. Dic inci-  
pit quintū metz huius secundi qd̃  
dicit̃ pentitacū ab inuettore. anas-  
pesticū a pede predominante & est dimetrū  
quia quatuor pedū nam duo pedes vnū me-  
trum cōstituunt & est catalecticū q̃ in q̃rto  
pede vna sillaba deficit ad complementum  
metri. In quo metro p̃bia cōmendat p̃mam  
etatem que erat sine cupiditate diuitiarū de-  
plangendo p̃ntem etatem in qua dominat̃  
& regnat auaricia. P̃mo g̃ cōmendat eta-  
tez antiquorū. sc̃do nostrā etatez deplangit  
ibi. **V**timam modo. P̃rio dicit P̃rior etas  
mimiū felix fuit contenta fidelibo aruiz. i.  
fide li agricultura nec fuit perdita. i. depra-  
uata inerti luxu. i. grani superfluitate que  
etas solebat soluere. i. remouere sera id est

tarda ieiunia facili glande. i. vili fructu.  
nec illa etas nozat. i. nouerat cōfundere id ē  
miscere bachica munera id est vīna liquido  
melle ad faciendū mellicratū sicut modo fit  
nec etiā nouerat miscere. i. intingere lucida  
vellera. i. albā lanam serū. i. illoz populorū  
tūrio veneno. i. sanguine conchilioz quoz  
copia apud tūrū inuenit̃ ad faciendū pur-  
pureum colorem. Verba dabat eis salubres  
somnos non em̃ dormiebant in lectis ebur-  
neis sed in herbis & lubricis ammis. i. las-  
bilis aqua dabat eis potum & pinus. i. illa  
arbor altissima dabat eis vmbraz id ē vñ  
brosas habitationes non em̃ in domibz & in  
curiosis edificijs habitabāt. nondū hospes  
aliquis existens secabat. i. diuidebat nam  
gando alta. i. p̃funda maris quia adhuc nō  
erat vsus naviū nec mercibus vñdiz lectis  
id est collectis viderat noua littora. i. alie  
nas terras q̃ manebant in p̃ria tunc in illa  
etate tacebāt seuā classica. i. tube vel cornua  
vocantia hoies ad bellū dicta classica a cas-  
lo qd̃ est voco neq̃ cruoz fusis acerbis odijs  
tinxerat. i. madidauerat horrida arma quia  
tunc nō erat vsus armorū. quid em̃. i. p̃pter  
quid hosticus furor vellet p̃ior arma mo-  
uere cū videret seuā vulnera nec videret vl-  
la p̃mia sanguinis q̃ nihil erat pro quo puz-  
gnaret. **N**ota circa hoc q̃ dicit p̃ior etas  
q̃tuor etates distinguuntur fm̃ poetaz. In  
p̃ma fuerunt hoies boni & simplices paucis  
contenti qui cōmedebant glandes bibeant  
aquā non colebāt vineas hāc etatem voca-  
bant poete aureā & erat sub saturno de qua  
Bcetus loquit̃ in lra. Secunda etas dice-  
batur argentea que erat sub ioue cum hoies  
magis astuti inuenerūt agriculturā & cepe-  
runt inhabitare domos & plantare vineas.  
Tercia etatem vocabāt eneaz in qua hoies  
p̃p̃ p̃p̃iam curā rez ceperūt alios depellere  
& se aliqualiē malicie dare. Quartam etate  
vocabāt ferreā qñ intm̃ habundabat mali-  
cia & auaricia hoim q̃ nec fides nec iusticia  
mansit in terra in qua etate nos sumus quā  
i fine Boetius deplangit. **N**ota circa hoc  
q̃ dicit inerti luxu q̃ inertiā & otium sunt  
causa luxurie. **V**ñdē poeta. Otia si tollas



periere cupidinis artes. Item Oratius.  
Querit egistus quare sit factus adulter. in  
prompto causa est qz desidiosus erat. Est  
aut triplex luxuria ex de scolariu disciplina  
quedā consistit in coitu. quedā in crapula &  
quedam in vestitu & quelibet est fugienda  
Nota circa hoc qd dicit lucida vellerā ses  
rum serēs sunt quidaz homines apud quos  
contexitur lana de arboribz. fila ergo que a  
vermibz qui dicunt bombices operant illa  
vocat hic lucida vellerā. Nota qd thirus ē  
vermis venenosus in cuius sanguine intin  
git purpura. Alii dicunt qd sit genus con  
chilioz in quoz sanguine intingit purpur  
a quoz conchiliozum copia inuenit apud  
thrum in insula.

Utinam mō nostra redirēt. Dic pbia de  
plangit pntem etatē dicens. Utināz nostra  
tpa. i. conditōnes nostri tps redirent modo  
id est redigerent in p̄scos mores id est in  
mores antiquos s̄ heu nō est ita sed amor  
id est desideriu habendi feruēs semior id est  
piculofior ignibz et hne illius montis ardet  
Deu quis fuit ille qui p̄mus fodit. i. effodit  
pondera tecti auri id ē absconditi & effodit  
gēmas volentes latere q̄ sunt p̄ciosa picula  
q̄ multi ppter eoz p̄ciositatē picula incidunt  
Nota Seneca in libro de diuisione sciēz  
tiāz cōmendans p̄orem etatē dicit. O felix  
p̄ior etas que tot ptulit sapiētes quibz ve  
lut stellis fulgentibz mundi tēnebras irradi  
aret. s̄ heu nunc alij terrenis curis infuit.  
alij tpalis dignitatis ambitione inardescūt.  
omnes vere circa studiū sapientie elangue  
scunt. Nota qd et hna est mons sicilie qui  
frequēt ignibz inardescit ad cuius simili  
tudinez habet se auaricia & cupiditas hōim  
que insatiabilis nunq̄ penitus extinguitur  
vñ Tullius in libro de finibz bonoz & ma  
loz dicit. Cupiditates hōim sunt insatiabi  
les que nō modo singulares s̄ vniuersas fa  
milias euertunt. Ex cupiditatibz em̄ odia.  
seditōnes. discordie. bella nascunt ex quibz  
vitam amarissimā necesse est effici.

Prosa sexta. se. li.

Vid aut de dignitatibz. Dec est  
sexta prosa huius secundi in qua

philosophia ostendit qd dignitates & pote  
states non sunt magnopere appetende. Et  
primo probat intentum de dignitate & po  
testate simul. Secundo de potestate diuini  
ibi. Que vero. tercio iterato simul de dignitate  
& potestate ibi. Ad hec. Primo intendit ra  
tionem talem. Illa non sunt multum appetē  
da que cum adueniunt malis faciunt ipsos  
deteriores & bonos non efficiunt meliores  
sed dignitates & potestates huiusmodi sūt  
sicut declarat in littera. igitur & cetera.  
vnde dicit sic. Quid differam id est dicam de  
dignitatibz & potestatibz q̄s vos insc̄n id ē  
ignari vere dignitatis & p̄tatis exequatis  
id est assimilatis celo. i. summo bono que si  
ceciderūt in quēq̄ improbiū. i. viciōsiss  
mū que incendia et hne illius mōtis dederūt  
tantas strages. i. picula flāmis eructuātibz  
id ē exeuntibz & qd diluuiū dederūt tantas  
strages sicut illi mali quibz adueniūt digni  
tates. q. d. plura mala pueniūt ex dignitatibz  
& potestatibz maloz q̄ ex incendio ignis  
vel diluuiū fluiū. & subdit pbia. Sicut  
arbitroz te meminisse vestri veteres id est  
antiquiores Romani cupierunt abolere id  
est delere imperium consulare id est digni  
tatem consularem propter superbiam consu  
lum quod imperium consulare fuerat p̄nci  
pium libertatis qz Romani liberi vives  
bant sub consulibz q̄ sub regibz. qui Ro  
mani etiam p̄mus abstulerant de ciuitate  
nomē regum propter eandē superbiam sez  
regum. Ex quo patet qd dignitates faci  
unt malos deteriores. Si autem potestates  
& dignitates deferantur probis (quod rarū  
est) quid in eis aliud placet dignitatibz q̄  
probitas vtentium. quasi dicat. nihil ita  
fit id est propter hoc fit vt virtutibus non  
accedat honor ex dignitate sed honor acce  
dit dignitatibus ex virtute vtentium eis.  
& ita dignitates nihil boni adiciūt ipsis bo  
nis. Nota duplex est dignitas & p̄tas.  
quedam mundana siue temporalis que con  
sistit in bonis temporalibus exterioribus  
& in tali non consistit vera felicitas cum  
sit respersa multis amaritudinibus. Alia  
est dignitas & potestas anime siue sp̄iri



tualis que consistit in scientiis & virtutibus  
& illa non potest superari vitio nec aduersi-  
tatibus nec prosperitatibus in qua consistit  
beatitudo & beata vita. **Vnde Ambrosius**  
in libro de officiis dicit. Dico beatam vitam  
consistere in altitudine sapientie in suauitate  
conscientie & in virtutis sublimitate. **¶** Nota  
quod in seculi dignitates & potestates mundanas  
adequant celo quia non recte iudicant. iudis-  
cant enim secundum concupiscentiam & non secundum rei  
veritatem. imperiti enim velut a longe distan-  
tes a veritate speculantur primo elencorum.

**¶** Nota quod mali dignitates & potestates predicti  
plus nocent quam ignis vel diluvium aquarum quia  
mali dignitate sua & potestate extollunt in  
superbia alios iugo servitutis opprimendo  
per quo exequendo movent bella quibus hu-  
manum genus plus offendit quam igne vel di-  
ludio. **¶** Nota quod civitas romana a tempore  
Romuli sui conditoris a regibus erat guber-  
nata postea romani exigente malitia & su-  
perbia regum ipsos deleverunt & consules  
instituerunt qui etiam propter eorum superbia erant  
abiectionis. ex quo patet quod dignitas & potestas  
malorum eos efficit peiores. **¶** Nota quod honor  
non debet alicui ratione dignitatis sed potius  
ratione virtutis. unde **Aristoteles** quarto  
ethicorum. Non erit utique dignus honore prius  
existens virtutis enim premium honor est. unde  
secundum veritatem solus bonus est honorandus.

**¶** Que vero est ista vestra. **Dic** probat speci-  
aliter de potestate quod non sit multum appetenda  
duobus rationibus. secunda ibi. **Quid autem est.**  
ratio talis est. Illa potestas non est multum  
appetenda que non est magne & fortis re-  
putationis sed tamen est fragilis & imbecillis  
sed potestas temporalis est huiusmodi quia  
per eam homo non potest supra animam sed tamen  
supra corpus & super ea bona que corporis  
sunt humano autem corpore nihil est imbecillius  
dicit ergo in littera. Que est ista vestra expeti-  
bilis. id est desiderabilis ac preclara id est nobis  
lis potentia. quod dicitur nulla est nonne consideratis  
terrena animalia quibus videamini posse. si  
enim inter mures videres unum pre ceteris  
sibi vendicantem. id est usurpantem ius ac po-  
testatem super alios mures o quanto cachinno

id est risu tu movereris quia derisibile esset  
& talis est potestas terrena scilicet derisibilis quod  
non extendit se nisi ad corpus. quid vero si  
tu spectes. id est consideres corpus est imbecillius  
id est debilius homine. quod dicitur nihil quos ho-  
mines sepe necat. id est interficit morsus mus-  
cularum. id est parvorum vermium vel etiam introitus  
in secreta. id est in interiora hominis queque reptan-  
tium. id est serpentium quo vero id est quomodo  
quisque potest exercere ius aliquod in quen-  
piam nisi in solum corpus & in fortunam. id est in  
bona fortune que sunt infra corpus. quod dicitur  
nullo modo nunquid tu unquam impabis libero  
animo. quod dicitur non. nunquid tu amovebis de  
statu prope quietis mentem sibi firma ratione co-  
herentem. quod dicitur non & hoc probat exemplo cum-  
dam philosophi qui nullis tormentis ad hoc potuit  
compelli ut illud faceret quod ratio naturalis in-  
dicabat non faciendum unde dicit. Cum quidam  
tyrannus putaret se adactum. id est compulsum  
suppliciiis quendam librum virum. id est philosophum  
ut ipse perderet conscios facie coniurationis  
adversum se ille liber homo linguam momordit  
atque abscidit & abiecit eam in os. id est in faciem  
sentientis tyranni. Ita illos cruciatum quos  
tyrannus putabat esse materiam. id est causam  
crudelitatis vir sapiens fecit esse materiam  
virtutis quia hoc per virtute non per crudelitate  
ei reputatum est. **¶** Nota quod muscula est di-  
minutivum huius nominis musca & per mus-  
culam dat intelligere quecumque animalia vene-  
nosa vel venes venenosos & ab isto loco re-  
cepit autor flos cum dixit. Debilius quid  
fit mare quam nece muscula perdit. **¶** Nota quod  
animus hominis liber est & cogi non potest. unde  
**Seneca**. Errat si quis servitutem credit  
transire in totum hominem non enim transit in  
animam quia libertas est in anima. **¶** Nota  
quod homo liber & constans nullis suppliciis  
vinci potest quia dicit **Seneca** in libro de  
clementia. Magni animi proprium est placidum  
esse & tranquillum & iniurias & offensiones  
superbie despicere. & xxviii. epistola. tri-  
ginta tyranni Socratem circumsteterunt nec  
potuerunt animum eius infringere.

**¶** Quid autem est. **Dic** philosophia ponit secundam ra-  
tionem que talis est. Illa potestas non est multum



appetenda p quā nemo potest facere q ali?  
non possit in ipsum qd ipse potest in alium  
sed potestas temporalis est huiusmodi sicut  
in lra declarat ponēs duo exempla de **Bu-**  
**ride & Regulo.** Primum exemplū est de **Bu-**  
**ride.** **Bu**irides fuit filius **Neptuni** ex mas-  
tre libia qui hospites suos mactabat **Hercu-**  
**les** aut apud ipsum hospitatus ipm ecōtra  
mactabat. **Secundū** exemplum est de **Re-**  
**gulo.** **Regulus** fuit cōsul romanus qui cum  
multa bella ingessit cum **Carthaginensibus**  
multos ex eis captiuit sed tandem ab eis  
fuit captus. **Ex** quo ptz q quicquid p al-  
quis in aliū facere p̄t etiaz illud ab alio pati  
vnde **Cartho.** **Victorē** a victo. & cetera. &  
p consequens nulla est potentia humana q  
hoc interciperi nō potest. **Vnde** dicit in lra  
**Quid** est qd quisq potest facere i alium qd  
ipse non possit sustinere ab alio. q. d. nihil  
quod declarat. **Nos** accepimus. i. cognoui-  
mus **Bu**iridem solitum. i. consuetū necare  
hospites ipsum fuisse mactatum ab **Hercule**  
hospite suple suo. **Aliud** exemplum ponit.  
**Regulus** consul romanus plures penorum  
id est **carthaginensium** captos bello comie-  
rat. i. posuerat in vincla sed mox ipse pre-  
buit manus **athenis** victorū. i. **Carthagi-**  
**nensium** nunquid igit vllam putas esse ho-  
minis potentiam qui non possit efficere ne  
alius valeat in se quod ipse p̄t in alio. q. d.  
nulla reputanda est hec potentia.:

**Ad** hec si ipsis dignitatibus. **Hic** probat  
p̄bia simul de dignitatibus & potestatibus q  
nō habent in se aliquod naturale bonū p̄t  
qd sint appetende. **secundo** ostendit q idem  
potest concludi de omnibus bonis fortuitis  
ibi. **Postremo.** **Primo** facit qd dictum est.  
**secundo** ostendit falsaz nominationē bonorū  
exteriorū ibi. **De quibus etiam illud.** **Ratio**  
quam intendit est illa. **Illud** qd in se natu-  
ralit̄ est bonū non potest adiungi pessimis  
s dignitates & potestates pessimis adueni-  
unt. g. & cetera. maior declarat in lra. **Vn**  
dicit si ipsis dignitatibus & potestatibus  
inisset aliquid naturalis & p̄p̄i boni nun-  
q p̄ueniret pessimis neqem aduersa. i. op-  
posita solent sibi sociari quia natura respuit

vt queq contraria iungantur. i. stent simul  
cū ergo nō sit dubiū pessimos plerūq fungi  
id est vti dignitatibus illud etiā liquet. i. ma-  
nifestū est ipsa nō esse bona sui natura que  
se pessimis patiantur herere. i. commanere  
quod quidē dictum de dignitatibus & potesta-  
tibus dignis potest existimari de cunctis  
muneribus fortune que scz munera vberiora  
id est copiosiora pueniunt ad queq impro-  
bissimū. **Nota** q duplex est bonū. vnum  
qd conuertit̄ cum ente & sic dignitates & po-  
testates licz malis adueniant tñ sunt bone  
**Aliud** est bonū qd est quedā qualitas de-  
relicta ex bonis operationibus & vocat̄ bonū  
moris & sic dignitates & potestates bone nō  
sunt quia vt plurimū pessimis sociantur. **De quibus etiam.** **Hic** philosophia probat  
q bona fortuita non possunt in suum effe-  
ctum & sic per consequens habent falsam  
denominationem arguendo sic. **Omne** quod  
est naturaliter bonum efficit quod est ei  
proprium & expellit contrarium sicut for-  
titudo facit fortem. velocitas velocem. sed  
bona fortune non efficiunt quod videt̄ esse  
proprium quia diuitie non faciunt diuitem  
cum non restringant auariciam nec potens-  
tia facit potentem. nec dignitas dignum  
propter quod diuitie false nominantur. vnde  
dicit in littera. de quibus bonis fortuitis  
illud etiam puto considerandū q nemo du-  
bitat illū esse fortem cui conspexerit inesse  
fortitudinem & illum esse velocem cuiusq  
inest velocitas. & sic musica facit musicos.  
medicina facit medicos. rethorica rethores.  
**Natura** em cuiuscunq rei agit quod sibi est  
proprium & non miscetur effectibus con-  
trariorum. & vltro id ē sponte repellit que  
sunt aduersa id est cōtraria. atqui pro certe  
nec opes id est diuitie queunt id ē possunt  
restringere inexpletam auariciam hominū  
id est insatiabilem nec potestas facit illum  
compotem sui. i. potentem quem viciose li-  
bidines retinent astrictum insolubilibus  
athenis. i. passionibus & dignitas collata  
improbis non modo id est nontantum ef-  
ficat dignos sed prodit & ostentat indig-  
nos. **Cur** ita prouenit q bona fortune non



efficiunt quod videtur eis esse proprium hoc est ideo quia vos homines gaudetis res sese aliter habentes quam videantur compellere id est denominare falsis nominibus que nominis nationes facile redarguunt effectum ipsarum rerum. Ideo nec ille divitie iure possunt appellari cum non faciunt divites. nec illa potentia nec hec dignitas iure appellari potest. **N**ota quod divitie non faciunt divitem quia non restringunt avariciam. Nam divitie secundum **Senecam**. xxvii. epistola. Sunt composita paupertas in lege nature. talis autem paupertas secundum legem nature excludit avariciam que insatiabilis est. Natura enim paucis contenta est. **N**ota quod dignitas improborum ostendit improbos quia improbus tanto a pluribus cognoscitur quantum magis innotescit eius vicium. & quanto aliquis in maiori dignitate constituitur tantopius cognoscitur propter quod dixit **Seneca** in puerbis. loco ignominie apud indignum est dignitas. **P**ostremo idem de tota fortuna: **H**ic proba ostendit idem posse concludi de omnibus bonis fortuitis dicens. **P**ostremo id est finaliter licet hoc idem concludere de tota fortuna in qua nihil est expectandum. i. desiderandum nihil inesse sibi nature bonitatis. i. naturalis manifestum est que fortuna non adiungit semper bonis & quibus fuerit adiuncta bonos non efficit. **N**ota quod bonum fortune facit illud bonum cui additur sicut musica facit musicum & virtus facit virtuosum. sed quia fortuna malos quibus advenit non facit bonos patet quia nihil nature bonitatis sibi inest. qualiter autem mali malos faciunt bonos patebit in quarto huius per se sexta.

*Metrum sextum. se. li.*

**N**umquam quantas dedit ruinas: **I**llud est sextum metrum huius scilicet quod dicitur sapphicum ab inventore. trochaicum a pede predominante & est undecassillabum quia quilibet versus continet. xi. syllabas & est acatalecticum quia nulla syllaba deficit ad perfectionem metri. In quo metro proba declarat per exemplum. quod dignitates & potestates malis advenientes non faciunt eos bonos & hoc declarat per **Nerone** qui

quanto fuit potentior tanto fuit peior. tangit autem proba quatuor malicias **Neronis** in hoc metro. **P**rima est quod urbem romanam incendit que arsit septem diebus & septem noctibus ut spectaculo illius ignis cognosceret quantum olim fuerat ignis quando **Troia** capta arserat. **S**ecundum malum est quod **Nero** magnam partem senatus sine ulla causa interfecit. **T**ercium est quod proprium fratrem occidit ut solus securus regnaret. **Q**uartum est quod matrem suam occidi fecit ut videret locum ventris in quo iacuit. **D**icit ergo in littera. **N**ominamus quantas ruinas. i. quanta pericula dedit **Nero** urbi supple romana flammata. i. incensa & cecis. i. occisis patribus id est senatoribus qui **Nero** quondam ferus. i. crudelis interempto fratre ipse etiam maduit cruore matris effuso. & designans eius crudelitatem circa matrem dicit. & ipse **Nero** pererrans. i. transiens visu gelidum corpus. i. infrigidatum corpus matris non timuit. i. madidavit ora id est faciem suam lacrimis sed ipse potuit sine omnibus lacrimis esse censor id est iudex extincti decoris. i. interfecte matris que decora fuit tamen hic **Nero** licet ita malus esset regebat populos sceptro. i. imperiali dignitate hos inquit populos rexit quos phebant. i. sol veniens ab ortu extremo videt condens. i. abscondens radios suos sub undas & loquitur more poetarum. q. d. ipse rexit omnes populos qui erant ab ortu solis usque ad occasum. **S**imiliter regebat populos quos septentriones id est septem stelle que sunt in maiori vrsa que dicuntur triones quasi teriones quod illam plagam terunt gelidi. i. frigidi premunt plagam enim septentrionalis frigida est. q. d. regebat omnes populos aequilonares & istos regebat quos notus. i. ille ventus collateralis austro violentus existens torret. i. cremat sicco estu. i. calore notus inquit requoquens ardentem arenam. i. calidam venit enim ille ventus a torrida zona & ideo calidus est. q. d. **Nero** etiam regebat omnes populos australes & sic per quatuor plagas mundi ostendit eius potestatem super omnes populos tandem celsa potestas. i. magna non valuit vertere. i. mutare rabiem. i. crudelitatem propriam



Neronis. Et tunc deplangit coniunctionem  
magne potestatis cum magna malicia quia  
multa mala ex ea proueniunt dicens. Deu  
suple dico esse grauem sortem id est euentū  
quotiens iniquus gladius. i. iniqua p̄as  
addit seuo veneno. i. venenose crudelitati.  
**N**ota s̄m **A**restotelem quinto ethicozum  
p̄ncipatus viz ostendit. malicia em̄ homi  
nis vel probitas ostendit p̄ncipatu sicut  
patet in Nerone cuius malicia & crudelitas  
in imperio sue dignitatis apparuit. p̄pter qd  
dixit **A**restoteles. Semissima est iniusticia  
habens arma. Et. vij. ethicoz dicit. Simi  
le est igitur cōparare iniusticiaz homini in  
iusto est enim deterior bestia decies milies.  
plura em̄ utiq; mala faciet homo malus q̄  
bestia. **N**ota p̄ter hec mala Neronis que  
tangunt in lra multo plura ipse perpetravit  
nā dicit p̄bia tercio huius. quinta p̄sa **N**ero  
**S**eneca familiare suū p̄ceptorē ad eligē  
de mortis coegit arbitriū. & quia **N**ero fuit  
crudelissimus hominū ideo **S**eneca scripsit  
quendā libellum ad ipm qui intitulat̄ liber  
de clementia in quo hortatur eum ad fugam  
de crudelitatis & ad vsum clementie qui liber  
sic incipit. Tibi scribere de clementia **N**ero  
cesar institui. **P**rosa septima. se. li.

**U**m ego scis inquā. **D**ic incipit  
septima p̄sa huius secundi in qua  
ostendit p̄bia q̄ gloria mūdāna nō  
fit multū appetenda & p̄mo inducit **B**oetiū  
cōfitemem se nō desiderasse multū p̄dicta  
scz potestates & dignitates nisi inquantum  
sunt materia rez gerendaz. secundo osten  
dit p̄bia q̄ gloria fit pexile bonū & sit non  
multum appetenda. secunda ibi. **E**t illa.  
**D**icit p̄mo. Tum p̄ tunc ego **B**oetius in  
quam. i. dixi o p̄bia tu scis ambitionē. i. cus  
piditatez rez mortaliū de quibz dixisti mi  
mū nobis fuisse dominataz s̄ bene optauim  
mus materiā rebo gerendis quo ne p̄ vt nō  
conescesceret in nobis virtus tacita. i. non  
excitata. **N**ota q̄ in sapiente nō dominaat̄  
cupiditas rez tempaliū quia p̄bia inducit  
mobilis affluentie contemptum. ex libro de  
plantis. Et socrates cum **A**thenis ad stuz  
dium p̄geret magnū pondus auri in mare

proiecit dicens mergam te ne mergar a te.

**N**ota q̄ materia rez gerendaz sunt ista  
sine quibz res conuenient̄ geri non possunt  
& sunt tria. sapientia. auctoritas & potentia  
**S**ine em̄ sapientia nihil conuenient̄ geritur  
vt de se patet. res etiaz gerenda auctoritate  
ornaat̄ quia homo autenticus libentius aus  
dit & facilius ei credit̄. **P**otentia vō malī  
depmunt̄ & boni extollunt̄. hanc materiā  
**B**oetius desiderans potētiā & dignitates  
quesiuit. **N**ota q̄ **B**oetius materiā dig  
nitatis & potestatis ideo quesuit ne virtus  
sua tacita conescesceret. i. nedum ipse ad  
senectutem pueniret virtus sua tacita esset  
dum nullus aliquid loqueretur de laude sue  
virtutis vel scriberet. **T**unc enim virtus  
tacita conescescit q̄n non agit aliquis vnde  
aliq; loquant̄ & dum nihil scribitur de suis  
beneficiis. quia virtus habentem perficit  
& opus eius laudabile reddit.

**E**t illa atqui hoc vnum est. **D**ic philosoph  
p̄bia ostendit gloriā mundanā non esse ap  
petendam. & primo premitit q̄ cupido glo  
rie multos allicit. secundo probat eam esse  
exilem & vanam ibi. **O**mnem terre ambiz  
tum. **P**rimo dicit sic. **E**x quo **B**oetius  
q̄nq; quesuit dignitates & potestates ne  
virtus sua tacita cōsnescesceret. videt̄ q̄ ista  
p̄pter laudem & gloriā quesuit. ideo dicit  
philosophia. hoc vnum est scz cupido glo  
rie & fama optimoz meritoz in rempubli  
cam que fama solet allicere mentes hominū  
natura prestantes id est excellentes s̄ non  
dum id est non adhuc perductas ad extres  
mam manum perfectione virtutū id est ad  
summam perfectionem que fama & gloria  
q̄ sit exilis & vacua totius ponderis. i. prez  
ciositatis sic cōsidera ex sequentibz. **N**ota  
q̄ cupido vane glorie multos allicit & dele  
ctat. vnde **S**eneca. lxj. epistola dicit. **I**l  
lud precipue nos impedit q̄ cito nobis pla  
cemus si inuenimus qui nos bonos viros  
dicant qui prudentes qui sanctos non su  
mus modica laudatione contenti quicquid  
in nos adulatio sine pudore congeserit tan  
q̄m debitum putamus. optimos nos esse sa  
pientissimosq; affirmantibz assentimus cū



sciamus nos sepe multa mentiri adeo q̄ in-  
dulgemus nobis vt laudari velimus in id  
cui contrariū maxime facimus. ¶ **N**ota q̄  
duplex est bonitas mentis scz naturalis &  
acquisita. Naturalis bonitas est sc̄m quam  
aliqui naturalit̄ sunt p̄n. mansueti. sobrii &  
casti. sed hec bonitas si nō emendat̄ virtu-  
te & sapientia cito extollit hominē ad inanē  
gloriā. Alia est bonitas acquisita exercicio  
virtutū & scientiarū que non permittit ho-  
minem extolli vana gloria q̄ sapiens fru-  
ctum suum ponit in conscientia stultus aut̄  
in laude sc̄m **Macrobiū**. Ideo dicit philo-  
sophia q̄ cupido glorie allicit mentes natu-  
ra prestantes nondum adhuc virtutibz per-  
fectas. ¶ **N**ota q̄ fama est frequens laus  
optimorū meritorum in rempublicam. Sed  
gloria est clara noticia cū laude. vel gloria  
est late patens preconiū. i. annunciatio.

¶ **O**mnem terre ambitum. Dic phia ostēdit  
gloriam mundanā esse exilem nec multum  
appetendam. p̄mo ostendit hoc ex parte spa-  
cii in quo dilatat̄. secundo ostendit hoc ex  
diuersitate nationū ad quas non diuulgat̄.  
tercio ostendit idē ex diuersitate morum  
propter quos de eodem contrarie indicatur.  
quarto ostendit idē ex breuitate duraciōis  
p̄pter quā non perpetuat̄. secūda ibi. Adde  
q̄ hoc. tercia ibi. Quid q̄ diuersarū. quarta  
ibi. Sed q̄ multos. Primo intendit talem  
rationē. Latitudo fame consistit in latitudi-  
ne terre super quam dilatat̄. sed terra non  
est lata super quam fit dilatatio fame sicut  
declarat in littera. ergo fama late nō potest  
diffundi & p̄ cōsequens est exilis nec mul-  
tum appetenda. vnde dicit in lra. Tu acce-  
pisti. i. didicisti astrologicis demonstratō-  
ibz omnē ambitū terre. i. spaciū terre obti-  
nere. i. habere rōnez puncti ad spaciū celi. i.  
ad magnitudinē celi. q̄d magis exponens  
dicit. Vt si terra conferat̄. i. compararetur  
ad magnitudinē celestis globi ipsa indicet̄  
p̄sus nihil spaciū habere. Quis igit̄ tam  
exigüe regionis. i. terre in mundo fere q̄rta  
portio. i. quarta pars est que incolatur. i.  
inhabitat̄ ab animantibus nobis cognit̄is  
sicut tu didicisti a **Ptolomeo** hoc probante.

si subtraxeris cogitatione huic quarte parti  
terre quantū maria & paludes p̄munt id ē  
occupat̄ & quantum vasta. i. ampla regio  
distendit̄ siti. i. siccitate tūc vix relinquet̄  
hoibz angustissima area. i. artificiosus locus  
inhabitandi in hoc ḡ quodā minimo pūcto  
puncti. i. in minima portione terre vos ho-  
mines circumsepti atq̄ conclusi cogitatis de  
pauulganda fama & p̄ferendo. i. extollendo  
nomine. i. fama & hoc fit inutilit̄ sed quid  
habeat id est p̄f habere gloria amplum &  
magnificū que artata est tam angustis &  
exiguis limitibus id est terminis. q̄d. nihil  
habet magnificū. ¶ **N**ota terra respectu celi  
nō est alicuius q̄ntitatis sensibilis s̄ habet  
se sicut punctus quia orizon qui terminat  
visum nostrū diuidit celū in duo media q̄d  
non esset si terra in comparatione ad celum  
haberet aliquā quantitātē. ¶ **I**tem si terra  
eēt alicuius q̄ntitatis sensibilis respectu ce-  
li tūc stelle nō semp apparerēt nobis eisdē  
q̄ntitatis q̄d ptz falsum q̄ in ea pte vbi ter-  
ra eēt magis gibbosa & p̄pinq̄ior celo appa-  
rerent stelle maiores & in opposita parte  
minores. ¶ **I**tem minima stella fixa visu  
notabilis est maior tota terra si ergo talis  
stella apparet nobis existentibus in terra  
sicut punctus multo magis terra respectu  
celi erit sicut punctus. ¶ **I**tem punctus est  
quoddam indiuisibile a quo linea equaliter  
distans facit circulū & quia celum ex omni  
parte equaliter distat a terra ideo terra res-  
pectu celi habet se sicut punctus. ¶ **N**ota  
q̄ tres partes terre sunt inhabitabiles. vna  
p̄pter minimū calorem. due p̄pter minimū frig⁹  
sed q̄rta pars q̄ est tempata in caliditate  
& frigiditate a nobis inhabitatur sed quia  
adhuc non tota inhabitat̄ p̄pter maria &  
paludes & p̄pter minimam siccitatē ideo dicit  
phia q̄ quarta pars fere est habitabilis.  
¶ **V**el dicit fere sc̄m alios quia estus solis  
nō facit torridā zonam totalit̄ inhabitabilem  
cum quedā ciuitas dicta **Zemit** sup̄ quam  
**Ptolomeus** dicitur fundasse astrolabium  
directe sit sub equinoctiali. sed dicit̄ inhabi-  
tabilis quia est gravis inhabitatōis sed  
vltra equinoctialem oīno est inhabitabilis.



propter nimium calorem. **I**tem dicit quare  
tam partem terre inhabitari ab animantibus no-  
bis cognitum hoc forsitan dicit propter antipedes  
si sunt qui nobis sunt ignoti.

**A**ddere quod hoc ipsum: **D**ic philosophia ostendit  
gloriam non esse appetendam ex diversitate  
nationum ad quas non divulgatur intendens  
talem rationem. **D**iverse nationes & diversa  
indeomata non solum impediunt promulgationem  
fame hominum sed etiam urbium. si in terra  
habitabili sunt diverse nationes diversorum  
indeomatium. ergo promulgatio fame per talia  
impeditur & per consequens non est multum ap-  
petenda. unde dicit in littera. **A**ddere predictam ra-  
tionem quod hoc ipsum septimum. i. spaciū brevis  
habitaculi. i. parvi spaciū in quo nos habi-  
tamus incolunt. i. inhabitant plures natio-  
nes id est gentes distantes. i. differentes  
lingua. i. indeomate & moribus & ratione  
totius vite. i. ratione modi vivendi ad quas  
non potest pervenire non modo. i. non tantum fama  
singulorum hominum sed etiam nec fama urbium  
tum. i. tam difficultate itineris. i. viarum tum  
id est tam diversitate loquendi. i. indeomatium  
tum. i. tam insolentia. i. consuetudine comer-  
cii quia aliqui homines non consueverunt cum  
aliis communicare in commerciis quod etate. i. tempore  
**M**arci tullii sicut ipse **M**arcus tullius signifi-  
cat quodam loco. i. in quibusdam suis scrip-  
tis fama romane reipublice nondum tran-  
scenderat caucalum montem & tamen fama ro-  
manorum erat adulta. i. ab antiquo nota etiam  
formidolosa partibus talibus hominibus & ceteris  
gentibus id locorum circa caucalum montem. vi-  
des ne igitur angusta sit gloria quam compassa  
id est in modicum redacta quam laboratis dila-  
tare & propagare an per nunquam gloria unius  
hominis romani illuc pergrederetur. i. perveniret ubi  
fama romani nominis. i. romane urbis ne-  
quit transire. quod d. non. **N**ota partem terre  
habitabilem vocat septimum quia est septima id est  
circundata mari. unde **L**incomensis in tracta-  
tu suo de spera & etiam **M**acrobii dicunt  
quod quarta portio nostra habitabilis vndique  
cingitur mari. **N**ota quod insolentia secundum **S**e-  
necam est species false magnitudinis. sed secundum  
**D**uguitionem insolentia est superbia vel

fatuitas. **I**n proposito autem potest exponi pro  
inconsuetudine. & tunc dicitur ab in quod est  
non & soleo quod est consuesco. **N**ota quod  
caucasus est mons quidam situs in parte  
septentrionis ad quem non pervenerat fama  
romane urbis licet partibus & aliis gentibus  
affluentibus fama romanorum erat formidolosa  
id est formidabilis.

**Q**uid quod diversarum: **D**ic ostendit gloriam  
mundanam esse exilem ex parte diversitas  
morum propter quos de eodem apud di-  
versos contrarie indicatur. & intendit tale  
rationem. **C**ontrarietas institutionum &  
legum impediunt fame dilatationem sed  
homines contrariarum institutionum & le-  
gum terram inhabitant ergo diversitas in-  
stitutionum & legum impediunt dilatationem  
fame & per consequens non est multum ap-  
petenda. unde dicit in littera. **Q**uid super  
est indicandum quod mores & instituta & le-  
ges diversarum gentium inter se discordant  
ut illud quod apud alios indicatur dignum  
laude apud alios indicetur dignum suppli-  
cio quo fit id est propter quod fit ut si predi-  
catio id est dilatio fame delectat quem id  
est aliquem nullo modo conducat id est la-  
bores proferre nomen id est famam suam in  
plurimos populos quia licet ab aliquibus  
laudaretur ab aliis tamen vituperaretur. **E**rit  
igitur quisque contentus gloria pervagata id  
est dilatata inter suos. & ista preclara im-  
mortalitas fame. & loquitur promissa quia  
non est preclara nec immortalis illa coarta-  
bitur id est constrigetur intra terminos  
unius gentis. i. unius indeomatis. **N**ota  
quod tanta est diversitas morum in gentibus quod  
illud quod reputatur apud alios laudabile  
apud aliquos reputatur vitupabile. reputatur  
enim apud sarracenos laudabile comedere pentes  
mortuos ne comedantur a vermibus in terra  
quod apud alios extraneos est execrabile. si-  
militer apud indios reputatur laudabile  
ducere uxores consanguinitate proximas  
quod apud christianos prohibetur. **I**tem in  
trinitatis laudabile est occidere patrem se-  
xagenarium & cremare ipsum quod apud  
alios est vituperabile. unde dicit poeta.



Sunt loca sunt gentes quibus est mactare  
parentes. Est pbas & pietas dum longa  
superuenit etas.

**Sed q̄ multos clarissimos:** Dic pbia osten-  
dit exilitatem glorie ex breuitate duratio-  
nis propter quam non perpetuatur. Et di-  
uiditur in tres partes. Primo ostendit hoc  
ex hominum oblivione. secundo ex tempo-  
ris breuitate ibi. **Vos vero.** tercio ostendit  
gloriam a viris virtuosus non eē appetendā  
ibi. **Vos aut.** Primo dicit q̄ fama & glo-  
ria non sit immortalis patz quia q̄ multos  
viros clarissimos. i. gloriosos suis tempibz  
deleuit inops. i. defectuosa obliuio scriptorū  
quāq̄ etiam ip̄a scripta p̄ficient quid. i.  
parum que scripta longior & obscura vetus-  
tate t̄pis p̄mit id est cōsumit cū suis auto-  
ribz quoz sunt scripta. **Nota** q̄ p̄ scriptu-  
ram fama gestoz transmittit̄ ad posteros  
talis aut̄ scriptura q̄q̄ deficit vel p̄f̄ inop-  
iam scriptoz vel q̄ ip̄a scripta in se vetus-  
tate cōsumunt̄ & ideo fama & gloria in ob-  
litione pueniunt. **Vnde salustius** in catili-  
nario cōquerit̄ res gestas romanorū min⁹  
eē famosas p̄f̄ inopiam scriptoz. atheniens-  
ium vero maioris fame q̄ romanorū p̄pter  
scriptorū copiam.

**Vos vero immortalitatē vobis:** Dic pbia  
ostendit famā & gloriā non eē durabilem  
& immortalē ex temporis breuitate dicens.  
**Vos vero homines** videmini vobis propa-  
gare. i. facere immortalitatē cum cogitatis  
famā futuri temporis & in hoc frustra co-  
gitatis quia exilis est duratō fame p̄ temp⁹  
quod scz tempus si pertractes. i. compares  
ad infinita spacia eternitatis quid habes q̄  
leteris de diurnitate t̄ui nominis. i. tue fa-  
me. q. d. nihil est. etem̄ mora vnus momē-  
ti si conferat̄. i. comparet̄ decē milibz annis  
habet aliquā p̄portionē licet minimā id est  
valde parvā quomiaz vtrūq̄ spaciū tempis  
est finitū. s̄ hic numerus ānoz scz decē milia  
vel eius numeri quantūlibet multiplex  
sic duplum vel triplum non p̄t compari ad  
interminabilē diurnitatez que est eternitas  
q̄ finitis ad semitice fuerit quedā collatō id  
est comparatio. infiniti vero & finiti nulla

vnq̄ potest esse collatio. i. comparatio. Ita  
fit vt fama temporis quantūq̄ p̄lixī si co-  
gitetur compando cū inexhausta. i. infinita  
eternitate ip̄a videatur nō parua sed plane  
nulla eē. **Nota** omne qd̄ incipit in tempe  
necessario habet finem in tempe cū tempus  
sit causa corruptionis temporalium. quarto  
ethicorū. cum igit̄ fama sit temporalis incipi-  
ens in tempe ip̄a desinet in tempe & per con-  
sequens non est p̄petua. **Nota** q̄ tempus  
quantūcūq̄ magnū compatum ad eterni-  
tatez minimū reputat̄ & quasi nullius mo-  
menti licet em̄ finitorū ad semitice possit esse  
cōparatio & inf̄ ip̄a potest eē p̄portio tamē  
finiti ad infinitū nulla potest esse comparatō  
**Cum** igit̄ eternitas sit duratio infinita tota  
simul existens & tempus quantūcūq̄ ma-  
gnū sit finitū. tempus nullā habebit p̄por-  
tionē ad eternitatē & p̄ cōsequens fama q̄n-  
ticūq̄ p̄lixī temporis compata ad eternita-  
tem nulla videtur esse.

**Vos autem nisi ad populares aures:** Dic  
pbia ostendit gloriā a viris virtuosus non  
esse curandā & hoc duabz rationibz. secūda  
ibi. **Quid aut̄ est.** Prima rō est illa. Illud  
quod spectat ad leuitatē arrogantie a sapi-  
entibz non est curandū. sed gloria propter  
quam hō recte facit p̄pter laudes hominum  
illa spectat ad leuitatem arrogantie & est  
digna derisione. ḡ & c. q̄ aut̄ talis arrogā-  
tia sit quedam derisio declarat in littera & di-  
cit. **Vos homines** nescitis recte facere nisi  
ad populares aures. id est ad populorū cō-  
placentias & ad inanes rumores & laudes  
& vos postulatis. id est desideratis p̄mia de  
sermunculis alienis relictā id ē postposita  
p̄stantia. i. dignitate v̄re conscientie & virtu-  
tis p̄pter quam deberetis recte operari acci-  
pe id est considera q̄festine. i. gloriose ali-  
quis illuserit. i. deriserit quendā dicentem  
se esse philosophum in leuitate huiusmodi  
arrogantie. **Nā** cum quidā t̄rramus esset  
adorsus contumelijs id ē incepisset alloqui  
cōtumeliose quendāz hominē qui induerat  
.i. vsurpauerat sibi falsum nomen philoso-  
phi nō ad vsum vere virtutis sed ad supbā  
gloriāz & t̄rramus adiecisset. i. dixisset se



iam scitur an iste esset philosophus siqui-  
dem illat as sibi iniurias patienter leniterque  
tollerasset. ille qui dixit se p[ri]m[us] paulisper  
patientia assumpsit sc[ilicet] in p[ri]ncipio & accep-  
ta contumelia a tyranno velut sibi insultans  
inquit ad tyrannum intelligis ne me ee p[ri]m[us].  
tunc ille tyrannus mordaciter inquit intellexeram te  
p[ri]m[us] esse si tacuisses. **N**ota s[ecundu]m comentas-  
torem in p[ro]logo octavi p[ri]ncipis verus p[ri]m[us]  
debet esse p[er]fectus omnib[us] generib[us] virtutu[m]  
& p[er] consequens debet esse magnanimus sed  
sc[ilicet] **Seneca** in libro de clementia magnani-  
mum est iniurias & offensiones superbi des-  
picere & p[er] consequens verbis contumeliosis  
provocari no[n] debet. **I**tem veri philosophi  
est non vinci a passionib[us] sed potius debet  
moderare & refrenare passiones cum virtus  
consistat in moderatione passionum. **V**nde  
**Aristoteles** q[ui]nto ethicor[um] dicit. Mansuetus  
vult imperturbatus esse & no[n] duci a passione  
**V**nde quida[m] p[ri]m[us] contumeliose sibi insulta-  
ti dixit. Tu didicisti maledicere sed ego di-  
di maledicta contemnere.

**Q**uid aut[em] est quod ad p[ri]ncipuos viros. **D**ic-  
t[ur] p[ro]p[ri]a ponit secundam ratione[m] que talis est.  
**H**omines virtuosos vel totaliter moriunt[ur] cor-  
pore & a[n]i[m]a vel anima vivit post mortem. si  
totaliter moriunt[ur] nihil spectat ad eos de glo-  
ria post mortem. si anima eor[um] vivit post mor-  
tem illa petit celum spernens omne terrene  
negociu[m] & sic nihil ad eaz de terrena gloria  
ergo apud virtuosos homines nulla debet  
esse cura de gloria. **D**icit g[er]o in littera. **Q**uid  
est quod ad p[ri]ncipuos id est ad virtuosos  
viros attineat de fama post resolutu[m] corpus  
extrema morte. q. d. nihil. de his eni[m] viris  
est sermo noster qui petunt. i. querunt glo-  
riam v[er]tute. i. opib[us] v[er]tutis. **N**am si homines  
toti moriunt[ur] corpe & a[n]i[m]a ut quidam putat  
quod t[ame]n nostre rationes id est philosophice  
rationes vetant. i. p[ro]hibent credi quia sc[ilicet] m[er]ito  
p[ro]p[ri]am anima intellectiva est immortalis.  
nulla est o[mn]ino gloria post mortem cum iste  
o[mn]ino non extet. i. non sit cum ea gloria ee  
dicit[ur]. **S**im vero mens b[eat]i sibi co[n]scia. i. illesa  
resoluta. i. liberata terreno carcere id est a  
corpe post mortem libera petit celum. nome[n]

ipsa anima que celo fruens gaudet se ex-  
emptam terrenis ip[s]a spernit omne terrenu[m]  
negociu[m] & p[er] consequens terrenaz glori-  
am. q. d. sic. **N**ota q[uod] ad v[er]tuosos nihil spec-  
tat de fama nec in p[re]senti vita nec in futu-  
ra. non in p[re]senti q[uod] dicit **Seneca** in puer-  
b[us] q[uod] plurimi curant famaz pauci aut[em] con-  
scientia[m]. & tales pauci curantes co[n]scientiaz  
sunt v[er]tuosi & philosophi de quib[us] loquit[ur]  
**Boetius** in fine tractatus de summo bono  
dicens. **P**auci sunt viri honorandi sicut  
philosophi qui co[n]tempnu[n]t desideriu[m] sensus  
& sequuntur desideriu[m] intellectus. **P**luri-  
mi aut[em] sunt qui curant famam. sicut sunt  
vulgares qui relict[is] virtute co[n]scientie p[ro]p[ri]e  
laudes hominum recte faciunt de quib[us]  
dicit scriptura. **A**men dico vobis receperu[n]t  
mercedem suam. **N**ec etiam fama spectat  
ad viros virtuosos in futura vita qui vir-  
tuosi si totaliter moriantur nihil ad eos de  
fama. **S**i aut[em] anima vivit post mortem  
ista euolat ad celum & nihil curat de fama  
spernit omne terrenum negociu[m] & potius  
gaudet quia est exempta a curis terrenis  
& gaudio celesti fruitur in eternum.

**M**etrum septimum. se. li.

**Q**uicunq[ue] solam mente p[re]cipiti petit  
**D**ic incipit metru[m] septimu[m] huius  
secundi quod dicit[ur] archiloicu[m] ab  
inventore. iambicum a p[er]de p[re]dominante  
& constat ex p[ri]mo versu trimetro. secundo  
dimetro. in quo metro philosophia docet  
quomodo gloria sit contemnenda ex consi-  
deratione amplitudinis celi & strictitudi-  
nis terre. dicens. **Q**uicunq[ue] petit id est desir-  
erat p[re]cipiti mente solam glori-  
am & credit istam esse summu[m]. i. p[re]cipuu[m] inter ap-  
petenda iste cernat. i. considerat plagas ethe-  
ris id est partes celi late patentes & cernat  
artum situm terrarum. i. strictum sp[ati]um  
terre in comparatione ad celum ille pudebit  
id est verecundabit[ur] aucti nominis. i. aucte  
fame sue non valentis replere breuem am-  
bitum. i. paruum sp[ati]um terre. **E**t tunc  
exclamat dicens. **O** propter hoc miror quid  
id est p[ro]p[ter] quid superbi gestiant. i. cupiunt  
frustra leuare id e[st] extollere colla sua mori-



tali iugo. i. mortali fama. licet enim fama diffusa means id est transiens per remotos populos explicet se linguas id est per linguas populorum & licet magna domus tua id est nobilis parietela vel familia tua fulgeat claris titulis id est laudibus tamen mors spernit altam gloriam & mors parit id est simul involuit humile caput. i. miserum hominem & celsum. i. nobilem vel ducem. & mors equat infima summis nulli parcendo quod declarat dicens. **V**bi nunc manent ossa fidelis **Fabrizii** quid **Brutus** aut rigidus **Cato** suple est. q. d. quid manet de gloria eorum post mortem utique modicum scilicet illud manet quod tenuis fama. i. exilis superstes. i. manens signat manere nomen eorum pauculis litteris scriptis in epitaphiis eorum sed quid. i. ad quid nominamus decora vocabula scripta nunquid intelligit per ea ipsos esse consumptos. i. mortuos. q. d. immo iacetis quod mortui prius ignorabiles nec fama efficit vos notos. **E**t quia aliquis diceret licet ipsi sint mortui corpe tamen vivunt in fama. dicit **probia**. **S**i putatis vitam vestram longius trahi. i. prolongari aura mortalis nominis. i. splendore mortalis fame cum sera. i. ultima dies vobis hoc rapiet. i. famam auferet iam vos manet. i. expectat secunda mors. q. d. si estis prius mortui corpe & fama manens est vita vestra illa cessante secundario moriemini. **N**otandum **Fabrizius** fuit consul romanus qui cum mitteretur pugnare contra **Pirrum** regem epirotarum rex promissit sibi partem regni sui ut transfret ad ipsum quod **Fabrizius** contempsit. sequenti anno **Pirrus** obtulit sibi magnam pecuniam auri ut traderet sibi **Romanum** imperium. cui ait **Fabrizius**. **R**oma non vult aurum sed vult imperare habentibus aurum propter hoc ipse dictus fuit fidelis **Fabrizius**. **D**icitur etiam de **Fabrizio** quod cum quidam ad eum venisset promittens se **Pirrum** regem occisurum si **Fabrizius** sibi pecuniam aliquam dare vellet. ipse vero **Fabrizius** hunc traditorem ligatum misit ad **Pirrum** per tali scelere puniendum cui tunc **Pirrus** dixit. **P**ossibilis est solem a suo tramite demiare quod **Fabrizium** a via recte rationis discedere. **N**ota quod **Brutus** fuit primus consul romanus

qui amore libertatis & iusticie propter stuprum **Lucrecie** plurima egit & multa bella pro romanis militavit propter quod etiam famosus fuit. **N**ota quod **Cato** dictus est rigidus propter rigorem animi qui ad nihil turpe flecti potuit & tante iusticie fuit ut **Lucanus** ipsius deus compararet in iudicanda causa que fuit inter **Julium cesarem** & **Pompeium** dicens. **V**ictrix causa deus placuit sed victa **Cathoni**. & de hoc magis patebit quarto huius prosa sexta. **P**rosa octava. se. li.

**S**ed ne me inexorabile. **I**ta est octava & ultima prosa huius secundi & quod **probia** ostendit bona fortune non multum esse appetenda aliquis putaret quod in fortuna nihil esset boni ideo iam ostendit **probia** cuiusmodi bonum sit in fortuna & probat fortunam adversam plus esse bonam quam prosperam & primo promittit suam intentionem secundo probat intentum ibi. **I**lla enim. **P**rimo dicit. **O** **Boetius** ex dictis patet quod fortuna est contempnenda sed ne putes me gerere. i. facere bellum inexorabile id est irremediabile contra fortunam suple scias quod aliquando est id est contingit quod ipsa fortuna fallax non nihil id est aliquid boni mereatur de hominibus eo quod aliquod bonum evenit hominibus per eam tamen scilicet cum fortuna se aperit manifestando suam falsitatem cum detegit frontem per sui adversitatem cum proficit mores suos per instabilitatem. **E**t subdit **probia** nondum forte intelligis quod loquar quia mirum est quod ego gestio. i. cupio dicere eorum id est ideo vix queo explicare sententiarum verbis. **E**tiam ego reor. i. opinor adversam fortunam plus prodesse hominibus quam prosperam. **N**ota quicunque in aliquo dicto videtur esse repugnantia illud videtur mirabile dictum. si dicere fortunam adversam hominibus prodesse videtur esse quedam repugnantia in dicto nam esse adversum alicui & sibi prodesse adinvicem repugnat ideo dicit **probia** mirum est quod gestio dicere scilicet fortunam adversam magis prodesse quam prosperam. **I**lla enim semper specie felicitatis. **D**ic **probia** probat intentum quod fortuna adversa melior sit quam prospera tribus rationibus. scilicet ibi postremo tertia ibi **An hoc**. primo dicit. **I**lla fortuna prospera semper mentitur cum videtur. i. apparet



blanda specie felicitatis. i. prosperitatis sed  
hec. i. fortuna aduersa semp vera est cum  
demonstrat se esse instabile sui mutatione  
ostendit enim se esse tale qualis est & ita per ea  
non decipiunt homines. sed illa scilicet prospera  
fortuna confidentes in se fallit. hec autem  
aduersa fortuna hominem instruit ostendendo  
quod non sit confidendum prosperae fortune propter  
eius mutabilitatem. Illa scilicet prospera fortuna  
ligat scilicet fallendo mentes fruuentium hominum  
specie bonorum mendacium. hec scilicet aduersa  
fortuna absoluit. i. liberat scilicet mentes hominum  
cognitione fragilis. i. transitorie felicitatis  
Et tunc recolligit effectus utriusque fortune  
dicens. Itaque illam scilicet prosperam fortunam vides  
ventosam. i. superbam fluentem. i. prodigam  
& superfluum ignaram. nam homines in pro-  
speritate continua seipsum non cognoscunt  
hanc scilicet diuersam fortunam tu vides sobriam  
& succinctam. i. humilem non superbam &  
prudenter exercitatione aduersitatis. **N**ota  
quod ex ista littera possunt formari tres ratio-  
nes quod fortuna aduersa melior sit prospera.  
**P**rima ratio est ista. Bona fortuna in specie  
vere felicitatis decipit habentem ipsam. sed  
fortuna aduersa non decipit sed vera est osten-  
dens se talem qualis est. ergo aduersa me-  
lior est quam prospera. **S**ecunda ratio est.  
Prospera fortuna ligat mentes hominum  
mendacibus bonis. sed aduersa liberat mentes  
a falsa felicitate. ergo est melior. **T**ercia  
ratio. Prospera fortuna reddit homines sui  
ignaros. sed aduersa facit homines sapien-  
tes. ergo melior est quam prospera.  
**P**ostremo felix a vero bono. **D**ic philosophia  
ponit secundam rationem quam talis est. Que  
cumque fortuna trahit ad inquisitionem veri boni  
illa melior est quam quae retrahit a vero bono. si  
fortuna aduersa est huiusmodi. ergo &c.  
**V**n dicit in libro. Postremo felix. i. prospe-  
ra fortuna cum suis blanditiis trahit de viis.  
i. errantes a vero bono sed aduersa fortuna  
plerumque retrahit vincto. i. tenaculo reducens  
ad vera bona. **N**ota quod quod prospera fortuna  
videtur esse propinqua felicitati eo quod sine bonis  
fortune non contingit esse felicem. ex de  
bona fortuna. ideo suis blanditiis trahit ho-

minem sensualem a vero bono quod consistit  
in speculatione dei. aduersa autem fortuna  
quod ostendit prosperam fortunam esse mutabilem  
ipsa reducit hominem ad verum bonum quod  
est immutabile.

**A**n hoc inter minima estimandum putas.

**D**ic philosophia ponit ultimam rationem quam talis est. Illa  
fortuna est melior per quam cognoscuntur veri  
amici. sed aduersa fortuna est talis. igitur  
&c. unde dicit in littera. An pro nunquid  
putas hoc esse estimandum inter minima  
bona quod hec aduersa fortuna detexit. i. mon-  
stravit tibi mentes. i. corda fidelium amico-  
rum. quasi diceret. illud est bonum de maximis  
bonis. & hec supple prospera fortuna secre-  
uit. i. distinxit tibi certos amicos & ambi-  
guos vultus sodalium. i. amicorum. quasi diceret.  
aspera fortuna docuit te discernere inter ve-  
ros amicos & falsos. quia prospera fortuna  
a te discedens abstulit suos. i. qui erant  
amici ratione prosperitatis & reliquit tuos  
amicos qui te dilexerunt non propter tua.

**Q**uanti. i. quanto precio tu emisisses hoc in-  
teger. i. in integritate fortune constitutus cum  
videbaris tibi fortunatus ut potuisses co-  
gnoscere veros amicos nunc desine. i. cessa  
querere opes. i. diuitias amissas. quia inue-  
nisti veros amicos qui sunt preciosissimum  
genus diuitiarum. **N**ota in aduersitate  
falsi amici fugiunt sed in tempore prosperitatis  
manent. **V**n **Seneca** in libro de remediis.  
Quem tu felicem credis illum multi comitantur  
ut melius musce sequuntur cadauera lupi frumē-  
ta formice propter istam turbam sequitur non ho-  
minem. **N**ota quod aduersa fortuna ostendit  
fideles amicos. **V**n **Seneca**. xx. epistola.  
Turba familiaris cum a te pasci desierit ip-  
sa te non pascet & quod tu beneficio tuo sci-  
re non poteris paupertate scies illa veros  
amicos retinebit. discedit quicumque non te  
sed aliud sequebatur. est autem propter hoc  
vnum amanda paupertas quod a quibus ame-  
ris ostendit. **V**nde pauper **henricus**? **P**reualet  
hoc solo mala fors quod monstrat amicos. Qui  
boni qui mali monstrat utramque viam. **I**tem  
poeta. **T**empore felici non cognoscuntur  
amici. **S**orte patet misera que sit dilectio



vera. Item alibi. Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila solus eris. Item Thobias. Fluctuat ad census venalis amicus egenum. Sed verus refouet ut fabricatus amor. **Nota** qd fidelis amicus est preciosissimum genus amiciciaz. qd amicus. ix. ethicorum est alter ego. i. amicorum est idem velle & nolle. Nemo enim eligit vivere sine amicis hinc reliqua bona. Et Seneca. ix. epistola dicit. Sapiens & si contentus sit seipso tamen amicum habere vult propter nihil aliud nisi ut exerceat amiciciam ne tam magis virtus lateat. Et Tullius in libro de officiis dicit. Donores. amicicie & dignitates nunquam sunt amicicie antepone. **Metz octauum. scilicet i. libri.**

**Q**uod mundus stabili fide. Dic incipit octauum & ultimum metrum huius secundi quod dicitur glicomicum a b inuicere. amphymacrum a pede predominante. & est amphymacrus pes antiquorum constans ex prima & ultima longa & duobus brevibus mediis dictus ab ampho quod est circū & macros longū quasi hinc circūquaque longam sillabā. In quo metro phia commendat amorem ex quo dixit qd amici sunt preciosissimum genus amiciciaz. Et primo commendat amorem diuinum. Secundo ostendit quomodo humana natura amicicia conseruat ibi. Dic sanctos. Primo facit hoc quod dictum est. Secundo ostendit qd ablato diuino amore omnia corrumpuntur ibi. Dic si frena. Primo dicit. Amor diuinus regens terras ac pelagus & imperitans. i. frequenter imperans celo ille amor ligat hanc serie. i. concordiam rerum qd mundus stabili fide variat concordies vices. i. alternationes temporum anni. noctis & diei & qd semina pugnancia. i. elementa contraria tenent perpetuum fedus. i. concordiam ne vnū totaliter aliud corrumpat qd pbebo. i. sol curru aureo puebit. i. producit roseū diē. i. clauū diē. idē amor facit ut pbebe. i. luna imperet. i. presit noctibus quod noctes hesperus. i. stella vespertina duxerit. i. adducit & ut amicum mare ad exeundum coerceat fluctus suos certo fine. i. determinato fine ne liceat sibi tendere. i. extendere

latos terminos vagis terris. i. amplius terris supple totaliter cooperiendo terrā. **Nota** qd Tullius loquens de amicicia dicit. Amicicia est virtus mouens superiora ad protectionem inferiorum & inferiora ad subiectionem superiorum. Amicicia enim sublata omnis in vita tollitur iocunditas. **Nota** qd elementa appellantur semina quia ex ipsis tanquam ex seminibus elementata producantur. sic enim semē ē principium fructus sic elementa sunt principia corporum mixtorum. & dicit elementa pugnancia propter ipsorum contrarietatem. nam aliqua sunt calida alia frigida quedam humida quedam sicca. hec elementa diuino amore ordinate tenent propriū fedus quod unitas inferiorum non aufert leuitatem superiorum nec e contrario & sic totaliter se non corrumpunt.

**Dic si frena remiserit.** Dic ostendit qd amore diuino subtracta omnia corrumpuntur dicens. Si hic amor diuinus remiserit frena. i. legem gubernandi res quicquid nunc amat inuicem. i. concordat illud continuo geret bellum. & ipsa elementa certant. i. litigant soluere. i. destruere machinam scilicet mundanā quam nunc socia fide. i. concordia federe incitant. puleris motibus. i. faciunt ordinate mouere. **Nota** qd sublato amore & concordia omnia dissoluitur. unde Alanus in antiochiano loquens in persona amoris & concordie dicit. Si mea iura meas leges mea federa mūdus. Olim seruasset vel adhuc seruaret amoris vincula. Non tantis gerneret sub cladi bus orbis.

**Dic sanctos populos.** Dic ostendit plura quod per amorem conseruatur & conciliatur amicicia humana dicens. Dic amor continet. i. conseruat sanctos. i. virtuosos & populos inunctos federe scilicet amicicie. & hic amor nectit sacrum. i. sacramentum coniugii castis amoribus viri & uxoris. & hic amor dictat iura sua. i. imponit legem amicicie fidei sodalibus. & quia ista proueniunt ab amore diuino tanquam a suo principio. ideo subiungit. O felix genus hominum supple dico si amor. scilicet diuinus qui celum regit. regat animos vestros supple causando in eis concordiam amicicie. **Nota** qd amor dictat iura fidei sodalibus



intra at amicos & sodalium inuuit **Beneca** tertia epistola dicens. **Di**u cogita an aliquis in amicum sit tibi recipiendus. sed cum placuerit fieri toto illi pectore admittite tam audaciter cum illo loquere quam tecum. **Tu** quidem ita vime. ut nihil tibi committas nisi quod etiam amico tuo committere possis. **Cum** amico tuo omnes curas. omnes cogitationes misce si fidelem putaueris. **Sunt** enim quidam qui que amicis sunt tamen committenda omnibus narrant. quidam carissimorum conscientiam reformidant nulli credituri. neutrum faciendum est. utrumque enim viciu est & omnibus credere & nulli. **Nota** circa predicta quod amicitia proprie dicta tantum inuenitur in rebus rationalibus & ut sic amicitia est par voluntas bonorum inter aliquos. sed large accipiendo amicitia sic etiam est in irrationalibus & ut sic amicitia est concordia diuersarum rerum adinuicem.

**Epilogus liber secundus.**

**Incipit tertius.**

**Prosa Prima.**

**A**m cantum illa finierat. **Iste** est tertius liber **Boetii** de consolatione philosophiae & continuatur ad libros praecedentes in hunc modum. **Postquam** philosophia in primo libro scrutata est causas doloris **Boetii**. & in secundo libro adhibuit sibi remedia facilia. **In** presenti libro & in sequentibus philosophia adhibet **Boetii** etiam remedia grauiora. sunt autem remedia grauiora rationes contra communem opinionem hominum praebantes quod in bonis exterioribus non consistit vera felicitas ostendendo in qua sita sit felicitas vera & quomodo ad ipsam perueniatur. **Et** diuiditur iste liber in .xxiii. partes. quod huius libri sunt. .xii. prosae. & .xi. metra quae partes patebunt in processu libri. quid autem & de quo determinetur in qualibet istarum partium similiter patebit. **Prima** prosa huius tertii diuiditur in tres partes. **Primo** ostendit **Boetius** quomodo post praedicta allocutus fuerit philosophiam. **Secundo** ponit responsionem philosophiae. **Tercio** **Boetius** dirigit quandam petitionem ad ipsam. **secunda** ibi. **Tu** illa. **tercia** ibi. **Tu** ego. **Dicit** primo. **Iam** illa philosophia finis erat cantum. i. metrum quod erat de commendatione amoris diuini & amicitiae & cum ego **Boetius**

essem allectus dulcedine metri ad audiendum cum auditate & admiratione verba philosophiae auribus arrectis. ego dixi. **O** philosophia quae es summum solamen animorum lassorum quantum me reuocillasti tuis prosis & metris intantum quod iam bene possum resistere insultibus fortune. & ideo dicit. remedia quae prius dixisti esse grauiora non timeo sed ea audire diligenter expecto. **Nota** quod **Boetius** metrum vocat cantum. sicut enim in cantu est eleuatio & depressio vocis sic similiter in metro ratione quantitatis correpte & producte sillabarum attenditur quedam eleuatio & depressio quia ratione quantitatis producte fit eleuatio ratione quantitatis correpte fit depressio. **Item** quia metrum est subtilius & delectabilius prosa ideo animum demulcet. **Vnde** auctor poetrie metrum comparat domicle. d. **Vultque** venire metrum tanquam domicella compta crine. nitente gena. subtili corpore. forma egregia. **Ideo** dicit **Boetius**. mulcedo carminis. i. metri. **Item** homo debet esse amicus & stupens circa philosophiam. **Amicus** inquit quod dicit **Beneca**. xvii. epistola. perice omnia ista si sapias immo ut sapias & ad philosophiam magno cursu totisque viribus tende. etiam homo debet esse stupens. i. admirans de philosophia. quia ipsa est res mirabilis & diuina secundum **Aristotilem** in principio libri sui de mundo & philosophia confert mirabiles delectationes. x. ethicorum. **Item** animi lassi sunt graui cura vel aduersitate aliqua oppressi horum philosophia est summum solamen quod ipsa persuadet magnitudinem qua contra aduersitates fortune homo constanter debet militare. **Item** per philosophiam homo bene potest resistere ictibus fortune quia primo ethicorum dicit **Aristoteles**. **Sapiens** bene scit ferre fortunas & habet se sine vituperio sicut tetragonum. **Vnde** dicit in littera. **Iam** illa supple philosophia finierat cantum. i. metrum de amore diuino & cum mulcedo. i. suauitas carminis defixerat. i. stabilierat me amicum. i. cupidum audiendi & stupentem. i. admirantem. supple verba philosophiae auribus meis arrectis. i. eleuatis ad hec scilicet verba. itaque paulo post ego inquam. i. dixi. **O** summum solamen



lassor animorū suple p aduersitatem qntū  
me refouisti pondere sententiarū suple pse  
vel etiā iocunditate canendi .i. metri adeo  
.i. intantū vt iam posthac nō arbitror me  
esse imparem .i. dissimile in resistendo icti-  
bus .i. insultibz fortune. Itaqz remedia illa  
que pauloante dicebas esse acriora .i. gra-  
uia nōmodo .i. nontantū non phoresco .i.  
non timeo sed ego anid? audiendi suple ea  
vehementer efflagito .i. expostolo **V**bi  
sciendū qz fm **D**ugnationē efflagitare est  
valde flagitare .expostolare .petere .cū clas-  
more poscere.

**Tū illa sensi inquit .** Dic ponit responsio-  
nem philosophie dicens . Ego bene sensi  
illud cū tu tacitus & attētus recepisti vba  
nostra & cū ego pfecti mentē tuā talia emz  
sunt remedia que adhuc restant vt ipa de-  
gustata primo sint amara sed postea dul-  
cescant . Sed quia tu dicis te esse cupidum  
audiendi verba nostra **O** quanto desiderio  
arderes si cognosceres quo laboram? te du-  
cere . & dicit **Boetius .** Quo vis me ducere?  
**R**espondet phia . ad cognitōē vere felici-  
tatis quam animus tuus quasi somniando  
adhuc vix cognoscit quia est occupatus  
imaginibz false felicitatis **N**ota qz **Boe-  
tius** tacitus verba phie rapiebat consilio  
**S**enece dicentis . **E**sto verborū tacitus au-  
ditor auditorū promptus repetitor . **N**ota  
qz pcepta philosophicalia primo sunt ama-  
ra postea dulcescunt fm illud porte . **D**isces  
re fit carum qmz primo sit amarum . **E**t  
**E**ustratius primo ethicorū dicit . Sciunt  
docti qm laboriosa ē possessio vtutū s ppe  
eius amaritudinē phia non est abiciēda . qz  
non est dign? dulcoris acumiē qui amari-  
tudinis nequit inmiscari grauamine sed m  
**Boetiū** in de disciplina scolarium **N**ota  
sicut somnias putat fantasmata sibi occur-  
rentia esse veras res de quibz somniat & tñ  
non sunt ipse res sic **Boetius** in istis tem-  
poralibz putant esse verā felicitatē que tñ  
non est sed tñ sunt quedam similitudines  
vere felicitatis sicut fantasmata somniorū  
sunt similitudines rez **N**ota qz bona exteris  
ora vocat imagies vere felicitatis sicut em

imago est rei imitago & nō est ipsa res . sic  
bona exteriora videntur exprimere formā  
vere felicitatis sed vera felicitas nō est in  
ipsis . **Vñ** dicit in lra . **Tū** p tūc illa suple  
phia inquit . ego sensi . i. noui suple inten-  
tionē tuā cū tu tacitus & attēt? rapiebas  
verba nostra qz p & cū ego expectam . alia  
littera habet expetū . i. reuocam habitum  
tue mentis vel quod est verius dicere cum  
ego ipsa habitū tue mentis pfecti quippe  
mirum talia sunt suple remedia que restāt  
suple sumenda vt ipsa quidem degustata  
primo mordeant . i. displiceāt . interius aut  
recepta dulcescāt . sed qz tu dicis te cupidū  
audiendi suple illa remedia **O** qnto ardore  
.i. desiderio . flagres . i. arderes si agnosce-  
res . quonam . i. ad quem locum aggredis-  
mur . i. incipim? te ducere . **E**go **Boetius**  
inqz . i. dixi quonam suple vis me ducere .  
inquit suple phia . ad verā felicitatē quam  
tuus anim? somniat . i. impfecte cognoscit  
sed visu . i. cogtione occupato ad imagines  
.i. ad bona temporalia q sunt imagines &  
similitudines vere felicitatis . tu non potes  
intueri . i. inspicē ipam suple verā felicitatē  
**Tū** ego fac obsecro . **D**ic **Boeti?** dirigit  
petitionem phie & ponit consensū sue petio-  
nis dicens . **O** phia rogo vt sine dilatatio-  
ne demonstrates mibi que sit vera felicitas .  
& phia consentiens dicit . libēter faciā tui  
causā sed prius ego ostendā tibi falsā fe-  
licitatem tibi notiorē vt illa cognita per cō-  
trariū possis postea agnoscere veram felici-  
tatem . **N**ota circa hoc qz dicit . faciā tui  
causā libenter . qz phia petitiones hominū  
admittit . **Vñ** **Seneca .** Nulli pclusa ē vir-  
tus sapiētie omibz patet . omēs inuitat . oēs  
admittit non eligit donum neqz censuz sed  
nūdo homine contenta est . **N**ota innata  
est nobis via procedendi ex nobis magis  
notis ad minus nota primo phisicorū & se-  
cundo de anima . **Cū** igitur bona exteriora  
sint magis nobis nota in quibz aliqui posu-  
erunt consistere felicitatem qz bona interi-  
ora ideo phia pmo vult determinare de fal-  
sa felicitate nobis magis nota que ponitur  
in bonis exterioribz ipsam extirpando vt



per eam cognoscamus verā felicitatē tanq̃  
per contrariū. **N**ota q̃ **Seneca** in de virtu.  
cardinalibus dicit. **S**cire debes q̃ quedam  
nō videntur esse bona & sunt. quedam vi-  
dentur bona & n̄ sūt. q̃cūq̃ at̃ ex rebo trās-  
toris possides non hec mag̃ existimes non  
mireris quod caducum est. **E**x quo patet.  
q̃ vera felicitas nō consistit in bonis exte-  
rioribz que videntur esse vera bona & tamē  
non sunt. **V**nde dicit in littera. **T**um pro  
tunc ego suple **Boetius** dixi. o philosophia  
obsecro. i. peto fac. i. duc me ad illam felici-  
tate & demonstra mihi sine cunctatione.  
i. sine mora que sit illa vera suple felicitas  
**I**lla p̃bia inquit. faciam libenter tui causa  
sed ego prius conabor. i. laborabo tibi desi-  
gnare verbis atq̃ pro & informare q̃ causa  
i. que felicitas habens rationē cause finalis  
sit tibi notior. i. manifestior vt ea suple  
falsa felicitate perspecta. i. cognita possis  
agnoscere specimen. i. similitudinem vere  
beatitudinis cū flexeris oculos suple cog-  
noscis in contrariā partē false felicitatis.

**M**etrū primū. tercū libi.

**Q**ui serere ingenuū vult agn.  
**I**stud ē primū metrū huius tercū  
q̃d dī metrū choristū ab inuen-  
tore. dactylicū a pede p̃domināte & p̃m̃ ver-  
sus huius metri est yp̃catalecticū. q̃ post  
primū pedē habundat vna sillaba scz re. in  
hac dictione serere & q̃ p̃bia p̃dixit q̃  
prius esset ostendū q̃ sit falsa felicitas &  
postea q̃ sit vera ideo p̃bia in hoc metro cō-  
mendat hūc ordinē per exempla quatuor.  
**P**rimū est. **Q**uicūq̃ vult seminare bonum  
agrū oportet prius extirpare nocuas her-  
bas vt ager bene fructificet. **S**imilit̃ alius  
quis volens cognoscere veram felicitatem  
oportet prius extirpare falsam. **V**nde dicit  
in littera. **Q**ui vult serere agrū ingenuū.  
i. nobilem prius liberat arua. i. agros frus-  
ticibz. i. radicibz que impediunt ne semen  
crescat & ille rescat. i. p̃scindit filicem. i.  
herbam inutilez falce. i. falcastro vt noua  
ceres eat. i. proficiat grans. i. onusta fru-  
ge. **S**c̃m exemplū est. **S**icut p̃gustādo  
aliquod amarum mel apparet dulcius. sic

propter cognitionem false felicitatis ma-  
gis cognoscitur vera felicitas. **V**nde dicit  
in littera. **L**abor apium est mage dulci-  
or. i. mel est magis dulcis si malus sapor p̃i-  
edat. i. inficiat ora. **T**ercium exemplū est.  
**S**icut post t̃p̃ nebulosū gratioz est sere-  
nitas sic post cogitōnē false felicitatis gra-  
tior est cogitō vere felicitatis. **V**nde dicit  
in l̃ra. **V**bi pro postq̃ notbus. i. ventus  
australis desinit. i. cessat dare imbriferos  
sonos. i. flatus producentes imbres. tunc  
astra nitent gratius. id est delectabilius.  
**Q**uartum exemplum est. **S**icut pulcra di-  
es sequitur tenebras noctis. sic cognitio ve-  
re felicitatis sequitur cognitionem false fe-  
licitatis. **V**nde dicit in littera. vt. i. postq̃  
lucifer. i. stella matutina pepulerit. i. fu-  
gauerit tenebras noctis tunc pulcra dies  
agit. i. ducit roseos eq̃s solis tunc applicat  
exēpla ad p̃positū. d. **T**u p̃i- debes cōside-  
rare falsa bona & ipsis extirpatis debes co-  
gnosce vera bona in q̃bz consistit felicitas. vñ  
dicit in littera. **T**u quoq̃ prius intuens. i.  
respiciens falsa bona incipe retrahere colla-  
tugo. i. a iugo false felicitatis. de hinc. i.  
postea vera bona subierint. i. subintrabūt as-  
nimū tuum. **N**ota q̃ sicut prius extir-  
panda sunt vicia & postea inserēde vtutes  
sic ager p̃i- est purgandus & postea semi-  
nandus. **V**ñ **Chobias**. **S**pimis & tribulis  
purgari noualia debēt. **A**gri & semen fru-  
ctificari queat. **N**ota q̃ frutex fm **Du-**  
guitōnem est densitas virgularum vel ar-  
borū vel sp̃marum. vel fm alios frutex est  
arbor parua que terrā fronde tegit. **N**os-  
ta q̃ filix est inutilis herba habens folia  
ad modū filoz de qua dicit persi. **N**on tñ  
ista filix vllō mansuescit in agro. **N**ota  
q̃ post amaritudinē dulcedo est gratioz &  
sensibilior. vñ poeta. **D**ulcia non meminit  
qui non gustauit amara. **N**amq̃ per oppo-  
sitū noscitur omne bonū. **D**ec paup̃ **Demetri-**  
cus. **N**ota q̃ **Boetius** hic dicit apium p̃  
apum in gemitio plurali quod est contra  
**A**lexandrum qui dicit. **V**m dat apis &c.  
**E**t q̃ hic dicatur apium & non apum pa-  
tet per metrū quod semp̃ constat ex tribz



dactilis continuis. Si autem poneretur apum non essent tres dactili continui. posset tamen dici quod causa metri ponitur apium pro apum.

**¶** Prosa secunda tertijs libri.

**U**m defixo paululum visu. Hic est prosa secunda huius tertijs in qua philosophia ponit diversas opiniones circa falsam felicitatem. & primo Boetius ostendit quomodo se philosophia habuit post predicta. secundo philosophia ostendit quod omnes homines nituntur peruenire ad beatitudinem quam ipsa diffinit. tercio ostendit quod homines sepe abducuntur a vera felicitate diversis erroribus quarto ponit errores siue opinionibus circa felicitatem. secunda ibi. Omnis mortalium. tertia ibi. Hunc uti. quarta ibi. Quorum quidem. Dicit primo. Postquam philosophia premisit ordinem procedendi de falsa felicitate ad veram tunc pro tunc ipsa paululum defixo visu. id est inclinat oculis & recepta velut in angustiam. id est nobilem sedem mentis sue sic cepit. id est incepit loqui.

**¶** Nota quod capitis inclinatio est signum subtilis imaginationis propter quod subtiliter & profunde imaginantes caput inclinant. & quoniam non videtur delata coram oculis. ideo philosophia volens subtiliter speculari de felicitate cuius speculatio difficilis est ipsa inclinatio visu contraxit se in nobile speculationem suam mentis.

**¶** Omnis mortalium cura. Hic philosophia ostendit quod omnes homines nituntur peruenire ad unum finem beatitudinis quam beatitudinem ipsa etiam diffinit & dicit sic. Omnis cura. id est sollicitudo mortalium. id est hominum quam curam exercet labor multiplicium studiorum quod aliqui student in litteratura aliqui in mercacia. & sic de alijs illa cura procedit diverso calle. id est diverso modo viuendi. sed tamen nituntur peruenire ad unum finem beatitudinis. Illud autem ad quod homines nituntur peruenire est tale bonum quo quis adeptus nihil ulterius queat desiderare quod scilicet bonum est summum omnium bonorum continens in se cuncta bona cui scilicet bono si quid. id est aliquid abforet. id est deesset non posset esse summum bonum quod relinqueret aliquid extrinsecus. id est extra illud bonum quod posset optari. Ex quibus dictis

philosophia concludit diffinitionem beatitudinis. dicens. Liqueat. id est manifestum est beatitudinem esse statum perfectum congregatione omnium bonorum. **¶** Nota cognitio ultimi finis magis nun incrementum confert ad vitam. primo ethicorum quod secundum exigentiam finis cetera moderatur secundum Lincomiensem primo posteriorum. ideo philosophia tradit nobis cognitionem ultimi finis scilicet beatitudinis. **¶** Nota finis est magis eligendus his que sunt propter finem. ut patet per Aristotelem tertijs topicorum. Item ibidem. Cuius finis est bonum ipsum quod bonum. Item omnia denominanda sunt a fine. unde poeta. Si finis bonum est totum laudabile tunc est. **¶** Nota finis in agibilibus habet se sicut principium in speculabilibus sicut intellectus noster naturaliter adheret primis principijs sic appetitus noster naturaliter adheret ultimo fini qui est summum bonum. **¶** Nota quod duplex est finis scilicet finis quo & finis gratia cuius omnia fiunt. Ille est enim unus sicut deus vel beatitudo. & iste finis appetitur ab omnibus sub una ratione inquantum est bonum faciens appetitum hominis. Finis autem quo est operatio quam homines nituntur adipisci finem gratia cuius & talis finis non est unus sicut non est una operatio omnium. ideo dicit philosophia. quod cura hominum procedit diverso calle ad consequendum ultimum finem. **¶** Nota illud ad quod omnes homines nituntur peruenire est bonum quod bonum est quod omnia appetunt primo ethicorum. **¶** Nota quod beatitudo habet rationem ultimi finis ipsa est tale bonum quo adeptus nihil ulterius desiderat nam de ratione finis est esse ultimum & ultra illud quod est ultimum nihil est. ergo etiam oportet illud esse summum bonum quod illud quo adeptus nihil ulterius desideratur est summum bonum tale autem est beatitudo. **¶** Nota quod beatitudo est bonum optimum pulcherrimum & delectabilissimum. ideo beatitudo est status perfectus aggregatione omnium bonorum continens in se omnia bona. si enim aliquod bonum sibi deficeret non esset summum bonum.

**¶** Hunc uti diximus. In ista parte ostendit philosophia quod homines a vera felicitate diversis erroribus abducuntur dicens. Hunc scilicet statum



beatitudinis omnes mortales sicut diximus  
conantur adipisci diuerso tramite. i. diuersa  
via quia cupiditas. i. appetitus veri boni  
naturaliter est inserta metibus hominum sed  
beatitudo est verum bonum quia summum sed  
deum? error abducit homines ad falsa bona

**N**ota quia beatitudo aggregat in se omnia bona ideo eius cupiditas naturaliter est hominibus inserta. **V**bi tamen sciendum quod beatitudine continere omnia bona potest intelligi dupliciter. vno modo formaliter sic non continet omnia bona quia felicitas formaliter & essentialiter potest esse sine bonis exterioribus ut sine diuicijs & ceteris bonis. **A**lio modo intelligitur continere ea virtualiter ita quod beatitudo excellat omnia bona & sic est vera.

**N**ota quod philosophia hic vtitur quadam figura que dicitur epiteton dicendo deum? error. nullus enim error est qui non sit deuius. **V**nde poeta.

**F**iet epiteton si dicas tristia bella **N**ota cum mens humana naturaliter desideret verum bonum nunquam tedit in falsum bonum nisi in quantum ipsum estimatur esse verum bonum talis autem estimatio est deum? error. ergo deum? error ad falsa abducit.

**Q**uorum quidem alii summum bonum esse. **D**ic philosophia ponit diuersas opiniones circa felicitatem ostendens quomodo homines per errorem ad falsa bona ducebantur. secundo ostendit quod in talibus bonis posuerunt beatitudinem. tercio ostendit quod naturaliter eorum intentio tendebat ad veram beatitudinem. secunda ibi. **Q**uibus omnibus. tercia ibi. **B**ed ad hominum studia. **P**rimo ostendit quod homines errabant circa falsa bona statuendo in eis finem. secundo ostendit quod quidam fines adinuicem permutabant. tercio alia bona fortuita reducit ad predicta. secunda ibi. **f**ut etiam. tercia ibi. **i**n his igitur. **P**rimo dicit.

**Q**uorum supple hominum qui ducuntur ad falsa bona alii credentes summum bonum esse in nihilo indigere ipsi elaborant ut affluant. i. habundent diuicijs ponendo omnem sufficientiam esse in diuicijs & in hoc errabant. **A**lii vero summum bonum iudicantes quod dignissimum est reuerentiae. i. honore tales adeptis honoribus nituntur esse reuerendi suis ciuibus putantes in honoribus temporalibus

veram dignitatem consistere & in hoc errabant **S**unt alii qui summum bonum constituent in summa potentia. hi conantur regnare vel adherere regnantibus tanquam consiliarij vel familiariares eorum per hoc putantes se esse vere potentes & in hoc decipiuntur. sed quibus claritas. i. fama videtur esse optimum bonum illi festinant apparere. id est dilatare gloriosum nomen. id est pulchram famam. artibus. i. studijs belli sicut viri militares vel artibus pacis sicut sapientes mundi credentes se per hoc acquirere gloriam immortalem & decipiuntur per hoc. **P**lurimi vero. i. multi metuntur. i. mensurant fructum boni gaudio & leticia exteriori. hi putant. i. estimant felicissimum diffluere. i. habundare voluptate. i. delectatione corporali estimantes in hoc consistere verum gaudium quod est erroneum. **N**ota quinque sunt in quibus errantes a vero bono posuerunt consistere veram felicitatem scilicet diuicie. honores. potestates. gloria & voluptates. **Q**uorum sufficientia sic accipitur. **C**um finis habeat rationem boni secundum diuersitatem boni diuersificatur finis. **E**st autem triplex bonum. utile. delectabile & bonum honestum. & illi qui intendebant bono utili posuerunt felicitatem in diuicijs sed qui intendebant bono delectabili ponebant voluptates & in illis posuerunt fines & felicitatem. **Q**ui autem intendebant bono honesto isti diuersificabantur quia bonum honestum est bonum secundum rationem. **R**atio autem est duplex scilicet speculativa & practica. de bono honesto quod consistit in speculatione non loquebantur isti quia tale bonum est latens. ipsi autem posuerunt felicitatem in bono honesto quod est bonum rationis practice tale ergo bonum vel consistit in opinione hominum & sic est gloria. vel consistit in exercicio actus realis & hoc est dupliciter vel enim existit in exercicio proprii actus circa alios & sic est potestas. vel consistit in exercicio actus aliorum circa se & sic est honor.

**S**unt etiam qui horum fines. **I**n ista parte ostendit quomodo quidam istorum fines iam dictos permutabant & dicit. **S**unt etiam



aliqui qui fines & causas finales pmutat  
alterutro. i. adinuicem desiderantes vnum  
ppter alteru. nam quida desiderant diuicias  
& voluptates ppter potentiam. & sunt alij  
qui potentiam petunt. i. desiderat causa pe-  
cunie. i. ppter diuicias vel causa pferendi  
nominis. i. causa dilatationis fame. **Nota**  
scdm Aristotelem tercio ethicoz. Qualis  
vnusquisq est talis finis videtur ei. scdm  
ergo diuersam dispositione hominu diuersi  
fines eligunt. Illud aut eligi ppter aliquem  
finem per qd aliquis videtur posse consequi  
illum finem. cum igitur ponentes finem esse  
diuicias magis putabat se diuicias conse-  
qui per potentia ipsi appetebat potentia ppter  
diuicias & econuerso quibo videbatur se  
posse consequi potentia per diuicias ipsa ap-  
petebant diuicias propter potentiam & sic  
posuerunt pmutatione istoru finiu adinuicem

**In his igitur ceterisq talibo.** Dic pbria re-  
ducit omnia bona fortune in quibo ponunt  
homines felicitate & pdicta quinq & dicit  
**In his igitur quinq bonis & ceteris talibo**  
scz reducibilibo ad pdicta versatur intentio  
actu humanoz & vtoz. i. desirioz &  
manifestat exemplariter q alia reducunt  
ad ipsa dicens. veluti nobilitas & fauor po-  
pularis que videntur comparare quadam  
claritate. i. gloriā ideo suple reducuntur ad  
gloriam. vxor aut & liberi. i. filij sunt que  
appetunt gra iocunditatis. i. causa volup-  
tatis ideo ad voluptate reducunt. sed san-  
ctissimu gen? amicoz n nueratur in bona  
fortune s nuerat in virtute. Reliquu vero  
quod cadit sub exteriori fortuna illud assu-  
mitur vel causa potentie sicut est admini-  
stratio officioz vel assumit causa delectati-  
onis sicut exercitiu ludoz sed bona corporis  
pmpu est vt referant. i. reducant etiā ad  
superiora bona qz robur & magnitudo que  
est signu fortitudinis corporalis videntur  
p stare valentia. i. potentia & sic ad poten-  
tiam reducunt. sic pulcritudo & velocitas  
videtur p stare celebritate. i. gloriā ad qua  
reducuntur. salubritas aut. i. sanitas videtur  
conferre voluptate ad quam reducunt. & sic  
omnia bona fortune reducunt ad pdicta

quinq. **Nota** indigentia alicui? boni au-  
get desiriu illius boni. ideo scdm variam  
indigentiam hominu variat eoz desiriu  
**Vnde** Aristoteles primo ethicoz dicit. q  
egrotans sanitate. mendicus diuicias. cons-  
ciat aut sibiipsis. ignorantie eos qui magis  
num aliquod habet sup se admirantur. fm  
ergo diuersam dispositione hominu felici-  
tas ponebat in diuersis bonis fortune q tñ  
sub pdictis bonis quinq comprehendunt.

**Nota** licet amici afferant iocunditatem  
tñ non sunt computandi in bona fortune.  
cu em amicitia sit virtus oportet q amici  
virtute acquiratur. quod at virtute acqui-  
ritur p virtute conseruatur. & tale non pt  
esse bonu fortuitu. **Ite** amicitia fundata  
super bono honesto e sanctissima & in vir-  
tute nueratur. sed amicitia fundata sup bo-  
no vtili & delectabili fortuita est.

**Quibo omnibo solam beatitudinem.** In ista  
parte pbat pbria q omnes pdicti qrebant  
beatitudinem in his bonis & dicit. Omnibus  
desideratibo pdicta bona liquet. i. manife-  
stum est ipsos desiderare beatitudinem. nam  
illud bonum qd quisq petit. i. desiderat pre  
ceteris illud indicat esse summū bonu sed  
nos diffimim? summū bonū esse beatitudi-  
nem qre statu illū quē quisq desiderat pre  
ceteris indicat esse statum bonū. i. beatitu-  
dinem. **Et** tunc recolligit bona false felici-  
tatis dicens. Dabes ante oculos tuos appo-  
sitam formam humane felicitatis scz opes.  
honores. potentia. gloriā. voluptates que  
considerans epicurus constituit voluptate  
esse summū bonū eo q oia cetera videbant  
afferre. i. dare aio iocunditatem. **Nota** q  
omnes appetentes pdicta bona appetebat  
beatitudinem. nam qcquid aliquis eligit pre  
alijs hoc videtur sibi esse summū bonū sed  
aliquis pre ceteris eligit diuicias q diuicie  
videbant sibi summū bonū. alijs honores  
& sic de alijs. q omnes pdicti appetebant  
beatitudinem. **Nota** qz pdicta bona vide-  
tur conferre aliquam iocunditatem omnia  
videtur esse ordinata ad iocunditatem tanq  
ad finem & qz in voluptatibo est maxia iocu-  
ditas. ideo epicuri posuerunt felicitatem



consistere in voluptatibus.

**S**ed ad hominum studia reuertor. **D**ic ostendit phia qd licet homines in predicto modo errent tñ eorū intentio semper fertur ad veram beatitudinem. secundo ostendit unde hoc proueniat ibi. **I**n quo qñta sit. **P**rimo pñmittit intentū suū. secundo declarat ibi.

**N**um enim. **P**rimo dicit. **E**go reuertor ad studia. i. ad intentiones hominum quorum animi? & si pro quibus memoria caligante.

i. obscurata suple desiderio pñtium bonorū tñ semper repetit per naturalem inclinatio nem summū bonū sed ignorat quomodo illud repetat velut ebrius qui ignorat quo tramite. i. qua via reuertat donū. **N**ota sicut ebrius scit se habere domum sed ppter defectū ratiois nescit quō ad eam redeat. sic homines aliquo modo in generali sciunt & cognoscunt summū bonū & naturaliter inclinant ad illud tanq̃ ad principiū a quo processerūt sed inebriati amore temporalium bonorū nesciūt quō ad id perueniāt.

**N**um em̃ videntur errare hi. **D**ic declarat intentū suū scz qd oēs qñrentes pñdicta bona querebant aliquid qd pñrie conuenit sumo bono & primo ostendit hoc de diuicijs dicēs.

**N**um pñ nunq̃ isti vidēt errare pñ intentionē a sumo bono qñ mitunt nullo indigere ratione cuius querebant diuicias. q. d. non errant a summo bono quia nullo indigere maxime spectat ad summū bonū. vñ dicit atqui pro certe nō est aliud qd eque possit pñficere beatitudinē q̃ status copiosus oīm bonorum nec alieni egeus sed sibi ipse sufficiens. **T**unc ostendit idem de honoribus dicēs. **N**um vero labunt suple ab intentione summi boni qui illud qd est optimū putāt id etiā esse dignissimū cultu reuerentie. i. honoris & respondet. minime suple labūtur neq̃ em̃ est vile & cōtemnendū qd intētio oīm mortaliū laborat adipisci & sic quērentes honore qñrebāt aliqd qd est in sumo bono eo qd sumū bonū est honorabilissimū **T**unc ostendit idē de potentia dicēs. **A**n pronunq̃ in bonis. i. int bona nō est nūeranda potentia. q. d. sic. quid igit̃ est dicendū nisi qd quērentes potentiā etiā tendūt ad sumū

bonū cum summū bonū sit potentissimū nō em̃ istud est estimādū imbellicū & sine viribus. i. sine potētia qd cōstat eē pñstanti? i. potēti? oībo rebo. **T**ūc ostendit idē de gloria dicēs. **A**n claritudo. i. gloria ē mbilipēdens da ita vt qñrentes gloriā non tendāt ad sumū bonū. q. d. nō est mbilipēdenda sed nequit. i. non potest seq̃strari. i. negari quin omne qd est excellentissimū illud etiaq̃ videatur esse clarissimū. i. gloriosissimū.

**T**unc ostendit idem de voluptate dicēs. **Q**uid attinet dicere. q. d. de se manifestum est beatitudinē non esse anxiam & tristē nec subiectam doloribus & molestijs sed suple magis est plena voluptate & iocunditate & per consequens quērentes voluptatem & leticiam tendūt ad summū bonum.

**Q**uā aut iocunditas & voluptas includatur in bono summo probatur per locū a minori dicēs. **Q**uoniam in minimis rebo scz appetendis patet qd aliquid appetitur quod delectat haberi & ipso frui. **D**ec igit̃ sunt quē homines volūt adipisci & ea de causa quērent diuicias. dignitates. regna. gloriā & voluptates. qz per hoc credunt sibi esse venturam sufficientiam. reuerentiam. potentiam. celebritatem & leticiam. bonum igitur est qd homines appetunt diuersis studijs.

i. intentionibus. **N**ota qd ex tota ista lra potest formari vna ratio. scz qd quērentes predicta bona quērent beatitudinem. **R**atio est ista. **I**lli tendunt ad beatitudinem qui tendunt ad sufficientiam. reuerentiaq̃. potentiam. celebritatem & leticiam. sed appetentes predicta bona scz diuicias. dignitates. regna. gloriā & voluptates. tendūt ad sufficientiam. reuerentiam & sic de alijs. ergo tendunt ad beatitudinem. **M**aior est nota. qz sufficientia. reuerentia sunt cōditiones beatitudinis que perfectissime resperiuntur in beatitudine. **Q**uērentes ergo pñprietates beatitudinis tendunt ad beatitudinem. minor patet ex littera. **N**ota qd quērentes diuicias propter sufficientiam ferebantur in summum bonum naturali appetitu. quia in summo bono est vera sufficientia. & in hoc non errabant. sed quia suf-



ficientiam que est nullius indigentie putabāt sibi puenire p diuicias in hoc errabāt. Similiter querentes dignitates ppter reuerentiam naturali intentione ferebantur beatitudinē eo q̄ beatitudo est reuerēdissima sed q̄ summā reuerentiā putabāt sibi subuenire per dignitates temporales. ideo in hoc errabant. & sic intelligit de alijs.

**I**n quo quanta sit nature vis. **H**ic ostendit p̄bia unde hoc pueniat q̄ quātūcūq̄ intentio hominum sit diuersa tñ intendit in beatitudinē & ostendit q̄ hoc puenit ex vi naturalis inclinatiois que nulli auferri potest & dicit. **I**n quo scz appetitu boni vel beatitudinis facile monstrat quāta sit vis nature cū licet sint varie & dissidentes. i. discordantes sententie hominū & summo bono tamen homines consentiūt. i. concordant in diligendo. i. diligenter appetendo finem boni. i. beatitudinem. **N**ota q̄ fine existēte vno pnt diuersificari actiones tendentes in illū finē. si em̄ ppter diuersitatem actionū esset diuersitas finū nō esset euenire ad vnū finē sed procedere in infinitū in finibus quod patz falsū ex sc̄o methaphisice. & hoc est vñ de fine cui⁹ gratia om̄ia fiūt q̄ ille est vn⁹ & non de fine q̄ vt p̄i⁹ visum est. licet ḡ sint diuerse sententie & studia hominū tñ conueniūt in appetēdo vnū finem scz beatitudinem.

**M**etrum sc̄m tercij libri

**Q**uantas rerum flectat habenas. **H**ic incipit secundū metrum hui⁹ tercij quod dī pindaricum ab inuēto. anapesticum a pede predominante & est dimet̄r q̄ constat ex quatuor pedibus q̄ duo constituunt vnū met̄r. **I**n quo metro q̄ philosophia supra dixerat q̄ vis nature operatur q̄ intentio hominū semper tendit in bonum. ideo hic commendat vim nature ostēdens q̄ tāta est vis nature q̄ quātūcūq̄ res abducatur assuefactione vel violentia ad aliquid quod est sibi p̄t naturā tamē sibi p̄i derelicta semp redit ad illud q̄ in est sibi s̄m naturā & p̄mittit suā intentionē. secundo manifestat p̄positū ibi. **Q**uamuis. primo dicit. **M**ibi p̄bie placet promere. i.

manifestare cantu arguto. i. sonoro lentis fidibus. i. cordis lente sonantibus q̄ntas habenas. i. naturales inclinationes potens natura flectat. i. regat quibus legibus prouida natura seruat. i. conseruat immensum orbem & quibus legibus natura stringat ligans singula inresoluto nexu. i. coniunctōe indissolubili. **N**ota triplex est natura. natura naturās sicut est deus a quo depēdet celum & tota natura. **A**lia est natura naturans & naturata simul sicut celum quod dī natura naturata inquantū depēdet a deo & dicit natura naturās inquantū influit naturis istorū inferiorū. **A**lia est natura naturata tantum quam beatus **A**ug⁹. sic diffinit. **N**atura est quedam vis & potentia diuinitus insita rebus creatis q̄ vnicui⁹ rei suū esse tribuit qua cū quisq̄ mala vti⁹ malus eē indicatur. **I**n p̄posito dictū p̄bie p̄t intelligi de natura tercio modo dicta licet quidā exponant pro natura primo modo sumpta. **I**te leges nature hic vocat determinationes & p̄prietates naturales cuiuslibet rei a deo sibi constitutas.

**Q**uamuis p̄mi pulcra leones. **H**ic p̄bia manifestat p̄positum per quatuor exempla. sc̄o generalit̄ cōcludit s̄l r eē in oībo alijs ibi. **R**eplet. **P**rima in quatuor p̄tes s̄m quatuor exempla que patebunt. **P**rimus exemplū est de quadrupedibus sicut de leonibus q̄ licet ex quadā assuefactōe doment̄ ita vt mitescant metuendo suū magistrum tñ si multum offendantur redit eorū crudelitas naturalis ita vt p̄mo lacerāt dētibus magistrū suū. **V**n dicit in l̄ra. **Q**uamuis leones p̄mi. i. libici gestent. i. portēt pulcra vincula. i. catenas in collo & capient. i. recipiant escas datas. i. porrectas eis. **M**ambo sui magistri & q̄uis metuāt trucē. i. crudelē magistrū leones inq̄ soliti ferrent. i. pati verbera magistri sed si cruor tinxerit. i. madidauerit horrida ora. i. colla leonū p̄ nimia vbera tūc animi leonū resides. i. quieti redeūt ad naturālē crudelitatem. & leones meminere sui. i. sue nature grām fremitu. i. magno rugitu ipsi laxāt. i. solunt colla solutis nodis. i. ruptis vinculis



et primus suus domitor scilicet magister ille im-  
buit. i. recipit lacer. i. laceratus rabidas  
iras cruento dente scilicet leonis. **¶** Nota secundum  
Ibidem libro ethimologiarum. peni sunt homi-  
nes cartbaginenses. Est autem cartbago ci-  
uitas libie propter quod leones libie vocat le-  
ones peni & huiusmodi leones libie facilius  
domantur. **¶** Nota quantumcumque leones dos-  
mentur & assuefactione ducantur a sua crude-  
litate. si tamen afficiantur cruore vel sanguine  
redeunt ad naturalem crudelitatem.

**¶** Que canit altis garrula ramis. Dic ponit  
secundum exemplum quod est de volatilibus & est  
tale. Amicula capta que preter naturam dos-  
mesticatur quantumcumque foueatur deliciis hominum.  
tamen habita oportunitate redit ad silues-  
tritatem. Unde dicit in littera. Ales gar-  
rula que canit altis ramis si illa capta claudi-  
tur in antro cauee. i. domuncule supple ut ibi  
maneant ad solatiu hominum licet ludens cura  
hominum ministret huiusmodi pocula illata. i.  
limita melle & largas dapes ministret dul-  
ci studio. si tamen illa amicus saliens ex arto tecto-  
ri. i. ex arca domuncula viderit gratas um-  
bras nemorum ipsa proterit pedibus suis escas  
sparsas & ipsa mella quia fuit detenta re-  
quirat siluas & dulci voce susurrat. i. cantat  
in siluis. **¶** Nota natura non assuescit in con-  
trarium. si enim lapis centies millesies precipiatur  
sursum non assuescit ascendere sursum. licet  
per aliquam consuetudinem vel violentiam natura  
possit ad tempus impediri. tamen semper inclinatur  
ad proprium opus.

**¶** Validis quondam viribus acta. Dic ponit  
tercium exemplum de vegetabilibus sicut de vir-  
ga crescente quod tale est. Licet virgula  
erecta per violentiam incuruetur tamen reli-  
cta proprie nature ipsa sursum erigitur. Unde  
dicit in littera. Virga quondam acta. i.  
coacta validis viribus supple hominis incur-  
uantis eam ipsa flectit primum cacumen.  
sed si dextra curuans remiserit hanc ipsa  
spectat. i. respicit celum recto vertice. quod  
deposita violentia incuruat is virga redit ad  
naturalem rectitudinem. **¶** Nota licet natura  
rerum inanimatarum non facile assuescat in contrarium  
tamen in hominibus rationalibus multum facit assuescere

deum vel consuescendo. quod licet aliquis sit ma-  
le complexionatus tamen per visum & consuetu-  
dinem abilitatur & complexio mutatur.  
Unde Seneca. Consuetudo est altera na-  
tura.

**¶** Cadit hesperias phebos in vndas. Dic phi-  
losophia probat intentum suum ponendo quar-  
tum exemplum in corporibus celestibus & est  
tale. Sol motus ab oriente in occidentem  
cadit in mare hespericum sed naturali in-  
clinatione redit ad orientem sub nostro em-  
ispermio. Unde dicit in littera. Phebos. i.  
sol cadit in vndas hesperias. i. occidet ales  
per secreta tramite. i. secreta via scilicet sub ter-  
ris rursus. i. iterum vertit cursum suum ad  
solitos ortus. i. ad partes orientales.

**¶** Nota quod Boetius hic loquitur more poe-  
tarum qui dicebant solem tempore vespers-  
tino descendere in mare occidentale ut ibi  
lauaretur a sordibus & a puluere quo macu-  
latus fuit existens in nostro emispermio sed  
hoc non est verum quod sic apparet ruditati ho-  
minum.

**¶** Repetunt proprios queque recursus. Dic  
philosophia concludit idem esse in omnibus aliis en-  
tibus. videlicet quod omnia entia quocumque modo  
per violentiam seu assuefactionem a sua abdu-  
cantur natura tamen sibi derelicta semper  
redeunt ad illud quod inest eis per naturam  
Unde dicit in littera. Queque. i. quelibet entia re-  
petunt proprios recursus. i. naturales mo-  
tus & singula. i. omnia entia gaudent suo  
reditu supple redeundo ad illud supple quod  
conuenit eis secundum naturam. Nec ulli manet.  
i. adest traditus ordo nisi quod suo fini in-  
xerit ortum. i. principium & fecerit stabili-  
lem orbem. i. circulationem sui coniungen-  
do finem principio. **¶** Nota quod orbis in appo-  
sito est circulus vel linea circumducta rediens  
ad idem punctum unde incepit equaliter dis-  
tans a medio. facit autem hoc stabilem sui orbem  
procedens a deo tanquam a suo principio transit  
per temporalia in quibus non sinit sed redit  
ad deum tanquam ad suum finem per contem-  
plationem mentis.

**¶** Prosa tertia terti libri.  
Os quod o terrena animalia. **¶** Ita



est tertia p[ar]sa hui[us] t[er]ci[us] in qua & in alijs  
sequentib[us] ostendit q[uo]d vera felicitas n[on] con  
sistit in illis que quidam putauerunt esse  
summa bona sed t[er]m[in]e est falsa felicitas in  
ipsis. Et primo p[ro]bat ea que dicta sunt in  
metro adaptat specialit[er] ad homines & c[um]  
hoc p[ro]ponit intentum suu[m]. Secundo probat  
intentum ibi. **Primu[m] igitur** dicit primo.  
Dictu[m] est q[uo]d o[mn]ia repetunt suu[m] finem v[er]o q[uo]d o[mn]ia  
terrena a[n]i[m]alia. i. v[er]o homines qui estis de  
diti terrenis somnatis. i. im[p]fecte cog[no]sci  
tis vest[r]u[m] principiu[m] licet tenui imagine. i.  
exili similitudine & p[ro]spicitis illum verum  
finem beatitudinis licet cog[n]itione minime  
perspicaci t[ame]n q[ua]licu[m]q[ue] cog[n]itione eor[um]. i. ideo  
naturalis intentio ducit v[os] ad v[er]u[m] bonu[m]  
& multiplex error ab eodem v[os] abducit.  
Et t[un]c p[ro]ponit intentu[m] suu[m] dic[en]s. Considera  
na[m]q[ue] o[mn]i[u]m Boeci an homines valeant puenire  
ad destinatu[m] finem. i. ad beatitudin[em] per ea  
quib[us] putant se adepturos beatitudin[em]. si  
enim pecunia vel honores &c. afferu[n]t quid. i.  
aliquid tale cui nihil bonor[um] videat abesse  
nos fateamur aliquos fieri felices adeptor[um]  
bonor[um] bonor[um] s[ed] si non valent efficere. i. fac  
cere quod p[ro]mittu[n]t & carent plurib[us] bonis  
nomine liquido. i. manifeste falsa species bea  
titudinis in eis deprehenditur. q[uo]d d[icitur] sic.

**¶** Nota principiu[m] omniu[m] rer[um] q[uo]d est deus  
est vera beatitudo. vt postea patebit. tale  
principiu[m] q[ua]si somnando cognoscitur & dif  
ficulter ad ipsu[m] deuenit non enim p[er]fecte in  
presenti statu ipsum cognoscim[us] q[uia] intelle  
ctus noster habet se ad ipsum sicut oculus  
noctue ad lumen solis. ex secundo metha  
ph[is]ice. Etiam ad tale beatitudin[em] cu[m] diffi  
cultate puenit. v[er]u[m] Alan[us] i[n] anticlaudio dicit.  
Difficilis accessus ad hanc facilisq[ue]  
recessus. Accessus paucis casus patet o[mn]ib[us]  
In quam vix aliquis transire valet. valet  
omnis ab illa declinare via. Que paucis per  
uia multis claudit[ur] arta nimis intranti lar  
ga ruine.

**¶** **Primu[m] igitur teipsum.** Dic p[ro]bat in  
tentum suu[m] q[uo]d ista bona non efficiat quod  
p[ro]mittu[n]t & p[er] consequens in eis est falsa bea  
tudo. Et primo ostendit hoc de diuicijs.

post id[em] de alijs bonis. **Primo** ergo probat  
q[uo]d diuicie non offerunt sufficientia[m] qua[m] vi  
dentur p[ro]mittere & p[ro]pter qua[m] appetuntur.  
Secundo probat q[uo]d diuicie co[n]feru[n]t indigentia[m]  
Tercio p[ro]bat q[uo]d indigentia[m] non auferunt.  
secunda ibi. **Atqui** tertia ibi. **Quis** autem  
modus. **Primo** intendit tale rationem. In  
illis non consistit vera felicitas q[uia] n[on] reddu[n]t  
hominem sibi sufficientem sed diuicie sunt  
huius. ergo &c. maior est nota q[uia] felicitas  
est bonu[m] sufficientissimu[m] nullius egens. mi  
nor[um] declarat in littera & p[re]cedit p[ro]bat more  
didascalico. i. interrogando & responde[n]do.  
& dicit sic. **Primu[m] igitur teipsum** Boetium  
interrogo qui paulo ante diuicijs affluebas  
. i. habu[n]dabas nuncq[ue] ne anxietas. i. tristi  
cia co[n]cepta ex aliqua iniuria confudit ani  
mum tuu[m] inter opes habundantissimas. &  
respondit Boetius. **Atqui** pro certo ego  
nequeo reminisci me fuisse tam libero anio  
qui[m] semper angerer. i. offenderer aliquo  
Et dicit p[ro]bat. **Nonne** tibi aliquid aberat q[uo]d  
abesse n[on] velles vel tibi aliquid aderat q[uo]d  
adesse noluisse. Respondet Boetius. Ita  
est inquam. Tunc p[ro]bat concludit dic[en]s.  
Ideo illius q[uo]d aberat p[re]sentiam desiderabas.  
hui[us] aut[em] q[uo]d aderat desiderabas absentiam.  
Dicit Boetius. confiteor inquam. Et p[ro]bat.  
inquit. Eget vero. i. caret quod quisq[ue] desi  
derat. Dicit Boetius. eget. Et philosophia.  
Qui vero eget aliquo non est vsq[ue]quaq[ue] sibi  
sufficiens. Dicit Boetius. minime suple est  
sufficiens. Et p[ro]bat. Tu itaq[ue] hanc insuffi  
cientia[m] sustinebas plen[us] opib[us]. Concludit  
ergo p[ro]bat ex concessis dic[en]s. Igitur opes  
nequeu[n]t facere nihilo indigente & sibi suf  
ficiente. & hoc erat q[uo]d p[ro]mittere videbant[ur].

**¶** Nota q[uo]d omnis appetitus est ratione car  
rentie. vnde illud quod quis habet p[ro]p[ter] non  
desiderat sed magis amat. **V[er]u[m] Augustinu[m]**  
ix. libro de trinitate dicit. Idem appetitus  
quo quis inhiat rei cognoscende fit amor  
rei cognite. Ideo dicit p[ro]bat. eget vero q[uo]d  
quisq[ue] desiderat. **¶** Nota p[ro]bat dicit. qui eget  
n[on] est sibi sufficiens. contra hoc diceret al  
iquis. sapiens eget q[uia] indiget bonis exte  
riorib[us] sine quib[us] viuere non potest. & t[ame]n



sapiens est sibi sufficiens p **Senecam**. ix. epistola qui dicit. Sapiēs seipso cōtentus est. Ad hoc dicendum q sapiens indiget quibusdā ad viuendū. s. ad beate viuendū seipso contentus est. Vnde dicit **Seneca**. ix. epistola. Sapiēs seipso contentus est ad beate viuendū sed non ad viuendum. ad viuendū em multis rebo illi opus est. sed ad beate viuendū tm cōtentus est animo sano & erecto & despiciente fortunā.

**Atqui hoc q.** Dic probat pbia q diuicie conferunt indigentia & per consequens non consistit in eis felicitas cū felicitas sit bonū sine omni indigentia. probat at in littera q pecunia cōfert indigentia per hoc q pecunia facit vt homo indigeat alieno presidio quo pecuniā suā tueat ne p violentiā auferat. Vnde subdit in littera. Atqui p certe ego puto hoc maxime considerandū q pecunia nihil habeat suapte natura. i. in sua natura vt nequeat auferri his iniustis. i. nolentibus a quibus possidetur. Dicit **Boetius**. Fateor inq. & pbia. quid mi fateare. q. d. oportet vt fatearis cum quotidie aliquis valentior. i. fortior eripiat eam iniusto. i. nolenti. vnde em sunt qrimonie forenses. i. iudiciales nisi q pecunie erepte vi vel fraude repetunt in iudicio. Respondet **Boetius**. ita emq. Et pbia. Egebit igit qsq presidio. i. auxilio extrinsecus petito quo tueat suā pecuniā quā posset amittere. Respondet **Boetius**. dubitari nequit. Tunc pbia concludit ex dictis dicēs. Igit res est relapsa. i. mutata in contrariū. nam opes que putabant sibi facere sufficientes faciūt poti indigentes alieno presidio. **Nota** illud quod per violentiā acquiri p violentiam p auferri sed pecunia per violentiā acquiritur. quia dicit **Aristoteles** primo ethicoz. q omnis pecuniosus est violentus. ergo violent auferitur pecunia ppter quam violentiā fiūt querimonie forenses. Vbi sciendū q forū est locus rerū venaliū. sed forus est locus exercendarū litiū corā iudicio. Inde forensis quod idem est q iudicialis.

**Quis autē modus est.** Dic pbia probat q diuicie non auferunt indigentia. & sic per

consequens non consistit in eis felicitas. & dicit. quis est modus quo indigentia depellatur diuicijs. nunquid diuites nequeunt esurire. q. d. sic. nūquid non possunt sitire. q. d. imo. nunquit mēbra pecuniosoz non sentiūt frig? hibernū. i. hyemale. q. d. sic. Sed tu inquier. i. dicēs opulentis. i. diuitibus adest aliquid quo famem facient & frigus depellant. Respondit pbia hoc modo. indigentia p consolari diuicijs sed penit? auferri non p. Nam si hec scz indigentia semp hyans. i. desiderās & poscēs aliquid explet opibz. Necessē est tamen vt maneat indigentia que posset expleri q quantum cumq sitis diuitis vel fames mitigetur adhuc diues p? sitiet & esuriet & qd nature minimū est auaritie nihil satis ē. qre si opes non possunt submouere. i. repellere indigentiam sed faciunt indigentiam quid est. i. quomodo esse potest q credatis eas p stare. i. dare sufficientiā. q. d. nullo modo debet credi. **Nota** q omnis indigentia vel est indigentia nature vel auaricie. Indigentia nature paucissimis suppleri potest. eo q natura paucis minimisq contenta est. vnde propter naturā n oportet multum querere diuicias nec per diuicias indigentia nature amoueri potest. sicut nec ipsa natura mutari potest. Indigentia vero auaricie est q nullo modo expleri potest. & ita diuicie eam amouere non pnt. ideo plus augēt q dicūt **Auarus** non implebitur pecunia. **Nota** q diuicie non solū nō inducunt sufficientis am sed nec inducunt sapientiam. quia dicit **Seneca**. Quid prosunt stulto multe diuicie dum per eas non possit fieri sapiens.

#### **Metrum tercium tercij libri**

**Q**uamuis fluente diues auri gurgite. Istud est tercium metrum hui? tercij quod dicitur archilochicum ab inuatore. iambicum a pede predominante cui cōiungitur metrum elegiacū. In quo metro philosophia inuehitur contra auaros quos in presenti vita sollicitudo diuiciāz affligit & in morte derelinquit & dicit. Quāuis diues auarus fluente. i. habundante iauri gurgite. i. multitudine co-



gat. i. congregat opes non expleturas suā cupiditate. & q̄m̄s diues oneret. i. p̄mat colla sua baccis. i. gemmis preciosis rubri littoz. i. rubri maris quia gemme colliguntur in littoze rubri maris. & q̄m̄s scindat. i. diuidat arando rura opima. i. agros fecundos centeno boue. i. cum centum bobo adhuc cura mordax. i. sollicitudo non desierit ipsum superstitem. i. viuentem & leues opes q̄ leuiter trāseunt non comitant ipsū defunctū. i. mortuū. **¶** Nota q̄ circa litterā gurgēs s̄m̄ **Dugucionem** & **Ishidōz** libro ethymologiaz est locus altus. i. pfundus in flumine & in pposito signat habūdantē affluentiā auri. **¶** Itm̄ s̄m̄ **Dugucionem** bacca p̄ duplex e inuenit̄ positū p̄ fructu olive vel lauri vel p̄ quolibet fructu. aliq̄n̄ aut̄ inuenit̄ p̄ gēma p̄ciosa & sic sumit̄ hic. **¶** Itm̄ diues auarus duplici malo p̄mit̄ in presenti vita semper sollicitatur. & post mortē nihil ipsum de diuicijs comitat̄. de quo diuice loquit̄ **Alan⁹** in libro de plāctu nature dicens. **¶** Ut oculis varia nūmorū fercula donet. **¶** Imponit p̄po diues ieiunia ventri. **¶** Itē ioculat̄ ocellis diues in argēto sed venter philosophari cogitur.

**¶** Prosa quarta. tercij libri.

**S**ed dignitates. **¶** Ita est quarta p̄sa hui⁹ tercij in qua p̄bat p̄bia q̄ dignitates temporales non conferunt honorem & reuerentiā quā p̄mittere vident̄ & per consequens non est in eis vera beatitudo. & primo proponit q̄ dignitates faciūt honorabile. sc̄do improbat illud ibi. **Nū vis.** **¶** Primo dicit. sed dignitates reddūt hominem honorabilem & reuerendum cui p̄uenerint. **¶** Nota honor est exhibitio reuerētie alicui in testimoniū virtutis sicut accipit̄ ex quarto ethicoz. vel alif̄ honor est opinionis benefactiue signum. ut dicit **Arestoteles** libro rettoricoz. **¶** Quādo enim opinamur nobis posse bene fieri ab aliquo ipsum honoram⁹. **¶** Sed reuerētia est decēs ac matura ḡtuitas s̄m̄ **Tullium**.

**¶** Nū vis ea est magistratib⁹. **¶** Dic p̄bia improbat p̄positū q̄druplici via scz q̄ dignitates non conferunt honorem & reuerentiā.

**¶** Primo q̄ malis sepe eueniunt. secundo q̄ per dignitates vicia improboz innotescunt. tercio quia opinione hominum vilescunt. quarto q̄ tempoz mutatione splendēre desinunt. secunda ibi. **In quo.** **¶** Tercia ibi. **Atq̄** ut agnoscas. quarta ibi. **Sed hoc apud** **¶** Primo dicit. **Nū p̄** nunquid ea vis. i. talis virtus est magistratib⁹. i. dignitatib⁹ ut inferant virtutes mentib⁹ vtentium eis ut depellant vicia. q̄ d. non. vñ subdit. atqui pro certe dignitates non solēt fugare neq̄ciā sed potius illustrare. i. manifestare. quo fit. i. propter quod fit ut nos indignemur eas sepiissime contigisse hominib⁹ nequissimis. vnde **Catulus** qui erat vir sapiens & virtuosus **Nomium** qui erat homo viciosus appellat strumā licet viderit ipsū sedentem in curuli. i. in sede dignitatis iudiciaria. vides igitur quantū dedecus dignitates adiciāt malis hominib⁹ & manifestant eos esse contemptibiles a bonis atqui pro certe indignitas. i. malicia eoz minus patebit si nullis honoribus inclarescant. i. splendeant. **¶** **Boeci** nunq̄d tu potuisti tot piculiz adduci. i. affligi. ut cū **Decorato**. i. tali viro magistratū gereres cū in eo respiceres mentē nequissimi scurre & delatoz. q̄ si. d. non. **¶** Nunq̄d possum⁹ iudicare dignos reuerētia ob honores. i. p̄pter dignitates quos iudicam⁹ indignos ipsis honorib⁹. i. dignitatib⁹. q̄ d. non. **¶** Et si quem videres p̄ditū sapiētia licet non haberet dignitatē nunq̄d posses eum non putare dignum reuerētia vel sapientia q̄ p̄ditus eēt. q̄ d. n̄ posses eū iudicare indignū sapiētia & virtute sua. q̄ p̄p̄a dignitas inest virtuti quā virt⁹ trāsfundit in eos quib⁹ fuerit adiuncta & q̄ populares honores hoc facē neq̄unt liquet. i. manifestū est eos p̄p̄am pulcritudinē dignitatis nō h̄re. **¶** Nota ex lra p̄formari talis rō **¶** Illud q̄d adueniēs alicui non cōfert & nō adueniens non aufert honore illud n̄ facit vere honorabilem sed dignitates nō offerūt honore cui adueniūt nec tollūt si non adueniunt. ḡ & c̄. **¶** Minor probatur. q̄ honor sequitur virtutem ex quarto ethicoz. **¶** Vnde viciosus nullo honore dignū reputam⁹ in



quacunq; dignitate fuerit s; solū virtuosum  
etiā si non sit in dignitate. cū igitur digitas  
tes temporales non conferāt virtutem nec  
tollant vicia manifestū ē q; honorabile nō  
faciunt. **¶** Nota Catulus erat vir sapiens  
& virtuosus qui **Nomium** sedentē in curuli  
ex animi indignatione vocabat strumā eo  
q; viro tam malicioso collata fuit digitas.  
Est autē struma congeries humorū in collo  
sub hac autē similitudine ipsum appellabat  
strumā q; in pectore habuit congeriem vi  
ciorum. **¶** Nota q; rex **Theodricus** voluit  
quendā nomine **Decoratū** violentē intrudē  
in magistratū vt vnacū **Boetio** rempubli  
cā regeret cui? nequiciā **Boeti**? detestat?  
recusauit sibi associari ppter quod **Boeti**?  
multis iniurijs afflictus fuit a rege **Theo**  
**drico**. **¶** Nota q; scurra fm **Duguitonem**  
idē est q; leccator vel vaniloqu? ppe autē  
dī qui sequitur curiā gratia cibi. **¶** Nota  
q; virtus facit hominē reuerendū & nobile  
non dignitas. quia dicit **Seneca**. xliij.  
epistola virtus nō accepit **Platonē** nobile  
& reuerendū sed fecit. quis em̄ est genero  
sus. virtuosus & dign? nisi qui ad virtutē  
est bñ dispositus. Non facit hominē nobile  
atrium plenū famosis imaginib; & nūmis  
sed anim? & virtus sup̄ fortunā surgens.  
**¶** In q̄ illud est. **¶** Dic pbia pbat scda via q;  
digitates n̄ faciūt hominē nobilem & hono  
rabilem quia vicia improborū manifestāt  
dicēs. In q̄ scz q; dignitas aduenit malis  
illud est magis aduertendum q; si aliquis  
eo est abiectior. i. vilior quo. i. q̄nto magis  
contemnitur a plurib; cū dignitas nequeat  
facere improbos reuerēdos ip̄os facit despe  
ctōres quos plurib; ostentat verum pro s;  
hoc non est impune. i. dignitas non facit  
hoc impunita q; improbi parem vicem red  
dunt dignitatib; quas ip̄i commaculant  
sua contagione. q. d. sicut dignitas macu  
lat improbos q; eorū maliciā manifestat.  
sic contra improbi commaculant digitates  
**¶** Nota per digitates vicia improborū inno  
tescūt. q; principatus vix ostendit cū igit  
viciū faciat hominē contemptibilem tem  
poralis dignitas adueniens improbis facit

eos despectiores. **¶** Vnde **Iuuenalis** poeta.  
**Omne** animi viciū tanto despectius in se  
crimen h̄t quanto qui peccat maior habet.  
**Et Seneca**. **Loco** ignominie apud indig  
num est dignitas.

**¶** Atq; vt agnoscas. **¶** Dic pbia probat tertia  
via q; digitates non faciunt reuerendum  
quia opinione hominum vilescunt. qui em̄  
dignitatib; fungunt̄ q̄uis a suis honorent̄  
tñ apud extraneos homines non curantur.  
vt ab illis qui sunt alteri? dyocesīs. vnde  
dicit. **Atq;** pro certe. vt tu cognoscas verā  
reuerentiam que est beatitudo non posse cō  
tingere alicui homini per has digitates  
vmbrales. i. transitorias ad modum vmb  
re sic collige. si quis hō functus. i. vsus  
multiplici consolatu. i. dignitate deuenerit  
forte in barbaras nationes. i. extraneas gē  
tes facit ne honor consolatus ipsum vene  
randum barbaris. quasi diceret. **Non**. **At;**  
qui p certe. si hoc scilicet facere reuerendū  
barbaris est naturale munus dignitatib;  
nullo modo cessarent ab officio suo quoquo  
. i. quocunq; loco gentium. **Sicut** ignis  
vbique terrarū nunq; desistit calere. i. cremas  
re. **Sed** quomā id scilicet reuerendum fa  
cere eis amectit fallax opinio hominum &  
non propria vis illico. i. statim vanescunt  
cum ad eos venerint qui non estimant eas  
esse digitates sicut sunt natōnes barbari  
ce. i. extranee. **¶** Nota q; res non destitui  
tur a sua pbia operatione. cū enim opera  
tio sit finis habentis operationem. secundo  
celi & mundi. res destituta a sua operatōne  
destituere tur a suo fine & sic esset frustra.  
**Si** ergo facere reuerendum esset natura  
lis operatio dignitatum vbique gentium fa  
cerent hominem reuerendū. sed videm? q;  
digitates que faciunt aliquē reuerendum  
apud suos apud extraneos non faciūt ipsū  
reuerendum.

**¶** Sed hoc apud exteras nationes. **¶** Dic pbia  
probat quarta via que sumitur ex hoc q;  
digitates temporum mutatione sordescūt  
quod enim magna olim fuit dignitas mo  
derno tempore pro nihilo reputatur. **Vnde**  
dicit. **Sed** hoc quod dixi verum est as



pud exteras nationes. i. extraneas sed inter  
 eos apud quos dignitates orite sunt non per-  
 petuo durant. Atqui pro certe nam pres-  
 fectura olim erat magna potestas apud ro-  
 manos sed nunc est inane nomen & census  
 .i. preciositas senatorij nunc est gravis sar-  
 cina que olim erat magna dignitas. Et si  
 quis quondam curasset anona populi q̄ dice-  
 bat p̄fect? anone ille magn? habebat nūc  
 ea p̄fectura quid est abiecti? .q. d. nihil.  
 ut em pauloante dixim? nihil enim habet  
 p̄rij decoris quod opinione vtentiū nunc  
 accipit splendore nūc amittit. Et tūc epilo-  
 gat dicens. Igitur si dignitates nequeunt  
 facere reuerēdos. ut patet ex prima via. si  
 sordescūt contagione. i. vicio improborū ut  
 patet ex secunda via. si desinunt splendere  
 mutatione temporum ut docet quarta via.  
 si vilescunt estimatōne gentiū ut patet ex  
 tertia via. qd est qd habeāt in se expetēde.  
 .i. desiderāde pulcritudinis nedum alijs p̄-  
 stent. q. d. nihil habent in se pulcritudinis  
 & ideo nec eam alijs prestare possunt.

Nota q̄ prefectura quondam erat magna  
 dignitas apud romanos & dī ille p̄fectus  
 qui ceteris magistratib? p̄fuit & omnes di-  
 gnitates in ciuitate romana antecellebat. s̄  
 post q̄ Iulius cesar imperiū inuaserat tal  
 dignitas ad imperatōre trāsferebatur & di-  
 minuebat? eius potestas ita q̄ nomē illius  
 dignitatis mansit sine re. Itē senatoria  
 dignitas magna fuit apud romanos. q̄ of-  
 ficiū senator? prius fuit honestū scilicet  
 vtiliter consulere reipublice. sed postea cō-  
 pulsi fuerūt senatores ad seruiendū volun-  
 tati principis in damnum reipublice.

Metrū quartū. terciū libri.

Vānis de tyrio supbo ostro. Dic  
 incipit quartum metz? hui? terciū  
 qd dī metrum valenticum ab in-  
 uentore. dactilicū a pede p̄domināte. tetras  
 metrū a numero pedum. In q̄ metro p̄bia  
 confirmat per exemplū qd dignitates nō fa-  
 ciūt vere reuerendū & per consequē nō est  
 beatitudo querenda in eis quia dignitates  
 adueniebant Neroni qui pessim? erat & ab  
 eo alijs conferebant. unde dicit in littera.

Quamuis supbo Nero seientis luxurie co-  
 meret. i. ornaret se ostro tyrio. i. purpura  
 tincta in sanguine tyri & quis comeret se  
 mureis lapillis. i. albis margaritis tū ipse  
 vigeat omib? inuisus. i. odiosus. nam im-  
 prob? Nero dabat verendis p̄rib? .i. reue-  
 rēdis senatorib? curiales. i. tales dignitates  
 p̄t q̄s sedebant in curulib? indecores q̄ ab  
 indigno dabant. Quis igit? putet. i. repu-  
 tet istos honores beatos quos miseri. i. im-  
 probi & viciosi tribuūt. q. d. null? Nota  
 dicit Neronē seientis luxurie q̄ episcop?  
 lincomiensis nomine Pexulfus narrat q̄  
 Nero oīa theatra ytalie & grecie plustrās  
 assumpto vario decore vestitus citbaristas.  
 tragidas & aurigas sepe supasse visus est  
 tantis libidimb? exagitatus ut nec a mīe  
 nec a sorore abstinuisse videbat? reuerētia  
 consanguinitatis. virū in vxorē duxerat &  
 ipse a viro in vxorem receptus est. & fuit  
 luxurie tā inefrenate ut retib? aureis p̄-  
 scaretur q̄ purpureis fumib? extraheretur  
 & lauabant ea frigidis & calidis vngētis  
 q̄ nunq̄ minusq̄ mille talētis cōfecit & mib?  
 lomin? ipse Nero tam viciosus dignitatē  
 imperiale adeptus est. immo etiam alijs di-  
 gnitates largitus est.

Prosa quinta. terciū libri.

N vero regna. Dic est quinta p̄la  
 hui? terciū in qua ostendit p̄bia  
 q̄ regnū & regni familiares non  
 conferāt verā potentiā quā p̄mittūt & p̄t  
 quā appetuntur. Et primo ostendit verā po-  
 tentiā non esse in regnatib?. scdo q̄ non in  
 regū familiarib?. ibi. Nam qd ego. q̄ aut  
 in regnatib? non sit verā potētia & p̄ conse-  
 quens nec beatitudo probat quatuor vīs.  
 Prima sumitur ex paruitate duratōis re-  
 gnantiū. Secūda sumit? ex paruitate ex-  
 tensionis. Tercia ex annexione timoris.  
 Quarta ex defectu securitatis. Secūda. ibi.  
 q̄ si hec. Tercia ibi. Exptus sortis. Quar-  
 ta ibi. Atqui vellēt. Primo p̄ponit intētū  
 per modū q̄stionis dicens. An regna. &  
 regū familiaritas valēt efficere potentē &  
 respondet yromice quid mi. i. quare n̄ effice-  
 rent potentem q̄n eorū felicitas. i. potestas



perpetuo pdurat qđ suple nunq̃ contingit

**V**n subdit. atqui pro certe vetustas plena est exēploꝝ. Scetia p̃ns etas q̃ reges muta: uerint suā felicitatē calamitate. Et subdit.

**O**p̃reclara est potētia loq̃ndo yronice que nec inuenit̃ satis efficax ad cōseruatōnē sui.

**N**ota nulla felicitas p̃petuo pdurat saltē temporalis. hoc patuit p̃i? exemplo vetus statis posito de creso rege lidoꝝ. **H**oc etiam patet exemplis eoꝝ qui erāt tempore **B**oz et̃ sicut de impatoribz romanis qui crebro circa tempora sua mutabant̃ nūc bell̃ nūc iſid̃is oppressi vel alio modo obiecti. Et idē testat̃ **G**anfredus in poetria dicens. **H**oc vnū p̃scire potes q̃ nulla potestas. **E**ſse morosa potest si vis exempla p̃iores. **R**e spice fortūas emicuit illa p̃ioꝝ. **F**lorida p̃ speritas minos subuertit athenas.

**Q**uod si hec regnorum potestas. **D**ic ostendit q̃ potestas regia non est vera potestas nec beatifica p̃p̃e paruitatem extensionis eius dicens. **Q**uod si hec potestas regnoꝝ ē autor. i. causa beatitudinis nōne si qua parte de: fuerit regia potestas ipsa minuat felicitatē & inducat miseriam. q. d. sic. sed q̃uis hu mana imperia late tendātur tñ necesse est plures gentes relinqui quibz quisq̃ regum non imperat. non em̃ p̃t esse q̃ vn? om̃ibz imperet. qua autem parte deſinit potestas faciens beatos hac parte subintrat impoten tia faciens miseros. hoc ergo modo necesse est in regibz esse maiore p̃orconē miserie q̃ felicitatis cū i maiori parte sint ipotentes.

**N**ota si potestas regia efficit beatum. g̃ ubi est defectus potestatis regie ibi erit de: fectus beatitudinis. cum igitur plures sint gentes super quas non est potestas vnus regis q̃ q̃ subiaceant sue potestati sequit̃ q̃ rex in maiori parte erit miser & n̄ beatus. igitur in potestate regia non consistit vera beatitudo.

**E**xpertus sortis. **D**ic oñdit. q̃ in regnan tibo non sit vera potestas propter amexio: nem timoris per exemplum dicens. quideꝝ tyrann? scilicet **D**yomifius expert? sue sor tis. i. fortune q̃ntū esset anxia periculū me tus. i. timoris sui. ipse simulauit. i. simili:

tudine demonstrauit terrore gladij sup̃ ver ticem pendentis. **Q**ue est igitur hec potes tas que nequit expellere morsus. i. corro: siones solitudinum nec potest vitare acu leos. i. stimulos formidinum. i. timorum. q̃si diceret. exilis. i. parua est tal̃ potestas

**N**ota q̃ **D**yomifius? fuit quidam rex qui cum requireretur a quodam suo familiari. quare semper tristaretur cum tamen semp haberet beatam vitam. **I**ste **D**yomifius? volens sibi deſigre causam sue tristicie iussit eum poni inter epulas lautas & sibi supra verticem iussit suspendi gladium acutum tenui filo. **I**ste viso gladio perterritus epu lari nec letari potuit. **C**ui dixit **D**yomifius? **T**alis est em̃ vita mea quam tu beatā pu tabas. semper em̃ mortē mibi imminētem p̃uideo. **C**onsidera ergo quō felix esse po terit qui timere non deſinit.

**A**tqui vellent ip̃i. **D**ic p̃bia ostendit idēz quarta ratione que sumitur ex defectu secu ritatis dicens. **A**tqui pro certe ip̃i reges vellent vixisse securi sed nequeunt. i. non p̃nt deſine. i. ex quo sequitur q̃ securi esse non possunt quomodo gloriuntur de sua po testate quod non est faciendum quod pros bat dicens. **A**n. i. nunquid tu potentem censēs. i. iudicas illum quem videas effi cere. i. perficere velle quod non potest. q. d. non est potens. **A**n. i. nunquid illum censēs potentem qui ambit. i. circumdat latus suum satellite. i. multitudine qui pl? metuit illos quos ipse terret qui vt videat̃ potens situs. i. locatus est in manu sermēs tium. q. d. non est potens.

**N**ota ex litte ra potest formari talis ratio. **I**llud quod n̄ facit hominem securum hoc non facit vere beatum. sed potentia temporalis est huim: smodi. igitur &c. consequentia est nota. qz quāto maior potentia tāto minor securitas

**N**ota reges securi esse non possunt. qz incommoditates imminentes non p̃nt nō for midare. **N**arrat em̃ **v**aleri? de dyomifio sup̃ dicto q̃ intātum timuit tōsores barbar? q̃ filias suas docuit detondere barbas. **I**p̃is aut̃ senescētibz p̃cepit vt barbā & capillos sibi aburerent & lectū cubicularem in lata



fossa fecit in quem se ligneo ponte recepit.  
q̄ satellites & barbaros timuit.

**N**am quid ego de regum. Dic p̄bia oñdit  
q̄ in familiaribz ñ consistit vera potentia.  
secundo excludit quandā obiectionē ibi.  
**An presidio.** Probat ergo q̄ familiaritas  
regum nō facit esse vere potētē cū huius  
modi familiaritas nō possit retineri ad nu-  
tum & ipsa retenta frequenter vergit in  
nocumentum. Dicit ergo. Nam quid ego  
differā. i. dicam de familiaribz regū cū ipsa  
regna demonstrē esse magne inbecillitatis  
quos scz familiares regum regia potestas  
incolumis. i. sana sepe prostermit. & ipsa  
regia potestas lapsa etiam prostermit ipsos.  
quō aut regia potestas incolumis destruat  
suos familiares docet per exempla dicens.  
**Nero coegit** **Seneca** familiarē suū p̄ceps  
ptorem. i. magistrū ad arbitrium eligens  
de mortis. **Antonius** imperator obiecit gla-  
dijs militū **Papinianū** suū familiarē diu  
potentem inter aulicos. Cum autem uterq̄  
**Seneca** & **Papinianus** vellent renūciare  
sue potencie p̄pter crudelitatem principum  
voluerūt se subtrahere ab eis quoz duoz  
**Seneca** conatus est opes suas tradere **Nero**  
romi ut ipsum placaret & voluit se cōferre  
in ociū. i. in vitā solitariam sed dum ipsa  
moles. i. magnitudo potencie trahit ipsos  
ruituros. i. casuros neuter efficit qd̄ vo-  
luit. que est ergo ista potētia quam hñtes  
pertimescūt quā cum habere velis nō sis  
tutus & cū deponere cupias vitare ñ possis  
ut patuit de **Seneca** & **Papiniano**.

**N**ota. **Nero** fingebat se magistrū suū  
**Seneca** timere postq̄ imperator factus est  
sicut in puericia. vñ mādavit sibi ut gen-  
tis mortis eligeret quia vivere nō posset. **Se-**  
**neca** cibo & potu faciat aperire fecit venā  
& bibens de anulo venenoso interit. **An-**  
**tiqui** enim potentes & nobiles sub gemma  
anuli venenū portabant. ut si quid adueñ-  
eis contigisset ad mortē confugerēt. **Itē**  
**Antonius** existens imperator in suos tiran-  
nisavit qui **Papinianū** suū familiarē diu  
inter aulicos potētē gladijs militū occidi  
fecit. ex quibz patz quomō regia potestas

incolumis sepe suos familiares prostermit.  
Quomodo aut regia potestas lapsa proster-  
nat suos familiares ex hoc patet. Cū enim  
familiares imitantur regiam potestātē ne-  
cesse est ut ipsa deficientē etiam ipsi fami-  
liares deficient.

**An presidio sunt.** Dic p̄bia excludit obie-  
ctionem. Posset em̄ aliquis dicere q̄ hō  
potest conservari in sua potentia p̄ amicos  
**V**nde q̄ aliqui perdūt p̄tatem est p̄pter de-  
fectum amicorū hoc excludit p̄bia dicens.  
q̄ hoc non potest esse verum de amicis qui  
fortuna conciliantur. de amicis autem qui  
virtute cōciliantur non est hic loquendū cū  
non computent̄ int̄ bona fortune de quibz  
hic loquimur. vñ dicit in lra. **An presidio.**  
. i. est auxilio sunt amici quos nō virtus s̄  
fortuna conciliat. q. d. non hoc probat per  
locū ab oppositis sic. **Quē felicitas.** i. fortuna  
fecit amicū illum infortunius faciet inimicū  
cum q̄ vero p̄stis est efficacior ad nocēdū  
q̄ familiaris inimicus. q. d. nulla q̄ inimici-  
ciam illius cauere non possumus cum ei  
constent secreta nostra p̄pter familiaritātē.

**N**ota de amicis sophisticis loquit̄ **Se-**  
**neca.** ix. epistola. Qui utilitatis causa as-  
sumptus fuerit tandem placebit q̄d̄m vtili-  
fuerit. Amicorū turba florentes circūsedūt.  
sed circa euersos solitudo est. **V**nde poeta.  
**N**am p̄cio que sit? amor cū munere cedit.  
**I**n quantum durat largitio durat amicus.  
**A**lter poeta. Dum fortuna tonat fugientes  
terret amicos. **N**am q̄s amet quis non vera  
procella docet. **E**t alē poeta. Dū zephirus  
flabat multis comitabar amicis. **A**st om̄is  
aquilō turbine flante fugat. **E**t **Oratius.**  
**D**ozrea formice nunq̄ ad mania tendunt.  
**N**ullus ad amissas ibit amicus opes. q̄ at  
familiaris inimic? multū noceat dicit poeta  
**P**lus nocet ut nostis ad cūcta domestic?  
hostis. **E**t res ipsa docet q̄liter ipse nocet.

**M**et̄z quintū. tercij libri

**Q**ui se volet esse potentem. **D**ic  
incipit met̄z quintū huius tercij  
q̄d̄ d̄z p̄maticū ab inuētoze. a  
napesticū a pede p̄dominante. catalecticū  
q̄ vna sillaba deficit ad metri perfectionem



In quo metro pbia oñdit quò vera potens  
tia fit acquirenda dicens. **Q**uò vera potentia  
consistit in reprimendo viciosos motus vel  
concupiscentias inordinatas. quia sine hoc  
nullus est vere potens quantūcūq; dñetur  
**D**icit g. Ille qui vult se esse potentem do  
met animos feroces. i. crudeles qz crudelis  
tate hō assimilatur feris nec submittat col  
la victa libidine cupiscētie fedis habemīs  
.i. viciosis motibz. licet enim tellus indica  
.i. terra indie tremiscat tua iura longe. i.  
licet potestas tua extendat se ad indiam. &  
licet tibi seruiat vltima thyle q̄ est insula  
vltra britaniā vbi sol facit solsticiū estinū  
& vltra non p̄grediť. tñ non posse pellere  
atras curas. i. obscuras sollicitudines. & fu  
gare miseras querelas proueniētes ex ad  
uersitate fortune nulla est potentia. **M**os  
ta qz vere potēs est qui sensualitatē subicit  
rationi. **V**nde Seneca. Si vis om̄ia tibi  
subicere subice te rationi. Multos em̄ rex  
eris si ratio te rexerit. Et Aristoteles tercō  
ethicorū. Quēadmodū puerū oportet viuere  
fm̄ precepta pedagogi. ita oportet concu  
piscibile consonari rationi. **I**tem Seneca  
Magnū imperiū regit qui sibi p̄h̄i dominat̄  
Fortior est qui cupiditatē vincit q̄ qui hō  
stēs subicit. Est em̄ difficillimū vincere se  
ipsum. Et Salomon. Fortior est expugna  
tor animi expugnatore urbium.

**P**rofa sexta teren libii.

**G**loria vero q̄ fallax. **I**sta est sex  
ta profa huius teren in qua pbia  
ostendit qz gloria mundana non  
spectat ad veram beatitudinē nec facit ve  
re beatum. Et primo ostendit hoc de glo  
ria proprie virtutis. secundo de gloria que  
provenit ex nobilitate sanguinis. ibi. **J**am  
vero. **P**rimo ostendit intentum de gloria  
que provenit ex laude false virtutis. **S**ec  
undo de illa gloria que ex veris meritis  
procedit. ibi. **Q**ue si etiam. **P**rimo intendit  
talem rationem. **I**llud quod est fallax non  
spectat ad beatitudinem nec facit beatum.  
sed gloria false acquisita est fallax. igitur  
&c. **V**nde dicit in littera. Gloria vero q̄  
fallax sit & q̄ turpis suple satis patet. qz

autem sit fallax probat autoritate cuiusdā  
poete qui tragedias composuit dicēs. **V**nde  
tragicus quidam exclamat & ponit autori  
tatem eius in greco que tantum sonat in la  
tino. **G**loria gloria in milibz hominum  
nihil aliud facta es q̄ magna auriū infla  
tio. quod manifestat dicens. **P**lures enim  
magnum nomen. i. gloriam abstulerunt.  
.i. false receperunt falsis opinionibz vulgi.  
**E**t ostendit qz huiusmodi gloria sit tur  
pis dicēs. **Q**uo scilicet iam dicto. s. habere  
gloriam falsis opinionibz quid turpius ex  
cogitari potest. q. d. nihil. **N**am qui falso  
predicantur. i. laudant̄ necesse est vt eru  
bescant suis laudibz. **N**ota qz fm̄ **T**ul  
lium gloria ē frequens fama cū laude. **E**t  
est duplex vana & vera. **V**ana gloria est  
que nullo conficiente procedit in esse. **V**er  
a est que nullo conficiente non procedit in  
esse. **F**ama autem est cognitio alicuius non  
solum in propinquo sed etiam in remoto.  
**N**ota qz fama inducit falsam gloriam.  
falsa gloria erubescētia. **N**am erubescētia  
est crimen ingloriatōis causatū ex aliquo  
turpi perpetrato. **C**um aut̄ aliquis se cog  
noscat false acquisisse gloriam. tunc hoc ti  
met manifestari ex cuius manifestatione  
incidit in gloriationem & verecundiam.

**Q**ue si etiam meritis conquisite. **D**ic pbia  
probat qz gloria meritis acquisita non spe  
ctat ad beatitudinē intendens talē rationē.  
**I**llud non spectat ad beatitudinem de quo  
nulla est cura sapienti. sed de gloria etiam  
meritis acquisita nulla est cura sapienti. g.  
&c. **M**aior est nota. **N**am sapiens maxis  
me curat beatitudinē cum sit maxime felix  
x. ethicorū. minorē ponit in littera dicens.  
Que scz laudes spectātes ad gloriā licz sint  
conquisite meritis qd tñ adiecerint conscie  
sapientis qui bonū suū metit̄ non rumore  
populi sed veritate conscientie. q. d. nihil.  
**S**ecundo probat idem per locū ab oppositis  
dicens. qz si pulcrum est p̄pagasse nomen.  
ergo miserū est nomen non p̄pagasse. sed  
cū p̄ magna parte terrarū necesse sit nomē  
non esse p̄pagatum. necesse est pro maiori  
parte miserū esse. dicit ergo. qz si hoc ipso



**P**ulchrum videtur scilicet propagasse. id est divulgasse nomen. id est gloria consequens est ut indicetur secundum non extendisse nomen sed sicut paulo ante differri necesse est esse plures gentes ad quas fama venit hominibus nequit pervenire. fit. id est contingit ut per maxima parte terrarum ille videatur in gloria que tu estimas gloriosum. Et quod aliquis diceret. sufficit ad beatitudinem quod homo sit gloriosus in populo suo habendo favorem populi. Dicit philosophia inter hec bona que sunt in operatione virtuosa non puto gratiam popularem dignam commemoratione que nec iudicio recte rationis pervenit nec unquam firma perdurat. **N**ota quod sapienti non est cura de gloria. quia dicit Macrobius. Sapiens fructum in conscientia ponit. stultus autem in gloria. Et Seneca. Conscientiam potius quam famam attende. sed plerique famam. pauci conscientiam reverentur. **N**ota quod fama popularis non pervenit ex recto iudicio rationis. Plus enim populus sequitur inclinationem sensus quam iudicium rationis. Nec etiam fama eorum perpetua durat quod secundum diversas passiones vulgi variatur fama populi. Unde vulgares indignant secundum concupiscentiam non secundum rei veritatem. Pro tanto similes sunt auro quarum intuitu nox illuminat et dies cecat ex quarto huius prosa quarta.

**J**am vero quod sit inane quod futile. Dic probat quod gloria pervenies ex nobilitate sanguinis etiam non spectat ad veram beatitudinem. Et primo ostendit vanitatem huiusmodi glorie. secundo ostendit quid boni sit in nobilitate. ibi. **Q**uod si quid. dicit primo. Jam vero quis non videat quod inane quod futile. id est labile sit nomen nobilitatis. quod dicit manifestum est quod scilicet nobilitas si refertur ad claritudinem. id est ad gloriam alienam est ab illis que se nobiles esse gloriantur. quod probat per diffinitionem nobilitatis dicentes. Namque nobilitas videtur esse quedam laus veniens de meritis parentum. quod si predicatio. id est laus facit claritudinem necesse est ut illi sint clari qui predicantur. id est laudantur. huiusmodi autem sunt parentes non tu quare si non habes tuam claritatem que ex laude tua proveniat aliena claritudo non efficit te splendidum. id est gloriosum. **N**otandum quod nobilitas san-

guinis est inane et futile nomen. quod nihil vere nobilitat hominem nisi virtus. Unde Alanus in libro de plactu nature. Quid tibi nobilitas? quid clarum nomen avorum. Si servus vicinis factus es ipse tuus. Iste nobilis est enim si quis virtute refulget. Degener est solus cui mala vita placet. Et pauper Demetrius. Non presigne genus non preclarum nomen avorum. Sed probitas vera nobilitate viget. Et Seneca. Nemo est melior altero nisi qui rectius ingenium habet altero et ad bonas artes aptius.

**Q**uod si quid est in nobilitate. Dic ostendit cuiusmodi bonum sit in nobilitate dicens. Si quid bonum est in nobilitate illud solus esse arbitror ut nobilibus videatur imposita necessitudo ne a virtute maior. id est progenitorum degenerent supple per mores viciosos. melius est enim a patre ignobili descendere et morigeratus esse quam a nobili et per vicia degenerare. **N**otandum quod gloriam non esse de nobilitate. quod dicit Seneca. Si pulcer es lauda naturam. si nobilis lauda parentes. si virtuosus et sapiens lauda teipsum. si dives lauda fortunam. si potens expecta pauperem et nihil eris. **N**otandum secundum Tullium. optima hereditas a patribus traditur liberis omni patrimonio prestantior scilicet gloria virtutum et decor rerum gestarum.

**Metrum sextum. tercii libri.**

**O**mnis genus hominum. Istud est sextum metrum huiusmodi tercii quod dicitur alexandricum ab inventore. dactylicum a pede predominante. trimetrum a numero pedum. ypcatalecticum quia una syllaba superabundat. In quo metro philosophia probat omnes homines esse nobiles preter viciosos dicentes. Omne genus hominum in terris cuiuscunque sit condicionis surgit ab ortu simili quod secundum animam omnes sunt ab uno creatore. unus enim est pater rerum. id est unus creator supple nobilis qui cuncta ministrat supple gubernans. ille unus pater dedit phoebo radios suos. dedit lune cornua. dedit homines terris id est habitare in terris. dedit celo sidera propter ornatum eius. Dic pater clausit annos membris supple corporeis annos inquit petitos



.i. acceptos celsa sede .i. in celo . Igitur nobile germen .i. nobile principium edit .i. producit cunctos mortales .i. homines . **O** homines quid .i. ad quid strepitis .i. cum strepitu iactatis genus vestrum & paucos vestros si enim tu spectes .i. consideres auctore deus & primordia vestra nullus extat .i. est degener .i. ignobilis nisi fouens .i. operans peiora vicinis suis deserat propinquos .i. deum a quo processit . **¶** Nota quod omnes homines ex ea parte qua sunt homines sunt eque nobiles cum enim nobilitas sit quedam excellentia contracta ab origine . nobilitas hominis precipue debet attendi ex ea parte que est homo scilicet ex parte anime . **C**um igitur in omnibus hominibus sit eadem origo anime quia omnes anime sunt a deo omnes homines sunt eque nobiles . solum autem illi sunt ignobiles qui degenerant a sua origine . anima autem a sua origine producta est a deo & est similis deo . ideo illi soli a nobilitate degenerant qui viciosi moribus similitudinem dei deturpant quam ex origine contraxerunt . **¶** Nota dicit auctor celsa sede petitor hoc loquitur more platónico qui voluit omnes animas simul esse creatas in celo & postea mitterentur in corpora quod non est verum sed anime creantur in corporibus . ergo loquitur more platónico quod deus animas receptas in celo clausit membris corporeis . & de hoc magis videbitur nono metro huius tercii . **¶** Nota quod omnium hominum est una origo quia a deo sunt creati quem patres omnes vocamus & omnes anime sunt a deo ergo nullus est nobilior alio secundum creationem licet secundum ingenium bene quia soli illi sunt ignobiles qui degenerant suam geneologiam cum discedunt a virtutibus & adherent vicinis .

Prosa septima . ter . li .

**O**vid autem de corporis voluptatibus . **I**sta est prosa septima huius tercii in qua philosophia ostendit beatitudinem non esse in voluptate . **E**t primo ostendit hoc de voluptate generaliter . **S**ecundo de quadam voluptate specialiter . **S**ecunda ibi . **H**onestissima quidem . **P**rimo probat dupliciter secundum quod ponit duas rationes . **S**ecunda ibi Que si beatorum . **P**rimo intendit tale rationem

In illis non consistit beatitudo ad que sequuntur multe incommoditates . sed ad voluptates sequuntur multe incommoditates sic declarat in littera & dicit . **Q**uid loquitur de voluptatibus corporalibus quarum appetentia . i. cupiditas plena est anxietatis quia homo anxietate cum caret eo quod cupit . facietas vero . i. plenitudo voluptatum plena est penitentia . i. pena cum igitur voluptatibus sit coniuncta anxietas & penitentia in eis non consistit beatitudo & addit quatuor morbos ille voluptates & quod intolerabiles dolores solent afferre corporibus fruentium eis quasi quendam fructum nequicie supple satis patet . quarum voluptatum motus . i. affectus quid habeat iocunditatis . i. voluptatis ignoro . quisquis autem volet reminisci suarum libidinum . i. voluptatum ipse intelliget . i. cognoscet exitus . i. fines voluptatum esse tristes . **¶** Nota quod duplex est voluptas scilicet intellectualis & corporalis . **P**rima est prosequenda scilicet intellectualis quia consistit in speculatione animam beatificans . **S**ecunda est fugienda . quia consistit in delectatione sensuali corporis mortificans . unde **Seneca** libro . epistola dicit voluptates precipue extirpa que latronum more nos amplectuntur ut stranguilent . & **Tullius** . voluptas impedit omne consilium atque ut sic dicam oculos perstringit mentium & inimica est rationi . nullum vult cum virtute habere commercium . **¶** Nota quod voluptas plena est penitentia . **N**arrat enim **Valerius** quod cum **Demostenes** plures quereretur amore **Thandis** meretricis ut consensum ferret ei . centum talenta petens . **Demostenes** aspiciens in celum respondit pro tanto precio non emam tantum penitentie . sciebat enim quod voluptatem inseparabiliter sequitur penitentia . **¶** Nota quod voluptates multos morbos afferunt . quia dicit **Seneca** quadam epistola . multos morbos multa fercula fecerunt . & vult **Aristoteles** in ethicis quod laborantes in passionibus veneris & crapule maxime transmutantur secundum corpus . crapula enim plures occidit quam gladius .

**¶** Que si beatorum . **D**ic philosophia probat conclusionem



primis positam alio modo deducendo ad in-  
conueniens. & est ratio ista. Si in volu-  
ptatibus consisteret beatitudo sequeretur quod  
pecudes essent beate quod est falsum. pecu-  
des enim laborant ad explendam corporis  
voluptatem. unde dicit. **Q**ue voluptates si  
possunt explicare beatos nihil cause est id  
est nihil impedit quin pecudes indicentur  
esse beate quarum omnis intentio festinat ad  
explendam corporalem lasciuia. **N**otandum quod  
cum felicitas sit bonum nature rationalis nullus  
bestias felicitabit. quia tamen genus hominum  
vivit arte & ratione. **N**otandum quod ad fugam  
bestialium voluptatum hortatur aristoteles as-  
lexandrum quadam epistola dicens. **A**lexand-  
er declina a conatibus bestialium voluptatum que  
corruptibiles sunt carnalis enim appetitus  
inclinat ad corporales voluptates que con-  
tristant intellectum. **E**t subdit. **C**onatus vo-  
luptatum generat carnalem amorem. hic  
generat auariciam. hec generat desiderium di-  
uiciarum. quod generat infirmitatem. infirmitas  
presumptionem. presumptio infidelitatem. infide-  
litas latrocinium propter que mala vitanda est  
voluptas.

**H**onestissima quidem coniugis foret. **H**ic  
philosophia ostendit quod beatitudo non consistit in quibusdam  
speciali voluptate sed in matrimonio quod licita  
est propter generationem proles intendens talem  
rationem. In illa voluptate non consistit fe-  
licitas quod habet anxietatem sibi annexam. sed  
voluptas matrimonii est huius sicut tan-  
git in littera. **U**nde dicit. **J**ocunditas coniugis  
& liberorum foret honestissima sed nimis est  
extra naturam dictum quia natura abhorret  
quod volo dicere quia nescio. id est. taceo quod. id est.  
aliquem iussisse. id est. habuisse filios tortores quod  
filiorum quod sit mordax. id est. anxia quicunque conditio  
sive bona sive mala non necesse est te as-  
mouere alias ex parte est. neque necesse est as-  
mouere te nunc anxiu in quo ego approbo  
sententiam Euripidis mei philosophi qui dixit. cas-  
rentem liberis infortunio felicem esse. **N**os-  
tandum quod anxietas inest patribus propter mali-  
ciam filiorum. **N**arrat enim Euripides tropius  
in historia romanorum quod Demetrius in  
suos semens filios duos ex eis interfecit &

cum persequeret tertium ille congregato ex-  
ercitu obsedit patrem. pater autem videns se  
non posse euadere seipsum interfecit. **E**tiam  
pater anxius de bonis filiis propter incensam  
dilectionem eorum & promissionem quibus si aliquid  
aduersi contingerit pater reputat se infelicem  
**E**x quo patet quod voluptas coniugalis habet  
anxietatem sibi annexam.

**M**etrum septimum tercium li.

**A**bs hoc voluptas omnis.

**H**ic est metrum septimum huius tercii quod  
dicitur anacroanticum ab inventore  
iambicum vel anapesticum a pede predominante  
quia habet primum pedem anapestum & reliquos  
iambos & est dimetrum. id est. quatuor pedum. catas-  
lecticum quia deficit syllaba nam post tres  
pedes remanet una syllaba de quarto pede.  
In quo metro philosophia ostendit quid mali con-  
sequatur omnem voluptatem. omnis enim volu-  
ptas propter anxietatem sibi annexam est transito-  
ria quod confirmat per quoddam exemplum  
dicens. **O**mnis voluptas habet hoc quod  
dicam quia voluptas agit id est vexat fru-  
entes stimulis id est punitionibus. & est par-  
um. id est. similis stimulis apium volantium ubi pro-  
postquam apis fudit grata mella fugit & ferit  
corda icta. id est. percussa anxietate nimis tenaci-  
morsu. quod. id est. iocunditas voluptatis nimis est  
transitoria sed anxietas quam affert nimis est  
permanens. **N**otandum licet omnis volu-  
ptas corporalis primo delectet & postea pur-  
gat ad modum apium cum hoc maxime inuenitur  
in voluptate venerea ad cuius fugam aristoteles  
hortatur Alexandrum dicens. **O** clemens  
imperator nolite multum inclinare ad continentiam  
quia contus est quedam proprietates porcorum que  
igitur tibi gloria si exerceas vicium bestiarum  
& actus brutorum. **C**rede mihi indubitanter quod  
contus est destructio corporis. abbreviatio  
vite. corruptio virtutum. legis transgressio  
& generat femininos mores. **Q**ualiter autem  
sit fugienda delectatio venerea docet Alas-  
mus in de planctu nature dicens. **S**i vene-  
rem fugare velis loca terrena vita. **N**am locus  
& tempus pabula donant ei. **E**t pauper  
Demetrius loquens de amore dicit. **P**ro-  
scribas igitur gladiis & fustibus ipsum. **E**t



fugiendo fuga quem fuga sola fugat.

*Prosa octava. ter. li.*

**N**ihil igitur dubium est. *Ista est octava psalms huius tercij in q̄ p̄bia ostendit quantis malis sint implicita predicta bona in quibus aliqui posuerunt felicitatem. Secundo ostendit q̄ exilia sunt corporis bona ibi. Jam vero. Primo dicit. Nulli dubium est p̄dicta cōsiderāti quā be vie quibus intunt homines ad beatitudinem peruenire sunt quedā demia nec valeant quēq̄ p̄ducere eo. i. illuc ad qd̄ p̄mittunt se esse p̄ductu rāz. quātis vero malis sint implicite brevis sine monstrabo. Quid enim sup̄le istorū est sine malo. q. d. nihil. vnde subdit. Pecuniam congregare ne conaberis. i. laborabis sed eripies. i. recipies habenti & ita implicaberis malo violentie. vis fulgere dignitatibus danti supplicabis. & qui cupit ceteros preire honore tu vilescis humilitati poscendi. potentiam ne desideras subiacebis periculis subiectorum. gloriam petis sed per aspera distractus securus esse desistis. voluptuariā vitam degas sed quis nō spernat atq̄ abiiciat tanq̄ contemptibilem seruum vilissime & fragilissime rei scilicet corporis.*

**N**otandū q̄ hō querens pecuniā incidit in malū violentie. quia omnis pecuniosus ē violentus. primo ethicoz. **B**ed querēs honores & dignitates humiliando se alijs supplicabit. **B**ed dicit **Seneca** in libro de bñsficijs. **M**olestū ē v̄bū & onerosum dimisso vultu dicere. rogo. Querens autē potentia & gloria oportet q̄ p̄p̄tē potentia & gloria defendēdā p̄secutionibz improborum se obiciat & sic securus esse desistat. Querēs autē vitā voluptuosā oportet q̄ corpori seruiat.

**B**ed dicit **Seneca**. Maior sum & ad maiora genit⁹ sum q̄ q̄ sim mancipiū. i. seruus mei corporis qd̄ nō aliter aspiciā q̄ aliquod vinculum mee libertati circūdatum.

**J**am vero. **H**ic p̄bia probat in speciali q̄ vilia sunt bona corporis que aliqui reputant eximia bona. secundo breuiter recolligit supra dicta ibi. **E**x quibus omnibus. **P**rimo ostēdit intentū de magnitudine. fortitudine & corporis agilitate. secundo de pulchritudine

dine ibi. **F**orme vero. **P**rimo ostendit q̄ hō nō debet mirari de magnitudine. fortitudine & agilitate corporis quia illa excellentius inveniuntur in brutis q̄ in hominibus dicens. **J**am vero qui ferunt. i. cupiunt bona corporis pre se. i. gratia sui tanq̄ sunt optima q̄ exigua. i. valde vilia q̄ fragili possessione nitunt. i. laborant. **N**um enim elephantes mole. i. magnitudine superare. i. excedere poteritis. nec thauros robore. i. fortitudine. **N**um tigres preibitis velocitate. **R**espiciat spaciū id est magnitudinem celi. firmitudinem. i. fortitudinem celi celeritatem. i. velocitatem eius & aliquādo de finite. i. cessat mirari vilia id est inferiora bona. qd̄ quidem celum non his p̄dictis potius immo multominus mirandum est q̄ sua ratione. i. intelligentia qua regitur. sic similiter in homine multo magis laudanda sunt bona rationis q̄ bona corporis.

**N**ota q̄ bona corporis sicut magnitudo. fortitudo. agilitas. non multum sunt miranda. quia dicit **Seneca**. **N**on magnitudine & corporis velocitate magne res gerunt sed virtute. vnde **Cato**. **C**onsilio pollet cui vī natura negauit. **I**tem **Seneca**. **E**xcellentia ingenij potest latere sub quacunq̄ pelle.

**N**ota scdm̄ **I**sidorū in libro ethimologiarum **E**lephantem greci a magnitudine corporis putant dictum eo q̄ formam montis preferat. **A**pud indos vero dicitur barro eo q̄ vox eius barritus dicit. dentes eius ebur. rostrum eius promustida dicitur.

**N**ota fm̄ **I**sidorū. **T**igris est bestia varijs coloribus distincta mirabilis velocitatis ex cuius nomine quidā flumīnis tigris appellat qui rapacissimus est omnium flumīnū. **E**t sciendum q̄ pro bestia dicitur hec tigris in ḡtio tigris vel. dis. sed pro flumīne dicitur tantum hic tigris & in genitimo huius tigris.

**F**orme vero nitōz. **H**ic p̄bia ostendit iterū de pulchritudine forme sup̄le q̄ sit exile bonum quia est transitoria & quia est tantū superficialis. & dicit. **V**ero pro sed nitōz. i. pulchritudo forme vt. i. q̄ rapidus est vt. i. q̄ velox. i. velociter est transiens. &



ē fugatior. i. mutabilior mutabilitate florum  
vernaliū q̄si dicat satis est euēdens. unde  
si homines vterentur linceis oculis. ut ait  
Aristoteles. ita ut eorum visus penetraret  
obstantia scilicet corpora nomine illud corp⁹  
Alcibiadis superficie pulcherrimum intro  
spectis visceribus turpissimū videret. quasi  
dicat sic. Ex quo concludit p̄bia. Igitur te  
pulchrū videri non facit tua natura sed in  
firmas oculorum spectantiū. Et subdit.  
Sed estimate q̄ nimio vultus bona corporis  
dū sciatis hoc quodcūq̄ fuerit de bonis cor  
poris posse dissolui igniculo. i. calore febris  
triduane febris em̄ acuta s̄m medicos q̄nq̄  
tercio die pimit. Et tunc breuiter recolligit  
supra dicta dicens. Ex quibus omnibus licet  
redigere ī summā q̄ hec scz predicta bona  
non possunt p̄stare ea q̄ pollicentur. i. pro  
mittūt nec p̄fecta sunt congregatōe omnium  
bonorum. nec ad beatitudinē ferūt q̄si quidam  
calles. i. vie nec ipsa p̄ficiūt beatos. **N**os  
tandū q̄ pulchritudo corporis non est dura  
bilis quia dicit Virgili⁹. O formose puer  
nimium ne crede colori. Alba ligustra ca  
dūt faccinea nigra legūt. **N**otandū q̄ cō  
muniter dicitur q̄ visus linceus obstantia  
corpora penetrat sed illud nec ab Aristote  
le neq̄ ab aliquo autentico inuenitur. unde  
Isidorus in libro etymologiarum loquens  
de lince dicit q̄ linx dictus ē quia in luporum  
genere numerat. bestia maculis distincta.  
tergo ut pardus sed similis lupo cuius vri  
nā conuerti in duriciē preciosi lapidis dicūt  
qui ligurinus appellat. nihil autē dicit Isi  
dorus de penetratione visus. **N**ota q̄ al  
cibiades mulier fuit pulcerrima quam vis  
dentes quidam discipuli Aristotelis dux  
erūt eā ad Aristotelē ut ipsam videret qua  
visa dixit. si homines linceos oculos habes  
rent ut queq̄ obstantia penetrarent intro  
spectis visceribus corpus qd̄ apparet pulcher  
rimum turpissimum videretur.

**M**etrum octauū terciū li.

**H**eu que miseros tramite demio  
Istud est octauū metrū huius ter  
cij cū prim⁹ versus dicit metrū  
asclepiadiacū ab iuentore. coriābicū a pede

predominante. **S**ecūdus versus dicitur me  
trū archilogicū ab inuētoze. iambicum a pe  
de dominante. **I**n quo metro philoso  
phia deplāgit errorē hominū qui ī querēdo  
minima bona sunt prudentes sed ī querēdo  
summū bonū abducūt ignorantia. primo  
facit hoc. secundo p̄cat ut homines tediati  
falsis bonis redeāt ad verū bonum. secunda  
ibi. Quid dignū. dicit ergo. **D**eu ē īteriectō  
dolentis & est dissillaba p̄pter metrum que  
ignorantia abducit miseros demio tramite  
id est transuersa via sup̄le a vero bono. vñ  
homines non queritis aurū ī viridi arbore  
nec carpitis gēmas ī vite. vñ non abditis  
. i. nō absconditis laqueos p̄ captura pisciū  
ī altis montibus ut dicetis dapes p̄isce. &  
si vobis libeat sequi capreas non captatis  
. i. non acceditis vada thyrrena. i. mare ter  
renū quod est ī ytalia quinetiā pro certe  
homines norunt. i. nouerunt ipsos recessos  
abditos id ē absconditos fluctibus equozis  
etiam homines norunt que vnda sit feratior  
. i. habundantior mureis gēmis. i. margari  
tis. vel que vnda sit feratior rubentis pur  
pure. i. conchilioz quozū sanguine sit pur  
pura. Et homines norūt que littora p̄stant  
. i. habundant tenore p̄isce vel asperis echi  
nis. i. talibus piscibus sed quonā. i. vbi lateat  
bonū scz b̄ficū qd̄ cupiūt. nescire sustinēt  
ceci existentes & illud bonū qd̄ abiit trans  
polū stelliferū illud homines de merfi cecita  
te ignorantie petunt tellure. i. q̄rūt ī terra  
**N**otandū s̄m Isidorū libro etymologi  
arum caprea est agrestis capra que quia a  
cutissime videt greci eam pondōndā appel  
lauerāt. **N**otandū s̄m Isidorū q̄ echin⁹  
est piscis puus semipedalis qui adherendo  
videt retinere nauē & est piscis asperimus  
ad modū erici ad edendū satis suavis.  
Quid dignum stolidis mentibus imprecet.  
**H**ic p̄cat p̄bia ut post tediū falsorum bo  
norū homines redeant ad verū bonū & dicit  
Quid dignū ego imprecet stolidis mentib⁹  
hominū. q̄si dicat nihil aliud nisi hoc q̄ ho  
mines ambiāt ipsos honores & opes & cum  
parauerint id est acquisiuerint sibi falsa bo  
na graui mole. i. tediōsa solitudine tandem



radio ducti cognoscant vera bona. **N**otandum  
quod ista depercatio philosophie non est ex malivolentia  
sed ex benignitate & ideo non optat quod ho-  
mines permaneat in desiderio bonorum temporalium  
sed ut illud desiderium magis sit eis medium  
perducendi ad verum bonum nec ipsa ipsa cupiditate  
vel ambitione honoris adesse sed ut quibus  
adest per hoc ad verum bonum deducantur.

**Prosa nona tercium li.**

**H**actenus mendacis. **I**sta est nona  
prosa huius tercium in qua philoso-  
phia vult ostendere que sit vera bea-  
tudo. Et primo continuat dicta dicendis.  
Secundo assignat causam false felicitatis.  
Tercio ostendit que sit vera felicitas. secun-  
da ibi. Quod enim. **tercia ibi.** **D**abes igitur  
iuribus & formam. **P**rimo dicit. **H**actenus. i.  
hucusque sufficiat ostendisse formam men-  
dacis felicitatis. i. false quam si perspicaciter  
intueris. i. consideres ordo est. i. restat mon-  
strare deinceps. i. postea que sit vera felici-  
tas. & dicit **Boetius.** **E**go video nec opi-  
bus sufficientiam posse contingere. nec re-  
gis potentiam. nec dignitatibus reueren-  
tiam. nec celebritati gloriam. nec leticiam  
voluptatibus que tamen videntur promittere.  
**E**t sic falsa felicitas est in eis. & dicit philosophia  
**N**unquid tu deprehendisti causas cur illud  
ita sit. & dicit **Boetius.** **E**go videoz intue-  
ri id est cognoscere tenui rimula. quasi dicere  
non plene sed imperfecte video illas causas  
sed apertius cognoscere malle. i. magis  
vellem ex te. & dicit philosophia. **A**tqui pro certe  
ratio. i. causa false felicitatis promptissima  
est. **N**ota quod falsa felicitas dicitur mendax  
eo quod non adimplet quod promittit. diuicie  
enim promittunt sufficientiam. dignitates  
reuerentiam quam non conferunt sicut patet  
ex predictis. **N**ota quod cognitio false felici-  
tatis utilis est. quia cognitio mali expe-  
diens est ad cautelam secundum **Alanum** in de  
planctu nature. quia malum non vitatur  
nisi cognitum & quia noticia mali ducit in  
cognitionem boni per appositum igitur vult  
philosophia primo assignare causas false felicitas-  
tis. & tunc ostendere que sit vera felicitas  
**Q**uod enim simplex est. **D**ic philosophia assignat

causam false felicitatis. & declarans eam  
ostendit quod sufficientia. potentia & reueren-  
tia. gloria & leticia sint unum in re. secun-  
do ostendit quomodo homines ista separant  
ab invicem. secunda ibi. **H**oc igitur quod  
est unum. **P**rimo dicit quod causa false felici-  
tatis est quod error humanus id quod est sim-  
plex & indivisum natura separat id est dis-  
iungit. & error humanus traducit a vero bo-  
no & perfecto ad finem & ad imperfectum bonum  
**E**t tunc declarat istam causam ostendens quod  
reuerentia. potentia & omnia tria sunt unum & idem in  
re & primo ostendit potentiam idem esse cum sufficientia.  
& dicit. **A**n tu arbitraris illud quod nihilo  
indigeat illud egere potentia. & respondet **Boe-  
tius.** **M**imime inquit. **P**hilosophia approbat dicens  
**R**ecte tu quidem respondes. nam si quid est quod  
sit valentie imbecillioris. i. potentie debilis  
in vlla. i. in aliqua re necesse est quod hoc egeat  
alieno subsidio. **E**t dicit **Boetius** ita est inquit  
**C**oncludit ergo philosophia dicens. **I**gitur una &  
eadem est natura sufficientie & potentie. & dicit  
**Boetius** sic videtur. **T**unc ostendit dignita-  
tem esse eandem cum predictis dicens. **Q**uod vero  
huiusmodi est. scilicet sufficientes & potes nunquid  
illud censes. i. indices spernendum tanquam in-  
dignum. an contra non spernendum sed dig-  
nissimum omni veneratione. **R**espondit  
**Boetius.** **N**on potest dubitari quin hoc sit  
dignissimum omni veneratione. & philosophia addam?  
ergo sufficientie & potentie reuerentiam quod  
hec tria unum iudicemus. & dicit **Boetius**  
addamus ergo si volumus vera confiteri.  
**N**otandum quod potentia idem est sufficientie  
quod enim aliquid omnino sit sufficientes ita quod nul-  
lius egeat & cum careat potentia contradicti-  
one includit. si careret potentia respectu alicuius  
possibilis non esset omnino sibi sufficientes.  
**N**otandum cuiusque inest summa sufficientia  
& summa potentia eadem inest & summa reue-  
rentia in quantum enim aliquid habet rationem  
principii in tantum est dignum reuerentia. unde  
filii reuerentur patres quia sunt principium  
eorum. & servi dominos quia sunt princi-  
pia servorum in mandato mouentia eos per  
imperium. & reueremur viros virtuosos quia  
sunt principia gubernantia vitam politicam.



potentia aut dicit rationem principij unde illud est maxime principium quod est potentissimum & ideo tale reuerendissimum.

**¶** Quid vero inquit. Dic ostendit predictis esse annexam gloriam & leticiam dicens. Quid vero indicas. Illud quod est sufficientissimum potentissimum. reuerendissimum est ne hoc obscurum & ignobile vel est clarissimum omni celebritate. i. gloria. Respondit Boetius. ego confiteor illud esse celeberrimum. i. gloriosissimum sicut est. Tunc philosophia concludit dicens. Consequens igitur est ut fateamur claritudinem. i. gloriam nihil differre a tribus superioribus. Et dicit Boetius. Consequitur inquit. Tunc ostendit idem de leticia dicens. Illud quod nullius alicui egeat & quod cuncta suis viribus possit quod est reuerendum & clarum nonne hoc est letissimum. respondet boetius. non possum cogitare vni tali vllum meror obrepat. i. intret. Tunc concludit philosophia dicens. Si superiora manebunt vera necesse est illud plenum esse leticie & per eadem concessa necesse est esse nomina diuersa sufficientie potentie. claritudinis. reuerentie & iocunditatis sed substantiam eorum nullo modo discrepare. quod concedens Boetius dicit. necesse est inquit. **¶** Notandum quod omnes creature comparantur ad deum sicut effectus ad suam causam & quia noticia cuiuslibet cause relucet in suo effectu necesse est ipsius dei habere noticiam per effectum & noticiam cum laude quia effectus dei representant ipsum sub ratione bonitatis & perfectionis que est materia laudis. cum igitur gloria sit clara cum laude noticia necesse est principium omnium rerum quod est sufficientissimum. potentissimum & reuerendissimum etiam esse gloriosissimum. **¶** Notandum quod sufficientissimo nullum bonum deest & tale habet appetitum quietatum in bono adeptum. quies autem appetitus in bono adeptum est leticia. ergo bonum sufficientissimum etiam est letissimum. **¶** Notandum quod omnia ista sufficientia. potentia. reuerentia. gloria & leticia sunt vnum in substantia non autem sunt vnum in substantia sic aggregatum ex diuersis rebus tunc enim esset ibi compositio quod repugnat potentissimo & dignissimo. eorum simpliciora digniora sunt compositis sed de hoc postea melius patebit.

**¶** Hoc igitur quod est vnum. Dic philosophia ostendit qualiter homines illud quod est vnum redimunt. Secundo mouet dubitationem ibi. Quid igitur inquit. Primo ostendit quomodo homines dimidunt illud quod est vnum. & dicit. Illud quod est vnum & simplex natura illud dissipat. i. dimidit prauitas humana. i. prauus error hominum querendo vnum sine alio & dum homines conantur. i. laborant adipisci partem rei quod partibus caret homo non assequitur vllam portionem. i. partem nec ipsam rem integram quam affectat. & querit Boetius. quonam modo dimidunt homines ista. Dicit philosophia. qui petit diuicias propter fugam penurie id est cause sufficientie. vel laborat de potentia sed magis vult. i. magis vult esse vilis. i. indignus & obscurus id est inglorius & ita nihil curat de dignitate & gloria. talis etiam subtrahit sibi multas voluptates naturales ne amittat pecuniam quam parauit. i. lucratus est hoc modo ne sufficientia contingat ei que valentia. i. potentia deserit que molestia pungit que vilitas. i. irreuerentia abicit que obscuritas. i. infamia recondit. quasi dicat non. Tunc ostendit de potentia idem dicens. Qui vero solum desiderat posse. i. potentiam ille perficit. i. dispergit opes despiciit voluptates & honorem carentes potentia & nihilipendit gloriam sed videas quod multa huic deficient. sit enim aliquando ut talis egeat necessariis ut mordeatur anxietatibus & cum nequeat ista depellere etiam illud quod maxime patebat. desinit esse potens. Similiter licet rationari de aliis tribus scilicet de honoribus de gloria de voluptatibus sicut de predictis duobus. nam cum vnumquodque horum perfecte acceptum sit idem quod cetera ut declaratum est quisquis petit aliquid horum sine ceteris non apprehendit illud quod desiderat. **¶** Notandum qui querit partem rei indiuisibilis partem non inueniet nec ipsam rem cuius partem querit. quia in rerum natura indiuisibile partem non habet. cum igitur predicta quinquaginta sufficientia. reuerentia &c. ex parte rei sint vnum & indiuisibilia licet differant nominibus qui querit vnum sine alio non inueniet. **¶** Notandum quod ista quinquaginta putant inueniri in rebus sensibilibus in quibus habent esse modo



imperfecto & diminuto sic vnum inuenitur  
sine alio. inquantum aut accipiuntur secundum esse  
perfectum & secundum esse summum putant inueniuntur in  
beatitudine sic sunt idem indissimiliter &  
vnum non inuenitur sine alio. quia summa  
sufficiens est beatitudo. summa reuerentia  
est beatitudo. summa potentia est beatitudo  
& sic de alijs. **N**otandum quod quia homo natu-  
raliter desiderat beatitudinem tunc vnumquodque  
predictorum quicquid desiderat secundum quod spectat  
ad beatitudinem hoc autem est secundum esse perfectum  
inquantum eadem sunt beatitudini. & quia  
beatitudo cum sit deus est indissimilis omnia  
quicquid predicta sunt vnum indissimiliter.  
**E**x quo patet quod quia homines querunt ista  
secundum quod imperfecta inquantum sunt in sensibi-  
libus & tamen desiderant ea secundum perfectionem  
ideo homines non assequuntur per ea quod  
desiderant.

**Q**uid igitur inquam. **N**ic philosophia mouet dubita-  
tionem quia dictum est iam quod homo querendo  
singulorum horum diuina ipse frustra beatitu-  
dinem. potest ergo dubitari utrum querendo  
omnia simul queratur beatitudo. dicit ergo  
**Boetius** in littera. **Q**uid igitur inquam quasi  
dicat. licet non queratur beatitudo querendo  
vnumquodque diuina. quid igitur erit si quis  
cuncta simul cupiat adipisci. nunquid ille sic  
velit summam beatitudinis. nunquid beatitudi-  
nem recipit in his bonis quae demonstrauimus non  
posse conferre quod pollicentur. id est. permittunt  
**E**t respondit **Boetius**. **M**inime inquam.  
**C**oncludit ergo philosophia dicens. **I**n his ergo  
nullo modo est inuestiganda beatitudo quae creditur  
prestare singula expetendorum. id est. desiderando-  
rum quod **Boetius** concedit dicens. **Q**uod  
fateor. id est. affirmo inquam ita esse & hoc ni-  
hil verius dici potest. **N**otandum si aliquis  
querit omnia quicquid simul ille querit beati-  
tudinem in vniuersali sed errat in particu-  
lari querendo eam in istis temporalibus bo-  
nis in quibus non inuenitur. non enim sum-  
ma sufficiens nec potentia inuenitur in eis  
& sic patet quod querens vnum illorum vel om-  
nia simul secundum quod inueniuntur in rebus sensi-  
bilius cum habeant esse in eis modo imperfecto  
non consequitur beatitudinem. querens autem

vnum istorum secundum esse perfectum cum omnia  
sint vnum indissimiliter omnia querit & qui-  
rit beatitudinem.

**H**abes igitur inquit. **P**ostquam philosophia assigna-  
uit causam false felicitatis. hic ostendit  
que sit vera felicitas. **S**ecundo ostendit in  
quo sit constituta ibi. **Q**uoniam igitur agno-  
uisti. **P**rimo philosophia dicit. **H**abes igitur  
iam causas & formam false felicitatis nunc  
deflecte intuitum mentis tue in aduersum  
id est. in contrarium false felicitatis hoc est ad  
veram felicitatem ibi statim videbis veram  
felicitatem quam promissimus. & dicit **Boe-  
tius**. **A**tqui pro certe vera beatitudo perspi-  
cua est id est manifesta ex dictis etiam ho-  
mini ceco. quod dicitur. tam manifesta est vera bea-  
titudo ex dictis quod etiam ceco si aliquid pos-  
set videre pateret. & tu paulante monstra-  
sti eam supple veram felicitatem dum cona-  
baris aperire id est declarare causas false fe-  
licitatis. & dicit **Boetius**. **N**isi ego fallor  
ea est vera & perfecta felicitas que perfici-  
at sufficientem. potentem & reuerendum. ce-  
lebrem & letum. ut etiam tu philosophia  
congnosces me **Boetium** interius id est. ples-  
mus animaduertisse que sit vera felicitas.  
ego sine ambiguitate cognosco hanc esse  
plenam beatitudinem que vnum horum scilicet  
predictorum veraciter potest prestare quod  
nam idem cuncta sunt. & dicit philosophia  
quasi congratulando **Boecio**. **O** alumne  
hac opinione te felicem supple dico siquidem  
hoc adieceris supple quod modo dicam. **E**t  
dicit **Boetius**. **Q**uidnam dicam. **D**icit philosophia  
**P**utas ne aliquid esse in his rebus mortalibus  
& caducis. id est. transitorijs quod possit afferre  
id est. dare huiusmodi statum. **R**espondet **Boe-  
tius** minime puto & illud ostensum est a te  
ut nihil amplius desideretur beatitudine.  
**C**oncludit ergo philosophia dicens. **H**ec igitur. id est.  
sufficiens. reuerentia &c. que in rebus ca-  
ducis inueniuntur vel sunt imagines. id est. simi-  
litudines veri boni & videtur dare mortalibus  
imperfecta bona. verum autem & perfectum bonum  
conferre non possunt. & dicit **Boetius** assen-  
tior inquit. **N**ota sufficientia imperfecta quae  
consideratur in rebus temporalibus non est vera



sufficiencia sed tantū similitudinaria. **S**ufficiencia autem pfecta includit omnia alia quatuor. & singulū aliorū quatuor pfecte alia includit. & ideo illud quod dat vnum pfectū dat omnia. sed illud quod dat omnia facit vere pfectū. ergo dicit **Boetius**. illud qđ pť veracit̃ vnū conferre illud cognosco esse beatitudinē. Item assentio est verbū deponētale & idē significat cū verbo neutrali quod est assentio.

**¶** Quomiam igitur que vera. **I**de ostēdit pbi-  
losofia in quovera felicitas sit cōstituta.  
& primo tāgit ordinē huius partis ad pces-  
sionē. & docet diuinū auxiliū esse implo-  
randū vt cognoscatur in quo sit vera beatis-  
tudo. secundo inuocat diuinū auxiliū. tercio  
ostendit intentū in quo sit vera beatitudo.  
secunda ibi. o qui ppetua. tercia ibi. quom-  
iam igitur. **P**rimo dicit pbia. o boeci: quom-  
iam agnovisti que sit illa vera beatitudo:  
& agnovisti que mentiātur beatitudinem:  
nūc supest vt agnoscas vnde illam veram  
beatitudinem petere possis. Et dicit **Boetius**?  
illud iam dudū a te vehementer expecto. &  
dicit pbia. Cum diuinum auxilium in mi-  
nimis rebus debeat implorari (sicut placet  
platonī nostro in thimeo) quid nunc censes  
faciendū suple in tam arduo negocio. **R**e-  
spondit **Boetius**. inuocandū suple censeo:  
patres omniū rerum scz deum. sine quo nul-  
lum exordiu rite fundatur. quod approbat  
pbia dicēs. recte tu inquit censes. & simul  
sine interuallo pbia ita modulata est. id ē  
p̃posuit inuocacōez dei metrica modulacōe  
**¶** Nota qđ in omībo diuinū auxiliū est im-  
plorandū. quia deus est qui diuitias sue sa-  
pientie influit in animas sapientum. & tri-  
buit studētibz gratiam cognoscendi cū ni-  
hil est difficile. & sine quo nihil possibile ē  
possideri. ita scribitur ī prologo de regimie  
principū. & omne datū optimū & omne do-  
num pfectum desursum est descendens a pa-  
tre luminū. vt dicit alia scriptura. Et dicit  
beatus **Augustinus**. Nemo tameruditus:  
nemo tam doctus qui supna illustracōe nō  
indigeat. Et beatus **gregorius**. Nisi intus  
sit qui doceat: inuaniū lingua doctoris labos

rat. ideo pbia volens ostendē in quo sit vera  
beatitudo: inuocat diuinū auxiliū quo pter-  
misso nullū rite fundatur exordiu.

**¶** Metrū. ix. li. iii.

**O** Vi ppetua mūdū racōne gubnas.  
Istud est metrū nonū hui? terciū  
qđ dicitur omericū ab inuatore.  
qz omerus ipm adiuuēt. & dī eroicū a ma-  
teria. quia gesta heroū id ē viroz illustriū  
hoc metro describebātur. & dicitur dactilis  
licū a pede p̃dominante. **E**xametru a nume-  
ro pedum. quia constat ex sex pedibz. in q  
metro p̃losofia inuocat diuinū auxiliū  
ad ostendendū in quo sit vera beatitudo &  
quomodo ad ipsam perueniatur. **P**rimo er-  
go p̃losofia captando beniuolentiā dei  
ipsum multipliciter commendat. secundo  
petitionē suam exprimit ibi. da pater. **C**ir-  
ca primum sciendū qđ tria requiruntur ad  
peticōnem exaudiendam. **P**rimo requirit̃  
potentia exaudiendi. **S**ecundo voluntas.  
**T**ercio scientia. **D**e primis duobz dicit̃ in  
quarto huius prosa secunda. **D**uo sūt in qz  
bus omīs humanoz actū effectus stat.  
voluntas & potestas. quoz si alterū de sit:  
nihil est quod explicari queat. **D**e scientia  
patet. quia sine ea nihil rōnabiliter gerit̃.  
volens ergo p̃losofia ostendere qđ deus  
possit. velit. sciat exaudire suā peticōnem:  
ostendit ipm esse potentē ex mūdī guber-  
nacōne. ex celi & terrē creacōne. ex t̃pis p̃-  
ductōne. **S**ecundo ostendit ipm volentē siue  
beniuolū ex sui bonitate & clemētia qua p̃-  
duxit cūcta. tercio ostendit ipm esse sapiē-  
tem ex quorūdam effectū specialiū pro-  
ductōne. **S**ecūda ibi. Quē nō externe. **T**er-  
cia ibi. Tu numeris. **P**rimo dicit. **O** pater  
qui gubnas mūdū ppetua racōne. id est  
perpetua prouidentia tua. qui es sator id ē  
creator terraz & celi. qui iubes tempus ire  
.i. pcedere ab euo. .i. a ppetua tua duracōe  
tu manens stabilis id est immutabilis das  
id est facis cūcta moueri. **¶** Notandum  
qđ tota ista littera. **Q**ui perpetua. vsque ad  
illam partem. da pater debet legi suspensine  
& potest o hic teneri vocatiue. admiratiue.  
vel deprecatiue. **¶** Notandū qđ gubernare



est res in debitum sui finem ordinare quod spectat ad diuinam bonitatem. regit autem prima causa omnes res preter hoc quod commisceat cum eis influendo super eas virtutem vite & bonitatis secundum autorem libro de causis.

**N**otandum quod mundus secundum Aristotelem in libro de mundo est constitutio ex celo & terra & naturis que in eis sunt. que mundum deus gubernat perpetua ratione. id est sua prudentia perpetua que non est transitoria sicut prudentia humana sed permanet duratione infinita.

**N**otandum sicut aliquis dicit factor qui semina plantarum & arborum picit. sic deus dicit factor in quantum celum & terras creauit & produxit. per celum autem & terram etiam intelliguntur elementa que sunt in medio. Dicit autem terras non ponendo numerum pluralem per singularem per antithesim.

**N**otandum quod tempus est duratio successiva cum sit numerus motus secundum prius & posterius. ex quarto philosophorum. que duratio precedit ab euo.

**V**bi notandum quod eum est duratio permanens tota simul nullam habens successionem vel mutabilitatem annexam & est idem quod eternitas que est propria duratio dei secundum quam deus est causa temporis. sicut enim deus per suum esse est causa cuiuslibet esse & per suam bonitatem est causa cuiuslibet boni ita per suam durationem est causa cuiuslibet durationis.

**N**otandum quod deus est stabilis. id est immutabilis quia nulla specie motus mouetur. non generatione & corruptione cum sit ingenerabilis & incorruptibilis. nec augmentatione & diminutione cum non sit quantus. non alteratione nec loci mutatione cum sit impartibilis. Et probat Aristoteles. viij. philosophorum. ex ordine motuum & mobilium necesse est deuenire ad aliquod primum omnino immobile & per se & per accidentem.

**N**otandum quod omnia a primo sunt immutabilia vel secundum esse vel secundum operationem. Si secundum esse hoc est dupliciter. vel secundum esse substantiale sicut entia generabilia & corruptibilia vel secundum esse accidentale sicut corpora celestia que licet non mutantur generatione & corruptione tamen mutantur secundum esse locale. Si autem est mutatio secundum operationem sic intelligentie sunt mutabiles quia in ipsis est successio intellectuum. licet ergo non mutantur quo adesse tamen quo ad operationem

**A**lter exponitur. Stabilisque manens das cuncta moueri vel omnibus speciebus motum. vel aliquibus speciebus motus accipiendo motum stricte vel large. **A**lter exponitur. Stabilisque manens das cuncta moueri. non quod omnia moueantur sed quicquid mouetur te dante mouetur & simile genus locutionis habet. Iohannis primo. Illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum non quod omnes simul illuminentur. sed omnes qui illuminantur a deo illuminantur.

**Q**ue non externe. Dic philosophia ostendit deum esse beniuolum ex bonitate clementie qua omnia produxit & dicit. Que scilicet deum externe id est extrinsece cause non pepulerunt. id est non coegerunt fingere. id est componere opus id est creaturam fluitantis materie que fluit de eo ad non esse & econuerso de non esse ad esse forme. verum pro sed insita id est intrinseca forma summi boni id est summe tue bonitatis. scilicet pepulit te fingere opus fluitantis materie. **O** pater tu ducis. id est producis cuncta ab exemplo superius id est ab exemplari perpetuo tuipre pulcherrimo ab omni deformitate elongat. gerens mentem. id est memoria plenam mundum seu pulchrum mundum. scilicet archetypum & formans. id est produces ipsum mundum sensibilem simili imagine sicut presuit in mente tua & tu habes mundum perfectum. id est perfecte productum absolvere id est absolutum tenere sine defectu alicuius perfectas partes id est elementa & elementata que spectant ad integritatem mundi.

**N**otandum quod omne quod necessitatur a causa extrinseca necessitat ab efficiente vel a fine quia non sunt plures cause extrinsece. efficiens autem necessitat dupliciter. vel violenciam inferendo ut proiciens lapidem sursum. vel aliquid conferendo quod naturaliter moueat sicut generans das formam leuitatis mouet ignem sursum de necessitate nature. deus autem non necessitatur ab efficiente primo modo scilicet necessitate violentie cum nihil sit potentius eo. nec necessitate secundo modo cum nihil ab alio recipiat. nec etiam necessitatur necessitate finis quia quod necessitatur ab alio tanquam a fine comparatur ad ipsum sicut imperfectum ad perfectum.



fectum eo qd finis est bonū & pfectio illius  
quod est ad finem. deus autem a nullo ex-  
trinseco pficitur. **¶** Notandū qd sola boni-  
tas diuina coegit ipsum ad producendum  
opus fluitantis materie. nō aut coegit ipm  
necessitando sed libere mouendo. **¶** No-  
tandū qd inuidia facit qd aliquis bonū al-  
teri non cōmunicat. qz inuidia est tristitia de  
bono alterius. & qd talis inuidia in deo nō  
est: ideo sūmam bonitatem p creationē alijs  
cōmunicauit. **¶** Vnde dicit plato in thimeo.  
Ab optimo inuidia longe relegata est. &  
p consequēs sibi dissimilis prout naturalit̃  
cuiusq; capax beatitudinis esse poterat: ef-  
ficiq; voluerit. **¶** Notandū qd sicut in agē-  
tibus p naturā forma rei fiende pexistit in a-  
gente fm esse reale. sic in agentibus fm intel-  
lectum forma rei producēde pexistit scdm  
esse intellectuale. sicut artifex volens pdu-  
cere domū: oportet formam domus primo in  
mente pexistere tanquā exemplar ad cuius  
imitationem faciat domum in materia. cum  
igitur deus sit agens per intellectum pro-  
ducens mundum: ipse prehabuit in mente  
sua exemplar mundi & omnium partium  
eius. ad cuius imitationem produxit mun-  
dum extra suple qui mundus in mente di-  
uina pexistens dicit̃ archetypus ab archos  
quod est princeps & tipos similitudo quasi  
principalis similitudo cuius imago dicitur  
iste mundus sensibilis.

**¶ Tu numeris elementa ligas.** Dic phia cō-  
mendat deū ex parte sapientie quo ad speci-  
alem effectuum productionem. Et primo  
ex productione elementorū. Secundo ex p-  
ductione anime mūdi. Tercō ex pductione  
nostrarum animarum. **¶** Secunda ibi. **tu tri-**  
**plicis.** Tercia ibi. **tu causis.** **¶** Primo dicit.  
Opater tu ligas elementa numeris id est  
pporcionibus numerabilibus vt elementa fri-  
gida cōuenient. i. concordēt flāmis id est ca-  
lidis elementis. & vt arida id est sicca ele-  
menta conueniant liquidis id est humidis  
elemētis ne ignis purior inter elemēta euo-  
let id est exeat speram suam magis ascens-  
dendo & ne pondera. i. gūitates deducant. i.  
magis deorsū ducant terras mersas. i. de-

pressas. **¶** Notandum qd elementa habent  
proporcionem numeralem inter se. sicut em̃  
duo numeri quadrati conueniunt in vno  
numero medio proporcionali. sic duo elemē-  
ta contraria in duabus qualitatibus: conue-  
niunt in vno elemento medio pporcionali v-  
traq;. **¶** Verbi gratia. Numerus quadratus  
est qui constat ex ductu sui ipsius in seipm.  
dicendo bis duo. ter tria. bis duo in quater-  
narium & ter tria in nouenariū. & accipe-  
re vnum numerum medium proporcionabi-  
lem scilicet senarium qui secundum eandē  
proporcionem excedit quatuor in qua exce-  
ditur a nouem. sicut enim nouem continet  
sex & mediam partem sex. ita sex continet  
quatuor & mediam partem quatuor. **¶** Sic  
similiter est in elementis. **¶** Nā ignis & aqua  
in duabus qualitatibus contrariatur. ignis  
enim est calidus & siccus. aqua frigida &  
que colligantur vno medio suple aere qui  
conuenit cum igne in caliditate & cū aqua  
in humiditate. similiter est de aere & terra  
respectu aque. **¶** Secundum hanc sententiā  
litera sic exponatur. **Tu ligas elementa nu-**  
**meris** id est proporcionibus numerabilibus.  
vt frigora id est aque que frigide sunt con-  
ueniunt flammis id est ignibus qui calidi  
sunt per vnum elementum medium qd est  
aer. & arida id est terre que aride sunt con-  
ueniunt liquidis id est partibus aeris q̃ hu-  
mide sunt per elementum medium quod est  
aqua. **¶** **Tu triplicis mediā nature cūcta**  
**mouentē.** Dic phia ostendit sapientiam ex  
anime mundi productione. **¶** Vbi sciendū qd  
ista lra cōmuniter exponitur ad intencōnes  
platonis in thimeo. sed q̃a ista exposicō est  
difficilima & modice utilitatis ego eā per-  
transio & ponam facilem exposicōnem que  
est de mente aristotilis. **¶** Ad cuius euiden-  
tiam est notandū qd p animam mundi hic  
intelligitur intelligentia mouens orbē que  
per motū virtutē suā influit inferioribus. &  
hec intelligentia dicitur media inter deū &  
animam humanam. **¶** Sicut em̃ in dignita-  
te & pfectione exceditur a deo. sic ipsa exce-  
dit animam nostram. **¶** Notandum qd in-  
telligentia huiusmodi dicitur esse triplicis



nature ppter tres opacones quas habet suple mouere orbem. intelligere deū & intelligere seipam. **¶** Notandū qz orbis celestes dicuntur consona membra intelligentie. quia p ipos tanquā p organa & instrumēta intelligentia influūt inferioribz. **L**icet em̄ intelligentia prima intencōne moueat ppter se. tñ secūda intencōne mouet ppter inferiora. **H**is pmissis hā plana erit. **V**nde dicit sic. **T**u deus animā suple mūdi que est intelligentia. mediam suple inter deum & animam humanā triplicis nature. i. triplicis opacois mouentem cuncta suple inferiora p influxū illam tu cōnectens reclusis. i. distinguis eam per consona membra. i. p mouentes orbis que aīa cum secta. i. diuisa quantum ad opacones glomerant. i. impf sit motum in duos orbis suple in orbē primi mobilis & in orbē planetarum ipa reditura. i. reflexa meat id est procedit in semetipam suple intelligendo quod est vna opaco & ipa circuit mentem profundam. i. mentem diuinam deum intelligendo que est alia opaco & ipa conuertit id est mouet celum simili imaginē id est intellectu quod est tertia opaco eius. **A**dhuc nota. **L**icet corpora celestia sint diuersa: tamen ratione unitatis ordinis possunt dici vnum corpus. **S**imilit intelligentie licet sint diuersę: tñ pnt dici vna intelligentia ppter unitatem ordinis in opacone mouendi. g dicit i singulari animā & non aīas.

**¶ Tu causis animas paribz vitasqz minores**  
**D**ic pbia commendat sapientiam dei ex animarum nostrarum creacōne dicens. **O**pater tu prouebis id est producis animas hominū & minores vitas id est animas brutorum & plantarū paribz causis quibz animā mundi produxisti. scilicet tu aptans sublimēs id est animas racionales hominum leuibus curribz id ē celestibz stellis tu seris eas in celum & terram. i. in corpora terrena. quas animas cōuersas reduci igne. i. caritate reducēte facis reuerti ad te benigna lege id est ordinacōne tua. **¶** Nota qz aīe bestiarū & plantarū dicuntur minores vite respectu anime hoīs eoqz non habent tot nec

ita pfectas opationes vite sicut aīe hominū.  
**¶** Nota qz per leues currus fm intentionez platonicoz intelligit stellas compares curribz. **D**ixerunt em̄ platonici qz deus omnes animas simul creauerit & seminauerit eas in celo delegendo eas stellis comparibus a quibz postea dilabant in corpora. sed hec opinio non valet scz qz omnes anime simul sint create immo om̄i die de nouo creantur & create corporibz infundunt. **D**icunt aut anime feri in celum propter virtutem celestem ex qua vnio aīe ad corpus contrahit suam perihodum licet aīa a deo pducatur in corpore tamen vnio ex parte dispositionum corporalium dependet a virtute celesti. ideo dicit eas feri in celum & terram quia anime non coaptant corporibz nisi mediante virtute celesti. vnde secundo phisicoz. homo enim hominem generat & sol. **¶** Nota qz deus animas creatas aptat leuibus curribz id est stellis cōparibz quod sic potest intelligi quia anima creata comparitatem & similitudinem habet cum stella. **¶** Sicut em̄ stella est nobilior pars sui orbis & est perpetua. sic anima rationalis perpetua existens est nobilior pars hominis. vel sic potest intelligi qz deus animas creatas aptat leuibus curribz id est rationi & intellectui qz dicunt currus anime qui ducunt hominem in cognitionem rerum quas animas ferit in celum & terram quia anima ratione & intellectu habet cognitionem celestium & terrestrium. **¶** Nota qz per ignem reducem intelligit ardorem charitatis que hominem auersum a deo vichs facit ipsum redire virtutibz. nisi enim homo deum amet ipm non querit. nisi querat non inueniet. nisi inueniat ad ipsum non reuertetur.

**¶ Da pater angustiam.** **P**ostqz pbia captas ut benivolentiam dei ipsum multipliciter cōmendando: hic exprimit suam peticōnem dicens. **O**pater qui facis omnia predicta da id est concede menti humane conscendē angustam sedem. i. nobilem sedem summi boni da lustrare id est inuestigādo inuenire fontem boni id est deum qui est fons om̄is boni da luce repta id est cognicōe phabita



in te defigere scz per amorem conspicuos vi-  
sus id est claros intuitus animi .i. rationis  
& intellectus. **O** pater tu dislice .i. disper-  
ge nebulas id est obscuritatis & pondera .i.  
gravitates terrene molis id est dilectionis  
terrene atq; mica .i. resplende tuo splendo-  
re tu nanq; es serenum quo suple omnia il-  
lustrantur. **Tu** es tranquilla requies pñs  
suple mentibus . te cernere id est videre est  
finis suple omnium tu idem existens es pñ  
cipium quia origo omnium rerum tu es  
vector quia vobis nos per gratiam quo per-  
venire non possumus p naturam . tu es dux  
ducens ab errore ignorantie ad veritatem  
sapientie . tu es semita cum sis via & veri-  
tas & p te ad teipsum puenitur . tu es ter-  
minus ultra quem nihil queritur cum sis  
summum & pfectum bonum. **¶** Nota q; se-  
des summi boni dicitur angusta .i. subtilis  
quia vix magno labore ad ipsam perveni-  
tur . vel dicitur angusta .i. nobilis quia ni-  
hil sibi compari potest. **¶** Item deum vocat  
fontem summi boni . sicut em riuuli habent  
existere & fluere a fonte & ipse a nullo .  
sic a deo omne bonum habet esse . ipse autem  
a nullo. **¶** Nota ad hoc q; sedes summi bo-  
ni conscendatur . oportet q; inuestigetur .  
& quia non sufficit inuestigare si non in-  
ueniatur . nec inuenire si non diligat . ideo  
philosophia petit per amorem defigi visu a-  
nimi scz rationem & intellectum in summū  
bonum. **¶** Nota q; quia intellectus & ra-  
tio impediunt & obscurant p affectiones &  
desiderium terrenorum quia corpus quod  
corrumpitur agrauat animam quando cor-  
pori est subiecta ideo phia petit fugari ne-  
bulas terreni molis & quia non sufficit fu-  
ga tenebrarum . nisi assit lux illuminans  
ideo petit illuminationem dicens. **Atq;** tuo  
splendore mica. **¶** Item dislico difficas id est  
dispergo vel remoueo . & dicitur a dis pre-  
positione inseparabili & a vbo ico icis.

**¶** Prosa decima tercii li.

**O**mniam igitur que sit imperfecti  
Ista est decima prosa huius tercii  
in qua philosophia ondit vbi vera  
beatitudo sit constituta . & primo cotinuando

se probat beatitudinem perfectam esse in re-  
rum natura . secundo ostendit in quo sit ve-  
ra beatitudo ibi . **Quo vero.** **¶** Primo dicit . **O**  
boeci quoniam vidisti in precedentib; que  
sit forma imperfecti boni & que sit forma p-  
fecti boni nec reor id est opinor esse demon-  
strandum quoniam id est vbi hec pfectio fe-  
licitatis id est perfecta felicitas sit constitu-  
ta in quo suple inuestigando illud ego arbi-  
tror primum esse inquirendum an aliquid  
huiusmodi bonum perfectum quale paulo  
ante scilicet octaua prosa diffimisti possit  
existere in rerū natura ne cassa id est vana  
imago .i. spēs cogitationis nos decipiat p-  
veritate subiecte rei id est existētis rei . sed  
nequit negari quin existet in rerum natura  
perfectum bonum & perfecta felicitas &  
hoc bonum sit veluti fons omnium bonorū  
& tunc probat ipsum esse tali ratione . **In**  
q;cuq; genere est reperire imperfectū i eodē  
est reperire perfectum . sed in genere rerum  
est reperire imperfectum bonum & imper-  
fectam felicitatem vt patet ex precedenti-  
bus . ergo in rerum natura erit dare perfe-  
ctum bonum & perfectam felicitatem. **¶** Hāc  
rationem pertractat in littera & dicit . Om-  
ne qd dicitur esse imperfectum illud perhi-  
betur imperfectum diminutione id ē ex de-  
fectu perfecti quo fit vti in quolibet gene-  
re videat esse quid .i. aliquid imperfectum  
in eo genere necesse sit aliquid esse perfe-  
ctum etenim sublata id est circumscripta p-  
fectione nec fingi potest vnde extiterit id ē  
esse habeat quod phibetur imperfectū neq;  
enim natura cepit exordium a diminutis &  
inconsumatis id est ab imperfectis . sed na-  
tura procedens ab integris & absolutis id ē  
pfectis dilabitur i hec extrema .i. inferiora  
atq; effeta .i. infructuosa . ex hoc ergo acci-  
pitur maior rationis in quocunq; reperitur al-  
iquid imperfectum in eodē repit pfectū .  
**Tunc** subiungit minorem dicens . Sicuti  
paulante monstram; que est fragilis bo-  
ni & imperfecta felicitas . **Et** ponit conclus-  
sionem dicens . **Ergo** dubitari non potest  
esse aliquā solidā & pfectam felicitatē qd  
cōcedēs. **¶** dicit firmissime & verissime cō-



clusum est. **¶** Notandū q̄ in temporalibz & sensibilibz non potest esse sūmū & p̄fectū bonū: & quia multi sūt qui nō putant esse alia bona p̄ter sensibilia: ideo ne aliquis putet nullū esse p̄fectū bonū in rez natura p̄bia primo anteq̄ ostendat vbi sit sitū p̄fectū bonū probat ipsum esse. **¶** Notandū q̄ res subiecta est de qua habetur sermo & cognico. sed dū cogitamus de re que nō est tūc est cogitacō cassa p̄ter veritatē subiecte rei decipiens nos. ne autem talis cognitio videatur esse summi boni: ideo primo pbat ipsum esse in rerum natura. **¶** Notandū q̄ imperfectum non potest esse principiū rez. quia p̄fectum prius est imperfecto. principio autē non est aliquid prius. ex q̄ sequit̄ q̄ vbi est imperfectū ibi est rep̄ire p̄fectū. **¶** Notandū q̄ est deuenire ad aliquod p̄fectum a quo natura incipiens progreditur ad posteriora imperfecta. cuiusmodi sūt hec inferiora que dicūtur extrema & effeta. q̄ sūt vltima causatorū non causa alijs inferioribus.

**¶** Quo vero inquit. Dic p̄bia ostendit in q̄ p̄fectū bonū siue felicitas sit sita. secundo concludit quoddam correlarium. terco mouet dubitacōnem. **¶** Secunda ibi. super hec. Tercia ibi. atqui hoc quoq̄. **¶** Primo dicit vel ostendit p̄fectam felicitatē esse in deo constitutam. Secundo ostendit p̄ quē modum sit in deo. ibi. sed queso. **¶** Primo ponit vnam p̄posicōnem notam. Secundo ex ea probat intentum. ibi. Ita vero. **¶** Primo dicit. Jam probatū est q̄ est dare p̄fectū bonū. quo vero. i. i quo habitat illud p̄fectū bonū ita considera. Et tūc subiūgit p̄posicōnem. Omnis concepō om̄is humanorū animorū pbat. i. cōcedit deū esse bonū principem om̄iū rez. Et q̄ deus sit quoddam bonum probat per hoc. quia deo nihil melius excogitari potest. & quis dubitat illud esse bonum quo melius nihil est. quasi dicat nullus. **¶** Notandum q̄ deum esse principem om̄iū rerum omnes concedunt. sed quia pitagorici duo posuerūt esse principia rerum. vnū bonū. aliud malū. ne ergo alius quis occasione huius negaret deū esse bonū

ideo hoc probat ex eo q̄ nihil potest melius excogitari deo. **¶** Vnde dicit beatus augustinus in libro de doctrina xp̄iana. Omnes latine lingue scientes cū aures eorū sonus tetigerit quo profertur deus mouētur ad cogitandum excellentissimam quandam imortale naturā. ita aut cogitatur deus vt aliqd quo nihil sit melius.

**¶** Ita vero bonū esse deū racō demonstrat &c. **¶** Dic probat intētū q̄ beatitudo siue p̄fectū bonū sit sitū in deo tali racōne. **¶** Perfectum bonū est vera beatitudo. sed in deo est p̄fectū bonum. ergo in deo est vera beatitudo. **¶** Vnde dicit in lra. **¶** Racō ista demonstrat deū esse bonū vt cōmunicat. i. infallibiliter concludat in eo esse p̄fectū bonū. nam nisi deus sit tale. s. p̄fectū bonū: nō poterit esse princeps om̄iū rez. si em̄ nō sit p̄fectū bonū: erit aliquid p̄stantius eo possidens p̄fectū bonū quia omnia perfecta claruerūt id est manifesta sūt esse priora minus integris. id est imperfectis. quare ne racō procedat in infinitum: confitendū est summū deum esse p̄missimū summi & p̄fecti boni. & sic patz minor racōis. scilz q̄ in deo est p̄fectū bonū. **¶** Tūc probat maiore dicens. Sed cōcessim? id est probauimus nona p̄fosa p̄fectū bonū esse veram beatitudinē igitur restat cōcludere q̄ necesse est verā beatitudinē sitā esse in summo deo. cui boetius cōsenties dicit. accipio. i. cōcedo inquit. nec ē q̄d vllō mō queat contradici. **¶** Notandū q̄ si deus nō esset p̄fectū bonū s. imperfectū p̄cedetur in infinitū sic arguendo. Deus vel est p̄fectū bonū vel imperfectū. Si p̄fectū. habetur p̄positū. si imperfectū. erit aliquid prius eo. cū p̄fectū sit prius imperfecto. Illud ergo prius vel est p̄fectum bonū vel imperfectū. si p̄fectū: illud erit deus. & habetur p̄positū. Si imperfectū. erit aliquid prius eo. cū p̄fectū sit prius imperfecto. Iterū queritur de illo priori. vel est p̄fectū bonū vel imperfectū. & sic procedetur in infinitū. vel dabit̄ deū esse p̄fectū bonū. & hoc innuit in lra cū dicit. Quare ne in infinitum rō procedat.

**¶** Sed queso te inquit. Dic p̄bia ostendit per quem modum vera beatitudo sit in deo.



quia nō est in deo tanq̃ aliquid distinctum ab ip̃o sicut accidēs a subiecto sed ē idē cum ip̃o qđ pbat quatuor rationibz. secunda ibi. **Postremo. tertia ibi. Ommino enim.** quarta ibi. **Respice inquit.** Primo p̃mittit int̃t̃um suum cum quadam diuisione cuius mēbra improbat dicens. **O Boeci** queso te vide qđ idē sancte id est firmit̃ & inuolabiliter probes qđ diximus summum deum esse plenissimum summi boni. & dicit **Boecius** Quonam modo suple hoc probatur. **Tunc** ponit philosophia diuisionem dicens. Presumas. i. putas ne hūc patrē omniū rerum accepisse extrinsecus illud summū bonū qđ p̃hibet̃ esse plenus. vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonū qđ cogites diuersam eē substantiā dei habentis & beatitudinis habite. Et tunc improbat membra primo qđ deus non accepit summum bonum ab extrinseco dicens. Nā si putes bonū qđ in deo est extrinsecus acceptū tunc tu pos̃sis. i. potes existimare esse prestantius id ē melius illud bonum quod dederit eo qđ accepit. s. deo quod est falsū. quia confitemur hunc p̃cellentiſsimum omniū rerum. Tunc pbat qđ p̃fectum bonū in deo nō est in ip̃o naturaliter tanq̃ differens a substantia sua dicens. & si natura. i. p naturam inest deo summum bonū sed est diuersum ab ip̃o rōe quidditativa. fingat qui potest quis hec diuersa coniunxerit. s. deū & summū bonū qđ dicat. non est dare aliquem priorē ista diuersa contingētē. **Notandum** qđ ratio quā p̃bia p̃tendit est ista. Summū bonum quod est in deo vel ē acceptū ab extrinseco vel inest sibi naturaliter. si ab extrinseco aliquid erit p̃stantius & nobilius deo quia dans summū bonū p̃stantius est recipiente ipsum. si aut̃ inest deo naturaliter vel tanq̃ idē sibi vel tanq̃ diuersum ab ip̃o. si tanq̃ idē sibi habetur p̃positū. si tanq̃ diuersum ab ip̃o erit aliquid prius quod ista diuersa coniunxerit talia autem fingere est difficile.

**Postremo** quod a qualibet. **Dic p̃bia** ponit secundā rationē qđ summū bonū in deo non differt ab ip̃o & est ratio talis. Illud

quod est diuersum ab alio non est illud a quo est diuersum. Si ergo summum bonū esset diuersum a deo deus non esset summus bonum quod nephas est dicere. **Vnde** dicit in littera. **Postremo** illud quod est diuersum a qualibet re illud non est illud a q̃ videtur esse diuersum quare quod sui natura diuersum est a summo bono illud non est summum bonum. si igitur summum bonum ita sit i deo qđ sibi naturam est diuersum ab eo sequitur qđ deus non sit summus bonum quod nephas est cogitare de deo quo nihil constat esse prestantius. **Nota** si aliquid eēt in deo diuersum ab ip̃o deus eēt compositus & non essentie simplicis qđ est falsū. **Ite** quod est in deo diuersum ab ip̃o vel est accidens vel pars ei? non accidens quia deus non est subiectū alicui? accidetis. si ē pars eius cū pars precedat totū aliquid erit prius deo quod falsum est.

**Ommino enim nulli? rei natura?** **Dic p̃bia** ponit terciā rationē que talis est. Illud qđ ē p̃ncipiū omniū formalit̃ est summū bonū quia summū bonū non potest esse p̃ncipiātū sed deus est p̃ncipiū omnium. ergo formalit̃ est summū bonū. summū autē bonū est beatitudo. ergo deus formalit̃ est summa beatitudo. vnde dicit in littera. **Ommino** id est generaliter nullius rei natura poterit esse melior suo p̃ncipio q̃re quod omniū est p̃ncipiū sicut deus illud etiam concluderim verissima ratione summū eē bonū substantia. i. p sui substantiā. cui assentiens **Boecius** dicit plenissime inquam conclusum est sed summū bonū esse beatitudinē concessum est. **Dicit Boecius** ita ē inq̃. Concludit ergo p̃bia igit̃ necesse est deū cōfiteri ip̃am beatitudinē. **Dicit Boeci?** nec queo refragari. i. resistere prioribus p̃positis. i. p̃missis & ego p̃spicio hoc illatū eē consequēs illis. i. ad illa. **Nota** qđ p̃ncipiū omniū reꝝ opt̃ eē summū bonū substantialit̃ quia si aliq̃ quid aliud a p̃ncipio eēt summū bonū substantialit̃ sicut aliquid p̃ncipiātū sequit̃ qđ p̃ncipiātū sit nobili? suo p̃ncipio. nā bonū substantialit̃ nobili? ē bono accidet̃ aliter. **Ite** si p̃ncipiū nō ē bonū substantialit̃



sed accidentaliter cū omne quod est tale p  
accidens reducat ad aliquid tale p se tunc  
pncipiū reducet ad aliquid & psequens  
non esset principium.

**R**espice inquit an hinc. **D**ic ponit quartā  
rationem q̄ beatitudo in deo non differt ab  
ip̄o. Si beatitudo differret a deo cū utrūq̄  
tā de? q̄ beatitudo sit summū bonum essent  
duo summa bona quorū vnū non eēt alterū  
& cū vnū desit alteri neutrum erit pfectum  
& summū bonū. quia pfectū ē cui nihil des  
est. ergo necesse est beatitudinem esse idē  
cum deo. vnde dicit in lra. **O** Boeci respice  
an hinc quod modo dicā illud quod pbatū  
est firmū? approbetur duo summa bona esse  
non possunt q̄ sint a se diuersa etē liquet  
.i. manifestū est q̄ bona q̄ discrepāt alter  
non est quod alterū q̄re cū alter desit alteri  
neutrū poterit esse pfectū cū pfectum sit cui  
nihil desit. sed manifestum est illud nō eē  
summum bonum qd non est pfectū. igitur  
nullo modo possunt esse diuersa ea que sunt  
summa bona. sed deū & beatitudinem colle  
gim? eē summū bonū q̄re necesse ē ipsā na  
turā q̄ ē diuinitas. i. naturā dei eē summā be  
atitudinē. qd Boeci? approbās dicit. nihil  
verius est ipsā re nec ratiocinatione firmū?  
nec deo dignius concludi potest. **N**otandū  
ex quarto topicorū qd per superabunda  
ntiā dicit vni soli cōuenit cū igitur sum  
mū bonū dicat per superabundantiam non  
erūt duo summa bona. **I**tē si essent duo  
summa bona vel essent eiusdem speciei vel  
differret speciei. si eiusdē speciei erūt equa  
liter perfecta & vnū erit superflūū. si diffe  
runt speciei vnum erit perfectius altero q̄  
impossibile est duas species esse equaliter  
perfectas. sed quod est imperfectius nō est  
summū bonū. ergo non sunt plura summa  
bona.

**S**uper hec inquit. **D**ic pbiā concludit ex  
dictis quandam conclusionem corolariam  
dicens. Super hec scz predicta ego tibi da  
bo corolarius. i. conclusionem corolariam  
ita scilicet sicut geometre aliquid solent de  
monstratis suis propositis inferre que illas  
ta ip̄i vocant porismata id est aperitiones

**E**t tunc ponit corolarius q̄ omnis beatus  
est deus quod sic infert. quia adeptione be  
atitudinis fiunt homines beati. beatitudo  
vero est ipsa diuinitas vt probatum est.  
manifestum est homines beatos fieri adepti  
one diuinitatis. sed sicut adeptione iustit  
ie fiunt homines iusti & adeptione sapien  
tie sapientes ita necesse est adeptione diuini  
tatis esse beatos siue deos. Igitur omnis  
beatus est deus sed natura quidem vnus de  
us est & non plures. participatione autem  
nihil prohibet plures deos esse. hanc con  
clusionem commendans. **B.** dicit. Et pul  
chrum inquam hoc scilicet q̄ modo conclu  
fisti atq̄ preciosum siue porisma siue corol  
arium manīs id est magis velis ipsum vo  
cari. **N**otandum q̄ omnis beatus est de  
us hoc probatur ex littera sic. Homines fi  
unt beati adeptione beatitudinis. sed beati  
tudo est diuinitas. ergo homines fiunt be  
ati adeptione diuinitatis. sed adeptōe diuini  
tatis aliquis efficitur deus ergo omnis be  
atus est deus. vel potest sic argui. Adepti  
one diuinitatis aliquis efficitur deus. ade  
ptione diuinitatis aliquis efficitur beatus.  
cum diuinitas sit idē cum beatitudinē. er  
go omnis beatus est deus. **N**ota secundū  
Dugūcionem porus. ri. est subtile foramen  
in corpore per quod sudor emanat. **I**nde po  
risma porismatis id est aperitio vel illumi  
natio sensus. **D**icunt etiā porismata regu  
le quas geometre proponunt ad aliquid os  
tendendum eoq̄ aperient & illuminent mē  
tem lectoris & ipse allegat Boecium i hoc  
libro de hoc nomine porisma. **N**otandum  
fm eundē Dugūcionem a corona venit cor  
onariū quod est premium victorie vel pre  
miū belli vel certaminis scz corona vel ali  
quid aliud. vel coronarium est vnde aliquis  
meretur honorem vel adipiscitur coronam.  
**E**t etiam allegat Boecium i hoc loco de hoc  
nomine coronarium sed communiter ip̄m  
nominamus corolarius. & est corolarius  
conclusio sequens ex premissis. **N**ota  
aliquis diceret. Si omnis beatus est deus  
cum plures sint beati plures erunt dī.  
**R**espondit Boecius q̄ vnus est deus nas



turaliter & essentialiter & participative. s. participative virtutis & immortalitatis possunt esse plures dñi. vñ psalmista **E**go dixi dñi estis & filij excelsi omnes. Item inuit pñus. xij. methaphisice vbi sic concludit. non valet pluralitas principū sit ergo vnus princeps scz fm naturā & essentiam. Ergo dicit **S**eneca. Vir speculatus ē qñ deus in humano corpore hospitatus. ¶ Pro quo vltimus notandū q deus est quadruplex. Aliquis est deus nūcupative vt ydōlū. Alius vsurpative vt demones cultū dei sibi vsurpantes. vt dicit scriptura. Oēs dñi genciū demonia. Terci⁹ participative vt homines beatitudinē participant. Quartus ē deus natura habens essentie eternitatē. immutabilitatez & comunicabilitatē. primis tribus modis possunt bene esse plures dñi sed non quarto modo. Vltimo nota deitatem siue diuinitatem participare nō ē nisi immortalitatē. impassibilitatez subtilitatē & agilitatē adipisci. Nam mortale additū nobis sepat nos a dñis. vt dicit Porphyrius ergo adeptione immortalitatis erimus dñi.

¶ Atqui hoc q pulchrum nihil est. Dic pñia mouet circa predicta quandā dubitationez secundo soluit eā ibi. **C**uius discretionem. primo dicit. Ex q dicis hoc corollarium esse pulchrū. Atqui p certo hoc qd iam dicam nihil est pulchrum quod ratio psuadet esse amectendum his. s. supra dictis. & dicit Boetius quid ē pulchrū illud. Dicit pñia cū beatitudo videatur multa cōtinere dubitatē vtrū hec omnia coniungāt. i. cōstituāt veluti vnū corpus beatitudinis quadā varietate partium an sit aliquid eorum quod compleat substantiam beatitudinis ad quod cetera referant. Tunc Boetius petit hanc questionem magis elucidari dicens. Vellē inquit vt patefaceres illud quod queris cōmemoratione ipsarū rerū suple exemplificando. & pñia condescendens Boecio qrit nōne cēsem⁹ beatitudinē eē bonū dicit Boetius certe summū bonum. cui pñia. licet. i. licitū est addas hoc. s. summū omnib⁹ his nā beatitudo est summa sufficientia eadem est summa potentia & indicatur esse summa

reuerentia. claritas & voluptas quid igitur estimas dicendum hecme. i. nunquid hec oīa. s. sufficientia. potētia &c sunt veluti qdā membra beatitudinis an cūcta referunt ad bonū veluti ad verticē. i. tanq ad summam rationē appetendi omnia alia. Tūc Boeci⁹ fateē se intelligere questionem & pñstulari eius solutionē dicens. Intelligo quid pponas inuestigandum sed desidero audire qd constituas. i. diffinias questionem dissoluēdo. ¶ Notandum q questio quam pñia mouet est ista. vtrum predicta quinq. s. sufficientia. reuerentia &c constituant beatitudinem sicut diuersa membra vnum corp⁹. vel vtrū omnia sint eadem & referāt ad aliqd vnum scz ad bonū quod sit ratio appetendi omnia ista. ¶ Notandū quia in beatitudine est summum bonum & in beatitudine ē sufficientia. reuerētia. potentia. gloria & iocunditas ideo querit an ista sint in beatitudine tanq diuersa aut ad vnum relata scilicet ad bonum ratione cuius appetuntur. ¶ Nota ad primam partem questionis debet responderi q non. quia membra vnum corpus cōstituētia debent esse inter se diuersa vt statim probabitur in littera sequenti. sed illa quinq sunt vnum vt probatum est. ergo non possunt esse ptes beatitudinis cōstituētes ipsam sicut membra vnum corpus. Etiam si sic sequeretur q beatitudo seu de⁹ non esset omnino simplex quod est impossibile.

¶ Cuius rei discretionem. Dic pñia soluit questionē. Et primo ostendit q ista quinq non sunt ptes & membra beatitudinis. secundo ostendit q omnia referantur ad bonum ibi. **A**d bonum vero. Primo intendit talem rationem. Membra cōstituēcia aliquid vnū adinuicem debent esse diuersa. sed ista omnia quinq sunt idem. ergo nō sunt membra & partes beatitudinis. vnde dicit in littera. Cuius rei suple posite in questione sic accipe discretionem. i. discretam solutionem. Si hec omnia forent membra beatitudinis tunc discreparent a seinuicem. Nec enim est natura partium vt diuersa componant vnū corpus atqui p certo hec omnia quinq



monstrata sunt idem esse suple in nona pro  
sa. igitur minime sunt membra beatitudinis  
sed si in eis saluetur ratio membri omnia es  
sunt vnū mēbrū & tūc sequit̃ beatitudinem  
componi ex vno membro qđ ē impossibile  
& hoc est qđ dicit alioquin. i. si alit̃ dicat̃  
qđ non sunt membra sed vnū mēbrū videt̃  
bit̃ beatitudo esse coniuncta ex vno mēbro  
qđ fieri nequit. Et dicit Boecius id quidē  
qđ mō conclusum est non ē dubiū sed illud  
qđ restat de veritate alteri⁹ ptis questiōis  
expecto. ¶ Notandū qđ beatitudo est diuī  
mitas vt prius visum ē. & quia diuinitas ē  
omnino simplex & indiuisibilis ex nullo po  
test esse constituta cū em̃ constituens prius  
sit constituto eēt aliquid prius deitate quod  
absurdū est. ergo beatitudo non potest esse  
constituta ex plurib⁹ membris vel ex vno  
membro.

¶ Ad bonū vero cetera. Dic pbia ostendit qđ  
omnia referantur ad bonū tanqđ ad causam  
ppter quā appetūtur. secundo ex dictis de  
ducit quasdā conclusiones supius probatas  
vt melius intelligantur. secunda ibi. Cui⁹  
vero causa. Primo dicit. palā est cetera. s.  
quinq; supra dicta ad que omnia appetēda  
reducūt ipsa referri ad bonum. idcirco em̃  
petit̃. i. appetit̃ sufficientia quia bonū esse  
indicat̃. idcirco potentia desiderat̃ quia id  
etiā credit̃ esse bonum. idē licet coniectare  
.i. indicare de reuerentia. claritate & iocun  
ditate & sic vniuersaliter concludere qđ bo  
num est summa. i. pfectio & causa omnium  
expetendorum. i. desiderandorum quod de  
clarat p signum dicens. Illud em̃ qđ neq;  
i re neq; in similitudine. i. apparentia nullū  
bonū retinet i se illud nullo modo potest ex  
peti. i. desiderari & contra id est per contra  
riū illa qđ non sunt bona natura. i. ex natura  
tñ si videat̃. i. appareant eē quasi vera bona  
sint appetētur. quos it̃ vti bonitas iure cres  
dat̃ esse summa atq; causa omnium expetē  
dorum. ¶ Notandum qđ bonum est causa  
omnium desiderandorum. quia deficiente rā  
tione boni in aliquo siue sit bonum fm ap  
parentiā siue existentiam tollit̃ ratio appe  
tibilis. posita vero ratione boni in alq; siue

fm rem siue fm apparentiā ex quo ipm est  
appetibile ppter qđ dicit Aristoteles tercio  
de anima. Mouet enim appetibile hoc quidē  
bonum hoc autem apparens bonum.

¶ Cuius vero causa. Dic ex dictis pbia de  
ducit quasdā cōclusiones prius pbatas vt  
melius intelligant̃ & sunt due. Prima est  
qđ bonum & beatitudo sunt idē. Secunda qđ  
deus & bonum idem sunt. deducens ergo  
primam conclusionem dicit. Illud maxime  
videt̃ optari cuius causa quid id ē aliquid  
expetit̃. i. desideratur vti causa salutis id ē  
sanitatis quispiam id est aliquis velit equi  
tare nōtam. i. nō tantum desiderat actum  
equitandi qđ. i. inquantū desiderat effectum  
salutis. i. sanitatis cum igitur omnia petāt̃  
.i. appetant̃ gratia boni illa nō potius desir  
derāt ab oībo qđ ipm bonū. sed nos concessis  
m⁹ beatitudinē esse ppter quā cetera optātur  
quare sola beatitudo tanqđ finis omnium as  
pirantium desideratur. ex quo liquide. i. mani  
feste apparet eē eandē substantiā ipi⁹ boni  
& beatitudinis. Boecius assentiēs isti deduc  
tōni dicit. nil video cur quispiam possit dis  
sentire. ¶ Notandū qđcūq; ppietas per se  
est eadem necesse est illa eē eadem cū igitur  
bonū & beatitudo habeant vnā & eandē p se  
proprietaem erunt eadem. Nam per se pro  
priū est beatitudini qđ omnia propter eaz  
desiderantur. similiter illa ppietas est bo  
ni qđ omnia appetuntur quia bona. ergo bo  
num & beatitudo sunt idem. ¶ Notandum  
qđ illud magis appetit̃ cuius causa aliquid  
appetitur quia illud propter quod aliquid  
appetitur prius est in causando motum de  
siderij qđ illud quod appetitur propter aliud  
quia causa primaria prius influit qđ secun  
daria. & ideo illud propter quod aliquid ap  
petitur plus influit desiderio qđ illud quod  
appetitur propter aliud sicut finis plus in  
fluit qđ ordinata in finem & hoc declarat p  
exemplum in littera de sanitate que plus  
appetitur qđ actus equitandi factus ppter  
sanitatem.

¶ Sed deum. Dic pbia ex conclusione prius  
probata deducit secundam scilicet deum &  
bonum esse idem fm substantiam. & dicit.



Sed demonstramus deum & veram beatitudinem esse idem & unum. dicit Boetius? Ita est inquam. Ex quo concludit philosophia dicens: igitur secure licet concludere substantiam dei sitam esse in ipso bono. nec usque a alio id est alibi. **N**ota quod ex prima conclusionem inferitur secunda accipiendo primam conclusionem pro maiore. arguendo sic. Bonum & beatitudo sunt idem secundum substantiam. sed deus est vera beatitudo. ergo deus & bonum sunt idem secundum substantiam.

**M**etrum decimum. ter. li.

**H**ic omnes pariter venite capti. Istud est metrum decimum huius tercij quod dicitur valenticum ab inventore & est undecasilabum constans ex spodeo & dactilo & duobus vel tribus trocheis quia ultimo loco potest poni spondens vel trocheus. In quo metro philosophia postquam ostendit in quo sit summa beatitudo hortatur ad istam beatitudinem pervenire dicens. Omnes capti quos fallax libido. id est fallax delectatio habitans. id est possidens terrenas mentes ligat improbis cathenis. id est viciosis cupiditatibus venite pariter huc. id est ad summum bonum quod est situm in deo. Tunc ostendit utilitatem remedi ad illud bonum dicens. Dic. id est in isto bono quod est deus erit vobis requies laborum cum ipse sit primum in hac vita laborantium hic est portus. id est securitas manens placida quiete hic est asilum. id est domus refugij unum. id est solum quia tantum ad deum est tutum refugium patens. id est aptum miseris. Tunc comparat istud bonum ad bona temporalia ostendens bona temporalia esse damnosa quia sui cupiditate obtenebrant animam. d. Quicquid donat tagus fluvius iste aureis suis harenis quicquid donat hermes fluvius rutilante. id est splendete sua ripa aut indus fluvius a quo dicitur india propinquus calido orbi quia vicinus torride sone. indus inquit commiscens lapillos virides. id est smaragdos candidos. id est margaritis totum illud non illustrat aciem supple mentis sed magis condunt. id est involunt cecos amos in suas tenebras id est ignorantias veri boni. hoc scilicet bonum temporale quicquid id est quodcumque placet & excitat mentes ad cupiditatem illud tellus aluit infirmis caneris id

est profundis quia in profundo terre generantur metalla & gemme. Tunc ostendit utilitatem boni quod est deus in quo est vera beatitudo dicens. Splendor id est beatitudo splendens quod splendore regit celum ille vitat obscuras ruinas anime quia splendor & obsecuritas se non compatiuntur in eodem. quisquis ergo poterit notare. id est notam habere hanc lucem ipse negabit id est non curabit cadidos radios phoebe. id est solis. **N**otandum propter litteram quod asilum secundum huguicōnem dicitur domus refugij quam romulus fecit. ab a quod est sine & filon quod est tactus quasi sine tactu quia non erat phas aliquem ibi tangere vel offendere. **N**otandum secundum isidorum libro ethimologiarum. Tagus est fluvius quem cartago hispanie sic nuncupavit ex quo procedit copiositas arenis auriferis & ob hoc ceteris fluvij hispanie est platus. **N**otandum secundum huguicōnem quod Hermes est fluvius azie qui campos smirneos secat fluctibus & est plenus aureis harenis. Indus autem secundum isidorum est fluvius orientis qui rubio mari excipitur a quo india nuncupatur abundans margaritis & smaragdis.

**P**rofa undecima. ter. li.

**A**ssentior inquit. Ita est undecima profa huius tercij in qua philosophia inducit Boetium in cognitionem quendam qui prius falsus fuit se ignorare. scilicet quis sit finis omnium rerum & quibus gubernaculis mundus regatur. Primo ducit ipsum in cognitionem primum. secundo secundi in sequenti profa. primo philosophia inuestigat diffinitionem boni. secundo ex hoc ostendit quis sit finis omnium rerum ibi. Et illa minimum. primo primum tunc quedam. secundo philosophia aggreditur propositum ibi. Nonne inquit. Primo Boetius assentiens predictis dicit. Assentior inquit. scilicet iam dictis cuncta enim constant nexa firmissimis rationibus quia demonstratis. & philosophia inquit. Quanti scilicet precij estimabis si agnoveris quid sit ipsum bonum. Respondet Boetius. Infiniti scilicet precij inquit estimabo siquidem mihi pariter contingat agnoscere deum qui bonum est. dicit philosophia. Atqui pro certe hoc patet facia verissima ratione maneat. id est conce



danť modo. i. tantũmodo que cõclusa sunt paulante. Et dicit Boecius manebunt sine omni contractione i sui veritate. ¶ Notandũ q̃ ad pbandã aliquam conclusionẽ oportet principia manere in sui veritate. & ea concedi. si em negarẽt non posset ex eis deduci conclusio. volẽs ergo phia ex his que cõclusa sunt tanq̃ ex principijs concludere quid sit bonũ. dicit hoc velle facere manentibus his que pbata sunt. & dicit boecius q̃ manebunt in sui veritate.

¶ **N**omme inquit monstramus ea. Dic phia aggredit̃ intentũ ostẽdo quid sit bonũ. & intẽdit pbare istã conclusionẽ bonũ ẽ illud qđ oĩa appetũt quã pbat tali ratõne. ¶ Vnũ & bonũ sunt idẽ. sed oĩa appetunt esse vnũ ergo omnia appetũt bonũ. ¶ Circa istam ratõnem sic pcedit. primo probat maiorem secũdo minorem. tercio resumpta maiore infert conclusionẽ. secunda ibi. nosti ne igitur. tercia ibi. est ne igit̃. pbat ergo maiorem q̃ vnũ & bonum sunt idẽ p modum q̃ stionis. & primo querit dicẽs. Nomme supra monstrauimus in nona prosa. ea que appetũtur a pluribus. s. sufficientia. reuerẽtia. potentia idcirco nõ esse vera bona & perfecta qm̃ discreparent a seimicem suple eo mō quo appetuntur a pluribus & cum alterũ abesset alteri non posse afferre plenũ & absolutum bonum q̃ nullo indigeat tũc ante monstramus vnum verum bonum fieri. cũ colligunt̃ in vnã formã beatitudinis atq̃ efficientiam. i. in vnã causã efficientem. s. deũ. vt que sit sufficientia eadẽ sit potentia & reuerẽtia. claritas & iocunditas nisi vero omnia sint vnum & idẽ mōstratum est ea nihil habẽ q̃ numerẽt̃. i. computentur inter expetenda id est desideranda. Et dicit boeci. demonstratum est inq̃ nec villo modo dubitari potest. ¶ Vterius querit phia. Illa que cũ discrepant minime sũt bona & cum ceperint esse vnum sunt bona. Nomme hec contingit fieri bona adeptione vnitatis. Dicit boecius. Ita videtur inquã Et subdit phia. sed omne quod est bonum participatione boni concedis esse bonũ an minime. Et dicit boecius. ita ẽ. Tũc phia

ex concessis cõcludit maiorem dicẽs. igit̃ simili modo oportet vt cõcedas vnum & bonum esse idẽ. & confirmat illã conclusionẽ p locũ ab effectu dicẽs. Namq̃ eadem est substantia eorũ q̃z non est naturaliter diuersus effectus quia idẽ inq̃tum idẽ natum est facere idẽ. Boeci? concedẽs dicit. negare inq̃ nequeo. ¶ Nota ex littera sic probat̃ q̃ vnũ & bonũ sint idẽ. Quẽcũq̃ nõ sunt bona nisi quia sunt vnum illa non sunt bona nisi adeptione vnitatis. sed oĩa sunt bona adeptõe vnitatis. ergo vnũ & bonũ idẽ sunt. vel aliẽ arguit̃ sic. Oĩa sunt bona adeptõe vnitatis. omnia sunt bona adeptione vnitatis. ergo bonũ & vnũ sunt idẽ. Aliam rationẽ inuit in littera dicẽs. Illa sunt vnũ q̃z non est diuersus effectus quia idẽ inquãtum idẽ non facit nisi idẽ ex secundo de generatione. sed vni? & boni non est diuersus effectus quia effect? vtriusq̃ est bonũ ergo sunt idẽ. & hec conclusio patet ex q̃rto methaphisice. vbi aristoteles vult q̃ bonum & vnum conuertantur.

¶ **N**osti ne igit̃ omne qđ est. Dic phia pbat minore scz q̃ oĩa appetũt esse vnũ p talẽ ratõnem. Vnũq̃q̃ tãdiũ manet atq̃ subsistit qđm̃ ẽ vnũ. sed oĩa naturalit̃ appetũt manere & subsistere. ergo oĩa appetũt ẽ vnũ. Illi? ratõis primo declarat maiorem. secundo minore ibi. est ne igit̃. Tercio resumpta maiore cõcludit itẽtũ ibi. qđ aut̃ iquit. p̃rio ergo declarans maiorem q̃ vnũq̃q̃ tãdiũ manet qđm̃ est vnum. dicit. Nosti. O boeci omne qđ est tãdiũ manere atq̃ subsistere qđm̃ sit vnũ. & cũ desinit esse vnũ pariter cõtingit dissolui atq̃ interire. q̃rit Boecius. Quonã mō. phia declarat in exemplo dicẽs. in animalibus hoc patet cũ aĩa & corpus in vnũ coeunt atq̃ permanent vnũ illud vnũ vocatur animal cum vero hec vntas dissoluitur separatõ vtriusq̃ aĩe & corporis liquet. i. manifestũ est animal interire & nõ iã ẽ animal. Ponit aliud exemplum. ipm̃ etiã corp? humanũ cũ pmanet in vna formã cõiũctõne membrorũ tunc visũt̃. i. videtur humana sp̃s. sed si partes corporis distribute & segregate. i. separe abimicem distrax



erit unitate. corp<sup>9</sup> definit eē qđ fuerat. eos  
de modo pcurrēti cetera pculdubio patebit  
vnūqđq subistere. i. pmanere dū est vnū  
cū vero definit eē vnū interiē videt. & dicit  
boecius minime inq̄ videt mibi aliud con-  
siderati plura.

**¶** Nota qđ aliquis diceret  
non videt qđ esse & esse vnū sint eadē. quia  
mali sunt & tñ nō sunt vnū. pbatio vnum  
& bonū sunt idē vt iam pbatū ē. sed mali  
nō sunt boni. ergo nō sunt vnū. **I**sta ratio  
soluitur ex quarto huius negando maiorez  
quia pbia quarto huius pbat malos nō so-  
lū nō eē potentes sed simpliciē nō esse. vnde  
mali bñ sunt mali sed qđ simpliciē dicātur  
esse nō est verū sicut hō mortuus simpliciē  
non est homo & de hoc videbit in quarto.

**¶** Est ne igit inquit. **D**ic pbia probat seu  
declarat minores scz qđ omnia appetant esse  
& permanere. & primo ostendit hoc. scđo  
probat qđ talis appetitus est naturalis. se-  
cunda ibi. **N**eq nunc nos. **P**rimo ostendit  
intentum in animalibz. **S**ecundo in vegeta-  
bilibz. **T**ercio in rebo inanimatis. scđa ibi  
**A**tqui nō est. **t**ercia ibi. **E**a etiam. **P**rimo  
dicit pbia. **E**st ne aliquid qđ inquantū na-  
turaliter agat. desideret peruenire ad interi-  
tum. id ē mortem & ad corruptionem relis-  
cta appetētia subsistendi. respondet **B**oe-  
cius. **S**i considerem animalia que habent  
naturam. i. appetitum volendi. i. prose-  
quendi & nolendi. i. fugiendi aliquid nihil  
inuenio quod abiciat intentionem manendi  
suple in rerum natura & festinet sponte. id  
est voluntarie ad interituz nullis causis ex-  
tra cogentibus. quia omne animal laborat  
tueri salutem & deuitat mortē & perniciem  
sed ego proorsus dubito quid de herbis & ar-  
boribus & quid de rebo inanimatis omnino  
consentiam suple an talia appetant esse &  
permanere. **¶** Nota boetius non dubitat  
quā animalia appetant esse & permanere  
cuius rationē inuuit. illud qđ laborat tueri  
salutem & vitare mortem hoc appetit esse  
& pmanere. sed omne animal ē huiusmodi  
ergo &c. **S**ed vtrum ita sit in vegetabilibz  
& in rebus inanimatis de hoc dubitat &  
potest esse ratio dubitationis. quia in talibz

non sunt operationes ita manifeste subser-  
uientes appetitui naturali permanendi si-  
cut in animalibus que mouentur ad picipi-  
endum nutrimentū & ad alia que pertinet  
ad conseruationem vite.

**¶** Atqui nō est qđ de hoc qđ possis. **D**ic pbia  
pbat qđ vegetabilia sicut herbe & arbores  
appetant esse & pmanere & hoc pbat qua-  
tuor modis sicut patebit. primo ex locorū  
qualitate quia in talibz locis nascuntur vbi  
diutius possunt cōseruari inesse. **V**n dicit at-  
qui pro certe **O** boeci nō est qđ possis ambi-  
gere. i. dubitare de hoc vtrū inanimata &  
vegetabilia appetant esse primum id ē pri-  
mo signo. **C**um tu intuearis herbas atq ar-  
bores in nasci locis sibi conuenientibus vbi  
quantum earū natura. i. vigor nature queat  
non possunt cito exarescere & interire. nam  
alie campis oriunt sicut olue. alie mōtibz  
sicut cipressi. alias ferunt paludes sicut al-  
nos & salices. **A**lie adherent saxis. sicut  
herbe que dicuntur capilli veneris & bar-  
ba iouis. **A**liarum herbarū sunt secunde. i.  
habūdantes. steriles alie vt illi herbe que  
diciūt merica quas si quisq cōatur transfer-  
re in alia loca arescunt sed natura dat vni-  
cuiq quod sibi conuenit & elaborat ne inte-  
reant qđm manere possunt. **¶** Nota loc<sup>9</sup> ē  
principium generationis quia saluat & cō-  
seruat locatum & ipso mediante virtus ces-  
lestis influit ipsi locato cum igitur vegeta-  
bilis sicut herbe & plante requirant deter-  
minata loca in quibus saluantur & in alijs  
arescant patet qđ ipsa appetant esse & per-  
manere.

**¶** Quid qđ omnes velut in terras. **D**ic pbia p-  
bat idē alio signo quod sumitur ex modo  
situationis partiū fm conuenientiā ad attra-  
ctionem alimenti quo conseruatur esse eorū  
**E**t dicit quid iudicas ex hoc qđ omnes her-  
be & arbores trahūt alimēta radicibz velut  
ore diuerso in terras & diffundunt sibi ali-  
mentum per medullas. per robur & p corti-  
cem qđ non est nisi ppter appetitum pma-  
nendi. **T**unc ponit aliud signum quod su-  
mitur de dispositione partium ad prohibē-  
dum nocumentum extrinsecum dicēs. quid



iudicas ex hoc qd mollissimum quodq; sicut  
est medulla semper recondit id est locatur  
in interiore sede .i. in medio plante extrave-  
ro tuetur quadam ligni firmitate . vltim<sup>o</sup>  
aut id est exterior cortex arboris qsi paties  
mali id est potens sustine mala opponit de-  
fensor vsus intemperiem celi id est aeris .  
**T**uc ponit aliud signu quod sumit ex pro-  
pagatone seminis q ordinat ad cseruatorem  
nature in alio simili in specie cum non possit  
manere idem numero . **E**t dicit iam vero  
quanta est diligentia nature vt cuncta p-  
paget semine multiplicato suple considera  
que omnia semina quis nesciat esse tanq  
quasdam machinas id est instrumenta ma-  
nendi non modo id est nontantum ad tepus  
verumetiam manendi imperpetuum genes-  
ratim id est successiua generatone . quasi di-  
cat nullus est cui hec non pateant . **N**ot-  
andum qd radices plantarum ori similes  
sunt cum habeant eandem operatorem suple  
trahere alimentum . habent autem plante  
radices infixas terre quia ex terra humore  
trahunt & alimentum quod primo diffundit  
in medullam deinde in robur deinde in  
corticem . est autem medulla mollissimum  
quod est in medio plante vel arboris non  
potens pati intemperiem caloris & frigoris  
ideo natura ipsam locavit in medio quam  
circumdat robur quod est lignum arboris .  
robur aut circumdat cortice exteriori tanq  
defensore ab intemperie aeris . **N**otandu  
qd quia vegetabilia non pnt idem numero  
manere ideo natura pducit in eis semina p  
quorū ppagatorem permaneant idem in spe-  
cie in suo simili .  
**E**a etiam que inanimata . **H**ic philosophia  
probat qd etiam inanimata appetant esse du-  
obus signis . **P**rimo ex inclinatione natu-  
rali eorum ad locum . & dicit sic . **E**a etiam  
que creduntur esse inanimata vt lapis . aer .  
ignis . nomine desiderat id est appetunt queq;  
id est oia inanimata quod suū est . i. sue na-  
ture consonum est simili ratione ppter con-  
seruationem sui esse . quasi dicat sic . **C**ur  
enim leuitas vehit id est mouet flammam  
fursum & pondus id est gūtas deprimat ter-

ras deorsum non ppter aliam causam nisi qd  
hec loca & motiones conueniant singulis  
suple pro saluatione eorum esse . & subdit .  
**P**orro illud quod est consentaneum id est  
conueniens cuiq; illud suple conseruat in-  
esse vnumquodq; . sicut ea que sunt inimica  
id est contraria corrumpunt . **S**ecundo p-  
bat idem per aliud signum sumptum ex cō-  
seruatione naturalis pprietatis hmoi est  
continuitas quam quelibet res naturalis  
nititur conseruare . vnde dicit . **I**am suple  
ista vero que dura sunt vt lapides adheret  
tenacissimis id est firmissimis suis partibus  
& resistunt per suam duriciem ne facile dis-  
soluantur . que vero sunt liquentia id est  
mollia sicut aer & aqua ne facile cedant  
diuidentibus sed cito relabunt id est redeunt  
in ea a quib; sunt abscesa sed ignis refugit  
omnem sectionem . **N**ota qd hoc vltimu  
qd dicit ignem fugere omnem sectionem  
dupliciter exponitur . primo sic . **A**liquid  
secat cum partes eius abinūcem separant  
ita vt in nullo conueniant sed partes ignis  
sic non pnt secari quā semper in aliquo cō-  
ueniant vt maxime patet de igne qui est  
flamma . **A**lio modo exponitur sic qd ignis  
refugit omnem sectionem quia ppter vehe-  
mentiam sui actionis corrumpit ipsum qd  
debet secare & igniendo ipsum in sui natura  
conuertit .  
**N**eq nūc nos . **H**ic philosophia ponit qd de-  
sideriu essendi non est appetitus volūtaris  
sed naturalis . **E**t dicit . **N**eq nos tractamus  
nunc de motibus voluntariis anime  
cognoscentis sed de naturali intentione sicut  
naturale est qd transigimus id est digeris-  
mus acceptas escas sine cogitatione . & qd  
in summo nescientes ducimus spiritum id  
est respiramus . **N**am amor id est appetitus  
manendi id est subsistendi in animalibus nō  
prouenit ex voluntatibus suple sicut tu es  
stimas quia superius posuisti solum in ani-  
malibus esse appetitum manendi . sed venit  
ex principis nature quia natura reperitur  
tam in animatis qd in inanimatis . **Q**uā autē  
appetitus manendi non sit ex voluntate  
probat dupliciter . **P**rimo probat hoc .



quia voluntas sepe amplectitur mortem que tollit esse individui. **V**n dicit voluntas sepe amplectitur mortem quaz natura reformidat id est abhorret cogentibus causis scz extrinsecis sicut patet de martiribus. **S**ecundo pbat idem ex hoc q voluntas quandoq cohibet opationem conseruatiam esse specifi ci. dicens contrarij id est per contrarium illud opus gignendi quo solo durat diuturnitas id est permanentia rez mortalium quod natura appetit interdum coercet voluntas sicut patz in continentibus. adeo hec caritas id est appetitus sui suple manendi non procedit ex animali motione sed ex naturali intentione quam deus indidit nature. dedit em puiden tia diuina rebo creatis a se hanc maximam causam manendi vt desiderent permanere naturaliter qdm pnt. quare nihil e q vlllo modo queas id est possis dubitare cuncta q sunt naturaliter appetere constantiam per manendi & deuitare perniciem. quod boeti? concedens dicit. **C**onfiteor inq nunc me cernere indubitato .i. sine dubitatione que dudum incerta videbant suple q vegetabilia & inanimata naturaliter appetunt per manentiam essendi.

**N**otandum q duplex est appetitus. naturalis & animalis. **N**aturalis e qui osequitur formam naturalem & q pma perfectio illi? quod habet formam naturalem est esse ideo appetitus cuiuslibet rei naturalis est ad suu esse habendum si careat. vel ad conseruandu si habeat. **A**ppetit? animalis est q osequitur formam apprehensam & si est forma apprehensa per sensus sic est appetitus sensitivus qui semper tendit in conuenientia nature. si aut est forma apprehensa per intellectum. tunc semper inclinatio conueniens est appetitus rationalis qui est voluntas & q illud quod fm se est disconueniens nature sibi e mors illud homo apprehendit quandoq tanq conueniens ppter aliud annexum scz ppter premiũ eterne vite. ideo voluntas sepe amplectitur mortem quam natura reformidat ex quo patet q appetitus essendi non est pmo & pncipalit ex appetitu intellectivo. sed ex appetitu naturali. nam appetit? intellectiu?

non inuenit in omnibus in quibus inuenitur appetitus naturalis.

**Q**uod at subsistit inq ac. **D**ic philosophia resumpta maiore concludit intentum dicens. quod at appetit subsistere & permanere illud desiderat esse vnu hoc em suple vno sublato non permanebit cuiq rei suu esse. dicit boetius rez est. concludit g phia. omnia igit vnum esse desiderant. **E**t boetius osentens dicit consensi. & tunc maiorem pncipalis silogismi resummit vt concludat diffinitioez boni dicens. sed nos monstrauim? vnu esse idipsu quod bonu est. dicit boetius. ita qd z. tunc phia concludit intentum formando diffinitionem boni dicens. igit cuncta bonu petunt. quod bonum licet id est licitum est vt ita describas. bonum est quod desiderat ab omibus. **E**t dicit boetius nihil verius ex cogitari potest. quia vel ad nihilum cuncta referunt & destituta vno vertice id est pncipio cuncta fluitabunt sine rectore. aut si quid est ad quod vniuersa festinant illud erit summum omnium bonoz. **N**otandu q omne quod est vel appetit pfici vel in sua perfectione saluari. cum igit pfici & in perfectione saluari sit bonum oia appetunt bonu.

**N**otandum cum dicit omnia appetunt bonu ibi non accipit bonum precise pro bono morali nec precise pro bono naturali s p bono communiter accepto quod bonu communiter acceptu est esse eentiale vel accidentale conueniens rei vt perficiat vel in sua perfectione saluat.

**E**t illa nimium inquit. **D**ic phia ex dictis reducit boetium in cognitionem cuiusdam quod sup se ignorare confessus est suple qs sit finis omnium rez. **E**t pmo commendat dictu boeti? dicens. **O** alumne nimium letor quia tu fixisti id est attigisti notam id est cognitione mente medie veritatis id e pfecte veritatis q est in medio sed hoc patuit tibi quod dicebas te ignorare pauloante suple in pmo libro. sexta prosa. **E**t querit boetius quid inq suple est illud. dicit phia quis sit finis omnium rerum. **E**t subdit. is em est finis omnium rerum quod desideratur ab omnibus quod q bonu esse collegim? vt pa-



tet ex diffinitione boni oportet ut fateamur  
bonum esse finem omnium rerum. **N**o-  
tandum qd per notam medie veritatis intel-  
ligit noticiam diuinam sicut punctum est  
medium circuli a quo omnes linee ducunt  
sic deus est medium veritatis a quo omnis ve-  
ritas pcedit. **N**otandum qd omnia appe-  
tunt sui finem cu finis sit pfectio rei & res  
destituta suo fine frustratur. cu igit de rati-  
one finis sit esse bonu. quia auferentes fine  
auferunt natura boni ex scdo methaphisice.  
ideo finis omnium rerum est bonum.

**M**etaphysicorum undecimum. tercij li.

**Q**uisquis profunda mente. **I**stud e-  
undecimum metrum huius tercij  
qd dicitur glicomicum ab inuentore  
iambicum a pede pdominate. In quo metro  
phibia ondit quo possumus cognoscere bonum  
& verum & puenire in cognitionem rerum. ex q  
**B**oetius pus fassus est se mo scire qd pus  
ignorabat. **P**rio ergo ondit modum q possumus  
deuenire in cognitionem veritatis. **S**cdo  
assignat causam ei? ibi. **N**o omne. dicit pmo  
**Q**uisquis vestigat. i. inuestigare vult verum  
profunda mente. i. subtili & cupit valli nullis  
deujs. i. falsis opinionibus q faciunt a vero  
deuiare. ille reuoluat in se. i. exercitat intra  
se lucem. i. speculationem intimi visus. i. ratiois  
& intellectus interioris & ipse cogat. i. res  
ducat longos motus. i. operationes anime pce-  
dentes ab anima inflectens eos motus in orbem  
.i. in circulum redeundo ad animam & quicqd  
animu doceat molit. i. laborat speculando ex-  
tra. i. circa res exteriores ille doceat animu  
retrusum. i. ad se conuersus possidere suis the-  
sauris. i. potentis que sunt memoria & in-  
tellectus. & tunc illud quod atra nubes. i.  
obscuritas ignorantie duduz texit. i. occul-  
tavit illud lucebit. i. apparebit pspicatus  
.i. euidentius ipso pbeo quasi dicat. qd lon-  
go tempe fuit obscurum lucidum appare-  
bit intellectui. **N**otandum qd q vult co-  
gnoscere verum dirigat rationem & intellectum  
ad ipsam rem extra & ad rerum proprietates.  
& si aliquid cognoscit ex his non statim in-  
dicet. sed in se reuertatur deliberando an ita  
sit vel non sit. quia sepe videtur homini esse

quod non est & non esse quod est. sine enim  
deliberatione non est indicandum quod no-  
est longa deliberatione pbatum. ideo dicit  
phibia. reuoluat in se lucem intimi visus.

**N**otandum qd orbis est linea circūducta  
rediens ad idem. inflectere ergo longos mo-  
tus in orbem est cum virtus anime ab anima  
vsq ad ipsam rem diuertitur & ad animam  
reuertitur deliberando an ita sit vel non sit  
scdm q cognouit.

**N**on omne namq mente depulit lumen &c.  
**H**ic phibia assignat causam eius quod dictu  
est scz quare possumus cognoscere verum di-  
cens. **N**am corpus inuehens. i. inducens  
obliuiosam molem id est grauitatem qua  
homo fit obliuiosus non depulit omne lum  
id est cognitionem veritatis mente id est de  
mente quia habitus principiorum manet in  
mente. & subdit profecto. i. pro certo seme  
id est principium veri id e veritatis heret  
id est manet introsum id est intussecus in  
anima quod excitatur ventilante id est ex-  
ercente doctrina. q autem semen veri sit in  
anima probatur per hoc q puer ignarus  
quando recte respondit ad interrogata. vt  
vtrum dualitas sit numerus par vel impar  
vnde dicit. nam cur rogati. i. interrogati ce-  
setis. i. indicetis vel respondeatis recta spote  
.i. voluntarie nisi fomes. i. radix veritatis  
mersus. i. latens vinceret alto corde. i. pfun-  
da mente. & subdit qsi musa. i. sapientia  
**P**latonis personat verum illud quod quis-  
q discit. recordatur immemor id est oblitus  
**N**otandum qd **P**latoni imponitur qd vo-  
luerit animas omnia sciuisse antequam con-  
iungerentur corporibus. sed adiuncte cor-  
poribus omnia tradidisse obliuioni. sed per  
studium & exercitium sapientiam recupera-  
rasse. ergo voluit qd scire non est aliud nisi  
quoddam antiquorum reminisci. ad quam inte-  
tionem videtur hic loqui philosophia. s. no-  
est dicendum qd scire fiat p reminiscenz  
sed scientia de nouo acquirit p inuentones  
vel doctrinam. verum est q intellectus noster  
naturaliter habet se in cognitionem princi-  
piorum per que virtute intellectus agētis  
& p doctrinam deuenit in cognitionem prin-



ciptator. **V**n Lincomiensis primo posteri  
orum dicit. Nonsolum vox doctoris exte  
rius sonans nec littera visa docet. sed hec  
duo mouent & excitant. verus autē doctor  
est qui mentem interius illuminat & veri  
tatem ostendit. **N**otandum q̄ sicut fami  
tas quādoq; causat̄ a principio intrinseco  
scz a corde quādoq; a principio interiori &  
exteriori puta a medico & corde. sed nunq̄  
causatur a principio exteriori sine interiori  
sicut scientia quādoq; acquirit̄ a principio  
interiori puta ab intellectu agente sicut pa  
tet in habentibus scientiam p̄ inuentōez.  
q̄nq; acquirit̄ a principio interiori & exte  
riori simul sicut a doctore & intellectu agē  
te. nūq̄ aut̄ acquirit̄ a principio exteriori  
sine interiori. **P**rosa duodecīa ter. li.

**U**m ego platonī inq̄. **I**ta ē duos  
decima prosa & vltima huius tercij  
in qua p̄bia reducit Boetium in co  
gnitōnem alterius cuius ignorātiā p̄us cō  
fessus est sup̄le quibz gubernaculis mundus  
regat̄. **P**rimo facit hoc. **S**ecundo Boetius  
mouet quandam questionē p̄bie. secunda  
ibi. **L**udis ne me. **P**rimo ostendit p̄bia q̄  
deus omnia gubernat sua bonitate. **S**ecundo  
ostendit modū q̄ omnia gubernat ibi. **S**ed  
q̄ dicam. **T**ercio ex his cōcludit maluz ni  
hil esse ibi. **S**z vis ne. **P**rimo Boetius as  
sentit dictis platonis i metro. & ostendit p̄bia  
ipsū posse deduci in cognitōnem cuiusdā cuius  
ignorātiā cōfessus ē. **S**ecundo p̄bia reducit  
ipsū in cognitōnem illius. secunda ibi. **M**ū  
dum hūc. **P**rimo dicit tum p̄ tūc ego Boe  
ti? inq̄ vehementer assentior. i. consentio pla  
toni. nā me o p̄bia hōz sup̄le q̄ deus sit fi  
nis omnium rerum & sūmū bonū. secundo cō  
memoras. i. recordari facis primū q̄ amisi  
memoriā. i. q̄ erat i memoria corporea cōta  
gione. i. corporis grauedine delinē. i. secun  
do cōmemoror bonū cū amisi memoriā p̄ssus  
mole. i. pondere meroris. **T**ūc philosophia  
ostendit q̄ nontantū hōz recordabit̄ p̄pter  
dicta s̄ cuiusdā alterius q̄d ignorare se di  
cebat dicēs. si illa p̄us cōcessa respicias non  
aberit longius. s. a memoria tua q̄n facile re  
cordaberis quod dudū confessus es te igno

rare in primo libro. **E**t querit Boetius q̄d  
inquā. dicit p̄bia. quibus gubernaculis re  
gatur mundus. **E**t dicit Boetius memini  
inq̄ me fuisse confessum inscitā. i. ignorā  
tiam meam. & licet iam p̄spiciam. i. agnos  
scam tūc desidero planē audire ex te quid as  
seras. i. quid de hoc dicas. **N**otandum q̄  
Boetius dicit se scdo cōmemoratū p̄dictos  
rum q̄ deus sit finis rerum & quid sit sūm  
mum bonum. primo postq̄ mole corporis  
oppressus ē amisit memoriā eoz & postea p̄  
studium recordatus est. secundo quia mero  
re & tristitia affectus in ignorantiam eoz  
lapsus est sed postea per instructionē p̄bie  
ad memoriā reduxit.

**M**undum hunc inquit deo regi. **H**ic p̄bia  
vult ostendere intentum. **E**t primo amonet  
Boetium de quodam prius concessō. **E**t bo  
etius illud fatetur & ratōne cōfirmat. scdo  
p̄bia ostendit quibus gubernaculis regat̄  
mundus ibi. **T**um illa inquit. **P**rimo dicit  
**O** Boeci tu pauloante in primo libro puta  
bas minime dubitandum hunc mundū re  
gi a deo. dicit Boetius. minime arbitror du  
bitandum nec vnquāq; dubitabo & ego bre  
uiter exponam quibus ratōnibus accedam ad  
hoc p̄bandū. **E**t innuit Boetius ratōes suas  
dicēs. hic mūdus mīme cōuenisset i vnā for  
mā ex tā diuersis & cōtrariis p̄tibus nisi es  
set vnus qui tam diuersa cōtingeret sup̄le q̄  
est deus. & ipsa diuersitas naturarum huius  
mūdi discors inuicem dissociaret atq; diuel  
leret cōiuncta nō esset qui contineret. i. con  
seruaret quod nexuit. i. coniunxit quod su  
ple est deus. ordo vero nature tam certus n̄  
procederet nec explicaret taz dispositos mo  
tus. i. ordinatos motus. locis. temporibus. ef  
ficientia. spacijs. qualitātibus. nisi eēt vnus  
qui idem manens imobilit̄ disponēt has  
varietatum mutatiōes. quicquid autē hoc  
est q̄ cōdita. i. creata manēt & agitant̄. i.  
mouent̄ illud v̄sitato cunctis vocabulo no  
mino deum. **N**otādū q̄ Boetius innuit  
tres ratōnes q̄ mundus regatur a deo. **P**ri  
ma sūmitur ex diuersarum rerum cōiuncti  
one que talis est. **D**iuersa & contraria non  
vniunt̄ inuicem per se. cum igi mundus



vnitus sit ex partibus contrarijs vt ex ele-  
mentis oportet vt aliquid sit vnies eas &  
hoc est deus ergo mūdus regit a deo. **H**āc  
ratōnem tangit ibi. **M**undus hic. **S**ecunda  
ratio sūmitur ex contrariorum simul cōmū-  
norum conseruatione que talis est. **D**uer-  
sa & contraria ex pprietate sue nature disso-  
cient abinūcē nisi ab aliquo conseruentur  
sed partes mundi sunt diuerse & contrarie  
ergo &c. hanc ratōnem tēgit ibi. **C**omuncta  
vero. **T**ercia ratō sūmitur ex ordinata motuū  
dispositōe que talis est. **N**ihil certitudinalit  
& regulariter mouetur scdm dispositōnem  
loci. temporis. efficiētie. spaciū & qualitatis  
nisi sit vnum rectificās & regulans. sed mo-  
tus eorum qui fiunt in mūdo sūt regularit  
scdm predicta quinq; ergo necesse est ponē  
rectificatē & regulatē quod est deus ergo  
mūdus regitur a deo. **H**āc ratōnem tangit  
ibi. **N**ō tam vero certus. **N**otandum q  
regulares motus fiunt in mundo locis q̄tū  
ad pximatōnem & elongationem solis in or-  
biquo circulo. sūt etiaz temporibus quātū  
ad variatōnem diei & noctis. sūt efficiētia qz  
luna efficit augmentatōnem & diminutō-  
nem humorum scdm sui crescentiam & de-  
crescētiam & efficit fluxum & refluxū ma-  
ris. sūt etiam ordinati motus spacijs. quia  
luna & alij planete maiori & minori spatio  
q̄q; distāt a sole & abinūcem. etiam sūt  
qualitatibus. quia in estate causatur calor  
in hñeme frigus.

**T**um illa cum hec inquit ita. **D**ic pbia sup  
posito q mūdus regat a deo pbat q regat  
ab ipso p suā bonitatem. **E**t dicit. o **B**oeci  
cum hec ita sentias q mūdus regitur a deo  
puto mihi restare puā operā. i. puū laborē  
vt tu compos. i. potēs felicitatis sospes. i. sā-  
nus remisas patriā. i. cognoscas beatitudinē  
**T**unc probat q deus regat mūdum sua bo-  
nitate dicēs. intueamur que pposuim? nōne  
numerauimus supra in nona prosa in beati-  
tudine esse sufficiētiā. & cōcessim? deū esse  
ipsas beatitudinē. dicit **B**oetius ita est inq  
ex hoc cōcludit pbia deū nullo indigere ad  
regendum mundum. dicit ergo ad munduz  
regēdum deus nullis extrinsecis adminicu-

lis indigebit. alioquin si ita esset q aliquo  
egeat nō habebit plenam sufficiētiā. **E**t  
dicit **B**oetius. illud inquā est necessarium.  
**I**deo concludit pbia. deus cuncta disponit  
.i. regit p se solū. dicit **B**oetius. negari nes-  
quit sed deus monstratus est esse ipsum bo-  
nū. nemini inquā dicit **B**oetius. g p bonū  
deus cuncta disponit siquidē p se regit oīa  
quē cōsensimus esse bonū. & hic deus est ve-  
luti quidam clauus atq; gubernaculū quo  
machina mundi seruatur stabilis & incor-  
rupta. dicit **B**oetius. vehement. i. valde as-  
sentior & illud te dicturā pauloante prospe-  
xi licet tenui suspitione. dicit philosophia.  
**C**redo inquā q hec puidisti. iam enim vt  
arbitroz vigilantius q pus deducis oculos  
ad vera cernenda. **N**otandum q ex litte-  
ra accipiunt due ratōnes ad pbandū inten-  
tum. **P**rimo probat q deus p se regit oīa  
& talis. **I**n beatitudine est sūma sufficiētia.  
sed deus est beatitudo. ergo in deo est sūma  
sufficiētia. tale autem non indiget extrin-  
secis gubernaculis. ergo per se deus regit  
omnia. **S**ecunda ratio probat q deus p suā  
bonitatem que non distinguit a deo regit  
omnia. sicut deus per se regit omnia vt vi-  
sum est. sed deus est ipsum bonum. ergo p  
bonum regit omnia vt patet de se quia sua  
bonitate & elemētia.

**S**ed qd dicaz. **D**ic ponit per quem moduz  
deus omnia gubernat. **E**t primo ostendit q  
omnia gubernat suauit quia omnia sibi obe-  
diunt. **S**ecundo q gubernat omnia fortit  
quia nihil sibi resistere potest. **S**ecunda ibi  
**Q**uid si conetur. **P**rimo dicit illud quod di-  
cam non minus patet ad contuendum id ē  
ad desiderandum. **E**t dicit **B**oetius. **Q**uid  
inquam. **E**t dicit philosophia. cum deus in-  
re credatur omnia gubernare clauo bonita-  
tis sue & omnia festinent naturali intentōe  
ad bonum. sicuti docui prius in prosa decia.  
non potest dubitari quin voluntarie regan-  
tur id est sponte & conuertant se ad nutum  
disponentis tanq; conuementia id est obe-  
dientia & contemperata id est coaptata suo  
rectori. dicit **B**oetius. **I**ta inquam necesse  
est quia non videretur bonum esse regimen



dei si foret iugum detrectantium .i. recusantium sicut bos lasciuieus recusat iugum & si non esset salus obtemperantium id est obedientium .ergo dicit philosophia nihil est quod naturam seruans conetur .i. laborat contrahere deo .dicit Boetius .Nihil inquit . **N**ota quod cum gubernare nihil aliud sit nisi in finem ordinare nec aliud est deus per bonitatem gubernare quam per bonitatem in finem dirigere . & cum omnia naturaliter tendant ad bonum tanquam in finem manifestum est quod omnia sponte in finem diriguntur & ita naturaliter omnia sponte obediunt gubernanti & per consequens deus regit omnia suauiter .

**N**ota quod voluntarium secundum perfectam suam rationem tantum inuenitur in habentibus voluntatem . sed extendendo voluntarium ad omnem appetitum non coactum sicut potest reperiri in omnibus & sic accipitur hic . **N**ota quod nihil seruans naturam repugnat deo licet enim peccator videatur deo repugnare ipse non seruat naturam quia peccatum dimittit & depernat naturam . etiam Boetius loquitur hic de appetitu nature ut patet ex superioribus .

**Q**uid si conetur aut non tandem . **H**ic ostendit philosophia quod deus regit omnia fortiter quia nihil est quod possit sibi resistere . **S**ecundo confirmat hoc per quandam fabulam ibi . **A**ccipisti . **P**rimo dicit . **S**iquid conetur resistere deo nunquid aliquid perficiet aduersus eum quem concessimus esse potentissimum iure beatitudinis . i. ex eo quod est beatitudo . dicit Boetius per se nihil super potest resistere . igitur dicit philosophia . non est aliquid quod huic summo bono vel velit vel possit resistere . dicit Boetius non arbitror . ideo dicit philosophia summum bonum est quod regit cuncta fortiter suauiterque disponit . dicit Boetius quod . i. quantum me ea summa rationum que modo conclusa est non modo . i. notatum modo me delectat verum pro sed ipsa quibus vteris multo magis delectat me ita ut stulticia . i. me stultum lacerat . i. mala reprehendentem magna que tangunt diuinam gubernationem pudeat sui . **T**unc confirmat per fabulam quod nihil potest resistere deo que talis est . **G**igantes volentes expellere deos de celo posuerunt montem super montem ut ascenderent . quod videtur impie ipsos

fulmine deiecit & montibus deperit . & hec in . ii . matthamorfseos . unde dicit o Boeci accepisti . i. didicisti in fabulis gigantes lacerantes . i. lacerare volentes celum . si fortitudo benigna scilicet dei illos disposuit . i. deposuit uti condignum fuit . **N**ota philosophia hic alludit verbis sacre scripture que dicit . **A**ttigit ergo a fine usque ad finem fortiter & disposuit omnia suauiter . ideo dicit Boetius sentiant tantum delectari in istis rationibus quantum in suis verbis .

**S**ed vis ne rationes ipsas inuicem . **H**ic philosophia concludit ex dictis quod malum nihil sit . & primo petit assensum Boetii dicens . vis ne ipsas rationes . id est propositiones ratione probatas inuicem collidamus . i. componamus forsitan ex conflictatione huius dissiliat . i. procedet quedam pulchra scintilla veritatis . **E**t dicit Boetius fiat inquam tuo arbitratu . i. tua voluntate . **T**unc ponit propositionem manifestam dicens . nemo dubitauerit deum esse omnipotentem . dicit Boetius nullus per se ambigat qui mente consistat . i. qui sane mentis est . **T**unc assummit aliam propositionem dicens . qui vero est omnipotens nihil est quod ille non possit . dicit Boetius nihil inquit . **T**unc ponit aliam propositionem . deus non potest facere malum . dicit Boetius minime . igitur concludit philosophia . malum nihil est cum illud facere non possit ille qui nihil non potest facere . i. omnia facere . **N**ota sicut deus est causa efficiens omnium ita est finis omnium . unde quicquid fit ab eo ordinatur ad ipsum tanquam ad finem . si ergo deus faceret malum ordinaretur ad ipsum tanquam ad finem . & cum ipse sit bonum malum ordinaretur ad bonum . ergo deus non potest facere malum tanquam aliquid per se intentum . est ergo conclusio quam philosophia infert quod malum nihil est . ratio conclusionis est . deus potest facere omne quod est cum sit omnipotens . sed deus non potest facere malum . ergo malum nihil est . **E**t si diceret si malum nihil est cum homo damnetur per malo damnabitur per nihilo . dicendum quod malum dicitur defectus boni non negatiue sed priuatiue . & ideo malum est defectus boni quod debet haberi . & quia potestatem hominis est illud habere & si non



habet illud bonum cum deberet habere. ideo  
damnat. & ponit exemplū. Aliquis tenet  
soluere centum libras & si non soluat incar  
cerabit. certū est qd non soluere non est ali  
quid sed nihil. non tamen simpliciter dicitur  
aliquis incarcerari p. nihilo. sed ideo quia  
nihil erat quod debuit aliquid esse.

**L**udis ne inq. me. **D**ic Boetius mouet ques  
tionem p. hie. scdo p. hie soluit ibi. **T**ū illa.  
**P**rimo Boetius admirans de conexione &  
cōuolutione rationū quibus p. hie vsa est.  
querit vtrum ista conexio rationum sit ex  
delusione p. hie vel pueniat ex natura rei &  
breuiter illas rationes recolligit & dicit. **O**  
p. hie ludis. i. deludis ne me texens. i. for  
mans laborintū. i. laborem difficilez ratio bo  
faciendo rationes circulares quo scz laborato  
egrediaris ea pte qua introeas & egrediare  
eo loco quo introieris. tu cōplicas quendam  
orbem admirabilem diuine simplicitatis. i.  
facis mirabilem circulatōnem ratiois in diu  
na simplicitate. & tunc breuiter recolligit ra  
tiones dicens. tu paulante incipiens a be  
atitudine dicebas eam esse sūmum bonum  
quam beatitudinem tu loquebare esse sitaz  
in sūmo deo & differebas deum esse sūmum  
bonum & plenam beatitudinem ex q. dabas  
i. inferebas quasi munusculum. i. corolas  
rium neminem esse beatum nisi esset deus.  
rursū tu loq. baris formā boni eē substantiam  
dei & beatitudinis & dicebas ipm vnū eē idip  
sū qd bonū. & illud bonū dicebas eē qd ap  
peteret a natura oīm rez. & tu disputabas  
i. disputando pbabas deū regē vniuersitatē  
gubernaculis boitatis & cuncta volentia  
parere. i. obedire deo nec vllam esse naturā  
mali. & hec omnia explicabas nullis ratio  
bus sumptis extrinsecus. i. nō accipiendo p. n  
cipia extrinseca sed insitis. i. intrinsecis &  
domesticis. i. p. p. i. & cōuenientibus p. hie  
bus rei de qua agebat. altero assumpto tra  
hente fidem. i. certitudinem ex altero. **N**o  
ta laborintus dicebatur domus de doli quaz  
cum aliquis intendebat intrare exiit & exi  
eundo intravit & consuevit depingi circula  
ribus protractionibus & trāsumitur hic ad  
designandum circulatōnes & reuolutōnes

ratioū. **N**ota qd circūuolutio & cōnexio  
ratioū quibus p. hie vsa est nō est sic cir  
cularis qd vna & eadem p. hie sit p. nci  
pium & conclusio respectu eiusdem q. hie  
non contingit demonstrare circulo vt patet  
primo posterior. sed dicit cōnexio circular  
is quia rationes exinuicem depēdent ita qd  
p. hie cōclusa i. vna sit p. nciū alterius  
cōclusionis in alia. nec p. istas diuersas cō  
clusiones est aliqua diuersitas i. deo sed om  
nia sunt idem simpliciter.

**T**um illa minime inquit. **D**ic p. hie respōdēz  
Boetio ad questionē & dicit. **M**imime ludi  
mus sed nos exegimus. i. p. fecimus munē  
dei quem dudum deprecabamur rem maxis  
mam omnium rerum ea em. i. talis ē forma  
id est dispositio diuine substantie vt neq. in  
externa id est in exteriora dilabatur. id est  
cadat. nec suscipiat aliquid extrinsecū i. se.  
quod probat autoritate p. menidis quam p. n  
mo ponit in greco. deinde sensum eius subiū  
git in latino dicens. **S**ed sicuti p. menides ait  
de ea scz substantia diuina qd diuina substā  
cia rerum orbem mobilem rotat id est mu  
tat rez circulatione generatōis & corrupti  
onis. & mutando rez ipsa non mutatur sed  
se immobilem conseruat. **O** Boeti si nos ar  
git animus id est cognouimus rationes nō  
extra id est non ab extrinseco petitas id est  
sumptas sed collocatas intra rei ambitum  
quam rem tractabamus. **N**ihil est qd hoc  
admireris cum id est ex q. tu didiceris. **P**la  
tone sanxiente id est confirmante sermones  
oportere esse cognatos id est proprios con  
uenientes rebus de quibus suple rebus lo  
quuntur. **N**ota qd sermones accipien  
di sunt secundum materiam subiectaz quia  
certitudo non est simpliciter querenda ratio  
nibus ex primo ethicorum vbi dicitur qd di  
sciplinati est tantum inquirere certitudi  
nem scdm vnumquodq. genus quantum  
natura rei patitur. **C**um igitur deus sic rez  
gat omnia preter hoc qd commisceatur cum  
eis. ex libro de causis. sermones de diuina sub  
stantia accipiendi sint scdm intranea diu  
ne substantie & non scdm extranea cum nō  
commisceatur cum eis.



Metrum duodecimū. terciū. li.

**F**elix qui potuit boni fontē visere  
Istud est duodecimū metrum & vlti-  
mum huius terciū qđ dicitur glicomicū  
ab inuentore coriambicū a pede p̄domināte.  
Primo em̄ pōitur spondeus dicendo felix.  
secundo coriambus dicendo qui potuit. tercio  
pirichæus vel trocheus. In q̄ metro postq̄  
phīa ostendit q̄ sit vera beatitudo & vbi sit  
sita. hortat nūc ad p̄seuerādum ī cōtempla-  
tōne illius beatitudinis. Et primo pōit illū  
esse felicem qui relictis terrenis vacat diuī-  
ne cōtemplationi. Secundo ostendit quid  
huiusmodi cōtemplationez impediāt. Ter-  
cio illud impedimentum vitare docet. Des-  
cunda ibi. Quondam. Tercia ibi. Vos hec  
fabula. Primo dicit felix sup̄le est q̄ potuit  
visere. i. desiderantē videre lucidum fontem  
boni. i. deum qui est fons omnis boni & fe-  
lix est qui potuit soluere vincula. i. affecti-  
ones grauis terre. i. terrenorum que sua gra-  
uitate trahunt hominem deorsum. **N**otā-  
dum qđ felix est qui speculat fontem boni  
& qui cōtemnit delectationes terrenas. **V**n̄  
in libro de pomo & morte Aristotelis scribi-  
tur. Beata est anima que non est infecta p̄-  
mis operibus huius mundi & intellexit suū  
creatore. ip̄a est que reuertit in locum suū  
in delictis magnis. ve autē anime que non  
habet posse redeundi ad patriam suam. tur-  
pia em̄ opera & delectationes corpales impe-  
diunt assensum eius sursum.

**Q**uondam funera cōiugis vates. **H**ic osten-  
dit quid impediāt cōtemplationē diuinorū  
quia affectus terrenorū qđ declarat p̄ quan-  
dā fabulam que talis est. Orpheus fili? Cas-  
liope fuit citari sta qui tanta dulcedie citha-  
re resonabat qđ nontm̄ homines sed etiam  
bruta allexit & intm̄ ea demulsit qđ impe-  
tus suos naturales dimittebant siluas curs-  
rere flumina stare fecit. hic habuit vxorez  
dictaz Euridicen quā cum pastor Aristee  
adamare vellet ip̄a fugiens p̄ prata calcato  
quodā serpente interijt & ad inferos descendit  
quā Orpheus volēs ab inferis reducere deos  
supnos sua cithara placare cepit. sed cum n̄  
proficeret ad infernum descendit & intātū

deos infernales delimit qđ concessa ē ei vx-  
or tali conditōne anteq̄ exiret infernū non  
flecteret retro aspectum vxorem respiciēdo.  
cum aut iam p̄pe exmisisset Orpheus amore  
allectus retrospexit & sic vxorem perdidit.  
**C**irca istam fabulam sic procedit. Primo  
ostendit quomō Orpheus ad inferos descē-  
dēs pro vxore rogauit. Secundo quomodo  
monstra inferna placauit. Tercō ostendit  
quomō vxor ei concessa fuit & eaz perdidit.  
**B**ecda ibi Etupet. Tercia ibi Tandē. **D**is-  
cit primo vates trahitius. i. Orpheus de  
trahicia provincia oriundus. dictus vates  
.i. sapiens a multis ille quondam gemens  
.i. deplorans funera. i. mortem cōiugis. pos-  
tq̄ coegerat amnes. i. flumina stare siluas  
currere mobiles post ipsum flebilibus mo-  
dis. i. modulatiōibus cithare quas flēdo for-  
mauit & postq̄ cerua ianxit intrepidum la-  
tus semis leonibus quia cerua cum leonibus  
incedebat sequendo modulatiōem Orphei  
nec lepus timuit canem visum iam placidum.  
.i. placatum cantu. i. sono cithare. qđ  
lepus & canis simul sequebant ipsū. Cum  
autem feruor. i. amor flagrantior. i. arden-  
tior vreret intima. i. interiora pectoris Or-  
phei. & cū modi. i. modulatiōes qui cūcta  
subegerant. i. subicerāt nō mulcerēt. i. nō  
placarent dñm scz Orpheum ip̄se querens  
superos. i. deos inimicos quia placari nō po-  
terat. adiit domos infernales illic temperas  
blanda carmina sonantibus cordis ip̄se des-  
flet. i. flebiliter decantat in cithara quicqđ  
hauserat ex precipuis fontibus miris scz de-  
caliope & ip̄se deflet qđ luctus impotēs qđ  
facit hominem impotentem sibi dabit. i. cō-  
cessit & deflet illud qđ dabit sibi amor gē-  
minās luctū quomō mouēs trenera. i. infer-  
na & rogat dños vmbraz. i. infernales dul-  
ci prece veniam. i. relaxatiōem sue vxoris.  
**N**ota scdm̄ Aristotelem secūdo methas-  
phisice & cōmentatorem tercō celi & mūdi  
nō omnes accipiunt veritatē p̄ eūdē modum  
tū p̄p̄t diuersam consuetudinē. tū p̄p̄t di-  
uersam naturam. tum propter paucitatem  
instructionis in logica. **V**nde qđā recipiūt  
veritatē p̄ modum demonstratiōis. quidam



p modū auctoritatum . quidam p modum fa-  
bularum . vt ergo pbia talibus satisfaciāt  
aliqn demonstratōibz . aliqn auctoritatibz  
vtiē . aliqn fabulas interserit sicut i pposito  
**N**otandum q Orpheus dicit vates quia  
cariam cōposuit . dicit autē vates a vi men-  
tis vel a video . **N**otandum q trenera di-  
cunt quasi lamentabilia a trenus treni q ē  
lamentatio . Et trenarus i singulari est no-  
men cuiusdam montis i quo dicit esse via  
ad infernum . in plurali trenera significat lo-  
ca infernalia sicut dicit **O**ugucio . Cōmū-  
niter autem inuenitur hoc nomen scriptum  
sine rīn prima sillaba dicitur tenera vel tene-  
rus . sicut in doctrinali tenerus infernus . tñ  
bugutio scribit tñ p r vt tenerus & tre-  
nera . vnde forsan ex vitio scriptorum quan-  
doq subtrahitur r .  
**S**tupet tergeminus nouo . **D**ic ostēdit q  
modo Orpheus mōstra inferni placavit di-  
cens . Jamtoz inferni qui dicitur cerber? q  
si vorator carnum ille tergeminus . i . habēs  
tria capita camina capt? fuit nouo carmine  
i . melodia prius inaudita & stupet . i . admi-  
ratur . **T**unc ostendit quomodo alia mōstra  
placauerit dicens . q tres furie infernales  
**T**hesiphone **A**lecto . **M**egera . que sunt vl-  
trices scelerum inferentes metuz peccatoz  
bus iste lacrimabant ppter dulcedinem ci-  
thare . vñ dicit . **D**ee . i . furie tres vltrices sce-  
lerum . i . peccatorum que dee agitant . i . ve-  
xant fontes . i . peccatores metu . id ē timore  
iste iam meste madent . i . fluunt lacrimis .  
**T**unc tangit remissionē pene qūdā i infer-  
no . & pñio **X**ionis . **V**bi sciēdū q **X**ion  
voluit concubere cū **J**unone . cū autē **J**uno  
interponeret nubem . **X**ion proiecit semen  
i nubē ex quo nati sunt centauri . ipse autēz  
adūdicatus inferno continue voluit i rota  
que rota stetit Orpheo modulante . **V**nde  
dicit . **V**elox rota non pēcipitat . i . nō deicit  
caput xionū . i . **X**ionis suple Orpheo canē-  
te . **T**unc tangit remissionem pene tantuli .  
**V**bi sciendum q **T**antul? dicit lacerasse  
pūm filium dans eum dñs ad comedēdū p  
q dānat? fuit . **D**icit autē in inferno habere  
aquam vsq ad mētum & poma pendentia

ante os & tamen deficere siti & fame cū em  
vult sūmere aquam vel pomum fugiūt ab  
eo . iste **T**antalus spernit flumina **O**rpheo  
canente . vnde dicit . **T**antalus perditus . i .  
cōsumptus longa . i . magna siti spernit fluz  
mina . **T**ūc ostendit remissionē pene **T**icē  
**V**ñ sciendum q **T**icēis voluit concubere  
cuz **L**acona matre **A**pollinis quē **A**pollo  
interfecit & in infernū relegauit cui? iecur  
vultuz deuorat . **O**rpheo antē canente vult  
cessauit lamare iecur eius . vñ dicit . **D**ū vul-  
tur est satur modis . i . modulatōibus **O**z-  
phei non traxit . i . nō lamauit iecur **T**icē  
**T**andem vincimur arbiter . **D**ic ostendit q  
modo Orpheo vxor sua concessa fuit & quo  
modo eam perdidit dicens . **T**andē arbit . i .  
iudex vmbraarum iste miserās . i . misericor-  
diam habēs ait nos vincimur donamus . i .  
restituamus viro scz Orpheo comitem con-  
iugem emptam . i . comparataz carmine suo  
sed lex . i . cōditio coherceat ista dona ne fas  
sit sibi deducēti vxorem flectere lumina . i .  
oculos respiciēdo vxorem dum liquerit . i .  
reliquerit tartara . **E**t tūc exclamat dicēs .  
**Q**uis dat . i . imponit legem amantibz . quasi  
dicat . amor non debet coherceri lege quia  
amor maior lex est sibi . i . amor maior est le-  
ge . **E**t subdit . **D**eu prope terminos noctis  
i . inferni **O**rpheus **E**uridicen vxorem suā  
vidit respiciēdo a tergo . eam perdidit ab  
inferis non deducēdo occidit in inferno eā  
relinquēdo . **N**otandum q apud inferos  
arbiter . i . iudex vmbraarum dicit adaman-  
tus qui cogit animas ad fatendū peccata  
cōmissa & vnicuiq scdm merita sua penaz  
distribuit . **I**ste adamantus dixit donemus  
viro coniugem . **N**otandum q amor non  
potest lege coherceri . nam ex incenso amoē  
homo sepius transgreditur legem & amor  
fortior est ad aliquid implendum q lex ad  
cohercendum . ideo dicit . quis legem dat  
amantibus maior lex est sibi . quasi dicat .  
propter quid lex datur amantibus cum p  
se dura lex sit amare .  
**V**os hec fabula respicit . **D**ic plōia applican-  
do fabulam ad ppositum hortatur nos vita-  
re impedimentum contemplatōis summi



boni. & dicit. **O** homines quicunque queritis  
.i. vultis ducere mentem. i. mentis cōtēpla  
tionem in superū diē. i. i. supernā claritatē.  
hec fabula iam dicta respicit vos qz ad ve  
stram informationem inducta. Naz q̄ vict?  
affectu terrenorum flexerit lumina. i. ocu  
los ratōis & intellectus in tartariū spec?  
.i. in terrena que ducunt ad terrenam pro  
funditatem. **Q**uicquid precipuū. i. bonum  
trahit laborādo illud perdit dum vidit infē  
ros. i. dum intendit terrenis & temporalibz  
que sunt infima. **N**ota qz cōcupiscentia  
& affectus terrenorum impedit cōtemplati  
onem summi boni. vnde Boetius i tractatu  
de summo bono dicit. Inordinata concupis  
centia multos impedit a summo bono. quos  
dam em̄ pigritiam sequi videmus. Quosdā  
enim delectatōes sensuales. Quosdā em̄  
desideria auri & argenti. exceptis paucis  
viris honorandis p̄bis qui contemnunt  
sensus desideria & sequunt̄ desideria intelle  
ctus. & prope finem eiusdem tractatus dis  
cit. **P**̄bis maxime delectat̄ in primo prin  
cipio in cōtemplatione sue bonitatis & hec  
sola est recta delectatio. hec enim est vita  
p̄borum sine qua nemo vivit vita recta. Et  
subdit. **P**hilosophum autem voco omnem  
homine vīvētē ordine nature tendēs in alta  
& finiēns vitā acquirit ultimū finem & op  
timum vite humane qui est d̄us gloriosus  
benedictus in secula seculorum Amen.

**E**xPLICIT liber tercius  
de consolatiōe p̄bie.











**Incipit quartus liber**

**Prosa prima**

**E**c cū phia dignitate vult?

**H**ic incipit quartus liber de consolatione phie cuius hec ē p̄sa p̄ma in quo libro phioz phia assignat causas quare

mala concedant in regno dei cum omnium rez rector bonus existat scz deus & probat bonos semp eē potentes & malos impotentes. & sicut vicia nunq̄ sunt sine pena ita vtutes nunq̄ sunt sine p̄mio. Probat etiaz q̄ omnis fortuna tam p̄spera q̄ aduersa bonis est ad p̄fectum. malis aut ad interitū. Etia probat q̄ omnia que fiunt a deo recte fiunt & alia plura sicut patēbit. Et diuidit ille liber in .xiii. partes qz septē sunt prose & septem metra huius quarti de quibz patēbit in p̄cessu. Primo ergo ostendit Boetius quomodo intentōez philosophie adhuc parantis plura dicere interruptit pponendo causas sui doloris. Secundo phia promittit sibi perfectam curam. Tercio dat modum curandi ip̄m. secunda ibi. Tum illa & esset. tertia ibi. Et quoniam. Et quarto psequit intentionem ipsum curando in sequenti prosa ibi. Tum ego. Primo ostendit quomodo interruptit intentionem philosophie volentis plura loqui. Secundo probat causas sui doloris. secunda ibi. Sed ea ipsa est. Primo dicit. Cum philosophia cecidisset id est decantasset hec scz predicta seruata leniter id est delectabiliter & suauiter id est dulciter obseruata dignitate id est reuerentia vultus scilicet sui & gravitate oris id est sermonis suple sui. Tum id est post hoc ego scz Boetius nondum id est nonadhuc oblitus id est immemor penitus id est omnino insiti meroris id ē intrinseci doloris ego Boetius abrupti id est interrupti intentionē id est propositum philosophie parantis id est intendētis dicere adhuc aliquid. Et inquam id est dixi o premia id est preambula veri luminis id est perfecte cognitionis scilicet illa que tua oratio id est tuus sermo fudit id est locutus est hucusq̄ id est ad istum librum quartū patuerunt id est manifesta

manifesta fuerunt inuicta id est insolubilia. Tum id est aliquando diuina speculatione id est sancta contemplatione tum id est aliquando sui scilicet ipsius tum id est aliquando tuis rationibz id est demonstrationibz. Et ea id est illa predicta & si pro quamuis oblita mihi nuper id est aliquando determinationem obdoloze inuicte suple quam p̄pessus sum a Theodorico rege gottorum nō tamen dixisti prozsus id est omnino hec scilicet predicta ignorata id est ignota hactenus id est hucusq̄. Nota q̄ dignitas est honesta & imperiosa auctoritas. dicitur autem philosophia habere dignitatem vultus propter sui honestatē. quia secundum Tullium sola sapientia est que meretur honores. & propter sui auctoritatem que digna ē imitatione. Etiam philosophia dicitur esse gravis ore id est stabili sermone. quia sermones philosophici firmitate rationum sūt stabiliti. Nota cum philosophia ostendisset quid sit summum bonum & in quo situm sit. & fecisset exhortationem ad illud querendum intendebat ostendere modū quo ad illud peruenitur. sed anteq̄ expleret illam intentionem Boetius velut auidus ad sciendum quedam quorum ignorantia detinebat ipsum in meroze interruptit intentionem philosophie volentis plura dicere. Nota q̄ philosophia dicitur premia veri luminis. quia ipsa clarificat animam & trahit eā ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie & ad claritatem intellectus. ex libro de pomo Aristotelis. Vel idē dicitur premia veri luminis quia per ipsam tanq̄ p viam homo peruenit ad cognitionem veri luminis quod est deus. quia scribitur in libro de pomo q̄ per philosophiam homo cognoscit suum creatorem qui de nihilo fecit omnia qui est inceptor omnium inceptorū. & omnium principiorum principium. Et ibidem scribitur. oportuit vt philosophia mitteretur ad instruendum ignorantes & eos qui non cognouerunt suum creatorem. Sed ea ipsa est vel maxima. Dic Boetius pponit causas sui meroris dicens. Sed ea ipsa est causa nostri meroris & maxima causa



q̄ cum rector rerum scz deus bonus existat  
 vel esse mala omnino possint vel pretereant  
 impunita q̄ saltem si nullū aliud inconue-  
 niens sequeretur considera quanta sit dignū  
 admiratione autem p̄ sed huic adiungitur  
 id est addit aliud scz magis admirandum.  
**N**am pro quia imperante id est precipiente  
 & florente id ē vigente nequicia id est ne-  
 quiciosus hominibz virtus id est homo vir-  
 tuosus non solum id est nontantum caret  
 premiis verum etiā ipsa virtus subiecta. i.  
 subdita calcatur pedibz id est potentis sceles-  
 ratorum id est maloz & ipsa virtus hinc id  
 est patitur supplicia id est penas in locum fa-  
 ciorum id est viciosoz loco que scz predicta  
 fieri id est permitti in regno id est in mundo  
 scientis omnia scz dei & potentis omnia sed  
 volentis & intendentis tantummodo bona  
 nemo satis nec ammirari nec conqueri potest  
 id est querimonias facere. **¶** Nota q̄ mala  
 fiunt in mūdo p̄t̄ quia ratio semp̄ deprecatur  
 ad bonum. Cum ergo mali non regantur  
 iudicio recte rōnis sed vincantur passionibz  
 ire & concupiscentie ideo deficiunt a bono.  
**I**tem superhabundantia & defectus sunt de  
 genere maloz cum virtus consistat in me-  
 dio. cum igit̄ in pluribz sit superhabundan-  
 tia & defectus patet q̄ mala fiunt in mūdo.  
**C**um autem omnia dependant a deo celum  
 & tota natura & deus essentialiter sit bonus  
 mirabile est quomodo mala esse possint vel  
 saltem permaneant impunita. **¶** Nota q̄  
 quia boni attingunt finem omnium rerum  
 scz summū bonum ideo sunt potentes. mali  
 autē quia hoc ipsum attingere non possunt  
 sunt impotentes. Et quia Boetius in primo  
 libro sexta prosa dixit se ignorare quis sit  
 finis omnium rerum ideo putabat bonos  
 esse impotentes malos autem potentes. & de  
 hoc Boetius ammiratur ut patet in littera &  
 ista est vna causa sui doloris.

**¶** Tum illa & esset inquit. **D**ic philosophia  
 promittit Boetio perfectam curam que cō-  
 sistit in pertractōne huius materie dicens.  
 o Boeci & esset infiniti stuporis id est am-  
 mirationis & esset horribilius omnibz mon-  
 stris id est deformatibz si in dispositissima

id est in ordinatissima domo scz in mundo  
 tanti patrifamilias scz dei si ibi colerentur  
 id est honorentur vilia vasa id est mali ho-  
 mines & si preciosa vasa id est boni homines  
 sordescerent id est vilescerent sicut tu estis  
 mas. Sed nō est ita. nam si ea que paulan-  
 te conclusa sunt seruantur inconuulsa id est  
 integra ī sui veritate tu autore id est doctore  
 ipso deo de cuius regno nunc loquimur co-  
 gnoscis semper bonos esse potentes malos  
 vero impotētes necunq̄ vicia eē sine pena.  
 nec sine premiis esse virtutes & cognoscēs  
 bonis semper contingere felicia & malis  
 infortunata & cognoscēs multa id genus  
 id est huius generis que corroborent te fir-  
 ma soliditate contra aduersitatem fortune  
 querelis tuis sopitis id est remotis. **¶** No-  
 tandum sicut postea patebit omnia que fi-  
 unt recte fiunt a deo. Cum igitur ordo iusti-  
 cie requirat vicia puniri. virtutes remunerari.  
 si mali manerent impuniti & boni ir-  
 remunerati & sic peruersus ordo in domo dei  
 scilicet in mundo quod est horribilius om-  
 nibz monstris.

**¶** Et quomā vere formam. **D**ic philosophia  
 dat modum curandi ipsum Boetium dicens.  
 Quomā dudum scz in tercio libro vidisti  
 formam vere beatitudinis me monstrante  
 id est docente omnibus decursis id est per-  
 transitis que puto necessarium pretermitte-  
 re ostendaz tibi viam que te reuehat id est  
 reducat domum id est ad cognitionem vere  
 beatitudinis & ego affigam id est apponaz  
 tue menti penas id est rōnes quibz mens  
 possit se tollere in altum vt depulsa pertur-  
 batione contingente tibi ex affectu bonozū  
 temporalium reuertaris sospes in patriam  
 meo ductu. mea semita. meis vehiculis.  
**¶** Nota q̄ per penas quas philosophia  
 promittit affigere menti Boetii intelligitur  
 speculatio rationis & intellectus. virtus &  
 sapientia. Sicut em̄ avis volando in altum  
 deducitur auxilio penarum. sic mens hu-  
 mana speculatione rōnis & intellectus. vir-  
 tute & sapientia erigitur in contemplatio-  
 nem summī boni.

**¶** Metrum primum. quarti libri.



**V**nt etenim penne: **I**stud est pri-  
mum metrum huius quarti cuius pri-  
mus versus dicitur metrum alemanis  
cum ab inuatore. dactylicum a pede predomi-  
nante. secundus versus dicitur metrum archis-  
loicum ab inuatore. iambicum a pede predomi-  
nante in quo metro philosophia ostendit viam per  
quam peruenitur ad cognitionem summi bo-  
ni & est per considerationem creaturarum que  
gradatim sunt transcendende quousque inue-  
niatur aliquid quod premineat omni creatu-  
re & istam viam tradit sub similitudine a-  
vis volantis. primo ergo tradit viam qua  
mens perueniat ad cognitionem summi boni.  
secundo ostendit quid mens indicabit cum  
illic peruenierit. secunda ibi. **Duc te.** Pri-  
mo dicit. dixi quod affigam pennas menti tue.  
**S**unt etenim mihi penne volucres id est ve-  
loces scilicet virtus & sapientia que conscendunt  
id est penetrant cellam id est alta poli. **Q**uas  
pennas cum mens velox sibi induit id est  
assumit ipsa perosa id est odio habens ter-  
ras despicit eas querendo ulterius creaturas  
& mens superat globum id est sphericum cor-  
pus immensi aeris cognoscendo quod ultra aer-  
em est creator. **N**ubes videt post tergum  
quia ultra nubes querit cognitionem summi  
boni & transcendit verticem id est summitas  
tem ignis qui ignis calet ex agili id est ve-  
loci motu etheris id est celi & ulterius pro-  
cedit mens inuestigando donec surgat id est  
eleuetur in domos astriferas id est in orbem  
planetarum. & coniungat vias suas pheb-  
id est soli inuestigando quod sol non est deus  
donec comite iter gelidi semis id est saturni  
qui est supra solem. mens inquam exis-  
tens miles chorulci fideris id est dei qui est  
splendidum sydus & ulterius ascendit su-  
pra orbem planetarum donec percurrat id est  
pertranseat circulum astri id est celum stel-  
latum quo scilicet astro pingitur id est or-  
natur micans nox quia nox stellis firmas  
menti illuminat ubi id est postquam satis fue-  
rit exhaustum id est speculatione euacuatum  
quod nulla stellarum est deus. mens ulterius  
transcendit donec relinquat extremum polum  
id est ultimum celum & premat dorsa velocis

etheris id est firmamenti. scilicet corporis. id est potens  
reuerendi luminis scilicet dei. **D**ic supra ult-  
imum polum dominus regum tenet sceptrum  
id est imperium & temperat id est modera-  
tur habenas id est regimina orbis & ma-  
nens stabilis in se regit volucrum id est ve-  
loce currum id est circulare motum cor-  
porum celestium deus existens chorulcus  
arbiter id est splendidus index rerum. **N**ot-  
andum quod dicit ignem calere motu celi. ex  
quo videtur quod calor non sit propria & per  
se qualitas ignis cum sibi debeatur per mo-  
tum celi. sed dicendum quod locus non solum  
est causa conseruatiua locati sed omnium  
accidentium naturaliter consequentium.  
unde quia celum est locus ignis non solum  
est causa ipsius ignis. sed etiam ipsius ca-  
loris ignem consequentis & quia propria  
dispositio celi secundum quam habet calidi-  
tatem super omnia est motus eius. ideo di-  
cit ignem calere motu celi non excludens  
per hoc quod calor sit per se qualitas ignis.  
**N**otandum quod saturnum vocat gelidum senex  
non quod sit gelidus formaliter sed effectiue  
Est enim effectiuus gelu & frigoris. & dicitur  
senex quia motus eius tardus est ad modum  
senis. nam cursum suum complet pluri tem-  
pore quam sol vel quam luna.

**D**uc te si reducem: **D**ic ostendit philoso-  
phia quid mens indicabit cum transcendit  
creaturas & peruenit in cognitionem dei di-  
cens. o mens si via ducat te reducem id est  
reuerentem a temporalibus huc id est ad  
cognitionem dei. **Q**uam viam nunc immen-  
sor requiris. **T**unc dices. **E**go memini  
que obnubilata fui affectu temporalium hic  
scilicet in contemplatione dei est mihi pa-  
tria hinc scilicet a deo est ortus meus quia  
ad eius imaginem creata hic sum id est in con-  
templatione dei figam gradum id est ponam  
finalem quietem. **Q**uod si placeat tibi exis-  
tenti in cognitione dei visere id est cum de-  
siderio videre noctem terrarum relictam tu  
cernes id est videbis toruos tyrannos id est  
crudeles principes quos miseri populi ti-  
ment illos toruos esse exules a vera patria  
sua. **N**otandum secundum apostolum



Non habemus hic manentem patriam sed futuram inquirimus. hec enim est vera patria a qua anima rationalis per creationem a deo exiit ad quam nisi reuertatur esse quod a deo accepit affectione terrenorum deturpata proorsus amittit propter quod dixit in secundo metro tercii libri. Repetunt proprios queque recursus. Reddituque suo singula gaudent. Nec manet ulli traditus ordo. Nisi quod fini iunxerit ortum. Stabile inque sui fecerit orbem.

**¶** Prosa secunda quarti libri.

**Q**um ego pape inquam: . Dic incipit secunda prosa huius quarti. Circa quam est sciendum quod philosophia in primo libro sexta prosa inuestigando causam & radicem infirmitatis Boetii cognovit quod Boetius ex ignorantia finis rerum malos homines potentes bonos vero impotentes putabat. Item quia ignorabat quibus gubernaculis mundus regatur fortuitarum vices estimabat fluitare sine rectore quia vero philosophia iam ostendit quis sit finis rerum a quibus gubernaculis mundus regatur. Nunc philosophia vult adhibere Boetio perfectam curam remouendo dolores in quos Boetius incidit ex ignorantia premissarum. Et primo philosophia hoc petit & philosophia secundo illud prosequitur ibi. Primum igitur. dicit primo. Tum igitur scilicet finito sermone philosophie Ego Boetius inquam pape est interiectio ammirantis o philosophia tu magna promittis nec dubito quin possis efficere id est ad effectum producere tu modo nemoreris id est non protrahas me quem excitaueris ad audiendum. **¶** Notandum quod sapiens nihil promittit quod adimplere non possit quia opus sapientis est non mentiri. Ergo dicit Boetius philosophie. Sicut magna promittis non dubito quin efficere possis.

**¶** Primum igitur inquit. Dic philosophia prosequitur intentum. & primo probat bonos semper esse potentes & malos impotentes cuius oppositum putabat Boetius & tangit primo modum per quem vult hoc

ostendere. secundo ostendit & probat intentum suum rationibus ibi. Duo sunt. Primo dicit o Boeci primus licebit ut agnoscas bonis semper adesse potentias & malos esse desertos id est primatos cunctis viribus quorum alterum scilicet bonis semper adesse potentiam demonstratur ex altero scilicet ex hoc quod mali sunt viribus deserti. & huius causam subdit dicens. nam cum bonum & malum sint contraria si bonum esse potens constiterit. liquet id est manifestum fuerit imbecillitas id est impotentia mali & si fragilitas clarescat mali. firmitas boni nota est. Sed ut habundantior sit fides nostre sententie alterutro calle id est utraque via procedam confirmans proposita. nunc hinc scilicet ex infirmitate boni. nunc inde ex fragilitate mali. **¶** Notandum quod philosophia dictum suum quasi boni sunt potentes mali sunt impotentes. fundat super considerationem topicam. si propositum in proposito & oppositum in opposito ut si sanitas est bona egritudo est mala dicit quod velit procedere utraque via. ex potentia bonorum probando impotentiam malorum & ex impotentia malorum potentiam bonorum quia si tantum unum istorum probaret & ex hoc reliquum concluderet per locum a contrariis esset argumentum verisimile & non necessarium. & ideo utramque partes vult probare & ex utroque reliquum concludere.

**¶** Duo sunt quibus omnis. Dic philosophia probat intentum rationibus. secundo excludit quandam dubitationem ibi. Sed possunt. tercio confirmat principale intentum autoritate Platonis ibi. Ex quibus omnibus. Primo probat bonos semper esse potentes. & malos impotentes duabus rationibus. secundo ad idem ostendendum coaceruat breues rationes ibi. Sed quoniam te. Prima in duo secundum duas rationes. secunda ibi. Rursus inquit. Primo premitit duo necessaria ad primam rationem. secundo exhibet arguit ibi. Omnes igitur homines. primo premitit unum necessarium. secundo aliud ibi. Meministi ne. Primo dicit Duo sunt principia quibus constat id est permanet



omnis effectus humanorum actuum scilicet voluntas & potestas quorum si alterum desit nihil est quod queat effectus explicari id est fieri quod declarat deficiente enim voluntate nullus effectus producit quia nullus agreditur quod non vult & si potestas absit voluntas frustra fit. quo fit id est ex quo sequitur ut si videas aliquem velle adipisci quod minime adipiscitur non potest dubitare huic defuisse valentiam id est potentiam obtinendi quod voluerit. & ideo dicit Boetius perspicuum est nec ullo modo dubitari potest. Et subdit philosophia. Quem vero videas effecisse quod voluerit non dubitabam non potuisse id est non habuisse potentiam. Et dicit Boetius. Minime. Tunc philosophia concludit tanquam manifestum ex dictis dicens. Illud quod quisque potest in eo est validus id est potens quod vero non potest in eo est censendus id est indiscandus imbecillis id est impotens. & dicit Boetius. Fateor inquam. ¶ Notandum quod philosophia dicit nullus agreditur quod non vult. Contra aliquis nolens interficit hominem vel ledit hominem. ergo aliquis agreditur quod non vult. Item aliquis cogitur facere aliquid contra voluntatem suam & sic agreditur quod non vult. dicendum quod philosophia loquitur hic de effectu spontaneo qui ex intentione procedit non de eo qui casu contingit. Unde dicendum ad primum quod voluntas potest comparari vel ad ipsam actionem quam aliquis primo agreditur & sic non deficit voluntas. vel potest comparari ad consequens illam actionem & sic potest deficere voluntas ut si aliquis nolens hominem interficit. Ad secundum dicendum. Illud quod quis coactus facit est voluntarium mixtum tamen simpliciter est involuntarium. Aliquis enim coactus magis vult hoc facere quam sustinere penam vel perdere vitam & ita respectu talis effectus non desit voluntas sed quantum ad actum interiorum voluntas semper libera est & cogi non potest.

¶ Meministi ne igitur inquit. Dic philosophia premitte secundum utile ad rationem

& est resumptio quorundam prius dictorum dicens. Meministi ne esse collectum id est conclusum superioribus rationibus omnem intentionem humane voluntatis festinare id est tendere ad beatitudinem que voluntas agitur id est ducitur diversis studiis. Respondet Boetius. meministi inquam illud esse demonstratum. Item querit philosophia. nunquid recordaris beatitudinem esse ipsum bonum & eo modo desiderari bonum ab omnibus cum beatitudo petitur id est desideratur. Respondit Boetius minime recordor quia illud fixum teneo memorie. ¶ Notandum quod recordari est aliquid reducere ad memoriam quod per oblivionem est lapsum a memoria & quia beatitudinem esse ipsum summum bonum non exciderat a mente Boetii sed semper remanebat in habitu ideo dicit se non recordari de hoc sed in memoria tanquam fixum tenere.

¶ Omnes igitur homines. Dic philosophia arguit ex dictis probans bonos esse potentes & malos impotentes. tali ratione. quicumque adipiscuntur quod volunt sunt potentes. & qui non adipiscuntur quod volunt sunt impotentes ex primo preambulo. sed boni adipiscuntur quod volunt scilicet summum bonum. mali licet velint non adipiscuntur ipsum. quia si mali adipiscerentur summum bonum non essent mali. ergo boni sunt potentes. mali impotentes. unde dicit in littera. omnes homines boni & mali nituntur pervenire ad bonum in discreta intentione id est indivisa intentione. dicit Boetius. Ita consequens est ad dicta. Subdit philosophia. certum est bonos fieri adeptos boni. certum est. dicit Boetius. Igitur concludit philosophia. boni adipiscuntur quod appetunt id est volunt. dicit Boetius. sic videtur. si mali adipiscerentur bonum quod appetunt non possent esse mali. ita est. dicit Boetius. Igitur concludit philosophia. Cum uterque petant bonum sed boni scilicet boni illud adipiscantur. illi vero mali minime. non est dubium bonos esse potentes. qui vero mali sunt imbecilles id est impotentes. Respondit Boetius. Quicumque dubitat de hoc non potest considerare



naturam rerum nec consequentiam rationum

**¶** Notandum quod quia veritas propositionum fundatur super naturam rerum qui negat veritatem propositionum non potest considerare naturam rerum. similiter negans veritatem propositionum non potest considerare consequentiam rationum. quia consequentia rationum supra veritatem propositionum fundatur. Ideo dicit Boetius. Qui dubitat de premissis non potest considerare naturam rerum nec consequentiam rationum.

**¶** Rursus inquit. Dic philosophia ponit secundam rationem dicens. Si sint duo quibus sit idem propositum id est eadem intentio faciendi aliquid secundum naturam & unus eorum agat id ipsum & perficiat ipsum naturali officio id est naturali organo. alter vero minime queat administrare id est adimplere illud officium sed alio modo quam nature conveniat non impleat propositum sed imitetur implentem quem horum duorum decernis id est iudicas esse valentior id est potentior. dicit Boetius. Etsi pro quamvis comiecto id est considerem quid velis tamen ego desidero plenius audire de te. Tunc philosophia declarat sibi in exemplum dicens. Non negas motum ambulandi hominibus inesse per naturam. dicit Boetius. Minime nego. Et philosophia etiam non dubitas eius rei id est actus ambulandi esse officium naturale pedum. dicit Boetius. Nec hoc dubito. & philosophia. Siquis igitur ambulet valens incedere pedibus. Alius autem cui hoc officium desit manibus nitens. id est laborans ambulare conetur quis horum potest estimari valentior. dicit Boetius contexe cetera. quasi diceret. prece in ratione tua quia nullus ambigit. quin potens naturalis officij sit valentior eo qui non potest in idem officium. Tunc philosophia. Isti propositioni premisse tanquam maiori adiungit unam minorem dicens. Sed summum bonum quod eque bonis & malis est propositum boni quidem petunt id est adipiscuntur officio naturali scilicet virtute. mali vero conantur adipisci id ipsum per variam cupiditatem rerum temporalium quod non est officium naturale adipiscendi

boni. An tu o Boeci estimas aliter. Cui Boetius. Minime inquam. & Boetius quasi precurrendo concludit principale intentum dicens. Nam etiam illud quod est consequens patet mihi. Ex his enim que concesserim necesse est bonos esse potentes malos vero imbecilles. & philosophia applaudens Boetio dicit. Recte inquit precurris & illud est signum sicut medici solent sperare indicium id est signum recte nature & nature resistentis super ipsi morbo. **¶** Notandum quod ex littera format talis ratio quando duo intendunt aliquod propositum naturaliter quod id propositum consequitur officio naturali est potens. & quod non consequitur illud propositum naturali officio est impotens sed tam boni quam mali naturaliter tendunt ad beatitudinem. & boni ipsam consequuntur naturali officio scilicet virtute. mali autem non. ergo boni sunt potentes mali vero impotentes. **¶** Nota quod circa ultimum quod medici solent accipere signa prenostica sanitatis ex egro quando patiens erigit se & per se mittitur fortiori remedio. Sic in Boetio signum erat convalescentie & sanitatis quod ipse rationem philosophie remediante quasi precurrens per se complevit.

**¶** Sed quoniam te. Dic philosophia coaceruat quasdam alias rationes breves ad propositum ostendendum. Et sunt quatuor rationes. secunda ibi. Considera vero. tertia ibi. In qua re. quarta ibi. Cur enim. Porro dicit. Sed quoniam te conspicio promississimum ad intelligendum ego coaceruo id est componam crebras rationes vides enim quanta pateat infirmitas viciorum hominum tamen nec ad hoc queat pervenire ad quod ducit & compellit eos naturalis intentio. & quid esset de istis malis censendum si defererentur hoc auxilio nature precunctis tam magno ac pene iniuncto. quasi diceret nihil aliud censendum est nisi quod impotentie eorum hoc ascriberetur. **¶** Notandum quod tam boni quam mali universaliter tendunt ad bonum. & mali deficiunt ab eo quod consequitur eis secundum naturam. ex hoc arguitur sic. maxima impotentia est deficere ab eo



quod natura intendit sed hoc faciunt mali  
ergo mali sunt impotentes. **¶** Notandum qd  
dicit pene inuictio. qd appetitus naturalis bo  
ni non habet contrarium repugnans quo  
vincat sed tamen per ignorantiam & erro  
rem viciozum pueritur & ita aliquo modo  
vincitur licet non directe.

**¶** Considera vero quanta. **¶** Dic philosophia  
ponit secundam rationem & dicit. considera  
ex his que dicam quanta impotentia habeat  
sceleratos homines. Nunc em appetunt pres  
mia leuia & ludicra id est iocosa. sed ipsi des  
ficiunt circa ipsarum rerum summam id est  
perfectionem atq; verticem. Nec contingit  
ipsis miseris effectus boni in eo id est ppter  
hoc qd ipsi moluntur id est laborant acqui  
rere dies & noctes id est transitoria & tem  
poralia bona. **¶** Nota ex lra forma talis  
ratio. quantomagis est illud a quo aliquis  
deficit. tantomaior est suus defectus & in  
maiozem impotentiaz cadit sed illud a quo  
mali deficiunt non est quid vile & modicu  
sed est summum bonu. ergo maloru maxiz  
ma est impotentia.

**¶** In qua re bonoz. **¶** Dic philosophia ponit  
terciam rationem probando bonos maxime  
esse potentes pertractando exemplum supra  
positum. & ex hoc concludit malos maxiz  
me esse impotentes. **¶** Et dicit. in qua re scis  
licet assuetudine boni desiderari eminent viz  
res bonorum suple vires maloz. Sicut em  
censeres. i. iudicares esse ambulandi potens  
tissimum qui pedibo incedens potuisset per  
uenire vsq; ad eum locum quo vltius ni  
hil peruium id est manifestum iaceret in  
cessui. ita necesse est qd cum iudices poten  
tissimum qui apprehendit finez expetendor  
quo nihil est vltra. tales aut sunt boni. Ex  
quo fit. i. sequitur quod huic obiacet. i. con  
trarium est vt idcz scelesti. i. mali videant  
deserti omnibus viribus. **¶** Notandum qd  
sicut viator aliquis dicitur potens cum ambu  
lat ad eum locum vbi nihil amplius restat  
de via sic boni quando perueniunt ad finem  
& ad bonum quod transcendendi non potest  
ideo dicuntur potentes. mali autem quia  
ipsum attingere non possunt. dicuntur im

potentes.

**¶** Cur enim virtute. **¶** Dic philosophia ponit  
quartam rationem. secundo excludit quandā  
dubitationem ibi. Quod quidez. Ratio quā  
intendit in summa est ista. mali quando re  
licta virtute declinant ad vicia aut sciunt  
bonum esse adherere virtuti aut nesciunt. si  
nesciunt. peccant per ignorantiam. nihil  
autem est impotentius ignorantia. qd mali  
peccantes ignorantia sunt impotentes. Si  
aut sciunt bonum esse adherere virtuti &  
declinant ad vicia aut volentes derelinquūt  
bonum aut non. Si non volentes sed attra  
cti libidine passionum conuertuntur ad vis  
cia sequitur qd sint impotentes quia maxiz  
ma impotentia est non posse resistere passio  
nibus. Si aut scientes & volentes relin  
quunt bonu. sequitur qd nontm sunt impo  
tentes. sed etiam qd omnino non sint. Cum  
enim omnis natura inquantum huiusmodi  
habeat ordinem ad finem inquantum aliqd  
desistit ab ordine ad finem intantum deficit  
a natura. & per consequens ab esse ipsius  
nature. istam rationem pretendit in littera.  
& dicit. Cur enim relictā virtute mali se  
ctantur vicia ne pro nunquid hoc est ex in  
scitia id est ex ignorantia bonorum. Sed  
quid est enervatus. i. debilis cecitati igno  
rantie. quasi diceret nihil. An ipsi nouerūt  
sectanda bona. Sed ipsos transuersos libi  
do id est concupiscentia precipitat in vicia  
& sic ipsi fragiles intemperantia id est ppter  
intemperantiam libidinis nequeunt vicio  
obluctari id est resistere. An scientes & vo  
lentes deserunt bonu & deflectunt ad vicia  
voluntate & scientia. sed hoc modo non so  
lum potentes esse desinunt sed omnino desin  
unt esse. Cuius assignat rationem. nam  
qui relinquunt communem finem omnium  
que sunt. scz deum qui est ipsum esse parit  
esse desistunt. **¶** Notandum qd pimum ens  
verissime habet esse ipsum est causa esse om  
nibz vt sint. vt patet per comentatorem se  
cundo metaphisice & primo celi & mundi  
Ab hoc ente deriuatum est singulis esse &  
vivere. quanto ergo magis per vicia re  
cedit a primo esse tantomagis desinit esse



Vnde beatus gregorius in libro moralium loquens de diabolo dicit. **Q**uod diabolus benedicit non esse quia a summa essentia recessit & per hoc quotidie excrecente defectu tendit ad non esse quoniam ab eo qui verum est esse cecidit. **N**otandum quod philosophia tres assignat causas ex quibus omne peccatum procedit. Omnis enim peccans vel peccat ex ignorantia & hunc modum primo tangit. vel peccat ex impotentia resistendi & istum secundo tangit. vel ex voluntate & malicia & illum modum quia grauior est ultimo ponit.

**Q**uod quidem cupiam. **D**ic philosophia excludit dubitationem. Aliquis enim dubitaret quomodo aliquis possit esse malus & tamen dici non esse hoc excludit philosophia dicens. mirum forte videatur cupiam id est alicui ut malos qui plures sunt hominum dicamus ipsos non esse. **S**ed ita res se habet quous mirum videatur. Nam qui sunt mali eos esse malos non abnuo. i. nego sed ipsos simpliciter & pure esse nego. Nam sicut cadaver hominem mortuum dixeris simpliciter aut hominem appellare non possis. Ita viciosos malos esse consenserim sed nequeam confiteri ipsos absolute esse sine determinatione distrabente. & replicat causam prius dictam dicens. solum enim illud est quod ordinem recte seruat in natura quod autem ab hac natura & ab ordine deficit etiam quod in sui natura situm est derelinquit.

**N**otandum quod malum est determinatio distrabens sicut & mortuum. vnde sicut concedendum est cadaver hominis esse hominem mortuum non tamen simpliciter concedendum est cadaver esse hominem. sic quaecumque malum concedendum est esse malum non tamen simpliciter concedendum est ipsum esse. vnde sicut patebit tertia propositio homines conuersi in maliciam humanam amiserunt naturam. ergo per maliciam homines desinunt esse quod fuerant.

**S**ed possunt inquirere mali. **D**ic philosophia excludit dubitationem contingentem circa principale propositum. **O**stensum enim est quod mali sunt impotentes. Aliquis du-

bitaret quomodo hoc verum sit cum tamen consuetum sit dicere quod mali possunt. hoc soluit philosophia. secundo ostendit quod potentia malorum nulla sit ibi. nam si uti. dicit primo. **O** Boeci tu inquires obiciendo contra predicta quod mali possunt secundum consuetum modum loquendi. **R**espondet philosophia ego non quidem negauerim quin mali possint sed hec potentia ipsorum non descendit a viribus sed ab imbecillitate id est a fragilitate quod declarat. quia mali possunt quidem mala que minime valerent. i. possent si potuissent manere in efficientia eorum bonorum id est si efficientia malorum esset talis qualis illa quam habent boni que potissima est ut patet ex dictis. **Q**ue possibilitas malorum qua possunt mala demonstrat eos euidentius nihil posse. **N**otandum quod dicit malos minime posse mala si permaneant in efficientia bonorum. ex quo videtur quod boni non possunt facere malum nec per consequens peccare. quod falsum est cum iustus septies in die cadat & fortior resurgit secundum scripturam. **A**d hoc dicendum quod boni non possunt facere malum ex electione recte rationis que semper deprecatur ad optima licet de potentia absoluta possint facere malum inquantum tamen potentia eorum coniungitur voluntati & electioni qua eligunt bonum & non malum sic dicitur non posse facere malum. **N**am si uti paulante. **D**ic probat quod potentia malorum nulla sit tripliciter. secunda ibi. **A**tque ut intelligas. tertia ibi. **D**uc accedit. **P**rimo dicit sicut collegimus ante malum nihil est & mali tantum possunt mala ex hoc liquet improbos nihil posse. **E**t dicit Boetius perspicuum est. **N**otandum quod ratio sic formatur. posse malum est posse nihil cum malum nihil sit sed mali tantum possunt mala. ergo possunt nihil & per consequens nulla est eorum potentia. **N**otandum de hoc quod malum nihil sit visum est prius. & dicit beatus Augustinus. **C**um vniuersae nature per verbum dei factum sint iniquitas per ipsum facta non est quia iniquitas nulla substantia est & peccatum non est natura sed vicium nature appetentis



illud quod non est sui ordinis.

**A**rg. ut intelligas: . **D**ic probat idem alio modo dicens. **O** Boeci quenam sit vis huius potentie qua mali dicuntur posse sic considera ex dicendis. Nos paulante diffinivimus nihil esse potentius summo bono scilicet deo. Ita est. dicit Boetius & philosophia. Sed idem scilicet summum bonum non potest facere malum. Minime dicit Boetius & philosophia. Est igitur aliquis qui putet homines omnia posse. Nemo dicit Boetius nisi qui insaniam & idem homines possunt mala facere. utinam non possent. dicit Boetius. igitur philosophia arguit. Cum igitur tantummodo potes bonorum possit omnia non autem possunt omnia potentes malorum manifestum est eosdem minus posse qui mala possunt. **N**otandum quod posse malum magis arguit impotentiam quam potentiam quia si argueret potentiam tunc deberet omnipotentissimo scilicet deo quod falsum est. unde potest argui ex littera sic. deus potest omnia & non potest malum. mali non possunt omnia & possunt malum. ergo posse malum magis arguit impotentiam quam potentiam.

**H**uc accedit: . **D**ic probat idem tercio modo dicens. **H**uc accedit quod omnem potentiam esse numerandam inter expetenda & omnia expetenda id est desideranda referri ad bonum velut ad quoddam cacumen id est ad perfectionem sue nature sed possibilitas id est potentia patrandi sceleris id est faciendi malum non potest referri ad bonum igitur expetenda non est omnis autem potentia expetenda est liquet igitur potentiam malorum non esse potentiam. **N**otandum quod ratio sic potest formari ex littera. Omnis potentia que est potentia natura est appetenda & refertur ad bonum. ergo potentia mali non est potentia.

**E**x quibus omnibus bonorum: . **D**ic ex dictis concludit conclusionem principalem confirmando eam autoritate Platonis dicentis. Ex quibus iam declaratis apparet minime dubitabilis potentia bonorum & infirmitas malorum & liquet verum esse illam sententiam Platonis. Solos sapientes posse facere

quod desiderant. improbos vero explere posse quod libeat id est quod libidini placeat quod vero desiderant rationali appetitu malos explere non posse. faciunt enim mali que libet id est que libido expetit dum putant se adepturos bonum quod desiderant per ea quibus delectentur sed minime adipiscuntur quoniam probra id est vicia vel homines viciosi non veniunt ad beatitudinem. **N**otandum quod desiderium est appetitus rationalis. libitum autem spectat ad appetitum sensualem licet ergo mali affectent beatitudinem appetitu rationali tamen quia faciunt quod libet sequentes appetitum sensitivum. ideo ad beatitudinem non perveniunt. sapientes autem qui contemnunt delectationes sensuales & imitantur intellectualibus ipsi sunt qui perficiunt animam suam scientia sui creatoris qui de nihilo fecit ens ut scribitur in libro de pomo. Anima non tristabitur neque conturbabitur cum recedit a corpore ut scribitur in eodem.

**Metrum secundum. q. li.**

**Q**uos vides sedere celso: . **I**stud est metrum secundum huius quarti. **E**t est metrum mixtum. primum dicitur alemanicum ab inventore. trochaicum a pede predominante. secundum dicitur feregracium ab inventore. spondaicum a pede predominante. **I**n quo metro philosophia ostendit quomodo potentia malorum sit consideranda. in quibus maxime videtur esse sicut sunt reges & principes & dicit incipiendo constructionem in septimo versu. Si quis detrahat id est remoueat per considerationem & intellectum tegmina id est tegmina vani cultus exterioribus superbis regibus. **Q**uos reges vides sedere celso culmine id est altitudine solii id est cathedre quos vides claros purpura nitentes septos id est circumdatos armis tristibus id est contristantibus. **R**eges inquam comminantes id est minas imponentes miseris toruo ore. i. crudeli aspectu anhelos. i. cupidos vel festinos rabie cedis. i. crudelitate mortis. **J**am videbit dominos tales ferre intus id est in animo artas catenas id est vincula vicioz quod



manifestat subdens hinc em̄ id est ex vna parte libido. i. concupiscentia versat. i. precipitat corda talium tyrannorum amaris venenis. **Hinc**. i. ex alia parte ira turbida flagellat id est punit mentem ipsorum ira inquam tollens. i. excitans fluctus id est disturbia aut captos infortunio aliquo merore ipsos fatigat. **Aut** spes lubrica. i. vana torquet. **Cum** ergo cernas vnum caput id est vnum principem ferre id est sustinere tot tyrannos id est passiones tyrannizantes ipse pressus iniquis dominis. i. vicinis dominantibus non facit quod optat. **Nota** quod intentio philosophie est dicere si quis visu posset penetrare corda principum quos videt sedere in altis solis ornatos claris indumentis habentes arma terrentia id est toruo vultu respicientes miseros statim visu cognosceret ipsos ligatos multis catenis insolubilibus scilicet passionibus ire. spei. timoris & sic ligati passionibus non faciunt quod optant & per consequens sunt impotentes. **Notandum** quod dicit quod homo pressus iniquis dominis id est vicinis dominantibus non facit quod optat. dicit beatus Augustinus in libro de civitate dei. Bonus etiam si seruiat liber est. malus autem si regnat seruus est. nec vnius hominis sed quod grauius est tot dominorum seruus est quot viciorum.

**Prosa** tertia. quarti libri.

**V**ides ne igitur. **I**sta est propositio tertia huius quarti. in qua ostendit philosophia malis nunquam deesse supplicia & bonis nunquam deesse premia. **Et** primo philosophia continuando se ad precedentia. primo premitit intentum suum. secundo prosequitur intentum ibi. **Rerum** etenim. primo dicit sic **Vides** ne igitur o Boeci in quanto sceno id est in quanta vilitate impotentie voluant probra id est homines probrosi & viciosi vides etiam qua luce. i. qua claritate potentie resplendeat probitas virtuosorum hominum. **In** quo sicut in suo antecedente perspicuum est hoc consequens scilicet nunquam bonis premia nunquam sceleribus. i. hominibus sceleratis deesse sua supplicia. **Notandum** quod mali dicuntur volui in sceno quia mali & maxime libidi-

nosi suis assimilantur. sicut postea patebit quo volunt in sceno secundum illud. **Sus** magis in sceno gaudet quam in fonte sereno. de quibus dicit scriptura perierunt iumenta in stercore suo. probi autem luce resplendent quia virtus & probitas ultra humanam naturam hominem prouehit & diis assimilat.

**Rerum** etenim que geruntur. **D**ic philosophia prosequitur intentum & primo probat quod bonis nunquam desunt premia. secundo quod malis nunquam desunt supplicia. ibi. **Que** cum ita sint. primo ostendit quod bonis nunquam desunt premia. secundo ostendit quid sit illud premium ibi. **At** cuius premij. primum probat duabus rationibus. secundam ponit ibi. **Postremo**. **P**rima ratio talis est. **O**mnis res propter quam aliud geritur est premium illius rei que geritur. sed propter bonum omnia fiunt & geruntur. ergo bonum est premium omnium que geruntur. sed bonum a bonis separari non potest quia iam non essent boni. ergo bonis nunquam desunt sua premia. unde dicit in littera. **Rerum** que geruntur id est fiunt illud propter quod vnaqueque res geritur id est fit illud videtur non iniuria esse premium illius rei. **Hoc** declarat exemplariter ut currenti in stadio. i. in aliquo spatio corona est premium propter quam currit. sed ostendimus prius beatitudinem esse id ipsum bonum propter quod omnia geruntur ergo ipsum bonum est veluti commune premium actibus humanis propositum. sed hoc bonum non potest separari a bonis. **Non** enim bonus iure vocabitur qui careat bono quare probos mores id est homines bene morigeratos non relinquunt sua premia. **Quatum** cumque ergo seruiant mali contra bonos. tamen sapienti non decedet corona id est premium nec areseat. i. minuitur. quia aliena improbitas non decerpit. i. non aufert proprium decus probis animis quasi boni recepto premio extrinsecus letarentur poterit hoc aliquis auferre ab eis vel saltem ille qui contulisset sed quia illud premium sua probitas vnicuique confert tunc quilibet carebit suo premio cum defuerit esse probus. **Notandum**



¶ consuetudo fuerat apud Romanos currere in stadio id est in aliquo spatio quod vocabatur stadium & qui citius venit ad metas sustulit premium scilicet coronam vel aliquid aliud. sicut dicit apostolus. Nescitis quod hi qui in stadio currunt omnes quidem currunt sed unus accipit brachium sic currite ut apprehendatis. ergo id propter quod curritur est premium currentium. ¶ Notandum quod Boetius non potest carere premio quia illud a quo homo denominatur bonus est virtus vel operatio virtuosa quia secundum Aristotelem secundo ethicorum. Omnis virtus erit utique habitus ex quo homo fit bonus propter quod dignitas virtutis est premium virtuosae operationis. sed operans virtuosae non potest privari virtute. ergo bonus non potest carere suo premio. ¶ Notandum quantumcumque mali seminant tamen sapienti non decideret corona quia secundum Senecam. Nunquam intantum vitium contrahit nec malicia inualescet contra virtutes quin nomen philosophiae sacrum & venerabile permaneat. sic similiter est de malis & stultis respectu bonorum & sapientum. ¶ Postremo cum omne premium. Dic ponit secundam rationem quae est talis. premium non habet rationem premii nisi in quantum bonum qui igitur est compos boni est compos premii. sed bonus est compos boni. ergo erit compos premii dicit ergo in littera. ¶ Postremo cum omne premium idcirco appetatur quia creditur esse bonum quis iudicet competentem boni expertum esse premii. quasi diceret nullus. ¶ Notandum quod argumentum philosophiae simile est isti ac si arguatur homo non habet rationem hominis nisi quia rationalis. Quicumque igitur est rationalis est homo sic similiter premium non appetitur nisi quia bonum. Qui ergo est compos boni est compos premii sed bonus est compos boni. ergo non decet sibi premium. ¶ At cuius premii. Dic ostendit quid sit illud premium quod boni assequuntur scilicet maximum & optimum quod est fieri deos. unde dicit. At cuius premii scilicet boni non sunt ex parte. id est carentes. Respondit philosophia

omnino pulcherrimi & maximi premii quod probat ex quodam corollario supra declarato dicens. Memento corollarii illius quod precipuum ante dedi & sic collige id est ex illo corollario concludere. Cum ipsum bonum sit beatitudo liquet omnes bonos eo quod boni sunt fieri beatos. sed qui beati sunt eos contingit esse deos igitur premium bonorum est fieri deos quod premium bonorum nullus dies deterat id est consumit nullius potestas minuet nullius improbitas fuscet id est obscurat. ¶ Notandum quod in ista deductione philosophia non accipit beatitudinem pro statu quem boni habituri sunt post hanc vitam. sed pro statu beatitudinis qualis in hac vita haberi potest quem homo consequitur per virtutes. unde qui essentialiter est bonus essentialiter est beatus & deus. & qui non est essentialiter bonus sed participative hic etiam est participatione beatus & deus. ¶ Que cum ita sint. Dic ostendit philosophia quod malis nunquam desunt sua supplicia. secundo ostendit quale sit illud supplicium ibi. Vide autem. prima in duas secundum duas rationes. secunda ibi. Jam vero. primo dicit. Que cum ita sint scilicet quod boni nunquam carent premiis sequitur quod nullus sapiens possit dubitare de inseparabili pena malorum. Nam cum bonum & malum. pena & premium adversa fronte dissideant. id est opponantur adversus invicem necesse est quod in boni premium videamus accidere. eadem necesse est quod respondeant contraria parte in pena mali. sicut igitur bonis ipsa probitas sit premium ita nequitia ipsa est improbis supplicium. ¶ Nota quicumque subiectis contrariis insunt contrarie passionibus si vni subiectorum ostenditur inesse sua passio tunc per locum a contrariis reliquo subiecto assignatur inesse similiter sua passio. cum igitur bonum & malum sint diversa subiecta premium & supplicium sicut diverse passionibus si ostenditur bonis non desse premia ostensum est malis non desse supplicia. ¶ Jam vero quisquis. Dic ponit secundam rationem quae talis est. pena non habet rationem pene nisi ex hoc quod malum est quoddam



ergo qui est affectus malo ipse est affectus  
pena sed mali sunt affecti immo infecti ma-  
lo. ergo sunt affecti pena & per consequens  
supplicio. unde dicit in littera. Jam vero  
quisquis afficitur pena malo non dubitat  
se esse affectum cum supple pena non habeat  
rationem pene nisi quia mala. igitur si ipsi  
mali seipsos existimare velint. possunt ne  
sibi videri expertes supplicij quos malos  
omniū malorum extrema nequicia id est ma-  
xima in genere mali non modo id est tantū-  
modo non afficit verum pro sed vehementer  
inficit. quasi diceret non. **¶** Notandum quod  
sicut argumentū tenet sub hac forma homo  
non est homo nisi quia est rationalis. ergo  
qui est rationalis est homo sic arguitur in  
proposito. pena non habet rationem pene  
nisi quia malum est quoddam. ergo qui est  
affectus malo est affectus pena. sed mali  
sunt affecti malo. ergo malum non deest  
malis & per consequens supplicium.

**¶** Vide autem: . **Hic** philosophia ostendit  
quale sit premium malorum scilicet transformatio  
in bestialitatem. secundo ostendit quomodo  
per diuersa vicia homines transformantur  
in diuersas bestias ibi **Auaricia**. primo di-  
cit. vide o **Boeci** que pena comitetur impro-  
bis ex aduersa parte bonorum id est per con-  
trarium ad bonos didicisti enim paulante  
in **Tercio** libro omne quod est esse unum  
& didicisti unum esse bonum cui consequens  
est ut omne quod sit videatur esse bonum.  
igitur quicquid deficit a bono desinit esse.  
quo fit ut mali desinant esse quod fuerant sed  
ipsa reliqua species humani corporis adhuc  
manens in eis ostendit malos fuisse homi-  
nes. **Quare** conuersi in maliciam amiserunt hu-  
manam naturam. sed cum sola probitas  
possit quenquam hominem prouehere ultra  
homines scilicet in naturam diuinam necesse est  
ut quos improbitas ab humana conditione  
deiecit ipsa detrudat hominem infra meritum  
id est dignitatem hominis in naturam besti-  
alitatis igitur euemit ut non possis estimare  
hominem sed bestiam quem vides vicinis  
transformatum. **¶** Notandum quod cum gradus  
entium distinguantur secundum nobilitatem

& ignobilitatem quia non est accipe duas  
species eque perfectas. sed una est dignior  
alia. ideo oportet quod omne ens quod non est  
homo sit supra hominem vel infra hominem.  
mali autem ut probatum est per maliciam  
desinant esse homines. ergo necesse est ma-  
los esse supra homines vel infra cum autem so-  
la probitas rehat hominem supra humanam  
naturam scilicet ad naturam dotum sequitur quod  
malicia deiciat malos infra naturam hu-  
manam scilicet ad naturam bestialitatis: .  
**Auaricia** feruet alienarum opum: . **Hic** philo-  
sophia ostendit qualiter homines per diuersa vicia  
transformantur in diuersas bestias dicens.  
**Aliquis** homo feruet avaricia scilicet violentus  
ereptor id est ablator vel raptor alienarum  
opum talem dixeris similem lupis. sed homo  
ferox & inquietus qui exercet linguam li-  
tigiosus talis comparabilis est cani. **Homo**  
occultus insidiator qui gaudet subripuisse  
aliena fraudibus talis exequetur id est compa-  
retur vulpeculis. sed homo intemperans id  
est intemperatus supple ire fremit talis cre-  
datur gestare animam leonis. si homo pauidus  
& fugax qui formidat habeat similis ceruo.  
homo autem segnis & stupidus ille torpet. i.  
tardus est & talis vivit asinum. i. asinine.  
homo autem lenis & incostans qui permutat  
studia sua id est opera nihil differt ab ambo.  
sed homo qui immergit sedis & immundis  
libidimbus ille detinetur voluptate sordide  
suis id est comparatur suabo & sic de ceteris  
vicinis contingit loqui. unde concludit philo-  
sophia dicens. Ita sit ut qui de sorta probitate de-  
fuerit esse homo cum non possit transire in  
conditionem humani vertatur in beluam id  
est in bestiam. **¶** Notandum quod in nobis est  
duplex virtus cognoscitiva scilicet intellectus  
& sensus. **Intellectus** est quid diuinum in  
nobis per quem ad superiora ascendimus  
& deo similes sumus. **Sensus** autem inquan-  
tum non obedit rationi est quid brutale in  
nobis per quem infra naturam humanam re-  
digimur & bestiis similes efficiamur. ideo  
dicit **Boetius** in tractatu de summo bono.  
**¶** Ve vobis hominibus qui de numero bestiarum  
computati estis diuinum quod in vobis est



non cognoscentes per quod ad supiora ascē-  
ditis & deo similes estis. diuinum autem  
in homine vocat intellectum:.

**Metrum tertium. quarti libri.**

**U**ela naritij ducis: . Istud est me-  
trum tertium huius quarti quod  
dicitur glicomicum ab inuente. cor-  
iambicum a pede predominante. In quo  
philosophia ostendit transformationē homi-  
num in bestias per quandam fabulam. se-  
cundo ostendit transformationem mentis  
per vicia esse peiorem transformatione cor-  
poris ibi. **O leuem.** Fabula quam intendit  
est de transformatione socioꝝ **Vlixis.** & ē  
talis. **Vlixes** post bellum troianum cum  
redeundo ad propria diu errasset in mari  
peruenit in quandam insulam quam inhabi-  
tabat quedam dea nomine **Circe** filia solis  
que p gramina & potiones consuevit hospi-  
tes suos mutare in diuersas bestias que etiā  
socios vlixis qui ad ipsam peruenierant per  
suas potiones mutauit. sed mercurius dedit  
vlixī album florem p quem mutauit trās-  
formationem & potionem veneficam quā  
aut socij sui essent mutati in bestias quan-  
tum ad figuram corporis tamen remansit  
in eis mens integra exclusa omni bestiali  
seruicia. vnde dicitur in littera. **Eurus** ventus  
talīs appulit vela ducis naritij id est vlixis  
qui denominat naritius a loco vel a regione  
de qua oriundus erat & appulit vagas ra-  
tas id est naues pelago id est mari cuiusdam  
insule qua. i. in qua insula residens pulchra  
dea **Circe** edita id ē gemita ex semine solis  
illa miscet nouis hospitibus id est socijs  
vlixis pocula tacta carmine. i. incantatione  
quos scz hospites vt id est postq manus  
**Circe** herbipotens. i. potens herbarū vertit  
id ē mutauit socios vlixis in varios modos  
id est in varias figuras bestiarū hunc id est  
vnum illorū tegit facies apri. **Ille.** i. alius  
marmaricus leo & affricanus leo factus  
crescit dente & vnguibz hic. i. alius nuper  
lupis additus. i. cōiunctus dum parat flere  
ppter suā transformationē ipse vlulat. **Ille**  
id est alius obambulat. i. circuit tecta id ē  
domus mitis vt indica tigris. i. tigris indie

**Sed** licet numen id est deitas archadis id  
est mercurij qui colitur in archadia qui di-  
citur ales eoq fingit habere alas in pedibz  
ad designandum velocitatem sui motus.  
**Ille** mercurius miserans ducē id est vlixē  
oblitum id est circūdatum varijs malis ipse  
absoluit. i. liberauit eum a peste hospitis scz  
**Circe** tamen remiges id est socij vlixis iam  
traxerant id est biberant mala pocula ore  
& iam sues effecti verterant id est mutauer-  
ant pabula cerealia id est nutrimenta panis  
qui panis est cibus hominum glande id est  
in glandes qui est cibus suis & nihil manet  
integrum scilicet de figura humana ipsis  
perditis. i. mutatis voce & corpore sola aut  
mens stabilis manens gemit supra mōstra  
id est supra transformationē corporis quaz  
patit. **Notandum** q transformationis homi-  
nis in bestiam remanente anima rationali  
non est possibilis secundū rem quia si esset  
possibilis vel esset possibilis secundum trās-  
mutationem substantialem vel accidentale  
non secundum substantialem quia per talez  
introducitur noua forma substantialis &  
sic due forme substantiales speculoce differ-  
rentes vt forma lupi & hominis simul in-  
formarent idem corpus quod falsum est nec  
est possibilis secundum accidentia ppa que  
disponunt materiam ad determinatam for-  
mam quia impossibile est materiaz secundū  
vnā & eandem dispositionem proportio-  
nari diuersis formis. vnde omnino est im-  
possibile animam intellectuam vniri ma-  
terie disposite ad formam lupi. ergo trans-  
mutatio de qua hic loquitur si est possibilis  
erit solū fm accidentia indiuidui puenientia  
ab exterioribz causis quemadmodū videtur  
contigisse de rege **Nabuchodonosor** de quo  
legit in danielē q ex hominibz eiectus est  
& fenum comedit vt bos & roze celi corp⁹  
eius infectum est donec capilli eius cresce-  
rent in similitudinem aquilarum & vngues  
eius quasi vngues auium & quia transmu-  
tatio secundū talia accidentia ducit ab ex-  
pressa representatione speciei humane ppter  
deformitatem figure. **Ideo** vt sic potest di-  
ci transmutationem esse factam in bestiam



anima remanente. **A**lij dicunt q̄ huiusmodi transmutatio non sit possibilis secundum rem sed secundum quandā apparitionē fantastica. unde non videtur rationabile q̄ Nabuchodonosor transtulerit se ad iumenta comedens fenum nisi q̄ quadam mania & apparitione fantastica agitat⁹ seipsum reputabat iumentum aut bestiam propter quod a consortio hominū eiectus est & cū feris habitabat.

**O** leuem nimium manū. **D**ic ostendit transformationē mentis per vicia esse deteriozem transformationē corporis eoq̄ mens nobilior est toto corpore & dicit. **E**go dico manum circe. i. potestatem esse nimium leuem. i. imbecilem. nec dico gramina eius esse potentia quia licet valeant vertere membra corporis non tamē valeant vertere corda quia intus est vigor hominū conditus. i. absconditus arce abdita. i. in mente abscondita. sed hec dira venena. i. vicia potentius detrahunt hominē sibi q̄ vicia penitus meant. i. pertransiunt & non nocentia corpori seruiunt. i. seruire faciunt hominē vulnere mentis. **N**otandum q̄ quia anima nobilior & excellentior est corpore transmutatio facta in anima de virtutibus ad vicia stante corpore humano ipsa est deterior q̄ facta transmutatione corporis humani in speciem bestie anima remanente intransmutata. quia anima intransmutata dato q̄ corpus transmutetur ab hoc homo dicitur homo ratione anime sed remanente corpore humano & anima transmutata iam homo non dicitur homo nisi equivoce. ergo transmutatio anime prior est transmutatione corporis anima remanente intransmutata.

**P**rosa quarta. q̄r. li.

**U**m ego fateor inquam. **I**ta est quarta prosa huius quarti in qua principaliter tria probat. primo pbat malos esse miseros qui cupita perficiunt q̄ si ea nō perficerent. secundo pbat malos esse miseros si sint impuniti q̄ si sint puniti. tercio ostendit illos esse miseros qui faciūt iniuriā q̄ illi qui patiuntur. secūda ibi. **N**am hoc q̄. tercia ibi. **N**am ne illud. **P**rimo Boetius consentiens pre-

dictis facit quoddam notum & philosophia sibi respondet. secundo philosophia prosequitur principale intentum ibi. **E**tem. primo dicit. **T**um ego Boetius finito carmine inquam id est dixi ego fateor. i. concedo verū esse quod dictum est nec iniuria id est non iniuste video dici viciosos mutari in bestias qualitate. i. vicio animorum tamē si propriis seruent speciem humani corporis. **T**ūc Boetius facit notum dicens. **S**ed eis quorum mens atrox. i. crudelis semit peritie bonorum idipsum voluissē eis licere scilicet vt seruiant mali in bonos. respondet philosophia. nec licet inquit vti monstrabit conuenienti loco tñ si idipsum qd credit eis licere si hoc auferatur a malis reuelabitur pena sceleratorum hominū ex magna parte. **N**otandum licet credatur malis licere q̄ seminant contra bonos non tamen in rei veritate licet. quia in sexta prosa huius quarti ostendit philosophia q̄ nihil licet malis contra bonos nisi quantum permittitur ex ordinatione diuine providentie ad utilitatem bonorum.

**E**tem quod incredibile. **D**ic philosophia prosequitur principale intentum probando q̄ improbi sunt miseros qui cupita perficiunt q̄ qui perficere non possunt. secundo ostendit q̄ in hac vita nihil est diuturnum in comparatione ad vitam eternā. secundo ponit admirationem Boetii super quodam. secundum ibi. **N**eq̄ em̄. tercia ibi. **T**ū ego primo dicit. **N**ecessē est malos esse miseros cū pfecerint cupita q̄ si non possint implere quod forte videt cuiquam. i. alii cui incredibile. cuius probatio est. **N**am si miserum est voluisse praua. miserius est potuisse sine quo scz posse langueret id est deficeret effectus misere voluntatis. **I**taq̄ cū singulis tribus scz voluntati. potentie & effectui sit sua miseria necesse est vt illi vigeant triplici infortunio. i. malo quos vides scelus velle scelus posse scelus perficere. dicit Boetius. **A**ccedo inquam id est consentio sed ego vehementer exopto vt mali deserti possibilitate patrandi sceleris cito careant hoc infortunio. & dicit plbia



Carebunt inquam otius id est citius q̄ si tu  
forsitan velis .i. velle doleas vel q̄ illi exis  
timantes carituros. **¶** Notandū q̄ p̄bia  
dicit q̄ posse malū sit peius q̄ velle malū.  
hoc videtur falsum q̄ posse peccare non est  
malū sed velle peccare. vnde fm Senecam  
Omne peccatū in actione est. & omnis actō  
est voluntaria. ergo omne peccatum est vo  
luntarium pro tanto etiam dicit Augusti  
nus Tolle voluntatem & infernus non erit  
ergo peius est velle malum q̄ posse malū.  
cuius contrariū hic dicit. Ad hoc dicendum  
q̄ si posse & velle secundū se & absolute con  
siderent tunc peius est velle malum q̄ posse  
Si autem accipit posse vt sequens malam  
voluntatem & subseruiens eidem vt volun  
tas mala pficiat in exteriori opere sic peius  
est posse q̄ velle quia sine tali posse langue  
ret volūtatis effectus. i. non pficeret opus  
eius extra. sicut autē dicto modo peius est  
posse malum q̄ velle. sic peius est perficere  
malum q̄ posse ita q̄ vnumquodq̄ istorū  
trium velle. posse. pficere aliquid mali ad  
dit supra precedens : .

**¶** Neq̄ enim est aliquid : . Dic philosophia  
quia Boetius optauit malos citius carere  
potentia patrandi sceleris probat q̄ in hac  
vita nihil est diurnum vel duratuum in  
comparatione ad perpetuam vitam dicens.  
Neq̄ em̄ est aliquid seruum id est tardū vel  
durabile in tamenibus metis. i. terminis  
presentis vite quod immortalis animus pu  
tet per longum tempus expectare id est  
manere quorū malorū magna spes quam ha  
bent de longanimitate vite & excelsa mas  
chima. i. magna potentia facinororum sepe de  
struit sine. i. morte sine inquā insperato &  
repetitio. Quod sc̄z finiri morte statuit ip̄is  
malis modū id est terminū sue miserie quod  
pbat p hoc. Nam si nequicia facit miseros  
vt patet ex dictis necesse est vt diuturnior  
nequam sit miserior quos malos indicarem  
infelicissimos si non extrema mors eorū ma  
liciam finiret. Si em̄ conclusimus vera de  
infortunio prauitatis quod infortunū id ē  
malū tanto est maius quāto est diuturnius  
liquet miseriam eorū esse infinitam quam

constat esse eternam. **¶** Esset autē miseria ma  
lorū eterna si morte non finiret. **¶** Notan  
dum q̄ de oppositis opposito modo indicandū  
est cū oppositorū opposite sint cause. Sicut  
ergo in bonis illud quod est diuturnius est  
melius sic in malis quod est diuturnius est  
peius. Cum igit̄ malicia facit miseros ma  
los infinita esset eorū miseria si perpetuo  
p̄durarent in vita. sed quia mors terminat  
eorū maliciam ideo eorū miseriam & infelici  
tatem diminuit : .

**¶** Tum ego : . Dic philosophia ponit ammi  
rationē Boetij sup deductione p̄bie dicens.  
O philosophia mira est illatio tua & con  
cessu id est ad concedendum difficilis qua  
probat miseriam malorū dimini per mortē  
sed cognosco eam nimium conuenire his q̄  
cōcessa sunt prius. dicit p̄bia. Recte inquā  
estimas sc̄z q̄ p̄dicte illationi difficile cre  
ditur sed qui durum. i. difficile putat acce  
dere conclusioni ipsam concedendo equum  
est vt ipse demonstret aliquid falsum pre  
cessisse in premissis. vel ostentat collationē  
propositionum necessarie conclusionis non  
esse efficacem alioquin concessis precedens  
tibi nihil est q̄d causet id est conuerat de  
illatione vnde necessarium est eam cōcedere  
quantūcūq̄ videat̄ durum. **¶** Notandum  
q̄ si non consentitur conclusioni. hoc est vel  
propter peccatum in materia vel p̄pter pec  
catum in forma. p̄pter peccatum in materia  
vt si aliqua premissarum sit falsa. p̄pter pec  
catum in forma vt si non sit debita connexio  
propositionum respectu conclusionis inci  
dente aliqua fallacia. Si autē nihil istorum  
accidit necessario sequitur conclusio ex pre  
missis : .

**¶** Naz hoc q̄ quod dicam : . Dic philosophia  
probat malos esse miseriores si non punian  
tur q̄ si puniant̄. secundo soluit quoddam  
dubium. tercio ponit quendam epilogum  
predictorū. secunda ibi. Sed queso. tercia  
ibi. Id vero hactenus. Primo premitit  
conclusionem quam probare intendit exclu  
dendo quosdam modos probationis quibus  
conclusio probari posset. secundo ponit aliū  
modum probationis ab istis ibi. Et illa.



Primo dicit . hoc q̄ quod dicam nōminus  
videt̄ mirum sed eque necessarium videtur  
concludi ex his que sumpta sunt & querit  
**Boetius** . Quidnam est hoc . dicit philoso-  
phia . Ego dico improbos esse feliciores lu-  
entes supplicia q̄ si nulla pena iusticie eos  
coherceat . i . puniat sed ego non molior id ē  
non intendo nunc q̄ alicui veniat in mentē  
prauos mores . i . homines prauē morigera-  
tos corrigi ultione id est pena & terrore sup-  
plicij ipsos deduci ad rectum & nō intendo  
ceteris hominibz penam maloz esse exemplū  
fugiendi culpanda . i . mala . **¶** Sed preter istas  
duas causas est alia a p̄dictis qua arbitroz  
improbos esse feliciores punitos . tametsi p̄  
q̄uis nulla ratio correctionis & nullus res-  
pectus exempli habeatur . & querit **Boetius** .  
Quis erit preter hos alius modus . **¶** Nota  
q̄ due sunt cause propter quas videtur me-  
lius malos esse punitos q̄ impunitos . vna  
est quia per penas mali corriguntur & resis-  
piscunt a malo . **¶** Secunda causa est quia  
alij timore pene malozum declinant a malo  
& sic pena maloz est exemplum alijs fugi-  
endi malum . licet iste due cause sint vere  
tamen philosophia de eis non intendit sed  
vult assignare aliam causam preter istas .  
**¶ Et illa** . **¶** Dic philosophia ponit aliū modū  
preter p̄dictos p̄bando malos impunitos  
esse miseros q̄ punitos . secundo declarat  
quoddam assumptum in probatione ibi . **¶** Sed  
puniri . primo resumit quod supra probatū  
est tertia prosa dicens . Nonne concessimus  
bonos esse felices malos vero miseros . dicit  
**Boetius** . Ita est inquam . & philosophia .  
Si miserie alicuius additur aliquod bonū  
nonne ipse est felicioz eo cuius miseria est  
pura & solitaria sine admixtione alicuius  
boni . dicit **Boetius** . Sic inquam videtur .  
ulterius querit philosophia si eidez misero  
qui cunctis caret bonis aliud malum fuerit  
annexum nonne censendus est infelicioz eo  
cuius infortunium id est malum releuatur  
id est temperatur participatione boni . dicit  
**Boetius** . Quid ni inquam id est quare non-  
igif dicit philosophia . mali cum puniunt̄  
habent aliquid boni annexum scz penā que

ratione iusticie bona est & cum idē impro-  
bi carent supplicio . i . pena inest eis aliquid  
alterius mali scilicet ipsa impunitas quam  
merito . i . iure iniquitatis confessus es esse  
malum . dicit **Boetius** . negare non possum .  
Igitur concludit philosophia . q̄ improbi  
multo sunt infeliciores donati id est additi  
iniusta impunitate . i . mala impunitate q̄  
puniti iusta ultione . i . pena . **¶** Notandum  
q̄ ratio quam philosophia intendit est ista .  
Cuiuscunqz hominis malicie addit̄ aliquid  
boni ipse felicioz est eo cuius malicie nihil  
boni additur sed cum malus homo punitur  
sue malicie addit̄ aliquid boni scilicet pena  
que ratione iusticie bona est cum autem nō  
punitur eius malicie addit̄ aliquid malum  
scilicet impunitas que mala est . ergo malus  
punitus felicioz est malo impunito .

**¶ Sed puniri improbos iustum** . **¶** Dic p̄bia  
declarat quoddam assumptum in p̄batione  
scz q̄ pena maloz sit bona & q̄ impunitas  
sit mala dicens . manifestum est q̄ puniri  
improbos est iustum & iniquos elabi id est  
evadere impunitos est iniustū . dicit **Boetius** .  
Quis neget illud . subiungit philosophia .  
Nunquid illud aliquis negabit . Omne q̄  
est iustum esse bonum & econtra id est per  
cōtrarium quod iniustū est liquet . i . mani-  
festum est ipsum esse malum . **¶** Ego **Boetius** .  
dixi ista iam dicta consequentia sunt eis  
que paulante conclusa sunt . **¶** Notandum  
q̄ philosophia innuit duplicem rationem .  
Prima talis est . pena maloz est iusta sed  
iustum est bonum ergo pena malozum est  
bona . **¶** Secunda ratio est . impunitas maloz  
est iniusta s̄ iniustum est malum ergo im-  
punitas malozum est mala .

**¶ Sed queso inquam** . **¶** Dic **Boetius** soluit  
dubium . Querit em̄ **Boetius** o p̄bia queso  
te inquit . nunquid nulla animarū supplicia  
post mortem quoz malozum alia ego puto  
exerceri id est puniri penali acerbitate sicut  
mala damnatorum . Alia vero puniri pur-  
gatoria clementia id est igne purgatorio s̄  
differere . i . disputare de his penis que de-  
bentur animabz post mortem nunc non est  
consilium . **¶** Notandum q̄ peccatum q̄nqz



est tale q̄ per ipsum habituā voluntas ad malum cuiusmodi est mortale peccatū peccantes ergo mortaliter & in tali peccato discedentes puniuntur eterna pena post mortem. Nam secundum beatum Gregorium Ad magnam iusticiam indicantis dei pertinet ut nunq̄ careant supplicio qui nunq̄ carere volunt peccato. Quandoq̄ autē peccatū est tale q̄ constat cum voluntate habituata ad bonum sicut est peccatum veniale tale non punitur eternaliter post mortē sed quia ad iusticiam dei pertinet ut nullum peccatum maneat impunitum. ideo oportet ut homo puniatur ad tempus pro peccato veniali & quia per talem penam anima purgatur ad receptionem pleni premij ideo illa pena dicitur pena purgatoria.

**I**d vero hactenus egimus: . Dic philosophia ponit quendam epilogum sup̄ dictorum. secundo ostendit Boetius opinionem vulgi esse contrariam opinioni philosophie ibi. Tum ego. primo dicit. Id egimus id est pertractavimus hactenus id est hucusq̄ ut potestas malorum que tibi videbat̄ indignissima nullam eam esse cognoscere sicut ostendimus in secunda prosa & illos malos quos tu querebare impunitos tu nunq̄ videres carere supplicij sue improbitatis sicut ostensum est tertia prosa. Et nos etiam egimus ut licentiā seviendi contra bonos quam tu cito precaberis finire disceres eam non esse longam & feliciorē esse potentiā ad malum si esset diuturnior & infelicissimaz esse si eēt eterna sicut in ista prosa ostensum est. post hec probatum est eadem prosa improbos esse miseros dimissos. i. relictos iniusta impunitate q̄ punitos iusta ultione. Cui consequens est cum credunt̄ esse impuniti urgeantur gravioribus supplicijs. **N**otandum circa predicta cum dicitur illum esse miseriorē qui peccat impune q̄ qui punitur pro peccato hoc est intelligendum de miseria presentis vite utrobique ut sit cōformis comparatio. Accipiendo enim miseriā presentis vite ex una parte & ex alia parte miseriā que est post mortem esset diffōrmis cōparatio & extra propositum quia hic

non loquitur de miseria que est post mortem.

**T**um ego: . **I**de Boetius ostendit opinionem vulgi esse contrariam opinioni philosophie. secundo ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari. scđa ibi. Quid igit̄. primo dicit O philosophia cum ego desidero tuas inquisitiones. i. rōes puto nil verius dici sup̄ illis sed si reuertar ad iudicia hominum vulgariū sup̄ aliter videt̄. Quis em̄ est ille cui hec sup̄ dicta tua nō modo. i. nō tantum videantur non credenda sed etiam non audienda. dicit philosophia. Ita est q̄ vulgares nequeunt oculos rationis & intellectus assuetos id est assuefactos tenebris passionū attollere id ē erigere ad lucem perspicue veritatis sup̄ ut vix videant iudicio recte rationis & sūt similes anibz scđ nocturnis & bubonibz quaz intuitū id est visum nox illuminat & dies cecat. dum em̄ vulgares non intuentur ordinem rerum qui habet se ad modum lucis sed intuent̄ suos affectus id ē desideria que habent se ad modum tenebrarū ipsi putant felicem esse impunitatem scelerū id est malorum vel licentiā sup̄ seviendi cōtra bonos quod tamē non est. Vide autē quid sanctiat. i. statuatur eterna lex. i. divina providentia si cōformaveris animum tuum melioribz id est virtutibz nihil est tibi opus iudice exteriori deferente premiū quia tu te ipse addidisti excellentioribz & per consequens factus es deus. Si autē studium deflexeris ad peiora id est ad vicia ne pro non quiescis extra ultorem id est vindicem quia tu te ipse detulisti te in deteriora & per consequens factus es belua. hoc declarat in simili veluti si respicias humum & celum vicibz id est vicissim nunc celum nunc terram cunctis sup̄ iudicijs extra cessantibus tu ipsa sola ratione cernendi videris nunc interesse sceno id est terre nunc sideribz id est celo sup̄ eodem modo cunctis extra cessantibus ipsa sola ratione operandi bene vel male assequeris premium vel supplicium divina iusticia hoc ordinante. sed vulgus ista non respicit ppter predictam causam. **N**ota



q̄ quia natura visus requirit medium illu-  
minatum ideo secundum communem natu-  
ram visus noctue & bubones melius deberet  
videre in die q̄ in nocte cuius tñ contrariū  
accidit eis vel propter debilitatem naturā  
visus sicut in noctis de quibus dicit isidorus  
q̄ orto splendore solis visus noctue ebeat  
vel propter cōsuetudinem ad tenebras sicut  
creditur esse de bubone. **Cum** enim bubo  
habeat alias aues sibi inimicas ideo de die  
in canernis latitat. & alijs ambus quiescen-  
tibus propter necessitatem victus de nocte  
volat. **¶** Notandum q̄ dicit. **Vide** quid  
eterna lex sanctiat. dicit beatus **Augustinus**  
in libro de libero arbitrio. **Lex** eterna est  
qua iustum est vt omnia sint ordinata &  
ideo secundum ordinem eius nunq̄ iustus  
destituitur premijs nec malus supplicio : .  
**¶** Quid igit̄ his ne accedam? q̄s beluis files.  
**Hic** ostendit philosophia non esse consen-  
tiendum opinioni vulgari dicens. **O** Boeci  
quid igitur dicis nunquid debemus accede-  
re per consensum his vulgaribus quos mōs-  
stramus similes esse bel tñs. quasi diceret  
non & hoc manifestat per exemplum di-  
cens. quid dicis si quis homo ammisso peni-  
tus visu oblitteretur etiam seipsum ha-  
buisset visum & arbitraretur nihil deesse si-  
bi ad perfectionem humanam nunquid ho-  
mines vidētes id est iudicantes eadem cum  
ceco putaremus esse cecos quasi diceret. im-  
mo suple similiter si vulgares dicerent se  
recte iudicare & se non esse beluas adhuc  
non esset eis consentiendum. **¶** Notandum  
q̄ vulgares & imperiti iudicant tanq̄ lon-  
ge distantes a veritate quia iudicant secun-  
dum concupiscentiam non secundum rei  
veritatem propter quod non est astandum  
eorum iudicio. vnde **Seneca** in de remedijs  
fortitorū dicit. **Male** opinant̄ homines de  
te sed mali. mouerer autem si sapientes hoc  
loquerentur nunc aut̄ malis displicere est  
laudari male de te loquuntur mouerer si hoc  
iudicio facerent nunc autem morbo ignorā-  
tie faciunt male de te loquuntur quia bene  
nesciunt loqui : .

**¶** Nam ne illud quidem acquiescerent : . **Hic**

philosophia probat illos esse miseros qui  
faciunt iniuriam q̄ qui patiuntur. secundo  
ex hoc concludit q̄ iniuria non est ipsius  
patientis sed inferentis. **tercio** inuehitur  
cōtra oratores. **secunda** ibi. **Hinc** igitur.  
**tercia** ibi. **Atqui** nunc. p̄mo dicit **Nunquid**  
vulgares non acquiescerent. i. crederet illud  
quod mititur eque validis firmamenti raz-  
tionum scz infeliciores esse eos qui faciunt  
iniuriam q̄ qui patiuntur. dicit **Boetius**  
vellē audire has ipsas rationes. tunc philoso-  
phia intendit duos filogismos ad pbandū  
intentum quorū p̄mus est. omnis improbo  
est miser. sed omnis dignus supplicio est  
improbus. ergo omnis dignus supplicio est  
miser & per consequens quanto dignior est  
supplicio tanto est miserior. **Secundus** filo-  
gismus est. quanto aliquis est dignior sup-  
plicio tanto est miserior sed faciens iniuriā  
dignior est supplicio q̄ patiens. ergo faciens  
iniuriam miserior est q̄ iniuriam patiens.  
**primo** innuit primum filogismum dicens.  
nunquid negas omnem improbum esse di-  
gnum supplicio. **Boetius** dicit minime ne-  
go. & multipliciter liquet eos esse infelices  
qui sunt improbi. **Ita** est. dicit **Boetius**.  
**Igit̄** dicit philosophia. qui digni sunt sup-  
plicio non dubitas eos esse miseros. dicit  
**Boetius**. **Conuenit** inquam suple p̄dictis.  
**Tunc** innuit secundum filogismum per  
modum interrogationis dicens. **O** Boeci  
si tu resideres cogitor id est iudex causarum  
cui putares inferendum supplicium vel ei  
qui fecisset iniuriam vel ei qui pertulisset  
iniuriam. dicit **Boetius**. **Non** ambigo id  
est non dubito quin ego satisfacerem passo  
iniuriam. dolore id est cū supplicio facientis  
iniuriam. **Igitur** dicit pbia illator iniurie  
videt̄ tibi esse miserior q̄ acceptor iniurie.  
dicit **Boetius** consequitur inquam suple p̄-  
dicta. **¶** Notandum q̄ ad eandem conclu-  
sionem sic posset argui. **Quicumq̄** operatur  
malum ex proposito magis peccat & mi-  
serior est q̄ ipsum sustinens sine propo-  
sito & voluntate. sed inferens iniuriam  
peccat ex proposito & ex voluntate. susti-  
nens autem sustinet contra voluntatem.



ergo inferens iniuriam peior est & miserior  
patiente iniuriam.

**¶** Uac igitur alijsq; de causis: Dic philosophia  
concludit ex dictis q; quilibet iniuria non  
est miseria patientis sed inferentis dicens.  
**¶** Uac igitur de causa quia inferens iniuriam  
miserior est patiente & ex alijs causis ea  
radice id est fundamento nitentibus hoc scz  
fundamento q; turpitudine facit homines mis-  
eros suapte natura id est sua ppria natura.  
**¶** Ex hoc apparet iniuriam cuiuslibet illatam  
non esse miseriam accipientis id est patien-  
tis eam sed inferentis. **¶** Notandum q; ex  
littera sic potest argui. turpitudine ppria na-  
tura sua facit hominem miserum. s; turpitudine  
est in inferente iniuriam & non in patiente.  
ergo inferens iniuriam est turpis & miser  
& per consequens iniuria non est miseria  
patientis sed eam inferentis.

**¶** Atqui nunc ait: Dic philosophia inuehi-  
tur contra oratores. secundo concludit ex di-  
ctis q; odium non habet locum apud sapi-  
entes ibi. Quo fit. **¶** Primo inuehitur contra  
oratores qui inducunt iudices ad miseran-  
dum patienti iniuriam cum tamen potius  
miserandum sit facienti iniuriam & oratores  
id est causidici quorum officium est persua-  
dere iudici. **¶** Isti faciunt nunc contrarium  
quia ipsi conantur excitari miseratione iudi-  
cum pro eis qui perpeffi sunt graue & acerb-  
um quid cu magis iustior miseratio debeat  
tur admittentibus. i. facientibus malum quos  
iniuriantes oportebat duci ad iudiciu velut  
egrotos ad medicu non ab iratis accusato-  
ribus sed a propicijs & miserrantibus ut reser-  
carent morbos culpe supplicio. i. pena. **¶** Quo  
supple ordine pactosi homines mouerent mi-  
sericordia erga facientes iniuriam opera. i.  
diligentia defensorum. i. defendere volentium  
ipsum illa tota frigeret. i. cessaret vel si mal-  
lent prodesse hominibus iniuriantibus tunc de-  
fensio eorum verteretur in habitum accusationis  
ita q; ille qui fuit defensor fieret accusator.  
**¶** Ipsi q; improbi si esset eis phas respicere  
virtutem relictam aliqua rimula id est co-  
gnitione ipsi viderent se deposituros sordes  
viciozum cruciatibus penarum compensatione

id est causa adipiscende probitatis. **¶** Nec ipsi  
dicerent id est reputarent cruciatibus sed ipsi  
repudiarent. i. spernerent operam id est di-  
ligentiam defensorum & se totos committerent  
accusatoribus & iudicibus. **¶** Nota q; mise-  
ricordia & miserratio est virtus scdm quam  
aliquis compatitur aliene miserie. **¶** Cui ergo  
inest maior miseria ei debetur maior miseri-  
cordia sed declaratum est maiorem esse mis-  
eriam inferentis iniuriam q; patientis q;  
ad miserandum eis maxime debent induci  
iudices cuius contrarium faciunt oratores  
quia inducunt iudices ad miserandum pa-  
tientibus iniuriam. **¶** Notandum q; facien-  
tes iniuriam accusandi sunt non ex ira sed  
ex compassione & misericordia vt penali  
remedio morbus culpe eorum auferatur. sicut  
enim egris non est insultandum sed potius  
condolendum sic & istis qui morbo viciozum  
affecti sunt & potius sunt accusandi q; de-  
fendendi vt penali acerbitate eorum malicia  
minuatur etiam si mali perpenderent sordes  
viciozum & dignitates virtutum non repu-  
tarent cruciatibus sed se accusatoribus & iudi-  
cibus voluntarie afferrent punitendos.

**¶** Quo fit: Dic philosophia ex dictis conclu-  
dit q; odium non habet locum apud sapien-  
tes & dicit. Quo fit id est ex dictis sequit  
vt apud sapientes nullus locus relinquatur  
odio. **¶** Nam quis odit bonos nisi stultus. ma-  
los vero odisse caret ratione. i. est irrationabi-  
le. **¶** Nam sicut languor est morbus corporis ita  
viciu est morbus animarum. **¶** Cum ergo  
egros corpore minime iudicemus dignos  
odio sed potius miserratione multo magis  
non persequendi sunt odio sed potius mi-  
serandi quorum mentes vrgit improbitas  
id est malicia existens atrocior. i. crudelior  
omni languore corporali. **¶** Nota q; sapien-  
tes non debent odire malos quia dicit **De-**  
**neca** ad lucillum. **¶** Hunc affectum sapientes  
habeant aduersus malos quem habet medi-  
cus aduersus suos egros qui eos non odio  
sed remedio studet contrectare qui nec reli-  
quias egrozum nec effusa dedignatur intus  
eri.

**¶** Metrum quartum. qrti libri.



**Q**uid tantos inuat excitare motus.  
 Hic incipit quartū metrum huius  
 quarti quod dicitur valenticum ab  
 inuentore. scdm dicitur pentametrum siue  
 elegiacū in quo philosophia exclamat con-  
 tra homines qui bellicis motibus ex odio  
 semetipsos ad mortem deducunt dicens.  
 Quid inuat id est que utilitas est excitare  
 tantos motus scz odij & quid inuat solici-  
 tare id est solícite exquirere fatum. i. mortē  
 ppa manu. quasi diceret nulla est utilitas.  
 Est autem ratio hec quia si mortem petitis  
 id est desideratis siue vestra siue aliorū p-  
 quat sponte sua nec remorat id est retardat  
 volucres id est veloces equos. Mirandum  
 est etiam qd homines quos leo. serpens. ti-  
 gris. visus. aper dente petunt. i. inuadunt  
 qd idem homines petunt id est inuadunt se  
 ense vt se mutuo interficiant. Et querit  
 philosophia. Nunquid homines mouent  
 iniustas acies & fera bella. & volunt perire  
 alterius telis. i. mutuis sagittis ideo quia  
 mores eorum distant & dissident. i. discor-  
 dant. Certe ista ratio seruicie non est satis  
 iusta vis ergo referre. i. reportare aptam  
 vicem. i. vicissitudinem meritis tam boni  
 qd mali dilige bonos & miseresce malis.  
 Notandum qd dicit mortem non retar-  
 dare suos equos. p equos mortis intelligen-  
 tur partiales dispositiones periodi per quas  
 homo ad mortem tendit. Quilibet em̄ homo  
 habet certam & determinatam periodum  
 sue vite eo qd forme omnium rerum sunt in  
 terminis. i. in corporibz celestibus virtuas  
 liter vt patz secundo de generatione. Not-  
 andum qd philosophia hic non excludit  
 licentiā gerendi iustum bellum sed iniustū  
 quia dicit iniustas acies. bellum em̄ iustum  
 conceditur & ideo geritur vt aliquis mitens  
 cōtra iusticiam ad iusticiā reducatur.

Prosa quinta. quar. li.

**H**inc ego video: . Ista est quinta  
 prosa huius quarti. quia Boetius  
 prius conquerebatur bonis mala &  
 malis bona contingere propter quod etiam  
 reputabat istarum fortunarum vices non  
 ex ordine diuine providentie sed ex casu

prouenire. ideo philosophia super hoc con-  
 solatur Boetium assignando causas quare  
 bonis mala & malis bona contingant. Et  
 primo Boetius exprimit suum dolorem in  
 hoc qd vices fortunarum videntur confuse  
 & inordinate dispo. secundo assignat phi-  
 losophia causam huius apparetie. tercio ipm  
 consolatur assignando causas predictorū.  
 secunda ibi. Nec mirum. tertia ibi. Ira est  
inquit. Primo Boetius premitit quedā.  
 secundo exprimit causam sui doloris ibi. Cū  
presertim. Primo dicit. Ego video hinc id  
 est ex dictis que felicitas sit constituta in  
 meritis proborum scilicet deos fieri & que  
 sit miseria constituta in meritis improborū  
 scilicet transformari in beluas. sed ego per-  
 pendo id est iudico non nihil id est aliquid  
 boni vel mali esse in hac fortuna populari  
 id est in prosperitate fortuita quod probat  
 Neg em̄ quisquam sapientum magis vult  
 esse exul. mops. ignominiosus id est infamis  
 potius qd pollens opibus qd reuerendus ho-  
 noze. validus potentia & in sua vrbe pma-  
 nens florere. Sicut enim per huiusmodi bo-  
 na fortune officium sapientis tractatur cla-  
 rius & testatur id est cum maiori testimo-  
 nio quia talibus plus creditur cum beatitu-  
 do regentium diffunditur. i. dilatat in po-  
 pulos contingentes. i. vicinos. Notandū  
 qd in bonis fortuitis est aliquid boni quia p  
 ipsa sapiens expeditius tractat officium  
 gubernandi subditos. Qui enim diuitijs. po-  
 tentia & fama precellunt alios aptiores sūt  
 ad regendam rempublicam quia aptiores  
 sunt ad subueniendum oppressis & ad depri-  
 mendum malos. ad protegendum bonos.  
 ad expugnandum inimicos. & ita sapienti  
 qui tractat negotium reipublice necessaria  
 est potentia & diuitiarum habundantia sed  
 sapienti qui vacat contemplationi diuitie  
 sunt onerose quia nimiam inde gerit solici-  
 tudinem.

**Cum presertim lex: .** Hic Boetius expri-  
 mit causam sui doloris & admiratōis dicē.  
 Cum lex & carcer & cetera tormenta lega-  
 lum penarum potius debeantur perniciosi  
 id est malis cūbus ppter quos constituta



sunt. **E**go vehementer admiro: cur hec tormenta viceversa. i. contrario modo mutantur ita ut supplicia scelestorum. i. malorum premant bonos & mali rapiant premia virtutum. i. virtuosorum. & ego desidero ophidia scire ex te que videantur esse ratio. i. causa tam iuste confusionis. minus enim mirarer si crederes omnia misceri. fortuitis casibus. **N**unc autem deus rector omnium exaggerat. i. augmentat stuporem meum qui deus cum sepe bonis iocunda malis aspera tribuat & contra. i. per contrarium bonis dura malis optata concedat nisi deprehendatur id est cognoscat causa huius quid est quod hoc videatur differre a fortuitis casibus quasi diceret nihil.

**N**otandum quod tormenta legalia sicut carcer membrorum. mutilatio. flagellatio & huiusmodi sunt iniumenta propter malos & ista sepius videntur infligi bonis malis euadentibus super hoc admiratur **Boetius** cum tamen deus debeat punire malos & remunerare bonos & nisi huius ratio cognoscatur quod hoc contingat nihil est quin talia videantur contingere a casu & a fortuna & non subiacere regimini providentie divine quod absurdum est.

**N**ec mirum inquit. **H**ic philosophia assignat causam apparentie talis confusionis quia sic videtur esse propter ignorantiam cause & dicit. **N**ec mirum siquid credatur confusum & temerarium. i. casuale in istis inferioribus ignorata ratione ordinis divine providentie si quis tu ignores causam tante dispositionis divine tanquam bonus rector scilicet deus temperat mundum sua bonitate ideo non dubites cuncta recte fieri. **N**otandum quod mirum est cuius causa nescitur pro tanto enim multi mirantur de eclipsi solis quia causam ignorant. & quia **Boetius** ignorabat causas huius confusionis quare bonis mala & malis bona contingant. ideo hoc ammirabatur & causa ammirationis eius fuit ignorantia dispositionis divine providentie.

**M**etrum quintum. quarti libri.

**S**iquis arcturi sidera nescit. **I**stud est quintum metrum huius quartum quod dicitur alemanicum ab ins

ventore. dactylicum a pede predominante. tetrametrum. i. quatuor pedum. ypercathelecticum. i. habundans in una syllaba. in quo metro philosophia declarat quomodo ea quorum cause non apparent videntur miras. secundo ostendit quomodo cognita causa cessat admiratio ibi. Nemo miratur flamina.

**P**rimo ostendit quod propter latentiam causarum homines mirantur & inducit de hoc duo exempla. primum est de eo quod accidit in stellis iuxta polum septentrionalem quia ille stelle ceteris stellis remotioribus tardius moventur & tamen velocius oriuntur. Qui autem ignorat causam huius illi videtur hoc mirum. unde dicit. **S**iquis nescit sidera arcturi. i. maioris visse labi. i. volui propinqua summo cardine. i. cardini ponendo ablatum pro dativo causa metri. i. polo septentrionali ille stupebit. i. admirabitur legem alti etheteris. i. firmamenti. **C**ur boetes. i. stella tardus legat. i. pertranseat plaustra. i. stellas plaustri scilicet maioris visse & mergat seras flammias equore loquens more poetico qui sequentes iudicium vulgi dicunt stellas tingi in mari quando occidunt & dicit boetes mergere seras flammias. i. lumina sua tarda quia nunquam ea mergit & est modus loquendi id quod nunquam fit tarde fit cum tamen boetes explicet ortus nimis sceleres eorum in principio noctis nobis statim apparet. **S**ecundum exemplum est de eclipsi lune quam nescientes causam adeo aliqui admirantur quod putant eius eclipsim contingere per incontinentiam & volentes auxiliari lune & impedire ne audiat incontinentiam concutiant omnia vasa erea & sonora tempore eclipsis. unde dicit in littera. **C**ornua plene lune palleant quia incipiente eclipsi luna incipit apparere corniculata cornua infecta metis id est terminis opacis noctis. id est umbre terre. & pbebe id est luna confusa primatione luminis detegat id est apparere faciat astra minora que texerat id est latere fecerat fulgenti ore. id est habundantia sui fulgoris. **T**unc publicus error quo putatur luna incantari commouet gentes. & lassant. id est fatigant. era. id est vasa



erea vel campanas crebris pulsibus. **N**otandum quod arcturus dicitur ab arctos quod est visa que est quoddam signum iuxta polum septentrionalem quod nos vulgariter plaustrum nominamus. & sic accipit beat? Gregorius super Job dicens. Arcturus septem stellis maxime lucet semper mouetur. & nunquam mergitur. **N**otandum quod stelle circa polum articum motu sicut arcturus & alie stelle mouentur tardius alijs stellis remotioribus a polo artico. quia minorem circulum suo motu describunt & stelle remotiores maiorem. unde cum stelle remotiores in equali tempore pertransiant maiorem circulum in quo stelle propinquiores minorem quia ambo circumuoluuntur semel in die naturali patet per diffinitionem velocitatis & tarditatis quod stelle propinquiores polo tardius mouentur & remotiores velocius. Illud enim mouetur tarde quod in equali tempore pertransit minus spatium & illud mouetur velociter quod in equali tempore pertransit maius spatium. **N**otandum quod luna recipit lumen suum a sole. si ergo corpus opacum interponitur impediens ne lumen solis perueniat ad lunam vel in toto vel in parte necesse est lumen lune deficere vel in toto vel in parte. & hoc est lunam eclipsari.

**N**emo miratur flamina chori. **D**ic ostendit philosophia quod cognita causa cessat admiratio dicens. Nemo miratur flamina choris talis venti tundere. id est percutere littus fremeti fluctu scilicet maris. & hoc dicit pro tanto quia vento flante aqua maris cedit & ad littus resistens repercutitur. nec etiam aliquis miratur molem. id est magnitudinem nimis frigore duram. id est congelatam solui. id est solui & hic est pagoge. id est additio sillabe ad finem dicti. omnis propter necessitatem metri. ergo post solui pro solui feruente estu pbebi. id est solis. **D**ic enim. id est in istis exemplis promptum est cernere causas quare ventus impellit mare. quare sol liquefacit niuem sed illic in prioribus exemplis latentes cause turbant pectora supple per admirationem & mobile vulgus stupet. id est miratur subitis. id est de

subitaneis euentibus & stupet cuncta que puebit. id est producit rara etas. id est que raro eueniunt. sed si vis cassare admirationem nubilus error inscie. id est ignorantie causarum cedat. id est recedat & accedat noticia causarum profecto. id est pro certo tunc cessant videri mira que prius stante ignorantia videbantur mira. **N**otandum quod sacerdotes in egipto propter admirari inceperunt philosophari videntes enim eclipses solis & lune & ignorantes causas mirabantur. causas earum inquirentes quibus inuentis habuerunt scientiam earum eclipsium. eorum scire est causam rei cognoscere. cognita ergo causa cognoscitur res & prosequens cessat admiratio.

**Prosa sexta quarti libri.**

**T**a est inquam. **D**ic incipit sexta prosa huius quarti in qua prosa philosophia consolando Boetium assignat causas predictorum que videntur mira in diuina gubernatione propter ignorantiam cause. & primo Boetius petit sibi explicari istas causas. & philosophia tangit difficultatem explanationis earum. secundo permittit se velle assignare causas. & tertio eas assignat. secunda ibi. Sed quoniam. tertia ibi. omnium generatio. primo Boetius concedit quod dictum est de admiratione hominum propter ignorantiam causarum dicens. Ita est inquam. Tunc petit explicari causas admirationis eorum que contingunt in diuina prudentia & dispositione dicens. O philosophia cum euoluere. id est elucidare causas latentium rerum sit tui muneris. id est tue gratie & explicare rationes velatas caligine. id est rationes obscuras & difficiles. Queso ut hinc. id est de ista difficultate discernas id est indices & edisseras id est dispuas quoniam hoc miraculum maxime me perturbatur quare malis bona & bonis mala eueniant & philosophia paulisper arridens Boetio inquit. ad rem maximam omnium quesitu. id est ad maximam questionem vocas id est incitas me cui vix quitquam exhausti satis est ei ad quas exhausta & solueda vix aliquid sufficit talis namque est materia quam petis declarari. ut vna dubitatione succisa. id est soluta innumerabiles alie succrescant velut capita



ydre quorum vno ablato tria succrescebāt.  
nec fuerit modus. i. terminus dubitationū  
nisi quis eas coherceat viuacissimo igne. i.  
ardenti inuestigatione mentis. In hac em̄  
materia queri solet de pudentie simplicitate.  
de serie fati. de repentinis casibus. de pre-  
destinatione diuina. de libertate arbitrii q̄  
omnia quanti oneris. i. difficultatis sint ad  
determinandum tuipse perpendis. ¶ Nos-  
tandum q̄ sapientis est scire omnia vt con-  
tingit ex p̄bennio methaphisice. & cū sci-  
re sit per causam primo posteriorum. Sapi-  
entis est euoluere causas rerum latentium.  
Ideo dicit Boetius ad p̄biam. Tui mune-  
ris est euoluere causas. ¶ Notandum q̄  
dicit philosophiam paulisper sibi arrisisse.  
p̄ hoc philosophia innuit morem & habi-  
tū sapientū qui audita simplicitate imperi-  
torum arriūdet eis congratulando q̄ ipsi cum  
auditate sapientiam querunt. ¶ Notandū  
secundū fabulas ydra fuit serpens in leerna  
palude habens plura capita quorū vno suc-  
ciso tria excrescebant quem cum hercules  
sagittis interficere non posset greco igne ip-  
sum consumpsit.

¶ Sed quoniam hec quoq̄ te posse. Dic phi-  
losophia promittit velle assignare causas di-  
cens. Quoniam hec nosse te est quedā por-  
cio. i. pars tue medicine quāq̄ sumus septi-  
mi. i. conclusi angusto. i. breui limite tempis  
tamen aliquid deliberare conabimur. sed si te  
delectant oblectamenta. i. suauitates musi-  
ci carminis. i. metri oportet q̄ differas pau-  
lisper. i. modicum hanc voluptatem donec  
contexto. i. formabo rationes sibi nexas. i. cō-  
iunctas ordine. dicit Boetius vt libet inq̄-  
re. i. vt tibi placet. tunc ipsa philosophia or-  
sa. i. incipiens loqui velut ab alio principio  
ita differunt. i. disputant. ¶ Notandum p̄  
hoc q̄ dicit. Nos septi angusto limite t̄pis  
innuit Philosophia p̄sentē materiā adeo esse diffi-  
cilez q̄ totum tempus p̄sentis vite quod bre-  
ue est vix sufficit ad p̄dicta plenarie decla-  
randa. ¶ Notandum q̄ dicit philosophia  
am orsam fuisse ab alio principio. nam illa  
que philosophia p̄mis probauit. deducunt  
ex hoc principio q̄ deus est perfectum bo-

num & vltimus finis omnium. que autem  
nunc vult demonstrare deducuntur ex hoc  
principio q̄ deus est principium effectuum  
omnium vt patebit.

¶ Omnium generatio rerum cunctosq̄ mutas-  
bilia naturarū p̄gressus &c. Dic philo-  
sophia p̄sequitur intentum volens assigna-  
re causas quare bonis mala & malis bona  
cōtingant. & primo declarat quedam ad su-  
am determinatōem necessaria. secundo po-  
nit suam determinatōem. secunda ibi. Que  
vero inquires. Primo philosophia determi-  
nat de p̄uidentia diuina & de fato. secūdo  
ostendit que sint ea que fato disponuntur.  
secunda ibi. Ea series. Primo ostendit q̄d  
nominetur diuina p̄uidentia & quid fa-  
tum. secundo tangit differentiam inter ea  
assignando diffinitiones vtriusq̄. Tercō po-  
nit diuersas opimiones circa fatum. quarto  
infert quandam conclusionem circa fatum  
& p̄uidentiam. secunda ibi. Que licet dis-  
uersa. tertia ibi. Sine igit. quarta ibi. Quo  
fit. Primo dicit. Generatio omnium rerū  
cunctosq̄ p̄gressus naturarū mutabilis  
ūz. & quicquid alio modo mouetur illud sor-  
titur causas generatōis & mutationis. &  
ordinem generationis & mutationis. &  
formas quibus generatur vel mouetur sub-  
stantialis vel accidentales omnia ista sorti-  
tur ex stabilitate diuine mentis. Nec enim  
mens diuina composita. i. stabilita in arce  
id est in altitudine sue simplicitatis statuit  
rebus gerendis id est fiendis multiplicem  
modum. qui modus cum conspicitur id est  
consideratur in ipsa puritate diuine intelligē-  
cie id est secundum esse quod habet in intel-  
lectu diuino nominatur p̄uidentia. Cum  
vero iste modus refertur ad ea que mouet  
& disponit a veteribus. i. ab antiquis fatūz  
appellatum est. ¶ Notandum q̄ omnia  
a primo sunt mutabilia aliqua mouentur  
secundum substantiam vt generabilia &  
corruptibilia quantum ad illa dicit. omniūz  
generatio rerū. Alia autem sunt mutabi-  
lia secundū locū & non secundum substan-  
tiam vt corpora celestia quantū ad illa dicit  
Cunctosq̄ mutabilium naturarū p̄gressus



Alia sunt mutabilia solum secundum operationem scz secundum intelligere non secundum substantiam nec secundum ubi ppe sicut intelligentie quantuz ad illas dicit. Et quitquid aliquo mouet modo. **A**lter expomitur q in rebus mutabilibus triplex est dispositio. vna est qua transeunt de non esse ad esse per generationem quantuz ad hoc dicit. omnium generatio rerum. **A**ut res permanent in existentia per aliquod tempus postq generate sunt quantum ad illas dicit. **C**unctosq mutabilium naturarum pgressus. **A**ut res procedunt de esse ad non esse per corruptionem quantum ad illas dicit. **E**t quitquid aliquo mouetur modo. **N**otandum q quidam dicunt fatum esse qndaz dispositionem derelictam in rebus inferioribus ex actione corporum celestium secundum quam inferiora necessitant & constringunt ad immobiles effectus. & sic beatus Gregorius in omelia epiphanie improbat fatum dicens. Absit a fidelium cordibus vt fatum aliquid esse dicamus suple necessitans inferiora quia sic omnia venirent ex necessitate. **A**lio mo accipitur fatum p dispositione rerum secundum quas res dependent ex diuina voluntate & potestate. & sic fatum concedit aliquid esse. **E**st ergo providentia diuina ordinatio siue dispositio existens in mente diuina qua cuncta inferiora sunt promissa secundum statum sue nature. **F**atum autem est dispositio diuina existens in rebus mobilibus qua singula suis amectuntur ordinibus vt magis patebit.

**Q**ue diuersa esse facile liquebit. **D**ic ponit differentiam int providentiam & fatum assignando diffinitiones vtriusq secundo ostendit q vnum eorum dependet ex altero ibi. **Q**ue licet diuersa. **P**rimo dicit. Que duo scz fatum & providentiam diuinam liquebit. i. patebit esse diuersa si quis mente conspexerit. id e considerauerit vtriusq vim. id est naturam & essentiam & diffiniens providentiam dicit. **P**rovidentia est ipsa diuina ratio que est in summo principe omnium rerum constituta que scilicet ratio cuncta disposit. **T**unc diffiniens fatum dicit. **F**atum est

dispositio inherens rebus mobilibus. i. temporalibus per quam dispositionem providentia nectit queq suis ordinibus. **T**unc declarat istas diffinitiones ex proprietatibus vtriusq intendens q providentia completit omnia simul. sed manifestum est q omnia nusq sunt simul nisi in mente diuina. ergo oportet q providentia sit ratio existens in mente diuina. ad fatum vero spectat vt ea que fato subdunt distribuantur per tempora & loca. **I**ta q ordo fatalis quandam successionem temporalem importat. talis autem successio non est nisi in ipsis rebus mobilibus. quare oportet q fatum sit in rebus mobilibus. **V**nde dicit in littera providentia namq cuncta complectitur pariter qm diuersa & infinita. fatum vero diuidit singula distributa in motu. locis. formis. temporibus ita scz vt hec temporalis explicatio q ad fatum pertinet adunata in prospectu diuine mentis sit providentia. **E**ad vero adunatio diuisa & explicata temporibus que successionem important vocetur fatum. **N**otandum q quia prius dixit q diffinitio rerum faciendarum vt est in intellectu diuino dicitur providentia. vt aut refertur ad res mobiles dicitur fatum. **P**osset alicui videri q fatum & providentia significarent eandem rem sub diuersis rationibus. ideo pbia hoc excludens ostendit ea realiter distinguere ponens diffinitionem vtriusq. **N**otandum q cognitio dei habet se ad res sicut cognitio artificis ad artificiata. sicut ergo omnia artificata subduntur ordini & rationi artis sic necesse est omnes res subdi rationi & ordini diuine providentie ppter quod ostendit q providentia est diuina ratio que cuncta disposit. **N**otandum q dispositio que ponitur in diffinitione fati accipitur pro ordine. & dicitur ille ordo inherens rebus mobilibus ad differentiam ordinis qui est in ipsa ratione diuina quem iam vocamus providentiam secundum quem ordinem providentia diuina amectit queq suis ordinibus scz vt illa euemiant illo tempore & alia alio tempore hec prius illa posterius.

**Q**ue licet diuersa sint. **D**ic ostendit q



licet fatum & providentia differant tamen  
vnum dependet ex altero dicens. Que licet  
sint diversa tamen alterum dependet ab alte  
ro scz fatum dependet ex providentia. nam or  
do fatalis procedit ex simplicitate providentie  
sicut declarat i simili dicens. Sicut enim ar  
tífex puta edificator formam faciende rei si  
cut domus mente percipiens id est prospici  
ens movet id est producit effectum opis  
& qđ simpliciter & presentarie pspexerat  
mente scz formam domus cum suis partibz  
simul ducit p temporales ordines suple ad  
effectum primo fundamentum postea pa  
rietes ultimo tectum. Ita deus providentia  
sua singulariter .i. simpliciter & stabiliter  
disponit omnia facienda. sed fato id est per  
fatum ea que disposuit temporaliter admini  
strat. **¶** Notandum qđ providentia divi  
na habet esse in prima causa. fatum vero in  
rebus causatis. Item providentia divina  
habet motum unitum quia est in vno sim  
plici scilicet in mente divina fatum autem  
habet motuz pluralitatis quia in pluribus  
causatis habet esse. Item fatum dependet a  
providentia divina sicut effectus a sua cau  
sa. sed non econverso. Sicut enim forma rei  
artificialis dependet a forma preexistente  
in mente artificis & non econverso. sic fatū  
dependet a providentia divina non autem  
econverso.

**¶** Sive igitur famulantibus. Dic ponit divē  
sas opiniones circa fatum & dicit. Sive fa  
tum exerceatur quibusdaz divinis spiritibz  
famulantibus divine providentie siue exer  
ceat anima. siue tota natura inferiente si  
ue exerceat motibus corporum celestium si  
ue angelica virtute siue demonum solercia  
siue aliquibus horum vel omnibus hoc est  
incertum tamen istud est certum providē  
tiam divinam esse immobilem & simplicez  
formam rerum gerendarum. .i. fiendarum.  
sed fatum esse mobile nexū. .i. dispositōem  
& ordinem temporalem eorum que divina  
simplicitas disposuit gerenda. .i. pducēda.  
**¶** Notandum qđ fatum est temporalis di  
spositio rerum inquātum ea que provisā sūt  
a deo producuntur ad effectum mediantis

bus causis secundis administrantibus. &  
quibus causis diverse fuerunt opiniones.  
quas Boetius tangit in littera sed nullam  
earum affirmat. Nam quidam antiquoz  
dicebant fatum exerceri mediantibus divi  
nis spiritibus deo famulantibus. Alij dice  
bant ipsum exerceri ab anima mūdāna. sic  
platonici quod alij exponunt de anima hu  
mana. quia per ipsam tanqđ p causam secū  
dam exercent actus liberi arbitrij qui sub  
providentia cadunt. Alij dixerunt fatum  
exerceri tota natura inferiente intelligen  
tes per totam naturam complexionem om  
nium elementorum. Alij dicunt fatum ex  
erceri motibus corporum celestium. sicut as  
trologi. Alij qđ per variā solerciam de  
monum. & dicuntur demones in pposito spi  
ritus habitantes circa humectam partem  
aeris secundum doctrinam quorūdam pla  
tonicorum qui dicunt cacodēmonēs .i. ma  
lum scientes. Alij dicunt fatum exerceri an  
gelica virtute. **¶** Vbi notandum qđ in prima  
opinione fatum dicitur exerceri mediantibz  
spiritibus deo famulantibus quod est intel  
legendum de spiritibus omnia disponētibz  
sed immobiliter permanentibus. **¶** Qđ autem  
dicitur in quinta opinione fatum exerceri  
virtute angelica intelligendum est de ange  
lis siue spiritibus applicantibus se diversis  
locis missis in ministerium. Angelus enim  
nuncius interpretat & est nomen officij n  
nature secundum beatum Gregorium.

**¶** Quo fit vt omnia. Dic infert quandam con  
clusionem circa fatum & providentiam. se  
cundo declarat eam in exemplo ibi. **¶** Naz vt  
orbium. **¶** Primo dicit ex quo dictum est fas  
tum dependere a providētia divina. Quo fit  
id est ex quo sequitur vt omnia que subsūt  
fato etiam providentie sint subiecta. Cui es  
tiam providentie ipsum fatum subiacet sed  
non econverso quia quedam que locata sūt  
sub providentia superant seriem fati scilicet  
ea que immediate per deum administrant.  
sicut creatio rerum & gloriificatio creatu  
rarum rationalium. ea vero que sunt pro  
pinqua prime divinitati immobilia. hec  
excedunt ordinem fatalis mutabilitatis.



**N**otandum quod quia fatum dependet a providentia sicut effectus a sua causa necesse est illa que dependent a fato etiam a providentia dependere non autem econverso quia effectus non adequat sue cause. providentia autem ad divinum intellectum spectat. fatum vero ad ea que in creaturis geruntur.

**N**am ut orbium. **H**ic declarat illam conclusionem per exemplum ostendens quomodo quedam subiacent fato magis. quedam minus & quedam totaliter excedunt fatum. secundo ex dictis concludit habitudinem fati ad providentiam per quedam similia ibi. **I**gitur uti est. dicit primo. **N**am sicut orbium. i. circuloz vertentium. i. moventium se circa eundem cardinem. i. axem ille qui est vicinior. i. proximior axi accedit ad simplicitatem mediocritatis. i. axis vel centri quia tardiori motu movetur & ideo magis accedit ad immobilitatem axis & iste circulus respectu exterioris habet se ad modum centri circa quod exterior versatur. unde subdit quod est veluti quidam cardo. id est centrum ceterorum orbium extra locatoz circa quem versantur. Sicut mediolus in rota adheret axi & est sicut cardo quidam circa quem voluunt cantu & radij. Extimus vero. id est ultimus orbis exterior rotatur. i. motus maioris ambitu tanto explicatur amplioribus spatiis quanto discedit a media in divinitate puncti id est centri. Si quid vero illi medio se connectat illud colligit in simplicitatem. id est immobilitatem axis & cessat diffundi & diffluere per magnus spacium. Similiter illud quod longius a prima mente discedit sicut creature corruptibiles maioribus nexibus fati implicantur. & tanto magis aliquid est liberum a fato quanto vicinior petit id est accedit illud cardinem rerum scilicet deum quod si firmitate superne mentis adhaerit supergreditur necessitatem fati. **N**otandum quanto magis entia sunt propinqua primo causato minus sunt mutabilia. & quanto remotiora tanto magis mutabilia quod declarat philosophia exemplo diversorum circuloz ab eodem centro ductozum in quibus circulus remo-

tior a centro est maior & velocius movetur quia maius spacium pertransit in equali tempore. Qui autem est vicinior centro minor est & tardius movetur minus spacium pertransiendo. circuli vero medij medio modo se habent & est optima comparatio centri circuli ad creatorem. Sicut enim centrum est indivisibile & ab ipso possent plures circuli procedere. Ita creator unus & indivisibilis existens infinita creat & gubernat.

**I**gitur uti est. **H**ic philosophia concludit habitudinem fati ad providentiam divinam per quedam similia & dicit series fati ita est. id est ita se habet ad stabilitatem simplicem divine providentie sicut raciocinatio se habet ad intellectum. **V**bi sciendum quod illud quod intellectus simplici veritate intelligit raciocinatio per medium discursus & successine apprehendit. Etiam fatum se habet ad providentiam sicut illud quod gignitur habet se ad illud quod est. **V**bi sciendum quod illud quod gignitur est in quadam fluxibilitate & motu. quod vero actu est genitum est in quadam permanentia. etiam habet se fatum ad providentiam sicut tempus ad eternitatem. **V**bi sciendum quod in tempore est successio partium temporis presentis. preteriti. & futuri. eternitas autem est sine successione tota simul existens. Item fatum habet se ad providentiam sicut circulus ad medium punctum. **V**bi sciendum quod circulus distenditur & per partes dividitur mobilis existens. punctum autem est immobile & indivisibile. quia ex primo euclidis. punctum est cuius pars non est.

**E**a series celum ac sidera movet. **H**ic philosophia ostendit que sint illa que fato disponuntur. secundo concludit quod illa que in intellectu confusa videntur in divina gubernatione sunt rationabiliter ordinata ibi. Quo fit. **P**rimo dicit ea series fati de qua dictum est movet celum & sidera temperat elementa in se invicem ne totaliter se corrumpant & transformat ipsa alterna commutatione ita quod ex aqua fiat aer & econ-



verso & eadem series fati renouat omnia nascentia & occidentia .i. mouentia per similes progressus fetuum quo ad animalia & seminum quo ad vegetabilia. & fatum etiam constringit indissolubili connexionem causarum actus .i. operationes & fortunas hominum que omnes res cum proficiantur .i. procedant ab exordijs diuine providentie. necesse est eas esse immutabiles. Ita enim res optime geruntur id est reguntur si simplicitas manens in diuina mente premat id est explicet indeclinabilem id est immutabilem ordinem causarum. Dic autem ordo diuine providentie coherceat propria incommutabilitate res mutabiles & alioquin temere .i. casualiter fluituras. **¶** Notandum quod fatum consideratur dupliciter. vno modo ut est in causis secundis quarum ordo & dispositio dicitur fatum & sic fatum est mobile & res fato subiacentes sunt mobiles. Alio modo consideratur fatum secundum quod dependet a prudentia diuina que omnino immobilis est. & sic fatum sortitur immobilitatem & sic etiam res fatales ut sic secundum substantiam sunt immobiles. **¶** Notandum quod si aliquid posset declinare ab ordine providentie tunc providentia diuina deficeret a suo effectu & hoc redundaret impotentiam regentis. Et si dicis. si omnia subiacent providentie diuine ergo omnia eueniunt ex necessitate. Respondendum quod non. quia deus premit res sic sunt future. quedam premit necessario euenire & quedam contingenter & hoc videtur magis in quinto huius.

**¶** Quo fit. Dic philosophia ostendit quod ea que apparent in rebus confusa in diuina gubernatione sunt ordinata dicens. Quo fit. i. ex hoc quod diuina providentia inuitabilem ordinem rebus constituit. sequitur ut & si nobis minime valentibus considerare hunc ordinem rerum videantur nobis omnia confusa & perturbata nihilominus tamen modus suus id est ordo proprius diuine providentie disponit cuncta dirigens ea ad bonum. nihil enim est quod causa mali fiat nec etiam ab ipsis improbis quos bonum querentes prauus error auertit ut prius demonstratum est

necdum id est multominus ordo fatalis proficiscens de cardine summi boni id est ab ipso deo deflectitur a suo exordio id est a deo qui est finis & principium omnium. **¶** Notandum quod dicit malos nihil facere causa mali cuius oppositum patet. multi enim mali semper ipsos interimunt. dicendum quod nullus operatur respiciens ad malum quia omnia bonum appetunt. Si autem quis malum operatur. hoc contingit sub fantasia mali. Nam aliquis in magna anxietate existens estimat esse bonum fugere anxietatem & nihil aliud ipse considerans sequitur hanc estimationem seipsum interficiens. & talis primas se bono ducitur fantasia boni quia protunc putat bonum esse effugere anxietatem priuatione vite.

**¶** Que vero inquires. Dic philosophia soluit questionem quare bona malis & mala bonis contingant. & primo ostendit hoc in generali. secundo magis in speciali ibi. Sed si aliquis. Primo assignat causam predicti accidentis ex defectuoso iudicio hominum. secundo ex contrario iudicio dei & hominum ibi. Nam ut pauca. primo facit quod dictum est. secundo declarat per se simile ibi. Non enim dissimile. Primo dicit. O Boeci tu inquires que potest esse vlla iniquior confusio quam ut bonis aliquando prospera aliquando aduersa eueniant. cum semper bonis deberent prospera euenire & malis per contrarium aliquando contingant optata aliquando odiosa cum semper malis deberent odiosa euenire. dicit philosophia. Nunquid homines degunt. id est viuunt ea integritate id est integro iudicio mentis ut necesse sit eos esse probos vel improbos quos ipsi censuerint id est iudicant esse tales. Atqui per certo in hoc depugnant id est contrariantur iudicio hominum ut quos alij premio. alij arbitrentur dignos supplicio. sed concedamus ut aliquis possit discernere bonos & malos. Nunquid ipse poterit intueri illam intimam temperiem. id est interiorem conditionem & qualitatem animorum veluti solet dici in corporibus. quasi dicat. Ego loquor de animis secundum quod homines consue-



uerunt loqui de corporibus. **N**otandum quod propter defectuosum iudicium hominum contingit quod iudicant eos esse bonos qui mali sunt & econuerso. Si ergo iudicant malos esse bonos & si illis eueniant mala putant bonos euenire mala & si bonis quos iudicant malos eueniant bona putant malos euenire bona. Et ideo etiam sepe putant bonos deprimi cum mali deprimuntur iudicantes malos esse bonos & putant malos extolli cum boni extolluntur quia iudicant bonos esse malos.

**N**on enim dissimile est miraculum. Sic philosophia declarat se per simile dicens. Istud miraculum non est dissimile immo valde simile ad propositum nescienti alicui cur sanis corporibus his conueniant dulcia his amara etiam nescienti alicui cur quidam egri adiuuantur leuibus quidam acerbis licet hoc videatur mirum nescienti tamen medicus de hoc non miratur qui cognoscit modum & temperamentum sanitatis & egritudinis. sicut similiter licet homo ignoret quid conueniat bonis & malis. tamen deus qui est scrutator cordium ista cognoscit videns quod bonis aliis quando conueniunt aduersa malis quique prospera ideo sic eis distribuit & hoc est quod subdit applicando similitudinem ad animam dicens. Quid enim aliud indicatur esse sanus animorum quam probitas. quid aliud est egritudo animorum quam vitium & quis alius conseruator est bonorum & depulsor malorum quam deus rector & medicator mentium. Qui cum respicit ex alta specula providentie ipse cognoscit quid unicuique conueniat & quod agnoscit conuenire hoc accommodat hinc. id est ex hoc quod dictum est. fit insigne miraculum ordinis fatalis. id est fit illud quod admiratur homines in ordine fatali cum a deo illud geritur. id est fit quod ignorantes stupeant id est admirantur. **N**otandum quod est bona comparatio sanitatis & egritudinis corporalis ad medicum & probitatis & vitii animorum ad deum. sicut enim medicus cognoscens causas sanitatis & egritudinis scit quid conueniat sano & egro alijs ignorantibus & mirantibus. sic deus cognoscens quas

litem animorum scit quod bonis conueniat & quid malis & unicuique sibi conueniens tribuit quandoque malis prospera bonis aduersa de quo stupet ignorantes. **N**otandum quod specula dicitur locus altus aptus ad circumspiciendum & quia deus per providentiam omnia circumspicit ideo similitudinarie ipsa providentia dicitur specula. **N**otandum quod quia homines ignorant qui sunt boni vel mali ignorant etiam quid unicuique conueniat ideo aliqua creduntur conuenire bonis que tamen secundum iudicium dei eis non conueniunt & ideo homines mirantur quare deus eis non attribuat que videntur eis attribuenda. Ideo dicit philosophia ex dictis contingit hoc miraculum quod ignorantes stupent que fiunt a deo sciente.

**N**am ut pauca. Sic philosophia ostendit quod bonis mala & bona malis contingunt ex contrario iudicio dei & hominum dicens. Ut ego pauca perstringam que humana ratio valet accipere de divina profunditate illud supple declarabo. **O** Boeci de hoc supple homine quem tu putas esse iustissimum & seruatissimum equum. id est equitatis diuersum videtur. id est aliter videtur providentie scienti omnia. id est deo. quod confirmat autoritate Lucani qui describens bellum inter Pompeium & Iulium cesarem cum quereretur ab eo cuius causa esset iustior dixit. victrix causa displicuit sed victa Catoni. unde dicit victricem causam scilicet Iulii cesaris placuisse deus. victam vero causam scilicet pompeii placuisse Catoni admonuit Lucanus noster familiaris. ex quo concludit. ea que contra spem hominum veniunt esse confusionem in opinione hominum non tamen in re dicens quidquid igitur videas geri. id est fieri vel euenire contra spem hominis causam ignorantis id in rebus est rectus ordo sed opinioni tue est peruersa confusio. **N**otandum quod Cato uticensis propter suam sapientiam & virtutem maxime autoritatis fuerat in populo. Cum autem Iulius pugnaret contra Pompeium. Cato iudicavit Pompeium esse iustius attribuit sibi causam victricem. Alii autem iudicabant Iulium esse



iustum attribuentes sibi causam victricez.  
ex quo patet qd de eodem contrario modo iu-  
dicabant dñi & homines sapientes qui **Cas-**  
**tonem** sequebantur.

**Sed si aliquis.** Dic philosophia assignat  
causas speciales quare bonis & malis indif-  
ferenter eueniunt nunc prospera nunc adue-  
sa. **Secundo** excusat se de ampliori ptracta-  
tione huiusmodi causarum. **secunda ibi.** **Neg-**  
**emim phas.** primo declarat intentum suum de  
bonis. secundo de malis ibi. **Nam id quoq.**  
**Primo** assignat causam quare aliquibus bonis  
non eueniunt mala. secundo quare aliis  
quando eis contingunt mala ibi. **Alijs mix-**  
**ta.** primo ostendit quare bonis non contin-  
gant mala. secundo quare contingant eis  
quandoq; bona ibi. **Fit autem.** **Primo** assig-  
nat duas causas quare bonis non eueniunt  
mala. **secunda ibi.** **Est alius.** **Prima** causa  
est infirmitas animi alicuius boni cui si ad-  
ueniret aduersitas ipse deterioretur. unde di-  
cit in littera. **Sed fit.** i. ponamus qd aliquis  
sit ita bene morigeratus qd diuinum & hu-  
manum iudicium consentiant de eo forsan  
ipse est infirmus viribus animi non potes  
resistere aduersitatibus. Cui si adueniat qd  
id est aliquid aduersi forsitan desineret cole-  
re innocentiaz id est exercere virtutem per  
quam non potuit retinere fortunam quia  
imputabit sue innocentie qd prosperitas sua  
recessit quemadmodum legitur de **Job** cui  
uxor sua improperabat dicens. **Adhuc** per-  
manens in simplicitate tua benedic deo &  
morere. parit itaq; illi sapiens dispensatio  
id est providentia dei quem aduersitas pos-  
sit facere deteriozem ne patiat eum labo-  
rare aduersitate cui non conueniat. **No-**  
**tandum** qd quidam boni sunt ita imbecilles  
animi qd ex modica temptatione aduersitatis  
mutarentur quod videns deus parit ipsis  
ne eos aduersitate deiciat. unde apostolus.  
**Fidelis** deus qui non patitur vos temptari  
ultra id quod potestis.

**Est alius** cunctis virtutibus absolutus. **san-**  
**ctusq; &c.** **Dic** assignat aliam causam quare  
quibusdam bonis non adueniant mala di-  
cens. **Est alius** homo absolutus. i. pfectus.

cunctis virtutibus & sanctus & pfectus  
deo hunc hominem contingi. id est tangi  
aliquibus aduersis providentia diuina in-  
dicat nephas adeo. i. intantum vt nec finat  
ipsum agitari morbis corporeis quod con-  
firmat auctoritate cuiusdam philosophi di-  
cens. **Nam** vt ait quidam philosophus ex-  
cellentior me. cuius auctoritatem ponit i gre-  
co que tantum sonat in latino. **Corpus** vi-  
ri sacri edificauerunt virtutes suple pre-  
seruando ipsum ab aduersis. **Nota** qd scda  
causa quare aliquibus non adueniunt adue-  
sa est excellens sanctitas ipsorum. sicut em  
deus excellenter malos nontantum punit in  
futuro sed etiam in presenti. sic aliquos ex-  
cellenter bonos nontantum premiat in futu-  
ro sed in presenti ab aduersitate custodit.

**Notandum** quare philosophia dicat qdaz  
excellentior me dixit cum nullus sit excel-  
lentior philosophia. dicendum qd littera sic  
debet exponi. **Nam** quidam philosophus  
excellentior alijs philosophis me id est per  
me philosophiam dixit.

**Fit autem sepe.** **Dic** ostendit quare bonis  
sepe contingant bona dicens. **Fit autem.** i.  
contingit sepe vt summa rerum regenda id  
est principatus regendi res differatur. i.  
concedatur probis nontantum ppter utili-  
tatem bonorum hominum sed vt improbi-  
tas exuberans. i. habundans malorum re-  
tundatur. i. compescat vel reprimat. **Tunc**  
assignat causam quare bonis quandoq; co-  
tingant mala dicens. **Alijs.** i. bonis deus  
distribuit quedam mixta. id est nunc bona  
nunc mala pro qualitate animorum quos-  
dam enim bonos deus remordet aduersitati-  
bus ne luxurient. i. superbiant longa feli-  
citate id est prosperitate. **Alios** bonos patit  
agitari id est vexari duris id est aduersita-  
tibus vt virtutes animi ipsorum confirmet  
usu & exercitatione patientie vt patet i **Job**  
**Alij** plus equo metuunt quod bene ferre  
possunt. sicut **Thomas** formidauit ingres-  
sum **Indie** dicens. **Domine** mitte me qd vis  
pterq; ad indos. **Alij** plus equo despiciunt  
quod ferre non possunt quia quasi presum-  
mendo despiciunt temptationes quas tamen



ferre non possunt ut sanctus **Petrus** qui dixit. **E**thi oportuerit me mori tecum non te negabo qui ad temptationem & accusationem ancille cristum negavit. hos utrosque deus ducit. i. temptat tristibus. i. aduersitatibus in experimentum sui. i. in recognitionem sui ut sciant quid possint & quid non possint & nonnulli. id est aliqui emerunt precio mortis venerandum nomen seculi sic martires. **Q**uidam inexpugnabiles supplicis pre-tulerunt ceteris exemplum virtutem esse inuictam a malis que omnia precepte & disposita fiant ex eorum bono quibus accedere videntur nulla est dubitatio. **N**otandum quod quidam plus timent quam timere deberet aliam quam aduersitatem. de quibus dicit in psalmo. **T**repidauerunt timore ubi non erat timor. **T**alibus deus immittit aduersitates quibus resistunt ut cognoscant se gratia dei posse resistere ei quod timebant. **A**lii autem presumunt de propriis viribus despiciunt temptationes quasi potentes resistere eis illis deus temptationes immittit & permittit eos succumbere ut cognoscant quia fragilis sit humana natura sine diuina gratia. **N**am illud quoque. **H**ic assignat causas quare malis quandoque bona quandoque mala contingant. **E**t primo ostendit quare malis contingunt mala. secundo quare bona ibi. **L**eta vero. primo dicit. **E**x eisdem causis ducitur. id est probatur quod improbis nunc proueniunt tristitia nunc optata. sed de tristibus que malis eueniunt nemo miratur quia omnes existimant eos se malos esse meritos id est dignos malo quorum malorum supplicia ceteros deterrent. id est terrore retrahunt a sceleribus & ipsos malos emendant quibus inuehantur supplicia. **N**otandum quod philosophia innuit tres causas quare malis eueniunt mala. **P**rima est quia omnes homines estimant eos dignos malo. **S**ecunda quia per supplicia malorum alii a malo retrahuntur. **T**ercia causa quia mali supplicis emendantur.

**L**eta vero magnum bonis argumentum loquuntur. **H**ic assignat causas quare malis bona euemiant. secundo soluit tacitam

obiectionem ibi. **N**am ut probis. **P**rimo dicit. **L**eta vero id est prospera que malis eueniunt loquuntur id est indicant bonis magnum argumentum quid iudicare debent de huiusmodi felicitate quam sepe cernunt famulari improbis. habent enim probi ex hoc certissimum argumentum quod illa non est vera felicitas que malis aduenit sed falsa deceptio. **T**unc assignat primam causam quare deus malis concedit bona & prospera quod quidem mali per prospera preseruantur a peioribus sceleribus ne fiant fures vel raptores & dicit. **I**n qua re quod malis euemiant prospera illud credo dispensari id est dispensatione ordinari quod forsitan natura alicuius mali est tampreceps ad malum & importuna ut inopia rei familiaris. id est paupertas possit eum exacerbare id est prouocare ad scelera scilicet ad furtum vel ad rapinam cuius morbo diuina providenti a medetur remedio collate pecunie. **T**unc assignat secundam causam talem quod ideo malis eueniunt prospera ut prosperitate emendent vitam quam timentes ne propter maliciam amittant prosperitatem. unde dicit hic id est aliquis malus spectans id est considerans conscientiam suam sedatam probis. id est maculatam uicinis & ipse comparans secum fortunam. id est prosperitatem suam forsitan pertimescit ut cuius rei scilicet prosperitatis iocundus est ei usus illius fiat tristis amissio & dum metuit amittere fortunam derelinquit nequiciam. **T**unc ponit terciam causam dicens. **A**liis malis aduenit prosperitas ut incidant maiorem miseriam aduersitatis quod sicut dictum fuit secundo libro prosa quarta. **I**n omni aduersitate fortune infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem. unde dicit in littera quod felicitas indigne aucta. **A**lia littera habet acta. id est inducta alios malos precipitat in meritam cladem. id est miseriam. **E**t addit quod quibusdam malis permixtum est. id est concessum ius puniendi. i. potestas ut sit bonis causa exercitij in virtutibus & paciencia & malis sit causa supplicij. **N**ota quod felicitas quosdam precipitat in cladem aduersitatis. unde **S**amaritanensis.



Promouet iniustos fortuna volubiles ut  
quos. Scandere precipites fecit ad ima ro-  
tet. Nam grauiore ruit turris tumefacta ru-  
ina. Et grauis pulsat alta cipressus humum

¶ Et notandum quod boni per aduersitates in  
virtutibus & patientia exercentur. unde  
idem pauper henricus. Aspera ferre decet  
maturant aspera mentem. Et bene matura  
plenius vna sapit. Per nimios estus gelis  
das transitur ad vndas. Sicque per oppositu  
dulcia querit homo.

¶ Nam ut probis. Dic soluit quendam obie-  
ctionem. secundo infert quendam conclusio-  
nem ibi. Ex quo sepe. Primo dicit. Aliquis  
diceret. dixisti quod malis est concessum im-  
puniendi ut sint causa supplicij alijs malis  
hoc non videtur verum quia malus non pu-  
nit malum cum sint similes. hoc soluit philo-  
sophia dicens. Sicut probis & improbis  
nullum est fedus id est concordia quia sem-  
per inuicem contrariantur. Ita ipsi impro-  
bi nequeant inter se conuenire. Quid in id e-  
quare non esset ita cum quique id est quilibet  
mali dissentiant a semetipsis vicinis dis-  
serpentibus. id est distrabentibus conscien-  
ciam ipsorum & sepe mali faciant que cum  
gesserint. id est fecerint decernant. id est iudicet non  
fuisse gerenda. id est facienda. ¶ Notandum quod  
intantum aliquis est bonus in quantum ser-  
uat ordinem in vltimum finem qui finis e-  
st summum bonum. & quia illum finem & or-  
dinem omnes boni seruant ideo omnes boni  
in eo quod boni sunt inuicem concordant. mali  
autem quia hunc ordinem non obseruant  
& a semetipsis discordant mutuo sibi con-  
cordare non possunt.

¶ Ex quo sepe summa illa. Dic infert quan-  
dam conclusionem dicens. Ex quo mali pu-  
niant malos ex hoc diuina providentia pro-  
tulit insigne miraculum scilicet ut mali fa-  
cerent malos bonos quod declarat. Nam dum  
quidam mali videntur perpeti iniqua a pes-  
simis ipsi flagrantibus id est ardentes odio no-  
xiorum. id est damnorum suorum ipsi redi-  
ere ad frugem virtutis. id est ad utilitatem di-  
tates student se esse dissimiles illis malis quos  
oderant. & addit quod sola diuina vis talis est

cui mala sint bona. id est cedunt in bonum  
sicut cum malus facit malum bonum. unde  
subdit. Cum deus utendo competenter ma-  
gis elicit effectum alicuius boni. Ordo enim  
fatalis cuncta complectitur ut quod disces-  
serit ab insignata ratione ordinis scilicet mali  
relabatur in alium ordinem scilicet boni ne in  
regno providentie dei liceat quid id est ali-  
quid temeritati id est inordinati & ponit  
autoritatem in greco que tantum sonat. For-  
tissimus in mundo deus omnia regit. ¶ No-  
tandum quod bonus proveniens ex malicia im-  
proborum non est imputandum ipsis im-  
probis sed tantum diuine virtuti que novit ex  
malis efficere bona & licet deus malum di-  
rigat ad bonum sua intentione & potestate  
non tamen homo ideo est extra culpam qui  
illud malum agit mala intentione. ¶ No-  
tandum quod alius est ordo naturalis alius or-  
do a deo promissus. Ordo naturalis est ut deum  
& proximum diligamus. Ordo promissus e-  
st temporalis rerum dispositio que fatum vo-  
catur. & licet ordinem naturalem sepe dimi-  
tamur aliquid plus deo diligendo & proxi-  
mum odiendo tamen ordinem promissum a  
deo nunquam effugimus quia nunquam ali-  
ter provenit quam deus providet & si aliquid re-  
cedit ab ordine naturali relabatur in alium  
ut si aliquid est malum quo ad misericordi-  
am ipsum est bonum in comparatione ad in-  
iusticiam ita quod in regno diuine providentie  
nihil relinquitur temeritati. id est inordi-  
nati.

¶ Neque enim phas est homini. Dic philosophia  
excusat se de ampliori indagatione causarum  
dicens. Neque enim est phas homini vel inge-  
nio comprehendere vel sermone explicare  
cunctas machinas. id est causas vel dispo-  
sitiones diuini operis. hoc tantum sufficiat  
perspexisse quod deus proditor id est productor  
omnium naturarum disponit cuncta diri-  
gens ad bonum. Et dum ea que predixit  
festinat retinere in similitudinem sui. id est  
in bono ipse eliminat id est excludit per se-  
riem. id est per ordinem fatalis necessitatis  
omne malum de terminis sue publice rei. id  
est mundi quod fit ut mala que creduntur habundare



in terris si spectes providentiam disponere  
nihil ppendas usque esse mali. Tunc imitat  
**Boetium** ad consolationem metricam dicere.  
video te esse oneratum pondere questionis  
que difficilis est & fatigatum prolixitate  
orationis expectare aliquam dulcedinem  
carminis. Igitur accipe haustum dulcedinis  
metricæ quo refectus id est recreatus firmis  
or consendas in ulteriora. **¶** Notandum quod  
dicit malum nusquam esse in comparatione ad  
divinam providentiam quia malum non est  
aliqua natura nec aliqua res. omnis enim  
natura & res appetit suam perfectionem.  
Cum autem appetibile habeat rationem bo  
ni si malum esset natura & res appetens per  
fectionem malum esset bonum. **¶** Notan  
dum quod nullum est malum simpliciter & to  
taliter in mundo quin in comparatione ad  
divinam providentiam habeat rationem bo  
ni unde expedit multos defectus contingere  
in universo ne multa bona tolluntur.  
Si enim non corriperetur aer ignis non con  
servaretur nec vita leonis conservaretur ni  
si occideretur agnus vel asinus. neque lauda  
retur iusticia nec patientia si non esset ini  
quitas. Ex quo patet quod multa in compara  
tione ad nos sunt mala que in comparatione  
ad divinam providentiam omnia disponentem se  
cundum quod melius competunt universo bona sunt.

**Metrum sextum quarti libri.**

**¶** **Vis celsi iura tonantis.** Istud est  
sextum metrum huius quarti quod  
secundum quosdam dicitur adonis  
cum. secundum quosdam archilochicum. Ab  
inventore tetrametrum. dactylicum a pede  
predominante. In quo metro philosophia  
commendat divinam providentiam in dispo  
sitione rerum. & primo ex parte rerum que  
divina dispositione reguntur. secundo ex p  
te dei regentis ibi. **Sedet interea.** Primo  
commendat divinam providentiam in regi  
mine corporum celestium. secundo in regi  
mine elementorum. tercio in regimine tem  
porum. quarto in regimine generabilium  
& corruptibilium. secunda ibi. **Dec concor  
dia.** Tercia ibi. **Vis de causis.** quarta ibi.  
**Dec temperies.** Primo dicit. Si tu solers

id est sapiens vis pura mente cernere iura  
id est regimina quibus mundus regitur cel  
si tonantis. i. dei aspice culmina id est alti  
tudines summi celi. Illic sidera servant vere  
rem pacem id est antiquam concordiam quam  
eis divina providentia indidit iusto federe  
quia sol concitus. id est commotus rutilo  
igne. id est calore non impedit gelidum axem  
phæbes. id est lune nec vrsa que flectit rapi  
dos motus circa polum septentrionalem nu  
quam lota occiduo profundo. id est mari oc  
cidentalium cupit tingere id est mergere flam  
mas cæcano id est mari cernens cetera fide  
ra mergi in mare & loquitur more vulgari  
credit enim vulgus stellas quando occidunt  
descendere in mare & vesper id est venus sem  
per equis vicibus temporis nunciat seras  
umbras noctis & eadem venus existens lu  
cifer revehit diem alium id est clarum. Sic  
eternus amor proveniens ex divina provi  
dentia reficit eternos cursus siderum sic. id  
est per talem mutuam concordiam bellum  
discordis exulat. i. expellitur ab oris astrige  
ris. i. a regionibus celestibus que gerunt  
astra. **¶** Notandum de hac dictione solers  
que secundum ysidorum interpretatur quasi  
solicitus in arte vel utilis & sic debet scribi  
per duplex l. sed secundum **Duguitonem**  
dicitur a solon quod est totum vel multum  
& ars. tis. quasi totus vel multus in arte.  
& sic debet scribi per simplex l. **¶** Notandum  
quod deus magis denominatur tonans a tempe  
state tonandi quam ab alia tempestate quia ma  
ior error per eam incutitur mentibus homi  
num quam per aliam. unde per tempestatem to  
nandi homines magis inducuntur ad reco  
gitandam divinam potentiam. **¶** Notandum  
quod vrsa habens septem stellas circa polum  
septentrionalem mota nunquam occidit sed sem  
per nobis apparet licet alie stelle nobis oriā  
tur & occidant. De venere autem que dicitur no  
cte sequitur solem & de mane lucifer dicta  
precedit solem visus fuit in primo libro me  
tro secundo.

**¶** **Dec concordia temperat equis.** Sic philosophia  
commendat regimen divine providentie in  
elementis dicens. Dec concordia proveniens



ex diuina prouidentia temperat elementa  
equis modis ut humida elementa pugnan-  
tia id est contraria cedant siccis vicibus. i.  
viceuersa ita quod quandoque preualeant humi-  
da quoniam sicca & quod frigora. id est elementa  
frigida iungant fidem. i. concordiam flam-  
mis. i. calidis elementis ne vnum totaliter  
aliud corrumpat. Et hec concordia facit ut  
pendulus ignis surgat in altum. i. mouea-  
tur sursum & terre graues pondere sidant. i.  
deorsum resideant. Tunc commendat regimen  
dei circa tempora dicens. **D**isdem causis. i.  
similibus causis per diuinam prouidentiam  
ordinatis annus floziger. i. in quo habun-  
dant flores spirat odores ipso vere. i. tempo-  
re veris tepente. i. incalescente estas ferui-  
da siccatur. i. maturat cererem. id est fruges  
Autumnus remeat. i. reuertitur grauis  
id est onerosus pomis ymber defluxus irri-  
gat hiemem. Tunc commendat regimen  
dei circa generabilia & corruptibilia dicens  
Hec temperies. i. temperata dispositio prou-  
identie diuine alit & profert quicquid in or-  
be spirat vitam. i. quicquid vivit & eadem  
temperies rapiens ea que fecit. condit. i. abs-  
condit & aufert scilicet ab esse mergens orta  
. i. producta summo obitu. i. vltima morte.  
**N**otandum secundum commentatorem. vni-  
uersalium. Primum antiquum nihil facit  
sine secundo antiquo. id est celo. ergo prima  
causa generationem & corruptionem elemē-  
torum & omnium in mundo & temporum  
distinctionem operatur mediātibz cor-  
poribus celestibus. unde in libro de pomo  
Aristotelis scribitur. quod creator omnium sua  
sapientia preparauit speras & in qualibet  
spera stellas lucidas & dedit ipsis virtutes  
dominandi in hoc mundo faciendi bonum & ma-  
lum mortem & vitam & incedunt stelle secun-  
dum virtutem ipsis a creatore datam. secun-  
dum desiderium & voluntatem eius in ascen-  
dendo & descendendo nunc de oriente ad occi-  
dens nunc de occidente ad orientem sine contra-  
dictione & omnes stelle sunt sicut serui do-  
mino obediētes. & cursus & motus earum  
non est a seipsis nec virtute earum. sed est  
creator qui facit eas moueri.

**S**edet interea conditor altus. **H**ic comedat  
prouidentiam diuinam ex parte dei regētis  
dicens. Interea dum res sic geruntur altus  
conditor. i. summus creator rerum deus sed  
id est in se mutabiliter manet regens om-  
nia flectit. id est moderatur habenas rerum  
. i. frena existens rex per sapientiam guber-  
nationis. dominus per potentiam creatiois.  
fons omnis bonitatis & origo omnium &  
ipse a nullo lex omnia ligans & sapiens ar-  
biter. id est iudex equi id est equitatis om-  
nibus retribuens secundum iusticiam qui  
scilicet deus omnia regēs concitat. i. excitat entia  
ire. i. procedere ad esse motu id est per mo-  
tum & sistit. id est permanere facit ad tem-  
pus in esse retrahens omnia ad non esse &  
ipse firmat per gratiam faga id est instabi-  
lia per naturam nam nisi deus reuocans ra-  
ciones ictus id est rectum progressum qui  
est ab esse ad non esse cogat. i. reducat entia  
in flexos orbes. i. in quasdam circulationes  
ea que stabilis ordo diuine prouidentie conti-  
net ipsa dissepta. i. separata a suo fonte. i. a  
suo principio quod est deus fatiscant id est  
deficiant & ad nihilum deuenient. hic fons  
est communis amor cunctis entibus & cun-  
cta repetunt. id est appetunt teneri. id est  
conseruari sine boni. id est per finem boni  
quia res aliter non queunt durare id est in  
esse perpetuari nisi conuerso amore refluat  
id est redeant cause. id est ad causas primas  
que dedit eis esse per creationem. **N**otan-  
dum quod entia reguntur a deo per quandam  
circulationem secundum quam quodammodo  
perpetuantur inesse. verbigratia deus sic di-  
sposuit res ut ex semine proueniat herba  
& econuerso ex herba producatur semen.  
sic in generatione elementorum fit quidam  
circulus dum ex aere generatur ignis & ite-  
rum ex igne aer. Item in creaturis rationa-  
libus que progrediuntur a deo producti-  
one nature fit iterum reflexio ad ipsum de-  
um per reductionem gratie ut sic nihil per-  
maneant in rebus ens & perfectum nisi per  
quandam circulationem. & hoc innuit phi-  
losophia in littera. **N**otandum quod finis ad  
quem omnia naturali appetitu tendunt est ipsum



summum bonum quod est deus hunc finem consequuntur rationales creature per operationem intellectus & voluntatis. **Sed** irrationales creature consequuntur ipsum solum per hoc quod ipsum representant per quandam participationem essendi & ideo eodem appetitu naturali quo aliquid appetit suum esse eodem appetitu tendit in suum ultimum finem. & hoc innuit in littera cum dicit. hic est cunctis communis amor.

**Prosa septima. quarti libri.**

**A**m ne igitur vides. **I**sta est septima & ultima prosa huius quarti in qua philosophia deducit quandam conclusionem ex premissis. **E**t primo facit hoc. secundo subiungit quamdam exhortationem. secunda ibi. **Q**uare inquit. **P**rimo ponit conclusionem intentam. secundo comparat eam ad opinionem vulgi. secunda ibi. **Sed** eam. **P**rimo dicit. **V**ides ne iam o Boeci quid consequatur hec omnia que diximus. dicit Boetius. **Q**uid inquam & philosophia. omnem fortunam prosumus esse bonam. dicit Boetius & quid inquam. i. quo modo potest hoc fieri. **C**ui philosophia. **A**ttende inquit. **C**um omnis fortuna siue iocunda siue aspera deferatur causa remunerandi vel exercendi bonos vel causa puniendi vel corrigendi improbos patet quod omnis fortuna est bona quam vel constat esse iustam sicut illa que punit malos & premiat bonos vel constat esse utilem sicut que exercet bonos & corrigit malos dicit Boetius nimis. i. valde vera est ratio & si providentiam quam paulante docuisti & fatum considerem. tunc sententia est nexa id est firmata firmis viribus. i. rationibus.

**N**otandum quod ex quo secundum divinam providentiam bonis & malis nunc prospera nunc adversa eveniunt bonis propter remunerationem prospera & propter exercitacionem in virtutibus adversa patet quod prospera fortuna remunerans & adversa exercitans est bona. **I**tem cum prospera fortuna malos emendet ut visum est prius & adversa ipsos corrigit & iuste punit patet ipsa etiam esse bonam.

**Sed** eam si placet. **H**ic comparat hanc conclusionem ad opinionem vulgi ostendens eam

vulgo esse inopinabilem & inquit quid vulgus sentiat de qualibet fortuna. secundo ex opinione vulgi concludit quoddam contrarium ipsi vulgo ibi. **V**ide igitur. dicit g. **O** philosophia si placet eam opinionem quod omnis fortuna sit bona numeremus inter eas opiniones quas paulante posuisti inopinabiles. dicit philosophia quid. id est propter quid. **B**oetius dicit. quia communis sermo hominum istud usurpat. id est in usum capit quorundam fortunam esse malam. quorundam bonam. & dicit philosophia. vis ne o Boeci accedamus paulisper sermonibus vulgi ne nimium videamur recessisse a communi usu hominum. dicit Boetius. ut placet. & philosophia. nome censes bonum quod prodest. dicit Boetius. **I**ta est. & philosophia. fortuna que aut exercet aut corrigit prodest. dicit Boetius. fateor inquam. ideo concludit philosophia. omnis fortuna bona est que exercet & corrigit. dicit Boetius. quid mi. id est quare non. & addit philosophia. hec fortuna que exercet est eorum hominum qui positi in virtute gerunt bella contra aspera. sed fortuna que corrigit est eorum hominum qui declinantes a viis arripiunt iter virtutis. dicit Boetius. **N**egare nequeo. **Q**uerit philosophia. **Q**uid est de fortuna iocunda que tribuitur bonis in premium nunquid vulgus decernit id est indicat eam esse malam. dicit Boetius nequaquam sed indicat eam esse optimam sicut est. **Q**uerit ulterius philosophia. **Q**uid est de reliqua fortuna que punit que cum sit aspera & coherceat malos iusto supplicio nunquid vulgus putat eam esse bonam. dicit Boetius immo indicat eam esse miserrimam omnium que excogitari possunt. **N**otandum quod omnis fortuna vel est ad exercendum bonos & corrigendum malos homines vel est ad remunerandum bonos & puniendum malos. fortuna que est ad exercendum bonos & ad corrigendum malos homines utraq; est bona. etiam secundum opinionem vulgi quod probat philosophia. **I**llud quod prodest est bonum. sed fortuna que exercet bonos homines



prodest bonis & que corrigit malos prodest malis. ergo utraque est bona. **F**ortuna autem que exercet est bonorum qui gerunt bellum contra vicia. **F**ortuna que corrigit est malorum qui declinant ad virtutes. **F**ortuna autem que remunerat bonos bona est etiam secundum vulgares. sed que punit malos omnium pessima est secundum vulgares & hanc opinionem vulgi de utraque fortuna philosophia tangit in littera.

**V**ide igitur. **H**ic philosophia ex concessis a vulgo concludit quoddam inopinabile & contrarium vulgo scilicet malam esse fortunam tantum malorum cum tamen opinetur vulgus ut plurimum malam fortunam euenire bonis & dicit. **V**ide ne nos sequentes opinionem vulgi confecerimus. i. concluderimus quoddam valde inopinabile apud vulgum. **Q**uid inquam dicit **Boetius**. & philosophia. **E**x his enim que concessa sunt secundum opinionem vulgarem euenit quod eorum qui sunt in perfecta possessione virtutis vel in profectu vel in adeptione virtutis omnem fortunam esse bonam siue sit prospera siue aduersa. manentibus autem in improbitate omnem fortunam esse pessimam. & dicit **Boetius**. hoc verum est secundum vulgares. quamuis nemo audeat confiteri secundum veritatem quia in rei veritate omnis fortuna bona est tam bonorum quam malorum ut probasti. **N**otandum quod omnis fortuna bona vel est remunerans vel exercens vel corrigens. **F**ortuna remunerans est eorum qui sunt in possessione virtutis. **F**ortuna exercens est eorum qui sunt in profectu virtutis. **F**ortuna corrigens est eorum qui incipiunt esse virtuosus. **E**x quo relinquitur quod eorum qui permanent in malicia sit fortuna pessima. & hoc verum est secundum opiniones vulgares. **N**ota quod quilibet fortuna potest dupliciter considerari. vno modo in comparatione ad causam vniuersalem que omnia regit & disponit ordinando singula in finem eis conuenientem. sic omnis fortuna bona est ut probatum est. vel potest comparari fortuna ad istum cui euenit & sic solum illa dicitur bona que aliquod bonum com-

fert illi cui aduenit. & illa mala que nihil boni confert.

**Q**uare inquit ita. **H**ic philosophia facit quendam exhortationem dicens. **E**x quo omnis fortuna est bona sapiens vir non debet moleste ferre quociens ducitur in certamen fortune. id est cum fortuna & non decet forte virum indignari. id est turbari quociens increpuit. id est insonuit bellicus tumultus. id est strepitus. **N**am ipsa difficultas bellandi & resistendi fortune est vnicuique viro forti & virtuoso materia. i. causa glorie propagande. exercitium enim bellicum est causa glorie viro forti. **I**lli vero scilicet viro virtuoso resistentia fortune est materia. i. causa confirmande sapientie. id est virtutis. **E**x quo. i. ex qua victoria talis difficultas virtus vocatur. dicitur enim virtus eo quod suis viribus nitens non superetur aduersis. & subdit. **N**eq. enim vos positi in profectu. i. in via virtutis venistis in mundum diffluere delitiis & emarcescere voluptate prelium nimis acre censeritis. i. indicabitis fieri cum omni fortuna ne tristis fortuna vos opprimat eiciendo in desperationem aut iocunda corrumpat alliciendo ad voluptatem occupate. i. tenete ergo medium virtutis firmis viribus quia quicquid infra subsistit a medio virtutis deficiendo aut ultra progrediens medium virtutis excedendo illud habet contemptum felicitatis. id est virtutis & non habet premium laboris & in vestra manu id est potestate situm est qualem fortunam vobis velitis formare scilicet bonam vel malam. **O**mnis enim fortuna que videtur aspera aut exercet bonos & punit malos & sic bona est. **N**otandum quod philosophia hortatur sapientem ad magnanimitatem cum dicit. **S**apiens non debet moleste ferre fortunam. **N**am secundum **Aristotelem** in ethicis. **S**apiens bene scit ferre fortunam quia habet se sine vituperio sicut tetragonum. **C**orpus enim tetragonum quocumque proiecitur firmiter stat & magnanimus est qui contra difformes insultus fortune vnam mentis constancia militat. **N**otandum quod virtus consistit in medio inter duo vitia extrema



ad quorum vnum impellit prospera fortuna  
ad aliud aduersa. verbi gratia. **A**dversitas  
impellit ad desperationem & timiditatem. p  
speritas autem ad presumptionem & audaci  
am inter que consistit medium virtutis cu  
ius excessus vel defectus est viciosus. & hoc  
innuit philosophia in littera. **N**ota q in  
potestate hominis est facere fortunam sibi  
qualem vult scz bonam vel malam quod de  
clarat philosophia in aduersa fortuna quia  
si eam accipimus bono animo pro exerci  
cio & correctione ipsa est bona. **S**i autem  
eam tolleramus malo animo etia pro pena  
ipsa mala est.

Metrum septimum. quarti li.

**B**ella bis quinque operatus annis.  
**I**dic incipit septimum & vltimum  
metrum huius quarti quod dicitur  
saphicum ab inuatore. trochaicum a pede  
predominante. in quo philosophia confir  
mat suam exhortationem exemplo virorum  
fortium qui spretis voluptatibus magnos  
subierunt labores spe laudis & glorie. **E**t  
primo ponit plura exempla. secundohorta  
tur nos ad imitationem eorum ibi. **I**te nunc  
fortes. prima pars posset diuidi in tot ptes  
quot exempla ponit que patebunt. **P**rimu  
exemplum est tale. **P**aris filius priami re  
gis troianorum in greciam profectus rapuit  
**H**elenam uxorem Menelai & duxit eam  
in frigiam regionem. **M**enelaus autem con  
questus fratri suo **A**gamemnoni hoc factus.  
**M**enelaon conuocatis principibus grecorum  
transfretauit in frigiam & obsedit troiam  
decem annis quam tandem destruxit & ma  
ioribus interfectis populum captiuit.  
**C**um autem **A**gamemnon proficisceret ver  
sus troiam deuenit in quandam insulam ubi  
factus est ei ventus contrarius & requisit  
vates quid esset faciendum qui dixerunt  
q non haberet ventum prosperum nisi plas  
caret dianam sacrificando ei suam filiam.  
**C**ui licet hoc videretur durum propter pie  
tatem paternam tamen suadete **V**lixes spe  
laudis & glorie super victoria obtinenda  
consensit vt eam immolaret quo facto obti  
nuit ventum prosperum ad voluntates. di

cit ergo in littera. **A**trides. i. agamemnon a  
tride filius existens vltor operatus bella bis  
quinque. i. decem annis piauit. i. purgavit  
vltiscendo amissos thalamos id est uxores  
contentam in thalamo fratris **M**enelai ru  
inis id est destructionibus frigie. i. troie q  
fuit in frigia du ille **A**gamemnon optat  
dare. i. exponere vela grane classi. i. navi  
grecali & dum rediunt ventos cruore filie  
sue ipse exiit id est deposuit patrem. i. pie  
tatem paternam & sacerdos tristis existens  
federa id est in federe sacrificat miserum in  
gulum id est collum vel guttur nate. id est  
filie **A**gamemnonis. **S**ecundum **D**ugmitio  
nem enim iugulum est idem q guttur vel  
gutturis incisio.

**F**leuit amissos ytacus sodales. **I**dic phia  
ponit secundum exemplum in quo declarat  
fortia acta ipsius vlixis intendens talez fa  
bulam. **V**lixes rediens de bello troiano de  
cem annis erravit in mari sustinens multa  
aduersa. tandem casualiter venit ad antrum  
poliphemi qui erat maximus gigas habes  
vnicum oculum in fronte qui socios vlixis  
occidit & voravit. super quo vlixes contri  
stus sustinuit vsq predictus gigas cibo  
repletus obdormiret quo dormiente oculum  
quem in fronte habuit eruit. **Q**ui emgilans  
furibundus quesivit vlixem sed excecatus  
eum inuenire non potuit. dicit ergo in litte  
ra. ytacus. id est vlixes ab ytala regione  
vel ab auo suo ytaco sic dictus ille fleuit id  
est defleuit amissos sodales quos ferus po  
liphemus recubans id est morans in vasto  
antro. i. magno merfit inani aluo id est ma  
gno ventre. sed tamen **V**lixes furibundus  
rependit. i. restituit gaudium mestis lacri  
mis. id est suis tristitibus ore. id est facie po  
liphemo ceco id est excecato.

**H**erculem duri celebrant labores. **I**dic ponit  
aliud exemplum in quo describit acta her  
culis & labores eius quibus fingitur merus  
isse celum dicens. duri labores assumpti ce  
lebrant id est celebrem reddunt herculem.  
**C**uius ponit primum laborem scilicet doma  
tionem centhaureorum dicens. **I**ste hercu  
les domuit superbos centhauros qui eu con



tempserunt. **V**bi notandum q̄ centhau  
ri monstra quedaz dicta sunt ex medietate  
homines & ex medietate thauri quos poete  
fingunt gemitos ex semine Xionis quod  
proiecit in nubem qua iuno circumdederat  
se fugiens a facie eius volentis cum ea con  
cubere hos centhauros Hercules domuit.  
Cum enim conuenissent ad ludum palestie  
in monte foloz Hercules congressus cū eis  
ipsoz vsq̄ ad effusione sanguinis prostra  
uit.

**A**bstulit seuo spoliū leoni  
Dic ponit secundum laborem Herculis di  
cens. Hercules abstulit spoliū. i. pellem  
seuo leoni. **V**bi notandum q̄ in silua nes  
mica fuit quidaz leo crudelissimus qui homi  
nes totius regionis inuasit. quem aggressus  
hercules p̄ liberatōe patrie ipsum interemit  
& excoians ipsū pellem p̄ spolio abstulit.  
Fxit & certis volucres sagittis. Dic poit  
tercium laborem dicens. Hercules fxit volu  
cres. i. arpias certis sagittis. **V**bi notā  
dum q̄ rex finius suos filios excecauit qui  
nouercam suam de stupro accusauerāt pro  
pter quod inuidia deorum ipse est excecas  
tus & apposite sunt ei arpie. id est volucres  
virginei vultus rapientes cibum de mensa  
eius quas hercules sagittis suis fxit & fu  
gavit.

**P**oma cernenti rapuit dra  
coni. Aureo leuam grauior metallo &c.  
Dic tangit quartum laborem dicens. hercu  
les rapuit poma draconi cernenti. i. custos  
dienti illa rapuit aureo metallo. i. cuz claua  
aurea. Hercules inquam factus grauior. i.  
fortior leua. i. manu. **V**bi notandum q̄  
septem fuerunt filie Atblantis habentes or  
tum aureum cum pomis aureis que draco  
custodiebat. Hercules autem superueniens  
draconi poma aurea abstulit.

**C**erberum traxit triplici cathena. Dic po  
nit quintum laborem dicens. Hercules cer  
berum. id est canem infernalez traxit ab in  
feris triplici cathena. **V**bi notandum  
q̄ Pirritoneus volens sibi desponsare regi  
nam inferni. herculem & Theseum & ali  
os viros fortes assumpsit quibus venienti  
bus ad infernum. Cerberus ianitor inferni  
ipsoz latratu suo impeduit. Hercules autez

ipsum tribus cathenis vinxit. vel secundū  
alios ipsum traxit de inferno triplici cathe  
na quia dicitur habere tria capita canina tris  
plici cathena vincta.

**V**ictor immitem posuisse fertur. Dic po  
nit sextum laborem dicens. Victor scilicet  
hercules fertur posuisse immitem dominum  
scilicet diomedem in pabuluz semis quadri  
gis. id est equis quadrigam trahentibus.

**V**bi notandum q̄ Diomedes fuit rex  
tracie qui equos suos pavit humana carne  
quem hercules interfectū dedit suis p̄p̄is  
equis deuorandum.

**I**bra combusto perit veneno. Dic ponit se  
ptimum laborem dicens. Ibra id est serpens  
perit combusto veneno suo. **V**bi notan  
dum q̄ in leerna palude fuit quidaz serpens  
habens plura capita quorū vnum preciso  
succrescebant tria quem Hercules aggres  
sus sagittando cum non videret se p̄ficere  
collecta congerie lignoz ipsum cōbussit.

**F**ronte turbatus achelons amnis.

**O**ra demersit pudibunda ripis &c. Dic po  
nit octauum laborem herculis. **V**bi sci  
endum q̄ cum hercules vellet deducere filiā  
cuiusdam regis que dicebatur dei amira flu  
uius achelons quem debebat transire muta  
uit se in diuersas formas pugnando contra  
herculem. Cum autem ultimo mutasset se  
in speciem thauri. Hercules ipso deiecto ab  
stulit sibi vnum cornu quod sacrificauit co  
pie. i. de fortune. p̄pter quod achelous ve  
recundia confusus fugit & in aquis latuit.  
vnde dicit in littera. Achelous amnis. i. ille  
flumius fronte turbatus p̄pter ablationem  
cornu ipse mersit in ripis ora pudibūda q̄  
latuit pre pudore in ripis.

**S**trauit anthem lubicis arenis. Dic po  
nit nonum laborem dicens. hercules strauit  
. i. occidit Anthem illum gigantē arenis  
libicis. id ē in arenis libie regionis. **V**bi  
notandum q̄ Antheus erat gigas & terra  
progenitus cuius erat talis virtus q̄ si a  
liquando ex fatigatione debilitaretur tactu  
terre statim recuperabat vires. Qui cum ex  
erceret magnam tirannidē in libia aduenit  
hercules. & congressus cum eo diu simul



luctabantur. Cum autem Antheus senti-  
ret se debilitari sponte cecidit in terram &  
sic resupsit vires quod hercules cognoscens  
ipsum a terra eleuauit & supra pectus suum  
ipsū tenendo oppressit quousque spū exalaret.

**C**acus euandri faciam iras. Dic ponit deci-  
mum laborem. **V**bi notandum qd cacus  
fuit monstrum euomens ignem per os cuius  
pater fuit fulcanus. manebat aut cacus in  
monte auentino spolians & occidens homi-  
nes & furto plurimum insitens. Cum aut  
hercules veniret de hispania ducens secum  
multos boues. cacus quosdam boues hercu-  
lis furabatur & traxit eos in antrum suum  
retrosum per caudas ne furtum pateret. cū  
aut hercules queret boues p mugitū vni-  
us bonis puenit ad antrum caci. quo extracto  
ipsum interfecit cuius morte placata est ira  
euandri quem idem cacus multum offende-  
rat. unde dicit. Cacus suple morte sua quas  
passus est ab hercule faciam. i. compescuit  
iras euandri quē cacus multū offenderat.

**Q**uosque compressus foret altus orbis. Dic po-  
nit undecimum laborem herculis. **V**bi  
notandum qd in archadia erat quidam aper  
deuastans totam regionem quem cum her-  
cules agitarer. aper sibi insultans humeros  
herculis spuma maculauit quem apū tan-  
dem interfecit. unde dicit. Detiger. i. aper  
gerēs setas notauit. i. maculauit humeros  
herculis suple spuma vel salua quos hume-  
ros altus orbis foret. i. erat compressus. qā  
vt statim patebit. Hercules humeris suis  
celum sustulit.

**V**ltimus celum labor inreflexo. Dic poit  
duodecimum & vltimū laborem eius. **V**bi  
notandum qd Atlas fingitur fuisse quidā  
gigas supportans celum humeris suis hic  
fatigatus rogauit herculem vt celū suppo-  
naret quousque ipse respiraret quod & Her-  
cules fecit & per hoc celum meruit. unde di-  
cit. Vltimus labor herculis fuit qd sustulit  
.i. supportauit celum collo inreflexo. i. incli-  
nato & rursus meruit celum tanq̃ precius  
vltimi sui laboris.

**I**te nunc fortes vbi celsa magni. Dichorta-  
tur pbia ad imitationem p̃dictorum fortium

viroz. d. **I**te nunc fortes resistentes ad-  
uersitatibus. ite illic vbi ducit via celsa. i.  
ardua magni herculis. que est via virtutū  
& via magni exempli ad aggrediendū for-  
tia. & tunc inuebitur contra tardos & vici-  
osos. d. Cur vos inertes. i. homines sine ar-  
te sicut homines desidiosi cur nudatis ter-  
ga. i. dorsa vestra fugiendo labores & aduer-  
sa. nam tellus. i. terrena concupiscentia su-  
pata donat homini sidera id est celum quia  
supata terrena concupiscentia efficitur ho-  
mo dignus celo quod est locus deozū & spi-  
rituum. Nam secundum **A**restotelem p̃mo  
celi & mundi. Omnes eum locum qui sursum  
est deo attribuunt & barbari & greci quis-  
cunq̃ putat deos esse. de quo loco dicit **P**la-  
to in fedrone. viri speculatiui videntes secu-  
dum vitam contemplatiuam celestes sedes  
recipiunt in quibus felicitate deozū potiū  
tur. qua felicitate nos faciat particeps ies-  
us cristus qui est deus super omnia benes-  
dictus in secula seculorum Amen.

**Explicit liber quartus.**

**Incipit quintus.**

**Prosa prima.**

**D**ixerat oracōisq̃ cursum. **D**ic  
incipit quintus liber Boetii de  
consolatione pbie. cuius hec est  
prima prosa. in qua philosophia  
vult soluere quedam dubia suam determina-  
tionem consequentia de fato & providentia.  
videtur enim ex dictis qd casus non sit qā si  
omnia sunt promissa ita qd nihil eueniat pre-  
ter ordinem providentie diuine videtur qd  
nihil casualiter eueniat. qz casus importat  
euentum inopinatum. **I**tem videtur ex di-  
ctis qd liberum arbitrium non sit quia om-  
nia disponuntur secundum ordinem fatalis  
necessitatis. liberum autem arbitrium neces-  
sitatem excludit. videtur ergo si ponitur p̃  
vidētia & fatum qd omnino excludatur libe-  
rū arbitriū. pbia g̃ in p̃senti libro inquit  
vtz casus sit & qd sit. & inquit vtz liberū  
arbitrium sit ponendo argumenta quibus  
liberum arbitrium cum providentia diuina  
non videtur posse stare. post hoc ponit fal-  
sam solutionem quorundaz quā improbat



& ponit propriam quam rationibus confirmat  
& de eternitate determinat & alia plura sic  
patebit. Et dividitur iste liber in undecim  
partes quia sex sunt prose & quinque metra  
eius. que partes & que in ipsis determinant  
patebunt in processu libri. In prima prosa  
determinat de casu. & primo Boetius tan-  
git acta philosophice commendans eius exhortationem  
factam & mouet questionem de casu. Secun-  
do philosophia excusat se ab eius determinatione &  
Boetius illam excusationem remouet. Tercio  
philosophia determinat de casu. secunda  
ibi. Tum illa festino. Tercia ibi. Tunc illa  
morem. Primo dicit. Philosophia dixerat  
hec predicta & vertebat cursum orationis  
id est sermonis ad tractanda quedam alia  
atque expedienda. Tunc ego Boetius inquit.  
O philosophia recta est tua exhortatio facta  
& propterea est dignissima autoritate. sed quod  
tu dudum dixisti sexta prosa quarti libri  
questionem de providentia implicatam esse  
pluribus alijs scilicet questionibus ego ex-  
perior re. id est realiter. quero enim an ar-  
bitreris casum omnino aliquid esse super in-  
rerum natura & quidnam arbitraris esse  
casum super in rerum natura. Notandum  
per hoc quod dicit Boetius dixerat. innuit phi-  
losophiam iam expediuisse que ad sui specu-  
lationem spectabant & ita determinasse prin-  
cipalem huius libri intentionem & philosophia ver-  
tebat cursum orationis. id est orationem curren-  
tem. quia oratio philosophice non impedi-  
tur ignorantia docentis nec tarditate dicen-  
tis. hanc orationem vertebat ad quedam alia  
tractanda. que autem fuerunt illa Boetius  
non exprimit quia forsitan sua opinione mi-  
nus erant desideranda vel forsitan quantum ad  
propositum extranea. Notandum quod di-  
cit exhortationem philosophice fuisse rectam. quia  
philosophia hortabatur ad virtutes & ad contemptum  
fortunorum talis autem exhortatio que fit  
ad bonum persequendum & malum fugiendum  
recta est. & dicit exhortationem philosophice esse dignis-  
simam autoritate. quia quod a sapientibus  
dicitur autoritate sapientis dignum reputatur.  
Tum illa festino inquit. Dic philosophia excusat  
se de huius opinionis vel questionis deter-

minatione. & Boetius illam excusationem  
remouet. d. Philosophia inquit ego festino absol-  
uere. id est perficere debitum promissionis & as-  
perire tibi viam quam reueharis ad patriam.  
Hec autem que tu queris de casu & si pro  
quamvis sunt perutilia cognitu. id est cognitione  
tamen paulisper auersa sunt a tramite. id est  
via nostri propositi. & dicit paulisper quia  
non sunt totaliter auersa sed aliquatulum  
elucidant premissa & est verendum id est ti-  
mendum ne tu fatigatus deus. id est questionibus  
extraneis non possis sufficere ad metiendum  
id est transeundum rectum iter. dicit Boe-  
tius. O philosophia ne illud vereare. id est non time-  
as quia hoc fuerit mihi loco quietis agnos-  
cere ea quibus maxime delector & cum omni  
ne latus. id est omnis circumstantia tue dispu-  
tationis mihi constiterit fide indubitata ni-  
hil est quod ambigatur de sequentibus. Notandum  
quod dicit qua via reueharis patriam.  
hic patriam vocat beatitudinem quam pri-  
us inuenire docuit. illa autem per que ho-  
mo peruenit ad ipsam sunt virtutes de quibus  
Boetius intendebat agere non in hoc li-  
bro sed in ultimis libris musice sue agendo  
de musica humana. intentionem autem suam  
non complevit. quia a rege Theodorico  
morte preuentus fuit.

Tum illa morem inquit. Dic philosophia determi-  
nat de casu soluendo premissas causas & ques-  
tiones. primo soluit primam an casus sit. se-  
cundo secundam quid sit casus ibi. Licet igitur.  
Primo ostendit quid significetur per  
nomen casus ponendo opinionem quondam.  
Secundo improbat illam opinionem ibi.  
Quis enim. Primo dicit. Obsecro ego geraz  
tibi morem. id est confirmabo me voluntati tue  
& simul sic est exorsa. id est sic incepit si aliquis  
diffiniat quo ad nomen dicens casum esse  
euentum productum motu temerario. id est im-  
promiso & nulla connexionem causarum. Ego  
philosophia affirmo casum sic omnino nihil esse &  
decerno. id est iudico vocem casus propterea esse  
inanem preter significationem rei subiecte. si-  
cut hec vox chimera inanis est. Notandum  
quod quicquid questio si est. precedat questionem  
quid est. secundum quod questio quid est. querit



de quidditate rei quia quid est rei nulli debetur nisi enti tamen questio quid est querens de quo quid est nominis est prima cognitio. & ideo ex quo quid est nominis oportet scire de aliquo si est propter hoc philosophia ad querendum de casu utrum sit vel non accipit quod quid est quod significatur per nomen & dicit. Si aliqui dicunt casum esse euentum temerarium sine omni causa productum ego video vocem casus esse inanem tanquam sibi nihil correspondeat in re.

**¶** Quis enim cohercente. Dic philosophia improbat opinionem istam ostendens casum nihil esse secundum eam. secundo soluit questionem secundum rei veritatem ibi. **A**restoteles meus. **P**rimo ponit unam rationem. secundo aliam ibi. **N**am nihil. Antiqui dicebant quod casus est euentus temerarius. id est improvisus. Contra hoc arguit philosophia sic. ubicumque omnia sunt promissa ibi nihil est temerarium. sed omnia que sunt promissa sunt a deo. ergo inter ea que sunt nihil est temerarium. Hanc rationem breuiter innuit in littera dicens. Quis enim locus ullus potest esse reliquus. id est relictus temeritati. id est improvisi deo cohercente cuncta in ordinem secundum promissum. quasi dicat nullus.

**¶** Notandum quod omnia a deo sunt promissa. cuius ratio est. Quorumcumque deus est causa omnia talia promissa sunt a deo. sed deus est causa omnis entis ergo omnia entia a deo sunt promissa. Quod autem deus sit causa omnis entis patet. quia ab ipso dependet celum & tota natura ut patet ex duodecimo methaphisice.

**¶** Nam nihil ex nihilo existere. Dic ponit aliam rationem probantes quod casus non potest esse sine omni causa productus sicut dicebant antiqui. & arguit sic. Quod est ex nihilo nihil est. sed quod ex nulla causa est ex nihilo est. ergo quod ex nulla causa est nihil est. sed secundum antiquos casus est ex nulla causa quia est productus sine omni connexionem causarum. ergo casus nihil est. unde dicit in littera. Vera sententia est cui nemo unquam veterum refragatus est. id est contradixit sed ex nihilo nihil existere. quoniam illi antiqui illam propositionem ex nihilo ni-

hil existere iecerint. id est posuerint quasi quoddam fundamentum non de operante principio scilicet de deo creatore quia ille ex nihilo aliquid fecit. sed intellexerunt hoc de materiali subiecto. id est de tota natura fundata in materia & exponit seipsum dicens. hoc est de natura omnium rationum. id est de materia que est subiectum formarum naturalium. Sed si aliquid oriatur ex nullis causis id videtur esse ortum ex nihilo. sed hoc fieri nequit ut aliquid oriatur ex nihilo ergo non est possibile casum esse huiusmodi. id est talem qualem paulo ante diffinimus secundum antiquos quod sit euentus temerarius sine connexionem causarum. Quid ergo dicendum est de casu quod Boetius. Est ne nihil in rerum natura quod iure possit appellari casus vel fortuitum vel est aliquid tametsi per quoniam lateat vulgus cui ista vocabula conueniant. **¶** Notandum quod hec propositio ex nihilo nihil existere vera est in comparatione ad causam particularem que in sua actione presupponit materiam tamen in comparatione ad causas universalem que est causa totius entis non est vera. unde dicimus deum omnia creasse ex nihilo & fide tenemus. sed antiqui de isto modo productionis per creationem non loquebantur sed primo modo. unde **A**restoteles primo philosophorum. Impossibile est aliquid fieri ex his que non sunt. de hac enim opinione conveniunt omnes qui de natura sunt.

**¶** **A**restoteles meus inquit in philosophis. Dic philosophia soluit questionem de casu. & primo ostendit eam esse solutam ab **A**restotele & ostendit modum eius. secundo declarat quod casus licet non habeat causas per se habet tamen causas per accidens ibi. **H**ec sunt igitur. **P**rimo dicit. **A**restoteles meus id est doctrina mea nutritus & deditus diffinit casum in philosophis id est in secundo philosophorum breui ratione & propinqua veri id est veritati & querit Boetius. Quonam inquam modo dicit philosophia. Quociens aliquid geritur id est fit gratia cuiuspiam rei id est alicui rei & aliud contingit quibusdam de causis quod quod intendebatur illud vocat casus ut si aliquis causa colendi agri fodiens humum inueniat



pondus auri & fossus hec inuentio auri cre  
ditur fortuitu. i. a casu accidisse vtz p sed  
talis euentus casualis non est de nihilo. i.  
de nulla causa sicut dicebat diffinitio anti  
quor. nam euentus casualis habet pprias  
causas quaru concursus inopinatus & im  
promisus suple ab eo qui aliquid fecit causa  
alterius rei videtur operatus esse casu. nisi  
enim cultor agri foderet humum que suple  
fossio est vna causa inuentionis auri & nisi  
eo loco depositor obmisisset. i. abscondisset  
pecuniam suam que est alia causa inuentio  
nis auri aut non esset inuentu. **Notandu**  
q casus fm **Aristotelem** est quando ali  
quid fit propter aliquem finem. vt fossio  
agri ppter seminationem si aliquid aliud  
euenit ex quibusda causis preter hoc quod  
intendebatur hoc est casus vt inuentio the  
sauri casualis est que non intendebatur a  
fossore agri. **Ex** quo patet q inuentio the  
sauri est casualis non ideo q non est pro  
missa a deo. sed quia non est premissa ab homi  
ne. & ita casus nihil est quo ad deum sed est  
aliquid quo ad hominem preter cuius intentio  
nem & promissionem euenit.

**Dee** sunt igitur fortuiti cau. **Dic** ostendit  
phia q licet casus habeat causas non tñ ha  
bet causas per se sed per accidens dicens.  
**Dee** igitur sunt cause fortuiti compedi. i.  
fortuiti euentus quod fortuitu compedium  
prouenit ex causis obuijs & confluentibus  
non ex intentione gerentis. non enim ille  
qui aurum obruit vel qui agrum exercuit  
.i. fodit intendebat vt ea pecunia reperiret  
sed vt dixi. preter gerentis intentionem  
euenit hunc fodere quo ille obruit pecuniam  
& occurrit suple inuentio pecunie. **No**  
tandu q causa efficiens non agit nisi mo  
ueatur a fine. **Finis** aut non mouet nisi se  
cundu q est in intentione. & ideo respectu  
illius effectus qui est in intentione agens  
est causa per se sed si aliquid contingat in  
actione preter intentionem agentis illius  
agens est causa per accidens & sic casus.  
quia contingit preter intentionem agentis  
non habet causam agentem per se sed per  
accidens.

**Licet** igitur diffinire. **Dic** philosophia sol  
uit secundam questionem ostendendo quid sit  
casus. **Concludit** ergo diffinitionem eius  
ex iam dictis dicens. **Licet** igitur diffinire  
casum esse euentum inopinatum ex causis  
confluentibus in his que gerunt ob aliquid  
aliud. **Tunc** ostendit quo effectus casualis  
cadit sub ordine providentie. dictu est em  
q casus prouenit ex causis confluentibus.  
**Q** aut cause confluant hoc prouenit ex or  
dine providentie. **Vnde** dicit. **Causas** ve  
ro concurrere & confluere facit iste ordo.  
scz fatalis procedens inemutabili conexione.  
scz causarum qui descendens suple ordo de  
fonte providentie cuncta disponit suis tem  
poribus & locis. **Notandu** q diffinitio ca  
sus est bona q per eam casus distinguitur  
ab alijs. p q hoc dicitur. casus e euentus inopi  
natus excludit effectus necio eueniens.  
vel vt frequenter sicut solem oriri vel homi  
nem nasci cum quinque digitis in vna manu  
**Talia** em non eueniunt casualiter & inopi  
nate. per hoc quod dicitur ex confluentibus cau  
sis excluditur casus primo modo dictus qui  
fm antiquos ponebatur produci ex nulla  
conexione causarum. per hoc aut quod dicitur in  
his que geruntur ab aliquid aliud. per hoc  
excludit a casu casualitas per se. casus em  
& fortuna sunt cause per accidens & fiut pter  
intentionem agentis.

**Metz** primu quinti libri.

**Q**vis achamenie scopulis. **Istud**  
est primu metru illius quinti qd  
dicitur metrum elegiacu. & primum  
metrum est dactilicum exametru. secundu  
est trochaicu penthametru vel dactilicum  
penthametru. **In** quo phia ostendit quom  
modo euentus casualis se habet ad providen  
tiam diuinam. **Est** aut materia exempli.  
q tigris & eufrates sunt duo flumina ab eode  
fonte procedentes qui postea ab invicem diui  
duntur & si itez concurrant necesse est na  
ues & alia que per ista flumina deferuntur  
concurrere qui quidem concursus prouenit  
inquantu reguntur de cursu istorum fluminoz.  
& tamen est preter intentionem istorum qui  
regunt naues. eode modo concursus causarum



casualis quous sit preter intentionem ipsorum agentium tamen concurrunt secundum defluxum ordinis fatalis ex regimine diuine providentie & quous nobis ignorantibus ordinem diuine providentie videatur aliquid casuale & fortuitum tamen in comparatione ad deum omnia sunt ordinata & promissa. Unde dicit in littera. **T**igris & eufrates resoluunt se vno fonte scopulis. i. ex concauitatibus rupis achimemie. i. montis parthie ubi scilicet in parthia fugax pugna versa spicula. i. sagittas figit pectoribus sequentum. Est enim consuetudo parthorum quod fugiendo pugnant sagittando a tergo contra insequentem. & mox. i. post paruum spacium tigris & eufrates dissociantur abunctis aquis supple alijs & si dicti fluminum iterum coeant. i. conueniant & reuocentur in vnum cursum. confluat. i. oportet confluere illud quod vnda alterius vadi. i. vtriusque fluminis trahit. i. secum ducit & conuenient pupes & trunci vulsi. i. eradicati flumine. i. per flumen & vnda mixta. i. confluens implicet. i. implicabit fortuitos modos quia vnda faciet concurrere fortuitu naues & truncos quos tamen vagos casus. i. casuales euentus regit ipsa declina terre. i. depressio terre dans viam flumini & defluxus ordo lapsi gurgitis. i. currentis aque regit illos vagos cursus & ita est de euentu casuali respectu providentie. unde dicit. **S**ors. i. casus vel fortuna que videtur fluere permissis habentibus. i. sine regimine illa patitur frenos. i. regimina & meat. i. transit ipsa lege. i. per ipsam legem diuine providentie. **N**ota quod scribitur in **Genesi**. **T**igris & eufrates sunt flumina quorum ortus est in paradiso. **S**ed **Hieronymus** auctoritate **Salustii** dicit quod ortus tigris & eufratis demonstratur in armenia. i. in parthia cui videtur **Boetius** consentire **Beatus autem Augustinus** super **Genesim** ad litteram istam contrarietatem concordat dicens. **I**llud contingit in istis fluminibus quod in alijs experimur scilicet quod aliqui absorbentur a terra & iterum oriuntur & hoc sepe potest contingere. **I**deo de ortu ipsorum fluminum diuersa possunt dici. **Q**uando enim **Moyyses** dicit in **Genesi**. quod ori-

antur in paradiso potest intelligi de prima origine eorum. sed quod dicitur ab alijs quod aliter oriuntur potest intelligi de ortu eorum secundario. **N**otandum quod parthia est regio quedam que alio nomine dicitur Achimemia vnde dicuntur homines parthi qui vincunt hostes suos fugiendo sagittas a tergo mittendo & sic amor vincendus est fugiendo. **V**nde poeta dixit. **Q**ua specie Martis cedit victoria parthis. **C**ipras ea parte simili quod vincit arte. **C**ipras. i. venet que colebatur in cipro. **E**t **Pauper Henricus**. **P**roscribas igitur gladijs & fustibus ipsius supple amorem. **E**t fugiendo fuga quem fuga sola fugat.

**P**rofa secunda quinti libri.

**A**nimaduerto inquam. **I**de incipit secunda profa huius quinti in qua incipit determinare de conuenientia liberi arbitrii ad providentiam diuinam. **E**t primo querit an liberum arbitrium possit stare cum providentia diuina. & probat liberum arbitrium esse. secundo ostendit quomodo diuersificatur in diuersis. & tercio ostendit actus liberi arbitrii cadere sub providentia diuina. secunda ibi. **S**ed hanc. tercia ibi. **Q**ue tamen. **P**rimo dicit. **A**nimaduerto inquam. i. cognosco quomodo casus stat cum providentia & ita consentio sicut dixisti & querit **Boetius**. **E**st ne vlla libertas arbitrii in hac serie causarum sibi herentium. an fatalis catena. id est fatalis necessitas constringit motus. id est affectus humanorum animorum. **T**unc probat liberum arbitrium esse dicens. **L**ibertas arbitrii est non obstante predicta conuexione causarum neque enim fuerit. i. esse poterit vlla rationalis natura quin libertas arbitrii eidem assit & accipitur hic rationalis natura large pro omni eo quod habet cognitionem intellectivam. probat autem quod omni nature rationali insit liberum arbitrium dicens. **I**llud quod potest naturaliter uti ratione id habet iudicium quod discernat vnum quodque igitur per se discernit fugienda & optanda. **Q**uod autem quis indicat optandum id petit. i. prosequitur & refugit illud quod estimat fugiendum quare quibus inest ratio



illis inest libertas volendi & nolendi. pot  
ergo sic ratio formari. **O**mnino quod potest  
viti ratione habet iudicium cognoscendi fu  
gienda & optanda. sed quod quisque iudicat  
optandum prosequitur & quod iudicat fu  
giendum hoc refugit. ergo omne quod potest  
viti ratione habet libertatem volendi & no  
lendi. **N**otandum quod dicit illud quod viti  
ratione habet iudicium quo discernat unus  
quodque hoc dicit ad differentiam iudicii na  
turalis quod est in brutis quo non iudicat  
unumquodque agendum sed aliquid particulare.  
sicut omnis non iudicat de quolibet fugiendo  
sed tantum de lupo. & apes non habent in  
dustriam ad faciendum aliquod opus nisi  
ad fauos mellis. sed iudicium rationis est de  
quolibet que agunt. **N**otandum quod dicit quod  
habens rationis iudicium per se iudicat prose  
quendum vel fugiendum. licet enim bruta  
quodammodo cognoscant fugienda vel pro  
sequenda non tamen per se quia non sunt  
causa iudicii. **H**omo autem non solum co  
gnoscit finem & ordinata in finem. sed co  
gnoscit ea universaliter. per modum colla  
tionis & per modum filogisticum. etiam homo  
suum iudicium iudicat & discernit. quia intelle  
ctus est virtus conuersa super se.

**S**ed hanc non in omnibus. **D**ic ostendit  
philosophia quomodo liberum arbitrium  
diuersificatur in diuersis scilicet in angelis & ho  
minibus dicens. **H**anc scilicet libertatem arbitrii  
non constituo esse equam. id est. equalem in om  
nibus quia maior est in substantiis diuinis  
quam in hominibus. **N**am superius & diuinis sub  
stantiis inest perspicax iudicium. id est. infal  
libile iudicium & inest eis incorrupta volun  
tas. id est. inflexibilis ad malum & in eis est pre  
sto. id est. parata efficax potestas optatorum.  
quia non est in eis impedimentum execu  
tionis. **A**nimas vero humanas necesse est  
esse liberiores quando conseruant se in spe  
culatione diuine mentis. minus vero libe  
re sunt cum dilabuntur ad corpora. id est. ad curas  
rerum corporaliu & adhuc minus libere sunt  
cum colligantur terrenis artibus. id est. affectibus  
quibus minus resistere possunt passionibus in  
surgentibus. **E**xrema vero. id est. maxima est

seruitus animarum quando dedite viciis ce  
ciderint a possessione proprie rationis qua  
regi. id est. dirigi deberent in agendo. **N**am ubi  
id est. postquam anime deiecerint oculos rationis  
& intellectus a luce summe veritatis ad in  
feriora & tenebrosa. id est. ad terrena & carna  
lia mox caligantur. id est. obscurantur nube  
inscie. id est. ignorantie & turbantur pernici  
osis affectibus. id est. passionibus quibus accedendo  
& consentiendo adiuuant. id est. augmentant  
seruitutem quam sibi inuexere. id est. induxe  
runt & anime viciosorum sunt quodammodo  
captivae propria libertate. **N**otandum quod  
liberum arbitrium est libertas iudicandi &  
exequendi res. vel secundum **B**oetium su  
per primo periarmentias. liberum arbitrium  
est de voluntate iudicium animi nullo ex  
trinseco aut violenter cogente aut violenter  
impediente nullo cogente ad faciendum quod  
displicet nullo impediente ne fiet quod pla  
cet. **N**otandum quod liberum arbitrium in  
duobus consistit. in libertate iudicandi & in  
libertate exequendi iudicata. primum scilicet  
libertatem iudicandi impedit ignorantia.  
sed libertatem exequendi impedit impoten  
tia executionis & corruptio voluntatis.  
**Q**uandoque enim possumus bonum perficere  
tamen voluntate corrupta vicio non perficimus.  
**I**n substantiis autem separatis non est igitur  
ignorantia iudicandi nec impotentia perficiendi  
nec corruptio voluntatis. ergo in eis est mas  
xima libertas arbitrii. **I**ntelligentie enim in  
nullo falluntur. ergo habent perspicax iud  
icium & nunquam volunt nisi bonum. ergo in  
eis est incorrupta voluntas & possunt perfici  
cere quicquid desiderant. ergo in eis est ef  
ficax potestas optatorum. **N**otandum quod  
quidam dixerunt fuisse de intentione **P**la  
tonis animas humanas simul esse creatas  
in celo & postea descendere in corpora & in  
eis detineri tanquam in vinculis secundum illos gra  
dus libertatis animarum humanarum quas  
ponit in littera sic distinguuntur scilicet quod  
anime cum sint in celo create in contemplatio  
ne diuine mentis sunt maxime libere cum  
autem desiderio corporum incipiunt descendere  
ad corpus sunt minus libere cum autem iam



sunt colligate corporibus adhuc sunt minus libere. sed minima libertas est in eis quando subduntur vicibus. ista tamen expositio non tenet secundum veritatem. ideo aliter exponitur quod illas animas necesse est esse liberiores que contemplationi divine inserviunt ut anime virtuosorum & contemplatiuorum quorum conversatio in celis est. Ille autem sunt minus libere que dilabuntur ad corpora. id est que descendunt ad curam rerum temporalium sicut sunt practici qui negotiantur circa bona corporalia ad communem utilitatem dispensanda. adhuc minus libere sunt anime que terrenis artibus colligantur. id est que descendunt ad curandum proprium corpus & propriam utilitatem. minime autem libere sunt que subduntur vicibus ratione amittunt. viciosus enim non vni tantum domini est servus sed tot dominorum quot viciorum. secundum beatum Augustinum.

**Que tamen ille.** Sic ostendit philosophia quod actus liberi arbitrii cadunt sub providentia divina quia propter hoc quod divina cognitio se extendit ad omnia dicens. **Que omnia dicta** quo ad diversos gradus libertatis & quo ad omnes actus inde provenientes cernit ille intuitus providentie divine cuncta prospiciens & queque predestinata disponit suis meritis reddendo bonis bona & malis mala. & hoc confirmat autoritate greca que sonat in latino. **Omnia videt deus & omnia audit.** vel secundum alios sonat. **Deus illustrat omnia clarius quam sol.** **Notandum** quod licet divina providentia ab eterno omnia prospexerit non tamen propter hoc necessitatur liberum arbitrium ad faciendum bonum vel malum. quia secundum Aristotelem tercio ethicorum. **Homo est dominus suarum operationum a principio usque ad finem.** & ergo secundum merita operationum liberi arbitrii recipit penam vel premium.

**Metrum secundum quinti libri.**

**P**ro clarum lumine phebū. Istud est metrum secundum huiusmodi quinti quod dicitur archiloicum ab invectore. dactylicum a pede predominante. in quo

phibia commendat excellentiam divine cognitionis in comparatione ad solem materiam dicens. **Homerus oris melliflui.** id est dulcis eloquentie canit. id est describit phebū id est solem clarum puro lumine. forsitan enim **Homerus fecit librum de claritate solis.** qui scilicet sol non valet prorumpere. id est penetrare intima viscera. id est profunda terre & pelagi. id est maris. **Infirma.** id est debili luce radiorum haud sic. id est non sic habet se conditor magni orbis scilicet deus sed ipse sua cognitione penetrat omnia cum nihil possit ipsum latere huiusmodi scilicet conditori tuenti. id est respicienti cuncta ex alto celo terre sibi resistunt nulla mole. id est magnitudine sicut obsistunt radiis solis nec etiam nox obscura obstat sibi atris nubibus immo in uno ictu mentis. id est in unico mentali intuitu cernit que sunt quantum ad presentia que fuerunt quantum ad preterita que veniunt quantum ad futura queque conditor quia respicit omnia solis tu poteris dicere verum solem. **Notandum** licet deus omnia cognoscendo prevideat. etiam illa que fiunt ex libero arbitrio voluit tamen quasdam creaturas esse liberi arbitrii. quia hoc magis decet divinam bonitatem. sicut enim melius & nobilius est regnum in quo non tantum serviunt regi a servis sed etiam a liberis quam ubi tantum serviunt a servis. **Sic melius erit regnum dei & decentius ex hoc quod sunt aliquae creature libere serviētes.** sicut homo & angelus. **Quasi eēnt** sole creature similiter operantes cuiusmodi sunt omnes creature preter hominem & angelum que ex determinatōe nature necessitantur ad sua opera.

**Prosa tertia quinti libri.**

**U**m ego en inquam. **Sic incipit** tertia prosa huiusmodi quinti in qua **Beotius** obicit contra predicta ostendens non posse simul stare providentiam & liberum arbitrium. **Et primo premitit** quod dicta possunt habere dubitationem. secundo ponit rationem dubitationis ibi. **Nimum inquam.** **Primo dicit.** **Tum pro tunc finis** predictis ego **Beotius** inquam o phibia rursus ego confundor difficiliore abiguntate



Et querit plia. Quenam est ista ambiguitas iam em coniecto. i. indico qbo tu perturbare. i. pturbaris. **N**otandū q coniectare est ex aliquibz signis aliquid putare & sic plia coniecit per locum a communif accidentibz dubitationem. **B**orē qz commuiter quicunq loquebatur de promidētia & libero arbitrio dubitabant de compassibilitate eoz.

**N**imium inquam. **D**ic Boetius exprimit suam dubitationem ostendens providentiā & liberum arbitrium esse incompatibilia. **P**rimo facit hoc. secundo excludit quasdam vias quibz aliqui conabantur de fendere providentiā ibi. **Q**uid igitur. **A**d probandum. ergo incompatibilitatem predictoz ponit tres rationes. secūda ibi. **A**d hec. **t**ercia ibi. **P**ostremo. **P**rimo ponit primam rationem. secundo excludit quandam solutionem eius ibi. **N**eg enim. **P**rimo dicit. **N**imium videtur adversari & repugnare deum prenoscere vniuersa & esse vllum libertatis arbitrium. qz autem ista repugnant probat. **N**am si deus prospicit cuncta neq vllō modo falli potest necesse ē euenire illud quod providentia prouiderit esse futurum quod si non eueniret falleret providētia. **Q**uare si ab eterno non modo. i. nontantum facta hominum sed etiam consilia & volūates prenoscit nulla erit libertas arbitrij sed omnia euenirent de necessitate. **Q**z autem deus sua providentia omnia precognoscat declarat. **N**eq em poterit existere aliquod factum vel aliqua volūtas nisi quā presenserit. i. prescuerit prouidentia diuina nescia. i. non potēs falli nec possunt aliter euenire qz promissa sunt. **N**am si valent detorqueri aliozsum scilicet vt aliē eueniāt qz promissa sunt non erit iam firma presciētia dei sed poti⁹ erit incerta opinio quod indico nefas credere de deo. **N**otandum qz ex littera sic formatur ratio. **I**lla que prouidentur infallibiliter de necessitate eueniunt sed omnia prouidentur a deo infallibiliter. ergo omnia de necessitate eueniunt & sic perit libertas arbitrij. **N**otandum qz scientia dei non est opinio quia

opinio est eoz que sic & aliter se possunt habere ex primo posteriorum. **S**cientia autem est eorum que non possunt se aliter habere. ergo scientia dei non est dicenda opinio.

**N**eq em illam probō rationē. **D**ic plia excludit quandam responsionem que posset dari ad predictam rationem. & primo ponit eam. secūdo eā excludit ibi. **Q**uasi vero **P**rimo dicit. **N**eq enim probō. i. approbo illam rationem. i. responsionem qua quidam credunt se posse dissoluere difficultatem questionis. **A**mant enim non ideo quid esse venturum quoniam providentia prospexerit illud esse venturum sed potius econuerso quoniam quod futurum est illud non posse latere providentiā diuinā quasi dicat euentus rei est causa prescientie & nō econuerso & ideo ex euentu debet concludi necessitas prescientie non econuerso scdm eos. **E**t isto modo necessariū est hoc quod concluditur de euentu relabi in contrariam partē scilicet vt quod concluditur de euentu hoc concludatur de presentia. **N**eq enim necesse est contingere que prouidentur fm eos sed que futura sunt necesse est prouideri.

**N**otandum qz prior ratio pretendebat. qz omnia futura de necessitate eueniāt quia deus futura infallibiliter prouidet. **r**esponso aut quorundā dicit contrarium. dicit em non ideo qz deus prouidet futura nec ideo eueniunt sed qz ventura sunt. ideo deus ea prouidet.

**Q**uasi vero. **D**ic excludit istam responsionem dicens. **I**sta responsio pcedit quasi laboraretur querēdo cui⁹ rei causa sit presciētia vtruz sit causa necessitatis futuroz vel vtrū necessitas futuroz sit causa prouidentie sed nos nitamur. i. laboramus hoc demonstrare scz necessariū esse euentum rerum prescitarum quoquo modo. i. quocunq modo se habeat ordo causarū. **E**t si p qm⁹ prescientia non videatur inferre necessitatem eueniendi rebo futuris quod declarat in exemplo dicens. **S**i aliquis sedeat necesse est opinionem esse verā que coniectat eum sedere & econuerso si de aliquo



vera sit opinio q̄ sedet necesse est eum sede-  
re. igitur in utroq; scz in opinione & sedē-  
te est necessitas in hoc scz in sedente est ne-  
cessitas sedēdi. in altero scz in opinione est  
necessitas veritatis sed non idcirco quisq;  
sedet suple causaliter quomā vera est opi-  
nio quia veritas opinionis non est causa  
sessionis sed hec scz opinio potius est vera  
qm̄ precessit quempiam. i. aliquem sedere.  
& ita causa veritatis ex altera parte proce-  
dit tamen in utroq; est cōmunis necessitas  
& eodem modo contingit arguere de promi-  
dentia & de his que promidentur. **V**nde di-  
cit. patet. i. manifestum est ratiocinari de  
promidentia & de rebo futuris. **N**am& si p̄  
quamuis idcirco promidentur quomā fu-  
tura sunt non tamen ideo eueniunt quomā  
promidentur nihilomin? tamen necesse est  
a deo vel ventura provideri vel promissa e-  
uēire ita q̄ utroq; parti inest necessitas  
qm̄is alteri causalitas quod solū satis est  
.i. sufficit ad perimendā libertatē arbitrii.  
**N**otandū q̄ responsio ista quā inuit in  
littera videtur fuisse ipsi? **O**rigenis qui su-  
pra epistolā ad **R**o. sic dicit. **N**on p̄pterea  
aliquid erit quia illud deus scit futurum.  
sed quia futuruz est ideo scitur a deo ante q̄  
fiat. quod tamen potest intelligi dupliciter.  
**V**no modo q̄ euentus rei sit causa presciē-  
tie fm̄ rationem consequentie & sic respon-  
sio est vera. **A**lio modo potest intelligi q̄  
euentus rei sit causa prescientie fm̄ existē-  
tiam & sic est falsa. & hoc modo improbat  
b̄a **B**oetio. **P**rimo ergo ostēdit **B**oeti? q̄  
ista r̄sio non est ad propositum. secundo  
ostendit q̄ non includit veritatē ibi. **J**am  
vero.

**J**am vero. **D**ic philosophia ostēdit q̄ ista  
responsio includit falsitatem quia ponit q̄  
aliquod tpale sit causa etermi. dicūt em̄ q̄  
res future sint causa p̄visionis eterne. vñ  
dicit. **J**am vero preposterū est. i. peruersū  
est ut euentus rerum temporalium dicatur  
esse causa eterne prescientie quod dicitur  
in ista responsione. **V**nde subdit. **Q**uid est  
aliud arbitrari deum. ideo providere futura  
quomā sunt ventura q̄ putare que olim

acciderint. i. ipsa futura esse causaz summe  
promidentie. q. d. nihil est aliud dicere.

**N**otandū q̄ nullū temporale est causa  
etermi sed potius econuerso. **I**ndignius  
enim non est causa dignioris eoq; causa di-  
grior est effectu. tpale aut est indignius  
etermo sicut corruptibile incorruptibili. er-  
go &c.

**A**d hec sicuti cū quid esse scio. **D**ic ponit  
scdā r̄sionem ad pbandū scdā cōclu-  
sionem dicens. **A**d hec suple predicta addē-  
da est hec ratō sicuti cū scio esse quid. i. alis  
quid necesse est ipsuz esse ita cū novū quid  
futurum necesse est idipsū esse futurum. sic  
igitur fit. i. contingit ut euentus rei p̄scite  
nequeat emitari. **N**otandum q̄ ratio sic  
potest formari. sicut se habet scientia respe-  
ctu scibilis presentis sic prescientia respe-  
ctu effectus futuri. sed cū scio in presenti  
aliquid esse necesse est ipsum esse. ergo cuz  
prescitur aliquid futurū esse necesse est ipsū  
futurū esse. sed deus prescit omnia futura.  
ergo necrio euēiunt & sic itez tollitur li-  
bertas arbitrii.

**P**ostremo si quid aliquis. **D**ic ponit ter-  
ciam rationem ad idē dicens. **S**i quis  
existimet aliquid esse aliorum. i. alter q̄  
res se habeat illud non modo. i. nontantum  
non est scientia. sed est fallax opinio lon-  
ge diuersa a veritate scientie quare si alis  
quid ita futurū est ut eius euentus non sit  
certus & necrius quomō illud poterit pre-  
sciri euenturum. quasi diceret. nullo modo.  
**C**uius rationem assignat dicens. **S**icut  
ipsa scientia est impermixta falsitati sic il-  
lud quod concipitur ab ea non potest alit̄  
esse q̄ concipitur q̄ si posset aliter se habe-  
re tunc scientia posset esse falsa. **V**nde sub-  
dit ista est causa quare scientia caret men-  
dacio q̄ necesse est vnamquāq; rem ita se  
habere sicut scientia comprehendit eam se  
habere. **N**otandum q̄ ratio quā intendit  
est ista. **Q**uicunq; existimat rem aliter esse  
q̄ est eius existimatio est falsa & non est  
scientia sed fallax opinio. ḡ si deus prescit  
aliquod futurum esse & si ipsum non neces-  
sario euēit sicut presciunt prescientia dei



non erit scientia sed fallax opinio. ergo futura a deo praesumpta necesse eueniunt & sic perit liberum arbitrium.

**Quid igitur.** Dic phia improbat modos quibus aliqui nituntur saluare providentiam. & primo querit quomodo possit saluari providentia divina improbando duos modos quibus aliqui conabantur ipsam saluare. **Secundo** ponit tertium modum similiter ipsum improbando. **secunda ibi.** **Quod si apud.** primo dicit. **Quid igitur dicemus?** Quoniam modo dici potest quod deus presciscat hec futura incerta. **Primo** modus est ut dicatur deum ea que promittit indicare infallibiliter quibus possint non euenire sed id est inconueniens. quia tunc falleretur sua promittentia. **Vnde** dicit. Nam si deus censeret. id est indicet euenire infallibiliter que etiam possibile est non euenire fallitur supple deus quod non modo. id est non tantum nefas est sentire de deo sed etiam nefas est voce proferre. **Secundus** modus est ut dicatur deum providere futura indeterminate sicut futura sunt. sed isto modo providentia dei non est certa. **Vnde** dicit. Si deus discernit ista futura esse que promittuntur indeterminate sicut sunt ut scilicet cognoscat ea eque. id est equaliter posse fieri vel non fieri que est ista prescientia que nihil certum nihil stabile comprehendit. quasi dicat. talis promittentia nulla est & quid hec prescientia differt ab illo vaticinio ridiculo **Tyresie** qui dicebat. quicquid dicam hoc erit vel non erit. **Quo** etiam. id est in quo divina providentia persistit. id est prevalebit humana opinione si indicat incerta sicut homines ea quorum euentus est incertus. quod. id est in nullo differt. **Notandum** quod cum **Tyresias** vidisset duos serpentes simul coire proiecito baculo ipsos separavit ab invicem & mutatus fuit in mulierem. post septennium iterum serpentes coeuntes baculo separavit & mutatus fuit in virum. Cum autem orta fuisset dissensio inter **Jovem** & **Iunonem** an maior esset delectatio in coitu viri quam mulieris. electus fuit **Tyresias** in iudicem qui expertus erat sortem utriusque sexus. Cum autem diceret maiorem esse delectationem mulieris **Jus**

no commota excecavit ipsum. **Jupiter** autem sui misertus in recompensam amissi visus dedit sibi spiritum vaticinandi. Fuit autem hec sua vaticinatio. quicquid dicam erit vel non erit. Si ergo deus non aliter presciscet futura indeterminata nisi quod erunt vel non erunt non differret sua prescientia a prescientia **Tyresie** que quod est ridiculosum.

**Quod si apud illum rerum.** Dic ponit tertium modum conantium saluare providentiam. Et est ut ponamus omnia euenire de necessitate & auferamus liberum arbitrium. **Primo** ergo ponit istum modum. **secundo** ostendit que inconuenientia sequantur ad ipsius ibi. **Quo** semel. **Primo** ergo concludit istum modum dicens. Quod si apud illum certissimum fontem omnium rerum nihil potest esse incertum certus est euentus eorum que ipse firmiter presciscaverit futura. Quare nulla erit libertas humanis consiliis & actionibus quas divina mens sine errore falsitatis cuncta prospiciens alligat & constringit ad unum euentum. **Notandum** quod nulla mutatio cadit circa fontem omnium rerum quia cognitio eius non potest esse incerta. etiam si esset incerta esset imperfecta & diminuta. si ergo est certa respectu futurorum necesse ut est omnia futura presciscata a deo necessario eueniant.

**Quo semel recepto.** Dic ponit inconuenientia que sequuntur si auferatur liberum arbitrium. Et primo ostendit que inconuenientia sequuntur ex parte hominum. **secundo** que ex parte dei. **tercio** que ex parte coniunctionis hominum ad deum. **secunda ibi.** **Quo** nihil. **tercia ibi.** **Igitur nec sperandi.** Inconuenientia ex parte hominum sunt si non sit liberum arbitrium frustra proponuntur hominibus pene vel premia & iniuste puniuntur mali & premiuntur boni. nec erunt vicia nec virtutes in hominibus sicut nec in aliis que agunt necessitate nature & non libertate animi. **Vnde** dicit. **Quo** semel posito scilicet ut negetur liberum arbitrium liquet. id est manifestum est quantus occasus. id est quanta destructio humanarum rerum consequatur. **Frustra** enim proponuntur bonis premia &



malis pene ita statuta & leges humane er-  
runt inutiles que penas & premia statuunt  
que nullus motus animorum liber ac volun-  
tarius meruit & illud videbitur iniquissimum  
omnium quod nunc indicatur equissimum scilicet  
puniri improbos & remunerari probos quos  
ad alterutrum. i. ad probitatem vel improbi-  
tatem non amittit propria voluntas sed cogit  
certa necessitas futuri. igitur virtutes &  
vicia non erunt quicquam sed potius erit mi-  
xta & indiscreta confusio omnium meritorum.  
scilicet bonorum & malorum. **N**ota quod omnes  
virtutes & vicia oriuntur ex libera electione  
boni & mali & similiter puniatio & remuneratio  
fiunt propter liberam actionem boni vel ma-  
li. Si ergo tollitur libertas arbitrii non erit  
libera electio nec libera actio bonavele mala.  
& per consequens nulla erit virtus & nullum  
viciū & iniuste malus punietur cum ex  
necessitate malum operetur & iniuste bonus  
premiatur cum ex necessitate operetur bonum  
quod est absurdum dicere.

**Quo nihil sceleratius.** Dic ostendit incon-  
ueniens quod sequitur ex parte dei scilicet quod deus  
erit auctor malorum. **V**nde dicit. Cum omnis  
ordo rerum ducatur ex providentia divina  
& si nihil liceat libere fieri ex humanis con-  
siliis sit. i. sequitur ut vicia nostra referan-  
tur in auctorem omnium supple deum quo ni-  
hil sceleratius excogitari potest quam deum di-  
cere auctorem malorum quod tamen necerium  
est ablata libertate. **N**otandum quod defectus  
in operatione qui defectus non est in  
potestate rei ut emittetur necerio est ab agē-  
te & a producente. Si ergo actio volun-  
tatis nostre non est libera defectus actio-  
nis secundum voluntatem reducetur in deum. &  
sic deus erit causa defectuum nostrorum quod est  
absurdum.

**Igitur nec sperandi aliquid.** Dic ponit inco-  
uenientia que sequuntur ex coniunctione ho-  
minis ad deum quod tolleretur actus depre-  
candi & actus sperandi quibus maxime con-  
iungimur deo. unde dicit. Igitur si tollitur  
liberum arbitrium nec ulla ratio est speran-  
di aliquid nec deprecandi inter deum & ho-  
mines. Quid enim quisque deprecetur vel speret

si series inflexa connectit omnia optan-  
da. quasi dicat. frustra fieret utrumque igitur  
auferetur illud vinculum commercii scilicet sperandi &  
deprecandi inter deum & homines. vocat  
autem spem & deprecationem commercium quod  
istis mercamur omnia beneficia. **V**nde sub-  
dit. siquidem precio iuste humilitatis homo  
promeretur inestimabilem vicem. i. re-  
tributionem diuine gratie qui modus de-  
precandi solus est quo homines videntur  
posse colloqui cum deo & coniungi. inac-  
cessibili luci supple deo priusquam homo impe-  
tret quod petit. prius enim preces porrigis  
mus quam effectum petitionis consequamur quod scilicet  
spes & deprecatio si nihil credatur homini vi-  
riam recepta. i. concessa necessitate futurorum  
quid erit quo coniungi possumus illi  
summo principi rerum. quasi dicat. nihil.  
quare necesse erit genus humanum disse-  
ptum. i. disiunctum suo fonte. i. a suo prin-  
cipio supple a deo fatiscere. i. deficere uti  
paulo ante cantabas in sexto metro quar-  
ti libri. **N**otandum quod actus deprecandi  
spectat ad intellectum & est oratio secundum Jo-  
hannem damascenum ascensus intellectus  
ad deum vel in deum quo quidem actu insinua-  
mus deo indigentiam nostram non quod deo  
per insinuationem nostram aliquid inno-  
tescat quod prius ignorauerit. sed ut nos  
ipsa insinuatione utendo consideremus in his  
esse recurendum ad diuinum auxilium. **A**ctus  
autem sperandi pertinet ad voluntatem quod eius ob-  
iectum est bonum futurum per istum actum ad-  
heremus deo tanquam perfecto principio boni-  
tatis immitentis eius auxilio ad consequendum  
bonum quo indigemus. sed si huiusmodi bonum  
necerio eueniret vel impossibile esset  
euenire uterque actus tam deprecandi quam spe-  
randi esset inutilis.

**Metrum terciū quinti libri.**

**O** Venam discors federa rerum. Dic  
incipit terciū metrum huius quinti  
quod dicitur adonicum. vel secundum  
alios archilogycū ab inuentore. dactylicū  
a pede predominante. In quo facit exclama-  
tione in super impassibilitate. que appa-  
ret in providentiam & liberū arbitrium



150  
Et primo querit quare sint incompaffibilia cum per se considerata fint poffibilia. ſcdo ponit reſponſionem ad hoc. tercio cōtra reſponſionē obicit. quarto obiectionē ſoluit. ſecūda ibi. **An nulla.** tercia ibi. **Sed cur tanto.** quarta ibi. **Aut cum mentem.** Pri mo dicit. **Quenam diſcors cauſa reſoluit.** i. ſeparat fēdera. i. concordias rerum ſcilicet prouidentie diuine & liberi arbitrii ne com patiātur ſe ſimul. aut quis deus tāta bella ſtatuit duobus veris vt ſingula vera que carptim. i. ſigillatim vel diuiſim accepta conſtant. id eſt permanent eadem tamen mixta. i. coniuncta nolunt iugari. i. copu lari ſe inuicem compatiendo. Tunc ponit reſponſionem dicēs. **Q**uod iſtis duobus veris ſcilicet prouidentie & libero arbitrio nulla eſt diſcordia. ſed apparentia diſcordie proue nit ex debilitate noſtri intellectus. **V**nde dicit. **An eſt nota ſolutionis nulla eſt diſ cordia veris ſed ſemper certa coherēt ſibi ſed mens noſtra obruta.** i. oppreſſa membris cecis. i. cecantibus animam illa nequit igne. i. ſplēdore oppreſſi luminis ſcilicet in tellectus noſcere ſubtiles nexūs. i. coniun ctiones rerum que videntur diſcordare.

**N**otandum ſi conſideremus prouidentia diuinam per ſe poſſibile eſt eam eſſe ſi con ſideremus liberum arbitrium per ſe etiam poſſibile eſt eum eſſe. vt patet ex dictis. **Sed ſi cōſiderem?** vtrūq; ſimul tūc videtur incompaffibilia ſicut patet ex rationibus ſu perioribus. ſm veritate autē bene ſe compa tiūtur. ſed nobis nō apparet. qz intellectus noſter oppreſſus mole corporis non poteſt ſe eleuare in hōi cognitionē. **N**am ſm ſa pientē. **C**orpus quod corrūpitur agguat animā & terrena habitatio opprimit ſenſū multa cogitantē.

**Sed cur tanto flagrat amore.** **H**ic philoſo phia obicit cōtra ſolutionē. **S**i em anima ignorat iſtas ſubtiles coniunctiones vnde eſt qd deſiderat eas ſcire cū nihil ignotum poſſit deſiderari. vnde dicit. **Sed cur ania flagrat.** i. ardet tanto amore. id eſt deſides rio reperire notas tectas. i. notificationes latentes veri. id eſt veritatis. **S**cit ne mēs

illud quod ipſa anxia. i. ſolicita appetit noſſe. quaſi dicat. non. quia nullus appetit ſcire illud quod ſcit. & hoc eſt quod dicit. **Q**uis laborat ſcire nota. q. d. nullus. oportet igitur dicē qd nesciat. & tunc ſequitur al iud inconueniēs. ſcilicet qd anima deſideret illud quod nescit. vñ dicit. **S**i nescit illud quod petit quid petit. i. deſiderat mēs ceca. i. ignorans. **Q**uis em nescius optet quicq; **Q**uis enim poteſt ſequi nescita. aut quis ne ſcius poteſt noſcē quo inueniat ſuple illud quod querit. & quis nescius poteſt noſcē formam repertam. quaſi dicat. nullus.

**N**otandum qd dictum eſt in reſpōſione qd anima ignorat compaffibilitatem prouidentie & liberi arbitrii. ſed deſiderat eam ſcire. **C**ontra hoc arguit ſic. **N**ullus appetit ſcire quod ſcit. **S**i anima deſiderat ſcire aliquid vel ignorat illud vel ſcit. ſi ſcit ergo nō deſiderat ipſum ſcire. quia nullus ap petit ſcire quod ſcit cum omnis appetitus ſit ratione carētie. **S**i autē ignorat illud quod deſiderat quomodo ignotū deſideratur cum voluntas non querat incogitum. ideo ſi ignorat nunq; cognoscet. **Q**uis enim igno tum inueniet. **S**i enim paterfamilias que reret ſeruum fugitiuum quem ignoraret poſſet ſibi multotiens occurrere qd ipſum non inueniret. ſicut dicit **L**incomēſis ſuper primo poſteriorū

**An cum mentem cerneret altam.** **H**ic ſoluit obiectionem. **V**bi notandum qd **P**lato poſuit animas eſſe in celo creatas & habere cognitionē omnium perfectaz ſed per lapſū ad corpora eam obliuiſci cognitionē rerum in particulari & retineri eam in vniuerſali & poſtea per exercitium recuperare cogni tionem rerum in particulari. **V**nde dicit ſic. **An eſt nota ſolutōis cum ania cernēt.** i. ſpecularetur altam mentem. i. profun dam mentem dei ipſa pariter. i. ſimul no uerat ſummam. i. vniuerſalem cognitionē & ſingula. i. ſingularem cognitionē rerum ſed nūc ipſa condita. i. tecta nube mēbroz non eſt oblita ſui per totum. i. totaliter. ſed ipſa tenet ſummam. i. cognitionem vniuerſalem rerum perbens ſingula. i. ſin



gularem cognitionem. igitur quisquis requirit. i. inuestigat cognoscere vera talis est neutro habitu suple vt perfecte cognoscat vel qd oīnō ignoret. **V**nde dicit. Nam neq̄ nouit scilicet ī speciali & perfecte illud qd querit nec penit? nescit omnia sed ipse meminit. i. in memoria habet summam. i. vniuersalem cognitionem quam retinēs consult suple actuali consideratione retractās. i. reuocās per studium alte. i. subtilis vis. i. prius in speciali cognita vt ipse querat addere oblitās partes partibz seruatis suple in memoria. **N**otandum qd scdm istam viam Platonis solueretur ratio pri? tacta vel anima scit quod desiderat vel nescit. dico qd nescit in speciali & in propria forma s̄ scit in vniuersali. & cum dicitur nullus desiderat notum. verum est sicut est notum in vniuersali tamē desiderat ipsū vt est ignotum in speciali. & cum dicitur. si ignorat nūq̄ inueniet & verum est si ignorat tam in generali q̄ in speciali. & si ignorat in potentia & in actu. sitamen scit in potentia & in vniuersali & ignorat actu & in propria forma potest ipsum inuenire & addiscere.

Prosa quarta vltimi libri.

**U**m illa vetus inquit. Hec est quarta prosa huius quinti in qua philosophia incipit dissoluere questionē de compassibilitate providentie & liberi arbitrii. & primo tangit difficultatem huius questionis & causam difficultatis & tangit modum procedendi circa eius solutionē. secundo dissoluit eam ibi. **Quero enim.** **P**rimo dicit. hec querela. id est questio hec de providentia est vetus & est vehementer agitata. id est pertractata a Marco tullio cum distribuit. i. diuidit diuinationem. i. in libro diuinationum vbi diuidit diuinationem in suas species n̄ solum hoc sed tibi ipsi est res multum diu q̄sita. **S**ed haud quāq̄. i. non alicubi ab vllō vestry satis diligenter & firmit̄ expedita cui? caligine. i. difficultatis causa est qd motus. i. actus humane rationis non potest admoeri. i. applicari ad simplicitatem diuine providē-

tie que si vllō modo queat excogitari nihil relinquetur prozsus ambigui. quod scilicet rationem & causam difficultatis ita demū patefacere & expedire temptabo si prius expendero. i. declarauero ea quibz tu moueris. **N**otandū qd questio de providētia diuina & libero arbitrio est omnium questionum difficilima de qua multi antiquorū dubitabant & nonnulli modernorū prop̄ eius difficultatem lapsi sūt quam Tullius in libro diuinationum pertractans & non valēs dissoluere eius difficultatem negās penitus providētiā & prescientiam futurorum a deo in predicto libro diuinationum. **Q**uero enim. **H**ic philosophia accedit ad solutionē questionis & primo discutit motiua Boetii. secundo soluit dubitationem siue questionem ibi. **Quoniam igitur.** **C**irca primum sciendum qd duo fuerūt motiua Boetii principalia circa hanc questionem. **P**rimum qd videtur necrūm si deus preuidet futura quod necrū eueniat. **S**ecundum motiūm qd futura quorū euentus est incertus sicut sunt futura contingētia non pnt a deo certa provideri. **P**rimo ergo pertractat primum motiūm. secūdo secūduz ibi. **S**ed hoc inquis. **P**rimo ostendit qd si deus preuidet futura non propter hoc necessario eueniunt. **S**ecundo mouet dubitationem ibi. **S**ed qui fieri potest. **P**rimo ostendit qd ex prescientia dei non infertur necessitas libero arbitrio. secundo ostēdit qd prescientia dei non sit signum necessitatis futurorum ibi. **S**ed prescientia. **C**irca primum sciendum quā prius improbant quādam responsionem qua quidam nitebantur impedire rationem ostendentem nō esse liberum arbitrium propter prescientiam diuinā quam responsionem hic refutauit ostendens eam aliquo modo esse bonā quia sufficienter impedit intentionem aduersarij. **N**am aduersarius ex nullo alio probat necessitatem futurorum nisi qd sūt prescīta a deo. cum igitur ex respōsione habeatur qd prescientia nullam causalitatem habet sup futura videtur sufficiēter onsum esse qd ea que procedunt ex libero arbitrio



non sunt necria. **P**rimo ergo ponit istam  
responsionē resumendo ei⁹ solutionē dicēs.  
**Q**uero em. **C**ur istam rationem soluentium  
putas minus esse efficacem que putat li-  
bertatem arbitrii non impediri a prescien-  
tia quia estimat prescientiam non esse cau-  
sam necessitatis futurorū. **Q**uā aut per istam  
responsionē impediat illatio necessitatis  
futurorū patet ex hoc. quia tu non trahis  
aliunde argumentum necessitatis futurorū  
nisi q̄ ea que presciantur non possunt non  
euenire. **S**i igit̄ prenotio. i. prescientia fu-  
turorū nullam imponit necessitatem rebo fu-  
turis. ut dicit responsio & tu etiā fatebare  
pauloante quid est. i. quid esse poterit q̄  
voluntarij exitus cogantur ad certū euen-  
tum & ita per istam responsionem excludi-  
tur necessitas futurorū & manifestat se in  
exemplo dicens. **V**t aduertat quid conse-  
quat̄ gratia positōis. i. exempli statuum?  
.i. ponam? per impossibile nullā esse presci-  
entiam futurorū. igitur hoc posito quantū  
ad hoc. i. quantum ad istam illationē qua  
ex p̄scientia concluditur necessitas futurorū  
ea que veniant ex arbitrio cogant̄ ne  
ad necessitatem. dicit **Boetius**. **M**imime.  
& p̄bia. statuum? itē esse providentiam.  
sed nihil necessarium iungere rebo futu-  
ris manebit ut opinor eadem libertas volū-  
tatis integra & absoluta ab omni necessita-  
te. **N**otandum q̄ p̄ior solutio impro-  
bata fuit bona & mala in hoc fuit bona. q̄  
posuit prescientiam non esse causā neces-  
sitis futurorū. **D**ixit enim. **I**deo futura  
eueniant non quia deus ea preuidet. sed in  
hoc fuit mala quia posuit futura esse causā  
prescientie dei. **D**ixit enim. quia futura sūt  
ideo deus ea preuidet. patz ḡ ex r̄sione an-  
tiquorū q̄ prescientia non est causa neces-  
sitis rebo futuris.

**S**ed prescientia inquires. **D**ic oñdit p̄bia  
q̄ prescientia diuina nō sit signum neces-  
sitis rebo futuris. **S**ecundo ostendit q̄ mo-  
dus probandi ex signo non est efficax ibi  
**J**am vero. **P**rimo dicit. **T**u inquires. id ē  
dicere poteris & si pro q̄m̄s prescientia nō  
sit necessitas eueniendi rebo futuris tamen

est signum ea necrio esse ventura. & ita ex  
prescientia potest inferri necessitas futu-  
rorum tanq̄ ex signo. **H**oc igitur modo po-  
nendo prescientiam esse signum necessita-  
tis futurorū constaret exitus. id est euent⁹  
futurorum esse necrios. etiamsi non fuisset  
precognitio quod probat ex natura signi  
dicens. **O**mnē nanq̄ signum tantum ostē-  
dit quid sit. i. manifestat illud cui⁹ est si-  
gnum sed non efficit qd̄ designat quare  
ut prenotionem. id est providentiam appa-  
reat esse signum necessitatis futurorum de-  
monstrandum erat prius nihil contingere  
non ex necessitate. i. omnia euenire necrio.  
alioquin si hec necessitas futurorum nulla  
est. nec illa prescientia poterit esse signum  
eius rei que non est. & ita non valet argu-  
ere necessitatē futurorū ex prescientia tanq̄  
ex signo. **N**otandum q̄ signum non est  
causa eius cui⁹ est signum sed tantum ma-  
nifestat signatū esse ut circulus nō est cau-  
sa venditionis vini sed tantum est signus  
venditionis. **S**i ergo prescientia esset signū  
necessitatis futurorum presuponeret futura  
esse necria. & sic ad ostendendum prescien-  
tiam esse signum necessitatis futurorum  
oportet prius ostendere futura necrio ēē  
futura anteq̄ prescientia esset signum ne-  
cessitatis futurorum alias prescientia esset  
signum alicuius rei que non est quod est  
absurdum.

**J**am vero. **D**ic ostendit modum probandi  
ex signo non ēē efficacez & dicit. **C**onstat  
.i. manifestum est rationem submixam. i.  
firmatam demonstratione eam nō esse ducē-  
dam ex signis neq̄ ex argumentis extrin-  
secus petitis. i. acceptis. sed firma ratio du-  
cenda est ex conuenientib⁹. i. ex proprijs  
& necessarijs causis. **C**um ergo predicta  
ratio processerit ex signo non est efficax  
& demonstratiua cum sit a posteriori. **D**e-  
monstratio autem que est potissima proba-  
tionum ipsa est a priori cum sit ex causis  
per se immediatis priorib⁹ & notiorib⁹. &  
protanto etiam demonstratio est filogism⁹  
faciens scire efficax ad probandum ex pri-  
mo posteriorum.



**S**ed qui fieri potest. Dic pbia mouet qñ-  
dam dubitationē & soluit eam. videt̃ em̃  
ex dictis sequi q̃ aliqua pñt presciri que  
tñ non necrio eueniunt. Si aut̃ non neces-  
sario eueniunt. possunt non euenire. & sic  
sequitur q̃ aliqđ prescitum a deo non eue-  
niat. **P**rimo ergo pbia dubitando de hoc  
querit dicens. Exquo ita est q̃ ea que sūt  
prescita non sunt necria. sed possunt non  
euenire qui. i. quomodo fieri potest vt ea q̃  
promidetur futura esse ñ eueniāt. Tunc sol-  
uit dubitationē dicēs. q̃ ñ negat̃ q̃ presci-  
ta ñ eueniāt. immo oportet dicere q̃ presci-  
ta eueniāt. sed tñ non eueniūt de necessitate  
**V**ñ dicit. quasi vero. quasi diceret. Ita  
dubitatio procedit quasi non credam? ea  
que promidētia prenoscit ñ esse vutura sed  
hoc ñ est verum. sed potius arbitremur il-  
lud scilicet q̃ licet futurum eueniat nihil tñ  
necessitatis habuisse in sui natura vt eueni-  
ret & manifestat in exemplo quō aliquid  
certe comprehenditur quod tñ non est neces-  
sarium dicēs. q̃ aliquid cognitum eueniat  
& tamen non necessario licebat q̃ tu hoc  
perpendas hinc. id est ex tali exemplo in-  
tuemur em̃ plura exempla oculis dum fi-  
unt. i. dum sunt in fieri sicut ea que viden-  
tur aurige facere in moderandis & flectēdis  
quadrigis &c. videm? ad hūc modum vt  
que fiūt in alijs actibz voluntarijs nūquid  
vlla necessitas compellit aliquod illoz ita  
fieri sicut oculis videtur. **D**icit Boetius.  
Minime & assignat rationem. Frustra em̃  
esset effectus artis si omnia mouerentur  
coacta & frustra esset ars flectēdi quadri-  
gam si necrio flecteretur. igitur illa que  
cum fiūt caret necessitate existēdi eadē sūt  
futura sine necessitate priusq̃ fiāt. Ex quo  
concludit q̃ quedam sunt ventura quorum  
exitus. i. euentus est absolutus ab omni  
necessitate. Et forsan aliquis dicerz ea que  
nunc fiunt non erant futura ante q̃ essent  
hoc excludit dicens. Nullum arbitroz esse  
dicturum q̃ que nunc fiunt euentura non  
fuerūt. hoc em̃ esset nimis irrationabile idō  
necrio concluditur q̃ hec etiam precoḡta  
habent euentus liberos. q̃ sicut sciētia pre-

sentium nihil importat necessitatis his re-  
bus que fiunt in presenti. sicut patet in ex-  
emplo predicto de regimine quadrigę. Ita  
presentia futuroz nihil importat necessita-  
tis his que ventura sunt. **N**otandum q̃  
futura in comparatione ad diuinam promi-  
dentiam sint necria necessitate conditiona-  
ta non tamen omnia sunt necria necessita-  
te absoluta. Multa enim habere eueniunt  
sicut ea que fiūt ab arte & a voluntate vt  
regimen quadrigarum. Si enim regimen  
quadrigarum necessario eueniret frustra  
esset ars regendi quadrigam. **N**otandū  
q̃ sicut res actu fiunt ita erunt future. sed  
quedam actu libere fiūt ergo erant libere  
future & per consequens non omnia sunt  
necessario futura licet necessitate conditio-  
nata in quātum comparatur ad promidētia  
diuinā non tamen in sui natura considerata  
necessario eueniunt necessitate absoluta. si-  
cut postea videbitur vbi distinguet dupli-  
cem necessitatem conditionatam & absolu-  
tam.

**S**ed hoc inquis. Dic pbia discutit moti-  
uum Boetij vtrum futura incerta sicut sūt  
contingentia possint certe presciri. Et pri-  
mo mouet dubitationem de hoc & tñgit ra-  
tionem dubitationis. **S**ecundo assignat  
causam erroris ibi. **C**ui? erroris causa est  
dicit primo. Sed tu inquis o Boeci hoc ip-  
sum dubitatur an possit esse vlla prenotio.  
i. presciētia illaz rez que non habent ne-  
cessarios exitus. i. euentus. hoc em̃ nullo  
modo videtur possibile. Cum em̃ vide ntur  
hec dissonare scz presciētia & contingentia.  
Tu enim putas si preuideatur contm-  
gentia necrio ipsa consequi. & si necessitas  
desit minime ea presciri & putas nil posse  
comprehendi presciētia diuina nisi certū  
Et si ea que sunt incerti exitus. i. euentus  
sicut contingentia si promidetur illa quasi  
certa tu putas illud esse caliginem opinio-  
nis non veritatem scientie & in hoc tu deci-  
peris cuius deceptōis causa est error tu?  
circa iudicium cognitionis. **C**redis enim  
diuersū esse ab integritate scientie alit̃ ar-  
bitrari rem q̃ sese habeat & in hoc erras.



**N**otandum qd qd nos non possumus futura contingencia certe precognoscere putamus similiter deum hoc non posse. res em̄ eodem modo se habēs diversimode a diversis potest cognosci. **V**nde cognoscere rem aliter qd se habet ex parte rei cognite non est scientia sed cognoscere rem aliter qd se habeat ex parte cognoscentis bene est scientia & sic futura contingencia licet in se sint incerta pnt tñ presciri a deo sine errore falsitatis.

**C**uius erroris causa est. **D**ic assignat causam erroris. **V**bi notandum qd causa erroris quare putam? futura incerta non posse certe presciri qd putatur qd facultas cognitionis sit fm facultatem rei cognite & non ipsius cognoscentis quod est falsum. **P**rimo ergo premitit huiusmodi causam erroris. **S**ecundo improbat ipsam ibi. **N**am ut hoc breui. **D**icit primo. **C**uius erroris causa est quia existimat qd omnia q quisq novit illa cognosci tantū ex vi & natura ipsorum que sciuntur & non ex vi cognoscentis quod totum est contra. i. per contrarium qd res magis cognoscuntur fm naturā cognoscentis. **O**mne em̄ quod cognoscit nō comprehenditur fm sui vim. i. fm modum sue nature sed potius fm facultatem cognoscentis. **N**otandum qd si cognitio esset fm facultatem rei cogite tūc res ab omnib eodē modo cognoscere & sic aliqd cōprehēdere eodē modo ab intellectu hūano & diuino quod falsum est qd que sūt incerta cōprehensione humana sunt certa cōprehensione diuina. cogitio ergo potius attenditur fm facultatem potentie cognoscentis ita qd qnto potentia est efficacior & certior tanto certior & limpidior rem cōprehendit.

**N**am ut hoc breui exemplo liqueat. **D**ic probat qd facultas cognitionis est fm facultatem potentie cognoscentis & non rei cognite. **P**rimo declarat hoc exemplis. **S**ecundo probat hoc idem per rationē ibi. **N**eq id iniuria. prima in duas. secundum duo exempla. secundū ibi. **I**psū qd. **P**rimo dicit qd cogitio sit fm facultatem cognoscentis liquet breui exemplo. nam visus

aliter cognoscit eandē corporis rotunditatem & alit̄ tactus. **I**lle em̄ visus manens emin? .i. a longinquo intuetur totū corp? simul iactis radijs visualib. **D**ic vero suple tactus coherens & coniunctus orbi. i. rotunditati & motus circa ipsum ambitū. i. circa corpus rotundum comprehendit eius rotunditatem partib. i. per partes.

**N**otandum qd innuit duplicem differentiam inter modum cognoscendi visus & tactus. **P**rima est qd visus a remotis existēs cognoscit aliquod corpus rotundum. **T**actus autem non cognoscit ipsum nisi coniunctus. **S**ecunda differentia est qd visus totum corpus simul comprehendit. tactus aut per partes. talis aut diversitas in cognoscēdo nō esset si res cognoscere ex sui natura cum eadē res manet in utraq cognitione. **N**otandum quidam dixerunt visionem fieri per emissionem radiorū visus alium ab oculis vsq ad rem visam. **S**ed hec opinio est contra **A**ristotē. visio em̄ non fit extra mittendo sed int? suscipiēdo. patiēte enim aliqua sensitivo fit ipsum videre scdo de anima. **D**ic aut loquit̄ opinione antiquorū cū dicit qd visus totū corpus intuetur iactis radijs.

**I**psū qd hominem. **D**ic ponit secundum exemplum in virtutib cognoscitivis subordinatis. **S**ecundo ostendit quomodo iste virtutes se habeant adinuicem ibi. **I**n quo illud. **P**rimo ergo declarat quomodo idem a diversis potentis diversimode comprehenditur dicens. sensus exterior aliter contuetur ipsum hominē aliter imaginatio aliter ratio aliter intelligentia diuina. **S**ensus enim exterior sicut visus indicat figuram hominis in subiecta materia. i. in sensibili materia. sed imaginatio solā figuram discernit sine materia. id est in absentia rei materialis. **R**atio vero hanc imaginationem transcendit & ipsam speciem. id est naturā specifocam hominis que singularib inest perpendit. id est discernit vniuersali consideratione. oculus vero. i. cōsideratio intelligentie est excelsior qd intelligentia diuina supergressā ambitum v



mueritatis qui existit in singularibus illas  
simplicem formam. scz ideam hominis que  
est in mente diuina contuetur acie. i. specu-  
latione pure mentis. **¶** Notandum qd primum  
exemplum fuit de virtutibus cognoscitiuis  
non subordinatis sic de visu & tactu. istud  
aut exemplum est de virtutibus subordina-  
tis que sunt quatuor. scz sensus exterior q  
inest omnibus animalibus. imaginatio q tm  
inest animalibus perfectis. ratio que tm est in  
hominibus. & intelligentia per quam intelli-  
git diuinam cognitionem. iste virtutes hnt  
diuersum modum cognoscendi eandem rem.  
scz hominem vt declarat in littera quod non  
esset nisi cognitio fieret fm facultate vir-  
tutum cognoscentium & non rei cognite.  
**¶** In quo illud maxime considerandum est.  
Dic ostendit phi quomodo predictae virtu-  
tes cognoscitiue se hnt adinuicem ostēdes  
qd quicquid potest virtus inferior potest  
etiam & superior & amplius. Et primo hoc  
ostendit de intelligentia respectu aliarum  
virtutum. Secundo ostendit idem de ratio-  
ne. secunda ibi. **Ratio quoq.** Primo di-  
cit. In quo. i. in ordine istarum virtutum  
illud est maxime considerandum qd vis con-  
prehendi superior amplectit in se infe-  
riorem qz virtus superior cognoscit omne  
illud quod inferior. Inferior aut non con-  
surgit ad superiorem ita vt apprehendat il-  
lud quod superior. quod manifestat in ex-  
emplo dicens. Neq em sensus aliquid vas-  
let apprehendere extra materiam & imagi-  
natio contuetur species vniuersales. i. mi-  
nus particulares sed ratio capit simplicē.  
.i. vniuersalem formam. **¶** Intelligentia at  
diuina quasi desuper spectans cu sit in sup-  
mo gradu cognitionis ipsa concepta forma  
ideali diiudicat etiam cuncta que subsunt  
illi forme vt cognoscendo ideam hominis  
cognoscit omnia que sunt in homine. sed  
eodem modo comprehendit ipsam formam  
quomodo nulli inferiori virtuti nota esse  
poterit. nam ipsa cognoscit vniuersum. i.  
vniuersalem formam rationis & figuram  
imaginationis & materiale sensibile quod  
spectat ad sensum exteriorem non vtens

ratione nec imaginatione nec sensu. sed  
prospiciens cuncta vno ictu metis. i. absq  
discursu cognoscit quod non facit ratio.

**¶** Notandum qd quia virtus superior vir-  
tutem includit inferiorem sicut tetragonū  
includit tragonum. vt patet secundo de ani-  
ma. ideo quicquid potest virtus inferior po-  
test & superior & magis quia modo magis  
vniuersali comprehendit quod inferior mo-  
do magis particulari. licet non econuerso.  
ideo que potest intelligentia humana com-  
prehendere potest & diuina intelligentia li-  
cet non econuerso.

**¶** Ratio qz cu quid vniuersale respicit. Dic  
ostendit idem de ratione qd sicut intelligen-  
tia comprehendit alias tres virtutes infe-  
riores sic ratio etiam comprehendit sub se  
alias duas virtutes scz imaginationem &  
sensem dicens. qd ratio concipit qui vniuer-  
sale non vtens imaginatione nec sensu &  
comprehendit imaginabilia & sensibilia  
vniuersali comprehensione. **¶** Hoc enim est  
ratio q ita diffinit vniuersale sue cōceptio-  
nis hō est animal bipes rationale que diffi-  
nitio cum sit vniuersalis notio. i. notificatio  
cum nullus etiam ignoret rem esse imagi-  
nabilem & sensibilem que hac diffinitione  
explicatur. Illa ratio considerat vniuersale  
non vtens imaginatione vel sensu sed ratio-  
onale conceptione. **¶** Tunc ostendit qd sicut  
ratio comprehendit imaginationem & sen-  
sum sic imaginatio sensum comprehendit  
dicens. imaginatio quoq tamē si pro qm  
sumpsit exordium ex sensu visendi & for-  
mandi figuras. tamen absente sensu exte-  
riori imaginatio collustrat id est cognoscit  
queq sensibilia non sensibili sed imagina-  
ria ratione indicandi. & tunc concludit di-  
cens. **¶** Vides ne igitur quomodo cuncta po-  
tius vtantur sua. i. appria facultate in cog-  
noscendo q facultate eorū q cognoscuntur.  
**¶** Notandum qd licet ratio in comprehendēdo  
suum vniuersale non vtatur imaginatione  
& sensu tamen in actu suo presupponit ima-  
ginationem & sensum quia nihil est in in-  
tellectu nisi fuerit in sensu. **¶** Similiter licet  
imaginatio in sua operatione non vtatur



sensu tñ presupponit sensus fuisse in actu qd fantasia quā hic vocat imaginatōnem est motus factus a sensu fm actum ex secūdo de anima.

**N**eq id inuaria. **H**ic cōfirmat dictum suū per rationē dicens. Illud scz res cognoscitur non fm sui naturā s fm naturā cognoscentis illud non contingit inuaria. i. irrationabiliter. **N**am cum omne iudicium cognitōnis sit actus & operatio iudicantis. i. potentie cognoscitiue necesse est vt quisq cognoscens perficiat suam operam. i. suam operationem cognoscendi non ex aliena potestate. scilicet rei cognite sed ex propria potestate. i. ex virtute cognoscentis. **N**otandum qd ex hā formatur talis ratio. Omnis actus & operatio sequitur conditionē illius potentie cuius est actus & operatio. sed iudicare siue cognoscere est actus & operatio potentie cognoscentis & non rei cognite. ergo iudicare & cognoscere sequitur modum & conditionem potentie cognoscentis & non rei cognite.

**M**etrum quartum quinti libri.

**Q**uondā porticus attulit. **I**stud ē metrum quartum huius quinti qd dicitur gliconicum ab inuatore. coriambicum a pede predominante. **I**n quo metro improbat opinionē stoicorū ex qua videtur sequi contrarium dictis suis. **F**uit em opinio stoicorū qd cognitio intellectiua solum perficeret ex hoc qd corpora exteriora suas similitudines imprimant in mentem ita vt mens solum se habeat in ratione patientis & res extra in ratione agentis. **E**x quo sequit cum patiens trahat ad naturam agentis & non econuerso qd cognitio sequeretur naturam rei cognite & non naturam cognoscentis quod est contra dicta. **P**rimo g ponit opinionem stoicorū. scdo improbat eam ibi. **S**ed mens. **P**rimo dicit. Quondā porticus attulit senes suple stoicos qui dicebantur senes propter maturitatem morum. senes inquam nimium obscuros suple in sententijs qui stoici credāt sensus & imagines. i. rerum sensibilibus formas imprimi mentibus ex corporibus ex-

ternis. i. exterioribus & posuerunt corpora illa eo modo imprimere imagines mentibus vt quondam mos fuit alicui scribenti scelerē stilo figere pressas litteras equore. i. in planicie pagine que pagina nullas prius notas habeat. **N**otandū qd stoici dicuntur a stoa grece quod est porticus latine qd athenis in manifestissima portico & alijs locis publicis stoici disputare solebāt illi posuerunt animam tantum habere se in ratione patientis respectu rerum exteriorū & quia cognitio magis videtur sequi virtutem actiuam qd passiuam. ideo fm eos cognitio potius debet attendi fm facultatē rei cogite que est actiua qd anime cognoscentis que est passiuā.

**S**ed mens si proprijs vigens. **H**ic improbat hanc opinionem. **S**ecundo ponit suam veritatem ibi. **H**ec est efficiens. **P**rimo g deducit ad plura inconuenientia istam opinionem dicens. **S**z si mens vigēs nihil explicat proprijs motibus. i. si nullam actionē propriam habet sed tantum iacet patiens subdita notis. i. similitudinibus corporum & si ipsa reddit id ē representat cassas imagines rerum. i. similitudines inuicem speculi. i. ad modū speculi. **T**unc querit unde viget hec notio. i. hec cognitio animis qd aia est cernens omnia non tamen corporalia s etiam incorporea. **N**otandum qd primū inconueniens est. **S**i cognitio intellectiua fieret per solam impressionem corporum in anima tunc non esset virtus per quam anima cognosceret incorporea quia per solā impressionem corporum tantum cognosceret corporalia. nunc autem manifestū est. qd etiam incorporea cognoscit. **A**liud inconueniens ponit dicens. **S**i anima tantū est passiuā queris anime singula prospicit. i. iudicat aut queris anime cognita diuidit aut diuisa recolligit aut queris anime legens. i. apprehendens alternum iter componendi & diuidendi nunc inserit caput summis. i. generalissimis ascendendo a specialissimis ad generalissima colligendo multitudinem & nunc decidit vel decedit fm aliam litteram. i. cadit in infima. i. in



infima. i. in specialissima pcedendo a genes  
ralissimis ad specialissima diuidendo. Tum  
.i. tandem anima referens. i. comparans se  
sibi redarguit falsa veris. i. per vera.

**N**otandū q ex hā talis formatur ratio.  
Illa anima non est tm passiva sed activa  
que indicat. componit & diuidit & vera fal  
sis redarguit. sed anima intellectiva est  
huiusmodi. ergo maior nota est. quia indi  
care. componere. diuidere. redarguere vi  
dentur esse operationes actiue. minor appa  
ret anima indicat inter verū & falsum com  
ponit predicatum cum subiecto. aliquā diui  
dit predicatū a subiecto & falsas opiniones  
redarguit.

**H**ec est efficiens magis. Hic pbia ponit  
veritatem dicens. Hec mens est magis cau  
sa efficiens que est causa longepotentior  
q illa que modo materie. id est similitudinē  
materie patitur notas impressas. & qz ali  
quis crederet q in anima nulla esset passio  
ideo subdit quedā passio pcedit opationes  
anime in vno corpore excitans & mouens  
vires animi ad operandum vt quando lux  
ferit oculos tunc patitur visus. vel cū vox  
instrepit. i. insonuit auribus tūc patit̃ aus  
ditus. & tandem vigor mentis excitus. i.  
excitatus vocans species quas intus tenēs  
ad similes motus applicat eas notis exte  
ris. i. similitudinibus exterioribus & miscet  
.i. applicat imagines exteriores corporū for  
mis. i. speciebus introsum. i. in anima reco  
ditis. **N**otandum q Boetius hic utitur  
sententia platonica que ponit species rerū  
a principio naturaliter inditas anime. sed  
anima sopita est in corpore ita q non intel  
ligit p eas nisi excitef p immutationē sen  
suū exteriorū. excitata at euocat spēm simi  
lem illi quam sensus exterior impressit &  
applicando eam rei exteriori. sic intelligit  
per eam. ad hanc intentionem etiā loquit̃  
lincomiensis primo posteriorū dicens. Ratio  
in nobis sopita non agit nisi prius per ope  
rationes sensuū quibus admiscef fuerit exp  
recta. **N**otandū q ex hā videtur q intel  
lectus possibilis intelligendo etiam sit acti  
uus cum sit causa efficiens. vt dicit in lra.

Aristoteles autem tercio de anima vult q  
intelligere sit pati & q intellectus nullam  
habet naturā nisi q est possibilis vocatus.  
Ad hoc dicunt aliqui q quia anima com  
prehendit tam intellectū possibile q agens  
tem. ania est actiua immo causa effectiua  
intellectionis ratione intellectus agētis s  
est passiva ratione intellectus possibilis. vel  
dicendum q intellectus possibilis est potē  
tia passiva saltem quo ad primum eius ac  
tum cum intelligere sit pati. sed omnis po  
tentia passiva de necessitate requirit poten  
tiam actiuam que reducat ipsam ad actus  
Tale autem actiuum nō potest esse res cor  
poralis extra cum agens sit prestantius  
passio ideo tale actiuum ex parte anime erit  
intellectus agens cuius operatio est facere  
potentia intellecta actu intellecta ita q a  
rebo extra virtutem intellectus agentis im  
primet aliquid intellectui possibili per qd  
in actum intelligendi reducitur. Non est  
ergo intentio Boetij negare quā mens sit  
passiva ratione intellectus possibilis s vult  
q mens siue anima magis habeat efficien  
tiam in intellectione q sit passiva ab ipis  
corporibus extra & per consequens efficien  
tia intellectus nō debet attribui rebo extra  
quod erat de intentione stoicorū.

Prosa quinta quinti libri.

**Q**uod si in corporibus sentiendis.

Hec est quinta prosa huius quinti  
libri. in qua probat specialiter di  
uinā cognitionem esse fm modum cognos  
centis & non rei cognite. Secundo osten  
dit insufficientiam eorū qui ex nostro mo  
do cognoscendi improbant providentiam  
diuinā ibi. Quid igit. Primo facit quod  
dictum est. Secundo infert duas conclusi  
ones ibi. Hac itaq. Primo dicit. Si in  
sentiendis. i. in cognoscendis corporibus ani  
mus noster nontantum insignitur. id est  
afficitur passione corporis sed ex sua vi iud  
icat passionem subiectam corpori ita q in  
cognoscendo sequitur propriū motum quā  
qualitates obiecte forinsecus afficiant.  
.i. immutēt instrumenta. i. organa sensu  
um & passio corporis antecedit vigorem



agentis animi que passio prouocet actum mentis in se & excitet formas intrinsecus quiescentes. **S**i hoc est in animo nostro multo magis ea q̄ absoluta sunt cūctis affectionibus. i. qualitibus corporum. Sicut intelligentie separet & precipue deus illa in discernendo n̄ osequit̄ obiecta extrinsecus sed expediunt. i. perficiunt actū sue mētis. i. operatōem intellectiua m̄ naturam pp̄am.

**N**otandum q̄ ex lra potest sic argui. Si id de quo minus videtur inesse inest & de quo magis. sed minus videt̄ q̄ animus noster in cognoscendo sequat̄ motum suū & non rei cognite & tamen sequit̄ facultatem sue cognitōis. ergo multo magis intelligentia diuina sequitur in cognoscendo pp̄um motum sue cognitōis q̄ ipsius rei cognite.

**H**ac itaq̄ ratōne. Dic infert duas conclusiones ex premissis dicens. Ex quo cognitio sequitur naturam cognoscentis & non rei cognite & cū cognoscentia sint diuersa fm naturam oportet diuersis cognoscentibus conuenire diuersas cognitōes. **V**nde dicit. **H**ac itaq̄ ratōne quia cognitio sequitur naturam cognoscentis multiplices cognitōes cesserunt diuersis ac differentibus substantiis. sensus em̄ solus destitutus alijs cognitōibus cessit animantibus immobilibus qualia sunt conche maris & quecumq̄ nutriuntur herentia saxis. imaginatō vero cessit mobilibus beluis que mouentur motu progressiuo quibus videtur inesse affectus id ē appetit̄ fugiendi malū vel appetendi bonū. **R**atō vero per quam comprehendimus vniuersale tantum est humani generis sicut intelligentia est diuini generis. **T**ūc ponit secundam conclusionem q̄ illa cognitō est notior & nobilior que non solū apprehendit pp̄um obiectum sed etiam obiecta aliarum noticiarū. i. cognitōnum. **V**nde dicit. Quod fit vt ea notio. i. cognitio prestat̄ id ē nobilior sit ceteris q̄ suapte natura id est pp̄a natura non mō. i. nōtātum mō pp̄um obiectum cognoscit sed etiam cognoscit subiecta ceterarū noticiarū. **N**ota circa p̄mā conclusionem q̄ cū actus & opatōes diuersificent̄

fm diuersitatem agentium & operantium sequit̄ si agentia & opantia sint diuersa q̄ habeant diuersas opatōes & cognitiones pp̄ quod sensus sine alijs cognitōibus cessit animalibus immobilibus & accipitur hic sensus stricte pro apprehensione sensitua que solum immutat̄ ad p̄ntiam sensibilis. **S**ic em̄ distinguit̄ contra imaginatōem que nō tantū apprehendit rem presentem sed etiam absentem. **N**otandum circa secundam conclusionem q̄ quecumq̄ potētia plura cognoscit. videtur esse prestantior ea que cognoscit pauciora. **S**i ergo aliqua potentia cognoscit pp̄um obiectum & cum hoc obiecta aliarū potentiarū inferiorū sicut ē intelligentia diuina & non conuerso sequitur q̄ potentia supior plura cognoscens sit nobilior inferiori.

**Q**uid igitur. Dic p̄bia ostendit insufficiētiā eorū que ex modo cognoscendi nostro improbant diuinam p̄videntiam. **S**ecundo hortat̄ nos ad considerandum modum diuine cognitōis ibi. **Q**uare in illis. **P**rimo manifestat insufficiētiā eorū p̄ simile. secūdo applicat illud simile ad p̄positum ibi. **S**imile est. **S**imilitudo autem quam intendit talis est. **S**ensus & imaginatio sunt cognitiones inferiores q̄ ratio. **S**i ergo sensus & imaginatio vellent iudicare modum cognoscendi rationis ex modo cognoscendi proprio & dicere q̄ vniuersale nihil esset quod ratio apprehendit vel si verum esset iudicium rationis vel esset particulare & sensibile ratio vero diceret contrarium. **M**anifestum est q̄ nos qui vigem⁹ vtracq̄ cognitione potius assentiremus rationi iudicando motuum sensus & imaginatio nis esse insufficiens. **D**icit ergo. Quid igit̄ si sensus & imaginatio refragentur id est contradicant rationi dicentis nihil esse vniuersale id quod ratio putat se intueri sic arguendo. **Q**uod em̄ est sensibile aut imaginabile id non posse esse vniuersale fm iudicium sensus & imaginationis. **A**ut igit̄ iudicium rationis necesse est esse verum & per consequens nec quicquam esse sensibile quod est absurdum. **A**ut quoniam notum



est sibi scz sensui & imaginationi plura esse  
subiecta sensui & imaginationi q̄ necesse ē  
esse sensibilia. crederes ne conceptōem rōis  
esse inanem q̄ considerat illud quod est sen-  
sibile & singulare q̄si quoddam vniuersale.  
Ad hec si racō respondeat se conspiciere in  
ratōne vniuersali quod est sensibile & ima-  
ginabile. ¶ Illa vero scz sensum & imagi-  
natōem non posse aspirare id est peruenire  
ad cognitōnem vniuersalis qz cognitio eor-  
um non excedit figuras corporales & dice-  
ret ratio potius esse credendum firmitati  
& perfectiori iudicio rerum. In hōi igit̃  
lite scz inter sensum & imaginatōem ex  
vna parte & racōe ex altera pte nos q̄bus  
inest tam vis racōmandi q̄ imaginandi &  
sentiendi nome potius probaremus causas  
ratōis & reputaremus motua sensus &  
imaginatōis esse insufficientiam. q̄si dicat  
immo. ¶ Notandum q̄ iudicō nobilioris  
potentie potius ē astādum q̄ iudicō potētie  
ignobilioris. cū igit̃ ratio sit potentia nobi-  
lior q̄ sensus & imaginatō eoq̄ racō com-  
prehendit p̄prium obiectum & obiectum  
sensus & imaginatōis & non econuerso.  
ergo potius astādum est iudicio ratōis  
q̄ potentiarum inferiorum.

¶ Simile est. Dic applicat illud simile ad  
p̄positum & dicit. Illud quod est dictum  
de sensu & imaginatōe respectu ratōis si-  
mile est ei q̄ humana ratio nihil putat diu-  
nam intelligentiam intueri nisi vt ipsa racō  
cognoscat quod apparet ex ipso modo argu-  
endi. Nam ita differis id est arguis si qua  
videantur non habere certos & necessarios  
euentus talia nequeunt p̄sciri certe euen-  
tura. igit̃ talium rez nulla est p̄scientia  
quam scz p̄scientiam si credimus esse in  
his nihil erit q̄ non p̄ueniat ex necessitate.  
Si igitur sicut sumus participes rationis  
ita possemus habere iudicium diuine mētis  
sicut nunc iudicamus imaginatōem &  
sensem oportere cedere racōi. sic censerem?  
id est iudicaremus iustissimum humane  
ratōi se submittere diuine menti.

¶ Notādum q̄ simile est de iudicō sensus  
& imaginatōis respectu rationis & racōis

respectu intelligentie diuine. Nam sensui  
& imaginationi videtur q̄ ratio aliter non  
possit comprehendere rem nisi sicut ipsa com-  
prehendit quod tamen falsum est. Sic si-  
militer videtur rationi humane q̄ intelli-  
gentia diuina non possit rez incertas co-  
gnoscere aliter q̄ ipsa cognoscit quod fal-  
sum est nam que ratio humana incerte  
cognoscit intelligentia diuina certa com-  
prehendit.

¶ Quare in illius summe intelligentie. Dic  
philosophia hortatur vt erigamus nos ad  
cognitōnem diuine intelligentie dicens.  
Quare si possumus erigamur per diligentē  
considerationem in cacumen illius summe  
intelligentie suple diuine. Illic enim ratio  
videbit q̄ in se non potest intueri scz quos-  
modo certa & diffinita p̄notio dei cognos-  
cat illa que non habent certos exitus &  
illud non erit opinio sed potius erat sim-  
plicitas summe scientie nullis terminis in-  
clusa quia simplicitas summe sapientie est  
infinita. ¶ Notandum q̄si cognitio seque-  
retur facultatem rei cognite & non virtutis  
cognoscentis tunc sicut ratio humana co-  
gnoscit futura contingentia incerte. sic si-  
militer intelligentia diuina ea incerte cognos-  
ceret sed quia facultas cognitionum est  
secundum facultatem virtutum cognoscenti-  
um & intelligentia diuina in cognoscendo  
excedit rationem humanam poterit ipsa  
certe cognoscere que ratio humana incerte  
cognoscit.

Metrum quintum quinti libri.

¶ **Q**uam varijs terras. Dic incipit  
quintum metrum huius quinti.  
quod dicitur archiloicum ab inue-  
tore. dactylicum a pede predominante. In  
quo ostendit hominem esse dispositum ad  
contemplatōem celestium ex figura corpo-  
ris sui. & p̄mo describit figuram corporalem  
aliarum bestiar. secundo figuram hominis  
ibi. Vnica gens. Primo dicit. Animalia  
permeāt terras q̄ varijs id est valde varijs  
figuris namq̄ alia animalia extento corpore  
sicut sunt serpentes & reptilia illa verrunt  
id est vertunt puluere & incita. i. mota vi



pectoris trabūt continuū sulcū suple in pul-  
uere. **S**unt alia animalia quibz inest vaga-  
lemitas alarum que verberat ventos & ena-  
tant id est transeūt liquido volatu spacia lō-  
gi etheris id est aeris. **S**unt alia que gau-  
dent vestigia pressisse solo. i. terre gressibz  
suis & transmittere id est ptransire virides  
campos & gaudent subire siluas que omnia  
animalia licet videas ea discrepare varijs  
formis tamen facies eorū prona id est ad  
terram inclinata valet ingrauare id est ing-  
uatos ostendere sensus ebetes. i. brutales.

**N**otandū q̄ philosophia tangit tria ges-  
nera aīaliū. scz reptilia. volatilia. & gressi-  
bilia. que licet differant in formis: qz que-  
dam formātur ad reptandū vt serpentes.  
quedam ad volandum vt aues. quedaz ad  
gradiendum vt bestie. tamen in hoc omnia  
conueniūt q̄ habent faciem inclinatam ad  
terram.

**V**nica gens hominum. **H**ic describit figu-  
ram hominis dicens. **V**nica gens hominū.  
id est solum genus humanum leuat celsum  
cacumen id est caput suum altius & leuiss  
stat recto id est erecto corpe & despicit ter-  
ras vultu eleuato ad celum. tu homo terres-  
nus qui recto vultu petis celum & exeris  
id est erigis frontem hec recta figura am-  
monet te q̄ tu male desipis nisi etiam feras  
id est extollas animū tuum in sublimē. i. in  
celestia ne mens grauata id est grauedine  
depressa pessum id est sub pedibz vel subtus  
& est pessum aduerbiū loci. ne illa mēs sis  
dat. i. resideat inferior corpe leuato celsius.

**N**otandum cum homo habeat figuram  
corporis erectam ad celum: si anima non  
erigeretur ad contemplacōnem celestium:  
videretur corpus esse nobilius aīa. **N**ota  
fm **A**ristotelem in. xvi. de animalibz ho-  
mo inter omnia animalia habet figuram  
rectilinearem & qua figura etiam loquitur  
**O**uidius in libro metamorphoseos dicens.  
**P**ronam cum spectant aīalia cetera terrā.  
**C**s homini sublimē dedit celum q̄ videres  
**I**ulius: & erectos ad sidera tollere vultus.

**P**rofa sexta quinti libri.  
**Q**uoniam igitur uti pauloante.

**H**ic incipit sexta profa & vltima huius  
quinti in qua determinat veritatem de com-  
passibilitate p̄scientie diuine & liberi arbitrii.  
**E**t primo ponit suam determinacōnez.  
**S**ecundo subiungit vtilem exhortationē  
circa finem libri. ibi. **A**uersa mmi igitur.

**P**rimo ostendit modum diuine cognicōis.  
**S**ecundo soluit obiectiones factas contra  
diuinam providentiam. **T**ercō concludit  
compassibilitatem liberi arbitrii cum promi-  
dentia diuina. **S**ecunda ibi. **q**uid igitur po-  
stulas. **T**ercia ibi. **q**ue cum ita sint. **P**rimo  
determinat de statu dei qui est eternitas.

**S**ecundo ex hoc declarat modum diuine sci-  
entie. ibi. **q**uoniam igitur omne iudicium.  
**P**rimo premitit q̄ determinandum sit de  
eternitate. **S**ecundo determinat de ea. ibi.  
**E**ternitas igitur est intermīa. &c. **P**rimo di-  
cit. **Q**uoniam monstratum est pauloante  
q̄ omne quod scitur: cognoscitur nō ex sui  
natura id est non ex natura rei scite sed ex  
natura cognoscentium. intueamur nunc  
quantum p̄has est quis sit status diuine  
essentie vel substantie vt possimus agnos-  
cere que sit eius scientia. & subdit q̄ comu-  
ne iudicium cunctozum degentium id est  
vrentium racōne est deum esse eternū. ideo  
consideremus quid sit eternitas. hec enim  
nobis patefacit naturam & diuinam sciens-  
tiam. **N**otandū q̄ viri degentes racōne  
sunt viri p̄diti luce sapientie. & omnes isti  
concedunt deum esse eternum. **N**am p̄bus  
octauo phisicorū ex eternitate motus osten-  
dit eternitatez motoris. & omnes tam greci  
q̄ barbari putantes deos esse estimant eos  
immortales. **N**otandū q̄ quia eternitas  
dei & natura & sciētia dei non differūt fm  
substantiam: ideo cognita eternitate cogno-  
scitur natura & scientia dei.

**E**ternitas igitur est. **H**ic p̄sequitur de eter-  
nitate. **E**t primo ponit eius diffinīcōnem.  
**S**ecundo declarat eam. ibi. **q**uod si ex colla-  
tione. **P**rimo dicit. **E**ternitas est possessio  
vite interminabilis existens tota simul &  
perfecta. **N**ota scdm **a**lbertū super libro  
de causis. **A**liquid est eternum & est in  
eternitate & est ipsa eternitas sicut deus.



**V**nde si ex collatione. **D**ic declarat diffinitionem.  
**S**ecundo redarguit quosdam qui vocabulo eternitatis abutebantur. ibi. **V**nde non recte. **P**rimo ergo declarat diffinitionem eternitatis in comparatione ad tempus dicens. **V**nde dictum est quod eternitas est possessio tota simul interminabilis vite. quod liquet clarius ex collatione id est ex comparatione temporalium. **N**am quicquid vivit in tempore illud presens existens procedit per successivam mutabilitatem a preteritis in futura. & nihil est in tempore constitutum quod pariter possit amplecti id est comprehendere totum spacium vite sue sed crastinum nondum apprehendit. besternum vero tempus iam perdidit. & in hodierna vita non amplius vivitis id est nihil plus est presens de hodierna vita nisi quod in isto mobili & transitorio momento continetur de vita. & dicitur momentum illud indivisibile instans quo futurum copulatur cum preterito. quicquid igitur patitur temporis conditionem id est successionem licet nunquam inceperit esse nec desinat esse: sicut **A**ristoteles censuit de mundo: & licet vita id est dus

**V**nde non recte putant. Sic plura improbat quosdam qui abutebantur vocabulo es-  
termitatis. Secundo docet proprium modum  
loquendi. ibi. Ita si digna. Primo facit  
quod dictum est. Secundo manifestat quomodo  
temporalia deficiunt a simplicitate



diuine nature quā nitūtur imitari. ibi. hūc  
em. Primo dicit. Dictū est q̄ eternitas n̄  
solum dicit interminabilitatem: sed etiam  
simplicitatem. vnde non recte quidam pu-  
tant qui cū audiūt vīsum esse Platoni: mū-  
dum nō habuisse iniciū t̄pis nec habiturū  
defectū id est finē: hoc modo putant mūdū  
conditū fieri coeternū conditori. Causa autē  
quare non recte putant est. quia aliud est  
duci p̄ interminabilem vitam cum quadam  
successione quod Plato attribuit mundo. &  
aliud est simul esse complexam totam pres-  
sentiam vite interminabilis quod est p̄p̄iū  
diuine mentis. Et quia aliquis diceret. Si  
mundus nunquam incepit: videtur esse co-  
eternus deo. Ad quod respōdet. q̄ deus est  
prior mundo non antiquitate temporis sed  
simplicitate nature. Vñ dicit. Neq̄ enim  
deus debet videri antiquior rebus conditis  
quantitate temporis sed p̄p̄ietate simpli-  
cis nature. ¶ Notandum sicut patet ex li-  
bro thomei Plato voluit mundum incepisse  
se sed finem non habere. & hoc idem Ares-  
stoteles sibi imponit in libro celi & mundi  
dicens. q̄ solus plato generat mundum. qd̄  
est ergo q̄ dicit Boetius q̄ Plato n̄ posuit  
mūdū incepisse. Ad hoc dī. q̄ dū plato di-  
xit mūdū habuisse iniciū: intelligit q̄ ha-  
bit iniciū institucōis n̄ aut t̄pis. sicut po-  
nit exemplū de vestigio pedis. vt si pes ab  
eterno stetisset in puluere: pes esset causa  
vestigij naturaliter p̄cedens vestigiū licet  
non tempore.

¶ Hunc em̄ vite immobilis. Dic manifestat  
quomodo temporalia deficiunt a simplicitate  
diuine nature quam nituntur imitari di-  
cens. ¶ Ille infinitus motus rerum tempo-  
ralium imitatur quantum potest hunc pres-  
sentarium statum vite immobilis id est e-  
ternitatis. & cum eum non potest effingē  
id est exprimē & equare deficit ab eius im-  
mobilitate successiue acquirēdo quod simul  
habere non potuit. & ex simplicitate pres-  
sentie decrescit in infinitam quantitatem  
preteriti & futuri. & cum nequeat possi-  
dere pariter totam plenitudinem vite sue:

hoc ipso q̄ aliquo modo nunquam esse desi-  
nit: videtur aliquatenus emulari illud qd̄  
implere non potest. alligans se scilz status  
tēporalis ad qualemcūq̄ presentia huius  
momenti id est instantis exigui id est in-  
diuisibilis & volucris id est transitorij que  
scilicet presentia instantis temporis habet  
quandam imaginem manentis presentie. i.  
eternitatis & prestat quibuscūq̄ contingit  
vt illa esse videātur. nam illa dicimus esse  
que sunt in presenti momento. quia vero n̄  
potuit manere scilicet presentia instantis  
p̄pter naturam rei mobilis: ideo arripuit  
infinitum iter temporis per successionem.  
& eodem modo factum est vt continuaret  
vitam eundo de vno esse in aliud cuius ple-  
nitudinem non potuit complecti p̄manēdo.

¶ Nota q̄ infinitus motus rerum tempo-  
ralium quantum potest imitatur statum  
eternitatis. quia non potest eum totaliter  
exprimere. quia status temporalis est suc-  
cessiuus. status eternitatis non. & status  
temporalis respicit preteritum & futurum.  
status eternitatis tantum presens: tamen  
in hoc imitatur statum eternitatis. q̄ sicut  
eternitas nunquā deficit. sic infinitus mo-  
tus rerum tempaliū nunquā esse desinit.  
& sicut in t̄pe est dare instans quod habet  
quandam imaginem cum eternitate. ita q̄  
sicut in eternitate aliquid dicitur est. sic il-  
la dicimus esse que sūt in presenti instanti  
ideo status rerum tempaliū licet non possit  
imitari statum eternitatis p̄sentialiter p̄-  
manēdo. tñ ip̄m imitatur suā durationem  
successiue continuādo.

¶ Itaq̄ si digna. In ista parte philosophia  
docet quomodo p̄p̄ie loquendum sit de deo  
& de mundo dicens. Si nos sequentes pla-  
tonem velimus imponere nomina digna id  
est conuenientia rebus: dicamus deum esse  
eternum. mundum vero dicamus p̄petuū.  
& hoc consonat dicto auctoris Grecismi.  
Eternū vere sine principio sine fine. Per-  
petuū cui p̄incipiū sed fine carebit.

¶ Quoniam igitur omne iudiciū. Dic p̄bia ex  
dictis ostendit modū scientie diuine. Primo  
ergo ostendit qualis sit scientia diuina.



& qualiter sit nominanda dicens. Quoniam omne iudicium comprehendit ea que sunt sibi subiecta id est sua obiecta scdm sui naturam. i. fm naturā virtutis cognoscentis. Natura autē dei talis est. q̄ semper ipsi deo est status eternus & presentarius. ex quo sequitur q̄ scientia dei supergressa omnem motionem temporis: manet in simplicitate presentie. & complectens infinita spacia p̄teriti & futuri temporis omnia considerat quasi iam id est presentialiter gerantur in sua simplici cognicōe. ¶ Tunc ostendit quomodo scientia dei est nominanda dicens. Itaq; si velis pensare p̄scientiam que cūcta cognoscit non dices diuinā scientiā esse p̄scientiā quasi futurū s̄ rectius estimabis diuinam scientiā esse instantie. i. p̄ntie nunq̄ deficientis. qd̄ confirmat p̄ etimologiā huius nomis p̄uidentia dicens. vnde cognicō dīna nō dicitur p̄uidentia. quia illa importat ordinem ad futurū. sed dicitur p̄uidentia quasi porro. i. p̄cul a rebo infimis constituta: ab excelso cacumie rerum cūcta prospiciat.

¶ Notandū quia cognicō sequitur modum rei cognoscentis: ideo cognicō & sciētia dei sequitur statum & disposicōnem dei. stat⁹ autē dei est eternus et presentarius. cum esse diuinū mensuretur eternitate. ergo scientia dei erit eterna & p̄sentaria. ita q̄ omnia que sunt p̄terita & futura cognoscit quasi sint p̄ntia. ¶ Notandū aliquis diceret. Nō ens non p̄t alicui esse p̄ns. sed p̄teritū & futurum est non ens. ergo non p̄t esse presens cognicōi diuine. Dicendū q̄ duplex est non ens. quoddā quod nullo modo est ens & tale non est realiter presens alicui cū nihil sit. Aliud est non ens non simpliciter s̄ quia actu non est ens. & licet huiusmodi nō possit realiter coexistere tempori presenti: tamen potest coexistere eternitati. qz eternitas cū sit infinita excedit tempus presens extendendo se ad p̄teritum & futurum. Et sic p̄teritum & futurum sunt eternitati coexistentia presentialiter. quia in eternitate non est successio. vnde non sequitur. si aliquid coexistit eternitati: q̄ protanto simpliciter existat. quia eternitas etiā ex-

tendit se ad non existens sicut ad p̄teritū & futurum. ¶ Notandum q̄ deo omnia sūt presentia & sibi nihil est futurum. ideo sciētia sua nō est dicenda p̄scientia que sonat aliquid futurum. nec debet dici p̄uidentia p̄pter eandem causam. sed debet dici p̄uidentia quasi procul constituta a rebo inferioribus omnia prospiciens.

¶ Quid igitur postulas. Dic soluit obiectiones superius factas contra p̄uidentiam. Primo ergo ostendit qualiter huiusmodi obiectiones soluantur. Secundo resumit primā obiectionem ipsam fortificando: vt formalis soluator. Secūda ibi. Dic si dicas. Circa primum notandum q̄ tres erāt racōnes quarum prima & secunda fundantur super hoc q̄ nihil potest esse p̄scitum a deo nisi id sit necessarium. Tercia fundatur super hoc q̄ euentus incertus nō potest certitudinaliter cognosci. Facit ergo duo. Primo ostendit q̄ p̄scientia non imponit necessitatem rei p̄scite per quod soluit primā & secunda racō. Secundo ostendit q̄ scientia dei non mutat naturam rei sed simul stant certitudo a parte scientie. & incertitudo a parte euentus per quod soluitur tertia racō. secunda ibi. Quare hec diuina Primo dicit. Ex quo deus cognoscit omnia tanq̄ presentia: quid igitur postulas vt illa fiant necessaria que lustrantur id est comprehenduntur dīno lumine. i. dīna cognicōe cum nec homines faciant ea necessaria que presentialiter vident. Verbigratia. & homo videt in presenti non facit esse necessariū. Nunquid em̄ intuitus tuus dabit aliquam necessitatem eis que tu cernis presentia? dicit Boetius. Minime. Et philosophia. Si est digna collacō diuini & humani intuit⁹ respectu presentis sicut vos videtis. quedā hoc presenti temperario. i. in p̄nti tempis. ita deus suo eterno intuitu omnia cernit tanquam presentia. ¶ Notandum q̄ intuitus noster rei presentis nullam imponit necessitatem rei presenti. quia visio sortis currentis non imponit necessitatem sorti currenti. quia potest sortes currere vel non currere.



Sic etiam intuitus diuinus qui omnia presentialiter cognoscit nullam imponit rebus necessitatem. sed videt ea presentialiter. sicut futura sunt necessario futura & contingencia videt contingenter futura.

**¶** Quare hec diuina prenotio. Dic ostendit qd circa contingentia simul stant certa cognitio dei & incertus euentus rei dicens. Quare hec diuina prenotio qua deus notat futura illa non mutat proprietatem rerum quo ad necessitates & contingentiam. quia non imponit necessitates rei que contingens est sed talia apud se spectat presentia quales olim proueniunt futura. nec confundit res iudicia ut contingens faciat non esse contingens. si vno intuitu mentis cognoscit tam necessarie qd non necessarie futura. quod declarat in exemplo dicens. Sicuti vos homines quando pariter. i. in eodem instanti videtis hominem ambulare in terra & solem oriri in celo: licet utrumque simul sit conspectum: tamen discernitis hoc esse voluntarium. scilicet hominem ambulare in terra. & illud esse necessarium scilicet solem oriri. Ita similiter diuinus intuitus cuncta despicies id est deorsum aspiciens minime perturbat rerum qualitatem scilicet contingentiam & necessitatem rerum dico apud se presentium ratione eternitatis. sed futurarum ad conditionem temporis. Quo fit ut cognitio futurorum dei tanquam presentium non sit opinio sed cognitio veritate mixta id est confirmata cum cognoscit aliquid esse exiturum id est futurum quod idem non nesciat id est carere potest necessitate existendi. **¶** Notandum de hoc qd dicitur deum omnia presentialiter cognoscere scilicet preterita & futura ponunt quidam exemplum de baculo fixo in aqua qui successiue toti flumini presentis est. quia partibus eius. sic eternitas simul est cum toto tempore & cum omnibus que fluunt in tempore. ita qd totum tempus & quicquid est successiuum in tempore est presens eternitati. ut si ponatur eternitas sicut centrum & totum tempus sicut circumferentia: tunc licet circumferentia continue moueatur & pars toti succedat: tamen in compactione ad centrum uniformiter se habet

Aliud exemplum ponitur de aliquo qui vadit per viam & non videt homines post se venientes. sed ille qui de alta turri respicit videret totam viam & homines per eam transeuntes tam precedentes qd sequentes. sic deus de speculo sue eternitatis respiciens omnia presentialiter videt tam presentia qd futura.

**¶** Dic si dicas. Dic philosophia redit ad primam rationem superius positam ipsam fortificando ut formalis solvatur. & fortificat eam. Secundo soluit. Tercio solutionem declarat. Secunda ibi. respondebo. Tercia ibi. due enim. Primo dicit. Si dicas hic obiciendo. illud non posse non euenire quod deus videt euenturum. quia tunc deus falleretur. quod autem potest non euenire id ex necessitate contingere & sic astringas me ad notamen necessitatis ut concedam contingens aliquo modo esse necessarium. Ego fatebor rem solidissime veritatis cui vix aliquis accesserit eam concedendo nisi speculator diuini id est diuine nature. Tunc soluit obiectionem dicens. Si coartaueris me ut concedam aliquam necessitatem futurorum: respondebo idem qd futurum est quo ad nos cum refertur ad diuinam notionem cui ipse est presens. dico necessarium esse scilicet necessitate conditionata. scilicet ratione presentie. cum autem idem futurum perpenditur in sui natura ratione cuius habet futuritatem & indeterminacionem in sui causa necesse est videri liberum. **¶** Notandum qd sicut illud quod in se est contingens quando est nobis presens ratione presentie sortitur quandam necessitatem qua necesse est ipsum esse dum presens sit. quia omnia sunt deo presentia. ratione istius presentie in ordine ad ipsam diuinam cognitionem sortiuntur quandam necessitatem licet in sui natura prorsus videantur libera.

**¶** Due enim sunt necessitates. Dic philosophia declarat solutionem per quandam distinctionem necessitatis. & eam applicat ad propositum. Secundo concludit ex premissis simul stare qd aliqui sunt secundum se contingencia & incerta que tamen eueniunt certitudinaliter in quantum a deo preuisa.



**Secūda ibi.** Fient igitur proculdubio cūcta  
**Primo dicit.** Due sunt necessitates. Vna  
simplex. que est necessitas nature. sicut  
omnes homines necessario esse mortales.  
Alia est necessitas conditionis. vt si scias  
hominem ambulare illum ambulare necesse  
est. quia quod quisq; nouit illud nō potest  
aliter esse q̄ notum est. sed hec conditio id  
est necessitas condicōnata: minime trahit  
secum simplicem necessitatem. quia necessi  
tatem condicōnis non facit p̄pria natura s̄  
adiectio conditionis. Nulla enim necessitas  
cogit ambulare voluntarie ambulātem:  
quāuis necessarium sit eum ambulare tunc  
cum ambulat. **Hanc distinctionem applicat**  
**ad propositum dicens.** Eodem modo si qd  
prouidētia diuina presens videt: illud esse  
necesse est scilicet ea condicōne qua promi  
sum est. & qua ponitur sibi presens quam  
uis nullam habeat necessitatem nature. sed  
deus ea futura contuetur tanquam presen  
tia que ex libertate arbitrii p̄ueniunt.  
igitur hec relata ad intēitum diuinū sunt  
necessaria per cognicōnem diuine notionis.  
per se vero id est in sui natura non habito  
respectu ad diuinam cognitionem ipsa non  
deficiunt ab absoluta id est a perfecta li  
bertate sue nature. **¶ Notandum scdm in**  
**tentionez Boecij ista racō** Quicquid est p̄  
missum a deo necessario euēnit soluitur. dicen  
do q̄ verum est q̄ necessario euēnit necessi  
tate condicōnata sed non necessitate absolu  
ta. **¶ Alij aliter solvunt q̄ illa propositiō**  
est vera in sensu composito. sed falsa in sen  
su diuiso. **Vnde cum dicitur** Quicquid p̄  
missum est necessario euēnit. verum est in sen  
su composito. quia impossibile est promissum  
a deo non euēnire. tamen in sensu diuiso fal  
sa est. quia euēntus rei saltem contingētis  
in se non est necessarius.

**¶ Fient igitur proculdubio cūcta que.**  
**Hic philosophia concludit ex predictis q̄**  
ista simul stant q̄ aliqua scdm se sunt con  
tingentia & incerta que tamen certitudi  
liter euēnunt inquantum p̄missa a deo.  
**Secundo obijcit contra hoc ibi.** Quid igitur

refert non esse necessaria cum. **Primo dicit**  
**Proculdubio cūcta futura sunt que deus**  
prenoscit esse. alioquin falleretur diuina p̄  
uidētia. sed quedam eorum p̄ficiuntur  
id est procedunt de libero arbitrio. ita q̄  
quantum est de esse ipsorum possunt non  
euēnire. **Vnde subdit.** que quamuis euēni  
ant tamen non amittunt p̄p̄iam naturam  
libertatis. quia p̄iusquā fierent potuissent  
non euēnire. **¶ Nota q̄ tota intencō Boecij**  
fundatur super hoc. q̄ aliqd libere futurum  
ex sui natura in compacōne ad p̄scientiā di  
uinam necessario euēnit. & talis est necitas  
condicōnata. q̄ inquantū p̄missū est sic necario  
euēnit s̄ n̄ absolute circumscripta p̄missione.  
**¶ Quid igitur refert non esse necaria cū.**  
**Hic obijcit contra solucōnem & soluit ob**  
iectionem. **Secundo contra illam solutionē**  
iterum obijcit. ibi. **Sed si inquires in mea.**  
**Obiectio in hoc consistit.** Ex quo futurum  
contingens p̄scitum certitudinalit̄ euēnit  
& necario non videtur esse diuina inter cōtin  
gens & necariū. **Vnde dicit.** Quid igitur  
refert contingentia & libere futura nō esse  
necaria cū ipsa euēniāt instar. i. ad similitu  
dinē necitatis. **Tunc soluit dicens.** q̄ inter  
euēntū necessariū & contingentē hoc refert  
quod manifestū apparet p̄ exēpla q̄ paulo  
ante posui. scz q̄ sol oriens & hō gradiens  
que dū fiūt non fieri non p̄nt. & ita vtrūq;  
est necariū sub condicōne p̄ntie. p̄ntia enim  
necē est esse dum sunt p̄sentia. tamē vnū  
eorū scz sol oriens p̄iusquā fieret necē erat  
existere. **Alterū vero scz homo gradiens**  
minime habet necessitatem fieri anteq̄ fiat  
ita etiam illa que deus habet p̄ntia procul  
dubio existunt p̄pter necessitatem conditio  
nis qua sūt p̄missa euēnire tanq̄ p̄sentia.  
**Sed eorū q̄ sic sūt p̄missa hoc de rez necitate**  
descendit sicut solem oriri. aliud de potesta  
te facientiū scz hominem ambulare. ex quo  
concludit. ideo nō iniuria diximus hoc p̄us  
q̄ illa que contingentē euēniūt si referan  
tur ad diuinam noticiam sunt necessaria.  
scilicet ex conditione diuine scientie. **Si**  
vero per se considerentur ipsa sunt absoluta  
a nexibus id est a vīculis necessitatis qd



manifestat p simile. sicuti si id quod patet sensibz referas ad racōnē tūc est vniuersale. Si aut referas ad sensū tūc est singulare.

**N**otandum q si idem relatum ad diuersa potest esse vniuersale & singulare: videtur similiter q idem compatum ad diuersa possit esse contingens & necessariū. Nā particulare habet racōnem contingentis: & vniuersale racōnē necarij. Sed videmus q humana natura compata ad intellectū agētem abstrahentē a condicōibz individuātibus & compata ad intellectū possibilē habet racōnem vniuersalis. sed compata natura humana ad sensū qui pticulariter comprehendit habet racōnem singularis. Nam vniuersale est dū intelligitur. particulare vero dum sentitur. similiter erit de futuro contingenti q ipm compatum ad diuinaz psciētiā est necariū adicōnalit. in se autē consideratū habet se cōtingenter.

**S**ed si in mea inquires. Dic obiecit contra solucōnem iamdictam & soluit illam obiectionem. secundo mouet dubitacōnem. ibi. **Q**uid igitur. Primo dicit. Tu obiecis contra solutionē sic. Si in mea potestate ē mutare ppositū meum scz currendo vel non currendo: ego euacuabo id est frustrabo promissionē diuinā cū ego mutauero illa que pnouit esse futura. Ipe soluit dicēs. Ego respondebo te posse flectere. i. mutare ppositū tuū sed veritas providentie illa intuetur illud te posse scz mutare ppositū. & an facias q ppositū mutas & intuetur quo cōuertis tuū ppositū ideo scias te nō posse vitare diuinā psciētiā. sicut quāvis libera volūtate te conuertas in varias actiones tu nō potes effugere intuitū pntis oculi. **N**ota q licz hō possit mutare ppositū suū: p hoc tñ nō effugit psciētiā dinam. qz deus illā mutacōez pnoscit. posito em q deus pvideret te cras iturū ad forū: quīs possis nō ire & pponas non ire: non tamen non ibis. qz deus pvidet simul & ppositū & potestatem non eundi et mutacōnem ppositi & actionem eundi. & ideo non potes aliquo modo effugere eius psciētiā.

**Q**uid igitur inquires. Dic mouet dubitacō:

nem dicens. Tu forte inquires. quid igitur cōtingat ex ista solucōne: mutabitur ne scientia dīna ex mea disposicōne. i. ex mea variacōne scz cū ego nūc volo hoc nunc aliud. videt ne psciētia diuina ex hoc alternare. i. mutare vices suas cognoscendi. ipe respondet. minime contingit hoc q diuina scientia mutetur. qz diuinus intuitus pcurrit oē futurū & retorquet illud ad psciētiā ppter cognicōis cognoscendo oīa simul tanquam psciētia. nec alternat id est mutat vices suas p cognoscendi nūc hoc nūc illud successiue sicut tu estimas sed manēs liber a mutatione vno ictu puenit & complectitur tuas mutacōnes. quā psciētiā cōprehendit omnia tanq psciētia deus nō sortitur ex rebo futuris sed ex ppta simplicitate. ex quo resoluitur id est declaratur illud qd pauloan posuisti scz indignū esse si futura nrā dicātur pscire causam scientie dei. vtus em scientie diuine cūcta complectens pscientialit ipa imponit modum omnibz rebo. quia scientia dei est causa rez. ipa vero nihil debetur ipis rebo. quia nihil ab eis accipit sic nos accipimus scientiam a rebo. **N**ota si deus simul nō cognosceret ea que successiue eueniāt in tpe tūc scientia dei esset variabilis ppter hoc q cognicōnem vnus succederet cognicō alterius. sed quia omnia simul cognoscit tanq psciētia: ideo in sua scientia non cadit variatio vt prius nesciat esse alicui? & postea sciet. vel q prius sciat hoc nō esse & postea esse. imo simul oīa cognoscit. & ideo simul scit aliquid non esse in vna differentia temporis mensurantis rem. & esse in alia differentia tps.

**Q**ue cum ita sint. Dic concludit ex pmissis compassibilitatē liberi arbitrii cū psciētia diuina dicens. Que cū ita sint vt pdictū est manet libertas arbitrii intemerata. i. incorrupta. Nec leges pponunt hominibz penas & pnia inique. i. iniuste volūtati bō nrīs solutis. i. liberatis ab omī necessitate manet etiā immobiliter deus pscius cunctoz & pscis eternitas sue visionis cōcurrit cum futura qualitate scilicet bonitate & malicia nostrorum actū dispensans. i. distribuēs bonis



176  
p̄mia & malis supplicia. nec frustra sūt po-  
sita p̄ces & spes i deo q̄ nō p̄nt eē inefficaces  
cū sint recte. **V** Nota ex quo p̄pter liberū  
arbitriū p̄nt res sic & aliter euenire: nō in-  
iuste bonis p̄mia & malis supplicia p̄ponū-  
tur. nec spes & p̄ces frust rantur. frustra  
rētur aut̄ om̄ia hec si oīa vinculo necitatis  
vterētur sicut patet ex dictis.

**A**uersamini igitur vicia. Dic p̄bia subiū-  
git exhortationē vtilē dicēs. Ex quo sic est  
q̄ si estis coacti necitate ad faciendū aliqd  
s̄ manet in vobis libera volūtas: ideo auers-  
samini. i. spernite vicia ne p̄ ea iuste incur-  
ratis penas colite. i. exercete virtutes p̄pter  
quas merita cōsequamini. subleuate aīm v̄r̄m  
ad rectas spes q̄ in verā beatitudinē tendūt.  
porrigite in excelsū scz ad deū hūiles p̄ces.  
& hoc merito faciatis. q̄ si n̄ vultis dissimila-  
re auertēdo aīm v̄r̄m ab his: tūc magna vob̄  
est indicta necitas p̄bitatis. i. v̄tutis. quia  
illud qd̄ agitis nō p̄t latere illū q̄ est index  
actuū v̄r̄orū. **V** n̄ subdit. Cū agatis aī ocu-  
los. i. cū actōnes v̄r̄e sint in p̄spectu iudicis  
cūcta cernētis scz dei. **V** Nota vicia sūt sper-  
nenda q̄ reddūt hominē seruile. nā q̄ facit  
p̄ctm seruus est p̄cti. **E**t Seneca dicit. Si  
scire deos p̄cta ignoscituros & hoīes ignos-  
citurus adhuc p̄pter vilitatē p̄cti peccare eru-  
bescere. Virtutes aut̄ sūt colende. q̄ v̄tus ē  
q̄ habentē p̄ficit & opus eius bonū reddit.  
Recta spes & recte p̄ces sūt deo porrigēde.  
q̄ his deo cōiūgimur & ip̄m alloq̄mur. & si  
n̄ dissimilamus negligēdo p̄dicta: magnā  
v̄tutis p̄bitatē nob̄ indictā & p̄missam in-  
de cōsequimur. qm̄ oīa q̄ agimus sūt i p̄spectu  
dei cūcta cernētis. sic em̄ scribit ad hebreos  
quarto oīa nuda & apta sūt oculis eius qui  
est deus b̄ndictus in secula seculorū Amen.

Auicij Torquati Beuerini Boecij viri no-  
minis celebritate q̄memorandi: textus de  
p̄bie cōsolacōne: cū edicōne cōmentaria beati  
Thome de Aquino ordinis p̄dicatorū: An-  
thonij Coburgensis civis inclite Nurnber-  
gensis vrbis industria fabrefactus fuit fe-  
liciter Anno Mcccclxxvj. p̄die Idus Nouē-  
bris.

liber domini dencorū s̄i ihero' in traiccto

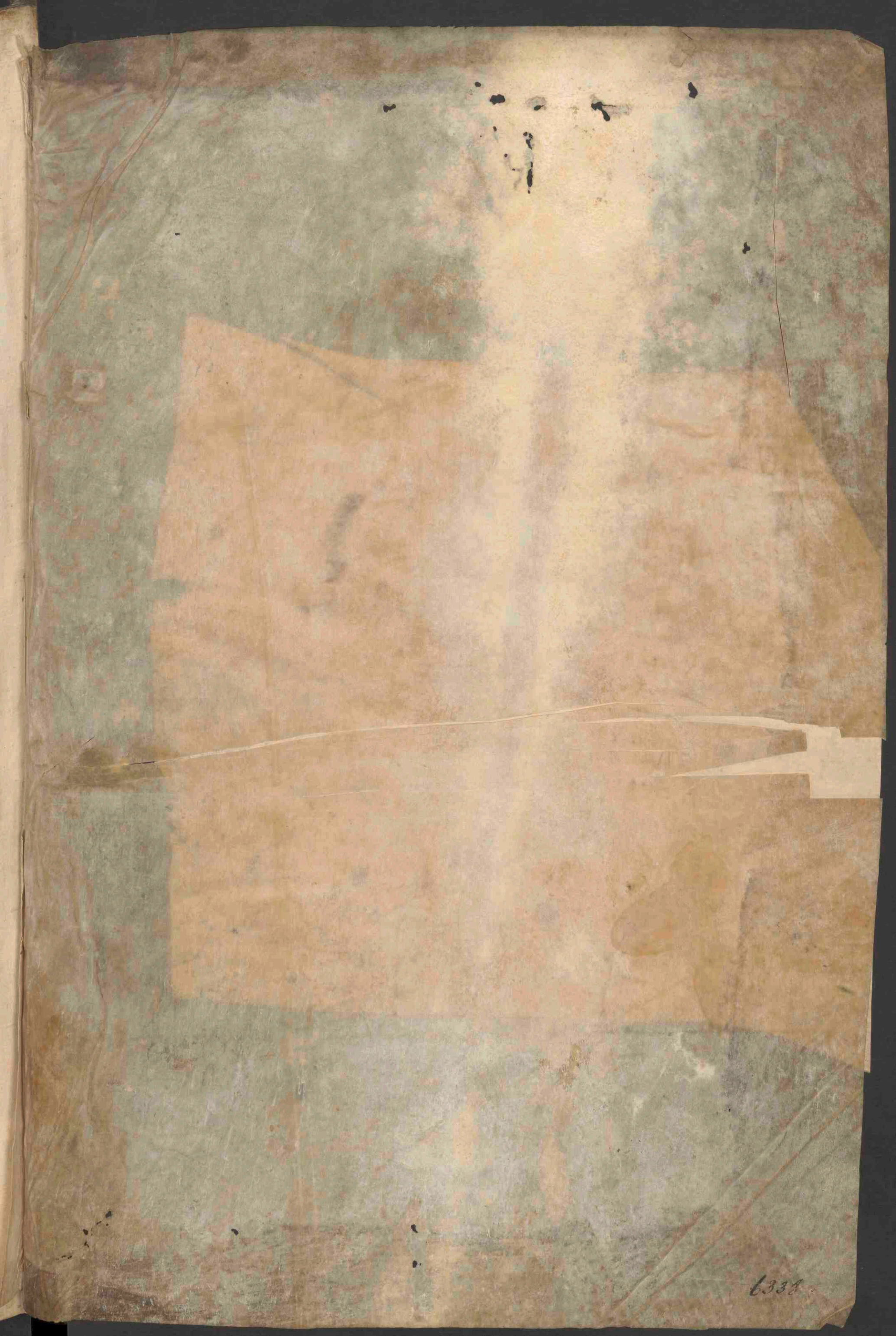




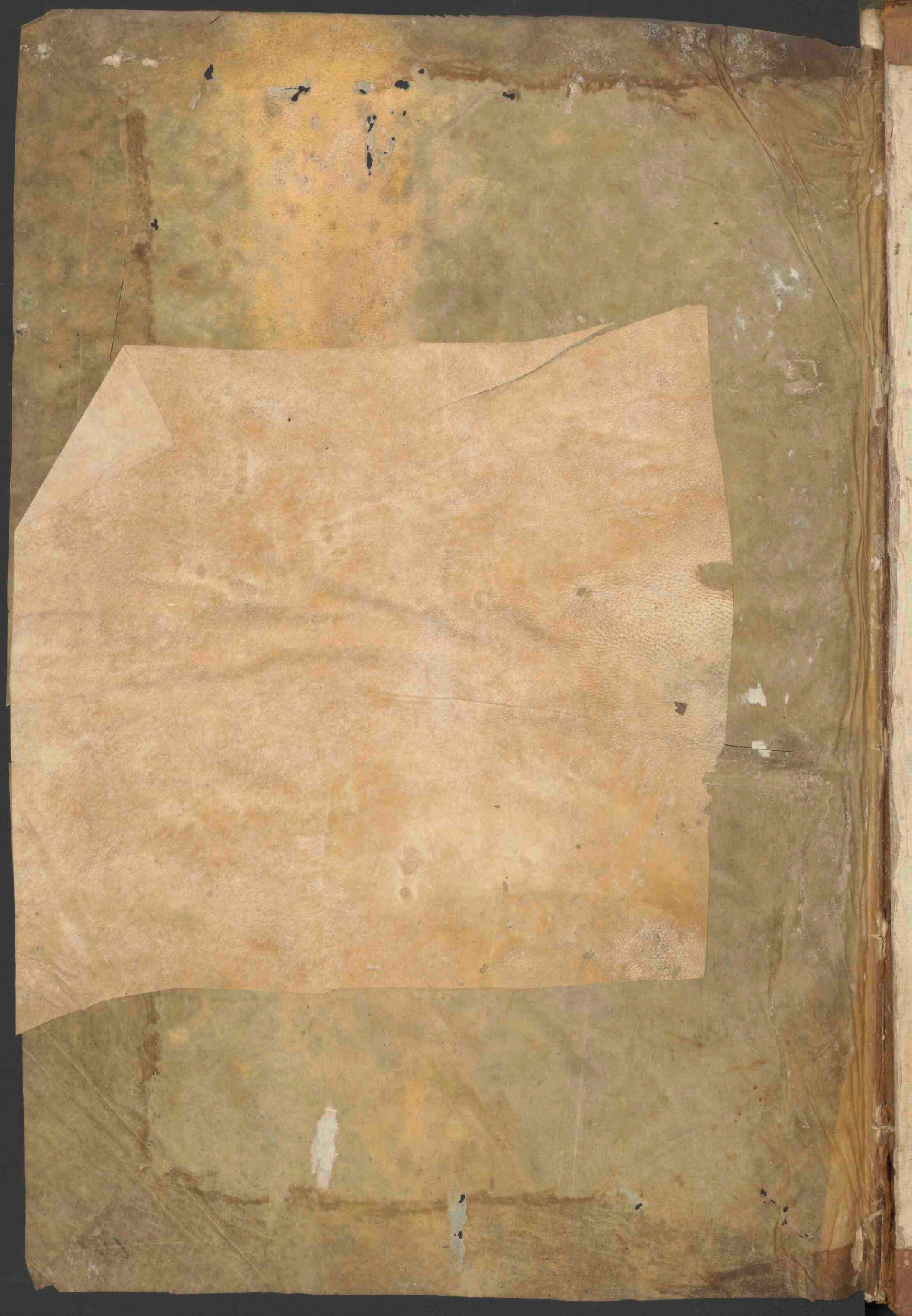








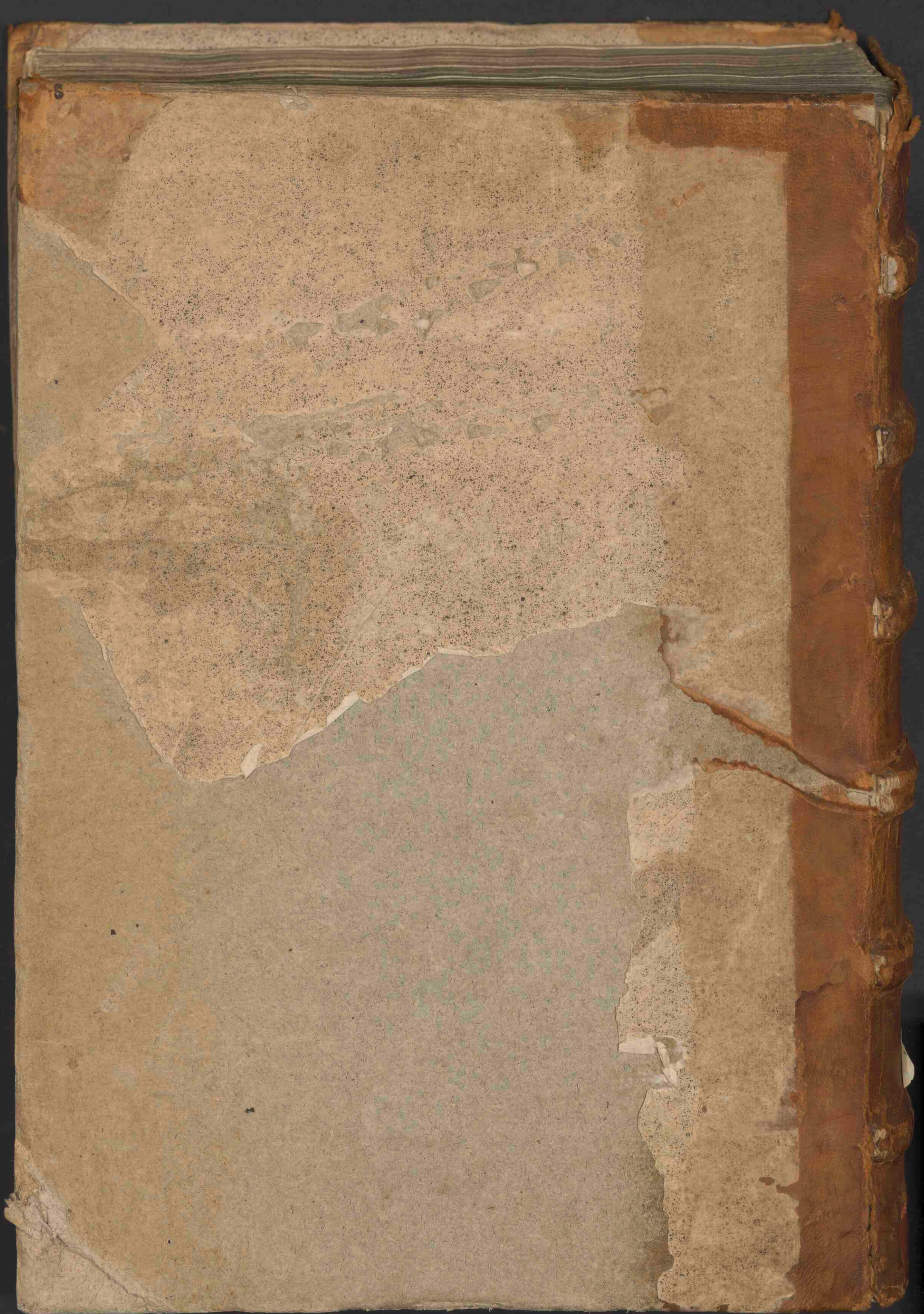












Cm



colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

